

مُخْتَصَر

صَحِيحُ إِبْرَاهِيمَ

المسمى بـ:

التجريد الكريم

دانراوی: ابی العباس زین الدین الزبیدی

به کوردی کردن و لیکۆینه وهی

نوری فارس همه خان

به گویرهی ته خریجی (د. مصطفی دیب البغا) ته خریج کراوه

محمود احمد محمد

پیدا چۆته وهو سه ره په رشتی ته چاپدانی کردوه

دارالمعرفة

بیروت - لبنان

مُخْتَصَرُ صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ

الْمُسَمَّى

بِالتَّجْرِيدِ الصَّرِيحِ

مُخْتَصَر صَحِيح الْبُخَارِي

الْمُسَمَّى

بِالتَّجْرِيد الصَّرِيحِ

دانراوی: ابی العباس زین الدین الزبیدی

به کوردی کردن و لیکۆئینهوهی

نوری فارس همه خان

به گویرهی ته خریجی (د. مصطفی دیب البغا) ته خریج کراوه

محمود أحمد محمد

پێیدا چۆتهوهو سه‌ره‌په‌رشتی له چاپدانی کردووه

1431 هـ

2010 ز

به‌رگی چواره‌م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

📖 ناوی کتیب: مختصر صحیح البخاری المسمى بـ (التجريد الصريح).

📖 دانراوی: ابي العباس زين الدين الزبيدي.

📖 وەرگیرانی: نوری فارس همه خان.

📖 تیراژ (۲۵۰۰) دووهزارو پینج سهد دانسه.

📖 ژمارهی سپاردن: (۲۴۶۴ سالی ۲۰۰۹).

📖 سانی چاپ: ۲۰۱۰ ز ۱۴۳۱ ک

📖 کۆمپیوتهر وه نه چنن: (روبار حسین/کۆمپیوتهری شانیا)

📖 له سه ره رکى کتیبخانهی نارام له سلیمانی چاپ کراوه. مافی چاپکردنه وهی بو

کتیبخانهی ناوبراوه.

پایانی (خاتمه)

نامه‌ی سهره‌های دروستبوون (کتاب بدء الخلق)

سهدوشه‌ست فهرمووده‌ی به‌رزده‌گراوی وا تیّدا ، بیست و دوو طه‌ریقیان با رشتن ، نه‌وانی‌تریان په‌یوده‌ست (موصول)ن. نه‌وه‌دو سافه‌رمووده‌یان دووبارمن ، پوخته‌که‌یان : (۱۶۰-۹۳ = ۶۷) شه‌ست وجهوت فهرمووده‌ن پی‌شه‌وا موسلیمیس وه‌ک مامؤ‌ستا بوخاری هه‌موویانی گیراوه‌ته‌وه بی‌جگه له‌مانه‌یان :

۱. ژماره ۱۲۸۷ ات = ۳۱۹۰ ف = فهرمووده‌که‌ی عیمرانی کوری حوصه‌ین ، له‌باری سهره‌های دروستبوونه‌وه ژماره ۱۲۸۷.
۲. ژماره ۳۱۹۲ فه‌تج. فهرمووده‌که‌ی عومر سه‌بارمت به دروستبوونی بوونه‌ومر له‌ته‌جریده‌که‌دا له‌م شوینه‌دا نییه.
۳. ژماره ۱۲۹۲ ات = ۳۲۰۰ ف = (الشمس والقمر مکرران...).
۴. ژماره ۱۳۰۰ ات = ۳۲۸ فه‌تج = (الا تزورنا اکثر مما تزورنا...).
۵. ژماره ۳۲۲۷ فه‌تج = (انا لاندخل بیتا فيه صورة ولا کلب)، بپروانه: ژماره ۱۵۳۲ ات = ۴۰۰۲ فه‌تج.
۶. ژماره ۱۳۰۲ ات = ۳۲۳۰ فه‌تج = (ونادوا یا مال...).
۷. ژماره ۱۳۰۵ ات = ۳۲۳۳ ف، بپروانه = ۱۳۰۵.
۸. ژماره ۱۳۰۶ ات = ۳۲۳۴ ف ، (عائشة في الرؤية). بپروانه په‌راویزی ۱۳۰۶ ته‌جرید = به‌رگی/ ۳ ل/ ۴۳۷.
۹. ۱۳۱۰ ته‌جرید = ۳۲۴۱ = (اگلعت في الجته...).
۱۰. ژماره ۱۳۱۳ ات = ۳۲۴۷ ف = فهرمووده‌که‌ی سه‌لی کوری سه‌عید ، بپروانه: په‌راویزی ژماره: ۱۳۱۳ = به‌رگی/ ۳ ل/ ۴۴۴.
۱۱. ژماره ۱۳۱۵ ات = ۳۲۵۱ فه‌تج = (انّ في الجنة شجرة...).
۱۲. ژماره ۱۳۱۶ ات = ۳۲۵۲ فه‌تج = (انّ في الجنة شجرة...).

۱۳. ژماره ۳۲۶۱ ف = (الحمى من فيح جهنم...).

۱۴. ژماره ۳۲۹۰ ف = (حديث عائشة في قتل والد حذيفة....).

۱۵. ژماره ۱۳۳۴ ت = ۳۲۲۰ ف = (اذا وقع الذباب).

ماموستای عهسقه لانی (رحمتهی خودی ئی بی) دمه رموی: چل بیستراو

(ئه ئه ر) ی صه حابه و دوا ئه وانیشتی واتیادا.

ته و او که ری لیستی ناوی نه و ها و ده لانه ی پیغه مبه ر که

ژیان نامه یان بو نووسراوه (بروانه بهرگی/ ۲ ل/ ۷).

- ژ. ۸۷۵/۸۶۰ - سوفیانی کوری نه بوزوه هیر له بوخاریدا دوو فه رمووده ی هه یه.

- ژ. ۱۹۴۵/۸۹۷ - نه بو دهر داء له بوخاریدا چوار فه رمووده ی هه یه.

- ژ. ۹۰۵ - تجرید/ ۱۹۶۰ فتح - روبه یعی کچی موعه ویز (سی فه رمووده ی هه یه).

- ژ. ۹۱۶-۱۹۸۶ - جوهریه ی کچی حاریث یه ک فه رمووده ی هه یه له بوخاریدا.

- ژ. ۷۵۰ = ۱۵۶۱ + ۹۳۱ = ۲۰۳۵ فتح صفیه ی کچی حویه ی.

- ژ. ۹۹۳ ته جرید = ۲۰۴۸ فتح الباری. عبدالرحمنی کوری عه وف (۹ - فه رمووده).

- ژ. ۹۳۵ = ۲۲۱۸ فتح. سه وده ی کچی زه معه (یه ک فه رمووده ی له بوخاریدا هه یه).

- ژ. ۹۶۴ ت = ۲۱۲۸ ف. میقدامی کوری مه عدی که ربیب (دوو فه رمووده).

- ژ. ۲۱۲۹/۹۶۵ - عه بدو ئلای کوری زه مید (نو فه رمووده ی له بوخاریدا هه یه).

۱. ژ. ۲۱۷۴/۹۷۷ - مالیکی کوری نه ووسی کوری حه دثان (یه ک فه رمووده که ئه مه یه).

۲. ژ. ۲۲۵۸/۱۰۰۰ - نه بو رافیه ی ئازاد کراوی پیغه مبه ر (دروودی خودی له سه ربیا) (یه ک فه رمووده ی هه یه).

۳. ژ-۲۳۰۷/۱۰۱۵- مەروانی کۆری حەكەم (دوو فەرمووده) بېروانه: ژ: ۷۹۹
تەجرید = ۱۶۹۴- ژیاننامە میسوری کۆری مەخرمەه واتیادا لەگەڵ
ژمارە فەرموودهکانی لەبوخاری پیرۆزدا.
۴. ژ-۲۳۱۲/۱۰۱۷- بیلالی کۆری رمباحی حەبەشی (سێ فەرمووده).
۵. ژ-۲۳۲۱/۱۰۲۰- ئەبوئومامە باهیلی (سێ فەرمووده لەبوخاریدا هەیه).
۶. ژ-۲۳۲۸/۱۰۲۵- فتح - رافعی کۆری خەدیج (شەش فەرمووده
وا لەبوخاریدا).
۷. ژ-۲۳۳۹/۱۰۳۰- ظوھەیری کۆری رافیع (یەک فەرمووده وا لەبوخاریدا).
۸. ژ-۲۳۵۲/۱۰۳۴- ئیمامی زوھری تابعی، صەحابی نیە.
۹. ژ-۲۳۵۶/۱۰۳۶- ئەشعەسی کۆری قەیس (لەبوخاریدا یەک فەرمووده هەیه).
۱۰. ژ-۲۳۷۰/۱۰۴۱- صەعبی کۆری جەئنامە (لەبوخاریدا سێ فەرمووده هەیه)
۱۱. ژ-۲۴۵۲/۱۰۶۳- سەعیدی کۆری زەیدی کۆری عەمر- (سێ فەرمووده
لەبوخاریدا هەیه).
۱۲. ژ-۲۵۰۲/۱۰۸۰- عەبدوڵلای کۆری هیـشام (چوار فەرمووده
لە بوخاریدا هەیه).
۱۳. ژ-۲۵۹۳/۱۱۰۷- سەودە کچی زەمە بېروانه: ژمارە: ۹۳۵ لەپێشەوه.
۱۴. ژ-۲۶۲۴/۱۱۱۳- صوھەیبی رۆمی.
۱۵. ژ-۲۶۳۰/۱۱۱۶- ئوم ئەیمەن.
۱۶. ژ-۲۶۹۲/۱۱۳۶- ئوم کلثومی کچی عوقبە (یەک فەرمووده لەبوخاریدا هەیه).
۱۷. ژ-۱۱۳۷ تەجرید = ۲۷۳۹ فتح - عەمری کۆری حاریث (یەک فەرمووده).
۱۸. ژ-۲۷۸۰/۱۱۴۵- تەمیمی داری (لە بوخاریدا فەرمووده نیە، لە موسلیما
هەیهتی).
۱۹. ژ-۲۸۰۲/۱۱۵۴- جوندوبی کۆری سوفیان = جوندوبی کۆری عەبدوڵلای
کۆری سوفیانی بوجەیلکیە (لەبوخاریدا هەشت فەرمووده هەیه).
۲۰. ژ-۱۸۴۵/۱۱۷۳- تابیتی کۆری قەیس (یەک فەرمووده لەبوخاریدا هەیه).

۲۱. ژ- ۲۸۵۶/۱۱۷۹-موعازی کوږی جه بهل (شهش فهرموودهی له بوخاریدا ههیه).
۲۲. ژ- ۲۹۰۰/۱۱۹۴-مالیکی کوږی ره بیعه ناسراو به (ئه بو ئوسهید) (چوارده فهرموودهی له صه حیجی بوخاریدا ههیه).
۲۳. ژ- ۲۹۲۴/۱۲۰۰- ئوم حه رام کچی میلحان (دوو فهرموودهی له بوخاریدا ههیه).
۲۴. ژ- ۲۹۳۷/۱۲۰۶- طوفه یلی کوږی عه مر (له بوخاریدا فهرموودهی نییه).
۲۵. ژ- ۲۹۵۹/۱۲۱۳- حه نظله غه سیلوله لانیکه.
۲۶. ژ- ۲۹۶۲/۱۲۱۵- مو جاشیعی کوږی مه سعود (یه ک فهرموودهی له بوخاریدا ههیه) + مو جالیدی کوږی مه سعود برای مو جاشیع نییه تی.
۲۷. ژ- ۲۹۷۶/۱۲۱۸- عه بباسی کوږی عه بدو لوطه لیب (پینج فهرموودهی له بوخاریدا ههیه) .
۲۸. ژ- ۳۰۰۵/۱۲۳۰- ئه بوبه شیری ئه نصاری (یه ک فهرموودهی له بوخاریدا ههیه).
۲۹. ژ- ۳۱۱۸/۱۲۶۴- خه وله ی ئه نصاری (یه ک فهرموودهی له بوخاریدا ههیه).
۳۰. ژ- ۳۰۷۱/۱۲۵۱- ئوم خالد کچی خالیدی کوږی سه عید ، ناوی ئومه یهیه (دوو فهرموودهی له بوخاریدا ههیه) ئه م فهرموودهیه ژینامه ی خۆیه تی له م بهرگه دا (ب: ۱۵۰۹) .
۳۱. ژ- ۳۱۵۸/۱۲۷۷- عه مری کوږی عه وفی ئه نصاری (یه ک فهرموودهی له بوخاریدا ههیه) نه وه ی نییه ، ناماده ی به در بووه ، له گه ل غه زه واته کانی دوا به در ، له مه دینه نیشته جی بووه ، له کاتی جینشیننی عومه ردا مردوه ئه و نوێژی له سه ر کرد.
۳۲. ژ- ۳۱۵۹/۱۲۷۸- جوبه یری کوږی حه ییه (فهرموودهی له بوخاریدا ههیه) + هورموزان ناوی رۆسته م بوو ، (فهرموودهی له بوخاریدا نیه) به لام له م فهرموودهیه دا به دوورو درێژی باسی لیوه کراوه + موغه یره ی کوږی شو عبه ب: ژ: ۱۳۷ ، ۱۸۲.

۳۳. ژ-۳۱۷۳/۱۲۸۲-سه هلی کوری نه بو خه ټه مه (سی فەر مووده).
۳۴. ژ-۳۱۷۶/۱۲۸۴-عه و فی کوری مالیک (یه ک فەر مووده ی هه یه) .
۳۵. ژ-۳۲۸۲/۱۳۲۵-سوله یمانی کوری صورده دی کوری نه لجون.
۳۶. ژ-۳۳۲۹/۱۳۳۷-عه بدو ټلای کوری سه لام (دوو فەر مووده ی له سه حیجی بوخاریدا هه یه) .
۳۷. ژ-۳۳۵۹/۱۳۵۰-ام شهریک (یه ک فەر مووده ی له بوخاریدا هه یه).
۳۸. ژ-۳۴۰۲/۱۳۵۹-خدزی زینده. فەر مووده ی له بوخاریدا نیه.
۳۹. ژ-۳۵۰۹/۱۳۹۶-وا ټیلای کوری ټه سقه ع (یه ک فەر مووده ی له بوخاریدا هه یه).
۴۰. ژ-۳۵۴۶/۱۴۱۴-عه بدو ټلای کوری بوسر (یه ک فەر مووده ی هه یه) .
۴۱. ژ-۳۶۳۳/۱۴۴۴-دیجیه ی که لبی.
۴۲. ژ-۳۶۴۴/۱۴۴۸-عوروه ی باریقی (له بوخاریدا دوو فەر مووده ی هه یه).
۴۳. ژ-۳۶۶۱/۱۴۵۱-عه ممری کوری یاسیر (له بوخاریدا چوار فەر مووده ی هه یه).
۴۴. ژ-۳۷۰۵/۱۴۶۲-فاطمه ی زههرا (یه ک فەر مووده ی له بوخاریدا هه یه).
۴۵. ژ-۳۷۳۱/۱۴۶۹-ټوسامه ی کوری زهید (بروانه: ژماره: ۱۱۳ ته جرید) = بهرگی یه که م لاپه ره/۱۳۷.
۴۶. ژ-۳۷۳۳/۱۴۷۰-فاطمه ی کچی ټه سوهد (له بوخاریدا فەر مووده ی نییه).
۴۷. ژ-۳۷۴۲/۱۴۷۳-عه بدو ټلای کوری مه سعود (له بوخاریدا شه ستو پینج فەر مووده ی هه یه هه فتاو نو فەر مووده ی له سه حیجی موسلیم دا هه یه).
۴۸. ژ-۳۸۲۱/۱۵۰۰-خه دیجیه ی کوری خوه یلید (له بوخاریدا باسی له زور فەر مووده دا هاتوو).
۴۹. ژ-۳۸۷۴/۱۵۰۹-ام خالد بروانه: ژماره: ۱۲۵۱ ته جرید، له م بهرگه دا، لاپه ره: ۱۹۹.
۵۰. ژ-۳۸۸۳/۱۵۱۰-عه باسی کوری عه بدو لوطه لیب (بروانه: ژماره: ۱۲۱۸) ، له م بهرگه دا ، لاپه ره: ۱۹۹.

۵۱. ژ-۳۸۸۷/۱۵۱۳- مالىكى كوپى صەغەصەغە (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە).

۵۲. ژ-۳۹۰۶/۱۵۱۷- عامىرى كوپى فوھەپىرە + سوراقى كوپى مالىك (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە).

۵۳. ژ-۳۹۴۱/۱۵۲۲- يەكەم: غەلاى ھەزرىمى (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە). دووھ: لەكۆتايى نەم فەرموودەى باسەگەوھ كورتەيەكى بوخت لەژيانى خۆشەويست ھەزرىتى پېغەمبەرى خودا تۆماركراوھ (دروودو سلاو و رەھمەتى خودا لەخۆى و پەيغەمبەرى).

۵۴. ژ-۴۰۰۱/۱۵۳۱- روبرەيى كوپى موعەوويز (لەبوخارى پىرۆزدا سى فەرموودەى ھەيە).

۵۵. ژ-۴۰۲۴/۱۵۳۶- مىقدادى كوپى غەمىرى كىندى (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە).

۵۶. ژ-۴۰۷۲/۱۵۴۷- ھەشى كوپى ھەربى ھەبەشى (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە).

۵۷. ژ-۴۰۷۳/۱۵۴۸- مالىكى كوپى سىنان (لەبوخارىدا فەرموودەى نىيە).

۵۸. ژ-۴۱۰۹/۱۵۵۱- سولەيمانى كوپى سورەد دوو فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە، لەموقەدىمەى فەتھولبارىدا دەفەرموئ: (يەك فەرموودەى لە بوخارىدا ھەيە).

(بىروانە: ژمارە: ۱۳۲۵ تەجرىد - بەرگى سىيەمى تەجرىدى بوخارى، لاپەرە/۴۵۲).

- ژ-۴۲۳۰/۱۵۷۶- ئەسمائى كچى غومەيس (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە) نەم فەرموودەيە بەراستى نمونەى ژىننامەى پىر خەبات و تىكۆشانى ژنانى سەردەمى پېغەمبەرە (دروودى خوا لەسەر پېغەمبەر و رەزاي خودا لەھەموو ھاوھەلانى، چ پىاو يان، چ ژنيان، چ گەورمىيان چ منالايان).

- ژ-۱۵۷۹/۲۵۹-مەیموونە (حەوت فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە) بىروانە :
ژمارە: ۱۵۴ تەجريد = بەرگى يەكەم لاپەرە: ۱۷۰.
- ژ-۱۵۸۸/۳۰۲-عەمرى كۆپى سەلەمەى كۆپى قەيس (يەك فەرموودەى لەبوخارىدا ھەيە).
- ژ-۱۵۹۱/۲۳۴-ھيت صەحابەيە پياوئىكى سەرژنانى بوو، بەلام پيغەمبەر لەسەر ئەودەى كە ژنانى بوو، لەمەدينە وەدمرى نا ، وەفەرمانيشى كرد بەژنەكانى كە ئەم جۆرە كەسە ھەرزەگويانە ھاموشويان نەكەن + عەبدوئىلاى كۆپى ئومەييەى براى داىكى ئوم سەلەمە.
- ژ-۱۶۰۴/۲۵۹-ذوكولاع و ذوعەمر دووپاشا بوون.
- ژ-۱۶۰۷/۳۷۲-ئومامەى كۆپى ئوئال.

تەيىنى:

تەماشای كۆتايى ژمارە : ۱۳۸۸ تەجريد لەم بەرگەدا بفرەموو ، بۆ چەند مەبەستى، بەتايىبەتى ئەو بەشەى كە دفرەموى: (رافەو شيكرەنەو) ھەروا كۆتايى ژمارە: ۱۴۷۱ تەجريد + فەرموودەى ۱۵۱۳ تەجريد خۆى و رافەكەى ، ھەروا ژمارە : ۱۵۳۱ تەجريدو رافەكەى ، ھەروا ژمارە: ۱۵۹۸ تەجريدو رافەكەى كە ھەموو ئەم ژمارانە وان لەم بەرگى چوارەمەدا.

بەسەرگرتنەو:

- ژ-۲۷/۲۶-واتە: بۆ سەعدى كۆپى ئەبو وەقاص ، بىروانە ژمارە: (۲۷/۲۶) نەوەك ژمارە : ۱۴۹ .
- ژ-۲۷۴۲/۱۴۷۳-ئىبنو مەسعود ، نەوەك ژ: ۳۰ .
- ژ-۲۴۷/۱۷۸-بەرئى كۆپى غازيب ، نەوەك ژ: ۳۸ .
- ژ-۵۳/۴۹-عەلى كۆپى جەعد ، مامۇستاي شىخى بوخارى.

- ژ-۶۷/۶۰-بیشری کوپری موفه ضنه ل.
- ژ-۷۵/۶۶-عیکریمه.
- ژ-۹۸/۸۳-عه طای کوپری نه بو ره باح.
- ژ-۱۰۶/۸۹-ریبعی کوپری حیراش + نیمامی عه لی .
- ژ-۱۵۶/۱۲۳-عه بدوره حمانی کوپری نه سوهد.
- ژ-۲۴۶/۱۷۷-عه ففانی کوپری موسلیمه.
- ژ-۱۳۷/۱۱۱-عه بدوئلای کوپری زهید. نه وهك ژ: ۲۹۰ .
- ژ-۵۴۷/۳۲۰-نه بو به رزه.
- ژ-۲۳۲۸/۱۰۲۵-رافعی کوپری خه دیج. نه وهك ژ: ۳۲۹ .
- ژ-۱۵۱۳/۷۲۸-فه ضلی کوپری عه بباس، ئامؤزای پیغه مبه ر (دروودی خودای لسه ر بیج).
- ژ-۱۵۳۶/۷۳۸-یه علای کوپری ئومه ییه.
- ژ-۱۵۵۳/۷۴۶-نافیعی کوپری سه رجیس.
- ژ-۱۵۸۸/۷۶۱-جه عفه رو عه قیل و طالیب و عه لی کوپانی نه بو طالیب.
- ژ-۱۶۴۳/۷۸۴-عوره وهی کوپری زوبه یر.
- ژ-۱۶۶۴/۷۹۰-جوبه یری کوپری مو طعیم + ژ-۲۵۴/۷۸۴.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۴- نامه‌ی پیغهمبه‌ران (پیغهمبه‌ران نامه)

کتاب الانبیاء

۱۳۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا، قَالَ: اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أَوْلَيْكَ التَّفَرُّ مِنْ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسٌ فَاسْتَمِعْ مَا يُحْيَوْنَكَ فَإِنَّهَا تَحْيِيكَ وَنَجِيَّةٌ ذُرِّيَّتِكَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ آدَمَ فَلَمْ يَزَلْ الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدَ حَتَّى الْآنَ) (الحديث: ۶۲۲۷- طرفه في: ۳۳۲۶) ^(۹۹) هذا نص الحديث في فتح الباري ج/۶/۳۶۲.

نهبوهورمیره (رمزی خودی لبی) فهرمووی: پیغهمبه‌ری خودا (دردی خودی لسمرب) فهرمووی: کاتا خودا باوه ناده‌می دروست کرد، شهست بالآ به بالی خوی، یا به‌بالی نیستای نیمة دریژ بوو، وه‌هوت بالیش پان بوو، پاشان پیی فهرموو: بجۆ بۆ لای ها نهو کۆمه‌له‌ فریشته‌یه، که نه‌وه‌تان نا له‌ویدا دانیشتوون، سلاویان لی بکه، گوا بگره که چۆن سلاوت لی‌ده‌که‌ن و روژ باشیت له‌گه‌لدا ده‌که‌ن، چونکه نه‌وه روژباشیی خۆت و روژباشیی نه‌وه و ده‌چه‌که‌ت ده‌بی له‌ناو خۆتانا هه‌تا هه‌تایه. ناده‌م (دروودو سه‌لات و سه‌لامی خودای گه‌وره‌ی له‌سهر لبی) ته‌شریفی چوو بۆلایان پیی فهرموون: (السلام علیکم: سلاوتان لی لبی) فریشته‌کانیش سلاوه‌که‌یان سه‌نده‌وه و فهرموویان: (السلام علیک و رحمة الله: سلاوو رحمه‌تی خوا له‌تۆش لبی) فریشته‌کان له‌وه‌لامه‌که‌یاندا وشه‌ی (رحمه‌تی خودا) یان بۆ ناده‌م پتر کرد. نیتر هه‌موو که‌سی کاتی ده‌چیته به‌هه‌شته‌وه له‌سهر شیوه‌ی ناده‌مه،، بالای شه‌ست گه‌ز به‌رزه شیوه‌ی وه‌ک نه‌و شیرین و جوان و ریک و پیکه، نه‌ک وه‌ک شیوه‌ی شیواوی دنیاوی خوی!

بهلام نیتر لهوساوه نهم خه لکه بهرمبه ره همر بچووک و کورت و ناشیرین دهن، هه تا نهم دهمهیش همر لهکه می و کورتین)، (ش/ تتاج ل- ۵ف- ۲ز- ۳. تهفسیری سورمتی بهقه ره + ریاض الصالحین/ ۲ ل- ۲۱۳ ف- ۸۴۶ ز- ۱۳۱- نامه ی سلاوو روژباشی).

۱۳۳۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَغَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ مَقْدَمَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ، فَاتَاهُ فَقَالَ: أَيُّ سَائِلِكَ عَنْ ثَلَاثٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا نَبِيٌّ قَالَ: مَا أَوَّلُ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ، وَمَا أَوَّلُ طَعَامٍ يَأْكُلُهُ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَمِنْ أَيِّ شَيْءٍ يَنْزِعُ الْوَلَدُ إِلَى أَبِيهِ وَمِنْ أَيِّ شَيْءٍ يَنْزِعُ إِلَى إِخْوَالِهِ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (خَبَرَنِي بِهِنَّ إِنْفَا جِبْرِيلُ) قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: ذَاكَ عَدُوُّ الْيَهُودِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (أَمَّا أَوَّلُ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ فَتَارٌ تَحْشُرُ النَّاسَ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ، وَأَمَّا أَوَّلُ طَعَامٍ يَأْكُلُهُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَرِيزَادَةُ كَبِدِ حُوتٍ وَأَمَّا الشَّيْبَةُ فِي الْوَلَدِ فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا غَشِيَ الْمَرْأَةَ فَسَبَقَهَا مَاءُهُ كَانَ الشَّيْبَةُ لَهُ وَإِذَا سَبَقَ مَاءُهَا كَانَ الشَّيْبَةُ لَهَا) قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ.

ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهَتَ أَنْ عِلِمُوا بِإِسْلَامِي قَبْلَ أَنْ تَسْأَلَهُمْ بِهَتُونِي عِنْدَكَ، فَجَاءَتِ الْيَهُودُ وَدَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ الْبَيْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (أَيُّ رَجُلٍ فِيكُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ؟) قَالُوا: اغْلَمْنَا وَابْنُ اغْلَمْنَا وَآخِرُنَا وَابْنُ آخِرِنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (أَفَرَأَيْتُمْ أَنْ اسْلَمَ عَبْدُ اللَّهِ) قَالُوا: أَعَادَهُ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ فَخَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالُوا: شَرُّنَا وَابْنُ شَرِّنَا وَوَقَعُوا فِيهِ (الحدیث ۳۳۲۹- اطرافه فی ۳۹۱۱، ۳۹۳۸، ۴۴۸۰) (۱۰۰).

نه نهس (رمزی خودای لی بی) فهرمووی عهبدوئلای کوری سهلام لهناو باخا باخ دهرنی، لهو کاته دا ده بیستی که پیغه مبه ره (درودی خودای لهسه ره بی) کۆچی

كردووه بۇ مەدینەو تەشریفى ھېناوہ، جا دا بۇ خزمەتى و عەرزى دەکا: من
سا شتت لى دەپرسەم ھەركەسى پېغەمبەر نەبى ناپانزانى، يەكەم نیشانەى
گەورەى قىامەت جىيە؟ وەيەكەم خۇراکا كە بەھەشتى دەپخوا لەبەھەشتا
جىيە؟ وەھۆى جىيە كەمنال شىوہى لەباوکی دەچا؟ يا لەدايکی دەچا و
شىوہى دەچیتەوہ سەر خالتوانى؟.

پېغەمبەر (دروى خودى لەسەر بى) فەرمووى: (ئۇ ئىستاكە زۇر نىە كە
جوبرائىل (سلاوى خوى ئى بى) ئەم سى شتەى پافەرمووم).

عەبدوللا فەرمووى: جولەكە لەناو خۇيانا، لەناو ھەموو فرىشتەكانا
جوبرائىل بەدوژمنى خۇيان دادەننن. كەوا دەلى پېغەمبەر (دروى خودى لەسەر بى)
ئەم ئايەتەى خویندەوہ كەدەفەرموى: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى
قَلْبِكَ﴾ ئىنجا ھەزەت (دروى خودى لەسەر بى) فەرمووى: يەكەم نیشانەى گەورەى
ھاتنى قىامەت ئاگرىكە خەلك لەخۇرھەلاتەوہ دەداتە پىش و دەيانبات بۇ
خۇرئاوا، يەكەم خۇراكى بەھەشتىيەكانىش پارچە زیادەكەى گۆشتەكەى
جگەرى نەھەنگە، ئاوى پىاويش ئەگەر وەپىش ئاوى ژن كەوت منالەكە
دەكىشىتە سەر خۆى، بەلام ئەگەر پىچەوانە بوو ئاوى ژن وەپىش ئاوى پىاو
كەوت، ئەوا منالەكە دەكىشىتە سەر خۆى.

عەبدوللا (رەزى خودى لى بى) كاتى ئەم وەلامە راست و دروستەى لە
پېغەمبەر بىست برۋاى پىكر و ئىسلام بوو فەرمووى: (شاھەتى دەدەم كە تۆ
پېغەمبەرى راست و دروستى خودى، لەبەر ئەوہ شاھەتى دەدەم كە بىچگە
لە يەزدانى پاك خواى بەھەقىتىر نىيە، وە شاھەتەش دەدەم كەتۆ پېغەمبەرى
رەوانەكراوى خودى، ئەى پېغەمبەرى خودا! بىگومان جولەكە ھۆزىكى
بوختانكەر و درۋژن و ھەلاتبازن، لە پىش ئەوہدا كە بزانن من موسولمان
بووم پىسارى ھالى منيان ئى بكە، دەنا لە داخانا و لە رھانا بوختانم بۇ
دەكەن.

جا کاتى جولەكە ھاتن عەبدوللا لەژوورەوہ خۆى شارەموو، پىغەمبەر
(دروى خودای لەسەر بى) فەرمووی پىيان: (عەبدوللا چۆن پیاویکە لەناوتانا؟)
گوتیان: چاکترینى ئىمەيەو زاناترینی ئىمەيە، خۆى بەگەو بەگزاڊەيە،
حەزەرت (دروى خودای لەسەر بى) فەرمووی: (باشە پىم بلین: ئەگەر عەبدوللا
موسولمان ببى ئیوہ دەلین چی؟) گوتیان: خوا ئەوہنەکا خودا پەناى بدا
لەشتى وا!

حەزەرت (دروى خودای لەسەر بى) ئەم پرسىارەى چەند جارا دووبارەکردوہ
بۆیان، بەلام ئەوان لەکەلى شەیتان نەھاتنە خوارەوہ ھەر ئەو وەلامەیان
دایەوہ، ئەو وەختە لەپەر عەبدوللاى کورپی سەلام لەژوورەوہ ھاتە دەرەوہ
بەدەنگى بەرز ئىسلامبوونی خۆى راگەيانند و فەرمووی: شايەتى دەدەم کە
ھەر یەزدانى پاك خودایەو موحەممەدى کورپی عەبدوللا پىغەمبەرى
خودایە، ئەو کاتە جولەکەکان گوتیان: عەبدوللا خراپترینى ئىمەيە و کورپی
خراپترینى ئىمەيە، ئیتەر بەوہشەوہ نەوہستان بەقسەى ناشیرین دایان شۆرد،
عەبدوللا فەرمووی: قوربان! خو دیت ئەمانە چ لەخودا نەترسیکن من
عەرزەم نەکردى؟ دەى من لەم زمانە پىسەیان دەترسام! (تاج/ ۶ ل/ ۱۱)
ف/ ۷ ز/ ۲. تەفسیری سورەتى بەقەرە).

راھەو شیکردنەوہ:

ئەم جۆرە فەرموودەيە لیکۆلینەوہيەکی نوای دەوا، کە کۆمەلای زانای
پسپۆر ھاوبەشى و ھاوکاری تیا بکەن، باشترین گوتە ئەمرو ئەم
فەرموودەيە: (ھەرچی کە چەسپا فەرموودەى خودا و پىغەمبەرە لەسەر
سەر و لەسەر چاوانە، لەھەر شوینى سەبارەت بەفەرموودەيى گىرو گرفتى
ھەبوو، دەبى پووبەرپووی پسپۆرانی ئەو بابەتە بکریتەوہ!)

عەبدوللاى کورپی سەلام (رەزای خودای لى بى) یەکیکە لەھاویرى مەزنە
ناودارەکانى پىغەمبەر، کاتە پىغەمبەر تەشریفى کۆچى کرد بۆ مەدینە

عبدالوللا موسولمان بوو ، له پيشا زانايه کی گه وره ی جوله که بوو ، له نه وه ی پیغه مبه ر یوسفی کور ی پیغه مبه ر یه عقوبه دروودی خویان له سه ر بی کاتی نیسلام بوو ناوی حوصه ین بوو، پیغه مبه ر (درودی خودای له سه ر بی) ناوه که ی گوړی و ناوی نا: عبدالوللا ، یه کی که له عه شه ره ی موبه شه ره ، دوو کور ی خو ی که ناویان یوسف و موحه ممه د بووه ، فه رمووده ی نه ویان گیرا و ته وه ، هو ی موسولمان بوونی له م فه رمووده یه دا روون ده بیته وه ، دوو فه رمووده ی له بوخاریدا هه یه ، له سه ر قسه ی مقدمه ی فه تحولباری .

ناموزگاری نیمامی عه لی کرد: که مینه به ره که ی پیغه مبه ر (درودی خودای له سه ر بی) به جا نه هیلی و نه چیت بو عیراق، وه عه رزی کرد : (نهم دوانگه یه به جا به یلی جاریکی تر نایبینیته وه ، وه خوشی و ابوو، به کو ی دنگ عه بدوللا له سالی چل و سای کوچیدا له شاری مه دینه مردووه!) دوو فه رمووده ی له سه حیحی بوخاریدا هه یه ، یه کیکیان نهم فه رمووده یه یه .

کومه لی فه رمووده له مه تحی عه بدوللا دا هه یه ، زوړیان له تاج دا هه یه ، پروانه: تاج، به رگی پینجه م، لاپه ره: ۲۱۱ ز/ ۶۱. باسی گه وره یی عه بدوللا ی کور ی سه لام، له فه رمووده ی ژماره (۱) وه، هه تا ژماره (۵) - (رمزاو رحمه تی خوی لی بی) .

۱۳۳۸ - (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (لَوْلَا بَنُو إِسْرَائِيلَ لَمْ يَخْتَرْ لَحْمُ، وَلَوْلَا حَوَاءُ لَمْ تَخْنُ اثْنَى زَوْجَهَا) (الحديث ۳۳۳۰) (۱۰۱) .

نه بوهورمیره (رمزای خودای لی بی) فه رمووی: پیغه مبه ر (درودی خودای له سه ر بی) ده فه رموی: (نه گه ر له بنه په رتا به هو ی جوله که کانه وه نه بوایه ، هه رگیز خوارده مه نی نه ده گه نی و گوشت بوگه ن نه ده بوو، چونکه له کاتی خو یا خودا گه زوو گوشتی شه لاقه ی بو ناردن و فه رمووی: له م گوشت و گه زویه بخون،

به لّام لییان پاشه کهوت مه کهن ، که چی نهوان فەرمانه کهی خودایان شکان و لییان هه لگرتن بۆ له وهو پاش، نیتر گوشت و گهزۆکه گهنین ، وه له وهو گهنین وترشانی خۆراک داکهوت، وههتا نه مپۆ ههروایه و له مهو پاشیش نهه حالته بهردهوام دهبی، ومنه گهر بههۆی دایکه چهوایشه وه نه بوایه ههتا ههتایه هیچ ژنی گزیو ناپاکی له میردی خۆی نه ده کرد ، چونکه چهوا له بهههشتا ئادهمی فیریو داو له بهری درهخته قهدهغه کراوه کهی دمرخوارد داو، بوو بههۆی نهوهی که له بهههشت دمرکران —ش) (تاج/ ۳ ل/ ۱۱۷ ز/ ۴۷، مافی ژن له سهر میردی).

۱۳۳۹ - (عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَرْفَعُهُ: (إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لَاهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا: لَوْ أَنَّ لَكَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ كُنْتَ تَقْتَدِي بِهِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَقَدْ سَأَلْتُكَ مَا هُوَ أَهْوَنُ مِنْ هَذَا وَأَلْتِ فِي صُلْبِ آدَمَ: إِنْ لَا تُشْرِكَ بِي فَأَيُّتَ إِلَّا الشُّرْكَ) (الحديث ۳۳۳۴ - طرفاه في: ۶۵۳۸، ۶۵۵۷) (۱۰۲)

ئه نههس (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبههر (درودی خودای له سهر بی) دمفه رموی: (له رۆژی قیامهتا خودای گهوره، بهوکهسه دمفه رموی: که له ناو ئاگری دۆزهخدا سزاو نییش و ئازاری له هه موو دۆزهخیهکانیتر سوو کتره ، خودا پێی دمفه رموی: نه گهر نیستا جیهان و ههرچی له جیهاندا بوو ، هی تۆبیت ئایا دمیدهیت له تۆلهی خۆتدا، ههتا لهه نییش و ئازارهی نیستات رزگارت بیت یان نا؟ دهلی: بهلی ئهی خودایه! دهیده.

جا خودا پێی دمفه رموی: تۆ هیشتا له پشته ئادهم دا بووی من شتیکم لی داوا کردیت ، که گهلی له مه ئاسانتر بوو که نهوه بوو داوام لی کردیت، که تۆ هاوبهشم بۆ بریار نه دهیت ومنیش نهتخه مه ناو ئاگره وه، که چی تۆ ههر چهزت له وه بوو هاوبهشم بۆ بریار بدهی) (ش = شهیخهین = بوخاری و موسلیم. رهزاو رهحهتهی خودایان لی بی، تاج/ ۶ ل- ۱۲۶ ز- ۶ ف- ۵ سورتهی مائیده).

۱۳۴۰- (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دِمَهِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ) (الحديث ۳۳۳۵- طرفاه في: ۶۸۶۷، ۷۳۲۱) (۱۰۳).

عبداللہ کوری مہسعود (رمزی خودای لی بی) فہر مووی: پیغہ مبہر (درودی خودای لہسر بی) فہر مووی: (ہر کہ سی بہ ناپروہا بکوڑی بہ شیٰ لہ نوبائی خوین رشتہ کہی بہ نہ ستوی کورہ پیشوہ کہی نادمہ، واتہ بہ ملی قابیلہ، چونکہ نہو یہ کہم کہس بوو کہ پیاو کوشتنی داہینا، وہک خوی گہورہ لہ قورثانی پیروژدا لہ سورمتی مانیدہدا لہ نایہ تی سیہم دا دمفہر موا: ﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَاصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ واتہ: دمروونی پیسی قابیل، کوشتنی ہابیلی برای لہبر چای جوان کرد وہ کوشتی، نیتر بہم کردہ وہ ناپہ سہندہ قابیل بووبہ پیاویکی پیاو کوزی زیانبار لہ ہر دوو جیہاندا) (تاج/۳ ل/۲۰۰ ز/۸۱ ف/۱).

۱۳۴۱- عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ عَلَيْهَا يَوْمًا فَرِعَا يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيَلُّ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتْحُ الْيَوْمِ مِنْ رَدَمِ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ مِثْلَ هَذِهِ وَحَلَّقَ بِاصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْتَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخُبْثُ (الحديث: ۳۳۴۶، اطرافه في: ۳۵۹۸، ۷۰۵۹، ۷۱۳۵) (۱۰۴).

زمینہ بی کچی جہ حش رمزی خودای لی بی فہر مووی: جاری پیغہ مبہر (درودی خودای لہسر بی) لہ خہو راپہری و ہات بو لام، رووی سوور ہلگہ رابوو شلہ ژابوو دمیفہر موو: (لالہ الا اللہ: ہر خودا خودایہو بہس ہاوار

(۱۰۳) اخرجہ مسلم فی القیامۃ، باب: بیان اثم من سن القتل، رقم: ۱۶۷۷.

(۱۰۴) اخرجہ مسلم فی الفتن و اشراط الساعة، باب: اقتراب الفتن و فتح ردم یاجوج و ماجوج، رقم: ۲۸۸۰.

له عمر ب بؤ ئەم شەڕەڕی رووی تی کردوون، وای لەم رۆژە رهشە یه خە ی به عمر ب گرتووە!).

ئەمڕۆ کە ئەوەندە ئەمە لەسەددی یەنجوج و مەنجوج کون بوو! سوفیانی فەرموووە بەر (راوی) سەری پەنجە ی شایەتومانی خۆی نوساند بەبەنی پەنجە کەلەیهووە کردی بەئەلقەیهکی بچکۆلەو نیشانی دا کەمەبەستی حەزەرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لەنامازەکە ی، شتیکی زۆر کەم بوووە، کونێ بچکۆلە بوووە وەک ئەم ئەلقە بچکۆلە یه، زەینەب —کەهاوسەری پێغەمبەر بوو— فەرموو ی: منیش عەرزیم کرد قوربان! ئە ی پێغەمبەری خودا! ئەگەر پیاوچاکیشمان لەناودابن هەر دەفەوتیین؟ فەرموو ی (درودی خودای لەسەر بێ) : (کە پیسی و گەندیی پەره ی سەند پیاوچاکیشتان تیادا بێ، وادەبێ لەناودەچن) (تاج/ ١٠/ ل ٢٠٥/ ز ٨٧/ ف ١، باسی فەرته نه گەل و نیشانه کانی هاتنی قیامەت).

١٣٤٢ —عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: (يَا آدَمُ ، يَقُولُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ ، يَقُولُ: اخْرِجْ بَعَثَ النَّارَ قَالَ: وَمَا بَعَثَ النَّارَ؟ قَالَ: (مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةَ وَتِسْعِينَ فَعِنْدَهُ يَشِيبُ الصَّغِيرُ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنَّا ذَلِكَ الْوَاحِدُ؟ قَالَ: ابْشِرُوا فَإِنَّ مِنْكُمْ رَجُلًا وَمِنْ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ الْفَا. ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي أَرْجُو أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ) فَكَبَّرْنَا فَقَالَ: أَرْجُو أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ. فَكَبَّرْنَا فَقَالَ: أَرْجُو أَنْ تَكُونُوا نِصْفَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبَّرْنَا فَقَالَ: مَا أَتُمُّ فِي النَّاسِ إِلَّا كَالشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي جِلْدِ ثَوْرٍ أَبْيَضٍ أَوْ كَشَعْرَةِ بَيْضَاءٍ فِي جِلْدِ ثَوْرٍ أَسْوَدٍ) (الحديث: ٣٣٤٨ ، اطرافه في: ٤٧٤١ ، ٦٥٣٠ ، ٧٤٨٣) (١٠٥).

ئەبۇسەئىدى خۇدرى (رەزى خۇداى لى بىز) فەرمۇۋى: خۇشەۋىست (درودى خۇداى لەسر بىز) فەرمۇۋى: خۇداى گەۋرە لەرۋىزى قىيامەتدا بەباۋە ئادەم دەفەرمۇۋى: ئەى ئادەم! ئادەم (درودى خۇداى لەسر بىز) دەفەرمۇۋا: (بەفرمۇۋى ئەى پەرۋەردگارم وام لەخزمەتتا فەرمانت بەچىيە ھەتا جابەجاي بىكەم، ھەتا خۇشئودى و رەزەمەندى تۆ دەردەست دەكەم، چاگە ھەر بەدەستى تۆيە) خۇداى گەۋرە پىيى دەفەرمۇۋى: (ئەى ئادەم بەشى دۆزەخ لەنەۋەى خۇت جىاۋەكە، بابۇن بۆ ناۋى) ئادەمىش غەرزى دەكا: (خۇدايە بەشى دۆزەخ لەنەۋەى من چەند لەچەندە؟) دەفەرمۇۋى: (لەھەمۇ ھەزار كەسى نۆسەدو نەۋەدونۇى بەشى ئاگرى دۆزەخە، ۋەتاقە يەككىكى بەشى بەھەشتە!).

فەرمۇۋى: جا ئا لەم كاتەدا دەبى كە منال پىر دەبى و ھەمۇ ئاۋس و دوۋگىانا خورپەى لى دەكەۋى و سىكەكەى لەباردەچى و بەچكەكەى فېرە دەدا، دەبى بەفەرتەنەۋە بىشۋىيەككىۋا كەس سەركەسى ناپەرۋى، كەتەماشى مەردوم دەكەى لەتۆ ۋايە كەمەست و سەرخۇش و ئارە قو بادە دەنۇش، ۋاچەپەساۋ شەزاۋو پەرۋش، ۋەگىزو ورن، بەلام سەرخۇش ۋەستى چى؟ كا دەپەرۋىتە سەشتى ۋا، نەۋ نەۋ، مەست و سەرخۇش نىن، بەلام سزى سەخت و توندى ئەۋ رۆۋە ۋاگىزوۋ وپى كەردوۋ، دەلىي سەرخۇش.

جا مۇسۇلمانەكان دەستىان كەرد بەگىران و غەرزەى ھەزەرەتىان كەرد: (جا ئەى پىغەمبەرى خۇدا! دەبى ئەۋ تاقە كەسە كاممان بىت؟) پىغەمبەر (درودى خۇداى لەسر بىز) فەرمۇۋى: (مۇزەدتان لى بى شتەكە خۇى ئاۋايە نەۋەك ۋەك ئەۋەى كەئىۋە بۆى دەچن: لەئىۋە يەك كەس بۆ بەھەشت و لەيەئجوج و مەئجوج ھەزار كەس بۆ دۆزەخ دەبى).

ئەۋجا ھەزەرت (درودى خۇداى لەسر بىز) فەرمۇۋى: (سۈيىندم بەۋ تاقە خۇدايە كەگىيانىمن ۋا لەدەستى توانايى ئەۋدا، من ئومىد دەكەم كە ئىۋەى دەستەى ئىمانداران چۋارىيەكى خەلكى بەھەشت بىن)، ئىمەيش لەخۇشيانا ئەللاھونەكبەرمان بەدەنگى بەرز كەرد، بۆ دەربىزىنى خۇشى و شادى،

به بؤنه‌ی نهم مزدی پیغه مبه‌روهه. چه زمرت (درویدی خودی لسمر بی) فه‌رمووی: (دهی من ئومید ده‌که‌م که ئیوه‌سییه‌کی خه‌لکی به‌هه‌شت بن). ئیمه دیسان له‌خوشیانا ده‌ستمان کرد به (الله اکبر) کردن، خوشه‌ویست (درویدی خودی لسمر بی) فه‌رمووی: دهی من ئومید ده‌که‌م که ئیوه نیوه‌ی دانیش‌توانی به‌هه‌شت بن) ئیمه دیسانه‌وه ده‌ستمان کرده‌وه به (الله اکبر) کردن.

ئه‌وسا خوشه‌ویست (درویدی خودی لسمر بی) فه‌رمووی: (ریژه‌ی ئیوه له‌چاو ئه‌و خه‌لکه‌ی‌تردا وه‌ک تاقه موویه‌کی ره‌ش وایه له پیستی گایه‌کی سپیدا یاخود وه‌ک ته‌له‌موویه‌کی سپی وان له پیستی گایه‌کی ره‌شدا) (تاج/۷ ل/۳۰ ز/۵ ف/۱، سوره‌تی چه‌ج + تاج/۶ ل/۲۶۶ ف/۷ ز/۸. سوورمتی ئیسرا+ تاج/۱۰- ل/۳۵۲ ز/۳ ل/۱۱۶. نامه‌ی قیامت و به‌هه‌شت و دۆزه‌خ).

۱۳۴۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (اَنْكُمْ مَحْشُورُونَ حَفَاةَ غَرَاةٍ غَرَلًا ثُمَّ قَرَأَ: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ يُعِيدُهُ وَعَدْنَا عَلَيْنَا آثًا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ وَأَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ، وَإِنَّ آثَاسًا مِنْ أَصْحَابِي يُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشَّمَالِ فَأَقُولُ: أَصْحَابِي أَصْحَابِي، فَيَقُولُ: أَلَهُمْ لَمْ يَزَالُوا مُرْتَدِّينَ عَلَى أَغْقَابِهِمْ مِنْذُ فَارَقْتَهُمْ، فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ: ﴿وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي﴾ - أَلَى قَوْلِهِ - ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الحديث: ۳۳۴۹، اطرافه في: ۳۴۴۷، ۴۶۲۵، ۴۶۲۶، ۴۷۴۰، ۶۵۲۴، ۶۵۲۵، ۶۵۲۶) (۱۰۶).

ئیب‌نوعه‌بباس (ره‌زای خوابان لئیبی) فه‌رمووی: خوشه‌ویست (درویدی خودی لسمر بی) دوانیکی دا، له‌و دوانه‌دا فه‌رمووی: (ئه‌ی کۆمه‌له‌ی ئاده‌میزادا! بی‌گومان که ئیوه له‌قیامت‌تا له‌پاش مردن زیندوده‌کری‌نه‌وه، و به‌پی‌خاوسی و به‌رووت و قووتی و به‌سوننه‌ت نه‌کراوی چه‌شر ده‌گری‌ن و ده‌بری‌ن بۆ مه‌یدانی چه‌شر و

لَیْپَرسینه وه بۆلای خودای گه وره. ئەوجا چه زهرمت (درویدی خودای له سهر بێ) ئەم نایه تهی خوینده وه که دمفه رموی: ﴿کَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ لِّعِیدُهُ وَغَدًا عَلَيْنَا أَلَا کُنَّا فَاَعِلِینَ﴾ (١٠٤-٢١) واته: خودا دمفه رموی: له روژی قیامه تدا وه که چۆن خودای گه وره له سه رمتاوه مروفی دروست کردوه، که له سکی دایکی ده که ویتته خواره وه پرووت و قووت و خه ته نه نه کراوه وبامال و باباره و بووله، ناواش به با کهم و زیاد، له سه ره هه مان شیوه، له روژی قیامه تدا خودا دروستی ده کاته وه).

ئینجا پیغه مبه ره (درویدی خودای له سهر بێ) فه رمووی: (بزانن! روژی ژینه وه یه کهم که سی که پۆشته ده کری ته وه وه به رگی له به ره ده کری ته وه ئیبراهیمه، هۆشیار بن! که چه ند پیاوی له ئۆمه تی من دینن و به ره و لای چه پ به ره و ناو ناگری دۆزه خ به کیشیان ده که ن، له تاقمه ی ئەم نایه ته ن که دمفه رموی: ﴿واصحاب الشمال ما اصحاب الشمال﴾ الواقعة ١/٥٦.

جا منیش به سه ره سامیه وه ده ئیم: ئەی په رومردگار! خۆ ئەمانه له لای خۆیان هاوڕێی من بوون، نه وه بۆ کوێیان ده به ن؟ دمفه رموی: ئەی موحه ممه د! تۆ ناگات لێ نییه که له پاش مه رگی تۆ چه ره ته نه یه کیان به رپا کرد بوو، ئەوجا منیش وه که به نده ی فره باش عیسی کوری مه ریه م ده ئیم: ﴿وکنْتُ عَلَیْهِمْ شَهِیدًا مَادَمْتُ فِیْهِمْ، فَلَمَّا تَوَلَّیْتَنِي کُنْتُ اَنْتَ الرَّقِیْبَ عَلَیْهِمْ، وَاَنْتَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ شَهِیدٌ﴾ مائده ١١٧/٥، واته: عیسی کوری مه ریه م، له روژی ژینه وه د، وه لامی په رومردگاری خۆی ده داته وه، که لێی ده پرسێ ئەی عیسا! نایا تۆ کاتا پیغه مبه ره بووی به و خه لکه ت گوتوه: من و دایکیشم بکه ن به خودا و وه که خودا به مان په رستن؟

عیسا له سه ره ئەم شیوه یه وه لامی ئەم په رسیاره ی په رومردگار ده داته وه: هه تا من له ناویاندا بووم ناگاداریم ده کردن و چاودێریم ده کردن، نه مده هیشت که شتی وا نابه جا بکه ن، به لام کاتا تۆ منت برده وه بۆلای خۆت، ئیتر تۆ خۆت چاودێر بووی به سه ریانه وه، هه روه کوو خۆت چاودێری به سه ره هه موو شتیکی

ترموه، خۆت دهزانی شانیان چی هه‌لده‌گرا ، ئه‌گهر سزایان دهمده‌ی ئه‌وا دیاره
سزاواری ئه‌وه‌ن و مولک مولکی خۆته و کهس هه‌قی قسه‌و ره‌خنه‌ی نیه، ئه‌گهر
به‌میه‌رمبانی خۆشت لییان ده‌بوری ئه‌وا له‌گه‌وره‌یی خۆته ، به‌راستی تۆ ته‌واناو
لیزان و داناو کاردروستی ، کاری نابه‌جاو هه‌له‌ له‌تۆوه‌ دووره‌ (ریاض/ل-۱۷/۵۲-ز-
۱۶ف-۱۶۵. باسی فه‌رمان به‌ئاگاداری کردنی سوننه‌ت + ریاض/۲/ل-۱۴/ز-۵۱/ف-۴۲۵ +
تاج/۶/ل-۱۴۸/ز-۶/ف-۲۶-سوورمتی مائیده‌).

۱۳۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) قَالَ: (يَلْقَىٰ إِبْرَاهِيمُ أَبَاهُ أَرْبَعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَىٰ وَجْهِهِ أَرْبَعَةُ قُرَّةٍ وَعَبْرَةٌ يَقُولُ لَهُ
إِبْرَاهِيمُ: أَلَمْ أَقُلْ لَكَ لَا تَعْصِنِي يَقُولُ أَبُوهُ: فَالْيَوْمَ لَا أَغْصِيكَ يَقُولُ إِبْرَاهِيمُ: يَا
رَبِّ أَنتَ وَعَدْتَنِي أَنْ لَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ، فَأَيُّ خَزْيٍ أَخْزَىٰ مِنْ أَبِي الْإِبْرَاهِيمِ يَقُولُ
اللَّهُ تَعَالَى: أَلَيْ حَرَمْتُ الْجَنَّةَ عَلَى الْكَافِرِينَ ثُمَّ يُقَالُ: يَا إِبْرَاهِيمُ مَا تَحْتَ رِجْلِكَ
فَيَنْظُرُ فَإِذَا هُوَ بِذِيخٍ مُلْتَمِطٍ فَيُؤْخَذُ بِقَوَائِمِهِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ) (الحديث: ۳۳۵۰، طرفاه
في: ۴۷۶۸، ۴۷۶۹) (۱۰۷).

ئهبو هوره‌یه‌ره (ره‌زای خودای لێ بێ) له‌ خۆشه‌ویسته‌وه (درودی خودای له‌سه‌ر بێ)
دمفه‌رموئ: (روژی ژینه‌وه ئیبراهیم-دروودی خوای لێ بێ-تووشی ئازم‌ری بابی
ده‌بێ، ده‌روانی وا پرووی ئازم‌ر دۆره‌نج و تۆزو خۆلی لێنیشته‌وه و لیوبه‌بارو
دلا خه‌فه‌تبار داماو ده‌ ، جا ئیبراهیم پێی دمفه‌رموئ: ئه‌دی پێم نه‌گوتیت
به‌قسه‌م بکه‌و له‌قسه‌م دهمه‌چۆ، که‌چی تۆ هه‌ر قسه‌ قسه‌ی خۆت بوو؟
بابیشی پێی ده‌لئ: ئه‌مه‌رۆ هه‌رچی بلییت به‌گویت ده‌که‌م و له‌فه‌رمانت
ده‌رناچم تازه‌ ئه‌وه‌ له‌ده‌ستم چوو) جا ئیبراهیم دمفه‌رموئ: ئه‌ی خودایه‌ خۆ
تۆ گه‌فتت داومه‌تی که‌ له‌روژی زیندوو بوونه‌وه‌دا ریسوام نه‌که‌ی و ته‌ریقیم
به‌سه‌ر نه‌یینی ، ئه‌دی چی ریسوایی و پروو زه‌ردیه‌ک ریسوایی‌تره‌ له‌م

پیسوایی و شهرمه زاری و ئابروو چوونه ی که به سهر ئهم باوکه نه گبه ته دوور له پره حمه ته م هاتوو؟ له مه پيسوایتر دها چی بی؟ خودای گه وره دهفه رموی: من به هه شتم قه دهغه کردوه له ناموسو ئمانه کان و له بیباو ده کان. له پاشا ده گوتری: نه ی ئیراهیم! ته ماشای بهرپی خۆت که نه وه چیه له بهر پیتا؟ ئیراهیم ته ماشا ده کا وا باوکی بووه به گۆله که متیار یکی تیسکن و له پیسای خۆیدا گه وزاوه، نه نجا ههر چوار په لی نه وه ده عبايه ده گرن و توپی دمه نه ناو دۆزه خ! (تاج/ ۶ ل/ ۱۵۴ ف/ ۴ ز/ ۷. سوره تی نه نعم).

۱۳۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَكْرَمَ النَّاسِ، قَالَ: (أَتْقَاهُمْ) فَقَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذَا نَسْأَلُكَ قَالَ: فَيُؤْسَفُ نَبِيُّ اللَّهِ ابْنُ نَبِيِّ اللَّهِ ابْنِ نَبِيِّ اللَّهِ ابْنِ خَلِيلِ اللَّهِ قَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذَا نَسْأَلُكَ، قَالَ: فَعَنْ مَعَادِنِ الْعَرَبِ نَسْأَلُونَ خِيَارَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقَّهُوا (الحديث: ۳۳۵۳، اطرافه في: ۳۳۷۴، ۳۳۸۳، ۳۴۹۰، ۴۶۸۹) (۱۰۸).

ئه بهوهره یره (ره زی خودای لی به) دهفه رموی: له پیغه مبهه پرسیارکرا: کام که سی گه وره ترو به پیزتره؟ فه رمووی: (گه وره ترین و به پیزترینیان له لای خودای گه وره نه وه که سه یانه که زۆرتر له خودا بترسی). عه رزیان کرد! مه به ستمان نه مه نییه و له م باره یه وه لی ت ناپرسین. فه رمووی: (ده ی گه وره ترین و به پیزترینیان بهرشته ی نه سه ب و بنه چه و ره سه ن نامه پیغه مبهه یوسفه، که هه م خۆی پیغه مبهه ی خودایه، هه م باوکی پیغه مبهه ی خودایه، باپیره گه وره یشی که حه زره تی ئیراهیمه دۆستی خودایه، واته: (خلیل الله) یه. گوتیان: قوربان! مه به ستمان نه مه یش نیه و پرسیار نه مه یشت لی ناکه ین.

فه رمووی: (دیاره له بنه چه ی بنه ماله و خانه دانه گانی عه ره ب پرسیار ده که ن، که وه ک کان وان، که هه ر کانی تایبه ته ندی خۆی هه یه؟ عه رزیان

کرد بهائی، مہبہ ستمان، نہوانہ، ہرمووی: (دہی بزائن کہ نہو کہ سانہ تان کہ لہ سہ ردمی پیش ہاتنی نیسلامہ تیدا باش بوون، نیستاش لہ سہ ردمی ہاتنی نیسلامہ تیدا ہر نہوانہ تان باشہ کانتانن بہ لام بہ مہرجا کہ شامزایی تہواو لہ نایین پیدایا بکھن، وبہ جوانی رفتاری پابکھن!) (تاج/ ۷ ل/ ۲۴۶ ز/ ۱۳ ف/ ۲ سورہتی یوسف).

۱۳۴۶- عَنْ سَمُرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنِّي اللَّيْلَةَ إِتَيْانَ، فَأَتَيْتُنَا عَلَى رَجُلٍ طَوِيلٍ، لَا أَكَاذُ أَرَى رَأْسَهُ طُولا، وَآلُهُ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (الحديث: ۳۳۵۴، طرفہ فی: ۴۵۵ ت = ۸۴۵ ف) (۱۰۹).

سہ موورہی کوپی جوندوب (رمزای خودای لہ بی) ہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سہر بی) ہرمووی: (نہم شہو لہ خہودا دوو فریشتہ لہ سہر شیوہی دوو پیاو ہاتن بو لام و لہ گہلا خویمان بردمیان، تا گہ شیتینہ لای پیایوکی دریژی وا، کہ بہ حالاً، بہناستہم لہ بہر قوچی سہریم دہدی، وہ نہو پیاوہ نیبراہیم پیغہ مبہر بوو (درویدی خوای لہ بی)) (تاج/ ۸ ل/ ۱۰ ف/ ۱ ز/ ۴ نہو خہوانہی کہ پیغہ مبہر خوئی دیویانی).

۱۳۴۷- (عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَّا إِبْرَاهِيمُ فَأَنْظُرُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ، وَأَمَّا مُوسَى فَجَعَدَ أَدَمَ، عَلَى جَمَلٍ أَحْمَرَ مَخْطُومٍ بِخُلْبَةٍ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ الْهَدَرَ فِي الْوَادِي (الحديث: ۳۳۵۵، طرفہ فی: ۷۴۷ تجرید = ۱۵۵۵ فتح = بقرطی دووقہ، لا ثمرۃ/ ۱۷۰) (۱۱۰).

نیبنو عہ عباس (رمزای خودایان لہ بی) ہرمووی: خو شہ ویست (رمزای خودای لہ بی) ہرموویہ تی: (بو چونیہ تی شیوہی شیرینی نیبراہیم پیغہ مبہر تہ ماشای من بکھن کہ پیغہ مبہری نیوہم، چونکہ شیوہی تہواو لہ من دہکا، شیوہی موسا

پېغه مېریش ئاوايه: موسا پياويكى مووتنهكى مووگرزه ،
 پياويكى سهوزى گهنم رهنكه، دهئى ئىستاپش هر له بهر چاومه،
 كه موسا (دروى خوى له سهرين) كه له شهوى ئيسرادا ديم به سوارى
 وشتره نيره يهكى سوور بوو، ههوسارى وشتره كى گورزه يه گوش
 بوو له دانه كه وه داده پهرى ، دوو په نجهى دانا بوو له ناو دوو كونه گوچكه
 خويدا ، له ناو ئهم شيوه وه كه وادى نه زره قه راده بووردو
 هاوارى ده كرد له خوداو دهنگى له بيه يككردنى به بهرزى دههاتى)
 (بروانه: ژماره: ٧٤٧ ت = ١٥٥٥ ف + تاج/٤ ل/٣٠٦ ف/٣ ز/١٠.
 باسى ئيسرا + ل/٣٧٨ ز/١١٥ ف/٤ + ل/٣٨٢ ف/٣ + ل/٣٨٤ ف/٢ + ل/٣٨٧ ف/١
 ز/١٨ + بروانه: شهر حى فهرموودهى ژماره: ١٥٩ تجريد = ٢١٦ فتح).

١٣٤٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (اخْتَتَنَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ ابْنُ ثَمَانِينَ سَنَةً
 بِالْقُدُومِ) وَفِي رَوَايَةٍ (بِالْقُدُومِ) مَخْفُفَةٌ. (الحديث: ٣٣٥٦، طرفه في: ٦٢٩٨) (١١١).

نه بوهورميه ره (رمزى خودى لى بى) ده فهرمووى: پېغه مېهر (دروودى خودى لى بى)
 فهرمووى: (ئيراهيم دروودى خوداى له سهر بيت) له ته مهنى هه شتا ساليديا
 له گوندى قه ددوم، به ته شوئ خوى سوننه ت كرد). (تاج/٤ ل/٣٧٥ ف/٢ ز/١١٥
 باسى گهوره يى چه زره تى ئيراهيم (دروودى خوداى له سهر بيت)).

له فه تحولباريدا ده فهرموا: (فهرمان به ئيراهيم ده كرى كه خوى
 سوننه ت بكات، به ته شوپيه كه خوى سوننه ت دهكات ئازارو ئيشيكى زورى
 ده بى، خودا سروشى بو دنيرى كه په له ت كرد بهر له وهى ئاميرى خو
 سوننه ت كردنه كه ت بو روون بكه ينه وه تو خوت سوننه ت كرد، چه زه تى
 ئيراهيم ده فهرموئ: په رومردگارم! چه زم نه كرد كه فهرمانى تو دوا بخه م).

١٣٤٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ثُنْتَيْنِ مِنْهُنَّ فِي ذَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَوْلُهُ: (أَنِّي سَقِيمٌ) وَقَوْلُهُ: (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا) وَقَالَ: بَيْنَا هُوَ ذَاتَ يَوْمٍ وَسَارَةَ، إِذْ أَتَى عَلَى جَبَّارٍ مِنَ الْجَبَابِرَةِ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ هَذَا رَجُلًا مَعَهُ أَمْرَةٌ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنْهَا فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ قَالَ: (اخْتَبِي) فَأَتَى سَارَةَ قَالَ: يَا سَارَةَ لَيْسَ عَلَيَّ وَجْهِ الْأَرْضِ مُؤْمِنٌ غَيْرِي وَغَيْرِكَ، وَإِنَّ هَذَا سَأَلَنِي فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّكَ اخْتَبَيْتِي فَلَا تُكَذِّبِينِي، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ ذَهَبَ يَتَنَاوَلُهَا بِيَدِهِ فَاحْجِدْ، فَقَالَ: ادْعِي اللَّهَ لِي وَلَا اضْرُكْ، فَدَعَتْ اللَّهَ فَاطْلُقْ، ثُمَّ تَنَاوَلَهَا الثَّانِيَةَ فَاحْجِدْ مِثْلَهَا أَوْ أَشَدَّ فَقَالَ: ادْعِي اللَّهَ لِي وَلَا اضْرُكْ، فَدَعَتْ، فَاطْلُقْ فَدَعَا بَعْضَ حَاجَتِهِ فَقَالَ: أَلَا كُمْ لَمْ تَأْتُونِي بِاللِّسَانِ أَلَمْ آتِئْتُمُونِي بِشَيْطَانٍ، فَاخْذَمَهَا هَاجِرَ، فَاتَتْهُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَأَوْمَأَ بِيَدِهِ: مَهْيَا. قَالَتْ: رَدَّ اللَّهُ كَيْدَ الْكَافِرِ أَوْ الْفَاجِرِ فِي نَحْرِهِ، وَاخْذَمَ هَاجِرَ) قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: تِلْكَ أَمْكُمُ يَا بَنِي مَاءِ السَّمَاءِ). (الحديث: ٣٣٥٨، طرفه في: ٩٩٢ تجريد = ٢٢١٧ فتح الباري) (١١٢)

= (ج ٣/ص ٥٨، الترجمة الكردية).

ئەبو ھورەیرە (رمزى خودای لى) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لى) ھەرمووی: (ئىبراھىم پێغەمبەر دروودی خودای لەسەر بىت ھەرگىز درووی نەکردوو، تەنیا سێ درو نەبىت ئەو سێ درویش دوانیان ساخ لەبەر رمزى خودا بوو وەھىکى لەو دوو ئەووبوو کە ھەرموویەتى: ﴿أَنِّي سَقِيمٌ﴾: (من نەخۆش و دەرددارم) ئەوھەى تریشیان ئەووبوو کە ھەرموویەتى: (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا): واتە: ئەم بێتە من نەم شکاندون بەئکو گەورەکیان ئەمەى کردوو) تاقە یەھەکەى تریشیان لەبارەى خاتوو سارەى خێزانى یەوە بوو، جارى سارەى پى دەبى دەگاتە ولاتى پادشایەکی زۆرداری ملھوور، سارە بۆجوانى وینەى نابى.. (وەرگەراوى تەواى ئەم ھەرموودى یەوە لەپێشەوہ رابووورد لەژمارە: ٩٩٣ ت = ٢٢١٧ ف) = بەرگی/ ٣ ل/ ٥٨.

۱۳۵۰- عَنْ أَمِّ شَرِيكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزْغِ وَقَالَ: (كَانَ يَنْفُخُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ) (الحديث: ۳۳۵۹، طرفه في: ۳۳۰۷) (۱۱۳).

ثوم شهريك (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهری خواد (دروودی خودای لی بی) فهرمانی دهکرد بهکوشتنی شهوگهرد ودهیغهمووی: کاتی مهنجهنیقهکهیان دانا بو چهزهرتی ئیبراهیم شهوگهرد فووی له ناگرهکهی دهکردو بهفوو ناگرهکهی خویش دهکرد.

رافه و شیکردنهوه:

شیخی ئیبن حه جهری عهسقه لانی (رحمتهی خودای لی بی) له (اصابة) دا دمفهرمووی: ثوم شهريك دهوسیه و بهنهنی له مهککه موسولمان دهبی، وهبهنهنی پهیوهندی بهژنانی قورمیشهوه دهکاو بهرمبهره لییان موسولمان دهکا، کاتی خه لکی بهمه دهمانن، پیی دهلین: له بهر هۆزه کهت نه بی واوامان لی دهکردی، به لام دته بهینه وه بو ناو هۆزه کهت، ثوم شهريك دمفهرمووی: جا بهسواری وشتریکی پشت پروت بردمیانه وه، سا شهوو سا روژ نان و ناویان نه دا پییم، بهرمبهره گویم له هیج نه ما، تا له هه واری لایان دا، دهستووریان وابوو، که له شوینی لایان ده دا، له بهر خۆزه که منیان توند توند ده بهسته وه و خۆشیان ده جوونه بهر سی بهر و سی بهریان بو خۆیان ده کرد و نان و ناویان لی قه دهغه ده کرم، هه تا باریان ده کرده وه.

له کاتی کهدا که نه مه حال بوو، وام ههست کرد که شتیکی ته ری فینک وابه سهر سهرمه وه، له پاشا شته که نه ما، دیسانه وه نه و شته هاته وه، جا دهستم بر دو هی نام، ده بینم جه و نه هی ناو بوو، که میکم لی خوارد وه، به لام دیسانه وه بهر زبو وه وه نه ما، که چی دووباره و سی باره جه ند جاری تر

دهاته وهو بهرزه وه دهبوو، هه موو جارئ كه ميكم لئ ده خوارده وه، تا تيراو بووم، له پاشا نه و ناوهی له جه وه نه كه دا مابوو كردم به سهر جه سته م و جله كانم دا، جا له خه و خه بهريان بووه، كاتيک روانيان من سهر و له شو جله كانم ته رهو، ته واو گهش بوومه ته وه، گو تيان: دياره خوټ كردو ته وه و جه وه نه گاني ئيمهت به كارهي ناوه و ليانت خواردو ته وه، منيش گوتم نه به خودا شتي وام نه كردوو، به لام راستي پوودا وه كه خوئ واو وايه، گو تيان: نه گهر قسه كهت راست بئ ئايينه كهئ تو له ئايينه كهئ ئيمه باشتره، كه ته ماشايان كرد، كونده و جه وه نه گاني خوئيان وهك خوئيان مابوون كه ميان نه كردبوو، ئيتير هه موو موسو لمان دهبن نه و جا ئوم شهريك ده جي بؤ خزمه تي پيغه مبه ر (دروودي خوداي لئ بئ) له مه دينه.

ئوم شهريك يهك فهرموودهئ له سه حيجي بوخاريدا هه يه كه نه م فهرموودهئ ئيره يه، كه سه عيدي كورئ موسوييه ب له وه وه گيراپوه ته وه، له فه تحولباريدا مامو ستاي عه سقه لاني دم فهرموئ: ئوم شهريك ناوي غوزه ييه يه، گو تراوه: ناوي غوزه يله يه، نه م زاتانه له په يره وان، واته له چيني دوه مي موسو لمانان كه به عهره بي پيان ده گو ترئ تابعين، فهرموودهئ پيغه مبه ريان له م ژنه به ريزه وه كه هاوړئ و سه حابه ي پيغه مبه ر بووه گيراپوه ته وه: سه عيدي كورئ موسه ييب و عوروه ي كورئ زوبه ير (ره زاو ره حمه تي خوداي گه و ره له هه موويان بيت).

مامو ستاي عه يني (ره حمه تي خوداي له سهر بيت) ليره دا دم فهرموئ: (هه ندا له حه كي مه كان ده لئ ن ومزه غ: واته: شه و گه رلا د) كه ره، ناچي ته شويني زمعه راني تي دا بيت، له ده مه وه جووته نه گري، وه هيلكه ده كا، به گه ورمه كيان ده گو ترئ: (سام ابرص) له حاجه ت و شتي وادا ده تفي ته وه به هوئ نه وه وه زيان يكي زور له مرو ف ده كه وئ، كاتي خوئ ي ده ست ده كه وئ خوئ تيا ده كه وزيني، نه وه ده بي به هوئ كه و تنه وه ي گولي وه وهك مار له زستانا چوار

مانگ سر دهبی و لهو ماوهیهدا لهکونیکا بهبیخواردن چهپس دهبی وه لهگهلا مارا زور هوگری یهکترین، ههروهک چون دووپشک و قولانچه هوگری یهکترین!... تهواو) شیخی خال (رحمته خودی لبی) لهفه رههنگی خال دا دمه رموی: (شه وگمرد دمه بایه که وهک مارمیله که، بهلام نه م پیوه دمدا).

١٣٥١- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (أَوَّلُ مَا اتَّخَذَ النِّسَاءُ الْمِنْطَقَ مِنْ قَبْلِ امِّ اسْمَاعِيلَ، اتَّخَذَتْ مِنْطَقًا لَتَعْفَى اِثْرَهَا عَلَى سَارَةِ، ثُمَّ جَاءَ بِهَا اِبْرَاهِيمُ وَبَانِيهَا اسْمَاعِيلُ وَهِيَ تُرْضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ عِنْدَ دَوْحَةِ فَوْقَ زَمْزَمَ فِي اَعْلَى الْمَسْجِدِ وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ اَحَدٌ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ فَوَضَعَهُمَا هُنَالِكَ وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ وَسَقَاءٌ فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ قَفَى اِبْرَاهِيمُ مُنْطَلِقًا فَتَبِعَتْهُ امُّ اسْمَاعِيلَ، فَقَالَتْ: يَا اِبْرَاهِيمُ اَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتْرَكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ اِلْسٌ وَلَا شَيْءٌ؟ فَقَالَتْ: لَهُ ذَلِكَ مِرَارًا وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ اِلَيْهَا، فَقَالَتْ لَهُ: االلَّهُ الَّذِي اَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَتْ: ااذن لا يُضَيِّعُنَا. ثُمَّ رَجَعَتْ فَاطْلُقَ اِبْرَاهِيمُ حَتَّى اِذَا كَانَ عِنْدَ النَّبِيَةِ حَيْثُ لَا يَرَوْنَهُ اسْتَقْبَلَ بِوَجْهِهِ الْبَيْتَ ثُمَّ دَعَا بِهَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ وَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ: ﴿رَبِّ اِنِّي اسْكَنْتُ مِنْ دُرِّيِّ بَوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ، -حَتَّى بَلَغَ- يَشْكُرُونَ﴾ وَجَعَلَتْ امُّ اسْمَاعِيلَ تُرْضِعُ اسْمَاعِيلَ وَتَشْرَبُ مِنْ ذَلِكَ الْمَاءِ حَتَّى اِذَا نَفِدَ مَا فِي السَّقَاءِ عَطِشَتْ وَعَطِشَ ابْنُهَا وَجَعَلَتْ تَنْظُرُ اِلَيْهِ يَتَلَوَّى، اَوْ قَالَ: يَتَلَبَّطُ فَانْطَلَقَتْ كَرَاهِيَةً اِنْ تَنْظُرَ اِلَيْهِ فَوَجَدَتْ الصِّفَا اَقْرَبَ جَبَلٍ فِي الْاَرْضِ يَلِيهَا فَقَامَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ اسْتَقْبَلَتْ الْوَادِي تَنْظُرُ هَلْ تَرَى اَحَدًا فَلَمْ تَرَ اَحَدًا، فَهَبَطَتْ مِنَ الصِّفَا حَتَّى اِذَا بَلَغَتْ الْوَادِي رَفَعَتْ طَرَفَ دِرْعِهَا ثُمَّ سَعَتْ سَعْيَ الْاِنْسَانِ الْمَجْهُودِ حَتَّى جَاوَزَتْ الْوَادِي ثُمَّ اَتَتْ الْمَرْوَةَ فَقَامَتْ عَلَيْهَا وَكْظَرَتْ هَلْ تَرَى اَحَدًا فَلَمْ تَرَ اَحَدًا، فَفَعَلَتْ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَذَلِكَ سَعْيُ النَّاسِ بَيْنَهُمَا فَلَمَّا اشْرَفَتْ عَلَى الْمَرْوَةِ سَمِعَتْ صَوْتًا فَقَالَتْ: صَهْ تُرِيدُ نَفْسَهَا ثُمَّ تَسْمَعُ فَسَمِعَتْ اَيْضًا فَقَالَتْ: قَدْ اسْمَعْتُ اِنْ كَانَ عِنْدَكَ غَوَاثُ، فَاِذَا هِيَ بِالْمَلِكِ عِنْدَ مَوْضِعِ زَمْزَمَ فَبَحَثَ بِعَقْبِهِ اَوْ قَالَ: بِجَنَاحِهِ

حَتَّى ظَهَرَ الْمَاءُ فَجَعَلَتْ تُحَوِّضُهُ وَتَقُولُ بِيَدِهَا هَكَذَا وَجَعَلَتْ تَعْرِفُ. مِنَ الْمَاءِ فِي سِقَائِهَا وَهُوَ يَقُورُ بَعْدَ مَا تَعْرِفُ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (يَرْحَمُ اللَّهُ أُمَّ اسْمَاعِيلَ لَوْ تَرَكْتَ زَمْزَمَ) أَوْ قَالَ: (لَوْ لَمْ تَعْرِفْ مِنَ الْمَاءِ لَكَانَتْ زَمْزَمُ عَيْنًا مَعِينًا) قَالَ: فَشَرِبَتْ وَارْضَعَتْ وَلَدَهَا، فَقَالَ: لَهَا الْمَلَكُ لَا تَخَافُوا الضَّيْعَةَ فَإِنَّ هَا هُنَا بَيْتَ اللَّهِ يَبْنِي هَذَا الْغُلَامُ وَأَبُوهُ، وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضَيِّعُ أَهْلَهُ وَكَانَ الْبَيْتُ مُرْتَفِعًا مِنَ الْأَرْضِ كَالرَّابِيَةِ تَأْتِيهِ السُّيُولُ، فَتَأْخُذُ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ فَكَانَتْ كَذَلِكَ حَتَّى مَرَّتْ بِهِمْ رُفْقَةٌ مِنْ جُرْهُمِ أَوْ أَهْلُ بَيْتٍ مِنْ جُرْهُمِ مُقْبِلِينَ مِنْ طَرِيقِ كَدَاءٍ فَتَزَلُّوا فِي اسْفَلِ مَكَّةَ فَرَأَوْا طَائِرًا عَائِفًا فَقَالُوا: إِنَّ هَذَا الطَّائِرَ لَيَدُورُ عَلَى مَاءٍ لَعَهْدُنَا بِهِذَا الْوَادِي وَمَا فِيهِ مَاءٌ فَارْسَلُوا جَرِيًّا أَوْ جَرِيَّتَيْنِ فَإِذَا هُمُ بِالْمَاءِ فَرَجَعُوا فَاخْبَرُوهُمْ بِالْمَاءِ فَاقْبَلُوا قَالَ: وَأُمُّ اسْمَاعِيلَ عِنْدَ الْمَاءِ فَقَالُوا: اتَّادِينَ لَنَا إِنْ نَزَلَ عِنْدَكَ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ وَلَكِنْ لَا حَقَّ لَكُمْ فِي الْمَاءِ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (فَأَلْفَى ذَلِكَ أُمَّ اسْمَاعِيلَ وَهِيَ تُحِبُّ الْإِنْسَ) فَتَزَلُّوا وَارْسَلُوا إِلَى أَهْلِهِمْ فَتَزَلُّوا مَعَهُمْ حَتَّى إِذَا كَانَ بِهَا أَهْلُ آيَاتٍ مِنْهُمْ وَشَبَّ الْغُلَامُ وَتَعَلَّمَ الْعَرَبِيَّةَ مِنْهُمْ وَالْفَهْمَ وَاعْجَبَهُمْ حِينَ شَبَّ فَلَمَّا أَذْرَكَ زَوْجُوهُ امْرَأَةً مِنْهُمْ وَمَاتَتْ أُمُّ اسْمَاعِيلَ فَجَاءَ إِبْرَاهِيمُ بَعْدَ مَا تَزَوَّجَ اسْمَاعِيلُ يُطَالِعُ تَرْكَتَهُ فَلَمْ يَجِدْ اسْمَاعِيلَ فَسَأَلَ امْرَأَتَهُ عَنْهُ فَقَالَتْ: خَرَجَ يَبْتَغِي لَنَا ثُمَّ سَأَلَهَا عَنْ عَيْشِهِمْ وَهَيْئَتِهِمْ فَقَالَتْ: نَحْنُ بِشَرِّ نَحْنُ فِي ضَيْقٍ وَشِدَّةٍ فَشَكَتُ إِلَيْهِ قَالَ: فَإِذَا جَاءَ زَوْجُكَ فَأَقْرِئِي عَلَيْهِ السَّلَامَ وَقُولِي لَهُ: يُغَيِّرُ عَتَبَةَ بَابِهِ فَلَمَّا جَاءَ اسْمَاعِيلُ كَأَنَّهُ أَسَ شَيْئًا فَقَالَ: هَلْ جَاءَ كُمْ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ جَاءَنَا شَيْخٌ كَذَا وَكَذَا فَسَأَلْنَا عَنْكَ فَأَخْبَرْتُهُ وَسَأَلَنِي كَيْفَ عَيْشُنَا فَأَخْبَرْتُهُ أَنَا فِي جَهْدٍ وَشِدَّةٍ قَالَ: فَهَلْ أَوْصَاكَ بِشَيْءٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ: غَيْرَ عَتَبَةَ بِابِكَ قَالَ: ذَاكَ أَبِي وَقَدْ أَمَرَنِي أَنْ أَفَارِقَكَ الْحَقِّي بِأَهْلِكَ فَطَلَّقَهَا وَتَزَوَّجَ مِنْهُمْ أُخْرَى. فَلَبِثَ عَنْهُمْ إِبْرَاهِيمُ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَتَاهُمْ بَعْدُ فَلَمْ يَجِدْهُ فَدَخَلَ عَلَى امْرَأَتِهِ فَسَأَلَهَا عَنْهُ فَقَالَتْ خَرَجَ يَبْتَغِي لَنَا قَالَ: كَيْفَ أَتَيْتُمْ وَسَأَلَهَا عَنْ عَيْشِهِمْ وَهَيْئَتِهِمْ فَقَالَتْ نَحْنُ بِخَيْرٍ وَسَعَةٍ

وَأَنْتَ عَلَى اللَّهِ فَقَالَ: مَا طَعَامُكُمْ قَالَتْ: اللَّحْمُ قَالَ: فَمَا شَرَابُكُمْ قَالَتْ: الْمَاءُ
قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي اللَّحْمِ وَالْمَاءِ.

قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ يَوْمَئِذٍ حَبٌّ وَلَوْ كَانَ لَهُمْ
دَعَا لَهُمْ فِيهِ قَالَ: فَهُمَا لَا يَخْلُو عَلَيْهِمَا أَحَدٌ بِغَيْرِ مَكَّةَ إِلَّا لَمْ يُوافِقَاهُ قَالَ: فَإِذَا جَاءَ
رَوْحُكَ فَأَقْرِئِي عَلَيْهِ السَّلَامَ وَمُرِّيهِ ثُبْتُ عَتَبَةَ بِابِهِ فَلَمَّا جَاءَ اسْمَاعِيلُ قَالَ: هَلْ
أَتَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ قَالَتْ نَعَمْ أَتَانَا شَيْخٌ حَسَنُ الْهَيْئَةِ وَأَنْتَ عَلَيْهِ فَسَأَلَنِي عَنْكَ فَأَخْبَرْتُهُ
فَسَأَلَنِي كَيْفَ عَيْشُنَا فَأَخْبَرْتُهُ أَنَا بِخَيْرٍ قَالَ: فَأَوْصَاكَ بِشَيْءٍ قَالَتْ نَعَمْ هُوَ يَقْرَأُ
عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَأْمُرُكَ أَنْ تُثْبِتَ عَتَبَةَ بِابِكَ قَالَ: ذَلِكَ أَبِي وَأَنْتِ الْعَتَبَةُ أَمَرَنِي أَنْ
أُمْسِكَ ثُمَّ لَبِثَ عَنْهُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ وَاسْمَاعِيلُ يَبْرِي نَبْلًا لَهُ تَحْتَ
دُوْحَةٍ قَرِيبًا مِنْ زَمْزَمَ فَلَمَّا رَأَاهُ قَامَ إِلَيْهِ فَصَنَعَا كَمَا يَصْنَعُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ وَالْوَلَدُ
بِالْوَالِدِ ثُمَّ قَالَ: يَا اسْمَاعِيلُ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِأَمْرٍ قَالَ: فَأَصْنَعُ مَا أَمَرَكَ رَبُّكَ قَالَ:
وَتُعِينَنِي قَالَ: وَأَعِينُكَ قَالَ: فَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَبْنِيَ هَاهُنَا بَيْتًا وَأَشَارَ إِلَى أَكْمَةِ
مُرْتَفَعَةٍ عَلَى مَا حَوْلَهَا قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ رَفَعَا الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ فَجَعَلَ اسْمَاعِيلُ يَأْتِي
بِالْحِجَارَةِ وَأَبْرَاهِيمُ يَبْنِي حَتَّى إِذَا ارْتَفَعَ الْبِنَاءُ جَاءَ بِهِذَا الْحَجَرُ فَوَضَعَهُ لَهُ فَقَامَ عَلَيْهِ
وَهُوَ يَبْنِي وَاسْمَاعِيلُ يُنَادِيهِ بِالْحِجَارَةِ وَهُمَا يَقُولَانِ: ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾. (الحديث: ٣٣٦٤) (١١٤).

ثِيْبَنُو عَهْبِباس (رمزي خوابان لى بنى) و باوكى فهرمووى: بؤيه كه م جار كه ژنان
پشتينيان داهيتا، له لايه نى دايكى نيسماعيليه وه بوو، چونكه خاتوو هاجره
كه سكى پرېوو به حه زرمى نيسماعيل، خاتووساره كه ئاغازنى بوو، رقى لى
گرتو هه ويبارى لى كيشا، له بهر نه وه دايكى نيسماعيل پشتينى له قه دى
خوى به ست و، له ناو مالا ده ستى كرد به خزمه ت كردن و، خوى وانيشان دا،

(١١٤) اشار العسقلاني في خاتمة كتاب احاديث الانبياء، الى عدم موافقة مسلم له في اخراج هذا

که کاره‌کهری خاتوو سارمیه و هه‌وئێ نییه، هه‌تا به‌وه رقی خاتوو ساره‌ی خانمی پێ بنیشینیته‌وه، به‌لام سوودی نه‌بوو.

له‌پاشا ئیبراهیم هاجه‌رمو ئیسماعیلی کوپی هاجه‌ره‌ی له‌ به‌یتوله‌قدیسه‌وه برد بۆ مه‌ککه‌و، له‌وئ له‌لای شوپنی ئیستای به‌یتا له‌بن شیخه‌ئێکی گه‌وره‌دا، له‌ ژوور زه‌مه‌مه‌وه، له‌سه‌رووی شوپنی مه‌سجید ولحه‌رامه‌وه داینان، ئه‌و کاته ئیسماعیل ساوابوو، به‌به‌ر دایکیه‌وه بوو، کۆرپه‌یه‌کی مه‌مکه‌ خۆره‌ بوو، دایکی خۆی مه‌مکی پێ دهدا، وه‌ ئه‌و سه‌رده‌مه‌ش مه‌ککه‌ ئاوه‌دان نه‌بوو، نه‌ ئاوو نه‌ ئاومدانی و نه‌کەسی ئی نه‌بوو، له‌وئ داینان و هه‌مانه‌یه‌ک خورماو کونده‌یه‌ک ئاوی بۆ دانان و، ئیتر خۆی به‌رمو دواگه‌راپه‌وه بۆ شام، دایکی ئیسماعیل شوپنی که‌وت و پێی فه‌رموو: ئه‌ی ئیبراهیم! تۆ بۆ کوئ ده‌جیت و ئیمه‌ له‌م شیوه‌ چۆل و هۆله‌دا به‌ ته‌نیا به‌جێ ده‌هێلێ؟! که‌ نه‌هاو ده‌نگی و نه‌شتیکی ئی زیه‌! چه‌ن جارێ هاجه‌ره‌ ئه‌م قسه‌یه‌ی عه‌رزێ ئیبراهیم کرد، به‌لام ئیبراهیم ئاوو ری ئی نه‌دایه‌وه، هه‌تا پێی گووت: تو خوا! ئایا خودا فه‌رمانی پێ کردووی که‌وا بکه‌ی؟ فه‌رمووی: به‌ئێ. هاجه‌ره‌ فه‌رمووی: که‌وابێ خودا په‌کمان ناخات.

ئیتێ هاجه‌ره‌ خاتوون گه‌راپه‌وه، ئیبراهیمیش پڕۆیشت تاگه‌یه‌شته سه‌رکه‌ل و، له‌ دانه‌ی سه‌روو ئاوا بوو که‌ له‌وانه‌وه‌ دیارنه‌بوو، ئه‌و جا پڕووی کرده‌ به‌یت و به‌م وشه‌ پیرۆزانه‌ی که‌ له‌ هورثانی پیرۆزدا باس کراون نزی کرد، هه‌ردوو ده‌ستی هه‌لپری و فه‌رمووی: ﴿رَبَّنَا اِنِّیْ اَسْکَنْتُ مِنْ دُرِّیْیْ بِوَادٍ غَیْرِ ذِی زَرْعٍ عِنْدَ بَیْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِنُقِیْمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِیْ اِلَیْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ یَشْكُرُونَ﴾ ابراهیم (۳۷/۱۴).

ئه‌ی خودایه‌! ئه‌ی که‌سی بێ که‌سان! وامن بازێ له‌وه‌ چه‌و نه‌وه‌ی خۆم جیگه‌نشین کرد له‌ ناو ئه‌م دۆله‌ چۆل و هۆله‌دا، که‌ شیوی مه‌ککه‌یه‌و، شیوی و شکی بی گشتوکاله‌، له‌په‌نای ئه‌م خانه‌ی خۆته‌دا، که‌ پێزت گرتوووه‌ فه‌ده‌غه‌ت

کردووه، که کهسی ریزی بشکینی و قه‌دری نه‌زانا، دیاره ئه‌رکی به‌نده ئه‌وه‌یه که‌نوێژو به‌نده‌یی بۆ په‌رومردگاری خۆی بکا، منیش به‌م مه‌به‌سته لی‌رمدا، دامناون، په‌رومردگاری گه‌وره‌مان! پرووی دلی موسولمانانیاں تی‌که، که به تاسه‌و شه‌وقه‌وه برۆن بۆ لایان و بچن بۆ دینی کابه‌ی پی‌رۆز. خودایه‌! خۆت پ‌رۆزیدم‌ری و به‌س! ده‌ی به‌میه‌ری خۆت ه‌و و مایه‌ی پ‌رۆزی و به‌ش و باره‌ی باشو زۆری هه‌ردوو جیهانیان بۆ فه‌راهه‌م به‌ینه‌، می‌وه‌و سه‌ه‌زه‌وات و به‌ری دارو دمه‌ختیان پ‌ی بده، به‌لکوو ئه‌وانیش سوپاسی تۆ بکه‌ن.

ئیت‌ر دایکی ئیسماعیل له‌و ئاوه‌ی ده‌خواردوه مه‌مکی دمه‌دابه ئیسماعیل، که ئاوه‌که برپایه‌وه ئه‌وسا خۆی و کو‌رپه‌که‌ی توونیان بوو، دایکی ئیسماعیل ته‌ماشای کرد ئیسماعیل له‌تاو توونی‌تی گینگله دمه‌دا و، ته‌پاوتل ده‌کا، ئیت‌ر ئوقره‌ی پ‌ی نه‌گیراو چاوی به‌رای‌ی نه‌دمه‌دا که له‌سه‌ر ئه‌و حاله‌ ته‌ماشای جگه‌ر گۆشه‌ نۆبه‌ره‌که‌ی بکا! له‌به‌ر ئه‌وه‌ پ‌رۆشت، پروانی که‌وا کی‌وی صه‌فا نزیک‌ترین کی‌وه‌ لی‌یه‌وه له‌و شوینه‌دا، سه‌رکه‌وته سه‌ری و له‌سه‌ری وه‌ستاو، پرووی کرده‌ ناو شیوه‌که، سه‌یری ده‌کرد، تا بزانی که‌سی‌ک ده‌بینی، به‌لام که‌سی نه‌دی، له‌صه‌فا هاته‌ خواره‌وه، هه‌تا گه‌یشته‌ ناو شیوه‌که، له‌وئ داوینی کراسه‌که‌ی خۆی هه‌ل‌کردو خۆی گورج کرده‌وه‌و چاکی کرد به‌لادا، ئینجا وه‌ک مرۆفی‌کی شه‌که‌ت و ماندوو، به‌لام کو‌ل نه‌دم‌ر تا ئاخ‌ر هه‌ناسه‌ ده‌ستی کرد به‌ لۆ قه‌کردن، تاله‌ شیوه‌که‌ په‌رپی‌یه‌وه، ئه‌و جا سه‌رکه‌وته سه‌ر مه‌روه‌و له‌سه‌ری پ‌اوه‌ستاو، ته‌ماشای ئه‌م لاو‌لای خۆی کرد، تا بزانی ئایا که‌سا ده‌بینی، وه‌ل‌ی دیسان که‌سی نه‌دی، وه‌حه‌وت جار وای کرد. (۱۱۵)

(۱۱۵) چارمى تۆ خوشکا! کاتى تەنگانە
هه‌ولا و ته‌قه‌لاى به‌ه‌س و چانه
کریان و شیوه‌ن پ‌یشه‌ن نه‌زانه
ته‌نیا که‌شه‌شه‌ بۆ ته‌ دمه‌رانه
دایکی ئیسماعیل نه‌و مه‌رده‌ کو‌رده
سه‌مه‌شق و دایکی گشت ئه‌س کورده!

ئیبینو عەباس (رمزای خودایان لی بی) دەفەرمووی: پیغەمبەر (سەر و رۆح و مال و منال و هەست و نەست، گشتی بە قوربانی گەردو تۆزی بەرپیی دینیکەرانی گۆڤی پیرۆزی بیت) فەرمووی: لەبەر ئەمەیهو، بۆ یادگاری ڕووداوو داستانی ئەم ئافەرته مەردە نەبەردمیه که ئیستا لەکاتی حەج و عەمرەدا، حەوت جار خەلکی هەرا دەکەن لە نیوانی ئەم دووگەردەدا، که ئەم ڕاکردنە ناو دارە بە سەعی نیوانی صەفاو مەڕوە، دەنگی بەرگویی کەوت، خۆی بەخۆی گوت: ئاوس! که بە باشی گوئی هەلخست، دەنگەکە ی بە باشی بیست، جا هاجەرە خاتوون فەرمووی: گویم لە دەنگتە، لیقەوماوم، ئەگەر بەهاواری ئیمەوه هاتووی، ئە ی خاومنی دەنگ! پەڕیشانین تازوووە فریامان بکەوه! که سەرنجی دا وا فریشتەکه لە لای شوینی زەمزمە دایە، لە پەنا حەزەرتی ئیسماعیل دا، بە پازنە ی پپی یا گوتی: بە بالی خەریک بوو زەویەکە ی دەکۆلییهوه، هەلی کۆلی هەتا ئاوی لی دەرکەوت، ئیتەر دایکە هاجەرە لە خۆشیاندا بە خۆل کردی بەگۆمیلکەو، بە دەستی ئاوی لی دەرکەد، هەتا ئاوەکە ی بلاو نەبیتەوه، وه خۆش خۆش بەمشت ئاوەکە ی هەل دەهینجاو، دەیکردە کوندەکە یهوه، ئاوەکە ییش لە دوا مستەکە ی ئەوهوه خۆش خۆش هەل دەقولاپهوه!

پیغەمبەر (دروودی خودی لی بی) فەرمووی: دایکی ئیسماعیل، (سەلامی خودی لی بی) ئەگەر لەکاتی خۆیدا دەست کاری زەمزمە ی نەکردبایە، یا فەرمووی: ئەگەر بەلالەوینج هەلی نەگۆزیایە، هەتا هەتایە زەمزمە دەبوو بەکانیاو، بەخوڕ لەبەری دەرۆشت، ئیتەر دایکی ئیسماعیل هەم خۆی ئاوی خواردەوهو، هەم شیرێ دابە کۆرەکە ی، جوبرائیل پپی فەرموو: مەترسن پەکتان ناکهوی، چونکە خانە ی خودا ئالیرەدا هەیه، ئەم کۆرەو باوکی دروستی دەکەن، وه خودا ئەهل و کەسی ئەو خانە ی خۆیه زایە ناکاو دالەدیان دەدا.

بەیتیش ئەو سەردەمه پارچەیی زەوی قۆقز بوو، وهک تە پۆلکە وابوو، لافاو لیی دەدا و لە راست و لە چەپیهوه لیی دەبرد، ئیتەر دایکی

ئىسماعيل ھەروا بەو شىۋەيە لەوى ماپەو، ئاوى زەمزەمى دەخواردەو،
 برىتتى نان و ئاو دەگەوت بۆى و، مەمكى دەدا بە ئىسماعيل ھەتا كاروانىكى
 جورھومى، ياخىزانىكى جورھومى لە پىگەى كەلى كەدا ئەو ھاتن، لە خوار
 مەككەو خەستىان، كەچى بالئەدەپەكيان دى گپى دەخوارد بەسەر ئاوەكەو،
 گوتيان، بېى و نەبى ئەم مەلە بەسەر ئاوەو دەگەپى، ئەم دۆلەش ئىمە شك
 بەرىن شىۋىكى وشك و برىنى بى ئاوە، دەى دەبى ئەمە چى بى؟

جانوینەرى، دوو نوینەريان نارد، كە چوون ئاوەكەيان دۆزىيەو و
 گەرانەو، ھەوالى ئاوەكەيان بۆيان بىردەو، ئەوانىش چوون بۆلاى ئاوەكە،
 دايكى ئىسماعيل لەسەر ئاوەكە بوو، گوتيان پىي: پىگەمان دەدى كە لە لاى
 تۆ ھەوار ھەل دەين؟ گوتى: بەلى، بەلام ئاوەكە ھى منەو مافى ئىوئى پىو
 نىيە، مەگەر بەرمزى من سوودى ئى وەربگرن.

گوتيان: بەلى باشە، پىغەمبەر (درودى خودى لى بى) فەرمووى: جا ئاوا ئەو
 خىلە لەسەر ئەو حالە دايكى ئىسماعيليان دۆزىيەو تووشى بوون، لەكاتىكى
 وادا كە دايكە ھاجەرە خووشى ھەزى لە ئاومدانى و ھاودەم و ئاو دەنگ بوو!
 ئىتر خۇيان لەوى بەزىن و ناردىان بەشوپن كەس و كارىانا، ئەوانىش ھاتن و
 لەگەل ئەوانا لەوى كۆچ و بارىان خەست و مەككەيان ئاوەدان كەردەو! ھەتا
 بەرە بەرە لەوى بوون بەچەن مالى و زۆر بوون، لەو لايشەو كۆرکەيش
 گەورە بوو، تا بوو بە ھەرزەكارو ھەر لەوانەو ھەزى زەمانى ەەرەبى بوو، كە
 گەورە بوو دلىان گرتىو، كە رەسىدە بوو ژنىكيان لە خۇيان بۆ ھىنا، ئەو جا
 ھاجەرە خاتوونى دايكى ئىسماعيل مردو فەرمانى ھەقى بەجى ھىنا، تەمەنى
 نەود سال بوو، ئىسماعىلى كۆپى (سەلامى خودى لى بى) لە حىجرا ناشتى، پاش
 ژنەينانى ئىسماعيل، ھەزەرتى ئىبراھىم ھات سەر لەخىزانە جىماوئەكەى
 بدات، وارپى دەگەوى ئىسماعيل لە مال نابى، لە ژنەكەى ئىسماعيل دەپرسى:
 ئىسماعيل لە كوئى يە؟ دەلى: چووە شتىكمان بۆ پەيدا بكا، لەگوزەران و حال
 و بارودۆخى ژيانىشيانى پرسى، ژنەكە گوتى: حالمان شەرە و زۆر خراپە و

لەتەنگانەو سەخلەتەندەين! ۋەشكەت ۋە سكالايەكى زۆرى لای ئىبراھىم كرد.
 ئىبراھىم (سەلامى خودى لى بى) فەرموۋى: كە مېردەكەت ھاتەو سالاۋى لى بىكەو
 پېى بلى: ئاسانەى دەرگاگەى بگۆرئ، كە ئىسماعىل دېتەو ۋەك سووسەو
 بۆنى شتى بكا، دەفەرموئ: كەسى ھاتوۋە بۆ لاتان؟ ئنكەى دەلى: بەلى، پېرە
 مېردئ لەم حالە لەم رەنگە ھاتبوو، پىرسىارى تۆيشى لى كىردىن، مەنىش پېم
 گوت، ۋە پىرسىشى: كە گوزمىرمان چۆنە، پېم گوت: ھالمان شېرە، زۆر پەرۋش
 ۋ سەخلەتەين! فەرموۋى: ئايا ھىچ ئامۇزگارپىيەكى نەكردىت؟ دەلى: با،
 فەرموۋى: سالاۋى لى بىكەم ۋ دەشى فەرموۋ: ئاسانەى دەرگاگەت بگۆرە.
 فەرموۋى: ئەو پىاۋە باۋكەم بوو، فەرمانى پې كىردووم، كە لە تۆ جىا بىمەوۋە
 دەستت لى بەردەم، كەواتە بېرۋرەوۋە بۆ لای كەس ۋ كارى خۆت، تەلاقى داو
 ئنىكى تىرى لى مارەكردن.

جا چەندەى كە خودا ھەزكا ئەۋەندە ئىبراھىم مایەوۋە نەھاتەوۋە بۆ لايان،
 لە پاشا كە ھاتەوۋە بۆلايان دىسان ئىسماعىلى نەبىنى، چوو بۆ مائەوۋە
 بۆلاى ئنە تازەكەى ۋ ھەۋالى ئىسماعىلى لى پىرسى، گوتى: دەرچوۋە تا
 بىرئوبىيەكەم بۆ پەيدا بكا، دەفەرموئ: ئىۋە چۆن ۋ ھال ۋ گوزمىرمانتەن چۆنە؟
 دەلى: زۆر باشىن ۋ لە خودا بەزىاد بى، گوزمىرمان زۆر باشە عەرزى كرد: قوربان
 بىفەرموۋ دابەزە، پشۆپى بدە، نانى ئاۋى بخۆ، دەفەرموئ: خۇراكتان چىيە؟ دەلى:
 گۆشتە، دەفەرموۋ: ئەى خواردنەۋەتەن چىيە؟ دەلى: ئاۋە، دەفەرموئ: خوداپە!
 پىتە ۋ فەرو بەرەكەت بخەرە گۆشتە ئاۋىانەوۋە بۆيان.

پىغەمبەر (درودى خودى لى بى) فەرموۋى: ئەو سەردەمە دانەۋىلە يان
 نەبوو، ئەگىنا بۆ ئەۋىش نىزى پىت ۋ فەرى بۆ دەكردن. گوتى: ھەركەسا لە
 شوپىنىكى تر، جگە لە مەككە، خۇراك ۋ خواردنەۋەى تەنبا ئاۋو گۆشت بى،
 پېى ناكەۋى، بەلام لە مەككە پېى دەكەۋى، فەرموۋى: كە مېردەكەت ھاتەوۋە
 سالاۋى لى بىكەو پېى بلى: ئاستانەى دەرگاگەى واتە: دارى ژېر دەرگاگەى لە
 جېى خۆى چەسپ بكاو بەيلىتەوۋە.

که ئیسماعیل دیته وه دمه رموی؛ کهس هاتو وه بۆ لاتان؟ ده لئ؛ به لئ،
بیره میردیکی نوورانی شیوه شیرین هاته مالم، گه لئ وهسپی باشی کرد،
پرسیاری تۆی ئی کردم، هه والی تۆم بۆی باس کرد، له گوزهرانی پرسین، پیم
گوت: که زۆر باشین، فهرمووی؛ راسپییری کردیت؟ گوتی: به لئ، سلاوی ئی
ده کردیت و دهی فهرموو: که ئاستانهی دهرگاهیه کهت مه که متر بکهی،
فهرمووی: نه وه باوکه، ئاستانهی دهرگاهیه شمش مه بهست تۆیه، ژن به ردی
بنچینهی ماله، باشی و خراپیی خانوو بهنده له سه ر به ردی بناغه کهی
جابۆیه کها فهرمانی پی کردووم که له لای خۆم به تهیلمه وه به ره لات نه کهم.

جا چهندهی که خودا چه زبکات، چه زرمی ئیبراهیم مایه وه،
نه هاته وه بۆلایان، که هاته وه ئیسماعیل له بن نه و شیخه له گه ورده که خۆی
یه که مجار له وئ داینان، که له نزیکی بیری زه مزه مه وه بوو، خه ریک بوو
تیریکی داده داو دمیتاشی، که چاوی به باوکی کهوت به رزه پی له به ری
هه لساو چوو به پیری وه وه له سه ر شیوه ی باوک و کوپ، ده ست و مۆچان و
ئه مانه یان کردو، له پاشا ئیبراهیم فهرمووی: نه ی ئیسماعیل! خودا
فهرمانیکی داوه به سه رما، ئایا تۆ ده توانی کۆمه کیم بکه ی؟ فهرمووی:
فهرمانی په رومردگارت به جئ بینه، فهرمووی: تۆ یارمه تیم ده ده ی؟
فهرمووی: منیش یارمه تیت ده ده م.

ئیبراهیم ته پۆلکه یه کی به ئیسماعیل پی نیشان دا، که دمیروانی
به سه ر ده ور به ری خۆی داو فهرمووی: خودای گه وره فهرمانی پی فهرمووم
که ئا لیره دا خانه یه ک دروست بکه م، گوتی: ئیتر نه و چه له ده ستیان کرد به
بناغه دانانی به یتی خانه ی خودا و به ره به ره بناغه ی به یتیان دوو به دوو
به رز کرده و، ئیسماعیل شاگرد بوو به ردی ده یناو، ئیبراهیمیش وه ستابوو،
دروستی ده کرد، یه ک شاگردو یه ک وه ستا! تا خانوو که به رز بۆوه، نه و جا
ئیسماعیل نه م به ردی بۆ باوکی هیئا، که پیی ده گوتری: به رده که ی ژیری پای

ئىبراھىم، ياھىجەرى مەقامى ئىبراھىم، بەردەكەى بۇ دانائو، ئىبراھىم
لەسەرى وەستاو، خانووەكەى دروست دەکردو ئىسماعىل بەردى بۇ دەھىناو
دەبدایە دەستى و ئەویش لە پىزى دیوارەكەدا دای دەناو، پىكەوہ بەیەك
دەنگو يەك دل، بەسۆزەوہ دەپارنەوہو دەیان فەرموو: ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ
الْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (۱۲۷/۲).

واتە: خوايە ئەم کارەمان ئى قەبوول بۇەرموو، چونكە ھەر خۆتى كە
گویت لەدەنگمان بى و ئاگات لەحالى دلمان بى (تاج/۶ ل/۱۵ ز/۳ ق/۱۲).

كوبە شاگردەو باوكسى وەستايە

خانوش بەیتولائى خانەى خودايە

شتى واناياب، بەدەگمەن وایە

بەھەرەى باوانسى پەسولە تلایە

۱۳۵۲- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ مَسْجِدٍ
وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلَ؟ قَالَ: (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ)، قَالَ: قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ قَالَ: (الْمَسْجِدُ
الْأَقْصَى) قُلْتُ: كَمْ كَانَ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: (ارْبَعُونَ سَنَةً ثُمَّ إِنَّمَا أَذْرَكَكَ الصَّلَاةُ بَعْدَ
فَصَلَّاهُ فَإِنَّ الْفَضْلَ فِيهِ) (الحديث: ۳۳۶۶، طرفه في: ۳۴۲۵) (۱۱۶)

ئەبوزەر (رمزى خودای لى بى) فەرمووی: لە پىغەمبەرم پىرسى، كام مزگەوتە
يەكەم مزگەوتە كە لەسەر زەوى دروست كراوہ؟ فەرمووی: (مسجيدو
لەھرام) گوتم: ئەى پاش ئەو؟ فەرمووی: (مسجيدول ئەھسا) گوتم: چەن
سالىان بەين بووہ؟ فەرمووی (چل سال)، پاش ئەمەش زەوى ھەمووی بۇ تۆو
بۇ ھەموو موسولمانى، لە ھوكمى مزگەوت دايەو، لە ھەركوئى نوپژرت ئى بوو
نوپژى خۆت بكە، چونكە خىر لەوہدایە كە ھەموو نوپژى لە كاتى خۆى دا،
لەسەرەتای كاتىوہە بكرى). (تاج/۱ ل/۳۴۹ ز/۱۱۵ ف/۱ باسى گەوزەيى سى
مزگەوتەكە) + (رياض/۴ ل/۱۳۶۹ ف/۶۰).

یونکر دهنه:

مه به ست له م فهرموودمیه نه و میه که هه موو شوینیکی زهوی به
مه رچی تایبه تی خوی ده ست دها بو نویژکردن، نه ته و دی ئیسلام ده توان
له هه ر شوینی نویژ بوو نویژی خویان بکه ن، نه ک وه ک هه ندی نه ته و دی تر
که به پیی ئایینی تایبه تی خویان مه رجه هه ر له په رستگا کانیانا نویژ بکه ن.
وه کی تریش زور برپاری تر له م برپاره گشتیه دمرده کری، وه ک له غه یری
مزگه و تا نویژی سلاوی مزگه و ت نا کری، یا حه رام نییه تو له هه رکوییه کی
زهوی که مزگه و ت نه بی، دورست بیی له گه ل حه لالی خوتا، یابه له شی
پیه وه دابنیشی، وه زور برپاری تری له م بابه تانه.

۱۳۵۳- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ
اللَّهِ كَيْفَ نَصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (قُولُوا: اللَّهُمَّ
صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ
وَآزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) (الحدیث:
۳۳۶۹، طرفه فی: ۶۳۶۰) (۱۱۷).

ئه بو حومه یدی ساعیدی (زهوی خودای لای بێ) فهرمووی: عه رزی حه زره تیان
کرد: چۆن چۆنی دروودت له دیدار بدهین؟ فهرمووی: بلین: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَآزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآزْوَاجِهِ
وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ).

واته: ئه ی خودایه! برژینه میهره بان ی و په حمه ت بو سه رمو حه ممه دو
که س و کاری مو حه ممه د، وه ک ئه و میهره بان ی و په حمه ته ی که پرژاندو و ته
به سه ر ئیبراهیم و که س و کاری ئیبراهیم دا، وه پیت و فه ربه رکه ت برژینه
به سه ر مو حه ممه دو بناماله ی مو حه ممه ددا وه ک ئه و پیت و فه رو به رکه ته ی

که پڑاندووته به سهر ئیبراهیم و بنه ماله ئیبراهیم دا، به راستی تو ئه
خودایه! شایسته هه موو سوپاس و ستایشیکیت، وه خودایه کی گه ل گه وره و
پیرۆزیت (تاج/ ۱/ ل ۲۵۴/ ز ۷۲/ ف ۱۳/ باسی بنیات (روکن) هکانی نوێژ+ تاج/ ۹/ ل
۲۴۴/ ز ۸۸/ ف ۱/ - باسی سه لاوتدان له دیداری پیغه مبه ر (دروودی خودای
له سهر) + ریاض/ ۳/ ل ۱۰۰۹/ ف ۱۱- باسی نامه ی سه لاوتدان له دیداری پیغه مبه ر).
۱۳۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَيَقُولُ: (اِنَّ اَبَاكُمَا كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا اسْمَاعِيلَ
وَاسْحَاقَ اَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ غَيِّ لَآئِمَةٍ
(الحديث: ۳۳۷۱) (۱۱۸).

ئیبنو عه بباس (رمزای خودای لئ بئ) هه رموو: پیغه مبه ر (دروودی خودای لئ بئ)
دوو عای بیچاوینی و نزای ئاگاداری و چاو مزاری، بو حه سه ن و حوسه ینی
کچه زای (دروودو سه لات و سه لام، له سهر باپیره یان و باوک و دایک و خۆیان
بئ) نزای چاو مزاری به م شیوه یه بو یان ده کرد، ده یفه رموو: (اغیذکما بِکَلِمَاتِ
اللّٰهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ غَيِّ لَآئِمَةٍ) له په نای وشه ته واوه کانی
خودا دابن، دوورین له زیانی هه موو شه یتانی، وه خودا بتانباریزئ له ومزه نی
هه موو مارو میروو و گه زهنده یئ، وه بی چاوینی بن له هه موو چاویکی پیسی
تاوانبار، وه هه زمه ت (دروودی خودای لئ بئ) ده یفه رموو: (بابه گه ورمه شتان ئیبراهیم
له کاتی خو ی دا، به م وشانه دو عاو نزای حیفظ و چاو مزاری ده کرد، بو
ئیسماعیل و ئیسحاق، که هه ردووکیان کوپری خو ی بوون، دروودی خودا له
هه موو یان بئ). تاج/ ۶/ ل ۲۲۰/ ف ۹/ ز ۷۴- باسی وشه کانی دو عاو نووشتی).

۱۳۵۵- عَنْ ابِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: (لَحْنُ أَحَقُّ بِالشَّكِّ مِنْ اِبْرَاهِيمَ اِذْ قَالَ: ﴿رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُخْفِي الْمَوْتَى قَالَ: اَوْ
لَمْ تُؤْمِنْ قَالَ: بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي﴾ وَيَرْحَمُ اللَّهُ لَوْطًا لَقَدْ كَانَ يَأْوِي اِلَى رُكْنٍ

شَدِيدٌ وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السَّجْنِ طَوْلاً مَا لَبِثْتُ يُوسُفُ لَاجِبَتُ الدَّاعِي) (الحديث: ٣٣٧٢، اطرافه في: ٣٣٧٥، ٣٣٨٧، ٤٥٣٧، ٤٦٩٤، ٦٩٩٢) (١١٩).

ئەبو ھورەیرە (رمزی خودی لی بی) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودی لی بی) فەرمووی: (گرمیان ئەگەر من لە فەرزی مەحالد، گومان و دوودلیم لە زیندوو بوونەمدا ھەبێ ئیبراھیم شتی وای نەبوو، بەلام ئەم گوشتوگۆی ئیبراھیم، کە لەم ئایەتەدا، خوا باسی فەرموو بۆمان، تەنیا بۆ ئەو بوو کە بە ھۆی دیتن بە چاوی سەرھو، تەواو دڵ ئەستوو و دنیابیی، وەکوو چۆن ئیمە بەبیستن بۆمان دەرکەوتوو، کە دەریای گەورە گەورە ھەیە، بەلام کاتێ بە چاوی سەر ئەو دەریایانە دەبینین، ھەرچەند زانست و عیلمە کۆنە کەمان، کە لە رینگە ی ژنەوتنەو بوو، ھیچ پترنابی، بەلام پتەو ترو دامەزراوتر دەبی، تەنانت ئەگەر یەکی لەو دوا بلی دەریا ووجوودی نییە، ئیمە بروای پی ناکەین.

ئایەتی گوشتوگۆکە ئەمەیه: ﴿رَبِّ ارْنِي كَيْفَ أَخْجِي الْمَوْتَى قَالَ: أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ: بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي﴾ بەقەرە (٢/٢٦٠).

واتە: ئیبراھیم فەرمووی: پەروردگاری من! ئەی خاوەنی ھەردوو جیھان! نیشانم بدە ئەم خەلکە کە دەمرن و سائەهای سال دەبنە وە بەخاک و ئەندامەکانی لە شیان دەرزین و دەبن بە خۆل و خاشاک و بای پۆزگار، بە ئارمژووی خۆی شەن و کەویان دەکاو، پەخش و پرشیان دەکا لە وولاتا، چۆن چۆنی تۆ لە قیامەتا زیندووین دەکەیتەو، بەچی شیوەیی ئەو پارچە پەرتو بلاوانە یەک دەخەیتەو؟

خودا لەو دەلامی ئیبراھیم دا فەرمووی: ئەی ئیبراھیم! ئایا تۆ ھێشتا باوەرت نەھیناوە بەو کەمن دەتوانم مردوو زیندوو بکەمەو؟ عەرزی کرد:

با، به خودا زۆر باش ئەو دزمانم و باومرپم بەو هەیه، بەلام دمهوهی که دلم ئاو بخواتهوهو ودها دابمه زری، که نیتەر دلته پراوکی و پێگهی سووسه سووسه بای وهسواس و پارایی و دوو دلی نهفس و دموون له دل و ناخی مندا نه مینئ و، ئەوهی که به دل باومرپم پئی کردووه، به چاوی سه ریش بیبینم!! خودای مه زن بۆ خۆی دهیزانی که ئیبراهیم ئەمه دزمانئ، وه لئ بۆیه ئەم پرسیاره ی ئی کرد تا بیسه ران وهلامه که ی ئیبراهیم بیستن!). تاج/٦ ل/٤٨ ف/٥٦ ز/٣- تهفسیری سوورده تی به قه ره).

پێغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) فهرمووشی: رهحه ته تی خودا له لوط پێغه مبه ربئ، له سه رچی بیرو باومرپ فهرموویه تی: ﴿لَوْ اَنَّ لِي بِكُمْ قُرَّةً اَوْ اَوْيَ اِلٰى رُكْنٍ شَدِيدٍ﴾ واته: هه زه تی لوط پێغه مبه ر، کاتئ هۆزه که ی په لاماری میوانه کانیان داو، هه وئی له گه ئیاندا دا که وازیئن و روو زه ردی به سه ر خۆی و میوانه کانی نه هینن و هه وئه که ی سوودی نه بوو، پاش ئەمه فهرمووی: کاشکی یاخوم هیزیکم ببوایه، هه تا چاره ی ئەم بی شه رمی نامه ردی و زیاده ره وی ئیوه مه پئ بکر دایه، یاخود له په نای زاتیکی ته واناو به هیژدا ده بووم، تا ئەو چاره سه ری ئەم بی شه رمی به ی ئیوه ی بکر دایه! پێغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) فهرمووی: چۆن واده ره رموئ، خۆ ئەو واته: هه زه تی لوط له راستیتدا له په نای زاتیکی ته واناو به هیژدا بوو، که خودای ته وانا به، ئیتەر چۆن وا دمه ره موئ. له لایه کی تریشه وه ئافه ریم بۆ هه زه تی یووسف، بۆ خۆی و بۆ سه بری و بۆ خوگرتنی، به راستی مه ردو به سه برو ئازاو به پشوو بوو، ئەوه بوو، پاش ئەو هه مکه چه پس و زیندانیه، کاتئ پاشا ناردی به شوینی دا، که بجئ بۆ لای، ئەو نه چوو، وه ویستی له پێش دا بیسه لمینئ که ئەو به نارها به ند گراوه، بۆیه به فروستاده که ی پاشای فهرموو: برۆ عه رزی پاشا بکه، فهرمان بدا، ئەو ژنانه که ده ستی خو یان له ت و په ت کرد، له گه ل ژنی ومزیردا، له کاتی دمه وه ته که دا، کو یان بکاته وهو لی یان به رسئ: حا لی ئەوان چۆن بووه و حا لی منیش چۆن بووه؟ تا پاک و

پیس دمر بکهوئ بؤ هه مو لایئ، نهوسا من دیم بؤ لای پاشا، وهئ نهگهر من له جیگهی یووسف بوومایه و نهومندهی نهو، وا زور له بهندیخانه دا بمایه ته وه ههرکه دههاتن به دوامدا، گورج به بی چهندو چوون دهچووم له گه لیان بؤ لای پاشا. تاج/ ٦ ل/ ٢٤٣ ز/ ١٢ ف/ ٥ - باسی تهفسیری سوورده تی هوود.

١٣٥٦ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى نَفَرٍ مِنْ أَسْلَمَ يَتَتَضَلُّونَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (ارْمُوا بَنِي إِسْمَاعِيلَ فَإِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ رَامِيًا ارْمُوا وَأَنَا مَعَ بَنِي فَلَان)، قَالَ: فَأَمْسَكَ أَحَدُ الْفَرِيقَيْنِ بِيَدَيْهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (مَا لَكُمْ لَا تَرْمُونَ؟ قَالُوا: كَيْفَ نَرْمِي وَالتَّ مَعَهُمْ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (ارْمُوا فَإِنَّا مَعَكُمْ كُلُّكُمْ) (الحديث: ٣٣٧٣، طرفه في: ٢٨٩٩، ٣٣٥٠٧) (١٢٠).

سه له مهی کوری نه کو ده (رمزای خودای لی بی) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) له لای دهسته یه کی نه سه له می یه وه رابورد، نیشانیان نابووه، فه رمووی: نهی نه وهی نیسماعیل پیغه مبه ر! تیر بهاویژن و مه شق به تیرو رم و چه ک بکه ن، چونکه له کاتی خویدا، بابه گه وره یشتان تیر نه نداز بووا دهی بهاویژن و ر هفتاری باشی باو بابیرتان پشت گوئ مه خه ن، دهی تیگرن، من له سه ر نه م تیپه م! نیتر تیپه که ی تر دهستیان کی شایه وه، سه زه رت (دروودی خودای لی بی) فه رمووی: (نه وه جیتانه بؤ تی ناگه ن؟) گو تیان: چو ن تی بگه ی ن که تو له سه ر نه وان بیت! چو ن دل مان به رای ی ددها له دزی تیپا کار بکه ی ن که تو یان تیادا بی! فه رمووی: (تیگه ن من له گه ل هه مووتانه!) تاج/ ٨ ل/ ١٠٦ ف/ ٤ ز/ ٢٤ - باسی تیر نه ندازی.

١٣٥٧ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا نَزَلَ الْحِجْرَ فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ أَمَرَهُمْ أَنْ لَا يَشْرَبُوا مِنْ بَيْرِهَا وَلَا يَسْتَقُوا مِنْهَا فَقَالُوا: قَدْ عَجَبْنَا مِنْهَا وَاسْتَقَيْنَا فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَطْرَحُوا ذَلِكَ الْعَجِينَ وَيَهْرِيقُوا ذَلِكَ الْمَاءَ (١٢١).

ثیبنو عومەر (رمزای خودایان لئ بئ) فەرمووی: له غەزای تەبووگدا پیڤه مبهەر (دروودی خودای لئ بئ) کاتئ له حیجر دابه‌زی، که حیجر ولاتی هۆزی سه‌مووده، فەرمانی به‌هاوړیکانی کرد: که نه له‌ناوی بیره‌که‌ی بخۆنه‌وه نه‌ناوی ئی بگرن، نه‌وانیش عمرزیان کرد: قوربان! ساخو پئیش نه‌م فەرمانه‌ی تو، هه‌م هه‌ویریشمان پئ شیلاره‌و، هه‌م ئاویشمان ئی هه‌لگرتوو! نه‌ویش فەرمانی پیکردن که هه‌ویره‌که‌ی فەرئ بده‌نه به‌ر وشتره‌کانیان و ئاوه‌که‌یش برپژن تاج/۶ ل/ ۲۵۸ ز/ ۱۶ - سوورته‌ی حیجر.

۱۳۵۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكَرِيمُ ابْنُ الْكَرِيمِ ابْنُ الْكَرِيمِ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ اسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ (الحديث: ۳۳۸۲، طرفاه في: ۳۳۹۰، ۶۸۸) (۱۲۲).

ثیبنو عومەر (رمزای خودایان لئ بئ) فەرمووی: پیڤه مبهەر (دروودی خودای لئ بئ) فەرمووی: (مه‌ردی کوپری مه‌ردی کوپری مه‌ردی، که خوئی و باوک و باپیری مه‌ردو به‌پژ بوون، یووسفی کوپری یه‌عقوبی کوپری ئیسحاقی کوپری ئیراهیمه، سلاوو دروودی خوايان ئی بیت. تاج/۶ ل/ ۲۴۵ ز/ ۱۳ - سوورته‌ی یووسف ۲۰۱.

۱۳۵۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَّا سُمِّيَ الْخَضِرَ أَلَهُ جَلَسَ عَلَى فَرْوَةٍ يَبِضَاءَ فَإِذَا هِيَ تَهْتَرُ مِنْ خَلْفِهِ خَضِرَاءَ (الحديث: ۳۴۰۲) + (رياض/۱ ل/ ۸۳ ف/ ۶۹/۱ ز/ ۶ - باسی ته‌قرا) (۱۲۳).

نه‌بو هوره‌یره (رمزای خودای لئ بئ) ده‌مه‌رموئ: پیڤه مبهەر (دروودی خودای لئ بئ) فەرمووی: (خدری زینده‌ بوئه ناو‌نراوه‌ خدر، چونکه هه‌رکاتئ داده‌نیشت له‌سه‌ر زه‌وی وشک و برینگ، گیای سه‌وزی ئی ده‌رواو سه‌وز ده‌بوو، وه ده‌بوو

(۱۲۲) لم يستثنه السقلائي من الاحاديث المتفق عليها في خاتمة كتاب الانبياء. المترجم.

(۱۲۳) لم يوافقهم مسلم على تخريج حديث (أما سمي الخضر) (فتح/۶ ص/ ۲۰۸ خاتمة كتاب

احاديث الانبياء) - المترجم.

به پارچه یا سه وزه گیا جاله بهر نه مه ناو نرا خضر (خدر) (واته: سه وزایی و شینایی) تاج/ ٧/ ل/ ١٢/ ز/ ١/ سوورمتی که هف).

پاڤه و شیکردنه وه:

١- بپروانه: تاج بهرگی چهو ته م لاپه ره/ ٤، فهرمووده ی ژماره ٢/ ٣+ ٤ بو زایناری ته واوله بابته چه زرمتهی خدری زینده وه.

٢- کورتهی هه واله کانی چه زرمتهی خدری زینده:

١- فهرمایشتی هه ره دروست نه وهیه که جه ماومری زانیان دمه فهرموون: پیغه مبه ره، هه نندیکیش دمه فهرموون: وه لی یه، پیغه مبه ر نییه.

ب- سه بارته به ژیانی، دیسان جه ماومر دمه فهرموون: هه ماوه، نیستا له ژیان دایه، به تایبه تی پیاوانی ته ریکه ته و خاوه ن که شف و کهرامه ته کان دوو باتی ده که نه وه، که نیستا دمژی و زور جارن پیاو چاکان ده بیبن و له گه لی داده نیشن و گو فتو گو ی له گه ل ده که ن، خوایه به نسیبمانی به فهرمووی و چاوی سه رو چاوی دلمان به دیداری نه و و به دیداری پیاو چاکان پو شن بکه یته وه، عهینی دمه فهرمو ی: عومه ری کو پی عه بدولعه زیز و نیبراهیمی کو پی نه ده هم و بیشری حافی و شیخ مه عرووفی که رخی و سری سه قه طی و جونه یدی به غدادی و نیبراهیمی خه واص و کهسانی تریش به چاوی خو یان بینو یانه.

ج/ عه سقه لانی له فه ته دمه فهرمو ی: نیبنو عه ساگیر له ژینامه ی نه بو زورعه ی رازیدا، به رسته یه کی ساغ (به سه نندیکی سه حیج) ده گیر یته وه که: نه بو زورعه دمه فهرمو ی: لاو بووم، پیاویکم بین ی، ناموزگاری کردم و فهرمووی: هاموشوی کار به دهستان و فهرمان پره وایان مه که و، ناماده ی کو پر و کو یو ونه و میان مه به، پاشان کاتی پریش بووم، هه مان پیاوم بینیه وه، له سه ر هه مان شیوه ی پیشووی، دیسانه وه هه مان پاسپی ری کردمه وه، فهرمووی: ناو پر دایه وه که قسه ی له گه ل بکه م، که چی نه مبینی، هات به دلما که نه وه خدری زینده بو و!

۳- له م شوینه دا ماموستای عهسقه لانی له فهتحداو، ماموستای عهینی له عومده تول قاریدا، به دوورو دریزی هه واله کانی چه زرهتی خضریان نووسیوه.

۱۳۶۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَجْنِي الْكَبَاثَ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ فَإِنَّهُ أَطْيَبُ)، قَالُوا: أَكُنْتَ تَرْغِي الْغَنَمَ؟ قَالَ: (وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ رَعَاهَا) (الحديث: ۳۴۰۶، طرفه في: ۵۴۵۳) (۱۲۴).

جابر (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: جاری له مه پرو ظه هران، له خزمه تی پیغه مبهردا بووین (دروودی خودای لی بی) بهری دارسیواکمان دهرنی، فهرمووی (دروودی خودای لی بی): (په شه که ی برنن، په شه که ی خو شه) عه رزمان کرد: قوربان! ده لئی پانت له وهراندوو، که وای باشی لی دزمانیت؟ فهرمووی: (ئه دی، بوچی پیغه مبهر هه یه که شوانی رانی نه کردبی!). تاج/ ۴/ ل/ ۷۳/ ز/ ۲۱ - باسی خواردمه نی.

۱۳۶۱- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (كَمَلَمِنْ الرِّجَالِ كَثِيرٌ وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا أَسِيَّةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَأَنَّ فَضْلَ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ) (الحديث: ۳۴۱۱، اطرافه في: ۳۴۳۳، ۳۷۶۹، ۵۴۱۸) (۱۲۵).

ئه بو موسا (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (زۆر که س له پیاوان، پیاوی ته وایان لا دهرچوو، بوون به پیاوی یه کی یه کی که له میرد، به لام له ژنان هه مره یه می کچی عیمران و ناسیه ی ژنی فیرعه ون، ئا فره تی ته وایان لی دهرچوو، وه باو و فه ضل و

(۱۲۴) اخرجه مسلم في الاشربة، باب: فضيلة الاسود من الكباث، رقم: ۲۰۵۰

(۱۲۵) خرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: فضائل خديجة ام المؤمنين (رضي الله عنها)،

گه ورمی عانیسه له چاو ژنانی تردا، وهك باو و گه ورمی تریت وایه له چاو خوارده مه نییه کانی تردا). ت/٤ ل/٧٦ ف/١٢ ز/٢١- باسی خوارده مه نی.

١٣٦٢- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا يَنْبَغِي لِعَبْدٍ أَنْ يَقُولَ أَنِّي خَيْرٌ مِنْ يُوسُفَ بْنِ مَتَّى وَكَسْبَهُ أَلَى أَبِيهِ (الحديث: ٣٤١٦، طرفه في: ٣٤١٥، ٤٦٣١، ٤٦٠٤، ٤٨٠٥) (١٢٦).

ئیبونعه بباس (رمزای خودایان لئ بئ) دمفه رموی: پیغه مبهه (دروودی خودای لئ بئ) دمفه رموی: (بو گهس رهوا نیه له خوویه وه بلئ من (واته پیغه مبهه) له یونس کوری مهتتا باشرم (حه زرمهت (دروودی خودای لئ بئ) یوونسی به ناوی باوکیه وه ناوهینا که مهتتایه) (تاج/٤ ل/٢٨٨ ف/٢ ز/١٨ - باسی فهزل و گه ورمی یوونس...).

١٣٦٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خُفِّفَ عَلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْقُرْآنُ فَكَانَ يَأْمُرُ بِدَوَابِّهِ فَيُفْرَأُ الْقُرْآنُ قَبْلَ أَنْ تُسْرَجَ دَوَابُّهُ وَلَا يَأْكُلُ إِلَّا مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ (الحديث: ٣٤١٧) (١٢٧).

ئهبو هورمه ره (رمزای خودای لئ بئ) فه رموی: پیغه مبهه (دروودی خودای لئ بئ) فه رموی: (خویندنی زه بوور وا سووک و ئاسان و خویش کرابوو بو داود، گه لی جار که فه رمانی ده کرد ولاخه که یی بو زین بکریئ خوئی لهو ماوه که مه دا، ته یی زه رمانی بو ده کرا، له خویندنی زه بوور ده بووه، که چی هیشتا مه یته ره که له زین کردنی ولاخه که نه بوو بو وه). (تاج/٦/٢٦٩ ف/٩ ز/١٨ - سووره تی ئیسراء).

١٣٦٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَثَلِي وَمَثَلُ النَّاسِ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَ الْفَرَّاشُ وَهَذِهِ الدَّوَابُّ تَقَعُ فِي النَّارِ (الحديث: ٣٤٢٦).

(١٢٦) أخرجه مسلم في الفضائل، باب: في ذكر يونس عليه السلام، رقم: ٢٣٧٧.

(١٢٧) لم يوافقه مسلم على إخراج حديث أبي هريرة (خفف على داود القرآن) (فتح/٧/٢٠٨).

وَقَالَ: كَانَتْ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا جَاءَ الذُّبُّ فَذَهَبَ بَابِنِ احْدَاهُمَا فَقَالَتْ صَاحِبَتُهَا: اَلَمْآ ذَهَبَ بَابِنُكِ وَقَالَتْ الْاُخْرَى: اَلَمْآ ذَهَبَ بَابِنُكِ فَتَحَاكَمَتَا اِلَى دَاوُدَ فَقَضَى بِهٖ لِلْكُبْرَى فَخَرَجَتَا عَلٰى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ فَاخْبَرَتْاهُ فَقَالَ: اِثْنُونِي بِالْسَّكِّينِ اَشَقُّهُ بَيْنَهُمَا فَقَالَتْ الصُّغْرَى: لَا تَفْعَلْ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ هُوَ ابْنُهَا فَقَضَى بِهٖ لِلصُّغْرَى). (الحديث: ٣٤٢٧، طرفه في: ٦٧٦٩) (١٢٨).

فهرموودهی یه کهم له ریاض الصالحین دا ئاوایه:

له جابیره وه (رمزی خودی لی بی) له چه زه ته وه (دروودی خودی لی بی) دمفه رموی: (وینهی من و وینهی ئی وهی ئومه تی من، وهک وینهی پیاوی وایه، ئاگریکی کردبیته وه، جانه و مرو په پوله یه کی زوری تی وورووکابی و، په یتا په یتا بکه و نه ناوی و بسووتین، نه ویش خویش به په رۆشه وه دووریان بخاته وه له ئاگره که، نه وه تانی من که مه رم گرتوون و به زۆر دوورتان ده خه مه وه له ئاگره که، که چی ئیوه به زۆر خوستان له دهستم راده پسکین و خوستانی تی فری دمده ن). (ریاض ١/ل ١٥١/ز ١٦/ف ١٦٣) + (تاج ١/ل ٥٤/ز ٩/ف ٦).

فهرموودهی دووه میش له تاجول ئوصول دا ئاوایه:

نه بو هورهیره فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) فهرمووی (جاری دووژن دوو کوری خویان پی دمی، گورکی له ولاره دی، کوری ژنیکیان دمی، ژنه که به هاوړپکه دی ده لی: گورگه که کورپکه دی توی فراندووه، نه ویش ده لی: نه، کورپکه دی توی بردووه، جابو دادگای و مه حکمه ده چنه لای داوود پیغه مبه ر داوودیش (سهلامی خوی لی بی) برپارده دا: که نه و کورپه ماوه بو ژنه گه وره که بی، چاکه دینه دمه وه ده گن به چه زه تی سوله یمانی کوری داوود (سهلامی خوی لی بی) وه باسه که دی بو ده گیر نه وه، نه ویش دمفه رموی: ئاده ی چه قویه کم بو بینن ده یکه م به دوو له ته وه بو تان!

جائزہ بجکۆلہ کہ دہلّی: نا، پرحمہ تی خودات لئبّی وای لی مہ کہ، کوری
نہوہ، نہویش کہ پروانی: ژنہ بجکۆلہ کہ سکی بہ منالہ کہ دہسووتی زانی
کہ منالی خۆیہ تی، جالہ بہر نہوہ دایہوہ بہ ژنہ بجکۆلہ کہ).

نہبو ہورہیرہ (رمزی خودای لی ہی) فہرمووی: بہ خوا نہو پۆژہ نہبی ناوی
چہ قوم نہ بیستبوو، ئیمہ جاران لەولاتی خو مان ہر دہ مانگوت سیکاردو کیرد
(تاج/ل ۳/۱۱۹ ز/ف ۷ - باسی اجتہاد) + (ریاض/ل ۴/۱۳۲۳ ف/۲۰).

۱۳۶۵ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (خَيْرُ نِسَائِهَا مَرِيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَخَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ) (الحدیث:
۳۴۳۲، طرفہ فی: ۳۸۱۵) (۱۲۹).

علی (رمزی خودای لی ہی) فہرمووی: خۆشہوئیست دروودی خوای لی ہی
فہرمووی: (باشترینی ژنانی جیہان مہریہ می کچی عیمرانہ) (واتہ: لەکاتی
خۆیا) لەم سہر دہمہی ئیمہیشدا باشترینی ژنانی جیہان خہدیجہی کچی
خووەیلیدہ، کہ دایکی حەزرەتی فاطیمہی کچی پیغەمبەرہ). (تاج/ل ۵/۱۵۱
ز/۳۶ - باسی چاکیتی خہدیجہ).

۱۳۶۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
يَقُولُ: (نِسَاءُ قُرَيْشٍ خَيْرٌ نِسَاءً رَكِبْنَ الْإِبِلَ احْتَاهُ عَلَى طِفْلٍ وَارْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي
ذَاتِ يَدِهِ) (الحدیث: ۳۴۳۴) (۱۳۰).

نہبو ہورہیرہ (رمزی خودای لی ہی) لەخۆشہوئیستہوہ (دروودی خودای لی ہی)
دہفہرمووی: نافرہتی باشی قورہیش، باشترین نافرہتی عہرہبن، زۆر دلسوژن
بو مندالی ساوا، وہ گہلی دلیان بہ مالی میرد دہسووتی. (تاج/ل ۳/۵۵ ز/۲۴ -
باسی ژنی پەسەند (الزوجة المحودة)).

۱۳۶۷- عَنْ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ) (الحديث: ۳۴۳۵) (۱۳۱).

عوبادهی کوری صامیت (رمزای خودای لن بی) له پیغهمبهروهه (دروودی خودای لن بی) دمهفرموی: (ههرکسئ شایهتی بدا که بیجگه له یهزدانی پاک، خودای ترنیه و، ههر خوی خودای به ههقه و، تاک و تهنیا به و، هاوبهشی نییه، وهشایهتی بدا که موحه ممهده بندهو پیغهمبهری خودایه، وهعیساش بهندهو پیغهمبهری خودایه و، بهفرمموودهی خودا له مهریه م بووهو رحمه تیکه و خودا ناردوویهتی، وهشایهتی بدا که بههشت راسته و دوزخ راسته. ههرکسئ نهم شایهتی به بدات، له سهر نهم شیویه خودا دهیخته بههشته وه، نیتز کردهوی ههرچی بی) (تاج/ ۱/ ل/ ۲۹/ ف/ ۱/ ز/ ۴ - باسی گه ورهیی نایین).

۱۳۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (لَمْ يَتَكَلَّمْ فِي الْمَهْدِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ: عِيسَى وَكَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ جُرَيْجٌ، كَانَ يُصَلِّي، جَاءَتْهُ أُمُّهُ فَدَعَتْهُ فَقَالَ: أَجِيبْهَا أَوْ أَصَلِّي فَقَالَتْ: اللَّهُمَّ لَا تُمِتْهُ حَتَّى تُرِيَهُ وَجُوهَ الْمُؤْمِسَاتِ، وَكَانَ جُرَيْجٌ فِي صَوْمَعَتِهِ فَتَعَرَّضَتْ لَهُ امْرَأَةٌ وَكَلَّمَتْهُ فَأَبَى فَأَتَتْ رَاعِيًا فَأَمَكَّتْهُ مِنْ نَفْسِهَا فَوَلَدَتْ غُلَامًا فَقَالَتْ: مِنْ جُرَيْجٍ فَأَتَتْهُ فَكَسَرُوا صَوْمَعَتَهُ وَالزُّلُوهَ وَسَبُّوهَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى ثُمَّ أَتَى الْغُلَامَ فَقَالَ: مَنْ أَبُوكَ يَا غُلَامُ؟ قَالَ الرَّاعِي قَالُوا: بَنِي صَوْمَعَتِكَ مِنْ ذَهَبٍ؟ قَالَ: لَا إِلَّا مِنْ طِينٍ وَكَانَتْ امْرَأَةٌ تُرَضِعُ ابْنًا لَهَا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَمَرَّ بِهَا رَجُلٌ رَاكِبٌ ذُو شَارَةِ فَقَالَتْ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ ابْنِي مِثْلَهُ، فَتَرَكَ ثَدْيَهَا وَأَقْبَلَ عَلَى الرَّاكِبِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلَنِي مِثْلَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى ثَدْيِهَا

يَمَصُّهُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: كَأَنِّي انْظُرُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمَصُّ أَصْبَعَهُ ثُمَّ مَرًّا بِأَمَةٍ فَقَالَتْ اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ ابْنِي مِثْلَ هَذِهِ فَتَرَكَ ثَدْيَهَا فَقَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِثْلَهَا فَقَالَتْ: لِمَ ذَاكَ فَقَالَ الرَّاَكِبُ: جَبَّارٌ مِنَ الْجَبَّارَةِ وَهَذِهِ الْأَمَةُ يَقُولُونَ سَرَقْتَ زَيْنَتَ وَلَمْ تَفْعَلْ (الحديث: ٣٤٣٦، اطرافه في: ١٢٠٦، ٢٤٨٢، ٣٤٦٦) (١٣٢).

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بی) ھەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لی بی) ھەرمووی: (ئەم سێکەسە نەبی کەسی تر لەبێشکەدا قەسە نەکردوو: یەکەم عیساى کورێ مەریەم، دوەم ھاوڕێکەى جورەهیج، پیاوی دەبی لەنەوێ ئیسرائیل ناوی جورەهیج دەبی، سوڤیلکەو خواناسیکی باش دەبی، خەلۆە خانەیی بۆ خۆی دروست دەکاو، لە ناویدا خوا ناسی دەکا، جارێ نوێژ دەکا، لەوکاتەدا دایکی دێ بۆلای و بانگی دەکا ئەى جورەهیج! ئەویش لەدلی خۆیدا دەفەرموێ: خودایە! نازانم وەلامی دایکم بدەمەوێ یان نوێژەکەم تەواو بکەم، لە پاشا وا بە باش دەزانێ کە نوێژەکەى تەواو بکاو، وەلامی دایکی نەداتەو، دایکیشی دەگەرپێتەو، بۆ سبەینێ کەدیتەو بۆلای دیسان جورەهیج خەریکی نوێژکردن دەبی بانگی دەکاو، دەلێ: جورەهیج! جورەهیجیش دەفەرموێ: خودایە! نازانم وەلامی دایکم بدەمەوێ یان نوێژەکەم تەواو بکەم، لە پاشاوا بەباش دەزانێ کە نوێژەکەى تەواو بکا، دایکیشی دەلێ: خودایە! نەیمیرینێ ھەتا پرووی داوینپییسانی پێ نیشان دەدەى. لەولاشەو نەوێ ئیسرائیل لە ناو خۆیاندا باسی خواناسی جورەهیج دەکەن کە چۆن بۆ خودا ئی بپراو.

زنیکی سۆزانی دەبی، بۆ جوانی بی وینە دەبی، دەلێ: ئەگەر ھەز دەکەن من دەچم لەخشتەى دەبەم و تووشی ڤەرتەنەى دەکەم، جا ژنەکە دەچێ بۆلای، گەلێ خەریکی دەبی و دێ بەلایەو کە ئەو ئیشەى لەگەل دا بکا، بەلام جورەهیج مل ناداو ئاوێرێ ئی ناداتەو، جاژنەکە کە لەو نا ئومید دەبی، دەچێ بۆلای شوانی، کە لەشەودا لەخەلۆە خانەکەى جورەهیجا

دەحە وایەو، ئەو شوانە دەنێ لەخۆی و سکی پردهبی و کورپکی دەبی، دەلی: ئەم منالە لە جورەیحە! ئەوانیش دەچن بۆ گیانی جورەیح و لە خەلوەخانەکەى دەری دەهینن و خەلوەخانەکەى دەرووخینن و، خۆشى تیروپر فەلاقە دەکەن و دەیدەنە بەرجمین، ئەویش دەفەرموئ: ئەووە چیتانە بۆ والە من دەکەن، گوناھم چییە؟ دەلین: چونکە نیشی بی شەرعیەت لەگەڵ ئەم قەحبەییەدا کردوووە ئەوەتانا لە تۆ ئەم زۆلەى بوو! دەفەرموئ: تۆزى پشووم بدەن با نوێزى بکەم جا دەسنوێز دەگرئ و نوێز دەکا، کە نوێزەکە تەواو دەکا دەپروا بۆلای کورە ساواکەو دەزەنئ بەسکیاو دەفەرموئ: ئەى کۆرپەى ساوا! کئ باوکتە، باوکی تۆ کئییە؟ کورەکەش دیتە زمان و دەلی: باوکی من فیسارە شوانە!!

جا ئەوسا خەلکەکە لەپراستی پووداوەکە تئ دەگەن و داواى ئى بووردن لەجورەیح دەکەن و پەلامارى دەدەن و دەست دەکەن بەماچ کردنى و خۆيانى تئ هەلا دەسوون بۆ مووفەپک، وە دەلین: خەلوەخانەکەت لە زىر بۆ دروست دەکەینەو؟ دەفەرموئ: نەو، بەلام لە قور وەک جارانى خۆى بۆم دروست بکەنەو، سییەم منال: جارا ژنا مەمکى دەدا بەمنالەکەى، کەلە نەوێ ئیسرائیل بوو، لەوکاتەدا سوارىکى قۆز بەناو بانگ بەلایا رادەبوورئ، بەسوارى و لاخیکى کەشخە، پایەو نیشانیکی زۆرى پئووە دەبی، ژنەکە دەلی: خودایە! ئەم کورەى منیش بکەى بەسوارچاکیکی ئاوا قۆزو بەناوبانگ! جا کورەکە مەمکەکەى بەردەداو، روودەکاتە سوارەکە و تەماشایەکی دەکاو دەلی: خویە! وەک ئەوم لێنەکەى! ئینجا دیسان مەمکەکەى دەگریتەووە دەست دەکاتەو بەمزینى.

ئەبو هورەیرە (رەزى خودای لى بئ) دەیفەرموو: دەلئى وا لەبەر چاوم کە چۆن چۆنى پئغەمبەر (دروودى خودای لى بئ) پەنجەى دۆشاو مژەى خۆی دەمژى و لاسکایى حالى مەمکخواردنى منداڵەکەى دەکردەو.

حه ز رمت (درودی خودی لی بی) فه رمووی: له پاش دا که نیزه کیکیان هیئا، هیئا بوویانه گرو گاز و لییان دداو دهیانگوت: حیزی و دزیت کردووه، نهویش ههر دمیگوت: (حسی الله ونعم الوکیل): من ههر خودام ههیه که کهسم بی و بهسم بی! بهراستی خودا پشتیوانی چاکه. جا دایکی مناله که دهلی: خودایه! نه م کورهی من وهك نه م کچه بهم دمرده نه بهی، دیسان کوره کهی مه مکه کهی دایکی بهر دداو ته ماشایه کی کچه کهی کرد و گوتی: خودایه! وهك نه م کچه م لی بکه. جا لی رانه دا مناله که و دایکی که وتنه گوشتوگوو رازو گلهیی، دایکی گوتی: نهو پیاوه شیوه جوانه رمت بوو، من گوتم: خودایه! کوره کهم پیاویکی وهك نه مهی لی دمرچی، که چی تو وت: خودایه! نه مکهی به پیاویکی ناوا، له پاشا نه م که نیزه کهیان به لیدان و تییه لدان هیئا و پیی دهلین: حیزی و دزیت کردووه، منیش گوتم: خودایه! کوره کهم وهك نه مهی لی نهیی، که چی تو گوتت، خودایه! وهك نه م م لی بکهی، نه م له بهر چی؟ گوتی: چونکه سواره که زورداری که له زه بر داره کان و مله ورپکه له مله وره کان، له بهر نه وه گوتم: خودایه! نه مکهی به پیاویکی ناوا سته مکار، به لام نه م که نیزه کهی که پیی دهلین: دزی و حیزی کردووه، بی تاوان و پاک و بی گهرده و سته مباره، نه دزی کردووه و نه حیزی، له بهر نه وه گوتم: خودایه! وهك نه م سته مباره م لی بکهی). (تاج/ ۱۰/ ل ۸۷/ ف ۱/ ز ۲۳ - باسی نه و مندالان هی که له ناو بی شکده دا قسه بیان کردووه).

۱۳۶۹ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (رَأَيْتُ عِيسَى وَمُوسَى وَإِبْرَاهِيمَ فَأَمَّا عِيسَى فَأَحْمَرُ جَعْدٌ غَرِيضُ الصَّدْرِ وَأَمَّا مُوسَى فَأَدْمُ جَسِيمٌ سَبَطَ كَأَلُهُ مِنْ رِجَالِ الزُّرْطِ) (الحدیث: ۳۴۳۸) (۱۳۳).

ثيبنو عومهر (رهزای خودایان لئ بئ) فهرمووی: پیغه مبهه (مروودی خودای لئ بئ) فهرمووی: عیسا و مووسا و ثیراهیمم له شهوی نیسرادا، بینی، عیسا پیاوویکی سپی و سووری قز لولی سینگ پان بوو، مووسایش پیاوویکی گهنم رهنکی سه وزه قووجی قز خاوه، نه لئی له پیاوانی زوططه که ره گه زیکی سودانی بالابه رزی له پرو لاوازن).

١٣٧٠ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنهما) ذَكَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا بَيْنَ ظَهْرَيِ النَّاسِ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ فَقَالَ: (إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بَاغُورَ إِلَّا إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ اغْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ وَإِرَانِي اللَّيْلَةُ عِنْدَ الْكَعْبَةِ فِي الْمَنَامِ فَإِذَا رَجُلٌ آذَمُ كَأَخْسَنِ مَا يُرَى مِنْ آذَمِ الرِّجَالِ تَضْرِبُ لِمَتِّهِ بَيْنَ مَنْكِبَيْهِ رَجُلٌ الشَّعْرُ يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَيْهِ عَلَى مَنْكِبَيْ رَجُلَيْنِ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْيُمْنِ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا: هَذَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ثُمَّ رَأَيْتُ رَجُلًا وَرَاءَهُ جَعْدًا قَطَطًا اغْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى كَأَشْبَهُ مَنْ رَأَيْتُ بَابِنِ قَطْنٍ وَاضِعًا يَدَيْهِ عَلَى مَنْكِبَيْ رَجُلٍ يَطُوفُ بِالْيُمْنِ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: الْمَسِيحُ الدَّجَالَ) (الحديث ٣٤٤٠ - اطرافه في ٣٤٤١، ٥٩٠٢، ٦٩٩٩، ٧٠٢٦، ٧١٢٨).

وعنه (رضي الله عنهما) في رواية أخرى قَالَ لَا وَاللَّهِ مَا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لِعِيسَى أَحْمَرُ وَلَكِنْ قَالَ بَيْنَمَا أَنَا نَائِمٌ اطُوفُ بِالْكَعْبَةِ فَإِذَا رَجُلٌ آذَمُ سَبَطَ الشَّعْرَ يُهَادِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ يَنْطَفُ رَأْسُهُ مَاءً أَوْ يُهْرَاقُ رَأْسُهُ مَاءً فَقُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: ابْنُ مَرْيَمَ فَذَهَبَتْ الْتَفْتُ فَإِذَا رَجُلٌ أَحْمَرُ جَسِيمٌ جَعْدُ الرَّأْسِ اغْوَرَ عَيْنَهُ الْيُمْنَى كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ قُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا الدَّجَالُ وَأَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ شَبَهًا ابْنُ قَطْنٍ) (الحديث: ٣٤٤١) (١٣٤).

دىسان ئىبنو عومەر (رەزى خۇدايان لى بى) فەرموۋى: پۇژا پېغەمبەر (درودى خۇداى لى بى) لەناو مەردومەگەدا، بە ئاشكرائى دانىشتبوو، باسى جەجالى بۇيان كرد، فەرموۋى: (جەجال كە داۋاى خواپەتى دەكا، يەكلە جاۋە، چاۋى راستى كۆپرە، ديارە كە ئەۋە عەيب و نەنگەو عەيب و نەنگىش نىشانەى كەمى و ناتەۋاۋىيە، شتى وا لەگەل داۋاى خواپەتى دا ناگونجى، بى گومان كە خۇداى گەۋرە پاك و بى گەردەو دوۋرە لە پەۋش و سىفەتى ناشىرىنى ۋەكۋو كۆپرى! ئەۋ چاۋەى جەجال كە كۆپرە ۋەك دەنكە تىرى زەقى قۇقىزى لە بۇل دەرپەريۋاۋىيە، فەرموۋى: ئەم شەۋىش لەخەوما لە لاى كەعبەدا بووم، كە تەماشام كرد وا پياۋىكى سەۋزەى گەنم پەنگ لە لامابوو، تابلىتى سەۋزەيەكى زۆر زۆر جوان بوو، لە پياۋانا گەنم پەنگى وا جوان نەبىنراۋە، پىرچىكى زۆر جوانى ھەبوو، دەيدا لەناو شانى، بەجۋانى پىرچەكەى داھىتابوو، سەرى ئاۋى لى دەتكا، ۋەك لەگەرماۋ دەرچوۋى، ئاۋا پاك و خاۋىن بوو، ھەردوۋ دەستى لەسەر شانى دوۋپىاۋ دانابوو، تەۋافى بەيتى دەكرد، پىرسىم: ئەمە كى يە؟ گوتيان: ئەمە عىساى مەسىحى كۆرى مەريەمە.

لە پاشا پياۋىكەم دى، سەرى ئوول بوو، قىزى كىز، چاۋى راستى كۆپىرە، لە ھەموو كەسا پىر شىۋەى لە ئىبنو قەطەن دەچى، كە پياۋىكى ناسراۋ بوو لە ھۆزى خاۋزە، جەجال ھەردوۋ دەستى لەسەر ھەردوۋ شانى پياۋى دانابوو، تەۋافى بەيتى دەكرد، گوتەم: ئەمە كى يە؟ گوتيان: جەجالى ھەلاتبازە). (تاج/۴ ل/۳۸۲ ف/۱ ز/۱۱۷ - باسى گەۋرەيى عىسا).

دىسان ئەۋ، لەگىرپانەۋەيەكى تىردا فەرموۋى: نەبە خاۋ، پېغەمبەر (درودى خۇداى لى بى) بە عىساى نەفەرموۋ سوۋرو سېيە، بەلام فەرموۋى: (جارى نوۋستبووم لەخەم مەتەماشام كرد وا تەۋافى كابەتۇللا دەكەم، تەماشام كرد وا پياۋىكى سەۋزەى گەنم پەنگ، ۋالەۋى، لەنىۋانى دوۋ پياۋدا، بەلارە سەنگى دەرۋى، قىزىكى خاۋى ھەبوو، سەرى ئاۋى لى دەتكا، يافەرموۋى: سەرى ئاۋى لى ئەچۋاپاۋە. گوتەم: ئەمە كىيە؟ گوتيان: ئەمە

عیسای کوپی مہریمہ لہ پاشا کہ ناوړم دایہ وہ وا پیاویکی سوورفلۍ
فیلہ تہنی زہبہ للاحی کہ تہی قزلوولی قز کرزی، یہ کلہ جاوی، جاوی
راست کوپړ والہوئ. گوتم: ئہی ئہمہ کئیہ؟ وتیان: ئہمہ جہ جالہ، لہہ موو
کہ سی زیاتر شیوہی لہ ئیبنو قہطہن دہچی! (تاج/ ۱۰ ل/ ۳۱۶ ز/ ۱۱۲ ف/ ۳ -
باسی نیشانہ کانی جہ جال..).

یونکر د نہوہ:

باسی جہ جال بہ دووړو دریژی لہ تاجولنصولا وا لہ بہرگی پینجہ مدا،
لہ عہرہ بی یہ کہی دا، لہ وەرگہ راوہ کوردیہ کہ شیدا، وا لہ بہرگی دہیم دا،
لاپہرہ ۲۰۵ھ تا لاپہرہ ۳۳۳ = تاج/ ۵ ص/ ۲۳۵-۲۵۷ پیښہ وا زوہری (رحمتی خودای لی
بی) دمفہرموئ: ئیبنو قہطہن پیاوئ بوو، لہ سہر دہمی جاہیلیہ تدا مردوہ.
۱۳۷۱- عن ابي هريرة (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِابْنِ مَرْيَمَ وَالْأَنْبِيَاءِ أَوْلَادُ عِلَاتٍ لَيْسَ بَيْنِي
وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ) (الحديث: ۳۴۴۲، طرفہ فی: ۳۴۴۳) (۱۳۵).

ئہ بو ہویرہ یرہ (رمزای خودای لی بی) دمفہرموئ: بہ گوئی خوّم لہ دہمی
پیغہ مہری خوښہ ویستم بیست (دروودی خودای لی بی) دہیفہرموو: (لہہ ہر
دوو جیہاندا من لہ ہہ موو کہ سیکیتر، لہ پیښترم بہ عیسای کوپی مہریمہ)
عہر زیان کرد:۔ چوں ئہی پیغہ مہری خودا؟! فہرمووی: (پیغہ مہرہ کان
ہہ موو برای یہ کترین، بہ لّام دایکیان جیایہ و ہہر یہ کی لہ ہہوئ یہ کن،
کہرچی دایکیان جیایہ بہ لّام لہ بنہر تدا ئایینہ کہیان یہ کہ، کہ خودا بہ یہ ک
زانین و یہ کتا بہرستیہ، ہوئ ئہوہش کہ من لہ پیښتر پیغہ مہرہم بہ عیسا
ئہوہیہ کہ لہ نیوانی من و لہ نیوانی ئہو دا پیغہ مہری تر نییہ).

۱۳۷۲- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): (رَأَى عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَجُلًا يَسْرِقُ فَقَالَ لَهُ: اسْرَقْتَ؟ قَالَ: كَلَا وَاللَّهِ

الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَقَالَ عِيسَى: آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَذَبْتُ عَيْنِي (الحديث: ٣٤٤٤) (١٣٦).

ديسان له ووهوه، خوښه ويست (دروډی خودی لى بى) دمهرمووى: عيسا سلاوى لکبى چاوى لى بوو کابرايى دزى دهکا، پيى فهرموو: تو دزيت دهکرد. کابراکه گوتى: نهو، بهو خودايهى که ههرخوى خودايه من شتى وام نه کردووه! عيسای کورى مهربه ميش (سهلامى خوى لا با) فهرمووى: باوهرم ههيه به خوداو چاوى خوّم به دروخته وه!.

١٣٧٣- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ عَلَى الْمُنْبَرِ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (لَا تُطْرُونِي كَمَا اطَّارَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَأَمَّا أَنَا عَبْدُهُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ) (الحديث: ٣٤٤٥، طرفه في: ٢٤٦٢، ٣٩٢٨، ٦٨٣٣٠، ٤٠٢١، ٧٣٢٣) (١٣٧).

عومهر (رهزای خودی لى بى) فهرمووى: بهگووى خوّم له زارى پيروزی پيغه مبهرم ژنهوت دهيفه رموو: (وهك نه صرانيه كان عيسای کورى مهربه ميان هه ئناو، مه تحيكي نارپه وایان کردو لافى خوايه تى و ئه مانه يان بویکرد، ئيوه ميش ئاوا من هه ل مه نين و لافى وا دروّم بو هه ل مه به ستن، من به هيچ جوړى لافو گه زافو هه ئنانى وابه رپهوا نابينم، من راپيده گه يه نم که من خوداو کو ږى خوداوشتى وانيم، به لکو من دووپاتى دهکه مه وه که من بهنده ی خودام، که واته: بهس پيّم بلّين: بهنده و پيغه مبهرى خودا).

١٣٧٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَأَمَامَكُمْ مِنْكُمْ (الحديث: ٣٤٤٩، اطرافه في: ٢٤٧٦، ٣٤٤٨، ٣٤٤٩) (١٣٨).

(١٣٦) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: فضائل عيسى عليه السلام، رقم: ٢٣٦٨.

(١٣٧) لم يوافقه مسلم على تخريجه (فتح/٢٠٨/٧ ط. ج. خاتمة كتاب احاديث الانبياء) - المترجم.

(١٣٨) اخرجه مسلم في الايمان، باب: نزول عيسى عليه السلام. حاكمنا بشريعة محمد... رقم: ١٥٥.

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لئ بئ) ھەرمووی: پێغەمبەر (بروودی خودای لئ بئ) ھەرمووی: (لە ئاخەر زەمانا، لە ئاسمانەوہ عیسای گورپی مەریەم دیتە خواریوہ بو ناوتان، پێشەواکەتان لە خۆتانە، کە موخەمەدی مەھدی، دەشی ئەو سەردەمە ئیوہ حالتان چۆن بئ!). (تاج/ ١٠/ ل/ ٣٣٥/ ف/ ٢ - باسی: عیسا کاتئ لە ئاسمان دیتە خواری).

١٣٧٥- عن حُذَيْفَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (إِنَّ مَعَ الدَّجَالِ إِذَا خَرَجَ مَاءٌ وَنَارًا فَمَّا الَّذِي يَرَى النَّاسُ أَنَّهَا النَّارُ فَمَاءٌ بَارِدٌ وَأَمَّا الَّذِي يَرَى النَّاسُ أَنَّهُ مَاءٌ بَارِدٌ فَنَارٌ تُحْرِقُ فَمَنْ أَذْرَكَ مِنْكُمْ فَلْيَقْعْ فِي الَّذِي يَرَى أَنَّهَا نَارٌ فَإِنَّهُ عَذَابٌ بَارِدٌ) (الحديث: ٣٤٥٠، طرفه في: ٧١٣٠) (١٣٩).

حوزەیفە (رمزای خودای لئ بئ) ھەرمووی پێغەمبەر (بروودی خودای لئ بئ) ھەرمووی: (کاتئ جەجال ھەل دەستی، ئاوو ناگری لەگەڵ، بەلام ئەوہی کەخەلک بە ئاوی دەرانی، ئەوہ ئاگریکی سووری سووتینەرە، وە ئەوہی کەخەلک بە ناگری دەرانی، ئەوہ ئاویکی ساردی فیئکی شیرینی زولالە، دەی ھەراکامیئ لە ئیوہ واتە: لەگەڵ ئیسلام فریای ئەو رشۆژە کەوت، با خوئی بختە ناو ئەوہیانەوہ کە ئەو بە ناگری دەرانی، چونکە ئەوہیان ئاویکی شیرین و زولال و خۆشە!). (تاج/ ١٠/ ل/ ٣١٨/ ف/ ٨ - باسی نیشانەکانی جەجال..). (ریاض/ ٤/ ل/ ١٣١٠/ ز/ ٣٧٠/ ف/ ٢+ ١+ ٣ - باسی پەخشان و جوانکاری.

١٣٧٦- وعنه (رضي الله عنه) قال: (وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: (إِنَّ رَجُلًا حَضَرَهُ الْمَوْتُ فَلَمَّا يَتَسَّ مِنَ الْحَيَاةِ أَوْصَى أَهْلَهُ إِذَا أَنَا مُتُّ فَاجْمَعُوا لِي حَطْبًا كَثِيرًا وَأَوْقِدُوا فِيهِ نَارًا حَتَّى إِذَا أَكَلْتُ لَحْمِي وَخَلَصْتُ إِلَى عَظْمِي فَاثْبَحْتُمْ فَخَذَوْهَا فَاطْحَنُوهَا ثُمَّ انْظُرُوا يَوْمًا رَاحًا فَادْرُوهُ فِي أَيْمٍ فَفَعَلُوا فَجَمَعَهُ اللَّهُ فَقَالَ لَهُ لِمَ

فَعَلَتْ ذَلِكَ قَالَ مِنْ خَشْيَتِكَ فَقَفَرَ اللَّهُ لَهُ) (الحديث: ۳۴۵۲، اطرافه في: ۳۴۷۹، ۶۴۸۰) (۱۴۰).

ديسان حوزميفه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: خوشه ویست (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (بیاوی دهبی کفن دز دهبی، ههرگیز کرده وی چاکه ی نه کردبوو، له سه ره مه رگا، کاتی له خو ی نا نومید دهبی و دمزانی که نیتز نا زی، که سوکاره که ی راده سپیری و پیان ده لی: که من مردم داریکی زور کویکه نه وه و ناگری تی به رده ن و له ناو نه و ناگردها له شه که م بسووتینن، ته واو ته واوو، کاتی گوشت و نیسکه که م داپلۆخان و بووم به خه لۆوز، له ناو دنگیکا وورد وورد به مارن و بمکه ن به ناردو له پۆژیکی ره شه بادا، نیوهم بچینن به دهشت و دمرداو، نه و نیوهم که ی تریشم بچینن به ناو دمردا. جا که بیاوه که دهری که سوکاره که ی وه سیته که ی به جی دهینن، نه وسا خودای که وه ناردو تۆزه که ی کۆده کاته وه، سه ره له نو ی زیندووی ده کاته وه و ده کاته وه به بیاوه که ی جارن و، پیی ده فهرمو ی: له بهر چی وات له خوت کرد؟ ده لی: له ترسی تو نه ی خودایه! وه خوشت باشتز ناگات له نیازی دلّم هه یه، نیتز خودا لکی خو ش دهبی). (تاج/ ۹/ ل ۲۶۹/ ف ۲/ ز ۹۲- جاسی ههرچهند به نده له راده به دمر تاوانی هه بی..)

۱۳۷۷- عن ابي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: (كانت بنو اسرائيل تسوسهم الانبياء كلما هلك نبي خلفه نبي والله لا نبي بعدي وسيكون خلفاء فيكثرون) قالوا: فما تأمرنا؟ قال: فوا ببيعة الاول فالاول اعطوهم حقهم فان الله سألهم عما استرعاهم) (الحديث: ۳۴۵۵) (۱۴۱).

نه بو هوره يره (رمزای خودای لی بی) له خوشه ویسته وه (دروودی خودای لی بی) ده فهرمو ی: (جارن نه وه ی ئیسرائیل (واته: که لی جووله که، که له زمانی

سونه تدا ناودارن به بهنی ئیسرائیل) پیغه مبه ران دهیان بردن به ریوه و
 سه رپه رشتی کارو باریان ده کردن، هه رکاتی پیغه مبه را هه وتی ده کرد، گورج
 پیغه مبه ریکی تر له جیگه ی نه و داده نیشت و ولاتی ده برد به ریوه به لام
 ئاشکریه که له پاش من پیغه مبه ری ترنابی، وه لی جینیشن ده بن زوریش
 ده بن نه وه که، یاران گوتیان: جا هه رمانت به جیه پیمان و نه رکی
 سه رسانی ئیه جیه به رابه ریان؟ هه رمووی: (به رودوا یه که له دوایه که
 په یمانیان بده نی، باهیج کاتی بی نیمام و بی سه رۆک نه بن، به لام له هه ر
 سه رده میکا کی له پیش پیشه وه په یمانتان دابی، ئیتر نه وه جینیشینی
 راسته قینه یه، وه په یمانه که شیان ببه نه سه رو مافی خویانیان بده نی و،
 به ناره واه به تره بیانوو یی له هه رمانیان دهرمه چن! بی گومان که نه وانیش
 له لای خودا وه ند به رپرسیارن دهره ق به به رده سه ته گانیان، که خودا نه وانی
 کردوه به کاربه ده ست و به شوانیان). (تاج/ ۳ ل/ ۲۷۳ ز/ ۱۰۴ - باسی په یمان
 به ستن و په یمان بردنه سه ر).

۱۳۷۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 قَالَ: (لَتَتَّبِعَنَّ سَنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ شَبْرًا بِشِيرٍ وَذِرَاعًا بِدِرَاعٍ حَتَّىٰ لَوْ سَلَكَوا جُحْرَ ضَبٍّ
 لَسَلَكْتُمُوهُ قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى قَال: فَمَنْ؟ (الحديث: ۳۴۵۶،
 طرفه في: ۷۳۲۰) (۱۴۲).

نه بو سه عیدی خودری (همزی خودای لی بی) هه رمووی خو شه یست (دروودی خودای
 لی بی) هه رمووی: (بست به بست و هه نگاو به هه نگاو، لاسکایی میله ته گانی
 پیش خوتان ده که نه وه و چاو له ره وشت و رهفتاری ناله بارو ناهه مواری نه وان
 ده که ن، به شیوه یه کی واکویرانه په پره وی یان ده که ن، ته نانه ت نه گه ر گریمان
 نه وان خویان به ترنجینه ناو کونی بزمره وه، ئیوه ش چاویان لی ده که ن و
 خوتانی تی ده ترنجینن و ده لێن: دیاره سوودیکی هه ره یه!! گوتمان: نه ی

پیغمبره خودا! مہ بہ ستت لہ میللہ تہ کانی پیش ئیمہ کی یہ؟ نایا مہ بہ ستت لییان جوولہ کہو گاورہ کانه؟ فہرمووی: (بہ ئی ئہی گواہ کی مہ بہ ستہ). (تاج/ل ۱/ ۵۲/ ز ۹/ ص ۴۳/ ف ۲ - باسی: رہفتار کردن بہ قورنن و بہ سوننہ تی پیغمبرہ).

لہ غایہ تول ئو صوولی شہرحی اجول ئو صولا دہ فہرموی: لہ گیرانہ وہیہ کا دہ فہرموی: تہ نانہت ئہ گہر کہ سی لہ وان، بہ بہرچاوی خہ لکہ وہ داوین پیسی و زینا لہ گہل دایکی خوئی بکا، ئیوہش بہ بی سی و دوو شتی وا دہ گہن!! سبحان اللہ! ئہ مہرؤ ئہ مہ وایہ، بہ بی کہم و زیاد خوا پہ نامان بدا.

۱۳۷۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنهما) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (بَلَّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) (الحديث: ۳۴۶۱) (۱۴۳).

عہ بدوئلای کورپی عہ مری کورپی عاص (رمزی خودیان لی بی) فہرمووی: پیغمبرہ (دروودی خودی لی بی) فہرمووی: (ئہ گہر تہ نیایہ ک نایہ تیشتان لہ لایہ نی منہ وہ راگہ یاندووہ بہ موسولمانان، بیکہن و رای بگہیہ نن پییان، قسہو باس و خواسی بہ نی ئیسرائیل (نہ وہی ئیسرائیل) یس بگپر نہ وہ قہیناکا، ہرکہ سیکیش بہ ئارمزو بہ دہم منہ وہ درؤ بکا جیگہی خوئی لہ دوزہ خا خوش دہکا). (تاج/ل ۱/ ۸۴/ ف ۲/ ز ۱۵ - باسی راگہ یاندنی زانین پیوستہ ..) + (ریاض ۳/ ل ۹۹۷/ ز ۲۴۱).

پونکر دہنہ وہ:

گیرانہ وہو باس کردنی ئہو ہہ والو دہنگو باس و چیرؤک و داستان و سہرگوزہ شتانہی کہ وان لہ کتیب و لہ میژووی جوولہ کہ و گاوردا دروستہ،

ههروا نهو فهرموودهو نایه تانهی تهورات و ئینجیل و کتیبه کانی تری ئهم دوونه تهوانه، که دهبن بههوی پرفتاری بهرزو نزیکبوونهوه له خوداو دوور کهوتنهوه له خراپه دروسته.

کورت و پوخت، وهک مامۆستای عهسقه لانی له فهتحا دمهفرموی: (نهقل له بهنی ئیسرائیل هوه دروسته به مهرجی سوورنه زانرا که درۆیه).
 ۱۳۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ) (الحديث: ۳۴۶۲، طرفه في: ۵۸۹۹) (۱۴۴)

ئهبو هورمهیره (رمزای خودای لى بى) فهرمووی: پیغه مبهیر (دروودی خودای لى بى) فهرمووی: (جووله که و گاور سهروویشی خۆیان بۆیه ناکهن، کهواته به پیچهوانه ی نهوانه وه ئیوه بۆیه یان بکهن). (ریاض/ ۴/ ل/ ۱۲۰۴/ ف/ ۳/ ز/ ۲۹۳- باسی لاسکایی شهیتان و نامۆسوڵمان نادروسته+ تاج/ ۴/ ل/ ۱۴۲/ ز/ ۴۴/ ف/ ۱- باسی پهنگ کردن و بۆیاخ کردنی مووی سهروویش).

۱۳۸۱- عَنْ جُنْدَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ فَجَزَعٌ فَأَخَذَ سِكِّينًا فَحَزَّ بِهَا يَدَهُ فَمَا رَقَا الدَّمُ حَتَّى مَاتَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى بَادِرْنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ) (الحديث: ۳۴۶۳، طرفه في: ۱۳۶۴) (۱۴۵)

جوندوب (رمزای خودای لى بى) فهرمووی: خۆشهویست (دروودی خودای لى بى) فهرمووی: (پیاوی له نه تهوه کانی پيش ئیوه بریندار دهبی، ئوهردی لى هه ل دهگیرى، چه قویى دههینی، دهستی خۆی پى لهت دهکا، ئیتر خوینه که ی ناگیر سیته وه، ههتا دهمری. خوای گه وه دهفرموی: (ئهم بهندهیه ی من

(۱۴۴) اخرجه مسلم في اللباس و الزينة باب: في مخالفة اليهود ... رقم: ۲۱۰۳.

(۱۴۵) اخرجه مسلم، باب: غلظ تحريم قتل الانسان نفسه (صم/ ۲/ ص ۱۲۴ وما قبلها وما بعدها).

دهست پیشکهری لی کردم و پهله‌ی له مردنی خو‌ی کرد، و امنیش له‌سه‌ر نه‌وه به‌هه‌شتم لی قه‌دهغه کرد) (تاج/ ۹/ ل ۳۹/ ز ۱۰).

۱۳۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ اللَّهَ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ ابْرَصَ وَأَقْرَعَ وَاعْمَى بَدَأَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَتَبَلَّيَهُمْ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا فَأَتَى الْابْرَصَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْ أَنَّ حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا قَدْ قَدَّرَنِي النَّاسُ قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ فَأَعْطِي لَوْثًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْإِبِلُ أَوْ قَالَ: الْبَقَرُ هُوَ شَكٌّ فِي ذَلِكَ إِنَّ الْابْرَصَ وَالْأَقْرَعَ قَالَ: أَحَدُهُمَا الْإِبِلُ وَقَالَ الْآخَرُ: الْبَقَرُ فَأَعْطِي نَاقَةً غُشْرَاءَ فَقَالَ: يُبَارِكُ لَكَ فِيهَا وَآتَى الْأَقْرَعَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: شَعْرٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا قَدْ قَدَّرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ وَأَعْطِي شَعْرًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْبَقَرُ، قَالَ: فَأَعْطَاهُ بَقَرَةً حَامِلًا وَقَالَ: يُبَارِكُ لَكَ فِيهَا، وَآتَى الْاعْمَى فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي فَأَبْصُرُ بِهِ النَّاسَ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْغَنَمُ فَأَعْطَاهُ شَاةً وَالِدَا فَاتَّبَعَ هَذَانِ وَوُلِدَ هَذَا فَكَانَ لِهَذَا وَادٌّ مِنْ إِبِلٍ وَلِهَذَا وَادٌّ مِنْ بَقَرٍ وَلِهَذَا وَادٌّ مِنْ غَنَمٍ.

ثم أتى الابرص في صورته وهيئته، فقال: رجل مسكين تقطعت يي الجبال في سفري فلا بلاغ اليوم الا بالله ثم بك اسألك بالذي اعطاك اللون الحسن والجلد الحسن والمال بعيرا اتبلغ عليه في سفري فقال له: ان الحقوق كثيرة فقال له: كائني اغرفك ألم تكن ابرص يفدرك الناس فقيرا فاعطاك الله، فقال: لقد ورثت لكابر عن كابر، فقال: ان كنت كاذبا فصيرك الله الى ما كنت واتي الاقرع في صورته وهيئته فقال له مثل ما قال لهذا فرد عليه مثل ما رد عليه هذا فقال: ان كنت كاذبا فصيرك الله الى ما كنت.

وأتى الاعمى في صورته فقال: رجل مسكين وابن سبيل وتقطعت يي الجبال في سفري فلا بلاغ اليوم الا بالله ثم بك اسألك بالذي رد عليك بصرك

شَاةً اَتَّبَلُغْ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ اَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ بَصَرِي وَفَقِيرًا فَقَدْ اَغْنَانِي فَخَذَ مَا شِئْتَ فَوَاللَّهِ لَا اَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ اخَذْتَهُ لِلَّهِ، فَقَالَ: اَمْسِكْ مَا لَكَ فَاَلَمَّا اَبْتَلَيْتُمْ فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ (الحديث ٣٤٦٤ - طرفه في: ٦٦٥٣) (بروانة: رياض ١/ ل ٧٨ ذمارة: ٦٥/٦ ز/ ٥) (١٤٦).

ئەبو ھورەيرە (خۆشنووبى خودى گەورەى ئى بن) ھەرمووى: بە گوێچەكەى خۆم لە دەمى پىرۆزى پىغەمبەرم بىست (درووى خودى ئى بن) دىفەرموو: (سئەكەس لەنەووى ئىسرائىل، واتە: لەبەنى ئىسرائىل: بە ئەكەك و كەچەك و كۆپرىك خودای گەورە دەیهوى تاقیان بکاتەو، جا فریشتەى لەسەر شیوەى پیاو دەنیرى بۆ لایان.

فریشتەكە دەچیتە لای بە ئەكە كەوپی دەلى: زیاتر حەزت لە چیه؟ دەلى: حەزم لە ڕەنگو بۆیهكى جوان و پىستیكى جوانەو ئەم بە ئەكەكەشم نەمىنى، كەبوو بەهوى ئەو كەخەك قىزو بىزم ئى دەكەنەو، فریشتەكە دەستى دەهینا بەسەر جەستەیدا ئىتر یەك دەكە چەپەئیهكەى نامىنى و، ڕەنگوبۆیهكى جوان و پىستیكى جوانیشى پى دەدرى، ئەو جا فریشتەكە پى دەلى: حەزت لە چى جوړە مائیکە؟ پیاو كە دەلى: حەزم لەووشترە، یاخود دەلى: حەزم لە ڕەشە وولاخە، ئىسحاق كەیهكەكە لە ڕاویەكانى ئەم حەدیپە گومانى لەو دا بۆ پەیدا بوو بوو كە بە ئەك و كەچەكە كامیان داوى ووشتر و كامیان داوى ڕەشە وولاخى كەردبوو، ھەرمووى: جا ووشترە مێیهكى ھەراش ئاوسوى لەسەر گوانى دایەو پىی گوت خودا پیت و ھەرى تى بخات بۆت، ھەرمووى: ئینجا فریشتەكە دەرپا بۆ لای كە چەكەو پى دەلى: زیاتر حەزت لە چیه؟ دەلى: زیاتر حەزم لە قزىكى جوانەو ئەم كەچەئیهكەشم نەمىنى، كە بوو بەهوى ئەو خەك قىزو بىزم ئى بکەنەو، ھەرمووى: جا فریشتەكە دەستى دەهینى بەسەریدا ئىتر كە چەئیهكەى دەرپا و قزىكى

جوانیشی پی ددری، ئینجا پیی دمفهرموی: حەز لە چی جۆرمالی دەکە؟
دەلی: لەرەشە وولاخ، جا مانگایەکی ئاووسی دەداتا و پیی دەلی: خودا پیت
وبەرەکەتی تەبغات بۆت.

فهرمووی: ئینجا فریشتەکە دەرۆا بۆلای کوێرەکە و پیی دمفهرموی:
زیاتر حەزت لەچییه؟ دەلی: زیاتر حەزم لە دووچاوی ساخو گەشە، کە خودا
بیاندا پیی هەتا ئەم خەلکەیان پیی ببینم، فهرمووی: جادەستا دەهینا
بەچاوەکانیداو خودا چاوەکانی پیی دەداتەو، جا پیی دمفهرموی: ئەو
حەز لەچی جۆرە سامانی دەکە؟ دەلی: لەمەر، جامەرپیکی زاوی بەرخ
بەبەری دەداتی، ئیتر بەرە بەرە نازەلەکان زاوژی دەگەن و ئەوانیش
بەرەمیان دەهینن، تا وازۆر دەبن، ئەمیان بوو بە خاوەنی پڕ شیوی ووشترۆ
ئەویان بوو بە خاوەنی پڕ دۆلی رەشەوولاخ و ئەوی تریشیان بوو بە
خاوەنی پڕشیوی گەلەرەن! فهرمووی: لەپاشدا فریشتەکە خۆی ئی گوێرین و
لەسەر شیوە و شەکلی ئەوسای بەلەکەکە خۆی، هاتەو بۆلای و پیی گوت:
پیاویکی هەژاری دامای رێبۆاری ئی قەوماوم، سەر بەهیچ لایەکا دەرناکەم، سا
مەگەر یەکەم بەپشتیوانی خودا دوووم بەهۆی یارمەتی تۆو بەگەمەو
شوین وریکی خۆم، جاتوبیت و ئەو کەسە کە ئەم شیوە شیرینەو ئەم لەش
و لارە جوانەو ئەم ماله زۆرە پی داویت وشتیکم بدمری، تا لەم سەفەرەمدا
خۆی پی بەگەیهنمە مالهو، کابرا وتی: خاوەن بەش زۆرن بەرتۆ ناکەوی!
فریشتەکەش پیی فهرموو: وەک من تۆ بناسمەو وایە، ئەری تۆ ئەو
پیاو بەلەکەنیت کە خەلک بیژی ئی دەرکدیتەو، وە ئەو هەژارنیت کە خودا
دەولەمەندی کردیت! گوتی: خەیر! من ئەم مال و سامانەم لەباو باپیرمەو
بۆ بەجیماو، ئەواینش هەر بوو بوون و پشتاو پشت بە بەگزاو
هاتوونەتە خوارەو! فریشتەکەش دەلی: ئەگەر درۆ دەکە خودا وەک جاری
جارانی خۆت ئی بکاتەو. فهرمووی: جالە شیوەی شەکلی پێشووی

كەچەلەكەدا چوو بۇ لای ئەویش، چى بە بەلەكەكە گوت ديسان بەمیشى وا
وت، وە بەلەكەكە چى بەفرىشتەكە گوت ديسان كەچەلەكەش ئەوۋى پى
گوت. فرىشتەكە گوتى: ئەگەر درۇ دەكەى خودا وەك جارىجارانى خۆتت لى
بكاتەود! فەرموۋى: جا لە شىۋەو شەكلى پىشۋى كۆپرەكەپش دا ھاتەود بۇ
لاى و فەرموۋى: پىاۋىكى ھەژارى داماۋى رېبۋارى لى قەوماوم، سەر بەھىچ
لايەكا دەرناكەم، سامەگەر يەكەم بە پىشتىۋانى خودا دوۋەم بەھۋى يارمەتى
تۆۋە بگەمەودە شوين ورپىگەى خۇم، جا توبىت و ئەو خودايە كە چاۋمەكانى
چاك كرديتەود مەپىكەم پى بدە بەشكوو لەم شەفەرەمدا پىي بگەمەودە
مالئەود، پىاۋە كۆپرەكە دەلى: ناي! منىش وەك ئىستاي تۆ كۆپر بووم و
دەزانم كۆپر چەندە كۆلەۋارە وە خودا چاۋى چاك كىرمەود، سەرەپراى
ئەوۋەشە ھەژارپش بووم و دەشزانم ھەژارپ چەندە ناخۇشە جا كەۋاتە بە
ئارموزۋى خۆت چى دەبەى بۇ خۆت بىبە، وەچى دەھىلئىتەودە بۆمىن ئارموزۋى
خۆتە، بەو خودايە ھەرچى ئەمپۇ تۆ بىبەيت بۇ خۆت لەرپىگەى خودا دا
دەست ناھىنمە رپىگەت فرىشتەكە فەرموۋى: مالى خۆت بۇخۆت، من
فرىشتەم ھەۋەجىم بەمال و سامان نىيە، لە راستى دا پروداۋەكە ئاۋايە: ئىۋە
ۋاتە: تۆۋ بەلەكەكە و كەچەلەكە- لەلايەنى خوداى گەۋرەودە تاھى كرانەودە
خودا لە تۇرازىيە، بەلام لەھەردوۋ ھاورپىكەت نارازىيە). (تاج/۱۰ ل ۸۲/ز ۲۲
ف/۱ - داستانى بەلەكەكە و كەچەلەكە و..).

۱۳۸۳ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) قَالَ: (كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةَ وَتِسْعِينَ السَّنَا ثُمَّ خَرَجَ يَسْأَلُ
فَأَتَى رَأْسًا فَسَأَلَهُ فَقَالَ لَهُ هَلْ مِنْ تَوْبَةٍ قَالَ لَا فَقَتَلَهُ فَجَعَلَ يَسْأَلُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ:
أَنْتَ قَرِيْبَةٌ كَذَا وَكَذَا فَادْرَكَهُ الْمَوْتُ فَنَاءَ بِصَدْرِهِ نَحْوَهَا فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ
الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى هَذِهِ أَنْ تَقْرُبِي وَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى هَذِهِ أَنْ

تَبَاعِدِي وَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَهُمَا فَوُجِدَ إِلَى هَذِهِ اقْرَبَ بِشِيرٍ فَغَفِرَ لَهُ
(الحديث: ٣٤٧٠) (١٤٧).

ئەبو سەعیدی خودری (رمزی خودی لی بئ) فەرموی: حەزەرەت (دروودی خودی لی بئ) فەرمووی: پیاوی ئەنەوێ ئیسرائیل نەوێدو نۆکەس بەناھەق دەرکۆژی، ئیینجا دەپرسی: کێ زانترین کەسە لەولاتا، دەلێن: فیسەر سۆفیلکە، جا کابراکە دەچی بۆلای و پێی دەلێ: من نەوێدو نۆکەسم بەدەستی خۆم کۆشتوو، ئایا تەو بەم بۆھەییە؟ پەشیمانیم ئی گیرادەبێ؟ خوداناسەکە دەفەرموێ: نەو، جا کابرا ئەویش دەرکۆژی و دەیکا بە سەدی تەواو. جا دیسان دەست دەکاتەو بە پرسیارو دەلێ: کێ زانترین کەسە لەولاتدا؟ ئەمجارە پیاویکی زانای پێ نیشان دەدەن، جا دەچی بۆلای و پێی دەلێ: من سەدکەسم کۆشتوو، ئایا تەو بەم بۆھەییە؟ زاناکە دەلێ: بەلێ: وەکەس ناتوانی رای تەو بەت ئی بگری، تەو بە ھەموو کاتی لەھەموو کەسی قەبوول دەکری، بەلام لیڕە مەمێنەو برۆ بۆ فیسارە ولات لەوێ کۆمەلەیا خواناسی باشی لێیە، خەریکی خوداپەرستی و عیبادەتکردن، برۆ لەوێ تۆیش لەگەڵ ئەواندا خواناسی بکەو مەچۆرەو بۆ ولاتی خۆت، چونکە خاکیکی شووم و بەد قوومە، پیاوێکەیش دەرکۆشتە را بۆ ئەو ولاتە، دەرپا تا دەگاتە نیوێ رێ، لەوێ دەمرێ؟ جافریشتە رەحمەت و فریشتە عەزاب لەسەر تەرمەکە حازر دەبن و لەسەری دەبێ بەکێشمە کێشیان: فریشتە رەحمەت دەفەرموون: ئەمە بۆ تەو بە ھاتوو بەکوئی دل رووی لەخودای گەورە کردوو، کەواتە ئەمە دیاری دەستی ئێمەییە و دەیبەین بۆ بەھەشت! فریشتە سزاش دەفەرموون: ئەمە ھەرگیز کردەوی چاکە نەکردوو، کەواتە: ئەمە نیچیری خۆمانەو دەیبەن بۆ دۆزەخ! جا بەفەرمانی خودا فریشتەیی لە شیوێ ئادەمیزاد دا دەچی بۆلایان و ھەردوو لا ئەو فریشتەییە

دهكهن بهحهكهم و ناوبژيكار، حهكهمهكه دمفهرموى؛ نيوانى ههردوو شوينهكه ببيون، ولاتهكهى خوئى و ولاتهكهى كه بوئى دهچوو، جا لهكام لايانهوه نزيكتر بوو هى نهوهيانه، كه دمپيئون دمپروانن لهو جيگايهوه نزيكتر دمبئى كه بوئى دهچئى، ئيتير فريشتهى پرهمهت و مري دهگرن- (ش) (تاج/ ۹ ل/ ۲۷۰ ز/ ۹۲ ف/ ۳ - باسى: ههرچهندئى بهنده له رادمبهدمر تاوانى ههبي بهلام تهويهى گيرا دمبئى).

١٣٨٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (اشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ عَقَارًا لَهُ فَوَجَدَ الرَّجُلُ الَّذِي اشْتَرَى الْعَقَارَ فِي عَقَارِهِ جَرَّةً فِيهَا ذَهَبٌ فَقَالَ لَهُ الَّذِي اشْتَرَى الْعَقَارَ: خُذْ ذَهَبَكَ مِنِّي أَلَمَّْا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ الْأَرْضَ وَلَمْ أَبْتَغِ مِنْكَ الذَّهَبَ وَقَالَ الَّذِي لَهُ الْأَرْضُ: أَلَمَّْا بَعْتُكَ الْأَرْضَ وَمَا فِيهَا فَتَحَاكَمَا إِلَى رَجُلٍ فَقَالَ الَّذِي تَحَاكَمَا إِلَيْهِ: الْكُفَمَا وَلَكَدْ قَالَ أَحَدُهُمَا: لِي غُلَامٌ وَقَالَ الْآخَرُ: لِي جَارِيَةٌ قَالَ: الْكُفُوا الْغُلَامَ الْجَارِيَةَ وَالْفِقُوا عَلَى الْفُسْهِمَا مِنْهُ وَتَصَدَّقَا) الْحَدِيث: (٣٤٧٢) (١٤٨).

ئەبو ھورەيرە (رمزى خودى لى بىخ) ھەرمووى: پېغەمبەر (درودى خودى لى بىخ)
 دەھەرموئى: (جارا پياوئى خانووبەرىيەكى كېرى لە پياوئىكى تر، كېيارەكە
 كووپەلەيا زېرى تيا دۆزىيەو، جا بەفرۆشيارەكەى گوت: زېرەكە ھى تۆيە
 لىم و مربرگرمو، چونكە من تەنيا زەوىيەكەم لەتۆ كېيو، خۆ زېرەكەم ئى
 نەكېيو، ئەويش وتى: من زەوييەكە خۆى و ھەرچى وا تيادا فرۆشتوومە
 بەتۆ، زېرەكە ھى خۆتە من و مرى ناگرمەو. ھەرمووى: جا بۆ دادخوایی و
 ناوبژى كردن چوونە لای پياوئى و گردیان بە ھەرمانەرەواو ناو بژيوان
 (حەكەم = ناوبژىكەر).

پیاوهمکه گوتی: نایا منالتان ههیه؟ یهکیکیان گوتی: من کورپکم ههیه. نهوی تریشیان گوتی: منیش کچیکم ههیه، نهویش گوتی: که واته کچهکه له کورپکه ماره بکهن و زیړهکهیش بو خوتان خهرج بکهن بو مهسرفی شایی، وهخیریشی لی بکهن، ئیتړ نهوانیش وایان کرد). (تاج/ ۳/ ل/ ۳۱۹/ ف/ ۱ - باسی دانانی ناو بژیکار).

۱۳۸۵ - عَنْ اسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قِيلَ لَهُ: مَاذَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الطَّاعُونَ فَقَالَ اسَامَةُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (الطَّاعُونَ رِجْسٌ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بَارِضٌ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بَارِضٌ وَالْتَمَّ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ قَالَ أَبُو النَّضْرِ: لَا يُخْرِجُكُمْ إِلَّا فِرَارًا مِنْهُ) (الحديث: ۳۴۷۳، طرفاه في: ۵۷۲۸، ۶۹۷۴) (۱۴۹).

پرسیارکرا له ئوسامهی کورپی زید (رمزی خودایان لی بی) سهبارت بهپهتای تاعوون چیت له پیغه مبهمر (درویدی خودی لی بی) بیستووه؟ ههرمووی: پیغه مبهمر (درویدی خودی لی بی) ههرمووی: (تاعوون دهردیکی پیسه، خودا لهسه شپوهی سزا نارد بو سه بهرمی له نهوهی ئیسرائیل) یافهرمووی: (سزایه بوو خودا ناردی بو سه نهتهوهکانی پیش نیوهی نهتهوهی ئیسلام. جا نهگهر بیستان کهوا تاعوون له شوینی دا کهوتووه نیوه لهخوتانهوه، بهبی پیویستی مهچن بو سهری بو نهوی، کاتا تاعوون له شوینی پهیدا بووکه نیوه لهوی بوون نهوه دهرمهچن لهوی و لهدهستی رانهکهن). (تاج/ ۴/ ل/ ۱۷۱/ ف/ ۱+۲+۳ - باسی: پاداشتی ددان بهخوداگرتن لهکاتی داگهوتنی تاعووندا).

۱۳۸۶ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الطَّاعُونَ فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ عَذَابٌ

يَبْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَإِنَّ اللَّهَ جَعَلَهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ يَقْعُ الطَّاغُوتُ فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا مُحْتَسِبًا يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يُصِيبُهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ شَهِيدٍ (الحديث: ٣٤٧٤، طرفاه في: ٥٧٣٤، ٦٦١٩) (١٥٠).

عائشہی ھاوسہری پیغہمبہر (درویدی خودی لی بی) فہرمووی: سہبارمت بہتاعوون پرسیارم لہپیغہمبہر (درویدی خودی لی بی) کرد فہرمووی پییم: تاعوون جوڑہ سزایہ کہ خودا دہینیرئ بؤسہر نہو کہسانہی کہ خوئی ئارمزووی ھہبی، بہلام خودا نہم پەتایہی کردووہ بہ رحمت وبہوئی شہید بوون بؤ موسولمانان، ئیتہر لہہرولاتی کہ تاعوون دہکەویتہوہ، ھەر بہندہی لہشارہکەہی خوئی دا بمینیتہوہو لہبہر باری خودادا ئارام و ئوقرہ بگری و بہبہشی خودا رازی بی و بہشی باشی خوئی لہخودا داوابکا، ولہہمان کات دابزانئ نہوہی کہ خودا لہ چارہی نہنووسی بی قہت تووشی نابی، نہوہ نہو بہندہیہ بہقہد پاداشتی شہیدی پاداشتی بؤھہیہ). (تاج/ل ١٧٦/ز ٥٣/ف ٢).

١٣٨٧- عن ابن مسعود (رضي الله عنهما) قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: (كَأَنِّي انْظُرُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْكِي نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ ضَرْبَهُ قَوْمُهُ فَادْمُومَةٌ وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَيَقُولُ: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ) (الحديث: ٣٤٧٧، طرفه في: ٦٩٢٩) (١٥١).

ئیبنو مہسعوود (رمزی خودایان لی بی) فہرمووی: (دہلئی ھەر لہبہر چاومہ، کہ چؤن چؤنی پیغہمبہر (درویدی خودی لی بی) لاسکایی پیغہمبہرئ لہپیغہمبہرہکانی دہکردوہ، گہلہکەہی لییان دابوو، وہ دہموچاو یان خویناوی کردبوو. ھەزرەت (درویدی خودی لی بی) بہ پەنجەہی خوئی روخساری خوئی دہسپری و تہمسیلی نہو پیغہمبہرہی دہگرد، کہ لہپاش دہسدریژی

(١٥٠) لم يوافقہ مسلم علی تخريج حديث عائشة في الطاعون (فتح/ ٧ ص ٢٠٨ - ط. ج. خاتمة كتاب احاديث الانبياء) المترجم.

(١٥١) اخرجہ مسلم في الجهاد و السير، باب: غزوة احد، رقم: ١٧٩٢.

باسی لیبوردن و چاو پۆشی کردن له نادانان) + (ریاض ۱/ ل ۵۶ ز/۳).

۱۳۸۸- عن عبدالله بن عمرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجُرُّ اِزَارَهُ مِنَ الْخِيَلَاءِ خُسْفٌ بِهِ فَهُوَ يَتَجَلَّجَلُ فِي الْاَرْضِ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) (الحديث: ۳۴۸۵، طرفه في: ۵۷۹۰) (۱۵۲).

واقعہ و شیکرنہ وہ:

(١٥٢) قال في التاج: رواه الشيخان (التاج الجامع للاصول في احاديث الرسول ج/٣ ص١٦٣ + صحيح مسلم/ ١٤ باب تحريم التبختر)-المترجم.

تہرجہ مہ کوردیہ کہ دنیابین، جاری تریش عہرزتان دہکہم کہ بہرنامہ ی
تہرجہ مہ کہ زورمتمانہ دارہ و بی گہردہ، و بہ ہیج جوڑی من لہ خو مہوہ،
بہ بی بہ لگہیہ کی پروون و ناشکرا ہیج شتی تہرجہ مہ ناکہم، وشہ بہ وشہ،
رستہ بہ رستہ، فہرموودہ بہ فہرموودہ، بہ پیی شہرح و سہرچاودہکان
دنئیادہم بہ لہ ماناو واتاو مہ بہستہکانیان ئہوسا تہرجہ مہ ی دہکہم، لہ ہمان
کاتدا بہ ہرہ لہ ہموو ئہگراف و ریوایات و طہریق و وہجہ و موتابہ عہکانی
فہرموودہ کہ، لہ صہحیحہین دا و مردہگرم و مزور جار زیادہ و فائیدہ ی
ناوہرؤ کہ کھیان لہ گہل تہرجہ مہ ی ریوایہ تہکہ ی ئیرہدا موتوربہ دہکہم بؤ
زیادہ بہ ہرہ و پروونکردنہوہ ی تہواو. جا بؤ نموونہ عہرزتان دہکہم،

(فہرموودہ ی ژمارہ: ۱۳۸۸، سہرہ رای تہرف و وہجہ و ریوایات و
موتابہعات و تہریقہ جیا جیاکانی لہ صہحیحی بوخارید، کہ بوخاری لیروہ
لہ کیتابی لیباس دا، تہخریجی کردوون، لہ صہحیحی موسلیمیش دا، نزیکہ ی
بیست گیرانہوہو ریوایاتی جیا جیا ی ہیہ، کہ ئیمامی موسلیم (ہزاو رہحستی خوی
نہ) بہ سہنہدی خوی دہری ہیٹاون، کہوان لہ بہرگی چواردہدا، لاپہرہ/۶۰ ہتا
لاپہرہ/۶۴، کہ بریتین لہم دووبابہ، بہ پیی تبویبی ئیمامی نہوہو ی
لہ شہرحہکہ ی خویدا لہ سہر صہحیحی موسلیم: (باب: تحریم جر الثوب خیلآ
و باب: تحریم التبخت فی المشی مَعَ اعْجَابِهِ بِشَايِهِ ج/ ۱۴ ص/ ۶۰-۶۴).

جا عہرزی ئازیزانی خو م دہکہم کہ ئہم دہقہ جیا جیا یانہ لہناو خو یانا
زواند و فواندیان ہہیہ، وہ زانا گہورہکان کردو یانن بہ شہرح و
شیکردنہوہو رافہو پروونکردنہوہ بؤ یہکتری، لہ بہر پرووناکی ئہم گوہ
ناودارہ کہ دہقہرموی: (الحدیث یفسرُ بَعْضُهُ بَعْضًا) چونکہ شہرحی حہدیث و
تہفسیری قور ئانی پیروز بہ رای شہخصی حہرامہ، مہگہر شتی کہ
بہیوہندی بہ زمان و پیسای زمانہوہ ہہ بی.

جا وا بؤ دئانی و شارمزایی تهواو، پؤختهی هه موو ئهم ریوایاتانهی
صه حیچهین، له سه ره ئهم شیوهیه کؤ دهکهینهوه: (باب: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا،
لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ أَوْ أَزَارَهُ أَوْ ثِيَابَهُ خِيَلًا أَوْ بَطْرًا، يَوْمَ الْقِيَامَةِ. بِنَمَا
رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ تَعْجِبُهُ نَفْسُهُ مَرَجَلٌ جَمَّتْهُ أَوْ اعْجَبَتْهُ جَمَّتْهُ وَ بَرْدَاهُ أَوْ يَتَخَوَّرُ فِي
بَرْدِيهِ إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ فَهُوَ يَتَجَلَجَلُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، أَوْ رَجُلًا
مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ يَتَخَوَّرُ فِي حُلَّةٍ ...).

جا لیڕه دا عهرزی دئسۆزانی سوننه تی پیغه مبه ره (دروودی خودای لئ بئ)
دهکه م: (که هه میسه دئسۆزی خۆتان بؤ سوننه ت دهرپن، به بیانوی هیج و
پووج دئی موسولمانان له کتیبه گه وره کانی سوننه ت سارد مه که نه وه، وهک
هه ندئ نه قام پهیدا بوون، وهک که له شیرێ ناوخت و شاگردی شهیتان و
تووتی فیڕکراو، له هه موو کۆرو دانیشتنیک دا ده لئین و ده لئینه وه: (فیساره
کتیبی سوننه ت چوار فه رمووده ی زمعیفی واتیادا..) یا پرو پاگه نده ی
ز مه راوی له دژی زۆر له کتیبه ناو داره کانی تری شه ریعه ت ده که ن.

ده لئین: له پێش نزیکه ی دوو سه د سال له مه وه پێش، پادشایه کی ئیڕانی
دژی ئه هلی سوننه ت و جه ماعه ت ده بی، جار دها که هه رکه سی یه ک هه له له
مه تن یا سه نه دی صه حیچی بوخاری، یا صه حیچی موسلیم بگری، سه د لی ره ی
زپیری دهری تی! چونکه به بؤ چوونی ئهم وه کیلی شهیتانه، ستوونی قایمی
دهواری ئه هلی سوننه ت و جه ماعه ت صه حیچه ی نه، که صه حیچه ی نه پروو خا،
ئه هلی سه نه نه ت و جه ماعه تیش نامین!

پایانی (خاتمه)

مامۆستای عه سقه لان (پهزاو په محه تی خودای لئ بئ) ده فه رموی: (نامه ی
ئه حا دیثی ئه نبیا و باب ته که ی پاشی که باسی به نی ئیسرائیله، دوو سه دو
نؤ فه رمووده ی به رزه وه کراوی واتیادا، سه دو بیست و چه وت فه رمووده یان
دووبار من، پوخته که یان: (۲۰۹-۱۲۷ = ۸۲) هه شتاو دوو فه رمووده یه، ئهم

بوخته یه هه موویان پی شه وای ئیمامی موسلیمیش (پرمزاو پرهمه تی خودای لی
بی) گیرا و نیه ته وه، بیجگه له مانه یان:

١. ته علیقی ژماره (٣٣٣٦) (الارواح جنود مجنّدة). له بهر نه وهی که ته عیلقه
له ته جریده که دا نییه.

٢. ته علیقی که وای له پیش ژماره: (٣٣٤٦) وه، که دمفه رموی: (قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ:
رَأَيْتُ السَّدَّ مِثْلَ الْبُرْدِ الْمَحْبَرِّ قَالَ: (قَدْ رَأَيْتُهُ).

٣. فهرموودهی ژماره: (١٣٤٤ ات = ٣٣٥٠ ف).

٤. ژماره: (١٣٥١ ات = ٣٣٦٤ ف).

٥. ژماره: (١٣٥٤ ات = ٣٣٧١ ف).

٦. ته عیلقه که ی سبره بن معبد.

٧. ته عیلقه که ی ابو الشموس.

٨. ته عیلقه که ی نه بوزمر.

٩. ژماره: (٣٣٨٨ ف) له (ت) یدانییه.

١٠. ژماره: (١٣٥٩ ات = ٣٤٠٢ ف).

١١. ژماره: (٣٤١٢ ف) له (ت) یدانییه.

١٢. ژماره: (١٣٦٣ ات = ٣٤١٧ ف تح).

١٣. ژماره: (١٣٧٣ ات = ٣٤٤٥ ف تح) = لا تُطْرُونِي.

١٤. ژماره: (٣٤٥٨ ف) = هه دینه که ی عایشه (فی کراهة الاتكاءِ عَلَى الْخَاصِرَةِ).

١٥. ژماره: (١٣٧٩ ات = ٣٤٦١ ف) = (بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً).

١٦. ژماره: (١٣٨٠ ات = ٣٤٦٢ ف) = (ان اليهود لا يصبغون).

١٧. ژماره: (١٣٨٦ ات = ٣٤٧٤ ف) = (الطاعون عَذَابٌ يَبْعَثُهُ اللَّهُ).

١٨. ژماره: (٣٤٨٤ ف) = اذا لم تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ له ته جریده که دا نییه.

هه روا دمفه رموی: سی و شهش بیستراو (ئه سه ر) ی هاوړی یان و پاش
ئه وانیسی واتیادا. (سو پاس و ستایش بو خودو سلاو دروودی بی پایان بو
پنغه مبهری خودا و یارو یا و مران و هاوه لانی).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۵- نامہی شانازیہ کان (کتاب المناقب)

۱۳۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقَّهُوا وَتَجِدُونَ خَيْرَ النَّاسِ فِي هَذَا الشَّانِ أَشَدَّهُمْ لَهُ كَرَاهِيَّةً) (الحديث: ۳۴۹۳، طرفاه في: ۳۴۹۶، ۳۵۸۸).

(وَتَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ يُوَجِّهُ وَيَأْتِي هَؤُلَاءِ يُوَجِّهُ) (الحديث: ۳۴۹۴، طرفاه في: ۶۰۵۸، ۷۱۷۹) (۱۵۳).

نہبو هورمیره (رمزی خودی لی بی) فہرموی: خوشہ ویست (دروودی خودی لی بی) فہرموی: (دہبین کہ نہم خہ لکہ وک کان وان، ہہرکہ سہیان پہگہزی یادہ چیئہ سہر بنہ مالہ یہ کی خانہ دان، یابنہ چہی دہگہ پیتہ وہ بو سہر بہرمبابیکی نارہ سہن، وہبہ شیوہی گشتی گیا لہ سہر بنجی خوئی دہروپیتہ وہ، لہبہر نہ وہ بہ زوری، کردارو پرفتاری نہ و خہ لکہ، بہ پیئی پہ سہنی و نارہ سہنی پہچہ لک و پہگہزیانہ !

جا بؤیہ نہ و انہ یان کہ لہ سہر دہمی نہ زانی پیش نیسلامدا، خانہ دان و پمسن باش بوون، نیستاش لہ سہر دہمی نیسلامدا دیسان باش و خانہ دان دہردہ چن، بہ مہرجی شارمزی ثایین ببن! ہہروا دہبینن کہ باشترین کہس بو نہم کارو بارہ، کہ نایینی نیسلامہ، یاکہ فہرمان پہواییہ، نہ و کہ سانہ یانن کہ لہ پیش دا زور حہزیان لیئی نہ بووہ و وزویش رقیان لیئی بووہ، تا کاتا دہگہ ونہ ناوی! ہہروہا سہرنج دہدن کہ بہدترین کہس مروفی دوورووہ،

کہلہم لاقسہی دہکھنو، لہولاقسہی تر دہکھن، وہ بہپی بہرژموندی
خویان گفت دہگورن و قسہ دہکھن). (تاج/ ۵/ ۲۷۳/ ز ۶۶/ ف ۲).

۱۳۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: (النَّاسُ تَبَعٌ لِقُرَيْشٍ فِي هَذَا الشَّانِ مُسْلِمُهُمْ تَبَعٌ لِمُسْلِمِهِمْ وَكَافِرُهُمْ تَبَعٌ
لِكَافِرِهِمْ وَالنَّاسُ مَعَادُنْ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْأِسْلَامِ إِذَا فَقَّهُوا تَجِدُونَ
مِنْ خَيْرِ النَّاسِ أَشَدَّ النَّاسِ كَرَاهِيَةً لِهَذَا الشَّانِ حَتَّى يَقَعَ فِيهِ) (الحديثان: ۳۴۹۵،
۳۴۹۶، طرفہ فی: ۳۴۹۳) (۱۵۴)

نہبو ہورہیرہ (رمزی خودای لئ بی) فہرمووی: پیغہمبہر (درویدی خودای لئ بی)
فہرمووی: (لہم بارہیہوہ واتہ: لہبارہی جینشینو فہرمانرہواییہوہ
خہلکانی تر پہیرہوی ہوزی قورہیشن: موسولمانیان ہی موسولمانیان و
ناموسولمانیان ہی نامو سولمانیان..) باقی فہرموودہکہ لہ ژمارہ: (۱۳۸۹).

(تاج/ ۲/ ۲۶۸/ ف ۳/ + تاج/ ۵/ ۲۷۳/ ز ۶۶/ ف ۲) + (ریاض/ ۱/ ۸۳/ ز ۶۹/ ف ۶).
۱۳۹۱- عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَدْ بَلَغَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ
الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يُحَدِّثُ: (اللَّهُ سَيَكُونُ مَلِكٌ مِنْ قَحْطَانَ، فَغَضِبَ مُعَاوِيَةُ
فَقَامَ فَأَتَى عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ: أَمَا بَعْدُ فَأَنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ رَجُلًا مِنْكُمْ
يَتَحَدَّثُونَ أَحَادِيثَ لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَلَا تُؤْتَرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) فَأُولَئِكَ جَهْلُكُمْ فَأَيَّاكُمْ وَالْأَمَانِي الَّتِي تُضِلُّ أَهْلَهَا فَأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ فِي قُرَيْشٍ لَا يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَهُ اللَّهُ
عَلَى وَجْهِهِ مَا أَقَامُوا الدِّينَ) (الحديث: ۳۵۰۰، طرفہ فی: ۷۱۳۹) (۱۵۵).

جاری عہرزی موعاویہیان کرد: کہ عہبولای کوری عہمری کوری
عاص (رمزی خودایان لئ بی) فہرموودہی دہگیریتہوہ: (کہ شایئ لہ ہوزی قہحطان

(۱۵۴) اخرجہ مسلم فی الامارۃ، باب: الناس تبغ لقريش و الخلافة في قريش، رقم: ۸۸.

(۱۵۵) لم يوافقه مسلم على تخريج حديث معاوية (ان هذا الامر في قريش) (فتح/ ۲/ ص ۳۴۷).

ههڻ دمکهوئ!) که ئهم هۆزی قه حطانه سهرچاوهی هۆز و تیرهکانی عهرهبی یه مههن. موعاوییهش توورهبوو له مهو، هه ئسایه وه وتاریکی داو ستایش و سوپاسیکی جوانی خودای کردو پاشان فهرمووی: (پاش ئهمه بیستوو مه ته وه، که پیاوانی له ئیوه فهرمووده گه ئی دهگیرنه وه، که شتیوا نه له قورنانا هه یه، که نامه ی پیرۆزی خودای گه وره یه، و مه نه له فهرموودهکانی پیغه مبه ر داشتی وا ریوایهت کراوه، ده ی ئهم جوړه که سانه تان به راستی نه زانن، ئاگادار بن شوین ئاواتی هیج و بووچ مه که ون، وه ک ئهم خه یال پلاوییه ی که عه بدو ئلا ده یگیرته وه له باره ی ئهم پادشا خه یال ییه وه، چونکه شتیوا سهر له خاومه که ی ئه شیوینی، قسه ی راست و دروست ئه مه یه، که من خۆم له ده می پیغه مبه ر خۆیم بیستوو، که ده یفه رموو: (فه رمان په وایی هی قورهبیشه، مافی په وای خۆیا نه، به مهرجی که ئایینی ئیسلام رابگرن و په ی په وای شه ر یه ته ی خودا بکه ن و پابه ندی بن، جاله کاتی وادا هه رکه سی به ناره و له سهر خه لافهت و ئه مارهت (جینشینی و فه رمان په وایی) گه رپان پی بکاو، شه رپان تی به ستی، ئه وه مسۆگه ر که خودای گه و ره جه زه به ی ده داو، له سهر روو له ناگری سووری دۆزه خدا ده یگه وزینی!). (تاج/ ۲ ل/ ۲۶۷ ز/ ۱۰۲ ف/ ۲ - باسی: ئه وه ی که کی په واته رین که سه به فه رمان په وایی).

پاشه و شیکر نه وه:

برپاوه: ژماره: ۱۴۰۰ ت = ۳۵۱۷ ف له دواوه. زاناکان به تاییهت مامۆستای ئیبنو حه جهری عه سقه لانی ده فه رموون: (ئهم په رخنه یه ی موعاوییه جیگه ی سه ر نه جه، چونکه ئه وه ی که موعاوییه کردوویه تی به به لگه ی په رخنه که ی، که گوایه جینشینی تا پۆیه له سهر هۆزی قورهبیش، به بی به ندو مه ر ج نییه، به لکوو ئه وه به و مه رجه یه که قورهبیش پابه ندی ئیسلام بن، به لام هه رکاتی قورهبیش پابه ندی ئهم مه رجه نه بوون جینشینیش ته رخان نابی بو ئه وان،

وہلہ کاتی وادا دروستہ کہ پادشا لہ ہوزی قہ حطان و لہ ہوزہ گانی تریش
 ھلہ بکھوئی. ماموستای عہ سقہ لانی دمفہ رموی: ئیستا وای لا ہاتووہ لہم
 لایہ نہوہ بہدہق دمفہ رموی: (فَانِ الْخِلَافَةَ لَمْ تَزَلْ فِي قَرِيشٍ وَ النَّاسُ فِي طَاعَتِهِمْ اِلَى
 اَنْ اسْتَخَفُّوا بِاَمْرِ الدِّينِ فَضَعَفَ اَمْرَهُمْ وَ تَلَاشَى اِلَى اَنْ لَمْ يَبْقَ لَهُمْ مِنَ الْخِلَافَةِ سِوَى
 اسْمِهَا الْمَجْرَدُ فِي بَعْضِ الْاَقْطَارِ دُونَ اَكْثَرِهَا).

کورت و پوخت: (نہم بابہ تہہ بؤ نہم رۆژہ تہواو تہواو گۆرانکاری
 بہسەر ہاتووہ).

۱۳۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (قُرَيْشٌ وَالْأَنْصَارُ وَجُهَيْنَةُ وَمُزَيْنَةُ وَأَسْلَمٌ وَاشْجَعٌ وَغِفَارٌ مَوَالِي لَيْسَ
 لَهُمْ مَوْلَى دُونَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ) (الحديث: ۳۵۰۴، طرفه في: ۳۵۱۲) (۱۵۶).

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ)
 فەرمووی: (ھۆزی قورەیش و کۆمەڵەی ئەنصارەکانم و ھۆزی جوھەینە و
 ھۆزی موزەینە و ھۆزی ئەشجەع و ھۆزی غیفار، ئەمانە دۆست و یارو یاومری
 منن، بێجگە لە خودا و لە پێغەمبەری خودای گەورە دۆست و یارو یاومری
 تریان نییە!) (تاج/ ۵/ ل ۲۴۰/ ز ۶۷/ ۱/ - باسی: پایە ھۆزەکانی غیفار و..).

۱۳۹۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 قَالَ لَا يَزَالُ هَذَا الْأَمْرُ فِي قُرَيْشٍ مَا بَقِيَ مِنْهُمْ اِثْنَانِ. (الحديث: ۳۵۰۱) (۱۵۷).

ئەبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لێ بێ)
 فەرمووی: (تا دووکەس لە ھۆزی قورەیش بمێنن ئەم کاروباری فەرمانرەواییە
 ھی خۆیانە). (تاج/ ۲/ ل ۲۶۷/ ز ۱۰۲/ ۱/ - باسی: نامەی فەرمانرەوایی).

(۱۵۶) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: فضائل غفار واسلم و جهينة.. رقم: ۲۵۲۰.

(۱۵۷) اخرجه مسلم في الامارة، باب: الناس تبغ لقريش و الخلافة في قريش... رقم: ۸۲۰.

١٣٩٤ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَشَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْنَا: أَعْطَيْتَ بَنِي الْمُطَّلِبِ مِنْ خُمْسِ خَيْبَرَ وَتَرَكْتَنَا وَنَحْنُ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ مِنْكَ فَقَالَ أَلَمَّا بَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ شَيْءٌ وَاحِدٌ (الحديث: ٣٥٠٢، طرفاه في: ٣١٤٠، ٤٢٢٩) (١٥٨).

جوبهیری کوری موطعیم (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: من و عوسمانی کوری عہفان جووین بو خزمہتی پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) عہرزیمان کرد: قوربان! نہی پیغہمبہری خودا! بوچی لہ پینج یہکی پینج یہک واتہ: لہ خومسولخو مس بہشی بہربابی بہنی موططہلیلب دہدی، کہچی بہشی ئیمہ نادہی، ئہمہیش لہ کاتیکا کہ ئیمہو ئہوان ہہرسی لامان بو تو، بوخزمایہتی وہک یہکین و لہ یہک پایہو پلہداین؟ فہرمووی (دروودی خودای لی بی): (ئاخر بہربابی بہنی موططہلیلب و بہربابی بہنی ہاشم یہک شتن، لہبہر ئہوہی کہ لہ سہردہمی پیش ہاتنی ئیسلام و لہ دوا ہاتنی ئیسلام، پشتی یہکتریان گرتوہو ہہمیشہ لہ خوخی و ناخوشیدا وہک یہک بوون و ہاوبہشی خوخی و ناخوخی یہکتری بوون). (تاج/ ٨/ ل ١٤١/ ز ٥٩ - باسی پیشہوا).

١٣٩٥ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لغيرِ ابيه وَهُوَ يَعْلَمُهُ اَلَا كَفَرَ وَمَنْ ادَّعَى قَوْمًا لَيْسَ لَهُ فِيهِمْ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) (الحديث: ٣٥٠٨، طرفه في: ٦٠٤٥) (١٥٩).

ئہبوزہر (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: بیستم لہ پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) دہیفہرموو (ہہرپاویک خوخی بکا بہ کوری غہیری باوکی خوخی، وہسوور بشزانی کہ کوری ئہم باوکہ درؤینہیہی نییہ و کوری کہسیکی ترہ، ئہوہ سپلہیہو پی نہزانہ، وہہرکہسیکیش بنہجہو رپگہزی خوخی بباتہوہ

(١٥٨) لم يستثنه العسقلاني من الاحاديث المتفق عليها (خاتمة كتاب الجزية و المودعة. ج/٦ ص

(٢٨٥) - المترجم.

(١٥٩) قال النووي: متفق عليه. انظر رياض الصالحين. ص٥٤. باب تحريم انتساب الانسان الى

غير ابيه - المترجم.

سهرتیره و هؤزا، که بنهجهی نهچیته وه سهر شهوان، شه وه باجیگهی خوی لهناو ناگری دۆزهخا خوش بکات) (ریاض/ ۴ ل/ ۱۲۹۷ ز/ ۳۷۶ ف/ ۱) بپروانه؛ ژماره: ۱۵۹۳ لهه بهرگه دا که له دواوه دپت.

باقه و پوهنکردنه وه:

زاناکان دهفهرموون: ته به ننی و کردنی منالی که سیکی تر به منالی خو حهرامه و نادرسته. به لام ئیستا شه کاره زور کهس دهیکهن، به زوری شه و ن و میردانه دهیکهن که نه زوکن، جاله به باره وه ده ئیین:

۱. شه مناله، هه روا شه کرداره بهر شه فهرمووده یه ناکه وئ. شه مه گهرچی کاریکی حهرامه، به لام واباشه شه گهر باوک و دایکی مناله که نه ناسراو بوون، باسی شه بی باوک و دایکییهی خویی بو نه کری و لهه لایه نه وه شه و نه ئینییه بپوشری.

۲. له پیگهی شیر پیدانه وه شه منداله کج بی یاکور، بکری به مه حره م و خویی بو شه باوک و دایکهی که هه ئیان گرتۆته وه.

شیر شه شتانهی پی دهچه سپی: (بپروانه: فیهی ئاسان/ ۱ ل/ ۷۱۶):

ا- نیکاحیان له یه کتر حهرام ده بی بو هه میشه.

ب- نه ظهریان بو یه کتری حه لال ده بی و به بیگانه دانا نرین.

ج- خه لوه سه فه رکردنیان به یه که وه دروسته و گفتوگوو پیکه وه دانیشن و شه مانه یان دروسته وه دوو خوین.

د- سیلهی ره حم به جیه ئیان له ناویانا سووننه ته و چهنده ده توانن یاریدهی یه کتری بدن سووننه ته، ج یاریدهی سامانی ج هی تر، وه دوو کهس که خرم و که سوکاری نزیک یه کتری بن.

ه- ده سنو ئریان له یه کتر ناشکی.

و- به لام میرات و که له پوور له یه کتری ناگرن.

ز- نهفه قه یان له سهر په کتری نییه... له گهال هه ندی برپاری تردا به لām همرچنده له ناو خویانا باش بن بؤ په کتری که مه.

۲. حهرام هه تا حهرام جیاوازی هه یه، له م پرووه وه نه م جوړه کارانه له زور پرووه ته نویل و شتی وای بؤ ده کړی وه زور له کیشه کانی به فیلی شهرعی چاره ده کړی.

وهک گوتمان: نه م جوړه کارانه نه کړین باشتره، به لām نه گهر کران و مه به ست لیان چاره سهر کردنی کیشه یه کی د پروونی یا کو مه لایه تی بوو، نه وه وا باشه: (رپزی ههستی نه و مناله بگری، وه کاره که له ژیر په رده ی نهینی بمینی، وه به هوی شیر خوار د نه وه، نه و مناله بکړی به مه حهرام و خوی بؤ نه و باوک و دایکه و بؤ که س و کاریان، وهک نه وه شیر دایکی ژنه که. یا شیر دایکی میړده که ی، یا شیر خوشکیان بدری پیی له پیش ته مه نی دوو سالی دا وه له پینج جاریش که متری پی نه دری، وا باشه له دوو لوه شیر پی بدری، حه زره تی عانیسه شتی وای ده کړد، بؤ چه سپاندنی مه حره مییه ت: و اباشه ژنه که خوی ناوبه ناو مه مکی خوی بخاته سهر دهمی نه و منداله، جا نه گهر مناله که مه مکی بگری و بی ملچینی و گومانی به هیژ دروست ببی که مناله که که م یا زور شیر نه و ژنه ده چیته ناوسکی نه ویش همر دروسته جوړه مه حره مییه تیکی پی دروست ده بی! له لای حه زره تی عانیسه ژنا شیر بدا به پیاو، یا به ژنی سهره، مه حره مییتی پی دروست ده بی و ده بن به کوړ و کچی شیر یی نه و ژنه، حه زره تی عانیسه به کچی برای خوی ده گوت که شیر بدا به که سی، هه تا ببی به مه حهرام.

۴- له فه تحو لباریدا دمفه رموی (نه وه ی که پیغه مبه ر (درو دی خودی لی بی) پیشانی سه هله ی ژنی حوز هیفه ی دا، که شیر بدا به سالم، که نه و کاته سالم زه لام بوو، هه تا مه حره مییه ک له بهینی سه هله و سالم دا دروست ببی و سالم ببی به کوړی شیر حوز هیفه و سه هله ی ژنی، بناغه ی نه م داستانه له سهر

فَيْلَهُ شَهْرِي دَامَ زَرَاوَهُ، كِه لِه بَنَه رَهْتَدَا ئَاوَابُووَه: حَوْزَمِيْفَه سَالَم دِهْكَا بَه كُورِي خَوِي بَه مَنَالِي، بَه لَام كَاتِي سَالَم گَه وَرَه بُوو، بُوو بَه پِيَاو، تَه بَه نَنِي لِه ئِيْسَلَامَا حَهْرَام كَرَا، وَه ئَهْمَه كِيْشَه يَهْ كِي بُوْسَه هَلَه دُرُوسْت كَرْد، كِه زَه لَامِيْ كِي نَاخَوِيِي وَ لِه نَاوَدَه سَت وَ پَايَانَا، جَا لِه بَه رَهْفَعِي مَهْ شَهْ قَقَهْت پِيْغَه مَبَهْر (دُرُودِي خُودَايِ لِيْ بِي) ئَهْو فَيْلَهُ شَهْرَعِي يَه نِيْشَانِي سَهْ هَلَه دَا، كِه شِيْر بَدَا بَه سَالَم وَ بِيْكََا بَه كُورِي خَوِي وَ بِيْئِي بَهْمَه حَرَهْم وَ لِه بِيْگَانَه يِي دَمَرْجِي!).

هَهْرَا دَمَفَهْر مَوِي: (لَهْم دَا سَتَانِي سَالَم وَ سَهْ هَلَه يَه دَا حِيْلَه شَهْرَع هَه يَه، وَه ئَهْو دِيْشِي وَاتِيَا: كِه مَرُوْفْ دُرُوسْتَه بُوِي كِه سِيْ كِي تَر فَيْرِي فَيْلَهُ شَهْرَعِي بَكَاَت...).

هَهْرَا دَمَفَهْر مَوِي: (ئِيْبَنُو رَهْفَه دَمَفَهْر مَوِي: لَهْمَه وَه ئَهْو دِهْ مَرْدَه گِيْرِي: كِه دُرُوسْتَه مَرُوْفْ كَارِيْ كِي حَهْرَامِي وَابْكََا، كِه لَهْ كَاتِي كَرْدَنَه كَه ي دَا حَهْرَام بِي، بَه لَام بِيْئِي بَهْ هَوِي ئَهْو كَا ئَهْو كَارَه لَهْوَه دُوَا حَهْ لَالْ بِيْئِي!! فَتْح/۹ ص/۱۵۰، كِتَاب النِّحَاح، بَابَه تِي شِيْر خَوَارْدَن فَهْر مَوُودَه ي زَمَارَه: ۵۱۰۲). لَهْم نَمُونَه دَا: لَهْ سَهْرَتَا وَه سَالَم كَاتِي مَهْمَكِي سَهْ هَلَه ي خَوَارْدُووَه، تَه مَاشَاي كَرْدُووَه، لَهْ شِي لِه لَهْ شِي كِه وَتُووَه ئَهْم كَرْدَارَانَه هَهْمُوو لَهْ پِيْش دَا حَهْرَام بُوون، بَه لَام چُونَكَه دَهْبَن بَهْ هَوِي ئَهْو كِه لَهْوَه دُوَا حَهْ لَالْ بِيْن، ئَهْ نَجَام دَانِيَان رِيْگَه ي پِي دَهْدَرِي.

۱۳۹۶ - عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْاَسْنَعِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اِنَّ مِنْ اَعْظَمِ الْفِرْيِ اَنْ يَدْعِيَ الرَّجُلُ اِلَى غَيْرِ اِيْبِهِ اَوْ يُرِيَ عَيْنَهُ مَا لَمْ تَرَ اَوْ يَقُولَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا لَمْ يَقُلْ (الْحَدِيث: ۳۵۰۹) (۱۶۰).

وَائِيْلَه ي كُورِي ئَهْ سَقَهْ (رَهْزَايِ خُودَايِ لِيْ بِي) فَهْر مَوُوي: پِيْغَه مَبَهْر (دُرُودِي خُودَايِ لِيْ بِي) (هَهْ لَاتِيْ كِي فَرْمَزَلَه: كِه سِيْ خَوِي بَكَاَبَه كُورِي كِه سِيْ كِي تَر كِه بَاوَكِي خَوِي نَهْ بِي، يَابِلِي: لَهْ خَهْو مَا ئَهْوَهْم دِيُوَه، وَه لِه رَاسْتِيْش دَا هِيْجِي نَه دِيْبِي وَ

به درؤ خهوئ هه لئه ستي، يا قسه يئ به درؤ به دهم پيغه مبه ره وه هه لئه ستي و
بلي پيغه مبه روا دمفه رموي پيغه مبه ريش شتي واي نه گوتبي! تاج/ ۸ ل/ ۱۰
ف/ ۸ ز/ ۳ - باسي: له خه وگيرانه ودا درؤ دروست نيه).

پاشه و شيكر د نه وه:

۱. وائيله كوري ته سقه ع، له پيش غه زاي ته بووكا موسولمان بووه، له م
غه زايه دا به شداري كردووه، گيرانه وهی له پيغه مبه ره وه نه نجام داوه،
ته نيا نه م فهرموودميه ی هه يه له بوخاريدا، يه كي بوو له دانيشتواني
صوففه ده لئن سي سال خزمه تي پيغه مبه ري كردووه ماوه يئ له به صره
دانيشتووه لهوئ خانويه كي بووه، له پاشا له شام نيسته جي بوو، ماله كه ي
له گوندئ بوو ناوي (البلاط) بوو، سي فرسه خ له ديمه شقه وه دوور بوو،
ناماده ي شه ره گاني ديمه شق و حمص بوو، له پاشا گواستيه وه بؤ بيت
المقدس، لهوئ له ته مه ني سه د سائي دا فهرماني هه قی به جي هينا، وائيله
دواكه سه له هاوه لان كه له ديمه ش مردووه (ره زاو ره حمه تي خوي لي بي).

۲. نه م اسناده له عوالي بوخاريه، چونكه سه نه ده كه ي روباعيه، سيانيان
تابيعين و چواره ميان هاوه لي پيغه مبه ره.

۱۳۹۷ - عن ابن عمر (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) قَالَ عَلَى الْمُنْبِرِ: غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا وَأَسْلَمَ سَأَلَهَا اللَّهُ وَعَصِيَةُ عَصَتْ اللَّهَ
وَرَسُولُهُ (الحديث: ۳۵۱۳) (۱۶۱).

ئيبنو عومهر (ره زاي خودايان لي بي) فهرمووي: پيغه مبه ره (درووي خوداي لي بي)
فهرمووي: (هؤزي غيفار خودا لييان خوئ بي، هؤزي نه سه له ميش خودا
سه لامه ت وخوئ و بي وه ييان كا، هؤزي عوصه ييه ش له خوداو له
پيغه مبه ري خودا ياخي بوون!). (تاج/ ۵ ل/ ۲۴۰ ف/ ۳ ز/ ۷۶ - باسي
پايه ي هؤزه گاني غيفارو..).

۱۳۹۸- عن ابي بكرة عن ابيه ان الاقرع بن حابس قال للنبي (صلى الله عليه وسلم) انما بايعك سراقة الحجاج من اسلم وغفار ومزينة واحسبه وجهينة قال النبي (صلى الله عليه وسلم): ارايت ان كان اسلم وغفار ومزينة واحسبه وجهينة خيرا من بني تميم وبني عامر واسد وعطفان خابوا وخسروا قال نعم قال والذي نفسي بيده انهم لخير منهم (الحديث: ۳۵۱۵، طرفاه في: ۳۵۱۶، ۶۶۳۵) (۱۶۲)

نه بوبه كره (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: نہ فرمعی کوپی حابیس ہاتھ خرمہتی حہ زرمہ، پیی وت: کی پھیما نی بہ تو داوہ؟ مہ گہر نہ و دزو جہ ردمو چہ تانہ ی کہ حاجیان روت دہ کہ نہ وہ، کہ لہ ہوزی نہ سلہم و غیفارو موزمینہ و جوہہ ہینہ، بو جوہہ ی نہ باش لیم پروون نییہ، بہ لام و ابزانم ناوی جوہہ ی نہ ہیشی ہی نا۔ پیغہ مہ ریش (درووی خودای لی بی) فہرمووی: (نہ وہ پیم بلی: نہ گہر نہ سلہم و غیفارو موزمینہ، وا بزانم فہرمووشی جوہہ ی نہ، لہ لای خودای گہورہ چاتربن لہ بہ نی تہ میم و بنی عامیرو نہ سہ دو غہ طہ فان، نایا نہ مانہ مایہ پووج و زیانہ و مہ نہ دمرنا چن؟ گوتی: با، فہرمووی: (دہ سا بہ و کہ سہ کہ گیانی منی بہ دہ سہ نہ وانہ لہ مانہ باشترن). (تاج: ۵/ل/۲۴۱/ف/۵/ز/۶۷).

۱۳۹۹- عن ابي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال النبي (صلى الله عليه وسلم): اسلم وغفار وشيء من موزينة وجهينة او قال شيء من جهينة او موزينة خير عند الله او قال يوم القيامة من اسد وكميم وهوازن وعطفان (الحديث: ۳۵۱۶م، طرفه في: ۳۵۱۵) (۱۶۳).

نہ بو ہورہ یرہ (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: پیغہ مہ ر (درووی خودای لی بی) فہرمووی: (نہ سلہم و غیفار و ہنئی لہ موزمینہ و ہنئی لہ جوہہ ی نہ، یافہرمووی: ہنئی لہ جوہہ ی نہ و ہنئی لہ موزمینہ باشترن لہ لای خودا،

(۱۶۲) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: دعاء النبی لغفار و اسلم ... رقم: ۲۵۲۲.

(۱۶۳) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: دعاء النبی لغفار و اسلم ... رقم: ۲۵۲۱.

یافه رمووی: باشترن له رۆژی قیامهتا له نهسه دو هه وازین و غه طه فان).

(تاج/ ۵ ل/ ۲۴۲ ز/ ۷۶ ف/ ۶).

۱۴۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا

تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ قَحْطَانَ، يَسُوقُ النَّاسَ بِعَصَاهُ (الحديث: ۳۵۱۷، طرفه في: ۷۱۱۷) (۱۶۴).

ئەبو ھرەیرە (رەزای خودای لێ بێ) ھەر مووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ)

ھەر مووی (قیامت ھە ئناسی ھەتا پیاوی ھە ھۆزی قەحطان ھەل دەکەوی،

مەردوم وەک گەلەپان بە گۆچان ئی دەخوێ و دەبی بە پادشایان). (تاج/ ۱۰/

ل/ ۲۷۹ ز/ ۱۰۵ ف/ ۱۰ - باسی: نیشانە ی داھاتنی قیامت). (ب: ژ: ۱۳۹۱ = ۳۵۰۰

فتح لہم بہرگەدا، کەمئ لہمە وپیش رابوورد).

۱۴۰ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي

عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ ثَابَ مَعَهُ نَاسٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ حَتَّى كَثُرُوا وَكَانَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ

رَجُلٌ لَعَابٌ فَكَسَعَ انْصَارِيًّا فَغَضِبَ الانْصَارِيُّ غَضَبًا شَدِيدًا حَتَّى تَدَاعَوْا وَقَالَ

الانْصَارِيُّ: يَا لِلانْصَارِ وَقَالَ الْمُهَاجِرِيُّ: يَا لِلْمُهَاجِرِينَ فَخَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ مَا بَالُ دَعْوَى أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ؟ ثُمَّ قَالَ: مَا شَأْنُهُمْ؟ فَاخْبِرْ بِكُسْعَةِ

الْمُهَاجِرِيِّ الانْصَارِيِّ قَالَ: فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): دَعُوهَا فَإِنَّهَا خَبِيثَةٌ.

وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سُلُوفٍ: أَقَدْ تَدَاعَوْا عَلَيْنَا لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ

الْأَعْرَضُ مِنْهَا الْإِذْلَ فَقَالَ عُمَرُ: أَلَا تَقْتُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْخَبِيثَ؟ لِعَبْدِ اللَّهِ. فَقَالَ

النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ إِلَهُ كَانَ يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ (الحديث: ۳۵۱۸، طرفاه في: ۴۹۰۵، ۴۹۰۷) (۱۶۵).

(۱۶۴) اخرجہ مسلم فی الفتن و اشراط الساعة، باب: لاتقوم الساعة حتى يمر الرجل ... رقم:

جابر (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: له خزمهت پیغهمبهردا (دروودی خودای لی بی) جووین بۆ غهزای مریسیع، که پیشی دهگوتری: غهزای بهنی موستهلیق، سالی شهشی کۆچی خه لکیکی زۆر له کۆچکاران له خزمهتیدا کۆبوونهوه، پیاویکی کۆچهری گالتهچی شهقیکی له پیاویکی نه نصاری هه لدا، نه نصارییه که زۆر توورپه بوو، ته نانهت هاواریان لی هه لساو، ههر که سهی هاواری له دهستهی خوئی کرد، که بچن به هاوارییه وه، نه نصارییه که گوتی: نهی نه نصارینه فریام که ون، موهاجیرییه که ش گوتی: نهی کۆچکارینه! فریام که ون.

پیغهمبه ریش (دروودی خودای لی بی) هات بۆ ناویان و فهرمووی: (ئه م هات و هاوار و بانگه وازی سهردهمی نه فامیییه چییه؟) ئه و جا فهرمووی: (ئه وه چییانه بۆ وا ده که ن؟) عه رزیان کرد: که ئه مه له سه ر ئه وه یه که ئه و پیاوه کۆچکاره به گالته وه شهقیکی له و یاریده دهره (له و نه نصارییه) هه ل داوه.

پیغهمبه ریش (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (واز له م جوۆره هات و هاواره شه ره نگیزه به یینن، چونکه به راستی کاریکی پیسه) عه بدوللای کوری ئوبه یی کوری سه لوولیش گوتی: ئای ئه وه گه له کۆمه کیمان لی ده که ن، کاتی گه راینه وه بۆ شاری مه دینه، له و ئی له ئیمه و له دهستهی موحه ممه د، کیمان به ده ست و به ده سه لات و ئازا تر بی، شاری مه دینه به ده سه ته کوونی و بی ده سه ته لات ه که ی ترمانی چۆل ده که ی ن!

جا ئیمامی عومهر (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: ئه ی پیغهمبه ری خودا! بۆ ئه م کابرا پیسه ده غه ز له دلّه نه کوژین، واته: عه بدوللای کوری سه لوول. پیغهمبه ریش فهرمووی: (نه و، شتی وامه که ن، مه بادا خه لک بلین: موحه ممه د ده ستی کردووه به کوشتنی هاوړپکانی خوشی!) (ریاض/ ۳ ل/ ۱۱۲۰ ف/ ۴ ز/ ۲۵۶ - باسی سوورتهی مونا فیقون) + (بر: ژ ۶۰۹ = ل/ ۲۹ = بهرگی/ ۲).

داستانی خوزاعه

۱۴۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ عَمْرُو: بْنُ لُحَيٍّ بْنُ قَمْعَةَ بْنِ خِنْدِفٍ أَبُو خَزَاعَةَ (الحديث: ۳۵۲۰) (۱۶۶).

ئەبوھورەیرە (رمزى خودای لى بى) فەرمووى: پېغەمبەر (درودى خودای لى بى) فەرمووى: (عەمرى كۆرى لوحەيى كۆرى قەمەعەى كۆرى خىندەف باوكى ھۆزى خوزاعەيە).

۱۴۰۲م- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): رَأَيْتُ عَمْرَو بْنَ عَامِرِ بْنِ لُحَيٍّ الْخَزَاعِيَّ يَجْرُ قُصْبُهُ فِي النَّارِ وَكَانَ أَوَّلَ مَنْ سَيَبَ السَّوَابِ (الحديث: ۳۵۲۱، طرفه في: ۴۶۲۳) (۱۶۷).

دىسان ئەو فەرمووى: پېغەمبەر (درودى خودای لى بى) فەرمووى: عەمرى كۆرى عامىرى كۆرى لوحەيى خوزاعىم لەناو ئاگرى دۆزەخدا دى، حالى زۆر شەربوو، رىخۆلەى خۆى بەناو ئاگرەكەدا بەكێش دەکرد، چونكە ئەو يەكەم كەس ئىبوو كە ئازەلى سانبەى داھینا). (تاج/ل ۱۴۵/ز ۶ - سوورەتى مائىدە ۲۳/ف).

داستانی موسولمان بوونی ئەبوزەر رضي الله عنه و داستانی زەمزەم

۱۴۰۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ قَالَ أَبُو ذَرٍّ: كُنْتُ رَجُلًا مِنْ غِفَارٍ فَلَبَعْنَا ابْنَ رَجُلٍ قَدْ خَرَجَ بِمَكَّةَ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ فَقُلْتُ لَاخِي ائْتِلِقْ إِلَى هَذَا الرَّجُلِ كَلِمَةً وَاتَّبِعْ بِخَبْرِهِ، فَأُتِلِقَ فَلَقِيَهُ ثُمَّ رَجَعْتُ فَقُلْتُ: مَا عِنْدَكَ؟ فَقَالَ: وَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلًا يَأْمُرُ بِالْخَيْرِ وَيَنْهَى عَنِ الشَّرِّ فَقُلْتُ لَهُ: لَمْ تَشْفِنِي مِنَ الْخَبَرِ

(۱۶۶) والحديث من افراده (عينى/۱۶ص ۹۰) - المترجم.

(۱۶۷) اخرجه مسلم في الجنة و صفة نعيمها و اهلها، باب: النار يدخلها الجبارون.. رقم: ۲۸۵۶.

فَأَخَذَتْ جِرَابًا وَعَصَا ثُمَّ أَقْبَلَتْ إِلَى مَكَّةَ فَبَجَعَلَتْ لَا اغْرِفُهُ وَآخِرَهُ إِنْ أَسَالَ عَنْهُ
وَأَشْرَبَ مِنْ مَاءٍ زَمَزَمَ وَاكُونُ فِي الْمَسْجِدِ قَالَ فَمَرَّ بِي عَلِيٌّ فَقَالَ كَأَنَّ الرَّجُلَ
غَرِيبٌ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَاطْلُقِ إِلَى الْمَنْزِلِ، قَالَ: فَاطْلَقْتُ مَعَهُ لَا يَسْأَلُنِي
عَنْ شَيْءٍ وَلَا أَخْبِرُهُ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ غَدَوْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ لِأَسَالَ عَنْهُ وَلَيْسَ أَحَدٌ
يُخْبِرُنِي عَنْهُ بِشَيْءٍ.

قَالَ فَمَرَّ بِي عَلِيٌّ فَقَالَ: أَمَا نَالَ لِلرَّجُلِ يَعْرِفُ مَنْزِلَهُ بَعْدُ قَالَ: قُلْتُ: لَا قَالَ:
اطْلُقْ مَعِيَ قَالَ: فَقَالَ: مَا أَمْرُكَ وَمَا أَقْدَمَكَ هَذِهِ الْبَلَدَةَ؟ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: إِنْ كَتَمْتَ
عَلَيَّ اخْبَرْتُكَ قَالَ: فَأَنِّي أَفْعَلُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: بَلَّغْنَا اللَّهَ قَدْ خَرَجَ هَاهُنَا رَجُلٌ يَزْعُمُ
أَنَّ نَبِيًّا فَأَرْسَلْتُ أَخِي لِيُكَلِّمَهُ فَرَجَعَ وَلَمْ يَشْفِنِي مِنَ الْخَبَرِ فَارَدْتُ إِنْ الْقَاءَ فَقَالَ
لَهُ: أَمَا إِنَّكَ قَدْ رَشِدْتَ هَذَا وَجْهِي إِلَيْهِ فَأَتْبِعْنِي أَذْخُلْ حَيْثُ أَذْخُلُ فَأَنِّي إِنْ رَأَيْتُ
أَحَدًا أَخَافُهُ عَلَيْكَ فَمَنْتُ إِلَى الْحَاطِطِ كَأَنِّي أَصْلِحُ نَعْلِي وَأَمُضِ أَنْتَ فَمَضَى وَمَضَيْتُ
مَعَهُ حَتَّى دَخَلْتُ وَدَخَلْتُ مَعَهُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ لَهُ: اغْرِضْ
عَلَيَّ الْإِسْلَامَ فَعَرَضَهُ فَاسْلَمْتُ مَكَانِي فَقَالَ لِي: (يَا أَبَا ذَرٍّ أَكُنْ هَذَا الْأَمْرَ وَارْجِعْ
إِلَى بِلَدِكَ فَإِذَا بَلَغَكَ ظُهُورُنَا فَأَقْبِلْ) فَقُلْتُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا صُرُخَ بِهَا بَيْنَ
أَظْهَرِهِمْ فَجَاءَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَقَرِيشٌ فِيهِ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَقَالُوا: قُومُوا إِلَى هَذَا الصَّائِبِ فَقَامُوا
فَضْرِبْتُ لَأَمُوتَ فَأَذْرَكَنِي الْعَبَّاسُ فَأَكْبَأَ عَلَيَّ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: وَيْلَكُمْ تَقْتُلُونَ
رَجُلًا مِنْ غِفَارٍ وَمَتَجَرُّكُمْ وَمَمَرُّكُمْ عَلَى غِفَارٍ فَأَقْلَعُوا عَنِّي فَلَمَّا إِنْ أَصْبَحْتُ الْقَدَ
رَجَعْتُ فَقُلْتُ: مِثْلَ مَا قُلْتُ بِالْأَمْسِ فَقَالُوا: قُومُوا إِلَى هَذَا الصَّائِبِ فَصُنْعَ بِي مِثْلَ
مَا صُنْعَ بِالْأَمْسِ وَأَذْرَكَنِي الْعَبَّاسُ فَأَكْبَأَ عَلَيَّ وَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ بِالْأَمْسِ قَالَ فَكَانَ
هَذَا أَوَّلَ إِسْلَامِ أَبِي ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ (الحديث: ٣٥٢٢، طرفه في: ٣٨٦١) (١٦٨).

ئىبنو عەباس (رمى خۇدايان لى بى) فەرموۋى: ئەبوزەر فەرموۋى: پىاۋى
 بووم لە ھۆزى غىفار، كاتى بەرگوپم كەوت پىاۋى لەشارى مەككە پەيدا بوو،
 خۆى بەپېغەمبەر دەزانى، بە ئونەيسى برامم گوت: سوار بە بچۆ بۆ ئەم
 دۆلى مەككەيە، دەنگوباسى ئەم پىاۋەم بۆ بزانه، قسەى لەگەل بکەو دوايى
 ھەوالى ئەوم بۆ بەينەرەموە، ئەویش چوو، بە خزمەتى پېغەمبەر دەگا، دوايى
 ھاتەو، پېم گوت: ھاجىت واپى؟ گوتى: بەخوا ئەم پىاۋەم دى، فەرمان دەکا
 بەچاکەو نەھى دەکا لە خراپە؟ جورەقسەپى دەکا لە شىعرو ھۆنراو
 ناچى؟ منىش پېم گوت: بەدمردى منت نەخوارد لەبابەت ئەم ھەوالەو،
 ئىنجا خۆى توپشوو دەکاۋ كوندەپى ئاۋ ۋەھمانەپى خوراك و داردەستا ھەل
 دەگرئ فەرموۋى: ئەوجا چووم بۆ مەككە لەوئ چوومە مزگەوت و لەوئ
 گەپام بۆ پېغەمبەر، بەلام لەبەر ئەوئ كە خۆم نەمدەناسى و ھەزىشم
 نەدەكرد لە كەسى تر بېرسم نەپم دۆزىيەو، لەوئ مامەو تاشەوداھات لە
 ئاۋى زەمزمەم دەخواردەو، لەناۋ مزگەوتا مامەو، جا پاكشام، عەلى بېنمى
 و زانى كەمن پىاۋىكى نامۆم، پېى فەرموۋم: ئەرئ تۆ وادەردەكەوئ پىاۋىكى
 نا بەلەدى و خەلكى ئەم شارەنیت؟ گوتم: بەلئ وايە، جا عەلى خولكى كردم و
 منىش شوپنى كەوتم و چوۋىنەو بۆ مائەو، ئەوشەو نە ئەم پرسىارى
 لەمن كرد و نەمن پرسىارم لەو كرد، كە رۆژ بوو كوندەو ھەمانەكەو
 داردەستە كەمم ھەلگرت و چوومەو بۆ مزگەوت، ئەم رۆژەپش تا ئىۋارە
 مامەو پېغەمبەرم نەبىنى، كە شەو داھاتەو، چوومەو لە شوپنەكەى دوى
 شەوا پاكەوتمەو عەلى ھاتەو بۆ لام و فەرموۋى: ئەو چىيە، ھىشتا ئەم
 پىاۋە مائى خانەخوئكەى خۆى نا ناسىتەو، منىش گوتم: نەو، فەرموۋى:
 جا لەگەل چووم و فەرموۋى: ئەرئ پېم نالپىت بۆچى ھاتوۋىت؟ عەرزىم
 كرد: ئەگەر نەپنم بېۋشى پېت دەلپم، ئەویش فەرموۋى: وا دەكەم.

پېم گوت: بیستوومانه کهپیاوئ لیږه پهیدا بووه خوئی به پیغهمبهر
دمزانی: برایشه کی خوم نارد بو سؤراخی نهم ههواله، بهلام کههاتهوه دلم
به قسه کانی تهواو ناوی نه خوارددوه، له بهر نهوه خوم هاتووم به دهم نهم
ههواله وه عه لیش پپی فهرمووم: به راستی رابه ری کراوی، کهواپه به یانه کی
له شوین منه وه و مره، نه گهر شتیکی وام بینی که مه ترسی بو تو هه بوو، نه وه
له پال دیواریکا دوهو ستم، گواپه پیلاره کانم چاک ده کم، توش برؤو دوور
به دوور چاوم پروانم بکه، ئیتر نه وه له پیشمه وه رۆیشت و منیش شوینی که و تم،
تاجو وینه ژوورئ له مالئ بؤلای پیغهمبهر (دروودی خودی لی بی) لهوئ گویم له
فهرمایشته کانی گرت و عهرزیم کرد: ئیسلامم بؤبه یان بضهرموو، نه ویش
بؤی پروونکردمه وه، ئیتر ههر لهویدا موسلمان بووم، پیغهمبهر (دروودی خودی لی
بی) پپی فهرمووم: (ئهی نه بوزمر! باکاره که به نهینی بی، بجؤردوه بو ولاتی
خوت، ههرکاتی که ژنه وتت کهوا ئیمه سرکه وتووین نه و کاته و مره و).

منیش عهرزیم کرد: سویندم به و کهسه که توی کردووه به پیغهمبهری
راست و دروست و رهوانه ی کردووی بؤسر نه و خه لکه، به هه موو هیزی خوم
نهم بانگه وازی ئیسلامه به ناشکرا په خشه وه ده کم به ناویاندا، جا نه بوزمر
ده چی بو مزگه وت و پیاوانی هؤزی قورمیش لهوئ کؤبوون، لهوئ به دمنگی
به رز ده لی: ئهی گه لی قورمیش! شایه تی دده م که بیجگه له خودا هیچ
خودایه کی تر نییه، وه هه روا شایه تی دده م که موحه ممه د به نده و
پیغهمبهری خودایه. نه وانیش ده لی: ئاده ی هه لسن بو نهم له ئایین
و مرگه پراوه، جابته پرسته کان بؤی هه لده سن و ده چنه ویزه ی و تیروپری
ده کوتن و شل کوتی مهرگی ده کن. تاعه بباس ده چی و خوئی دمه د به سه ریا و
ده لی: خانه خرابینه! ئه دی خوتان نازانن که ئه مه غیفارییه، ئیتر چؤن
ده میکوزن، وه لحال بازرگانی و ریگه ی هاموشوتان بوشام به سه ر نهم هؤزه د
دیو ده چی، نه وانیش وازی لی دینن.

بۆبەيانیش ئەبوزەر ھەمان شت دووبارە دەگاتەو، ئەوانیش دیسانەو،
وہك رۆزى پيشوويان لىكردەو، ديسان عەبباس خۆى دەداتەو بەسەرىداو
لەدەستيان رزگارى دەگاو ھەمان قسەى رۆزى پيشووى دووبارە دەگاتەو.
ئەبوزەر فەرموى: (ئەمە سەرەتاي چۆنىتى موسلمان بوونى ئەبوزەرپوو)
(تاج/ ۵/ ل ۲۰۴ / ۱/ ز ۵۹).

باسى بنەچەو نەسەب

۱۴۰۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَالَّذَرْعِشْرَكَ
الْأَقْرَبِينَ﴾ جَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُوهُمْ قَبَائِلَ قَبَائِلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ
يَا بَنِي عَدِيٍّ يُطَوْنِ قُرَيْشٍ (الحديث: ۳۵۲۵، اطرافه في: ۱۳۹۴، ۳۵۲۶،
۴۷۷۰، ۴۸۰۱، ۴۹۷۱، ۴۹۷۲، ۴۹۷۳) (۱۶۹)

ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) فەرمووى: كاتى ئايەتى: ﴿وَالَّذَرْعِشْرَكَ
الْأَقْرَبِينَ﴾ ھاتەخوارەو، پىغەمبەر (درودى خودى لى بى) دەستى کرد بە
بانگەوازکردنى ھۆزەکان، ھۆزبەھۆز، بانگەوازی دەکرد: ئەى نەوہى فيھر!
ئەى نەوہى عەدى!) ھۆز بەھۆز و تیرە بەتیرە بانگى خىل و بەرەبابەکانى
قورەیشى دەکرد).

۱۴۰۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (اسْتَأْذَنَ حَسَّانُ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي هِجَاءِ الْمُشْرِكِينَ قَالَ: كَيْفَ يَنْسَبِي فَقَالَ حَسَّانُ لَا سُلْطَنَ
مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ الشَّعْرَةُ مِنَ الْعَجِينِ) (الحديث: ۳۵۳۱) (۱۷۰)

عائیشە (رمزى خودى لى بى) فەرمووى: ھەسانى كورى ئابىت (رمزى خودى لى بى)
داواى لەپىغەمبەر (درودى خودى لى بى) کرد كەرىگەى پى بدا بەشيعرو ھەلبەست
بتپەرستەگان دابشۆرى و بەھەجو شريان بکا، پىغەمبەرىش (درودى خودى لى بى)

فهرمووی: (ئاخري شتى وا چۆن دهكړى، چونكه پهجه لهكى منيش لهوانه؟) هسان فهرمووی: (بو نهوه خه مت نه بى وهك چۆن ته له موو بهناسانى لههه وير دمرده كيښرى ناوا پهگهزو پهجه لهكى تويان لي جيا دهكه مه وهو شتى نهنگ و شوورهي بى بو بنهجهو بهرمبابى تو نايلىم).

ناوه كانى پيغه مبهري ﷺ

۱۴۰۶ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لِي خَمْسَةُ أَسْمَاءٍ: أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَخِي الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ بِي الْكُفْرَ وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمِي وَأَنَا الْعَاقِبُ) (الحديث: ۳۵۳۲، طرفه في: ۴۸۹۶) (۱۷۱).

جوبه پري كوري موطعيم (رمزاي خوداي لى بى) فهرمووی: پيغه مبهري (دروودی خوداي لى بى) فهرمووی: (من پينج ناوی تايبه تيم ههيه: من ناوم محمده، وه ناوم نهحمده، وه ناوم قه لاجو كاره، واته: نهو كه سه م كه خودا به هوى منه وهو كوفرو بى باومري قه لاجو دهكاو قري تى دهخا، وه من ناوم كو كه ره وهيه، واته: نهو كه سه م كه هه موو نه وهى ئاده م كو ده كرينه وهو به شوينما دين و دهجين بو دهشتي مه حشهر و گرد ده بينه وه له دهشتي كو بوونه وه، من ناوم پاشه بهر هيه، واته: دوا هه مين پيغه مبهري م). (تاج/ ۴/ ۲۵۳/ ف/ ۴/ ز/ ۸۲ - باسى له دايكبوونى پيغه مبهري..).

۱۴۰۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَا تَعْجَبُونَ كَيْفَ يَصْرِفُ اللَّهُ عَنِّي شَتْمَ قُرَيْشٍ وَلَعْنَهُمْ يَشْتُمُونَ مُذَمَّمًا وَيَلْعَنُونَ مُذَمَّمًا وَأَنَا مُحَمَّدٌ (الحديث: ۳۵۳۳) (۱۷۲).

(۱۷۱) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: في اسماءه ﷺ، رقم: ۲۲۵۴.

(۱۷۲) لم يوافقه مسلم على حديث (ألا تعجبون كيف يصرف الله عني شتم قريش) (فتح/ ۷/ ص ۲۴ ط. ج) - المترجم.

ئەبو ھورەیرە (رمزى خودای لى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودى خودای لى بى) ھەرمووی: (ئەو ھە سەیرتان نایە لەو ھە: کە چۆن خودا جەمین و نەفرەتى قورەیش لەمن لادەدا، ئەوان ئەو ھەندە رەقیان لەمنە دایان بەرایی نادا، بەناوی خۆمەو ھە، کە موخەمەدە ناوم یێنن چونکە موخەمەد بەمانا پەسەندو سوپاسکراو ھە، بەئکو ناو ھەم دەمەن بە موژدەمەم، پێچەوانەى ناو ھەمەى خۆم، ئەو جا لەکاتى نەفرەت و جەمین دا ناوا دەلێن: خوا وا لە موژدەمەم بکا، ئەو ھە لە موژدەمەم بکا، دەى من ناوم موژدەمەم نىیە، من ناوم موخەمەدە، کەواتە: جەمین و نەفرەتە کە یان بەرمن ناکەوئ).

باسى خاتەمى پېغەمبەرەن

١٤٠٨- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَثَلُ الْإِنْيَاءِ كَرَجُلٍ بَنَى دَارًا فَأَكْمَلَهَا وَاحْسَنَهَا إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَدْخُلُونَهَا وَيَتَعَجَّبُونَ وَيَقُولُونَ لَوْلَا مَوْضِعُ اللَّبَنَةِ (الحديث: ٣٥٣٤) (١٧٣).

جەبیری کوری عەبدوللا (رمزى خودایان لى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودى خودای لى بى) ھەرمووی: (داستانی من و داستانی پېغەمبەرەکانى پېش من، وەك داستانی پیاوئ وایە، خانوو بەرەمى ھەلبخا، لە ھەموو لایەنیکەو ھە زۆر بە جوانى دروستى بکا، بەباشى بىرازی نیتەو ھە، تەنیا شوینی تاقە یەك خشت نەبى، کە لە گۆشە یەکا چۆل بى، دەستە دەستە خەلك بە ناوی دا بسوورپنەو ھەو بلێن: چەندە جوانە! خۆزگە ئەم خشتە پش دادەنراو شوینە کەى ناوا چۆل نەدەبوو). ھەرمووی (دەى من ئەو خشتە یەم و ئەو چۆلى یەم پەر کردۆتەو ھە، بووم بە دواترین پېغەمبەر، نیت لە پاش من

پیغمبر مبهری ترنابی!). (تاج/ ٤ ل ٢٤٧ ز ٨١/ ف ٥) بروانه: ژماره ١٤٠٩ که لهپاش ئهم ژمارمیه وه دیت.

١٤٠٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَتْهُ وَاجْمَلَتْهُ الْأَمْوَاعُ لَبَنَةً مِنْ زَاوِيَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ: هَلَا وَضَعَتْ هَذِهِ اللَّبَنَةُ؟ قَالَ: فَأَنَا اللَّبَنَةُ وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ (الحديث: ٣٥٣٥) (١٧٤).

بروانه: ژماره: ١٤٠٨ لهویدا واتاکهی رابوورد.

١٤١٠ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تُوُفِّيَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ (الحديث: ٣٥٣٦، طرفه في: ٤٤٦٦) (١٧٥).

عائیشه (رمزی خودی لئ بئ) کاتی وهفاتی کرد ته مهنی شهست و سئ سال بوو.

١٤١١ - الْجُعَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَأَيْتُ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ ابْنَ أَرْبَعٍ وَتِسْعِينَ جَلْدًا مُعْتَدِلًا فَقَالَ: قَدْ عَلِمْتُ مَا مُتَّعْتُ بِهِ سَمْعِي وَبَصَرِي إِلَّا بِدُعَاءِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ خَالَتِي ذَهَبَتْ بِي إِلَيْهِ فَقَالَتْ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ ابْنَ أَخْتِي شَاكٍ فَأَدِّغِ اللَّهَ لَهُ قَالَ: فَدَعَا لِي (الحديث: ٣٥٤٠، طرفه في: ١٤١١) = ١٩٠ ف = بهرگی یه کهم، لاپهره/ ١٦٢) (١٧٦).

جوعهیدی کوری عهبدوهرحمان (رهمنی خودی لئ بئ) فهرمووی: سانیبی کوری یهزیدم دی (رمزی خودی لئ بئ) ته مهنی نه وه دو چوار سال بوو، هیشتا به هیژ و به خووه بوو، بالای ریک بوو نه چه مابوو، خوئی فهرمووی: زور باش دهرانم که بو چی ههتا ئیستاش تهنه دوستیم باشه، به تایبهتی تهنه دوستی چاو وگویم، که به باشی ده بینم و ده بیستم، ئهم بههرمیه به هوئی نرای

(١٧٤) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: ذكر كونه ﷺ خاتم النبيين، رقم: ٢٢٨٦.

(١٧٥) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: كم سن النبي ﷺ.. رقم: ٢٢٤٩.

(١٧٦) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: اثبات خاتم النبوة وصفته ومحلّه، رقم: ٢٢٤٥.

پيغهمبه رودهيه، (دروودی خودای لی بی) پوورم بردمی بۆ خزمهتی، عهززی کرد: ئه ی پيغهمبهری خودا! ئه م کورهی خوشکهزام نهخۆشه نزای بۆ بکه. فهرمووی: پيغهمبه ریش نزای بۆکردم.

پاشه و شیکردنهوه:

عهطای کورپی سانیب (رهحمتهی خودای لی بی) فهرمووی: پيشه سهری سانیب له کۆتایی تهمه نیشیدا ههر رهشبوو، سپی نه بوو بوو، به بهرکه تهی ئه وه که له کاتی نزا بۆ کردنه که دا، پيغهمبه ر (دروودی خودای لی بی) دهستی هینا بوو به پيشه سهریدا.

چونیتیسی شیوهی پيغهمبه ر ﷺ

١٤١٢ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ صَلَّى أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) الْعَصْرَ ثُمَّ خَرَجَ يَمْشِي فَرَأَى الْحَسَنَ يَلْعَبُ مَعَ الصَّبِيَّانِ فَحَمَلَهُ عَلَى عَاتِقِهِ وَقَالَ بَابِي شَبِيهٌ بِالنَّبِيِّ لَا شَبِيهَ بَعْلِي وَعَلَيَّ يَضْحَكُ (الحديث: ٣٥٤٢، طرفه في: ٣٥٤٣) (١٧٧).

عوقبهی کورپی حاریث (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: ئه بو به کرم دی له پاش و مهفاتی پيغهمبه ر (دروودی خودای لی بی) به چه ن شه وهی، نو یژی عه صری بۆکردین، له پاشا له مزگه وت دهرچوو، چه سه نی کورپی عه لی بی نی، له گه ل منالانا یاری ده کرد، خسته ی سه ر هه لاندۆشکانی و فهرمووی: باوکم به قوربان ی بی، شیوه ی کوتومت له شیوه ی پيغهمبه ر ده چی، شیوه ی که متر له عه لی ده کا، عه لیش گو یی لی بوو، بۆ پشتگیری قسه که ی ئه و پی ده که نی). (تاج/٥/٢١٦/ف/٧/ز/٢٠ - باسی گه وره یی چه سه ن...).

۱۴۱۳- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يُشَبِّهُهُ قُلْتُ لِأَبِي جُحَيْفَةَ صِفْهُ لِي قَالَ: كَانَ أَيْضَ قَدْ شَمِطَ وَأَمَرَ لَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِثَلَاثَ عَشْرَةَ قُلُوصًا قَالَ فَقُبِضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ أَنْ تَقْبِضَهَا). (الحديث: ۳۵۴۴، طرفه في: ۳۵۴۳) (۱۷۸)

ئەبو جوحەیفە (رمزی خودی لى بى) فەرمووی: بەچاوی خوۆم پێغەمبەرم دیوه، حەسەنى کورێ عەلى (رمزی خودی لى بى) شیوهی تەواو لە پێغەمبەر دەچێ. ئیسماعیلی کورێ ئەبو خالید فەرمووی: عەرزی ئەبو جوحەیفەم کرد: ئادەى بفرموو چۆنى و شیوهى پێغەمبەرم پێ بفرموو، فەرمووی: بیاویکی سوور و سپی بوو، سەرى بۆز بوو بوون پێغەمبەر (درودی خودی لى بى) فەرمانی کرد کە سیازدە و شترە میچکەمان پێ بدری، بەلام پێش ئەوهی کە وەریان بگیرین، پێغەمبەر (درودی خودی لى بى) مرد.

۱۴۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ صَاحِبِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قِيلَ لَهُ: أَرَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ شَيْخًا؟ قَالَ كَانَ فِي عُنُقَيْهِ شَعْرَاتٌ بَيْضٌ (الحديث: ۳۵۴۶) (۱۷۹).

عەرزی عەبدوللای کورێ بوسر (رمزی خودی لى بى) کرا: تۆ پێغەمبەرت دیوه، ئایا پیر بوو بوو؟ فەرمووی: چەند موویەکی سپی بەچالایی چەناگەیهوه هەبوو.

پاڤە شیکردنەوه:

۱- ئەم فەرموودمەش لە فەرمووده سیانیەکانی بو خارییه، پروانه: (ژمارە/ ۸۸۸و ۹۰ ت = ۱۹۲۹، ۱۰۹ هتج).

(۱۷۸) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: شَيْبَةُ ﷺ، رقم: ۲۳۴۳.

(۱۷۹) اخرجه مسلم في الفضائل، باب: شَيْبَةُ ﷺ، رقم: ۲۳۴۲.

۲- ئەم فەرموودمىه له ئەفراڊى بوخارىيە، واتە: لەو فەرموودانەيە كە ھەر ئىمامى بوخارى گىڤراۋىيەتەو، ئىمامى موسلىم نەيگىڤراۋىيەتەو.

۳- مامۇستاي مەزن عىسامى كۆرى خالىد (رەحمەتى خوداى ئى بى) كەناو دارە بە ئەبوئىسحاقى حمصى حزرەمەوتى، لە گەورە مامۇسايانى شىخى بوخارىيە، لە صەحىحا ھەر ئەم فەرموودەيەى ھەيە، لە ئەفراڊى بوخارىيە، لە مۇقەددىمەى شەرحى صەحىحى موسلىمى ئىمامى نەوەویدا، دەفەرموئ: (ژمارەى ئەو مامۇستايانەى كە پىشەوا بوخارى، لە صەحىحى بوخارىدا، فەرموودەى لىيانەو گىڤراۋىيەتەو، بەلام پىشەوا موسلىم لە صەحىحى موسلىم دا فەرموودەى لىيانەو نەگىڤراۋىيەتەو، ژمارەيان چوارسەدو سى و چوار مامۇستان، ژمارەى ئەوانەيش كە پىشەوا موسلىم لە صەحىحى موسلىم دا گىڤرانەو لىيانەو ئەنجام داوود بوخارى گىڤرانەو لىيانەو ھەيە لە صەحىحى بوخارىدا، شەش سەدو بىست و پىنج مامۇستان. كۆمەلەى يەكەم پىيان دەگوترى: مامۇستايانى ئەفراڊى بوخارى، كۆمەلەى دوو ھەمىش پىيان دەگوترى: ئەفراڊى موسلىم).

۴- ھەندى دەفەرموون: ژمارەى ئەو موو سەپپانەى كە بەخالى چەناگەى پىغەمبەرەو بوو (۱۷) حەقدەموو بوو.

۵- عەبدوللاى كۆرى بوسر (رمزى خوداى ئى بى) لە بوخارىدايەك فەرموودەى ھەيە، كە ئەم فەرموودەيەيە، لە شام، ھەندى دەفەرموون: لە حىمص لەتەمەنى نەوودو چوار سالى دا، لە سالى ھەشتا و ھەشتى كۆچى دا مردوود، خۆى و باوكى و دايكى و عەگىيەى براى و صەمماى براى صەحابى بوون، دەفەرموئ: جارى باوكم بە دايكىمى فەرموو: خۆزەگە نانكىت بۆ پىغەمبەر دروست دەگرد، ئەوئىش صەمما كەرەو خورماى بۆ دروست كرد، نۆشى كرد. ئىمامى موسلىمىش (رمزى خوداى ئى بى) گىڤرانەو لىيانەو ھەيە.

۱۴۱۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يَصِفُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ كَانَ رُبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ أَزْهَرَ اللَّوْنِ لَيْسَ بَايِضَ أَهْطَقٍ وَلَا أَدَمَ لَيْسَ بِجَعْدٍ قَطُّ وَلَا سَبْطَ رَجُلٍ انْزَلَ عَلَيْهِ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ فَلَبِثَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ

يُنْزَلُ عَلَيْهِ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ وَقُبُضَ وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً
بَيَاضاً (الحديث: ٣٥٤٧، طرفاه في: ٣٥٤٨، ٥٩٠٠) (١٨٠).

ئەنەسى كۆرى مالىك (رمزى خودى لى بى) ھەرمووى: پېغەمبەرى خودا (دروودى
خودى لى بى) پياويكى دەستە پياوى مام ناوەندى بوو، نەزۆر درېزۆ نە زۆر كورت
بوو، پەنگى سېى وسوور بوو، بەلام سېيىھكى سادەى بى تام نا، گەنم پەنگ و
سەوزەيش نەبوو، قزە سەريشى نەلوولېكى كرژ بوو، وەنەخاويكى تەواو
خاويش بوو، كاتى سرووش (ودحى) بۆھات تەمەنى چل سال بوو، دەسال
لەمەككە مايەو، لەو ماوەيەدا سرووشى بۆ دەھات، وەلە مەدينەيش دە سالى
تر مايەو لەويش ھەرومەھا، وەكاتى كە گيانى پاكى سپارد ھەموى بىست
مووى سېى لەسەرو ريشيا نەبوو). (تاج/ل ٤/ل ٢٥٤/ف ١/ز ٨٣).

١٤١٥م - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ بِالطَوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيرِ وَلَا بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ
وَلَيْسَ بِالْأَدَمِ وَلَيْسَ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلَا بِالسَّبُطِ بَعَثَهُ اللَّهُ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً فَأَقَامَ
بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ فَتَوَفَّاهُ اللَّهُ وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَحْيَتِهِ عِشْرُونَ
شَعْرَةً بَيَاضاً (الحديث: ٣٥٤٨، طرفه في: ٣٥٤٧).

١٤١٦م - عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا وَأَحْسَنَهُ خَلْقًا لَيْسَ بِالطَوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيرِ
(الحديث: ٣٥٤٩) (١٨١).

بەرانی كۆرى عازیب (رمزى خودى لى بى) ھەرمووى: روخسارى پېغەمبەر
(دروودى خودى لى بى) لەھەموو كەسى جوانتر بوو، پەوشت و پەفتاریشى بۆجوانى و
شیرنى وینەى نەبوو، بالای كەلەگەت بوو، بەلام قووچىكى بى تام نەبوو،
ھەرومەھا كورتە بالاش نەبوو). (تاج/ل ٤/ل ٢٥٥/ز ٨٣).

(١٨٠) أخرجه مسلم في الفضائل ، باب: في صفة النبي ﷺ ومبعثه وسته ، رقم: ٢٣٤٧ .

(١٨١) أخرجه مسلم في الفضائل ، باب: في صفة النبي ﷺ .. رقم: ٢٣٣٧ .

١٤١٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ: هَلْ خَضِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: لَا أَلَمَّا كَانَ شَيْءٌ فِي صُدُغَيْهِ (الحديث: ٣٥٥٠، طرفاه في: ٥٨٩٤، ٥٨٩٥) (١٨٢). (رياض/٢ ل/١٦٤ ذ/٦٢١).

له پيشه واه نه نه سی کوړی مالیک (رمزی خودای لی بی) که ده سال نؤ که ری پیغه مبهری کردووه پرسیار کرا؛ نایا پیغه مبهری (دروودی خودای لی بی) نه وهنده پیربوو بوو هه تا سه روړیشی خو ی بویه بکات؟ هه رمووی: نه، چونکه به ناسته م که می مووی سپی که وتبو هه دو لاجانگه کانی) بو زانیاری ته واه سه بارمت به مووی پیغه مبهری پروانه (تاج/٤ ل/٢٥٨ ز/٨٤ - باسی: مووی پیغه مبهری (دروودی خودای لی بی) هه روا؛ تاج/٤ ل/١٤٢ ز/٤٤).

پوونکر د نه وه:

جیگه ی داخه له تاجول نه صولنه که دا، ناماژه ی لاپهړه و زنجیره ی هه رمووده دوو باره کان ته واه ته واه شیواون، له کاتی چاپدا وه که ده سخته که نه قلیان کردووه، هه ستیان به وه نه کردووه، که لاپهړه و بهرک و زنجیره ی چاپه که به پی ی باری چاپه که ده گوړی جالیره نه م دوو خاله تان عهرز ده که م، که هه رکه سی مه به ستی بی به یه کی له م دوو شیوه یه ناماژه و هیما هه له کان راست ده کاته وه:

١- له ده فقه عه رمبیه که دا هه رمووه ده که بدوژیته وه.

٢- به و شیوه یی که له بهرگی هه شته می تاج دا، له لاپهړه: (١٤٢) دا پوونکراو ته وه.

١٤١٨- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرْتَبًا بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمُنْكَبِنِ لَهُ شَعْرٌ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنِهِ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ

حَمَرَاءَ لَمْ أَرْ شَيْئًا قَطَّ أَحْسَنَ مِنْهُ (الحديث: ٣٥٥١، طرفاه في: ٥٨٤٨، ٥٩٠١) (١٨٣).

بہراء (رمزی خوبی لی بی) فہر مووی: پیغہ مہر (دروودی خودای لی بی) پیاویکی دہستہ بوو، نہ قوویچیکی ناقولاو نہ کورته بنہیہ کی بی تام بوو، ناو شانی پان بوو، جاری وا دہبوو قزہ سہری دہیدا له نمرہی ہەر دوو گوئی، جاری دیم دہستی جلی سووری له بہردا بوو، کہسم نہ دیوہ کہ ناوا جوان بی ا). (تاج/ل ١١٣/ف ٦/ز ٣٣ - باسی: پہنگی جلو بہرگ) + (تاج/ل ٢٥٥/ف ٢/ز ٨٣).

١٨٤١ م - وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي رِوَايَةٍ: أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: أَكَانَ وَجْهُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِثْلَ السَّيْفِ قَالَ لَا بَلْ مِثْلَ الْقَمَرِ (الحديث: ٣٥٥٢) (١٨٤).

پرسیار کرا له بہراو: نایا دہموچاوی پیغہ مہر (دروودی خودای لی بی) وەك شمشیر ناوا دریژو جوان و بریقہ دار بوو؟ فہر مووی: بگرہ لہ وەش گہ لی جوانتر بوو، وەك مانگی چوارده ناوا پان و جوان و خرو روناک و گەش بوو. (تاج/ل ٢٥٥/ف ٤/ز ٨٣).

١٤١٩ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْهَاجِرَةِ إِلَى الْبُطْحَاءِ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ صَلَّى الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ وَالْعَصْرَ رَكَعَتَيْنِ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عِزَّةٌ قَالَ شُعْبَةُ وَزَادَ فِيهِ عَوْنٌ عَنْ أَبِيهِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ كَانَ يَمُرُّ مِنْ وَرَائِهَا الْمَرَأَةُ وَقَامَ النَّاسُ فَجَعَلُوا يَأْخُذُونَ يَدَيْهِ فَيَمْسَحُونَ بِهَا وَجُوهَهُمْ قَالَ فَأَخَذَتْ يَدَهُ فَوَضَعَتْهَا عَلَى وَجْهِهِ فَإِذَا هِيَ ابْرُؤُ مِنَ الثَّلَجِ وَاطْيَبُ رَائِحَةً مِنَ الْمِسْكِ (الحديث: ١٨٤١).

(١٨٣) أخرجه مسلم في الفضائل عن أبي موسى و بندار (عيني/١٦ص ١٠٧) (صم/١٥ ص ٩١) - كتاب الفضائل، باب: صفة شعره ﷺ - المترجم .

(١٨٤) لم يوافقه مسلم على تخريج حديث البراء: (كان وجه رسول الله ﷺ مثل القمر) (فتح/٢٧ص ٣٤٦ ط ج - فتح ٦/ص ٦٢٥ - المترجم .

۳۵۵۳، طرفه فی: ۱۴۰ ت = ۱۸۷ ف = بقرطی یتکم لائترة: ۱۶۱) + (بقرطی یتکم: لائترة ۳۰۸ فمرودعی (۲۹۷ ت = ۴۹۵ ف) (۱۸۵).

ئەبو جوحەیفە (رمزى خودای لى بى) فەرمووی: ھرجەى نیومرؤ بوو، پیغەمبەر (دروودی خودای لى بى) دەرچوو بۆ بەطحاء، کە پادەشتیکی لماویبە، لەوئ دەسنوئزى گرت و نوئزى نیومرؤى کرد، خەلکە کە پەش ھەئسان دەستەکانى پیغەمبەریان دەگرت و بۆ پیرۆزى و موو فەرکى دىمانسوين لە پرووی خوئان، ھەروا لە ئاوە چۆرى دەسنوئزەکەى و لەبەر ماوەى ئاوى دەسنوئزەکەى. منیش دەستیم ھەلگرت و ھینام بەدەموچاوى خووما، تەماشام کرد: دەستى لە بەفر ھێنک ترو بۆنى لەبۆنى ميسک خوشتربووا). (تاج/ ۴/ ل/ ۲۵۹/ ز/ ۸۵ - باسى: بۆنى پیغەمبەر زۆر خووش بوو).

۱۴۲۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ بُعِثْتُ مِنْ خَيْرِ قُرُونِ بَنِي آدَمَ قَرْنَا فَقَرْنَا حَتَّى كُنْتُ مِنَ الْقَرْنِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ. (الحديث: ۳۵۵۷) (۱۸۶).

ئەبو ھورەیرە (رمزى خودای لى بى) فەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لى بى) فەرمووی: (چەرخی بە چەرخی و پەشت بە پەشت بە پاکى و باشى و حەلازادەیی ھاتوو مەتە خوارەو، باو و باپیرم لە ھەموو سەردەمیكا لە باشترین چینی ئادەمیزادى ئەو سەردەمە بوون، تا گەشتوو مەتە ئەم چەرخی خۆم، کە خودا پەوانەى کردووم و کردوومى بە پیغەمبەر سلاو و دروودو پەحمەت و سوۆزى خودای گەورەى لە سەربى). (تاج/ ۴/ ل/ ۲۵۴/ ز/ ۸۱ - باسى: نامەى پیغەمبەرایتى...)

(۱۸۵) اخرجہ مسلم فی الصلاة ، باب سترۃ المصلي ، رقم: ۵۰۳ .
(۱۸۶) لم یوافقه مسلم علی تخريج حديث ابي هريرة : (بعثت من خير قرون بني آدم)
(فتح/ ۶/ ص ۲۴۶) - خاتمة كتاب المناقب - المرحم .

پاڻه و شيڪردنه وه:

سه بارهت به پاکی و پيروزی و حلال زادهی بنهجه و رچه لهک و رگهزو سهرجه لهی پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) فهرموودهی زور ههیه وهک نه م فهرموودهیه، بهیههقی (رحمتهی خودای لی بی) له نیبنو عهباسه وه (رمزای خودایان لی بی) دهگیرپته وه، دهفهرموی: (ماولدنی من سفاح الجاهلیه شیئ، وما ولدنی الا نکاح الاسلام) له هیج کاتیکا، ههتا له سهردهمی نهفامیدا، باو باپیران و دایک و نهنکانی من، له نوتفهی حهرام له دایک نه بوون، هه میسه پشتاو پشت، سهرجه لهو رستهی بنهجهی من حلال زاده بوون و به پیی یاسانامهی خودا حلال و هاوسه ری یه کتری بوون) نه بو نه عیمیش دیسان له وه وه به بهرزه وه کراوی دهگیرپته وه: (لم یلق ابواي قط علی سفاح، لم یزل الله ینقلنی من الاصلاب الطیبه الی الارحام الطاهره مصفی مهذباً، لاتشعب شعبتان الا کنت فی خیرهما) (بروانه: رفع الخفا شرح ذات الشفا - تالیف ابن الحاج الالانی الکردی ج/ ۱ ص/ ۶۸).

۱۴۲۱ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَسْدِلُ شَعْرَهُ وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ فَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدِلُونَ رُءُوسَهُمْ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ بِشَيْءٍ ثُمَّ فَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأْسَهُ (الحديث: ۳۵۵۸، طرفاه فی: ۳۹۴۴، ۵۹۱۷) (۱۸۷).

نیبنو عهباس (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) بو ههرشتی که خودا فهرمانی پی نه کردبایه که چونی بکا، ههزی دهکرد که موافقهی خاوهن نامه کان بکا، خاوهن نامه کانیش دهستووریان وابوو، قزی خویانیان به دهوری سه ریاندا شوپ دهکرده وه، به لام هاوبه شهیدا که رهکان

(مشرکه‌کان) دهمستوریان و ابوو قزى خویانیان له ناومراستی سهریان دا دهکرد به دوو به شه‌وو لایان دمدا بهم لاو به‌ولای سهریاند، جا له پیش دا پیغه‌مبهر (دروودی خودای لی بی) له‌سهر دهمستوری خاومن نامه‌کان پیشه‌سهری خوی شوپ ده‌کرده‌وه به‌بی له‌ت کردن، به‌لام له دواپی‌دا قزى خوی ده‌کرد به دوو له‌ته‌وو لای دمدا بهم لاو به‌وو لای سهریدا). (تاج/۴- ۱۴۰- ۴۳- ۴۳).

۱۴۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَكَانَ يَقُولُ إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ اخْلَافًا. (الحديث: ۳۵۵۹، اطرافه فی: ۳۷۵۹، ۶۰۲۹، ۶۰۳۵) (۱۸۸)

عەبدوللای کورپی عەمر (رمزی خودایان لی بی) فەرمووی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لی بی) هەرزەو هەرزە گۆنە‌بوو، دەشی فەرموو: (له هەرە باشە‌کانی نی‌وه‌ن ئەو کە‌سانە‌تان کە رەفتاریان بە‌رزەو رەوشیتان زۆر جوان و شیرینە). (تاج/۴- ۲۷۱/ف/۱ ز/۹۰- باسی: رەفتارە شیرینە‌کانی پیغه‌مبەر) + (ریاض/۲ ل/۱۶۶ ز/۶۲۵- باسی: رەوشت جوانی..)

۱۴۲۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا قَالَتْ: (مَا خَيْرَ رَسُولٍ لِلَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ إِلَّا اخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ اثْمًا فَإِنْ كَانَ اثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ بِهَا). (الحديث: ۳۵۶۰، اطرافه فی: ۶۱۲۶، ۶۷۸۶، ۶۸۵۳) (۱۸۹)

عائیشە (رمزی خودای لی بی) فەرمووی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لی بی) هە‌رکاتێ خۆی بکرایە بە‌سەر‌پشک لە‌نی‌وانی دوو‌کارا، کە یە‌کیکیان لە‌وی تریان ئاسانتر بوایە، هە‌میشە ئاسانە‌ کە‌یانی هە‌ل‌دە‌ب‌زاردو ئە‌وه‌ی دە‌کرد بە‌مە‌رجێ ئە‌و کارە‌ گونا‌ه نە‌بوایە، ئە‌گینا لە‌ هە‌موو کە‌سا زیاتر لێ‌ی دوور دە‌کە‌وتە‌وه.

(۱۸۸) اخرجہ مسلم فی الفضائل ، باب: کثرة حیاته ﷺ رقم: ۲۳۲۱ .

(۱۸۹) اخرجہ مسلم فی الفضائل ، باب: مباحثته ﷺ للاثام .. رقم: ۲۳۲۷ .

هەرگیزیش پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) هه ق و تۆله سه ندنی، که په یوه ندی تایبه تی به خودی خۆیه وه هه بوايه نه یده سه ندو کابرای ده به خشی، مه گهر که سی هه درو رپزی شه ریه تی خودای گه وره مه زنی بشکاند بایه، نه وه تۆله ی نه وه ی لی ده سه ند) (ریاض ۲/ ل ۱۷۶) (تاج ۴/ ل ۲۷۵ ز ۹۰/ ف ۱۶ - باسی ر هفتاره شیرینه کانی پێغه مبهەر..).

۱۴۲۴ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ مَا مَسِسْتُ حَرِيرًا وَلَا دِيْبَاجًا أَلَيْنَ مِنْ كَفِّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا شِمْتٍ رِيحًا قَطُّ أَوْ عَرْفًا قَطُّ أَطِيبَ مِنْ رِيحِ أَوْ عَرَفِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث: ۳۳۵۶۱، طرفه في: ۵۶۹ ت = ۱۱۴۱ ف) (۱۹۰).

نه نهس (رمزای خودای لی بی) هه رمووی، هه رگیز و هه رگیز دهستم له هیج شتی نه داوه نه ناو ریشم و نه دیباج، نه شتی تر، که وهک دهست و جهسته ی پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) ناوا نه رم و شل ناسک نازدار بی، هه رگیزیش بوئی خوشی هیج شتیکی ترم نه کردوه که وهک بوئی پێغه مبهەر ناوا خوش بی، ته نانهت بوئی پێغه مبهەر له بوئی عه نبهرو میسکیش خوشتر بوو). (تاج ۴/ ل ۲۵۹ ز ۸۵/ ف ۱).

۱۴۲۵ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِذْرِهَا (الحديث: ۳۵۶۲، طرفاه في: ۶۱۰۲، ۶۱۱۹) (۱۹۱).

نه بو سه عیدی خودری (رمزای خودای لی بی) هه رمووی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) بو شهرم و شکو له گه وره کچی ناو په رده به شهرم و شکو تر بوو، نه گهر کهزی له شتی نه بوايه به رویا ده مانزانی که کهزی له وه شته نییه). ۱۴۲۵ - وفي رواية: وَأَذَا كَرَّةً شَيْئًا عُرِفَ فِي وَجْهِهِ (۱۹۲).

(۱۹۰) اخرجہ مسلم فی الفضائل، باب: طیب رائحة النبي ﷺ ولین مسته .. رقم: ۲۳۲۰.

(۱۹۱) اخرجہ مسلم فی الفضائل، باب: كثرة حيائه ﷺ رقم: ۲۳۲۰.

واتاکه‌ی له ژماره‌ی پیشودا رابوورد (بروانه تاج/ ۴ ل/ ۲۶۷ ز/ ۹۰ ف/ ۱).
 ۱۴۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا عَابَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا قَطَّ أَنْ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَلَا تَرَكَهُ. (الحديث: ۳۵۶۳، طرفه في: ۵۴۰۹) (۱۹۳).

نه‌بو هورمه‌یره (رمزی خودای لی بئ) فه‌رمووی پیغهمبهر (دروودی خودای لی بئ)
 هه‌رگیز خراپه‌ی له خواردن و نان و ناو نه‌ده‌گرت، نه‌گهر چه‌زی لی‌ی بوایه
 ده‌بخوارد، نه‌گهر به‌دلیشی نه‌بوایه - وازی لی ده‌یناو به‌س و نه‌نگ و
 ره‌خنه‌ی لی‌نه‌ده‌گرت (ریاض/ ۲ ل/ ۲۵۳ ز/ ۱۰۱ ژ/ ۷۳۶).

۱۴۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْ عَدَّهُ الْعَادُّ لَاحْصَاهُ (الحديث: ۳۵۶۷، طرفه في: ۳۵۶۸) (۱۹۴).

عائیشه (رمزی خودای لی بئ) فه‌رمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لی بئ)
 وا به‌ شینه‌ییو له‌سه‌ر خو‌ به‌روونی و ره‌وانی فه‌رمایشتی ده‌فه‌رموو، نه‌گهر
 که‌سی بیویستایه‌ هسه‌کانی بزمی‌ری، به‌ ناسانی وشه‌ وشه‌ ده‌یژه‌ماردن
 (تاج/ ۴ ل/ ۲۶۱ ز/ ۸۶ ف/ ۲).

۱۴۲۷م- وَعَنْهَا قَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ كَسَرْدِكُمْ (الحديث: ۳۵۶۸، طرفه في: ۳۵۶۷).

عائیشه (رمزی خودای لی بئ) فه‌رمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لی بئ)
 له‌ هسه‌ کردنا، وه‌ک ئیوه‌ به‌ په‌له‌ نه‌بوو (تاج/ ۴ ل/ ۲۶۱ ز/ ۸۶).
 ۱۴۲۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يُحَدِّثُ عَنْ لَيْلَةَ اسْرِيَّ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَسْجِدِ الْكُعْبَةِ جَاءَهُ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ قَبْلَ أَنْ يُوحَى إِلَيْهِ وَهُوَ نَائِمٌ فِي مَسْجِدٍ

(۱۹۲) اخرجہ مسلم فی الفضائل ، باب: کثرة حیاته ﷺ صم/ ۱۵ ص ۷۸- المترجم .

(۱۹۳) اخرجہ مسلم فی الاشربة، باب: لا یعیب الطعام، رقم: ۲۰۶۴ .

(۱۹۴) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: فضائل ابی هريرة الدوسي .. رقم: ۲۴۹۳ .

الْحَرَامِ فَقَالَ أَوَلَهُمْ: أَيُّهُمْ هُوَ؟ فَقَالَ أَوْسَطُهُمْ: هُوَ خَيْرُهُمْ وَقَالَ اخْرُؤْهُمْ: خُذُوا خَيْرَهُمْ فَكَانَتْ تِلْكَ، فَلَمْ يَرَهُمْ حَتَّى جَاءُوا لَيْلَةً أُخْرَى فِيمَا يَرَى قَلْبُهُ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَائِمَةٌ عَيْنَاهُ وَلَا يَنَامُ قَلْبُهُ وَكَذَلِكَ الْأَنْبِيَاءُ تَنَامُ أَعْيُنُهُمْ وَلَا تَنَامُ قُلُوبُهُمْ فَتَوَلَّاهُ جِبْرِيلُ ثُمَّ عَرَّجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ. (الحديث: ٣٥٧٠، اطرافه في: ٤٩٦٤، ٥٦١٠، ٦٥٨١، ٧٥١٧) (١٩٥).

ئەنەس (رەزای خودای لی بی) باسی ئەو شەوێ دەگێڕایەووە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) لەمەسجیدو لەحرەمەووە دەبێڕی بۆ شەو رەوێ و ئیسرا، فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) لە ناو مەسجیدول حەرام دا خەوتبوو، لە نیوانی حەمزە مامی و جەعفەری ئامۆزای دا دەبی، ئاگای لە ئیسراو میعراج نابێ، چونکە هیشتا لەم بارەییەووە سرووشی بۆ نەهاتبوو، لەو شەووەدا سێ فەرشتە دێنە دیاری، یەکە میان دەفەرموی: ئەم سیانە کامەیان خۆیەتی، واتە: کامەیان موحەممەدە؟ ناوونجیەکە یان دەفەرموی: باشەکە یان خۆیەتی، ئەوێ تریشیان دەفەرموی: دەی باشە کەیان بێن بۆ میعراج بۆ ئاسمان. ئیتر ئەو شەووە هەر ئەوێندە روودەداو هیچی تر نابێ، بەس ئەم گوفتو گۆیە روودەداو هیچی تر. ئیتر پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) لەو کاتەدا بەدل وریادەبێ و بەچاو دەخەوێ، وە دلی پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) هەمیشە وریا بوو، قەت دلی خەوێ ئی نەدەکەوت، چونکە پێغەمبەرەن هەموویان هەروان: بەچاو دەخەون بەلام بەدل وریان! ئیتر ئەم جاری دواییە، جوبرائیل خۆی سەر پەرشتی گەشتەکە دەکاو، پێغەمبەر بەرپەرایی ئەو دەچی بۆ ئاسمان و دەیبا بۆ میعراج). (تاج/ ٤/ ل ٢٦٤ ز ٨٨/ ف ١ - باسی: نووستنی پێغەمبەر).

نیشانه کانی پیغہ مہر ایتھی

۱۴۲۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَنَاءً وَهُوَ بِالزُّرَّاءِ فَوَضَعَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ فَجَعَلَ الْمَاءُ يَتَّبِعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ فَتَوَضَّاءُ الْقَوْمُ قِيلَ لَأَنَسٍ: كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ: ثَلَاثَ مِائَةٍ أَوْ زُهَاءَ ثَلَاثَ مِائَةٍ. (الحديث: ۳۵۷۲، طرفه فی: (۱۳۰=۱۶۹ ف، بهرگی یتکه م لاپه ره: ۱۵۴) (۱۹۶).

ئەنەس (رمزی خودی لی بی) فەرمووی: پیغە مەهر (برودی خودی لی بی) خوئی و ھاوریکانی لەزەھوراء بوون، کە شوینیک بوو لە ناو بازارێ مەدینەدا، حاجەتیکیان بوی ھینا، دەستی تی خست، نیتەر خووش خووش ئاو لە نیوانی پەنجەکانیەو، وەک کانی، لەسەر شیوەی موعجیزە ھەل دەقولا، نیتەر پیاوھەکان ھەموویان دەسنوێژیان لەو ئاوە گرت، قەتادە (رمزی خودی لی بی) فەرمووی: گوتم بە ئەنەس: ئیوہ چەن کەس دەبوون کە دەسنوێژتان گرت لەو ئاو؟ فەرمووی: سا سەد کەس بووین. یا فەرمووی: پێم وابوو دەوری سا سەد کەس دەبووین). (تاج/ ۴/ ل/ ۳۳۳ ز/ ۱۰۴ ف/ ۱ - باسی موعجیزەکانی پیغە مەهر).

۱۴۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَعْدُو الْآيَاتِ بَرَكَةً وَانْتُمْ تَعْدُونَهَا تَخْوِيفًا كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فَقُلَّ الْمَاءُ فَقَالَ اطْلُبُوا فَضْلَةً مِنْ مَاءٍ فَجَاءُوا بِبَنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ قَلِيلٌ فَادْخُلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ ثُمَّ قَالَ حَيَّ عَلَى الطَّهْرِ الْمُبَارَكِ وَالْبَرَكَةُ مِنَ اللَّهِ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَتَّبِعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَقَدْ كُنَّا نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ وَهُوَ يُؤْكَلُ. (الحديث: ۳۵۷۹) (۱۹۷).

(۱۹۶) اخرجه مسلم في الفضائل ، باب: فضائل النبي (صلى الله عليه وسلم) (عيني / ۱۶ص ۱۱۸) - المترجم .

(۱۹۷) لم يوافقه مسلم على تخريج حديث ابن مسعود : (كنا نعد الايات بركة) فتح/ ۷ص ۳۴۶ ط. ج - خاتمة كتاب المناقب- المترجم .

عبداللای کوری مه سعوود (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: ئیمه جاران به سهرینکی پیغه مبه (درودی خودای لی بی) پروودانی نیشانه و علامات و خه واریقمان به پیت و فەر دادمنا، که چی ئیوه شتی واهه پشه و گورده شه دا دهنین، جاری له سه فهریکا له گه ل پیغه مبه ردا بووین، ناو هاته که می فهرمووی (درودی خودای لی بی) (چۆر ئا و په یاداکن، جا حاجه تیکیان هیئا که می ئاوی تیا بوو، پیغه مبه (درودی خودای لی بی) دهستی کرد به ناو حاجه ته که داو، فهرمووی: (فهرموون وهرن بۆسه ر ئهم ئاوه پاکه فهرداره، پیت و فهر و پیرۆزیش له سه ر خودا) ئیتر به چاوی خۆم دیم که ئاوه که له نیوانی په نجه کانیه وه هه لده قولا!! ئیتر جه ماومر که دهستیان کرد به ئا و بردن و ده سنوێژ گرتن لی و هه ر که سه یان به شی پیویستی خۆی ئاوی برد. وه گه ئ جار گویمان له خوارد مه نهی دهبوو، له کاتی دانانی له خزمه تی پیغه مبه ردا، بۆخواردن، به زمانی حال و به زمانی گوتن، ته سبیحاتی خودای ده کرد، وه که ئه وه به شیوه یه کی رهوان و ئاشکرا و بیسترا و ده یگوت: سبحان الله و بحمده: پاک و پیرۆزی هه ر بۆ خودایه و هه روا سوپاس و ستایش). (تاج: ٤/ ل ٣٤٥ ز/ ١٠٧ ژ/ ١).

١٤٣١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا نَعَالُهُمُ الشَّعْرُ وَحَتَّى تُقَاتِلُوا الثُّرَكَ صِغَارَ الْأَعْيُنِ حُمْرَ الْأُجُوهِ ذُلْفَ الْأَنْوْفِ كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ الْمَجَانُ الْمُطْرَقَةُ. (الحديث: ٣٥٨٧، طرفه في: ١٢٠٣ ت = ٢٩٢٨ ف) = ١٢٠٣ تجريد البخاري = ٢٩٢٨ ژماره ی فهرمووده که له فه تحو لباریدا.

وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ أَشَدَّهُمْ كَرَاهِيَةً لِهَذَا الْأَمْرِ حَتَّى يَقَعَ فِيهِ وَالنَّاسُ مَعَادُنْ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ (الحديث: ٣٥٨٨، طرفه في: ١٣٨٩ ت = ٣٤٩٣ فتح).

وَلَيَاتَيْنِ عَلَى أَحَدِكُمْ زَمَانٌ لَّانِ يَرَانِي أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَهُ مِثْلُ أَهْلِهِ وَمَالِهِ (الحديث: ۳۵۸۹) (۱۹۸).

فهرموده‌ی یه‌که‌م له ژماره: ۱۲۰۳، له ته‌جریده که دا رابوورد به ته‌واوی فهرموده‌ی دووهمیش له ژماره: (۳۸۹ ات = ۳۹۶ ف) دا، رابوورد. فهرموده‌ی سییه‌میش له تاج دا ئاوايه:

ئهبوه‌ره‌یره (رمزی خودی لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی لی بی) ده‌فهرموئ: (به‌وکه‌سه که گیانی موحه‌مه‌دی به ده‌سه، که خوئی که‌سی هه‌موو که‌سه، ئیوه ده‌که‌ونه پۆزگاریکی واوه، هه‌زده‌که‌ن که سه‌رو مائی خؤان به‌خت بکه‌ن و له باتی ئه‌وه یه‌که دم من ببینن). (تاج/ل ۴/ ۲۵۲/ز ۸۱/ف ۱۲- باسی: گه‌وره‌یی پیغه‌مبه‌ر).

پاشه و شیکردنه‌وه:

زۆرجار پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی لی بی) گوفتو گۆو ئاخواتنه‌که‌ی ئارپاسته‌ی هاوړپیکانی خوئی ده‌کا، به‌لام مه‌به‌ستی نه‌وه‌و وه‌چه‌ی ئه‌وانه، که له پاش چه‌ندین سه‌ده‌و چه‌رخ دین. جا لی‌ره‌دا پرسته‌ی: (ئیوه ده‌که‌ونه پۆزگاریکی واوه... تاد) ئه‌م دوو واتایه هه‌ل ده‌گرئ:

- ۱- هاوړپیکانی پیغه‌مبه‌ر، له‌پاش ومفاتی پیغه‌مبه‌ر ئه‌م ئاواته ده‌خوازن.
- ۲- هه‌موو موسوئمانئ، له هه‌موو سه‌رده‌می‌کا، ئاواتی ئه‌وه‌یه که به‌سه‌رو مال و که‌سوکار، چاوپیکه‌وتنی هه‌زرم‌ت بکړئ.

(۱۹۸) اخرجه مسلم في الفضائل ، باب: فضل النظر اليه (منلى الله عليه وسلم) وتمتیه رقم:

۲۳۶۴ ، وفي الفتن و اشراط الساعة . باب: لاتقوم الساعة حتى يمز الرجل بقبر الرجل ،

۱۴۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا خُوزًا وَكَرْمَانَ مِنَ الْأَعَاجِمِ حُمَرَ الْوُجُوهِ فُطَسَ الْأَثُوفُ صِغَارَ الْأَعْيُنِ وَجُوهُهُمُ الْمَجَانُّ الْمَطْرَقَةُ نِعَالُهُمُ الشَّعْرُ) (الحديث: ۳۵۹۰، طرفه في: ۱۲۰۳ ت= ۲۹۲۸ ف) (۱۹۹).

نهبو هورهیره (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهری (برودی خودای لی بی) دهمهرمووی: (قیامت هه ناسی هه تا کوشتاری خوزستان و ولاتی کرمان نه کهن، که دوو ولاتن له خاکی عه جهم، دانیشتوو دهکانیان دهمو چاویان سوورو لووت فسو چاو وردیلهن، روویان خرپن و گوشتنه، ریک وهک قه لغانی به سیرمه ی زئی، سیرمه ریژ کرابی و، قات له بان قات جووت به قی کرابی، پیلاویان له مووه). (تاج/ ۱۰/ ل ۲۵۹/ ز ۹۹/ ف ۲- نیشانه گانی قیامت).

۱۴۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُهْلِكُ النَّاسَ هَذَا الْحَيُّ مِنْ قُرَيْشٍ قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: لَوْ أَنَّ النَّاسَ اعْتَرَلُوهُمْ. (الحديث: ۳۶۰۴، طرفاه في: ۳۶۰۵، ۷۰۵۸) (۲۰۰).

نهبو هورهیره (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهری خودا (برودی خودای لی بی) فهرمووی: (نهم چینه ی نهم خه لکه، نهم تیرمه له هوژی قوردهش به هه تارده تیان ده بات) عهرزیان کرد، جا نه ی پیغهمبهری خودا، لهم باردهیه وه هه رمانت به چیه؟ فهرمووی: (کاشکی نهو خه لکه تیکه لی یان نه کرد نایه).

پاڤه و شیکردنه وه:

زاناکان دهمهرموون: مه به ست لهم تیرمه خیللی به نی نومه ییه، که به یه زیدی کوری مو عاوییه ده ستیان پی کرد، له سالی شهستی کۆچییه وه هه تا

(۱۹۹) راجع هامش رقم: ۱۲۰۳ تجرید = ۲۹۲۸ فتح = ج / ۳ ل - ۳۲۵ - المترجم .

(۲۰۰) اخرجه مسلم في الفتن و اشراط الساعة ، باب: لاتقوم الساعة حتى يمز الرجل

بقبر الرجل .. رقم: ۲۹۱۷ .

دهوری سهدو سیی کؤچی=۶۸۰ز. خه لافه تی یه زیدی کوری موعاوییه، هه تا (۷۴۴ز). خه لافه تی مه پروانی دووهم ناسراو به حیمار، واته: گویریز.

۱۴۳۴- وعنه فی روایه قال: سَمِعْتُ الصَّادِقَ الْمَصْدُوقَ يَقُولُ هَلَاكَ أُمَّتِي عَلَى يَدَيِ غِلْمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَقَالَ مَرْوَانُ: غِلْمَةٌ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ إِنَّ شَيْئًا إِنَّ اسْمَهُمُ بَنِي فَلَانٍ وَبَنِي فَلَانٍ. (الحديث: ۳۶۰۵، طرفه فی: ۱۴۳۳=۳۶۰۴ ف) (۲۰۱).

دیسان فهرمووی له گپرانه وهیه کا: به گوچه کهی خوّم له زاری پیروزی پیغه مبهرم ژنه وتوو، که خوئی راستگوویه خودایش راستی پاکوتوو، دهی فهرموو: (که لی من به دهستی دهستی که ده پرووتی ههرزه کاری ههرزه پته ری له ناو دهچن، که له هۆزی قوردهیشن). مه پروانی کوری که که میش گوتی: به له عه نه تی خودا بن چۆن ههرزه کاریکن! نه بو هورمهیره ش فهرمووی: نه گهر هه زده کهی دهسته دهسته ناویان ناشکرا ده کهم، که له فیساره هۆزو له فلانه به ره بابن!). (بر: تاج/۱۰ ل/۲۳۲ ز/۲ - سهره تای بهر پابوونی فهرته نه کان).

پاشه و شیکردنه وه:

له راستیدا له هه موو سهرده میکا نه مجۆره لاوه ههرزانه هۆی سهره کی سهر تیاچوونی هه موو نه ته وهو گه لیکن، چونکه سهرکه ش و توند ره و بی نه زموونن، هه موو شتی به خود سهری و مله وری و که له گایی ده کهن، قور به سهر نهو مله ته ی جلّه وی کاری و سهرنویشتی بکه ویتته دهست نه م ده پروو ته ههرزه و ههرزه گۆیا نه، که عه قله کویتی خۆیان رابهرو مامۆستایانه، سهره نجام چه واشه ده بن و شت به پیچه وانه وه ده بینن و هه ق به ناهه ق دهزانن و، گالته یان به ئایین و رهوشتی بهرزو بیروباوه ری جوانی پیشینان دی، ده بن به کۆیله و گۆی له مشتی هه وه سبازی و نارمزوو به رستی، جگه له که یفو

سہاؤ مہی و بادہو زہری پارہو باومشی یارو (پیک و نیک) ہیچی تر بہ زیان نازان، وەك قورئانی پیرۆز دەفەر موی: ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ الروم - ۷/۳۰. واتە: تەنیا لە پەرۆتەتی زیاانی جیهان تێدەگەن و بێ ئاگان لە زیاانی بالای دوا رۆژ.

جێگەی داخە بە چاوی سەر بەرایێ ئەم جینە بێ دینە منالکارە ولات وێرانکارە، لە کوردستانی ئازیزی خوشمان دا دەبینم، بە لای پەشت بەرەحمەتی خودا کوردستان هەمیشە خودا دەپارێزی، وەهەتا نزیکەی قیامەت مەلەبەندی بەخشی نووری قورئان و قەلاو لانە ی مەلا و ئەهلی دین دەبێ، ئەنەهلی دڵم بیستوو: کە ئیسلام لە چیاکانی کوردستان ئاوا نابێ، هەتا لە چیاکانی مەککە و مەدینە ئاوا نەبێ.

١٤٣٥ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ يَقُولُ كَانَ النَّاسُ يَسْأَلُونَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْخَيْرِ وَكُنْتُ اسْأَلُهُ عَنِ الشَّرِّ مَخَافَةَ أَنْ يُذَرِّكَنِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا كُنَّا فِي جَاهِلِيَّةٍ وَشَرٌّ فَجَاءَنَا اللَّهُ بِهَذَا الْخَيْرِ فَهَلْ بَعْدَ هَذَا الْخَيْرِ مِنْ شَرٍّ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: وَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الشَّرِّ مِنْ خَيْرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَفِيهِ دَخَنٌ. قُلْتُ: وَمَا دَخْنُهُ؟ قَالَ: قَوْمٌ يَهْدُونَ بِغَيْرِ هَدْيٍ يَعْرِفُ مِنْهُمْ وَتُنْكِرُ. قُلْتُ: فَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الْخَيْرِ مِنْ شَرٍّ؟ قَالَ: نَعَمْ دُعَاةٌ عَلَى أَبْوَابِ جَهَنَّمَ مَنْ أَجَابَهُمْ إِلَيْهَا قَذَفُوهُ فِيهَا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا، قَالَ: هُمْ مِنْ جِلْدَتِنَا وَيَتَكَلَّمُونَ بِأَلْسِنَتِنَا قُلْتُ: فَمَا تَأْمُرُنِي أَنْ أَذَرِّكَنِي؟ ذَلِكَ قَالَ: تَلْزُمُ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَأَمَامَهُمْ قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ وَلَا أَمَامٌ؟ قَالَ: فَاعْتَزِلْ تِلْكَ الْفِرْقَ كُلَّهَا وَلَوْ أَنْ تَقُصَّ بِأَصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يُذَرِّكَكَ الْمَوْتُ وَالْتِ عَلَى ذَلِكَ. (الحديث: ٣٦٠٦، طرفاه في: ٣٦٠٧، ٧٠٨٤).

(الحديث: ٣٦٠٧، طرفه في: ٣٦٠٦) (٢٠٢)

حوزه‌ی قوری یه‌مان (رمزی خودی لی بی) فهرمووی: مهر دوم له باره
چاکه و خیره‌وه، له پیغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویستیان دهرسی، به‌لام من له‌باره
شهر و خراپه وه لیم دهرسی، مه بادا تووشم ببی. جا عهرزیم کرد: قوربان!
ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! خۆت دهرانی، ئیمه له‌سهرده‌می نه‌زانی دا له‌حالیکه
خرابدا بووین، ئیستا که‌یش خودا دهروی خیری لی کردووینه‌ته‌وه‌و که‌وتووین
به‌سهر ئهم خیره‌و خۆشییه‌دا، جا ئایا له‌پاش ئهم خیره‌و شهر تر دهبی؟
فهرمووی: (به‌ئی)، گوتم: ئه‌ی باشه له‌پاش ئه‌وشهره‌ی خیری تر دی؟
فهرمووی: (به‌ئی)، به‌لام لیخن و دوو که‌لاوییه‌). گوتم: قوربان! لیکه‌ی و
ته‌ماویه‌که‌ی چیه‌؟ فهرمووی: (کۆمه‌لی په‌یدا ده‌بن، به‌ شیوه‌ی رابه‌ری ئه‌و
خه‌لکه‌ ده‌که‌ن، که‌ دووره له‌ رابه‌ری و رینمایی ئایینی منه‌وه، شت تیکه‌ل و
پیکه‌ل ده‌که‌ن: کاری شهرعی و کاری بی شهرعی یان لی دهبینی) گوتم: باشه
له‌ پاش ئهم خیره‌و دوو که‌لاوییه‌، خراپه‌ی تر دهبی؟ فهرمووی: (به‌ئی)،
کۆمه‌لانی په‌یدا ده‌بن، له‌ دهرگای دۆزه‌خ دا وه‌ستاون، په‌یتا په‌یتا و کۆمه‌ل
کۆمه‌ل خه‌لکه‌ له‌پێ دهرده‌که‌ن و به‌ره‌و دهرگاکانی دۆزه‌خ راپێچیان ده‌که‌ن،
ههر که‌سا به‌گۆی یان بکا، فرهی دهمنه‌ ناوی).

عه‌رزیم کرد: قوربان! ناویشانی ئه‌مانه‌مان پی بفرموو؟! فهرمووی:
(به‌ناو، به‌دیمه‌ن له‌ خۆمانن، به‌زمانی خۆمان دهموین) گوتم: باشه، من یا ههر
موسوڵمانی که‌وته ئه‌و سهرده‌مه‌، فهرمانت به‌چیه‌ پی؟ فهرمووی: (لایه‌نی
کۆمه‌لی موسوڵمانان و پێشه‌وا‌ی ئه‌وان بگره‌) گوتم: ئه‌ی ئه‌گه‌ر نه‌کۆمه‌ل و
نه‌پێشه‌وا‌یان هه‌بوو چۆن؟ فهرمووی: (له‌ و تیپانه له‌ هه‌موویان کلاو که‌نار به
ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر ههر چارمه‌ت نه‌بوو، باوه‌ش بکه‌به‌ قه‌دی شیخه‌لیکاو، له‌ بن
داریکا بۆ خۆت ستار بگره‌، هه‌تا دوور له‌وان له‌سهر ئه‌و حاله‌ مردن ده‌گاته
فریات!). (تاج/۳ ل/۲۸۰ ز/۱۰۵ - به‌گۆیکردنی فهرمانه‌وا).

١٤٣٦- عن عليٍّ (رضي الله عنه) اذا حَدَّثْتُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَدِيثًا قَوْلَ اللَّهِ لَانِ اخِرٌ مِنَ السَّمَاءِ احَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَكْذِبَ عَلَيْهِ وَاِذَا حَدَّثْتُكُمْ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ فَاِنَّ الْحَرْبَ خِدْعَةٌ وَاَلْيَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ سَيَخْرُجُ قَوْمٌ فِي اخِرِ الزَّمَانِ اخْدَاثِ الْاَسْنَانِ سُفْهَاءُ الْاَحْلَامِ يَقُولُونَ مِنْ خَيْرِ قَوْلِ الْبَرِيَّةِ لَا يُجَاوِزُ اِيْمَانُهُمْ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ فَاَيْنَمَا لَقِيْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ فَاِنَّ فِي قَتْلِهِمْ اجْرًا لِمَنْ قَتَلَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (الحديث: ٣٦١١، اطرافه في: ٥٠٥٧، ٦٩٣٠) (٢٠٣).

پيشهوا عهلى (رمزى خودى لى بى) فهرمووى: كاتى فهرموودهى پيغه مبهرتان بؤ بگيرمه وه، نه وه م پى خوشتره كه له ناسمانه وه بهر بيمه وه م بهراش بهراش بيم، ههتا نه وه خوانه خواسته درؤ به دم پيغه مبهره وه هه لبه ستم، كاتي كيش باسى نيوانى خومان و خوتانتان بؤ بكه م، نه وه دياره كه جهنگ فريودا نه وه، شهر به درؤ و هاشه و هووشه ده بريته وه، شتى وا له كاتى وا دا ريگه ي پى دراوه! جا له م پروانگه يه وه وه له م بيرو باومر وه وه، پيتان راده گيه نم، كه من به گوئى خوم، له زارى پيرؤزى پيغه مبهرم بيستوه وه، كه ده يفه رموو: (له ئاخر زه مانا، كومه لى پهيدا ده بن، پروپاگه نده به ناوى ئيسلامه وه بؤ خويان بلاو ده كه نه وه، وهك خه واريجه كان ده يانگوت: لاحكم الله، نه مانه نيشانه يان نه وه يه منال و توانن، هه لئه شه و په لئه شه و هه رزه و نه قامن، بؤ قسه داناميئن، به قسه بى كهس وهك نه وان قسه ي باش ناكا، قورشان ده خوينن، دم له فهرموودهى پيغه مبهرم ده كوتن، به لام نه مان هه ربه دم موسولمانن.. باومرپان له گهروويان رمت نابى و ئيسلام وهك خوى له ناو دليانا نه چه سپيوه. وهك چؤن تيرى كه نيشان ده سمى، خيرا لكى دمرده چى، نه وانيش ئاوا به تره بيانوويى، به بهر زكر دنه وهى دروشمى راست و دروست بؤ مبه ستي ناره وا، نه وانيش ئاوا خيرابه م جوړه مه هانه يه له ئايين دمرده چن و له ئيسلام پاش

گمز دهمنه وه، جا له ههر لاه ههر کوئ تووشی نهوانه بوون و بهر هه ویلتان کهوتن، بوارمیان مه دهن و بیانکوژن، به راستی کهسی یهکی لهوانه بکوژی له رۆژی قیامه تدا پاداشتی گه وهی بۆههیه). (بپ: تاج/ ۲/ ل/ ۲۳۰/ ز/ ۸۸ - حوکمی و مرگه پرا له دین و وناژاوه گیر و..) + (تاج/ ۵/ ل/ ۲۸۸/ ه/ ۹/ ز/ ۷۸).

پاڤه و شیکر نه وه:

ئهم جوړه چین و تاقمانه، چین و تاقمه یهکی تایبه تی نین، وه له زۆر کات و سهردهم دا سهریان هه ل داوه و سهرهه ل ددهن، به لام دیاری کردنی نه مانه و کوشتنیان هه روا کاریکی ناسان نییه، له بهر نه وه بۆ ئیمه مانان دهست لی نه دانیان باشته نابیلهم رۆژگاری نه مپوڤدا، ره شه خه لک شتیوا نه نجام بدهن و خه لک بکوژن و ئهم جوړه فهرموودانه بکه ن به مه هانه و بیانوو، مه به ست له م جوړه فهرمانانه و جئ به جئ کردنیان نه ته وهی ئیسلام و قازی و موفتی و کار به دهستانه نه ک ره شه خه لک و تاک تاکی خه لک.

۱۴۳۷ - عَنْ خَبَابِ بْنِ الْاَرْتِّ قَالَ: شَكَوْنَا اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ فَقُلْنَا لَهُ: اَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا اَلَا تَدْعُو اللّٰهَ لَنَا: فَقَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهُ فِي الْاَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيْهَا فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَاسِهِ فَيُشَقَّ بِاِثْنَيْنِ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَيُمَشِّطُ بِاِمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَمِنْ عَظْمٍ اَوْ عَصَبٍ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَاللّٰهُ لَيَتِمَّنَّ هَذَا الْاَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاَكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ اِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ اِلَّا اللّٰهَ وَالذُّبَّ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُوْنَ (الحديث: ۳۶۱۲، طرفاه في: ۳۸۵۲، ۶۹۴۳) (۲۰۴).

خه بیابی کوپی نه پهتت (رمزای خودی لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه ر (دروودی خودی لی بی) له سیبه ری که عبه دا، له سه ر عاباکه ی خو ی شانی دادابو، سکالامان له

خزमे تیا کرد و عه رزمان کرد: قوربان! بؤ داوای کۆمه کی و سه رکه وتنمان بؤ ناکه ی، بؤ له خودا نا پار پیتیه وه بۆمان! فه رمووی: (له نه ته وه گانی پیش ئیوه پیاوی خواناسی وا هه بوو، چالیان له زه ویدا بؤی هه ل ده کهن و تییان ده خست و ئینجا مشاریان ده هیئاو له سه رته وه ی سه ری دایان دمناو به مشار دوو له تیان ده کردو به شه فه مشار شه قیان ده کرد، هیشتا به وهش وازی له ئایینی خۆی نه ده هیئا، وه خاوهن باومرپی قایمی وه هابوو به که لکیت و شانهی ئاسنین رنه یان ده کردو ده یان دا له شانهو رنهو، پۆستو رگ و ریشه و ئیسک و پروسکیان هه نجن هه نجن ده کرد، هیشتا به وهیش دهستی له ئایینی خۆی هه ل نه ده گرت، که چی ئیوه به په لهن له کاره که، ده سا به خودا، خودا ئهم ئایینی ئیسلامه به نه نجام ده گه یه نی و سه ری ده خا، ته نانته له سی به ری ئیسلام دا ئه من و ئاسایش و ا په ره ده سی نی و رگ و ریشه دا ده کوتی و، دنیا وا ئه مین و هیمن ده بیته وه، سوار به ته نها خۆی له سه نه اوه به ته نیا سواره دهر و بؤ چه زره مه وت، له خودا نه بی له که سی تر نا ترسی، مه گه ر ترسی گورگی هه بی که بنیته رانه که ی! وه لی وا دیاره که ئیوه له نیشه که به په لهن). (تاج/ ۴/ ل/ ۳۶۴ ز/ ۱۱۲ ف/ ۲- موعجیزه گانی پیغه مبه ر).

۱۴۳۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) افْتَقَدَ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إنا أَعْلَمُ لَكَ عِلْمُهُ فَأَتَاهُ فَوَجَدَهُ جَالِسًا فِي بَيْتِهِ مُنْكَسًا رَأْسَهُ، فَقَالَ: مَا سَأَلَكَ؟ فَقَالَ: شَرٌّ. كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدْ حَبَطَ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَأَتَى الرَّجُلُ فَاخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ كَذَا وَكَذَا فَرَجَعَ الْمَرْءُ الْآخِرَةَ بِبَشَارَةِ عَظِيمَةٍ فَقَالَ اذْهَبْ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَلَكِنْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ). (الحديث: ۳۶۱۳، طرفه في: ۴۸۴۶ (۲۰۵)).

ئەنەسى كۆرى مالېك (رىزى خۇداى لى بى) گوتى: جارى پېغەمبەر (درودى خۇداى لى بى) پىرسىيىرى لە خالى سابىتى كۆرى قەيس كىردو لە ھەوالى ئەوى پىرسى پىاوى كەسەدى كۆرى موعاز بوو فەرمووى: قوربان! ھەرنىستە من ھەوالى ئەوت بو دىزانم، جارىشت بەشوىنىدا تەماشى كىرد وا لە مالىھە كىزو مات سەرى داخستوو و دانىشتوو، سەد پى دى: ئەى سابىت! ئەو چىتە بو وادەكەى؟ دى: خراپ لى قەوماو، ھەرجى كىردەوى باشم ھەيە ھەموویم بە فىر داناو، بوخۇم بووم بە دۆزەخى، بى وىلىم لە خىزمەت ھەزەرتدا كىردوو ھە پاداشى باشم بەزايە چوو، چونكە من پىاوىكى دىنگ گەورەم كە لە خىزمەتى ھەزەرتدا قەسەدەكەم، دىنگ لە دىنگى ئەو بەرزەرتە خۇدايش فەرموویەتى: ﴿لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾ دىنگان سەرى دىنگى پېغەمبەر نەكەوى. ئەو لەبەر ئەومىيە كە وامات و دامام! جا سەد ھاتەو بو خىزمەتى ھەزەرت و داستانەكەى قەيسى بۆيگىرپايەو. ھەزەرت (درودى خۇداى لى بى) فەرمووى: ئەى سەد! بچۆرەو بو لى سابىت و موژدەى بىدەرى: كە تو دۆزەخى نىت، بەلكو بە پېچەوانەو تو بەھىتىت! (تاج/۷ ل/۱۵۰ ز/۳۲ - سوورەتى حوجورات).

۱۴۳۹ - عَنْ الْأَبْرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (قَرَأَ رَجُلٌ الْكَهْفَ وَفِي الدَّارِ الدَّابَّةُ فَجَعَلَتْ تَنْفِرُ فَلَمَّا فَازَا ضَابَّةٌ أَوْ سَحَابَةٌ غَشِيَتْهُ فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ اقْرَأْ فَلَانُ فَأَتَاهَا السَّكِينَةُ نَزَلَتْ لِلْقُرْآنِ أَوْ تَنَزَّلَتْ لِلْقُرْآنِ) (الحدیث: ۳۶۱۴، طرفاه فی: ۴۸۳۹، ۵۰۱۱) (۲۰۶).

بەرائى كۆرى عازىب (رىزى خۇداى لى بى) فەرمووى: جارى پىاوى كە ئوسەيدى كۆرى حوزەيربوو، (رىزى خۇداى لى بى) لەمالەو قورئان دەخوینى، لەوكاتەدا ماينەكەى لە لایەو بەدوو گورپس بە سرا بوو، لەكاتى قورئان

خویندنه که دا په له هه وړی د دما به سهریاو، دهیگریته ناو و دهست دهکا به
 گر خواردن به دهوړیا و لیی نزیك ده بیته وه، ماینه که پشی که نه مه ده بینی سلی
 لی دهکا و هه ل ده سله میته وه، نه ویش ده لی، خواپه! به بی وهی و به سه لامه تی،
 جا بو به یانی هاته لای پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) وه نه مه ی بو ی گیراپه وه.
 فهرمووی (دروودی خودی لی بی): (نه وه نارامی و فریسته ی ناسایش بوون، له بهر
 خاتری قورنانه که داباریون، که واته نه ی نوسه ید! له قورنانه خویندن
 به ردهوام به و هه میسه هه لی و بقوزره وه). (تاج/ ۵ ل/ ۲۹۳ ز/ ۸۰ ف/ ۱ +
 ریاض/ ۳ ل/ ۸۰۸ ز/ ۸۰ ف/ ۵).

۱۴۴۰ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 دَخَلَ عَلَى اِغْرَابِيٍّ يُعَوِّدُهُ قَالَ وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اِذَا دَخَلَ عَلَى
 مَرِيضٍ يُعَوِّدُهُ قَالَ: لَا بَأْسَ طَهُورٌ اِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ لَهُ: لَا بَأْسَ طَهُورٌ اِنْ شَاءَ اللَّهُ
 قَالَ: قُلْتُ: طَهُورٌ كَلَّا بَلْ هِيَ حُمَّى تَفُورُ اَوْ تَثَوُّرٌ عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ تُزِيرُهُ الْقُبُورَ فَقَالَ
 النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَنَعَمْ اِذَا. (الحديث: ۳۶۱۶، اطرافه في: ۵۶۵۶،
 ۵۶۶۲، ۷۴۷۰) (۲۰۷).

ثیبنو عه عباس (رمزی خودایان لی بی) فهرمووی: جاری پیغه مبه ر (دروودی خودی لی
 بی) چوو بو سهردانی پیاوړکی عهره بی ده شته کی نه خو ش، که سهر خو ش لی کرد
 فهرمووی: (قهیدی نیه، خودا چه زکا که فارمتی گونا هه و پاکه وه که ری گونا هه).
 پیاوه که پش گوتی: نه خیر، وهک تو ده لی نی نه مه که فارمت نییه، به شکوو نه مه
 له رزوتایه، نه م پیره نیختیاره هه ل ده چو قین و له کو لی نابیته وه تا نه یخاته ناو
 گوړ وانیه. پیغه مبه ریش (دروودی خودی لی بی) فهرمووی: (که واته وهک خو ت ده لی تیت
 با وایی) نیر کابرا بو سبه نیی مرد و منی شان ه ی پیغه مبه رایتی پیغه مبه ر (دروودی
 خودی لی بی) دهر که وت). (تاج/ ۴ ل/ ۸۵ ز/ ۵۶ ف/ ۲).

(۲۰۷) لم یوافقہ مسلم علی تخریج حدیث ابن عباس (شیخ کبیر وبه حمی تفور)
 خاتمة کتاب المناقب ج/ ۷ ص ۲۴۶ ط.ج. - المترجم .

۱۴۴۱- عَنْ اَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ كَانَ رَجُلٌ نَصْرَانِيًّا فَاسْلَمَ وَقَرَأَ الْبَقْرَةَ وَالْ عِمْرَانَ فَكَانَ يَكْتُبُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَعَادَ نَصْرَانِيًّا فَكَانَ يَقُولُ مَا يَذَرِي مُحَمَّدٌ اِلَّا مَا كَتَبْتُ لَهُ فَاَمَاتَهُ اللهُ فَدَفَنُوهُ فَاصْبَحَ وَقَدْ لَفَظَتْهُ الْاَرْضُ فَقَالُوا: هَذَا فِعْلٌ مُحَمَّدٍ وَاصْحَابِهِ لَمَّا هَرَبَ مِنْهُمْ بَشِشُوا عَنْ صَاحِبِنَا فَالْقَوْهُ فَحَفَرُوا لَهُ فَاعْمَقُوا فَاصْبَحَ وَقَدْ لَفَظَتْهُ الْاَرْضُ فَقَالُوا: هَذَا فِعْلٌ مُحَمَّدٍ وَاصْحَابِهِ بَشِشُوا عَنْ صَاحِبِنَا لَمَّا هَرَبَ مِنْهُمْ فَالْقَوْهُ فَحَفَرُوا لَهُ وَاعْمَقُوا لَهُ فِي الْاَرْضِ مَا اسْتَطَاعُوا فَاصْبَحَ وَقَدْ لَفَظَتْهُ الْاَرْضُ فَعَلِمُوا اِنَّهُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ فَالْقَوْهُ. (الحديث: ۳۶۱۷) (۲۰۸).

نه نهس (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: پیایوکی نہصرانی ہہوو، موسولمان بوو، سوورہتی بہقہرہو سوورہتی نالی عیمرانی خویند، جبارو بار کہ نایہتی دہہات بو پیغہمبہر نہو دہینووسی، لہ پاشا بووہوہ بہ گاور، وہ دہیوت: موحمہد بیجگہ لہوہی کہمن بؤم نووسیوہ ہیچی تر نازانی، جا خودا مراندی و کؤمہلہکھی ناشتیان، وہ بؤ سبہینی کہ تہماشادہکہن وازہوی لاشہکھی توور دابوویہ دمرہوہ. وتیان: نہمہ نیشی موحمہدو ہاورپکانیہتی، لہبہر نہوہی رایکردوہ لہ دہستیان و لہ ناینہکھیان پہشیمان بؤتہوہ، نہم ہاورپیہی ئیمہیان بؤ سووکایہتی پیکردن والی کردوہ، دیسان گورپیکی قولتریان بؤیہلکہندو ناشتیانہوہ، بہلام بؤ سبہینی دیسانہوہ زہوی تووری دابووہ دمرہوہ، دیسانہوہ، بہلام بؤ سبہینی دیسانہوہ زہوی تووری دابووہ دمرہوہ، دیسان وایان گوتہوہوہ ہتاتوانیان گورپیکی قول قولیان بؤ ہلکہندہوہ، کہچی بؤ سبہینا ہمدیسان زہوی لاشہکھی توور دابووہ دمرہوہ. ئیتر زانیان کہ نہمہنیشی خوایہو لہ مہردومہوہ نییہ، لہ بہر نہوہ نہوانیش تووریان داو خوداکردی بہ پہندو، کردی بہ بہلگہیہکی پروون و ناشکرا لہسہر راستکی نایینی موحمہدو، ہہرکہسی پستی تی بکا خودا پیی دہنویانی).

١٤٤٢ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هَلْ لَكُمْ مِنْ الْمَاطِ؟ قُلْتُ: وَأَيُّ يَكُونُ لَنَا الْإِنْمَاطُ؟ قَالَ: أَمَا اللَّهُ سَيَكُونُ لَكُمْ الْإِنْمَاطُ فَإِنَّا أَقُولُ لَهَا يَعْني امْرَأَتَهُ اخْرِي عَنِّي الْمَاطِكِ فَتَقُولُ: أَلَمْ يَقُلِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُا سَتَكُونُ لَكُمْ الْإِنْمَاطُ فَادْعُهَا. (الحديث: ٣٦٣١، طرفه في: ٥١٦١) (٢٠٩).

جَابِر (رمزي خودی لى بی) فہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودی لى بی) فہرمووی: (نہریٰ قالیتان ھہیہ؟) عہرزیم کرد: قوربان! قالیمان لہ کوئی بوو؟ فہرمووی: (دہسا پوڑا دہبی کہ قالیتان دہبی!). دہی نیستا زور جار کہ بہ ژنہ کہم دہلیم: (نہم قالیجانہ بومن رامہ خہو لایبہ) ٹہویش بو ٹہوہی کہ بیچہ سپینئی، کہ کاریکی ناشایستہی نہ کردوہ، وہلامم دمدا تہوہ دہلئی: ٹہی ٹہومنہ بو پیغہ مبہر (درویدی خودی لى بی) ھہوالی لہ پھیدا بوونی ھالی دمداو دیضہرموو: (پوڑا دہبی قالیتان دہبی!) ٹیتر منیش واز لہ قالیہ کہ دہینم بہراخراوی).

١٤٤٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْطَلَقَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مُعْتَمِرًا قَالَ: فَتَنَزَلَ عَلَى امِيَّةَ بِنِ خَلْفِ أَبِي صَفْوَانَ وَكَانَ امِيَّةُ إِذَا انْطَلَقَ إِلَى الشَّامِ فَمَرَّ بِالْمَدِينَةِ نَزَلَ عَلَى سَعْدٍ فَقَالَ امِيَّةُ لِسَعْدٍ انْتَظِرْ حَتَّى إِذَا اتَّصَفَ النَّهَارُ وَغَفَلَ النَّاسُ انْطَلَقْتُ فَطَفْتُ فَبَيْنَا سَعْدٌ يَطُوفُ إِذَا أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ الَّذِي يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ؟ فَقَالَ سَعْدٌ: أَنَا سَعْدٌ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: تَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ امِنَا وَقَدْ أَوَيْتُمْ مُحَمَّدًا وَاصْحَابَهُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ فَتَلَحَّيَا بَيْنَهُمَا فَقَالَ امِيَّةُ لِسَعْدٍ: لَا تَرْفَعْ صَوْتَكَ عَلَى أَبِي الْحَكَمِ فَإِنَّهُ سَيُذْهِبُ أَهْلَ الْوَادِي ثُمَّ قَالَ سَعْدٌ: وَاللَّهِ لَئِنْ مَنَعَنِي أَنْ اطُوفَ بِالْبَيْتِ لَا قَطْعَنَ مَتَجَرَّكَ بِالشَّامِ قَالَ: فَجَعَلَ امِيَّةُ يَقُولُ لِسَعْدٍ: لَا تَرْفَعْ صَوْتَكَ وَجَعَلَ يُنْسِكُهُ فَنَضَبَ سَعْدٌ فَقَالَ: دَعْنَا عَنْكَ فَأَنِّي سَمِعْتُ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَزْعُمُ أَنَّهُ قَاتِلُكَ قَالَ: أَيَايَ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: وَاللَّهِ مَا يَكْذِبُ مُحَمَّدٌ إِذَا حَدَّثَ

فَرَجَعَ إِلَى امْرَأَتِهِ فَقَالَ: أَمَا تَعْلَمِينَ مَا قَالَ لِي أَخِي الْيَثْرِبِيُّ؟ قَالَتْ: وَمَا قَالَ؟ قَالَ: زَعَمَ أَنَّهُ سَمِعَ مُحَمَّدًا يُزَعِّمُ اللَّهَ قَاتِلِي، قَالَتْ: فَوَاللَّهِ مَا يَكْذِبُ مُحَمَّدٌ قَالَ: فَلَمَّا خَرَجُوا إِلَى بَدْرٍ وَجَاءَ الصَّرِيخُ قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ: أَمَا ذَكَرْتَ مَا قَالَ لَكَ أَخُوكَ الْيَثْرِبِيُّ؟ قَالَ: فَأَرَادَ أَنْ لَا يَخْرُجَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَهْلٍ: أَلَيْكَ مِنْ أَشْرَافِ الْوَادِي فَسِرْ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ فَسَارَ مَعَهُمْ فَقَتَلَهُ اللَّهُ (الحديث: ۳۶۳۲، طرفه فی: ۳۹۵۰) (۲۱۰).

عبداللہ کوری مہسعود (رمزای خودی لے بی) فہرمووی: کاتی پیغہمبہر (درویدی خودی لے بی) کوچی کرد بو مہدینہ، سہعدی کوری موعاز کہوتہری بو مہککہ بو عہمرہکردن، جا لہ مہککہ بوو بہمیوانی ٹومہییہی کوری خہلہفی کوری وھہب، کہناز ناوی نہبو صفوانہ، ٹومہییہش کاتی لہ مہککہوہ دہچوو بو شام، کہ دہگہیشتہ مہدینہ دہبوو بہ میوانی سہعد، چونکہ سہعدو ٹومییہ بہیمانی بریہتی یان لہ نیواندا بوو.

جا سہعد بہٹومہییہی گوت: کاتیکی لہبارم بو ھہلبریرہ، کہدہوری بہیت چوّل بی، ھہتا عہمرہی بکہم. ٹہویش پیی گوت: چاومروانکہ، تا نیومرو، کہ لہ وکاتہدا خہلکہکہ، خہریکی وچان و پشوودان و نیومروخہون، ٹیتر لہو کاتی غہفلہتہدا برپو تہوافی خوٹ بکہ، جالہو دہمہدا کہ سہعد خہریکی تہواف بوو، نہبو جہہل پھیدا دہبی، دہلی: ٹہمہ کئیہ کہوا لہم کاتہدا خہریکی تہوافیکا بہیہ؟ سہعد فہرمووی: منم سہعدی کوری موعازم نہبو جہہل گوتی: ئای ٹہوہ تو ئاوا بہبی ترس تہوافی کہعہدہکہی، لہ کاتیکا کہ پھنای موچہمہد تان داوہو دالدمہتان داوہ، ھہروا دال دہی ھاورپکانیتان داوہ سہعد فہرمووی: بہلی وایہ ٹیتر سہعد و ٹہبوجہہل بوو بہدہمہ قہریان. ٹہو جا ٹومہییہ بہ سہعدی گوت: مہقپینہ بہسہر نہبو حہکہمداد، چونکہ ٹہو سہرگہورہی ٹہم ولاتی مہککہییہ! دیارہ کہمہبہستی

له ئه بوجه كه م ئه بوجه هله چونكه ئه بوجه هل له پيش ئه ودا كه پيغه مبه ر
 ناوی بنی ئه بوجه هل، خویان پینان دهگوت: ئه بوجه كه م، واته: داناو هوشمه ندا
 له پاشا سه عد فهرمووی: سویندم به خودا نه گهر رپگه م نه دهی كه ته افی خوّم
 به دهوری به یتا بکه م، ئه وا منیش رپگه ی هاموشوی شامتان ده برم، كه به سه ر
 مه دینه دا، كه ولاتی ئیمه یه دهرۆن بۆ بازرگانی بۆ ئه وی. فهرمووی: ئیت
 ئومه ییه خو ش خو ش به سه عدی دهگوت: دهنگت هه ل مه برمو سه عدی دهگرت،
 سه عدیش له مه تووره بوو، فهرمووی: ئه ی ئومه ییه واز له م پاریزمرییه ت بینه
 كه دهیكه ی بۆ ئه بو جه هل، چونكه من به گوپی خوّم له موحه ممه د
 بیستوو: كه موسو لمانان دهنكوژن! ئومه ییه گوتی: من دهكوژن؟ سه عد
 فهرمووی: به ئی، ئه ی کی؟ ئومه ییه گوتی: به خوا ئه مه نه گهر قسه ی
 موحه ممه د بۆ ده بی به راست، چونكه موحه ممه د درۆ نازانی، جا به شه له زاوی
 و ترساوی ده چیت بۆلای ژنه كه ی و پیی ده لی: ئوم سه فوان! گویت لییه كه
 برادره یه پرپییه كه م یه كه م ده لی چی، مه به ستی سه عده كه خه لکی
 مه دینه یه، چونكه مه دینه له پيش دا ناوی یه سرب بوو، مه دینه ناویکی
 ئیسلامی یه تی، ژنه كه ی گوتی: برادره كه ت ده لی چی؟ گوتی: به قسه ی خو ی
 ده لی كه گوايه موحه ممه د ده لی: ئیمه دهیكوژین، ژنه كه پشی گوتی: ده ی به
 خودا موحه ممه د درۆ ناكا، ئه وه ی كه بیلی دیته دی. گوتی: جاكاتی هه رای به در
 پرووی دا، وه خه لکی مه كه كه دهرچوون بۆ شه ر له گه ل موسو لمانان، له پاش ئه و
 بانگه وازه ی كه كرا بۆ ئه م شه ره، كه موحه ممه د و له شكركه ی رپگه یان به
 كاروانه كه ی قورمیش گرتوو، كاتی ئومه ییه ویستی بجیت بۆ ئه م شه ره،
 ژنه كه ی یادی خسته وه و پیی گوت: له بیرت دی كه سه عدی برادرت چی پی
 گویت له باره ی كوشتنته وه له سه ر ده ستی موسو لماناندا؟ گوتی: جا ئومه ییه
 ویستی كه نه چی، به لام ئه بو جه هل وازی لی نه هینا و پیی گوت: تۆ یه کیکی
 له سه رومرانی ئه م ولاته كه دۆلی مه كه كه یه، چۆن ده بی كه نه چی، تۆ نه چیت
 كه سی تریش ناچی و چاو له تۆ ده كه ن، كه واته: هه ره یج نه بی رۆژا دوان بجۆ،

نه ویش له گهل له شکری مه که ییه کان چوو بو شه ده که، نه و هبوو خودا له وشه ره دا له سه ردهستی موسو لمانه کاندایه کوشتنی دا.

۱۴۴۴ - عن اسامة بن زيد (رضي الله عنهما) ان جبريل اتي النبي (صلى الله عليه وسلم) وعنده ام سلمة فجعل يتحدث فقال النبي (صلى الله عليه وسلم): لأم سلمة من هذا؟ او كما قال قالت هذا دحية فلما قام قالت والله ما حسبتُهُ الا اياه حتى سمعتُ خطبة النبي (صلى الله عليه وسلم) يخبرُ خبرَ جبريل او كما قال (الحديث: ۳۶۳۳، طرفه في: ۹۸۰) (۲۱۱).

نوسامه ی کوری زهید (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: جاری پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) نوموسه له مه ی ژنی له گهلای دا ده بی، چه زره تی جو برائیل (سه لای خوی لبا) دی بو خر مه تی، وده ست ده کا به گفتوگو له گهلایا، نه و جا جو برائیل هه ل ده سی وده پروا، جاپیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) به نومو سه له مه دمه رمو ی: (ثایا دمرانی که نه مه کی بوو؟) یاشتیکی ناوای پی ده لی، نومو سه له مه ش ده لی: نه مه دیحیه ی که لی بوو. نومو سه له مه ده یگوت: به خودا سا له راستیدا هه ر به دیحه یه م دمرانی هه تا نه و ده مه ی گویم له وتاری پیغه مبه ر بوو، باسی نه م هه واله ی هاتنی جو برائیلی ده گیراپیه وه، یا فهرمووی: هه تا نه و کاته ی پیغه مبه ر شتیکی له م بارمیه وه فهرموو). (تاج/ ۵ ل/ ۱۵۸ ز/ ۳۹ - باسی چاکیتی خاتوو نوموسه له مه).

پاڤه و پوو نکر د نه وه:

یه که م: گهل جار که داوی واته: قسه گیره وه له بیژه وه له فقه که دا گومانی بو پهیدا ده بی، به لام واته وه مه به سته که وه ک خوی له می شکیدا ده مینی، نه م جوړه رسته یه (او کما قال) به کار ده یینی. که واته: گوتنی نه م

گوته‌یه، له کاتی‌کا دروسته، که فه‌رمووده گیره‌وه‌که له بیژدی فه‌رمووده‌که دوو دل بئ، نه‌وه‌ک هه‌مووکاتی.

دووهم: دیحیه‌ی که‌لبی هاوه‌لیکی ناسراوی نو‌داری پی‌غه‌مبه‌ره، له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ردا غه‌زای زۆری کردوو، نوینه‌ری پی‌غه‌مبه‌ر بوو بۆ لای قه‌یسه‌ری ږووم، ږروانه: به‌رگی یه‌که‌م، لاپه‌ره: ۲۱=فه‌رمووده‌ی ژماره: ۷ ت=۷ ف=۷ ته‌ج‌رید =۷ فه‌ت‌ح.

دی‌حیه ماوه‌یی له شام ژیاوه، کۆمه‌لێ فه‌رمووده‌ی له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه گیراوه‌ته‌وه، عه‌سقه‌لانی دمفه‌رموئ: من شه‌ش فه‌رموده‌ی ئه‌وم له‌لا هه‌یه، له‌دیمه‌شقو له المزة ژیاوه، تا سه‌رده‌می جین‌شین‌ی مو‌عاوییه ماوه، دحیه شی‌وهو سه‌روسیمایه‌کی زۆر جوانی هه‌بوو، زۆر جار وه‌ک له‌م فه‌رموودمیه‌وهو له‌چه‌ند فه‌رموودمیه‌کی تره‌وه دم‌رده‌که‌وئ، هه‌زره‌تی جو‌برائیل، کاتی ده‌هات بۆ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر، له‌سه‌ر شی‌وهو شه‌کلێ ده‌حیه خۆی نی‌شان ده‌دا، جاری وا ده‌بوو‌که هه‌ر پی‌غه‌مبه‌رخۆی ده‌یدی و به‌س، به‌لام جاری وایش ده‌بوو که‌سانی ته‌ریش وه‌ک پی‌غه‌مبه‌ر، جو‌برائیلیان له‌سه‌ر شی‌وه‌ی ده‌حیه‌ی که‌لبی ده‌بینی، وه‌ک له‌م فه‌رمووده‌دا دم‌رده‌که‌وئ که ئوم‌موسه‌له‌مه‌ش جو‌برائیلی دیوه، به‌لام به‌دی‌حیه‌ی زانیوه، هه‌تا پی‌غه‌مبه‌ر وتاره‌که ده‌دات. ئه‌وسا دم‌زانئ که ئه‌وه جو‌برائیل بووه نه‌ک دی‌حیه.

١٤٤٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ رَأَيْتُ النَّاسَ مُجْتَمِعِينَ فِي صَعِيدٍ فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ فَتَزَعَّ ذُنُوبًا أَوْ ذُنُوبَيْنِ وَفِي بَعْضِ نَزْعِهِ ضَعْفٌ وَاللَّهُ يَغْفِرُ لَهُ ثُمَّ أَخَذَهَا عُمَرُ فَاسْتَحَالَتْ يَدُهُ غَرْبًا، فَلَمْ أَرَ عَبْقَرِيًّا فِي النَّاسِ يَفْرِي فَرِيَهُ حَتَّى ضَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنِ (الحديث: ٣٦٣٤، اطرافه في: ٣٦٧٦، ٣٦٨٢، ٧٠١٩، ٧٠٢٠) (٢١٢).

عبداللای کوری عومەر (رمزى خودايان لى بى) فەر مووی: پیغهمبەر (بروودى خودى لى بى) فەر مووی: جارى له خهوما، له سەر بیرى بووم، له دهشتیکا، ناوم لى ههڵ دهگۆزى، له وکاته دا نه بو به کړو عومەر پهيدا بوون، نه بو به کړ دۆلچه کهى هه لگرت و به کړیکه وه دۆلچه یی یادوو دۆلچه ناوى هه لکیشا، خودا لى خۆش بى، نه نجا عومهرى کورى خه طاب له دهستی نه بو به کړى و مرگرت و، دۆلچه که له دهستی عومهر دا بوو به سه تللیکی گه وره ی وا، که به قهه مهشکه په کی گاهوس ناو بگرى، جا که سم نه دیوه، که وهك عومەر ناوا بلیمهت بى و ناوا به هه لپه و هه لمهت و دهست و بردبى، ئیتر عومەر به شیوه په کی وا ناوى زۆر کرد، هه تا خه لکه که له دهورى ناوه که په چه یان بۆ نازه له کانیان بهست بۆ حه وان هوى پاش پاراو بوون). (تاج/ ۸ ل/ ۱۵ ز/ ۴ ف/ ۲- نهو خه وانانه ی پیغهمبەر خۆی بینویانی).

پوونکردنه وه:

۱- خه ونى پیغهمبهران هه قه، وهك ئه مه خه ونه ی پیغهمبەر، ریک هاتۆته دی، پیغهمبەر تاخۆى مابوو، زۆر به جوانی بهم کاره هه لده ساو، یاسا کانی شه ریه تی داده مه زراندا، له پاش خۆی نه بو به کړ بۆ ماوه ی دوو سال بهم ئه رکه هه لسا، به لام کهمى کهم و کورى پپوه دیار بوو، به هۆى خه ریک بوون به کوشتارى هه لگه پراوه کانه وه، به لام کاتى عومەر ئه مه ئه رکه ی گرت هه لسه تو زۆر به جوانی پپى هه لسا، وه بۆ ماوه ی ده سال ئیسلامی به جیهانی ناومدانى نه و رۆژگارمدا بلاو کردوه.

۲- نه وه ی که پیغهمبەر (بروودى خودى لى بى) دمفه رموى: (نه بو به کړ دۆلچه کهى به کړیه که وه هه لگرت) مه بهست کهم کردنه وه ی نرخى نه بو به کړ نییه، به لکوو به یانی حاله، هه روا نه وه ی که دمفه رموى: (خودا لى خۆش بى) مه بهستی حه زرمهت له م دو عایه ته نیا نه وه بووه که نزاى خپر بۆ نه بو به کړ بکا، چونکه نه بو به کړ نه وه نده پیاویکی باشه هه موو کاتى شایانی نه وه یه که

نزای باشی بؤ بکری. هه زاران هه زار جار پەزاو پەحمەتی خودا له ئەبوبەکرو عومەر و هەموو هاوڕێکانی تری پێغه مەبەر بێ.

١٤٤٦ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ الْيَهُودَ جَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرُوا لَهُ أَنَّ رَجُلًا مِنْهُمْ وَامْرَأَةً زَنِيًا فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا تَجِدُونَ فِي التَّوْرَةِ فِي شَانِ الرَّجْمِ؟ فَقَالُوا: نَفْضُحُهُمْ وَيُجْلَدُونَ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: كَذَبْتُمْ إِنَّ فِيهَا الرَّجْمَ فَأَتَوْا بِالتَّوْرَةِ فَتَشَرُّوْهَا فَوَضَعَ أَحَدُهُمْ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ فَقَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: ارْفَعْ يَدَكَ فَرَفَعَ يَدَهُ فَإِذَا فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ فَقَالُوا: صَدَقَ يَا مُحَمَّدُ فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ فَأَمَرَ بِهِمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَجِمَا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يَجْتَنِي عَلَى الْمَرْأَةِ يَقِيهَا الْحِجَارَةَ (الحديث: ٣٦٣٥، طرفه في: ١٣٢٩، ٤٥٥٦، ٦٨١٩، ٦٨٤١، ٧٣٣٢، ٧٥٤٣). (بروانه: ژماره: ١٣٣٧-٣٣٢٩ف) (٢١٣).

ئيبنو عومەر (رمزای خودایان لێ بێ) هەرمووێ: جوولەکەکان لە مەدینە هاتنە خزمەتی پێغه مەبەر (درودی خودای لێ بێ) پێیان گوت: پیاویک و ژنی له خویمان داوینپیسیان کردووه، تۆ مەحکەمەیان بکە بۆمان، ئەویش پێی هەرموون: (سەبارەت بە کەسێ داوینپیسێ بکا، لەتەوراتدا چی دەئێ، لەبارەى سەنگە سارکردنیەوه؟) گوتیان: لەسەر ئەم شیوێهە ریسوایان دەکەین و لەپاشا دارى حەدیان لێ دەدەین و تەواو، پرووی هەر دوولایان پەش دەکەین و بەروپشت سواری دوو ولاخیان دەکەین و دەیانگیرێن بەناو دێدا، هەتا ببن بە پەندو ریسوا ببن.

عەبدووللای کوپی سەلام کە خوێ لە پێشا زانیەکی گەورەى جوولەکە بوووه ئیسلاام بوو، پێیانی هەرموو: (دروڤدەکن، لە تەوراتا ئایەتی سەنگە سار کردنی داوینپیسانی واتیادا) جا تەوراتیان هیناو والایان کردووه، کەچی ئەو

کەسەى كەدەىخویندەوێ ئایەتى رەجەم كەردنى كەرد بە ژێر دەستىهوهو
نەىخویندەوێ، بەلكوو پێش و پاشەكەى خویندەوێ، عەبدوللای كورێ سەلام
پێى فەرموو: ئادەى دەستت هەلپە، كەدەستى هەلپى ئایەتەكە لەژێردابوو،
ئەو جا بە ناچارى گوتیان: راست دەكا ئەى محمەد! ئایەتى بەردە بارانكەردنى
واتیادا ئیتر پێغەمبەر (درووى خودى لى بێ) فەرمانى دەرکەرد، ژن و پیاوێكەیان
بەردەباران كەرد). (تاج/ ۳/ ل/ ۲۴۳/ ز/ ۹۲/ ف/ ۸ - باسى: تۆلەى شەروالپىسى).

۱۴۴۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ
رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شِقَّتَيْنِ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):
اشْهَدُوا. (الحديث: ۳۶۳۶، اطرافه في: ۳۸۶۹، ۳۸۷۱، ۴۸۶۴، ۴۸۶۵) (۲۱۴).

عەبدوللا (زمى خودى لى بێ) دەرمووى: جارێ لە مینا لە خزمەتى
حەزەرتدا بووین، (درووى خودى لى بێ) بیڕپاگان داواى موعجیزەیان لە پێغەمبەر
كەرد، جا لەسەر داواكەردنى پێغەمبەر لەخودا مانگ بوو بە دوو كەرتەوێ،
كەرتێكیان كەوتە پشت كێوێكەوێ ئەو كەرتەكەى تریشیان كەوتە ئەو
دیوێهوە.

پێغەمبەرىش (درووى خودى لى بێ) فەرموو: (تەماشاكەن و بەشایەت بن،
كەوا ئەم موعجیزە گەورمەتان بە چاوى خۆتان لەمن دى، كەشتىوا نیشانەو
بەلگەىكەى گەورمە لەسەر راستى و دروستى پەيامەكەى من). (تاج/ ۷/ ل/ ۱۷۰
ز/ ۳۷/ ف/ ۱+۲- سوورمتى هەمە). (ف/ ۱+۲+۳ = فەرموودەى ژمارە: ۱، ۲، ۳).

۱۴۴۸- عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
(اعْطَاهُ دِينَارًا يَشْتَرِي لَهُ بِهِ شَاةً فَاشْتَرَى لَهُ بِهِ شَاتَيْنِ فَبَاعَ اخِذَاهُمَا بِدِينَارٍ وَجَاءَهُ
بِدِينَارٍ وَشَاةٍ فَدَعَا لَهُ بِالْبُرْكََةِ فِي بَيْعِهِ وَكَانَ لَوْ اشْتَرَى الثَّرَابَ لَرَبِحَ فِيهِ) (الحديث:
۳۶۴۲) (۲۱۵).

(۲۱۴) أخرجه مسلم في الحدود ، باب: رجم اليهود اهل الذمة في الرنا، رقم: ۱۶۹۹ .

(۲۱۵) لاحظ ماجاء في خاتمة كتاب المناقب في فتح الباري ج/ ۷ ص ۳۴۶ - المترجم .

عوروہی ئهل باریقی (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (درویدی خودی لی بی) دیناریکی زپری پیم دا، کہ مہرپکی بؤ بکرم بؤ قوربانی، منیش بہو دینارہ دوومہرم کپی، یہکیکیانم فرؤشتہوہ بہ دینارہگہو، دیناریک و مہرپکیشم بؤی بردہوہ، وہ لہ حالہکہ حائیم کرد، ئہویش لہم سہودایہی من رازی بوو، بؤیہ نرای بؤم کرد، کہ خودای گہورہ پیت و فہر بختہ مامہلہو سہو دامہوہ، لہ پیت و فہری نزا کہیہوہ ئیتر لہوہو دوا ئہگہر خوئی ئاساییم بکریبایہ، قازانجم لئی دہکرد). (تاج/ ۲ ل/ ۳۳۸ ز/ ۱۶۱ ف/ ۸ - ہاوبہشی و سہرکاری).

پائہو شیکرنہوہ:

۱- پھیوہندی ہندی لہ فہرموودہکان بہ بابہت و سہرباسہکانہوہ، کہمی دوورہ، بہلام کائی سہرمنجیان دہدہین، دوور یانزیک جوڑہ پھیوہندیہکیان بہ یہکہترہوہ ہہیہ، بؤ نمونہ:

۱- پھیوہندی فہرموودہی ژمارہ: ۱۴۴۸ بہبابہتہگہوہ، کہ مہناقیب و نیشانہکانی پیغہمبہرایہتیہ، لہو پرووہویہ کہ پیغہمبہر (درویدی خودی لی بی) نرای بؤ عوروہ کردوہ و لہ پیت و فہری ئہو نزایہوہ عوروہ خوئی بکریبایہ قازانجی لی دہکرد.

ب- پھیوہندی ژ: ۱۴۴۶ لہو پرووہ ویہ، کہ پیغہمبہر نہخوینہوار بووہ جوولہکہکان نہفی ئہوہیان کردوہ کہ لہ تہوراتا رجمو بہردہ باران ہہبی، بہلام دہردہکہوی کہ ئہوان درؤ دہکن و پیغہمبہر (درویدی خودی لی بی) راست دہکا.

ج- پھیوہندی ژ: ۱۴۴۳- ہہرہشہکہی پیغہمبہر لہ ئومہییہ ہاتہدی.

۲- عوروہی باریقی ہاوہلکی پیغہمبہری ناودارہ، رموگہ مایینی زوری ہہبوو، کؤمہلی فہرموودہی لہ پیغہمبہرموہ گپراوہتہوہ، لہ غہزاکانی شام دا بہشداری کردوہ، زور تر فہرموودہکانی خہلکی کووفہ دہیگپرنہوہ.

له مقدمه ی فتح الباری دا ده فہرموی: له بوخاریدا دوو فہرموودہی ھیہ. بپروانه: ژ: ۱۱۷۵.

پایانی (خاتمه)

ماموستای عه سقه لانی (رہزاو رځمه تی خوای لی بی) ده فہرموی: مه ناقیبی نه به وی هه تا ئیر، سهدو نه وودو نو فہرموودہی واتیادا، هه یانه مه رفووعن هه یانه له حوکمی مه رفووع دایه، حه فدهیان بیړشتهن، واته: ته علیقن، نه وانی تریان په یوه ست (موصول)ن حه فتاو هه شتیان دووبارهن، پالفته که یان سهدو یه ک فہرموودہیہ.

پیشه ووا موسلیمیش هه مویانی گیراوه ته وه بیجگه له بیستو هه شت فہرموودہیان، که نه مانهن:

- ۱- ۳۴۹۰. فہرموودہی ئیبنو عه باس له بارہی (الشعوب) دوه.
- ۲- ۳۴۹۱. فہرموودہکە ی زینه بی کچی نه بو سه له مه: (من مضر).
- ۳- ۳۴۹۲. فہرموودہکە ی زینه ب له بارہی سرکه و نه بیزه وه.
- ۴- ۳۴۹۷. فہرموودہکە ی ئیبنو عه بباس: (الا المودّة في القرّی).
- ۵- نه م جواره له ته جریده که دانین.
- ۶- ژماره: ۱۳۹۱ ت = ۳۵۰۰ فہتج. فہرموودہکە ی مو عاوییه: (ان هذا الامر في قریش). له (ت)یدانیه، هه رواژماره: (۲۵۰۰) پیش.
- ۷- ۳۵۰۵. فہرموودہکە ی عائیشه و میسوم له بارہی نه زره وه.
- ۸- ژماره: ۱۳۹۶ ت = ۳۵۰۹ فہتج: (من اعظم الفری).
- ۹- ژماره: ۱۳۹۹ ته جرید = ۳۵۱۶ فہتجولباری: فہرموودہکە ی نه بو هورهیره: (اسلم و غفار خير من اسد وتمیم) ماموستای عه سقه لانی وا ده فہرموی، به لام نه م فہرموودہیہ له صه حیجی موسلیم دا هه یه، بپروانه: په راویزی ژماره: (۱۳۹۹ ت = ۳۵۱۶ م ف) هه روا بپروانه: شہرحی صه حیجی موسلیم،

دائر اوی ئیمامی نهووی، بهرگی ۱۶ لاپه‌ر: ۷۲ + ۷۵ + ۷۶ + تاج/۲ ص/ ۴۸ + تاج/۵ ل/ ۲۴۲ ز/ ۶۷ ژ/ ۷، ۶.

۱۰- ژماره: ۱۴۰۲=۳۵۲۰ف: (عَمْرُو بْنُ لُحْيِ بْنِ قَمْعَةَ...).

۱۱- ۳۵۲۴ف=(ان سِرُّكَ ان تعلم جهل العرب). له ته جریده که دا نییه.

۱۲- ژماره: (۱۴۰۷=۳۵۳۳ف) (و یلعنون مُذَمَّما و انا محمد).

۱۳- ژماره: (۱۴۱۲=۳۵۴۲ف) (بابی شبیه بالبنی لا بعلي...).

۱۴- حدیث عبدالله بن بسر فی صفة شیب النبی (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم). نه گهر

مه‌بست ژماره (۱۴۱۴ ت- ۳۵۴۶ ف) بی، دیاره که مه‌بست نهویشه،

موسلیم له‌ریگه‌ی نه‌نه‌سه‌وه گپ‌راویه‌ته‌وه، نه‌وه‌ی که له په‌راویزی نه‌م

ژماره‌یه‌دا نووسراوه، مه‌بست گپ‌رانه‌وه‌ی نه‌نه‌سه. بپ‌وانه شمر چی

نه‌وه‌وی له‌سه‌ر صه‌حیحی موسلیم بهرگی پازده لاپه‌ر/۵-۹۴-۹۷.

۱۵- ژماره: (۱۴۱۸ م= ۳۵۵۲ ف) (بل مثل القمر).

۱۶- ژماره: (۱۴۲۰=۳۵۵۷ ف) (بعث من خیر قرون بنی ادم).

۱۷- ته‌علیقه‌که‌ی جابیر، که‌وا له پئیش ژماره/۳۵۶۹ وه. که‌ده‌فه‌رموی:

(كان النبي (صلى الله عليه وسلم) تنام عينه ولا ينام قلبه رواه سعيد بن ميناء

عن جابر عن النبي (صلى الله عليه وسلم)).

۱۸- ژماره/۱۴۳۰=۳۵۷۹ ف= (کنا نعد الايات برکه)

۱۹- ژماره: ۳۵۷۷ ف= فهرمووده‌که‌ی به‌راء: (کنا بالحدیثیه اربع عشرة مائه...).

۲۰- ژماره: ۳۵۸۴ ف، فهرمووده‌که‌ی (جابر فی حنین الجذع...).

۲۱- ژماره: ۳۵۸۳، فهرمووده‌که‌ی ئیبنو عومه‌ر (فی حنین الجزع...).

۲۲- ژماره: ۳۵۹۲ ف= فهرمووده‌که‌ی عه‌مری کو‌ری ته‌غلیب: (بین یدی الساعة

تقاتلون قوما نعالهم...).

۲۳- ژماره: ۱۴۳۷ ت=۳۶۱۲ ف= (الاتستصرئنا...).

۲۴- ژماره: ۱۴۴۰ ت=۳۶۱۶ ف= شیخ کبیر وبه‌ حی تفور...).

۲۵- ژماره: ۳۶۲۷ف- فہر موودہ کہی ثیبنو عہ عباس، سہ بارمت بہ تہفسیری:
﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾.

۲۶- فہر موودہ کہی سہ بارمت بہراسپیڑی دمر بارہی ئہ نصار=۳۶۲۸ف.

۲۷- ژماره: ۳۶۳۲ت=۳۶۳۲ف. لہ بارہی کوشتنی ئومہ پیہی کوری خہ لہ فہوہ.

۲۸- ژماره: ۳۶۴۱ف = قَالَ معاذ: (وَهُمْ بِالشَّامِ).

دہفہ رموی: حہوت بیستراو (ئہ سہر) یشی واتیا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۶- نامہی بہ ہرہ وہری ہاوریانی پیغہ مہر

(کِتَابُ فَضَائِلِ الصَّحَابَةِ)

باسی: بہ ہرہی ہاوریانی پیغہ مہر (دروودی خوی لہوان بی) گہورہ لہ سہر
پیغہ مہر و رمزای خودا لہوان بی).

بہ ہرہی ئہ بوبہ کر

پیئاسہی ہاوریانی پیغہ مہر (دروودی خوی لہوان بی) ئاواپہ: (ہہر گہسی
ہاوریانی پیغہ مہری کردبی، یاپیغہ مہری دیبی یا پیغہ مہر ئہوی دیبی
وہگوو کویر، ئہوہ دادہ نری بہ ہاوری، واتہ: بہ سہحابہ، ئیتر پیاو بی یا زن،
جیاوازی نییہ، بہو مہرجہ لہوکاتہدا کہ پیغہ مہری دیوہ یا پیغہ مہر ئہوی
دیوہ موسولمان بووبی).

۱۴۴۹- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَتْ امْرَأَةً النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ قَالَتْ أَرَأَيْتَ أَنْ جِئْتُ وَلَمْ أَجِدْكَ؟ كَأَنَّهَا

تَقُولُ: الْمَوْتُ قَالَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنْ لَمْ تُجِدْنِي فَاَتِي اَبَا بَكْرٍ (الحديث: ٣٦٥٩، طرفاه في: ٧٢٢٠، ٧٣٦٠) (٢١٦).

جوبهیری کوری موطعیم (رمزی خودی لئ بی) فہرمووی: ژنا ہاتہ خزمہتی
 حہ زرمٹ (دروودی خودی لئ بی) داوای شتیکی لی کرد، لہو کاتہدا پیغہمبہر (دروودی خودی
 لئ بی) ئەو شتہی نہبوو، فہرمووی پیئی: جاریکی تر وەرہوہ. ژنہکەیش گوتی:
 ئەی پیغہمبہری خودا! ئەگەر ہاتمەوہو توۆ دەست نہکەوت بچم بۆ لای کئی،
 کەلەباتی خوۆت بەئینہکەت جئی بہجئی بکا؟ ژنہکە لہم پرسیارہ، وەک بلیئی
 مەبەستی ئەوہبوو، ئەگەر من ہاتمەوہو توۆ مرد بووی ئەی پیغہمبہری خودا،
 بۆ موراجعہ بچم بۆ لای کئی؟ فہرمووی (دروودی خودی لئ بی) (ئەگەر منت دەست
 نہکەوت بچۆ بۆ لای ئەبوبہکر، ئەو لہباتی من کارەکەت بۆ جئی بہجئی دہکا)
 (تاج/ ٢ ل ٢٩٩ ز ١١٠ ف ١- فہرمانپەرہوا..)

١٤٥٠- عَنْ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا مَعَهُ إِلَّا خَمْسَةٌ عَشْرٌ وَامْرَأَتَانِ وَأَبُو بَكْرٍ (الحديث: ٣٦٦٠،
 طرفه في: ٣٨٥٧) (٢١٧).

عہماری کوری یاسیر (رمزی خودی لئ بی) فہرمووی: پۆژا بوو، پیغہمبہر
 (دروودی خودی لئ بی) تہنیا پینج بہندہو دووزن و ئەبو بہکری سہدیقی لہگەل
 دابوو، من ئەمەم بہ چاوی خوۆم دیوہ). (تاج/ ٥ ل ١٧ ز ١١٠ ف ٤).

١٤٥١- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ اخِذَا بِطَرْفِ ثَوْبِهِ حَتَّى ابْدَى عَنْ رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ
 النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَّا صَاحِبُكُمْ فَقَدْ غَامَرٌ، فَسَلَّمَ وَقَالَ: أَلَيْسَ كَانَ بَيْنِي
 وَبَيْنَ ابْنِ الْخَطَّابِ شَيْءٌ فَاسْرَعْتُ إِلَيْهِ ثُمَّ لَدِمْتُُ فَسَأَلْتُهُ إِنْ يَغْفِرَ لِي فَأَبَى عَلَيَّ
 فَأَقْبَلْتُ إِلَيْكَ فَقَالَ: يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا اَبَا بَكْرٍ ثَلَاثًا ثُمَّ إِنْ عُمَرَ لَدِمَ فَأَتَى مَنْزِلَ أَبِي بَكْرٍ

(٢١٦) اخرجہ مسلم في فضائل الصحابة، باب: من فضائل ابي بكر رضي الله عنه، رقم: ٢٢٨٦ .

(٢١٧) لم يوافقه مسلم على تخريجه (فتح/ ٧ ص ٥٥٠ / خاتمة) - المترجم .

فَسَالَ: اَئِمَّ أَبُو بَكْرٍ؟ فَقَالُوا: لَا فَاتَى إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمَ فَجَعَلَ وَجْهَهُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَمَعَّرُ حَتَّى اشْفَقَ أَبُو بَكْرٍ فَجَثَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ أَنَا كُنْتُ أَظْلَمُ مَرَّتَيْنِ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي إِلَيْكُمْ فَقُلْتُمْ كَذِبْتَ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقَ وَوَأَسَانِي بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَهَلْ أَتْتُمْ تَارِكُوا لِي صَاحِبِي مَرَّتَيْنِ فَمَا أَوْذَى بَعْدَهَا (الحديث: ۳۶۶۱، طرفه في: ۴۶۴۰) (۲۱۸).

ئەبو دەرەدە (رەزى خودى لى بى) فەرەمۆى: لە خەزمەتى پێغەمبەرەدا دانیشتبوو، لە ناکاو ئەبو بەکر پەیدا بوو، داوینى جەلەكەى گرتبوو بە دەستىەو، بە شیۆمىەكى وا ئەژنۆکانى دەرکەوتبوون، پێغەمبەر (دروودى خودى لى بى) کەلەسەر ئەم حالە ئەبو بەکرى دى فەرەمۆى: (وادیارە ئەم ھاوڕێ پەتان قەو ماندوپیەتى).

ئەبوبەکر ھاتە بەرەو سلاوى کرد و فەرەمۆى: (ئەوێ پاست بى لەنیوانى من و عومەرى گورپ خەتابیشتى رووى دا، وەمن خۆم پى پانەگیرا و قەسەى رەقەم پى گوت، بەلام لە پاشا پەشیمان بوومەو و داوام لێى کرد کە لێم خۆش بى و جاو پۆشیم لى بکا، کەچى ئەو بەگوێى نەکردم، جاوا ھاتووم بۆ لای تۆ ئەو پێغەمبەر خودا! تا تۆ ناو بزیمان بکەى، پێغەمبەرىش (دروودى خودى لى بى) سى جار لەسەر یەك فەرەمۆى: ئەو ئەبوبەکر! خودا لیت خۆش بى.

لەپاش دا عومەر پەشیمان دەبیئەو و دەچى بۆ مالى ئەبو بەکر و دەپرسى: ئەرا ئەبوبەکر لە مالە؟ دەلین: نە، ئیتەر ھەر لە وێو دى بۆ لای پێغەمبەر (دروودى خودى لى بى) کە گەیشتە بەرەو سلاوى کرد، جا بەرە بەرە رووى پێغەمبەر (دروودى خودى لى بى) گرز بوو، بە شیۆمىەكىوا کە ئەبوبەکر ترسى ئەوێ لى نیشت کە عومەر لەسەر ئەو لەلایەنى پێغەمبەرەو تووشى شتى ببى،

ئیت ئه بوبه کر هات به چۆکا له خزمهتی پیغه مبهرداو بۆ عومهر پاراپه وه و
فهرمووی: به خودا ئه ی پیغه مبهری خودا! زۆرتری سووچی من بوو..

جا چه زهت (دروودی خودی ئی بی) فهرمووی: (کاتی که خودا منی کرد به
پیغه مبهر و پهوانه ی کردم بۆ ناوتان ئیوه دمتانگوت: درۆ ده که ی، به لام ئه بو
به کر دهیگوت: راست دهکا، وه ئه بو به کر، چ به سه ر، چ به مال فریام که وت و
به سه رو سامان خۆی کردووه به قوربانی ئیسلام، ئه نجا دوو جار له سه ریه ک
فهرمووی: که حال وایه ئه دیی ئیت بۆ واز له ئازاردان و دلپرنجانندی ئه م
هاوړی یه م ناهینن له بهر خاتری من! گوتی: ئیت له پاش ئه م پرووداوو
فهرمایشته ی پیغه مبهره، له م باره یه وه، بپرای بپرای که سی بویړی ئازاری
ئه بوبه کر بدا)، (تاج/ ٥ ل ١٢ ز/ ٣ ف/ ٢). (پروانه: تاج/ ٥ ل ١٣٩ ز/ ٣٠- چاکیتی
عه مامار..).

پاشه و شیکردنه وه:

عه ماری کوری یاسیر (رهزی خودایان ئی بی) ناوی دایکی سومه ییه، خۆی و
باوکی و دایکی هاوړی پیغه مبهر بوون، ئه م بنه ماله یه ئه شکه نجه ی زۆریان
چه شتووه له پیناوی ئیسلام دا، هه رسیکیان له موسو لمانه پيشینه کانن، عه مامار
کۆچی کرد بۆ چه به شه، یه کیکه له و موسو لمانانه که به ره و دوو قیبله نوێزی
کردووه، له مه که که وه کۆچی کرد بۆ مه دینه، ئاماده ی هه موو غه زه واته کانی
کردووه، له غه زای به دردا دلیرییه کی بهرچاوی نواند، هه روا له نه به ردی
یه مامه دا، له م نه به رده دا گوێی په ری.

له بوخاریدا چوار فهرمووده ی هه یه، کۆمه لآ فهرمووده ی له پیغه مبه ره وه
گیراوه ته وه، دایکی ئه بو جه هلی نه فره تی، نیزه یه کی مائی به شه رمیدا و
کوشتی. واقیدی ده فه رمووی: له سه ر فه رمایشی ئیستیعا بی ئیبنی عه بدو له پ
(بیاوکی بالا به رزی چاونه خشی نی ناوشانیان بوو) پیغه مبه ر (دروودی خودی ئی بی)
له په سنی عه مامار دا ده فه رمووی: (به هه شت تامه زرۆی دیداری عه لی و عه مامار

و سلمان و بیلاله) تهمەنی له نهومد پتر بوو، له شهپرگهی صهفین دا شههید بوو، که ئەم جەنگە گه‌ورمه‌یه له‌نیوانی پێشه‌وا‌ه‌لی و مو‌عاوییه‌دا، له‌سائی سیی وحه‌وتی کۆچیدا قه‌وما. هه‌زار هه‌زار په‌حمه‌ت له‌گیانی پاک‌ی.

۱۴۵۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَهُ عَلَى جَيْشٍ ذَاتِ السُّلَاسِلِ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: مِنَ الرِّجَالِ؟ فَقَالَ: أَبُوهَا قُلْتُ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: ثُمَّ عَمْرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَعَدَّ رِجَالًا (الحديث: ۳۶۶۲، طرفه في: ۴۳۵۸) (۲۱۹).

عه‌مری کور‌ی عاص (ره‌زای خودای لی بی) فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) منی کرد به‌ فه‌رمانده‌ی سوپای غه‌زای زاتوسه‌لاسیل، چوومه‌ خزمه‌تی عه‌رزیم کرد: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ک‌ی زۆر خۆشه‌ویسته‌ له‌ لات؟ فه‌رمووی: (عائیشه) گوتم: ئەه‌ی له‌ پیاوان؟ فه‌رمووی: (باوکی عائیشه) گوتم: له‌ پاش ئەه‌وان ک‌یی تر؟ فه‌رمووی: عومه‌ر. وه‌ چه‌ند پیاویکی تریشی ژمارد). (تاج/ ۵/ ل/ ۱۴۱ ف/ ۴ ز/ ۳۱).

۱۴۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا، لَمْ يَنْظُرْ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: إِنَّ أَحَدَ شِقَاقِي ثَوْبِي يَسْتَرْخِي إِلَّا أَنْ اتَّعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّكَ لَسْتَ تَصْنَعُ ذَلِكَ خِيَلًا (الحديث: ۳۶۶۵، اطرافه في: ۵۷۸۴، ۵۷۹۱، ۶۰۶۲) (۲۲۰).

ئیب‌نو عومه‌ر (ره‌زای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (هه‌رکه‌س‌ی بۆ فیزو ده‌عه‌یه جلی خۆ‌ی به‌ ک‌ی‌ش بکاو، له‌ زه‌وی بخ‌شینی له‌ رۆژی قیامه‌تا خودا به‌ چاوی مه‌رحمه‌ت و میه‌ره‌بانی ته‌ماشای نا‌کاو، پ‌ووی نازی ناداتی!) ئەه‌بو به‌ک‌ریش (ره‌زای خودای لی بی) فه‌رمووی: ئەه‌ی

(۲۱۹) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: من فضائل ابي بكر رضي الله عنه، رقم: ۲۳۸۴.

(۲۲۰) قال في تاج الاصول : رواه الخمسة. انظر (صم/ ۱۴ص ۶۲) - المترجم .

بَيْغِهِ مَبْهَرِي خُودَا! خُوْ مِنْ لَایَه کی دَاوِیْنی جَلَه کَهَم شَل دَهْبِیْ وَ شُوْر دَهْبِیْتَه وَه،
 مَه کَهَر هَه مَوُو کَاتِیْ نَاگَام لَیْی بَیْ دَهْنَا شُوْر دَهْبِیْتَه وَه وَ دَه خَشِیْ لَه زَمُوْی ؟
 بَیْغَه مَبْهَر (دِرُوْدی خُودَی لَی بَیْ) فَهَر مَوُوْی؛ (تُوْ لَه وَ کَه سَاَنَه نَیْت کَه شَتِیْ وَ اَدَم کَهَن
 بُوْ فِیْز وَ دَه عِیَه کَه وَ اَتَه لَه کَاتِیْ وَ اَدَا فَه یَنَاکَا) (بِر: تاج/ ٤/ ل/ ١٢٤/ ز/ ٨٣/ ف/ ١-
 دَه سَتُوْری جَلُو بَه رَگ- ش/ د/ ت/ ن).

١٤٥٤- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ تَوَضَّأَ فِي بَيْتِهِ
 ثُمَّ خَرَجَ فَقُلْتُ لَا تَزِمَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا كُوتَنَّ مَعَهُ يَوْمِي هَذَا
 قَالَ فَبَجَاءَ الْمَسْجِدَ فَسَالَ عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: خَرَجَ وَوَجَّهَ هَا
 هُنَا فَخَرَجْتُ عَلَى اثَرِهِ اسْأَلُ عَنْهُ حَتَّى دَخَلَ بَنُو أَرِيسَ فَجَلَسْتُ عِنْدَ الْبَابِ وَبَابُهَا
 مِنْ جَرِيدٍ حَتَّى قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَاجَتَهُ فَتَوَضَّأَ فَقُمْتُ إِلَيْهِ
 فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ عَلَى بَنِي أَرِيسَ وَتَوَسَّطَ قَفُّهَا وَكَشَفَ عَنْ سَاقَيْهِ وَدَلَّاهُمَا فِي الْبُئْرِ
 فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ انْصَرَفْتُ. فَجَلَسْتُ عِنْدَ الْبَابِ فَقُلْتُ لَا كُوتَنَّ بَوَّابَ رَسُولِ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْيَوْمَ فَبَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ فَدَفَعَ الْبَابَ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ أَبُو
 بَكْرٍ: قُلْتُ: عَلَى رِسْلِكَ ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَبُو بَكْرٍ يَسْتَأْذِنُ،
 فَقَالَ: الْإِذْنَ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَأَقْبَلْتُ حَتَّى قُلْتُ لَا بِي بَكْرٍ: ادْخُلْ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَشِّرُكَ بِالْجَنَّةِ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَجَلَسَ عَنْ يَمِينِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَهُ فِي الْقَفِّ وَدَلَّى رِجْلَيْهِ فِي الْبُئْرِ كَمَا صَنَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) وَكَشَفَ عَنْ سَاقَيْهِ ثُمَّ رَجَعْتُ فَجَلَسْتُ وَقَدْ تَرَكْتُ أَخِي يَتَوَضَّأُ وَيَلْحَقُنِي
 فَقُلْتُ: إِنْ يُرِذِ اللَّهُ بِفُلَانٍ خَيْرًا يُرِيدُ أَخَاهُ يَأْتِي بِهِ فَإِذَا السَّائِلُ يُحَرِّكُ الْبَابَ فَقُلْتُ: مَنْ
 هَذَا؟ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: قُلْتُ عَلَى رِسْلِكَ ثُمَّ جِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: هَذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَسْتَأْذِنُ فَقَالَ: الْإِذْنَ لَهُ
 وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَجِئْتُ فَقُلْتُ: ادْخُلْ وَبَشِّرْكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 بِالْجَنَّةِ فَدَخَلَ فَجَلَسَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْقَفِّ عَنْ يَسَارِهِ
 وَدَلَّى رِجْلَيْهِ فِي الْبُئْرِ ثُمَّ رَجَعْتُ فَجَلَسْتُ فَقُلْتُ: إِنْ يُرِذِ اللَّهُ بِفُلَانٍ خَيْرًا يَأْتِي بِهِ

فَجَاءَ اِنْسَانٌ يُحَرِّكُ الْاَبَابَ فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: عُمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقُلْتُ: عَلَى رِسْلِكَ فَجِئْتُ اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاخْبَرْتُهُ فَقَالَ: اِذْنُ لَّهِ، وَبَشْرُهُ بِالْجَنَّةِ عَلَى بَلْوَى تُصِيبُهُ فَجِئْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ اِذْخُلْ وَبَشِّرْكَ رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْجَنَّةِ عَلَى بَلْوَى تُصِيبُكَ فَدَخَلَ فَوَجَدَ الْاَقْفَ قَدْ مَلِئَ فَجَلَسَ وَجَاهَهُ مِنْ الشَّقِّ الْاٰخَرَ (الحديث: ۳۶۷۴، اطرافه في: ۳۶۹۳، ۳۶۹۵، ۶۲۱۶، ۷۰۹۷، ۷۲۶۲) (۲۲۱).

ئەبو موسای ئەشعەری (رمزی خودی لئ بئ) فەرمووی: لە مائەوێ دەسنوێژم گرت و دەرچووم، گوتم: دەبی ئەمڕۆ لە پیغەمبەر (دروودی خودی لئ بئ) جیانەمبەر، بەهەناسە خزمەتی بە جا نەهێلم، فەرمووی: جا چووم بۆ مرگەوت، لەوێ پرسیاریم کرد، گوتمان: تەشریفی دەرچوو، بەرەو ئێرەوێ رویشتم، منیش بەشوینیدا رویشتم، دەم پرسی، تازانیم کە پیغەمبەر (دروودی خودی لئ بئ) وا لە ناو باخێ لە باخەکانی مەدینەدا، خەریکە دەست بە ئاو دەگەینێ، لە پاشا چوو ناو بیری ئەریسەوێ دەسنوێژی گرت، بیرەکە دەرگاکی لە چەپەری پەلکە خورماوو، پیغەمبەر (دروودی خودی لئ بئ) لەسەر ئاخەلی بیرەکە، لەناو مەراستیدا دانیشتم و، هەردوو لاقی بەرووتی داھێشتنە ناو بیرەکەو، منیش چووم بۆ خزمەتی و سلاوم ئی کردو ئەوجا گەرامەوێ دواوێ لە بەردەم دەرگای بیرەکەدا دانیشتم، بووم بەدەرکەوانی.

زۆری پێ نەچوو ئەبو بەکر هات، پالێ نابەدەرگاکیو، کە بیکاتەو، گوتم: ئەوەکییە؟ فەرمووی: منم ئەبو بەکر و تەم: هیواش بە، جا چووم گوتم: قوربان! ئەوێ ئەبو بەکرە پێخۆوازی دەکا کە بێتە ژوورەو؟ فەرمووی: (پێگە پێ بدەو مۆژدە بەهەشتی پێ بدە) منیش چوومەو، عەرزی کرد: بفەرموو، وەرژوورەو، پیغەمبەر مۆژدە بەهەشت پێ دەدا. ئێر ئەبو بەکر هاتە ژوورەو، لە لای راستی پیغەمبەرەوێ لە لەسەر ئاخەکە دانیشتم

گه ئیدا و هەردوو قاجی خۆی بەناو بیرەکهەدا داھیلا، دەق وەك پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) هەردوو لاقی خۆشی هەلماڵی، وەسوپاس و ستایشی پەروردگاری کرد، منیش گەرامەووە لەبەر دەرگا لە شوینەکە ی پێشووم دانیشتمەووە، بڕایەکم هەبوو، کە لە ماڵ دەرچووم بڕیار وابوو دەسنوێژ بگرێ و بێت بۆ لای من، جا لە دلی خۆما گوتم: ئەگەر خودا مەیلی لەسەر بێ کە ئەو بڕایەم تووشی خێر ببێ، بەزوو ی دەیهێنێ، جا لەم دەمە دەمی چاوەڕوانییەدا هەستم کرد واکەسێ دەرگا کە دەبزوینێ. گوتم: ئەوەکی یە؟ گوتی: عومەری کورێ خەتابم گوتم: لەسەر خۆبە، تۆژی هیواشکە.

ئەوجا چوومە خزمەتی حەزرمەت و عەرزیم کرد: ئەووە عومەری کورێ خەتابە، پێ خوازی دەکا. فەرمووی: (پێگە ی بدەو موژدە ی بەهەشتیشی پێ بدە). چووم پێم گوت: بفرموو، پێغەمبەر موژدە ی بەهەشتت پێ دەدا). ئەویش پۆیشتە ژوورەو، سوپاس و ستایشی خوای کرد، لەخزمەت پێغەمبەردا، لەناخە ی بیرەکەدا، لەلای چەپی پێغەمبەرەووە دانیشت و هەر دووپێی خۆی بەبیرەکەدا شۆڕ کردەو، منیش چووم لەشوینێ خۆم دانیشتمەووە، دیسانەووە لەبەر خۆمەووە گوتەووە: ئەگەر خودا حەزکا فیسارە ی کەسی بڕام تووشی خێرو خۆشی بکا، لەم بۆنە جوانەدا دەپەرەخسێنێ، جا مەرفۆی هات لەدەرگای دا، گوتم: ئەووە کییە؟ گوتی: عوسمانی کورێ عەففانە، منیش گوتم: هیواشکە چوومەووە بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) عەرزیم کرد کە عوسمانە. فەرمووی: (پێگە ی پێ بدەو موژدە ی بەهەشتی پێ بدە، گەرچی تووشی قۆرتیکی گەورەش دەبێ!). منیش چووم بۆخزمەتیو عەرزیم کرد فەرموو وەرە ژوورەو، پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) موژدە ی بەهەشتت دەدات، ئەگەرچی لەو پێناویدا تووشی مەینەتا دەبێ! ئەویش هاتە ژوورەو، تەماشای کرد واسەکۆی فەراخ دەمی بیرەکە پەر بوو، جیگە ی کەسی تر نابێتەووە کەتیایدا دانیشی، لەبەرئەووە بەرامبەر پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) دانیشت لەلاکە ی ترەووە). (تاج/ ٥ ل/ ٤٥ ز/ ٨- گەورەیی عوسمان).

پاڻھو شيڪردنهو:

نہم بیری نهریسه والہ نزیك فہباوہ، نہو بیرہیہ کہ نہموستیلہکہی پیغہمبہر، کہ لہدہست عوسمان دا بوو کہوتہ ناوی، نیتر دوا نہوہ بہرہبہرہ ناشووب و فہرتہنہ سہری ہل دا، نہو مہینہ تہیش کہتووشی عوسمان بوو نہوہ بو کہ لہ مالہکہی خوئی دا گہمارویان دا ہہتاشہہیدیان کرد، ہروانہ: ۱۲۶/ت-۱۵۹ ف-بہرگی یہکہم، ل/۱۴۸).

۱۴۵۵ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ اتَّفَقَ مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا، مَا بَلَغَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ. (الحديث: ۳۶۷۳) (۲۲۲).

نہو سہعیدی خوردی (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: شتی ہہبوو لہ نیوانی خالیدی کوری ولیدو نہورہحمان کوری عہوفدا، خالید جنیوی بہ نہورہحمان دا، پیغہمبہریش (درووی خودی لی بی) فہرمووی: جمین بہ ہیج کہسی لہ ہاورپی یانی من مہدن، گریمان یہکی لہ نیوہ بہ قہد کیوی نوحودیش زیربہہخشیتہوہ ہیسا ناگات بہ مشتیکی نہوان، بگرہ ناگات بہنیو مشتیشیان! (ش/د ت - تاج/۵ ل/۱۰ ز/۲- جنیودان بہ یارانی پیغہمبہرتاوانیکی گہورمہ).

پاڻھو شيڪردنهو:

مہبہست لہم فہرموودہیہ نہوہیہ کہ جنیو دان بہ سہحابہی پیغہمبہر تاوانیکی گہورہیہ، نہو کہسہی کہ جنیوہکہ دہدا چ خوشی ہاورپی پیغہمبہربی، چ لہ چینہکانی دوا نہوان بی حیوازی نییہ.

۱۴۵۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَدَّثَهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَعِدَ أَحَدًا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَقَالَ اثْبُتْ أَحَدًا فَأَمَّا عَلَيْكَ

كَيْي وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ). (الحديث: ٣٦٧٥، طرفاه في: ٣٦٨٦، ٣٦٩٧) (اخرجه مسلم من وجه اخر، انظر فتح / ٧ ص ٣٩١ ط.ج) (٢٢٣).

ئەنەسى كۆرى مالىك (رمزى خودى لى بى) دىمفەرموئ: پىغەمبەرو ئەبو بەكرو عومەرو عوسمان دىمۆنە سەر كىۆى ئوحوود، كىۆەكە لە خۆشیا نا دەكەوئتە جموجوول و لەرزەلەرز، پىغەمبەرىش (رمزى خودى لى بى) پىئى دىمفەرموئ: (ئەى ئوحوود! داسەكنى و دامركى، تەنیا پىغەمبەرىك و پىاو چاكىكى راستالى راستگۆو دوو شەهید وان لەسەر تۆ-ب/د/ت/ن) (تاج/٥ ل/٤٧ ز/٨- گەورەهى ئىمامى عوسمان+تاج/٥ ل/٥٣ ز/٨/ف/٩).

پاڤەو شىكردنەو:

لەم فەرموو دىمەدا دوو موعجىزەى گەورەى واتیادا:
یەكەمیان: كە پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى) فەرمان دەكا بەكىۆەكە و كىۆەكە فەرمانەكەى بە جى دىهینى.
دووەم: هەوالى داوێكە عومەرو عوسمان شەهید دىبن، وە خۆى وابوو، هەردوکیان شەهیدى یان بەنصیب بوو.

٥٧٤ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ أَنِّي لَوَاقِفٌ فِي قَوْمٍ فَدَعَا اللَّهَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَدْ وُضِعَ عَلَى سَرِيرِهِ، إِذَا رَجُلٌ مِنْ خَلْفِي قَدْ وَضَعَ مِرْفَقَهُ عَلَى مَنْكِبِي يَقُولُ: رَحِمَكَ اللَّهُ إِنْ كُنْتُ لَارْجُو أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ لَاثِي كَثِيرًا مَا كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: كُنْتُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَقَعْلْتُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَالْطَّلْقُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، فَإِنْ كُنْتُ لَارْجُو

(٢٢٣) قال العيني : ووقع لفظ حراء في حديث ابي هريرة اخرجه مسلم قال: كان رسول الله (صلى الله عليه وسلم) على حراء هو وابوبكر وعمر وعثمان .. (عيني/١٦ ص ٢٠٧) -

إِنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَهُمَا فَالْتَفَتُ فَإِذَا هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (الحديث: ٣٦٧٧، طرفه في: ٣٦٨٥) (٢٢٤).

ثیبنو عهباس (رمزی خودایان لئ بی) فهرمووی: له پاش پیکانی عومهر (رمزی خودای لئ بی) کاتی مرد، له سهر داره تهرمی دایان نابوو، خه لکه که دهوریان لئ دابوو، بوی دهپارانه وه نوپزیان له سهری دهگرد، منیش له ناویانا راوه ستا بوم، له ناکاو نه وه ندهم زانی پیاوی له پشته وه ثانیسکی دانا له سهر سهرشانم و فهرمووی به عومهر: نهی ره حمه تی خودات لی بی، به راستی من به ته ما بووم و نومیدم به ره حمه تی خودا وابوو که خودا به سهر به رزی شادت بکاته وه به دیداری هه ردوو هاوپیکانت، که پیغه مبهرو نه بو به کرن، چونکه گه لی جار من دم ژنهوت له پیغه مبهرو (درووی خودای لئ بی) باسی پیکه وه ژیانی خوئی خوئی و نیوهی دهگردو دمیغه رموو: (من و نه بو به کرو عومهر بووین، یاده یغه رموو: من و نه بو به کرو عومهر و امان کرد، یا دمیغه رموو: من و نه بو به کرو عومهر رویشتن بو نه وی، وه هروه ها..) که ناوړم دایه وه به لا یه وه، ته ماشم کرد نه وه عه لی کوړی نه بو تالیب بوو که واده لئ (رمزی خودای لئ بی). (تاج/ ٥ ل/ ٢٩ ز/ ٥ ف/ ٢).

١٤٥٨ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): رَأَيْتُنِي دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَإِذَا أَنَا بِالرُّمَيْصَاءِ أُمْرَأَةٍ ابْنِي طَلْحَةَ وَسَمِعْتُ خَشْفَةً فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: هَذَا بِلَالٌ وَرَأَيْتُ قَصْرًا بِنَائِهِ جَارِيَةٌ فَقُلْتُ: لِمَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: لِعُمَرَ فَإِذَا رَأَيْتُ أَنْ أَدْخُلُهُ فَالْظَّرَ إِلَيْهِ فَذَكَرْتُ غَيْرَتَكَ فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْلَيْكَ أَغَارُ. (الحديث: ٣٦٧٩، طرفاه في: ٥٢٢٦، ٧٠٢٤) (٢٢٥).

(٢٢٤) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: من فضائل عمر رضي الله عنه، رقم: ٢٣٨٩.

(٢٢٥) و الحديث اخرجه في فضائل عمر (عيني / ١٦ ص ١٩٣) راجع: صحيح مسلم بشرح

جابیری کوری عہدوئلا (رمزی خودایان لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) فہرمووی: (لہ خہوما دہبینم وام لہ ناوبہہشتا، کہ تہماشام کرد وا رومہ یصای ہاوسہری تہبو تہلحہ والہوی، وہخشپہ خشپیکم بہرگوئی کہوت، چرپہی پیی کہسی دہہات لہ پیشمہوہ دہرؤیشت، بہ فریشتہکانم گوت: تہمہ کئیہ کہ تہوہندہ بہختہوہرہ؟ فہرموویان: تہمہ بیلالہ. ہہروا لہم خہوہم دا، لہ بہہشتا کؤشکیکم بینی، کیڑا لہ حہوشہکہیدا بوو، گوتہم: تہی تہم کؤشک و کہنیزہ ہی کئی یہ؟ جوبرائیل (دروودی خودای لہسہر بیئت) فہرمووی: ہی عومہرہ، ویستم کہ ہچمہ ناوی و تہماشای ناوی بکہم، دواپی یادی غیرہتی عومہرم کہوتہوہکہچہندہ بہتہنگی نامووسہوہدی، تیر نہچوومہ ناوی و بہرہو دوا گہرپامہوہ. عومہریش فہرمووی: بہ باوک و دایکمہوہ بہقوربانٹ ہم، تہی پیغہمبہری خوا، چؤن دل لہ تو پیس دمکہم!). (تاج/ل ۵/۲۳ ف/۶۵۵ ز/۴).

۱۴۵۹ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ السَّاعَةِ فَقَالَ: مَتَى السَّاعَةُ؟ قَالَ: وَمَاذَا أَعْدَدْتَ لَهَا؟ قَالَ: لَا شَيْءَ إِلَّا أَنِّي أَحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسٌ: فَمَا فَرِحْنَا بِشَيْءٍ فَرِحْنَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسٌ: فَأَنَا أَحِبُّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَارْجُو أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ يُحِبُّ آيَاهُمْ وَأَنْ لَمْ أَغْمَلْ بِمِثْلِ أَعْمَالِهِمْ (الحديث: ۳۶۸۸، اطرافہ فی: ۶۱۶۷، ۶۱۷۱، ۷۱۵۳) (۲۲۶).

تیمامی تہنہسی کوری مالیک (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: عارہبیکی دہشتہکی لہ پیغہمبہری پرسى: کہی قیامہتہ؟ تہی پیغہمبہری خودا! فہرمووی: (باشہ چیت بوئی نامادہ کردوہ؟). گوتی: ہیچ، بہلام دہستمایہی دہستم تہوہیہ کہ خودا و پیغہمبہری خودام خوئ دہوی! تہنیا تومیدم بہوہ

قەویپە. فەرمووی: (دەوی موزدەت لی بی کە تۆ لە ویستگەو مەلەبەندەکانی قیامەتدا لەگەڵ ئەو کەسانە دەبی کە خۆشت دەوین!).

ئەنەس فەرمووی: بەهیچی تر وەك ئەو شادمان نەبووین، وەك بەو فەرموودەبەیی پیغەمبەر شادمان بووین، کە فەرمووی: (دەوی موزدەت لی بی کە تۆ لە قیامەتدا لەگەڵ خۆشەویستی خۆتا دەبیت). ئەنەس فەرمووی: لەخوا بەزیاد بی من پیغەمبەر و ئەبو بەکرو عومەر خۆش دەوی، وە ئومید دەکەم کە لە قیامەتدا لە خزمەت ئەوانابم، بە هۆی ئەو خۆشەویستی بەی کە هەمە بۆیان، گەرچی بەکردەوی باش بەوانا ناگەم). (تاج/ ۹ ل/ ۱۲۱ ز/ ۵۴ ف/ ۲- ش/ ت- باسی: مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا خَشِرَ مَعَهُمْ).

۱۴۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَقَدْ كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجَالٌ يُكَلِّمُونَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا أَلِيَاءَ فَإِنْ يَكُنْ مِنْ أُمَّتِي مِنْهُمْ أَحَدٌ فَعُمِّرْ (الحديث: ۳۶۸۹، طرفه في: ۳۴۶۹) (۲۲۷).

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای لی بی) فەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لی بی) فەرمووی: (لە پێشینان، لە نەتەوێکانی پێش ئیو کەسانی خوا پێداوی و ھەبوون قسە بۆ کراو بوون، فریشتە قسەو گوشتوگووی لەگەڵ دەکردن، بە تاییبەتی لە ھۆزی جوولەکە گەلی پیاوی و ھەبوون، لەگەڵ ئەو شە کە پیغەمبەریش نەبوون، بەلام قسەو گوشتوگوویان لەگەڵ فریشتە دەکردو قسەو باسیان لە زۆر شت دەکرد، قسە کەیان راست دەر دەچوو، وەك خودا بیخاتە ناو دلیان، یا فریشتە ھەواییان پێ بدەن، جا ئەگەر لەناو ئۆ مەتی من دا لەم جوۆرە کەسانە ھەبن، بیگومان کە عومەر یەکیێ دەبی لەوان!). (تاج/ ۵ ل/ ۲۱ ز/ ۴ ف/ ۳).

واقعہ شیکردنہ:

سوپاس و ستایش بۆ خودا، که له ناو نه ته وهی موسولمانیش دا، له م جوړه خودا پیداونه زور ههیه، وه ئه مهیش له سه ره ئه م شیوانه پوو دمدا (بر: ریاض ۳/ ل ۱۰۸۷ ف/ ۳ ز/ ۲۵۳ - کرامات الاولیاء).

۱- به خه، زۆر له موسوڵمانان به خهون له زۆر شت ناگادار دهکړین.

۲- به القای قهلبی، زور کەس زۆرینهی کات خودا هه‌وال و دهنگوباس ده‌خاته ناو دلیان، زور جار به فیراسه‌ت ڕوو داوو پێشه‌ت ده‌خوینه‌وه‌و قسه‌و هه‌والیان ده‌قا وده‌ق راست دهر ده‌چی.

۳- زور کەسیان فریشتە پرووبە پروو قەسەو گەفتۆ گۆیان لە گەڤ دەکەن و
هەوالتی شتیان پێ دەلێن، وەك نیمامی عومەر و عیمرانی کوپی حوسەین و
زور کەسی تر لە سەجابه و تابیعین و لە هەموو چینهکانی تری نەتەوێ
نیسلام. (بپ: ژ: ۲۲۰ تجرید = ۳۴۴ فەتخ، ژ: ۳۴ تەجرید= ۴۵ فەتخ ژ: ۸۹ ت، ژ:
۲۸۵، ژ: ۱۴۴۴، ۱۳۸۲، ۱۳۱۵ تاج/ل ۱۹۷/ز ۶۰/ف ۷ + ۸. تاج/ل ۲۸۶/ز ۹۵/ف ۱ +
ژ: ۱۴۳۹).

١٤٦١- عن ابن عمر (رضي الله عنهما) انه جاءه رجل من اهل مصر فقال له: يا ابن عمر اني سائلك عن شيء فحدثنني هل تعلم ان عثمان فر يوم احد؟ قال: نعم قال: تعلم انه تغيب عن بدر ولم يشهد؟ قال: نعم قال تعلم انه تغيب عن بيعة الرضوان فلم يشهد؟ قال: نعم قال: الله اكبر قال ابن عمر: تعال ابين لك اما فراؤه يوم احد فاشهد ان الله عفا عنه وغفر له واما تغيبه عن بدر فانه كانت تحتة بنت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وكانت مريضة فقال له رسول الله (صلى الله عليه وسلم): ان لك اجر رجل ممن شهد بدرا وسهمه واما تغيبه عن بيعة الرضوان فلو كان احد اغر بطن مكة من عثمان لبعثه مكانه فبعث رسول الله (صلى الله عليه وسلم) عثمان وكانت بيعة الرضوان بعد ما ذهب عثمان الى مكة فقال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) بيده اليمينى: هذه يد عثمان. فضرب بها

عَلَى يَدِهِ فَقَالَ هَذِهِ لِعُمَيَّانَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ اذْهَبْ بِهَا الْآنَ مَعَكَ. (الحديث: ٣٦٩٩، اطرافه في: ٣١٣٠، ٣٦٩٨ (٣٦٩٩ ط. ج) ٣٧٠٤، ٤٠٦٦، ٤٥١٣، ٤٥١٤، ٤٦٥٠، ٤٦٥١، ٧٠٩٥) (٢٢٨).

عوسمانی کوپی مه وهیب (رمزای خودی لب بئ) دهلی: کابراییی هات خه لکی میسر بوو، حه جی مالی خودای کرد، تاقمی پیاوی دی که دانیشتبوون، گوتی: نه م پیاو که له کیین؟ گوتیان: قورپیش، گوتی: نهی نهو مامؤستایه کئییه له ناویاندا؟ گوتیان: عه بدوئلای کوپی عومه ره، گوتی: نهی ئیبنو عومه را پرسیاریکم هه یه وهلامم بدمروه، نه ری پیم بلئ: ئایا دزمانیت که عوسمان له رۆزی غه زای ئو خود دا هه ل هاتبوو؟ گوتی: ئادمزانم، گوتی: نهی دزمانی که له غه زای به دریش پاش که وتبوو، به شداری نه ویشی نه کرد بوو؟ گوتی: ئا، نه ویش دزمانم، گوتی: نهی دزمانی که له به یعه تۆلرپیزوان (پهیمانی خو شنوودی و هوئی رمزای خودا) یش دا له وئ نه بوو؟ گوتی: ئا دزمانم.

جا کابرا له خویشانا، که وهلامه کهی ئیبنو عومه ریش پیکدی دئی نه وهو، به لگه یه له سهر ناته واوی عوسمان، له خویشی نه مه به دهنگی بهرز، که نیشانهی سهر که وتنه گوتی: (الله اکبر!) ئیبنو عومه ریش (رمزای خودایان لب بئ) فهرمووی: وهره یه که یه که نه مانه ت بوو روون بکه مه وهو تییت بکه یینم: هه ل هاتنه کهی رۆزی ئو خودی، من شایه تی بوو ددهم که خودا له وه لئی خویش بووه به پئی نه م ئایه ته، که له و بابته وه قسه ده کاو دمه فرموئ: ﴿وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ (١٥٥/٣).

واته: به راستی خودا چاوپویشی کرد، له و موسوئمانانهی که له غه زای ئو خودا هه ل هاتبوون و، پشتی سوپای ئیسلامیان چۆل کرد بوو، چونکه خودا تاوانبه خش و به مؤلته و نارامه نه هاتنه کهی رۆزی به دریشی، عوسمان له بهر

ئەو ئەهاتبوو چونکە کچی پێغه مبهري له باخه لا بوو، که ناوی روقیه بوو، روقیه نه خووش بوو، عوسمان له سهر فهرمانی پێغه مبهر (دروودی خودای لی بێ) له مان مایه وه به دیار ژنه که یه وه، بۆیه له پاشا چه زهرت (دروودی خودای لی بێ) پێی فهرموو: (هم پاداشی باش و هم پشکو بهشت بۆهیه، به قه ی پیاوی که به خودی خۆی به شداریکی کردبێ له غه زای به دردا).

له به یعه تولى ریزوانیش دا که عوسمان حازر نابێ، له بهر ئەو ده بێ که پێغه مبهر (دروودی خودای لی بێ) له و کاته دا که سیکی تری وه که عوسمان ته وانا و هیژا، ده ست ناکه وێ، هه تا له شوینی عوسمان بینیرێ بۆ گو فتو گو له گه ل کافر ده کان ولاتی مه که که، هه تاتیان بگه یه نی که چه زهرت و یارانی بۆ عه مره هاتوون و بۆ شه رو هه را نه هاتوون.

جا له پاش ئەو که عوسمان به فهرمانی پێغه مبهر (دروودی خودای لی بێ) رو یش بۆ لای خه لکی مه که که قاو بلاو ده بیته وه که قورده یش خۆیان ئاماده ده که ن بۆ جه نگ، ئیتر مو سو ئمانه کانیش خۆیان گورج ده که نه وه له بارو دۆخیکی ئاوا ئالۆزدا به یعه تو لریزان پرووده دات، له بهر ئەو پێغه مبهر (دروودی خودای لی بێ) به ده ستی راستی خۆی ئامازه ی کرد و فهرمووی: ئەمه ده ستی عوسمانه، ئینجا دای به ده ستی چه پی خۆیاو فهرمووی: (ئهم به یعه ت و په یمانه یش له باتی عوسمان!) ئیبنو عومه ر به گابرای فهرموو: ده نیستا ئەم وه لامانه له گه ل خۆت به ره و ئیتر ئەمانه مه که به به هانه له عوسمان (تاج/ 50/ ل/ 50 - گه وره یی چه زهرتی عوسمان فهرمووده ی ژماره: 7).

١٤٦٢ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ شَكَتْ مَا تَلْقَى مِنْ أَثَرِ الرَّحَا فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَبِيًّا فَأُطْلِقَتْ فَلَمْ تَجِدْهُ فَوَجَدَتْ عَائِشَةَ فَأَخْبَرَتْهَا فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ بِمَجِيءِ فَاطِمَةَ فَجَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْيَنَّا وَقَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا فَذَهَبَتْ لِأَقْرَمٍ فَقَالَ: عَلَى مَكَانِكُمْ. فَقَعَدَ بَيْنَنَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمَيْهِ عَلَى صَدْرِي وَقَالَ: لَا أَعْلَمُكُمْ خَيْرًا مِمَّا سَأَلْتُمَنِي إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمَا تُكْبِرَانِ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ وَتُسَبِّحَانِ ثَلَاثًا

وَتَلَاثِينَ وَتَحْمَدَانِ ثَلَاثًا وَتَلَاثِينَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمَا مِنْ خَادِمٍ. (الحديث: ٣٧٠٥، اطرافه في: ٣١١٣، ٥٣٦١، ٥٣٦٢، ٦٣١٨) (٢٢٩).

ئىمامى عهلى (رمزى خودى لى بى) فهرمووى: فاطيمه (رمزى خودى لى بى) تهنيا بال بوو، ههرخوى ئىش و كارى ناو مالى دهكرد، سكالاي بوو له دهست شت هارپن بهدهستار، ناو لهپى دهستار بردبووى، نهومنهى دهستار كردبوو، جا كۆمهلا ژنى دىلى به تالانى گىراوى جهنگيان بۆ پىغه مېهر هينا، فاطيمه به ئومىدى نهوهى كه باوكى له و ژنه ديلانه كارمهريكى پى بدا، ههتا له مالهوه بۆ ئىش و كار ياريدى بدا، چوو بۆ لاي باوكى، بهلام باوكى له مال نهبوو، عائيشه زردايكى له مال بوو، عهرزى نهوى كرد، كاتى پىغه مېهر (درووى خودى لى بى) ته شريفى هاتهوه، داخوازيه كهى فاطيمه پى ووت، عهرزى دهكا كه فاطيمه كچت هاتبوو بۆ لات بۆ ئىشيكى ناوا، داواى كارمهريكى لى دهكرديت.

پىغه مېهرىش (درووى خودى لى بى) ته شريفى هات بۆ لامان لهوكاتهدا ئيمه راکشابووين، دهمان ويست بخهوين، من ويستم له بهرى ههلسم، فهرمووى: (له شوپنى خوتان مهجوولن) له بهينى من و له بهينى فاطيمه كچيدا دانىشت، تهنانهت ههستم كرد به فينكايى قاچهكانى كه دهكوتن له سينگم. فهرمووى: (ئهديى باشتيكتان فيربكه، زۆر لهوه باشتره كه ئيوه داواتان له من كردوو: كاتى راکشان له سهرو نوينهكانتان، سىي و چوار نهلاهو ئهكهربكه و سىي و سىي سوبحانهلا بكه و سىي و سىي جار بلين: (الحمد لله) ئهمه زۆر باشتره بۆ ئيوه لهكارمهكرو نۆكهرا). (بروانه: ژماره: ١٤٦٧ تهجريد).

پاشه و شىكر نهه:

فاطيمه زههراء كچى ههزهرتى پىغه مېهره، هاوسهري ئىمامى عهلى (به دايكى ههسهن و حوسهينه، نهكه گهوردى ههموو سهيدهكانه، نهوهى

پیغهمبهر (مروودی خودی لی بی) هر له ریگهی فاطیمه وه ماوه، له مناله کانی تریه وه وه چهی نه ماوه. به پئی تهمهن، کچه کانی پیغهمبهر به ریز نه مانهن: زینه ب یه که میانه، روقیه دوه میانه، نومموکه لسووم سییه میانه، فاطیمه زه هراء چواره میانه، (ره زاو رهحه تهی خودا له هه موویان بی) راجیایی سه بارمت به سالی له دایکبوونی ههیه، هه ندی دمفه رموون پیغهمبهر (مروودی خودی لی بی) تهمهنی چلو یه که سال بووه که فاطیمه له دایک بووه، هه نی تردمفه رموون: تهمهنی سیو پینج سال بووه که فاطیمه له دایک بووه، دیار که فاطیمه و براو خوشکه کانی، جگه له ئیبراهیم، هه موویان له خه دیچه بوون، فاطیمه که شووی کرد به هه لی تهمهنی بازده سال بوو. له پاش مهرگی پیغهمبهر (مروودی خودی لی بی) به شش مانگ فاطیمه ش دهمری (ره زاو رهحه تهی خودای لی بی) . (بروانه: نهم ژمارانه له ته جریدی صهریح ۱۲۶، ژ: ۶۱۶، تاج/ ۵/ ل ۱۰۸/ ز ۱۹/ + ل ۱۱۳/ ز ۲۰/ ل ۱۰۸/ ز ۱۹ - فهضلی فاطیمه ..).

۱۴۶۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ كُنْتُ يَوْمَ الْأَحْزَابِ جُعِلْتُ أَنَا وَعُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي النِّسَاءِ فَتَنَزَّيْتُ فَأَذَا أَنَا بِالزُّبَيْرِ عَلَى فَرَسِهِ يَخْتَلِفُ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا فَلَمَّا رَجَعْتُ قُلْتُ يَا أَبَتِ رَأَيْتُكَ تَخْتَلِفُ قَالَ أَوَهْلٍ رَأَيْتَنِي يَا بُنَيَّ؟ قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يَأْتِ بَنِي قُرَيْظَةَ فَيَأْتِيَنِي بِخَبَرِهِمْ؟ فَأَنْطَلَقْتُ فَلَمَّا رَجَعْتُ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَوَيْهِ فَقَالَ لِيذَاكَ أَبِي وَأُمِّي (الحديث: ۳۷۲۰) (۲۳۰).

عهبدوولای کوری زوبهیر (رمزی خودایان لی بی) فهرمووی: رۆژی غه زای خه ندهق، من و عومهری کوری نه بو سه له مه دانرابووین به دیار ژنه کانی پیغهمبهر وه، که له ناو فه لاکهی هه ساندای بوون، ئاگاداری و سه ره رشتیمان ده گردن، سه رنجم دا زوبهیر دوو سئجار به سواریی نه سه په کهی دی و ده چی. بو به نی قوره یزه، که گه پامه وه مال، گوتم: باوا! تو م دی هر دههاتی و ده چووی

بۆ بهنی قورمیزه، ئایا خیر بوو؟ گوتی: بۆ کورم! تۆ به چاوی خۆت لهم کاته دا منت دی؟ گوتم: ئا، فهرمووی: ئەوه پێغه مبه ر (دروودی خودی لـ بـ) فهرمووی: کـی دهچـی بۆ هۆزی بهنی قورمیزه، دهنگو باسی ئەوانم بۆ دینـی ههتا بزانیـن که پهمانه کهیان دهسکینن و شهر له دزی ئیمه دهکهن یان نا؟) جامن چووم و دهنگو باسی ئەوانم بۆی هینایه وه، که چوو مه وه خزمهتی پێغه مبه ر (دروودی خودی لـ بـ) باوک و دایکی خۆی پیکه وه کرد به قوربانم و فهرمووی: (باوک و دایکم به قوربانت بن!) (ش/ ت - تاج/ ٥ ل - ٧٩ ف - ٢ ز - ١٠ گه ورمیی زوبهیر).

١٤٦٤ - عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَبْقَ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ تِلْكَ الْأَيَّامِ الَّتِي قَاتَلَ فِيْهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَيْرَ طَلْحَةَ وَسَعْدٍ عَنْ حَدِيثِهِمَا. (الحديث: ٣٧٢٢، طرفه في: ٤٠٦٣) و (الحديث ٣٧٢٣ - طرفه في: ٤٠٦١) (٢٣١).

تهلحهی کورێ عوبهیدوللا (رمزی خودی لـ بـ) فهرمووی: له بازئ لهغه زاکانی پێغه مبه ر (دروودی خودی لـ بـ) که له گه ل دوژمندا دهجهنگی واته: له غهزای ئو خوددا، کهسی له گه ل نه ما، بئجگه له تهله وه سه عدی کورێ ئەبوو مقاص) (بر: تاج/ ٥ ل/ ١٧٩ ز/ ٤٩ ف/ ١).

١٤٦٥ - عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ رَأَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ النَّبِيِّ وَقَى بِهَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ شَلَّتْ (الحديث: ٣٧٢٤، طرفه في: ٤٠٦٣).

قهیسی کورێ ئەبو حازیم (رمزی خودی لـ بـ) فهرمووی: ئەو دهستهی تهله م دیوه که له غهزای ئو خوددا کردبووی به قه لخان و دابوو به بهرشمشیری کافره کان و نهیهیشتبوو، که شیرکه بهر پێغه مبه ر بکهوئ، ئەو دهستهی گۆج بوو بوو. (تاج/ ٥ ل/ ٨٤ ز/ ١١ - ٢/ ف - باسی: مه زناهی تهله هی کورێ عوبهیدوللا...).

(٢٣١) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة باب: من فضائل طلحة و الزبير (رضي الله عنهما).

١٤٦٦- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ قَالَ سَمِعْتُ سَعْدًا يَقُولُ جَمَعَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَوَيْهِ يَوْمَ أَحُدٍ (الحديث: ٣٧٢٥، اطرافه في: ٤٠٥٥، ٤٠٥٦، ٤٠٥٧) (٢٣٢).

سه عدی کوری نه بووه قاص (رمزی خودی لی بی) فه رمووی: له روژی غه زای
تو خود دا پیغه مبه (دروودی خودی لی بی) تیردانه که ی خو ی بوم هه لړشت و باوک و
دایکی خو ی پیکه وه گرد به قوربانم و خو ش خو ش دیفه رموو: تیریان پیوه نی،
باوک و دایکم به قوربانت بی!). (تاج: ٥/ل ٨٦/ز ١٢/ف ١ - مه زناهی سه عد).

١٤٦٧- عَنْ الْمُسَوَّرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ عَلِيًّا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) خَطَبَ بِنْتَ أَبِي جَهْلٍ فَسَمِعَتْ بِذَلِكَ فَاطِمَةُ فَآتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَزْعُمُ قَوْمُكَ أَنَّكَ لَا تَغْضَبُ لِبَنَاتِكَ وَهَذَا عَلِيٌّ نَاكِحٌ بِنْتَ أَبِي جَهْلٍ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمِعَتْهُ حِينَ تَشْهَدُ يَقُولُ: أَمَا بَعْدُ الْكَحْتُ ابَا الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ فَحَدَّثَنِي وَصَدَّقَنِي وَأَنَّ فَاطِمَةَ بَضْعَةٌ مِنِّي وَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يَسُوءَهَا وَاللَّهُ لَا تَجْتَمِعُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِنْتُ عَدُوِّ اللَّهِ عِنْدَ رَجُلٍ وَاحِدٍ فَتَرَكَ عَلِيٌّ الْخُطْبَةَ. (الحديث: ٣٧٢٩، اطرافه في: ٩٢٦، ٣١١٠، ٣٧١٤، ٣٧٢٩، ٣٧٦٧، ٥٢٣٠، ٥٢٧٨) (٢٣٣).

میسوهی کوری مه خره مه (رمزی خودی لی بی) فه رمووی: عه لی کوری
نه بوتالیب، خوازبینی کچی نه بوجه لی گرد بو خو ی، که به سه ر فاطیمه ی
کچی موحه ممه د بهینی، کاتا حه زره تی فاطیمه به مه ی زانی، رویش ت بو
خرمه تی باوکی و سکا لای له م باره یه وه له ده ست نیمامی عه لی می ردی کرد و
عه رزی کرد: خرمانی تو، به قه سه ی نه وان بی، تو له سه ر که جه کانت
ناکه یته وه، نه گهر می رده کانیان ژنیان به سه ر بهینی، تو له سه ریان هه لئاده ی تی
و له م لایه نه وه در به ست نایه ی ت، هه ر له م بو چوونه و بیرو باومر وه یه، که

(٢٣٢) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: فضائل سعد... رقم: ٢٤١٢.

(٢٣٣) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: فضائل فاطمة بنت النبي... رقم: ٢٤٤٩.

ئەو ە تا ەلى دەپەوئ ەوئ بەسەر م بهئنى و جەمیلەى كچى ئەبو جەهل مارە
بكا بۆ خۆى جا ئايا راستە كەتۆ لەسەر ئىمە ناكەيتەو ەو لە مێردەكانمان
شتىوا قەبوول دەكەن ەويمان بەسەر بهئنى؟

جا پيغەمبەر (درووى خودى لى بى) ەئسايەو ە لەم بارەپەو ە، وتاریكى
فەرموو، بە گوپی خۆم گویم ئى بوو، پيغەمبەر (درووى خودى لى بى) لەسەر دوانگە،
وتاریكى داو شایەتمانی ەئناو ئەو جا فەرمووى: (لەپاش ئەمە، من ژنم دابە
ئەبولعاصى كورپى رەبیع، ئەو پیاو ە گفتى داپیم، كەژن بەسەر زەینەبى كچم
نەهئنى، ئەو پیاو ە راستى لەگەل كەردم و قسەى خۆى پیاوانە برده سەر:
فاطیمەى كچى موحەممەد پارچەپەگە لە من، بەراستى ەزناكەم كەس دلى
برەنجینى و تووشى سەراسى بكا، ئەو ە راست بى سویندم بەپەزدانى پاك
ەرگیز شتى وا نابى، كە كچى پيغەمبەرى خواو كچى ئەبو جەهلى دوزمنى
خودا لەلای پەك پیاو كۆبنەو ەو ببن بەهەوپی پەكتر) ئیتر ەلى وازى لە
خوازبینىپەگەى ەئنا. (تاج/ ٥/ ل ١٠٨/ ز ١٩/ ف ٢٠١).

١٤٦٧ م- وعنه قال سمعتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَذَكَرَ صَهْرًا لَهُ
مِنْ بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ فَأَتَنِي عَلَيْهِ فِي مُصَاهَرَّتِهِ أَيَّاهُ فَأَحْسَنَ قَالَ حَدَّثَنِي فَصَدَّقَنِي
وَوَعَدَنِي فَرَفَى لِي (٢٣٤).

ديسان ميسومر (رەزى خودى لى بى) فەرمووى: گویم ئى بوو پيغەمبەر (درووى
خودى لى بى) باسى زاواپەكى خۆپى زۆر بە جوانى دەكرد، كەلە ئەو ە عەبدى
شەمس بوو، فەرمووى: (قسەى بۆم كەردو قسەكەى راست دەرچوو، بەئینى پیم
داو بە ئینەكەى برده سەر لەگەلما).

ئەم دوو فەرموودەپە جوانترن بەلگەن لەسەر ئەو ە ژن یان وەلى و
هەقدارى ژن لەپیش مارەبرین دا مافى ئەو ە هەپە: كە بەئین لەمێرد
ومرەگرئ كە هەوپی بەسەر نەهئنى.

١٤٦٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثًا وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ اسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَطَعَنَ بَعْضُ النَّاسِ فِي أَمَارَتِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنْ تَطَعْتُمْ فِي أَمَارَتِهِ فَقَدْ كُنْتُمْ تَطَعُونَ فِي أَمَارَةِ إِيهِ مِنْ قَبْلُ وَإِنَّمَا اللَّهُ إِنْ كَانَ لَخَلِيقًا لِلْأَمَارَةِ وَإِنْ كَانَ لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ وَإِنَّ هَذَا لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ بَعْدَهُ (الحديث: ٣٧٣٠، اطرافه في: ٤٢٥٠، ٤٤٦٨، ٤٤٦٩، ٦٦٢٧، ٧١٨٧) (٢٣٥).

عبدالوللای کوړی عومەر (رمزی خودیان لى بن) فهرمووی: پیغه مېهر (دروودی خودای لى بن) له شکریکی ناردو نوسامه ی کوړی زیدی کرد به سهر له شکریان، هندی کهس تانوتیان له فرماندهی نوسامه دمد، گوايه مناکاره و کونه کویلهیه، پیغه مېهریش (دروودی خودای لى بن) فهرمووی: (خو ئه گهر نیوه نیستا تانه و تانوت له فرماندهی، نوسامه بدن، نه وه شتیکی تازمنیه، چونکه له مېیش تانوتتان له سهر کردهی زمیدی کوړی حارسه ی باوکیشی دمد، گوايه دمیانگوت: زمید بنده ی نازاد کراوه، چو ن دهی بیى به سهر له شکری سوپایی، که زورینه یان پیاوی به ته من و نازادن! دسا به هغه ی که هغه ی خودایه، باوکیشی وهك خو ی شایسته ی فرماندهی و سهر کرده ی بوو، وه زور زوریش خو شه ویستم بوو، وه له پاش خو ی نه م کو ږیم زور زور خو ش دموئ) (تاج/ ٥ ل/ ١٢٣ ز/ ٢٣ هـ/ ١- گهورمى زمیدی کوړی حاریسه) + (ز: ١١٣ ته جريد = ١٣٩ هـ تحولباری = بهرگی یه که م ل/ ١٣٧).

١٤٦٩ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ قَائِفٌ وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَاهِدٌ وَاسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَزَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ مُضْطَجِعَانِ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْأَقْدَامَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ قَالَ فَسُرَّ بِذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاعْجَبَهُ فَاخْبَرَ بِهِ عَائِشَةَ (الحديث: ٣٧٣١، اطرافه في: ٣٥٥٥، ٦٧٧٠، ٦٧٧١) (٢٣٦).

(٢٣٥) أخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: فضل زيد بن حارثة واسامة بن زيد، (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا). رقم: ٢٤٢٦.

(٢٣٦) والحديث أخرجه مسلم في النكاح (عيني / ١٦ ص ١١٠) - المترجم.

عائیشہ (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: پڑا حہ زہمت (درویدی خودی لی بی) تہ شریفی ہات بؤ لام زور کہیضی خوش بوو، لہ خوشیانا نوور لہ پرووی دہباری، فہرمووی: ئہی عائیشہ! دہزانیٹ کہ موحہ زیزی مودلہ جی، کہ شیوہ ناسیکی بہ ناوبانگ بوو ہات بؤ لام، لہ وکاتہدا ئوسامہ و زمیدی باوکی لہ ژیر پارچہ یہک قہ دیفہدا راکشابوون، سہری خویان داپوشیبوو، بہ لام قاجیان بہ دمرہ وہوو، موحہ زیز لہ سہر ئہم حالہ کہ چاوی پییان کہوت، گوتی: خاوندی ئہم قاجانہ باوک و کورن! (تاج ۳+ ل/۱۳۷ ز/۷۲ ف/۱- ش/د/ت/ن- ئہمہ گیرانہ وہی تاجہ، کہ باشرین رافہ و پروونکہ رومہیہ بؤ ئہم گیرانہ وہی ئیرہ).

رافہ و پروونکہ رومہیہ:

ئوسامہی کوپی زمیدی کوپی حاریسہ، خوئی رہشکہ لہ بوو، بہ لام زمیدی باوکی سپی بوو، لہ بہر ئہوہ لہ سہر دہمی نہ زانیڈا تانہی خراپیان لہ ئوسامہ دہدا، گواہہ کوپی باوکی خوئی نییہ) چوئن دہبی خوئی رہش بی و باوکی سپیکہ لہ بی؟ بروانہ ژمارہ: ۱۱۳ ت = ۱۳۹ ف = بہرگی یہ کہم لاپہرہ: ۱۳۷- ۱۳۸. باسی شیومناسی (نائیف) والہ بہرگی سییہمی تاجول ئو صوول دا ل/۱۷ ز/۷۲).

۱۴۷۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ امْرَأَةً مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ سَرَقَتْ فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَجْتَرِئْ أَحَدٌ أَنْ يُكَلِّمَهُ فَكَلَّمَهُ اسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَ إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكَوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ قَطَعُوهُ لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ لَقَطَعْتُ يَدَهَا (الحديث: ۳۷۳۳، اطرافہ فی: ۲۶۴۸، ۳۴۷۵، ۳۷۳۲، ۳۷۳۳، ۴۳۰۴، ۶۷۸۷، ۶۷۸۸، ۶۸۰۰) (۲۳۷).

(۲۳۷) وَاخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْحُدُودِ (عَيْنِي / ۱۳ ص ۲۱ - الْحَدِيثُ / ۱۴) انظر: (صم / ۱۱ ص ۸۶ =

عائیشہ (رمزای خودای لـج بـی) فہرمووی: ژنیکی مہخزوومی دزی کردبوو، قورہیش زۆر بہتہنگیہوہ بوون، گوتیان: بہکئی بلّیین کہلہبارمیہوہ لہگہلّ پیغہمبہردا قسہبکا، ہہتا داری حەددی دزیی لّ نہدری، جا گوتیان: کئی پرکیشی ئہوہ دەکا لہ ئوسامہی کوپی زمیدبہ و لاوہ، کہ خوشەویستی پیغہمبہرہ.

جاکاتی کہ ئوسامہ ئہوہی عہرزی کرد، پیغہمبہر (درووی خودای لـج بـی) توورہ بوون، فہرمووی: (چۆن ہہلّہی وا دەگہی؟ چۆن تکادەگہی بۆ جی بہجی نہکردنی حەددیکی شہرعی، کہ خودا خۆی دایناوہ) ئہو جا ہہستاوہ دوانیکی لہم بارمیہوہ فہرموو، فہرمووی: (ئہی خەلکینہ! دزانن بۆچی نہتہوہکانی پیش ئیوہ لہ ناوچوون؟ چونکہ کاتی کہسیکی خانەدان لہناویان دزی بکردایہ وازیان لّ دەھینا، بہلام ئہگہر لازمبوون و بانہواکانیان دزی بکردایہ حەددیان لّ دەدا، جوولہگہگان وابوون، حەددیان لہ ئاغا و بہگہکانیان نہدەدا، بہلام ہہژاریکیان دزی بکردایہ دەستیان دەبیری.

جا سویندم بہیہزدانی پاک من ناھەقی وا قەبوول ناکەم، گریمان فاطیمہی کچیشم دزی بکا، بہپیی یاسانامہی خوا دەستی دەبیرم!). (تاج/۳ ل/۲۶۴ ز/۱۰۰ ف/۷).

پونکردنەوہ:

ئەم ژنہ ناوی فاطیمہی کچی ئەسوود بوو، لہ غەزای فەتح دا ھەندی خشی دزی، کاتی مەسەلہ کہ گەیشتەوہ بہ پیغہمبہر، وەبہپیی شەرع چەسپاکە دزی کردووہ، وە ھەموو مەرجەکانی دەست بپرین ھاتنەتەجی، فەرمانی فہرموو دەستیان بیری.

له ودهوا تهوبه یسه کی جوانی کرد، وه شووی کرد، وه زور جار کارا، شتیکی ببوایه، دههات بؤلای حه زره تی عانیسه، نه ویش داخوازییه که یی عمرزی پیغه مبه ر ده کرد و نه ویش بؤی جی به جی ده کرد.

ئه م جوړه که سانه باکونا هی که و مرهشیان لی بقه ومی، به لام هه ربه سه حابه داده نرین و بؤگپرانه وهی هه رمووده و حه دیت (عه دل) ده زمیرین.
 ۱۴۷۱- عَنْ اسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) حَدَّثَ عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَّهُ كَانَ يَأْخُذُهُ وَالْحَسَنُ يَقُولُ اللَّهُمَّ احْبِبْهُمَا فَآلِي احْبِبْهُمَا (الحديث: ۳۷۳۵، طرفاه فی: ۳۳۷۴۷، ۶۰۰۳، (۲۳۸).

ئوسامه ی کوپی زهید (رمزی خودای لی بی) هه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) من وحه سه نی کوپی عه لی هه ل ده گرت و منی ده خسته سه ر پانیکی و حه سه نی شی ده خسته سه ر پانه که ی تری و ده یفه رموو: (ئه ی خودایه! تو به شایهت به که من ئه م دوانه م خو ش ده وی، خودایه! تکام وایه که تو ش خو شت بوین!).

۱۴۷۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ أُخْتِهِ حَفْصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهَا إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَجُلٌ صَالِحٌ. (الحديث: ۳۷۴۰، اطرافه فی: ۱۱۲۱، ۱۱۵۶، ۳۷۳۸، ۷۰۱۵، ۷۰۲۸، ۷۰۳۰) و (الحديث: ۳۷۴۱، اطرافه فی: ۱۱۲۲، ۱۱۵۷، ۳۷۳۹، ۷۰۱۶، ۷۰۲۹، ۷۰۳۱) (۲۳۹).

ئیبینو عومه ر (رمزی خودایان لی بی) هه رمووی: حه فسه ی خوشکم که هاوسه ری پیغه مبه ره، بؤی گپرانه وه هه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) پئی هه رموو م: (عه بدوئلا پیاوی چاکه).

١٤٧٣- عَنْ عَلْقَمَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى، قَالَ: قَدِمْتُ الشَّامَ، فَصَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ قُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا فَاتَيْتُ قَوْمًا، فَجَلَسْتُ إِلَيْهِمْ، فَإِذَا شَيْخٌ قَدْ جَاءَ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى جَنْبِي. قُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: أَبُو الدَّرْدَاءِ فَقُلْتُ: أَلَيْ دَعْوَتُ اللَّهِ أَنْ يَسِّرَ لِي جَلِيسًا صَالِحًا، فَيَسِّرَكَ لِي، فَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): مِمَّنْ أَنْتَ؟ قَالَ: مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ قَالَ: أَلَيْسَ فِيكُمْ أَوْ مِنْكُمْ صَاحِبُ السَّرِّ الَّذِي لَا يَغْلُمُهُ غَيْرُهُ يَعْنِي حُذَيْفَةَ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى قَالَ: أَلَيْسَ فِيكُمْ أَوْ مِنْكُمْ الَّذِي أَجَارَهُ اللَّهُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ يَعْنِي عَمَّارًا قُلْتُ: بَلَى قَالَ: أَلَيْسَ فِيكُمْ أَوْ مِنْكُمْ صَاحِبُ السَّوَالِكِ وَالْوَسَادِ أَوْ السَّرَّارِ؟ قَالَ: بَلَى قَالَ: كَيْفَ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَقْرَأُ وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَى وَالنَّهَارُ إِذَا تَجَلَّى؟ قُلْتُ: وَالذِّكْرُ وَالْإِثْنَى قَالَ: مَا زَالَ يَبِي هَؤُلَاءِ حَتَّى كَادُوا يَسْتَرْلُونَنِي عَنْ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث: ٣٧٤٢، اطرافه في: ٣٢٨٧، ٣٧٤٣، ٣٧٦١، ٤٩٤٣، ٤٩٤٤، ٦٢٧٨) (٢٤٠).

عەلقەمە (سۆزۈ مېھرەبانی خودای ئی بى) ھەرمووی: چووم بۆ شام، کاتى گەيشتمە ديمەشق چوومە مزگەوت، دوورکات نويزم تيا کرد و گوتم: ئەى خودايە! ھاونشينيکى باشم بۆ پرەخسینە، جا کۆمەئى لەوئى بوون، چووم لەلایان دانیشتم، جا زۆرى نەبرد چاوم ئى بوو پیرەميردى ھات، لەتەنیشتمەو ھە دانیشتم، پرسیم: ئەمە کيیە؟ گوتیان: ئەبو دەرديايە (بروانە: ژمارە: ٨٩٧ = ١٩٤٥ف = بەرگى/ ٢/ ل ٢٨٣). گوتم: ئومیدە خودا نزاكەى گیرا کردیم.

پيەم گوت: کاتى ھاتم بۆ ئيرە لەخوا پارامەو ھاونشيني خاسم بۆ پرەخسینى، ئەو ھە تا تۆى بۆم پرەخساند، ئەبودەرداء (رەزای خودای ئى بى) ھەرمووی: تۆ

(٢٤٠) ووقع في رواية داود بن ابي هنر عن الشعبي عن علقمة في هذا الحديث: (وان هؤلاء يريدون ان ازول عما اقراني رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ويقولون لي: اقرا: فوما خلق الذكر والانثى وواتي والله لااطيعهم اخرجه مسلم (فتح/٨ص٧٠٧، رقم: ٤٩٤٤) - المترجم .

خه لکی کویت؟ گوتم: خه لکی کووفه م، فهرمووی: له قسه ته وه وادیاره که
 فیرخوازی و ویلی به شوین زانینا خو نه وپیاوه داناو زانییه که ناوداره
 به رازگری پیغه مبه ر (صاحب سر النبی پروانه: ژماره: ۱۶۳ ته جرید= ۲۲۴هـ تـج
 = بهرگی/ ۱ ل/ ۸۳) وا له ناو نیوه دا، که نه و نهین و رازانه ی که پیغه مبه ر
 گوتونی پی، همر خویدمیانزانی واته: حوزمیفه ی کوری یه مانتان له ناودایه،
 ههرچی پرسیاریکتان هه بی ده توان له و بپرسن. منیش گوتم: به لی وایه
 فهرمووی هه: خو نه و پیاوه زانیه شتان وا له ناودا، که له سهر زمانی
 پیغه مبه ر خو، خودا په نای داوه له شهیتا، واته: عه مزاری کوری یاسیر (بر:
 ژ: ۱۴۵۱ ت= ۳۶۶۱هـ = بهرگی/ ۴ ل).

منیش گوتم: به لی فهرمووی: خو خاوه نی سیواک، یاخواوه نی سـرو
 رازیشتان واله ناودا، واته: عه بدو لای کوری مه سهوود؟ گوتم: به لی واته:
 زانای گه وره گه وره له لای خو تان زوره، ئیر ج پیویست شت له که سی تر
 بپرسن.

له پاشدا فهرمووی: ئه ری پیم بل: ئیبنو مه سهوود ئه م نایه ته ی چو ن
 ده خویند: ﴿واللیل اذا یغشی والنهار اذا تجلی﴾ ی چو ن ده خوینده وه؟ منیش
 گوتم: ئاوا ی ده خوینده وه: ﴿واللیل اذا یغشی والنهار اذا تجلی والذکر والانثی﴾.
 نه و جا نه بودمراء فهرمووی: (پیغه مبه ر (درویدی خودای لی بی) به زاری پیروزی خو ی
 ئه م سوورمه ته ی بی گووتم و ئه م سوورمه ته م به ده می خو م له ده می پیغه مبه ر
 خو ی له سهر ئه م شیوه یه: ﴿واللیل اذا یغشی والنهار اذا تجلی والذکر والانثی﴾
 وهر گرتووه، که چی ئیسته ئه مانه همر وازیان لی نه ده هی نام و ده یانویست که
 منیش ببه نه سهر قیرانه ت و شیوه خویندنه وه ی خو یان و، له باتی رسته ی:
 (والذکر والانثی) منیش وه ک شیوه خویندنه وه ی ئه وان بخوینمه وه: ﴿وما
 خلق الذکر والانثی﴾. (تاج: ۵ ل/ ۱۳۴ ز/ ۲۸- چاکیتی عه بدو لای کوری
 مه سهوود).

پوونگردنهوه:

کیشی شپوه خویندنه وهکانی قورئان ئیستا بووه به زانستیکی سهربه خو، له عولومی قورئان و له عولومی هدیث دا به دوور و دریژی قسه و گفتوگۆی چرو پړو خهست و خوئی له سهر کراوه سوودو بههریهکی زۆری ئوصولی و فیهقی ئی و مرگراوه. عهبدوئلائی کوری مهسعوود (رمزی خودایان لئ بئ) یهکیکه له گهوره هاوړی یانی پیغه مبهه، له موسولمانه ههره پیشینه کانه، دوو کۆچی کردووه، یهکی بۆ حه بهشه و یهکی بۆ مه دینه، ئامادهی غهزای بهدرو شهرگاکانی پاشی بووه، هه میسه له خزمهت پیغه مبهه دا بوو، مه گهر چوئنا خزمهتی چۆل بکراویه، خزمهتی پیلارهکانی پیغه مبهه دهکرد، لهکاتی ههستانا پیلارهکانی دادنه بۆی، وکی ترسۆلهکانی دهکرد هۆلی خوئی، ههشت سه دو چل وههشت فهرموودهی پیغه مبهه گیراوه تهوه، چلو چواریان بۆخاری و موسلیم گیراویانه تهوه، بیست و یهکیان تهنها له بوخاریدا هه، له موسلیم دانین، سی و پینجیشیان تهنها له صهحیحی موسلیم دا هه له صهحیحی بوخاریدا نین.

د فهرموئی: له زاری پیرۆزی پیغه مبهه خوئی (دروودی خودی لئ بئ) ههفتا سوورتهی قورئانم له بهر کردووه. یه کهم کهس بوو که له مه کهه به ناشکرا قورئانی دهخویند، ئیبنومهسعوود نه وهنده له گهئ مائی پیغه مبهه دا تیکه ل بوو، له خه لکی وایه که یهکیکه له خیزانی پیغه مبهه (دروودی خودی لئ بئ) ناودار بووبه صاحبی سیواکی پیغه مبهه، پیغه مبهه (دروودی خودی لئ بئ) موژدهی بهههشتی پێ داوه، بکوژی نه بوو جهه ل بوو، له مه دینه، سائی سیی و دووی کۆچی له ته مهنی شهست و هه ندیکا نه مری ههقی به جی هیئا، ئیمامی عوسمان نوپژی ته رمی له سهر کرد.

مامۆستایهکی قورئانزان و فهرموودمزان بوو، قوتابی و فهقیی زۆر ههیه له دوو بواره دا، ژنه کهی ناوی زینه ب بوو، بۆ زیاتر شارمزا بوون له

ژینامه‌ی نهم هاوړې مه‌زنه‌ی پټغه‌مبهر، بېروانه: تاج/ ۵ ل/ ۱۲۳ ز/ ۲۸ - باسی: گه‌ورمیی عه‌بدوللای کورې مه‌سعوود.

۱۴۷۴ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينًا وَإِنَّ أَمِينَنَا آيَتُهَا الْأَمَةُ أَبُو غُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ. (الحديث: ۳۷۴۴، طرفاه في: ۴۳۸۲، ۷۲۵۵) (۲۴۱).

نه‌نه‌سی کورې مالیک (رمزی خودای لی بی) فه‌رمووی: خو‌شه‌ویست (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (هه‌موو نه‌ته‌ومیی نه‌مینداریکي هه‌یه) نه‌مینداري ئیمه‌یش نه‌ی ئۆمه‌تی موچه‌مه‌دا! نه‌بو عوبه‌یده‌ی کورې جه‌راحه) (تاج/ ۵ ل- ۹۱ ز- ۱۳ ف- ۱ ش/ ت- باسی: گه‌ورمیی نه‌بو عوبه‌یده‌..).

۱۴۷۵ - عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ آتِنِي حَبَّةَ أَجَةٍ). (الحديث: ۳۷۴۹). (انظر: رقم: ۹۶۰ = بقرطی/ ۳ ل/ ۳۳) (۲۴۲).

به‌راء (رمزی خودای لی بی) دمفه‌رمووی: پټغه‌مبهرم بیني، حه‌سه‌نی کورې عه‌لی به‌فه‌لاندو‌شکانه‌و‌ه‌بوو، دمیفه‌رموو: (خودایه! من نه‌مه‌م خو‌ش ده‌وی، سا تو‌یش خو‌شت بو‌ی!). (تاج/ ۵ ل/ ۱۱۴ ز/ ۲۰ ف- ۳ ش/ ت- باسی گه‌ورمیی حه‌سه‌ن و حوسه‌ین).

۱۴۷۶ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ وَسَأَلَهُ عَنِ الْمُحْرِمِ قَالَ شُعْبَةُ أَحْسِبُهُ يَقْتُلُ الذِّبَابَ؟ فَقَالَ: أَهْلُ الْعِرَاقِ يَسْأَلُونَ عَنِ الذِّبَابِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ ابْنَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هُمَا رِيحَاتَايَ مِنَ الدُّنْيَا. (الحديث: ۳۷۵۳، طرفه في: ۵۹۹۴) (۲۴۳).

(۲۴۱) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: فضائل ابي عبدة، رقم: ۲۴۱۹ .

(۲۴۲) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: فضائل الحسن و الحسين رضي الله عنهما، رقم: ۲۴۲۲ .

(۲۴۳) لم اعثر على مصدر يشير الى اخراج مسلم له وقال العسقلاني في خاتمة كتاب

مناقب الانصار ج/ ۷ ص ۵۵ ط ج ، لم يوافقہ مسلم على اخراج حديث ابن عمر فيهما

ئەم فەرەمۇدەمە لە تاج دا ئاوازی: پیاویکی خەلکی عێراق لە ئیبو
 عومەری پرسی: ئەگەر کەسێ لەئیحرام دا بێ و مێش بکوژی چی
 فیدیهەکی لەسەرە؟ ئیبو عومەریش فەرەمۆی: خەلکی عێراق، حسینی
 کچەزای پیغەمبەر دەکوژن و لەمێش کوشتن دەپرسن! وەلحال پیغەمبەر
 (درودی خودی لێ بێ) دەفەرەمۆی: (حەسەن و حوسەین دوو چلە پێچانەیی منن
 لەدنای پۆشن دا). (بەروانی: تاج/٥- ١١٣- ٢٠- ١) + (بەروانی: ژمارە/١٢٩
 تەجرید).

پێوەندە:

ئەم بەهەرانە لەم فەرەمۇدەمە وەردەگیرێت:

١- کەسانی هەن کورد گوتەنی لە مازواناتی دەشکێن و دەیانەوی لە
 گزگلا نا هەڵبەسنەو، جا لەسەر ئەم بنیاتە، ئیبو عومەر سەرسامی پێشان
 داو، کە خەلکی عێراق تاوانی گەورە تی دەگوشتن، وەک کوشتنی حەزەرەتی
 حوسەینی کچەزای پیغەمبەر بێ، کەچی لەهەمان کاتدا وەزە لە کوشتنی
 مێش دەکەن!

٢- بۆیە منال بەرەپچانە دەچوێنرێ، چونکە منالێش وەک پێچانە بۆنی
 دەکری و دەنرێ بە سینگەو و چاوو دلی پێ پۆشن دەبنەو.

٣- گەرچی گەلی جار ئەوانەیی کە نەیسبەتی کاریکیان لێ دەدرێ،
 هەموویان ئەو کارە ئەنجام نادن، و هەیانە لە دڵەو ئەوکارە دە کەرەین،
 بەلام زۆر جار هەندێ کار دەدرێتە پال زۆرینەیی کۆمەڵی، کە ناسرابن بەو
 جۆرە شتە، بەلام بەبێ گومان کوردستانی خۆمان، بەهەموو بەشەکانیەو،
 بەر ئەم عێراق و مەشریقە ناکەوێ کە لەفەرەمۇدە پێرۆزدا، باسی خراپی
 کراوە و هەوال دراوە کە شەر لەویووە سەر هەل دەدا، چونکە سوپاس بۆ
 خودا کوردستان ئەوەتی چوو تە باوەشی قورئانەو، خەزەتی ئیسلامی
 کردوو، هەرەک لەپەنای ئیسلاما گەشەیی کردوو و خودا پەنای داو، کەم

گهل و نه ته وه هه یه که به قهه گه لی کورد خزمه تی ئیسلامی کردبی، نه وهنده مزگهوت و په رستگاو شیخ و مهلا و فهقی و قورئان و موسوئمانی پاک و پیروزی تیابی! سوپاس بو خودا. له نه هلی دلم بیستوو هه تا ئیسلام له چیاکانی مه ککه و مه دینه ناوانه بی، له چیاکانی کوردستانی ش ناوا نابی، که نه وهش بهر له هه ئهاتنی قیامت دهی.

١٤٧٧- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ ضَمَّنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى صَدْرِهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ عَلِّمَهُ الْحِكْمَةَ فِي رِوَايَةِ عِلْمِهِ الْكِتَابَ (الحديث: ٣٧٥٦، طرفه في: رقم: ٦٦ تجريد = ٧٥ فتح = بهرگی یه کهم ل/٨٩) (٢٤٤).

ئیبینو عه عباس (رمزی خودایان لى بى) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لى بى) گوشیمی به سنگیه وه وهرمووی: (اللهم علمه الحکمة: نهی خودایه! فیری دانایی و زانستی بالای بهرمووی).

١٤٧٨- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَى زَيْدًا وَجَعْفَرًا وَابْنَ رَوَاحَةَ لِلنَّاسِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ خَبَرُهُمْ فَقَالَ أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَاصِيبٌ ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَاصِيبٌ ثُمَّ أَخَذَ ابْنُ رَوَاحَةَ فَاصِيبٌ وَعَيْنَاهُ تَذَرِفَانِ حَتَّى أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ). (الحديث: ٣٧٥٧، طرفه في: ٦٠٤ تجريد = ١٢٤٦ فتح) (٢٤٥).

واتاو و مرگه پراومکه ی له ژماره: (٤٠٦) دا، به ته واوی راپورده. ١٤٧٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اسْتَفْرِئُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةٍ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَبْدًا بِهِ وَسَلَامٍ مَوْلَى أَبِي خُذَيْفَةَ وَأَبِي بَنِي كَعْبٍ وَمُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ قَالَ لَا أَذْرِي بَدَأَ

(٢٤٤) راجع رقم: ٦٦٦-ت= ٧٥-ف= بهرگی یه کهم ، لاپهړه: ٨٩- المترجم .

(٢٤٥) راجع رقم: ٦٠٤-ت= ١٢٤٦-ف= بهرگی دووهم، لاپهړه: ٢٦- المترجم و راجع ایضا رقم:

بَابُ اَوْ بِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (الحديث: ٣٧٥٨، اطرافه في: ٣٧٦٠، ٣٨٠٦، ٣٨٠٨، ٤٩٩٩) (٢٤٦).

عبدوللای کوری عه مری کوری عاص (رمزی خودایان لئ بئ) فه رموی:
به گوئی خوّم له زاری پیروزی خوشه ویستم بیستوه دهیفه رموو: (له لای نه م
چوار که سه قورنن بخوینن و فیری قورنن ببن: له لای عه بدوللای کوری
مه سهوودو سالی نازادکراوی نه بو حوزمه یفه و ثوبه ییهی کوری که عب و
موعازی کوری جه بهل). پیغه مبه ر (درودی خودی لئ بئ) له پیش دا ناوی
نیبنومه سهوودی هیئا، بو گرنگی پیدانی پتر پیی). (تاج/ ٥/ ١٣٢/ ٢٨/ ز
ف/ ١).

١٤٨٠ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَلْهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قِلَادَةً فَهَلَكَتْ فَارْسَلَتْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا فَادْرَكْتَهُمُ الصَّلَاةَ فَصَلُّوا بِغَيْرِ وُضوءٍ فَلَمَّا اتَّوَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَكُّوا ذَلِكَ إِلَيْهِ فَتَزَلَّتْ آيَةُ التَّيْمِمِ فَقَالَ أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لَكَ مِنْهُ مَخْرَجًا وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَاتٌ (الحديث: ٣٧٧٣، طرفه في: ٢١٦ ت = ٣٣٤ ف = بهرگی یه که م
لا په ره/ ٢٢٣ و مرگه راو مکه شی له وئ رابوورد) (٢٤٧).

١٤٨١ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ يَوْمٌ بُعِثَ يَوْمًا قَدَّمَهُ اللَّهُ لِرَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ افْتَرَقَ مَلَأُوهُمْ وَقِيلَتْ سَرَوَاتُهُمْ وَجَرَّحُوا فَقَدَّمَهُ اللَّهُ لِرَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي دُخُولِهِمْ فِي الْإِسْلَامِ). (الحديث: ٣٧٧٧، طرفاه في: ٣٨٤٦، ٣٩٣٠) (٢٤٨).

(٢٤٦) اخرجہ مسلم في فضائل الصحابة، باب: فضائل عبد الله بن مسعود وامه ... رقم: ٢٤٦٤ .

(٢٤٧) اخرجہ مسلم في الحيض، باب: التيمم ، رقم: ٣٦٧ .

(٢٤٨) لم يستثنه العسقلاني من الاحاديث المتفق عليها - المترجم .

عائىشە (رەزى خۇداى لى بى) ھەرموۋى: رۇۋى بوعاس، رۇۋىك بوو، خۇداى گەورە لە بەرخاترى پىغەمبەرى خوا (دروۋى خۇداى لى بى) ۋەپىشى خىستبوو، جاكاتى پىغەمبەر (دروۋى خۇداى لى بى) ھات بۇ مەدىنە، كۆمەلەيان بلو بوو بۆۋە، شاپپاۋەكانيان كوزرابوون، ۋە زامار و پەككەۋتە بوو بوون، لەبەر ئەۋەكەس نەمابوو لە مەدىنە لافى سەرۋكى ئى بداو مل بۇ پىغەمبەر كەچ نەكا، جا خودا ئەو رۇۋى قەۋمان پىش ھاتنى پىغەمبەر بۇ ئەۋى بەچەند سالى، ۋە ئەو بارو دۇخەى ئەم شەرە سازاندى، بوو بە ھۆى ئەۋەكە خەلگى مەدىنە بە ئاسانى بچەن زىر ئالاي ئىسلام).

پوۋىنگەنەۋە:

رۇۋى بوعاس شەرپى بوو، لە نىۋانى دوو ھۆزى سەرەكى مەدىنەدا پوۋى دا، كە ھۆزى ئەۋس و خەزرج بوون، بوعاس قەلەيكى ھۆزى ئەۋس بوو، دوۋمىل لە مەدىنەۋە دوور بوو، بە پىنج سال لە پىش كۆچ كىردى پىغەمبەر (دروۋى خۇداى لى بى) بۇ مەدىنە، ئەم ھەراپە قەۋماۋە، زۇرىنەى سەرگىردەكانى ئەم دوو ھۆزە لەم شەرە دا كوزران، ۋە جۆرە پاشاگەردانى يەك و بى ياساىى و بى سەرگىردەكى يەك لە مەدىنەدا دروست بوو بوو، ئەۋە بوو بەھۋى ئەۋەكە ئىسلام بە ئاسانى جى پاي خۇى بىكاتەۋەۋە ئەۋبۇ شاىى يە پىر بىكاتەۋە.

ارھاساتىكى زۇر پىش لە دايكبوۋنى پىغەمبەرۋ لە پاش لەدايك بوۋنى و لەپىش بوۋنى بەپىغەمبەرۋ بەر لە كۆچ كىردى پوۋى داۋە، ۋەك پوۋداۋى ئەصحابول فىل و لەتكىردى سىنگى پىغەمبەر بە مىندالى و پىرۋزى و پىت و ھەرى كاتى لە دايكبوۋنى و مۇرى پىغەمبەرۋەتە بە ناۋشانىەۋە و بەردو دار سلاۋى ئى كىردوۋەۋە گەللى ھەۋالى ترى لەم بابەتە، كە بە موحلىيان دەگەنە ھەددى تەۋاتور بىروانە: بەرگى چۈارەمى تاجول ئۈصۋول، لاپەرە/۲۸۰-۲۸۸ ۹۲/، ۹۳، ۹۴).

١٤٨٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَوْلَا الْهَجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ (الحديث: ٣٧٧٩، طرفه في: ٧٢٤٤) (٢٤٩).

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بئ) ھەرمووی: خوۆشەویست (دروودی خودای لی بئ) ھەرمووی: (یاریدەدەمران واتە: ئەنصار لە ھەرشوو ھەردیکەوہ پڕۆن منیش لەگەڵ ئەوانا دەپۆم و خۆم لەوان جیا ناکەمەوہ، لەبەر ئەوہ نەبێ کە کوچکار و موھاجیرم، دنا بابایی دەبووم لە یاریدەدەمران، کە ناسراون بە ئەنصار). (تاج/ ٥/ ل ١٧٦/ ز ٤٤/ ف ٥).

١٤٨٣- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (الْأَنْصَارُ لَا يُحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُتَافِقٌ فَمَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ). (الحديث: ٣٧٨٣) (٢٥٠).

بەرەاء (رمزای خودای لی بئ) ھەرمووی: خوۆشەویست (دروودی خودای لی بئ) ھەرمووی: (موسوولمان یاریدەدەمران (ئەنصار) ی خوۆش دەوێ، ناپاک (دوو پروو=مونا فیق) یش رھێ لێیانە، ئیتر ئەوہی ئەنصاری خوۆش دەوێ خودایش ئەوہی خوۆش دەوێ، وە ئەوہی رھێ لەوانە خوداش رھێ لەوہ!). (تاج/ ٥/ ل ١٧٧/ ز ٤٤/ ف ١- ش/ ت).

پەنکەرەنەوہ:

کۆمەلگای ئیسلام لەسەر تاوہ لە مەدینە بە شیوہی سەرەکی بریتی بوو، لە دوو کۆمەلەی گەورە:

(٢٤٩) لم يستثنه العسقلاني من الاحاديث المتفق عليها- المترجم .

(٢٥٠) أخرجه مسلم في الايمان ، باب : الدليل على ان حب الانصار وعليه من الايمان،

یه کهم: کۆمه‌له‌ی کۆچکاران که نه و موسوئلمانانه بوون، له‌مه‌که‌وه، له تاو ده‌ستدریژی ناموسوئلمانه‌کان لێیان، گۆج و باریان کرد بۆ مه‌دینه، پێغه‌مبهر (دروودی خودی لێ بێ) خوشییه‌کی بوو له‌م کۆچه‌رانه.

دووهم: کۆمه‌له‌ی یاریده‌مهران که بریتی بوون له‌وانه‌ی که خه‌لکی مه‌دینه بوون و موسوئلمان بوو بوون، کۆمه‌له‌ی یه‌که‌م ناسراون به موهاجیرین، واته: کۆچکاران، کۆمه‌له‌ی دووهم ناسراون به نه‌نصار، واته: یاریده‌مهران.

جا پێغه‌مبهر (دروودی خودی لێ بێ) بۆ ڕوونکردنه‌وه‌ی به‌رزیه‌ی پله‌و پایه‌ی نه‌نصار نه‌م فهرمووده‌یه‌ی فهرموو، له‌گه‌ڵ چه‌ند فهرمووده‌یه‌کی تری له‌م بابه‌ته.

١٤٨٤ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النِّسَاءَ وَالصَّبِيَّانَ مُقْبِلِينَ مِنْ عُرْسٍ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُنْثَلًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ قَالَهَا ثَلَاثَ مِرَارٍ (الحديث: ٣٧٨٥، طرفه‌ی: ٥١٨٠) (٢٥١).

نه‌نه‌س (ڕمزی خودی لێ بێ) فهرمووی: جاری پێغه‌مبهر (دروودی خودی لێ بێ) کۆمه‌لێ ژن و منالی یاریده‌مهرانی دی له‌ شایه‌ی و زهماوند ده‌گه‌رانه‌وه، جا پێغه‌مبهر (دروودی خودی لێ بێ) بۆ ته‌عبیر له‌هه‌ستی جوانی و ریزو نرخزانی خۆی به‌رامبه‌ربه‌م دوو چین و توێژه‌ی کۆمه‌لگا، ڕێک هه‌ئسایه‌ سه‌رپاو راست ڕاوه‌ستاو سێ جار فهرمووی: (خودا ئاگای لێیه‌ که ئێوه له‌ خۆشه‌ویستترین که‌سانن لای من). (تاج/ ٥ ل/ ١٦٧ ز/ ٤٤ ف/ ٣- ش).

١٤٨٥ - وَعَنْهُ فِي رَوَايَةٍ، قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَهَا صَبِيٌّ لَهَا فَكَلَّمَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

فَقَالَ: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ اَكُفُّمُ احَبُّ النَّاسِ اِلَيَّ مَرَّتَيْنِ) (الحديث: ۳۷۸۶، طرفاه
في: ۵۲۳۴، ۶۶۴۵) (۲۰۲).

ديسان ئەنەس (رمزى خوداى لى بى) فەرموۋى: ئافرەتى لەھۇزى يارىدەدەران
(ئەنصار) ھاتە خزمەتى ھەزرىت (دروودى خوداى لى بى) مناللىكى خۇيى پى بوو،
پېغەمبەر (دروودى خوداى لى بى) قەسەو گوشتوگۇى لەگەل دا كرد، و فەرموۋى: (بەو
كەسە كەگيانى من وا لەدەسىا، ئىوہ ئەى دەستەى يارىدەدەران!
خۇشەويستىرەن كەسن لە لای من). سى جار ئاۋاى فەرموو. لەگىرەنەۋەى
ئىردەا دوو جار ئاۋاى فەرموو. (تاج: ۵/ل ۱۶۷/ز ۴۴/ف ۴).

۱۴۸۶ - عَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَتِ الْاَنْصَارُ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ لِكُلِّ نَبِيٍّ اَتْبَاعٌ وَاَنَا قَدْ اَتْبَعْنَاكَ فَاذْعُ اللَّهُ اِنْ يَجْعَلَ اَتْبَاعَنَا مِنَّا قَدْعًا بِهِ.
(الحديث: ۳۷۸۷، طرفه في: ۳۷۸۸) (۲۰۳).

زەمىدى كۆرى ئەر قەم (رمزى خوداى لى بى) فەرموۋى: يارىدەدەران (ئەنصار)
فەرموۋىان: ئەى پېغەمبەرى خودا! ھەموو پېغەمبەرى لەكاتى خۇيا
لايەنگىرو پەپرەۋانى تايبەتى خۇى بوو، ئىمەيش پەپرەۋانى تۆين و شوين
رېبازى پىرۋزى تۆ كەوتووین و خودا دەستى رېز و قەدرى لى ناۋىن و ناۋى
ناۋىن ئەنصار، جابۇ ئەۋەى ئەم رېزو قەدر و بەھرو سەربەرزىيە،
بەردەست و دەست و پېۋەندو ھاۋپەيمان و شوين خۆرە كانىشمان بگىرەتەۋە،
دەى تۆ بۇھرموو نزاۋ دوعامان بۆكە، ئەۋىش ئەو نزاىەى بۆكردن و
فەرموۋى: (خودايە! پەپرەۋان و شوين كەوتوانىشان لەخۇيان بن). (تاج: ۵/
ل ۱۶۸/ز ۴۴/ف ۸).

(۲۵۲) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: من فضائل الانصار، .. رقم: ۲۵۰۹ .

(۲۵۳) لم يوافقہ مسلم (فتح/ص ۵۵۰) خاتمة انظر صحيح مسلم ج/ ۱۶ ص ۶۸- ۷۱ - مبحث

فضائل الانصار - المترجم .

۱۴۸۷- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ خَيْرَ دُورِ الْإِنصَارِ دَارُ بَنِي النَّجَّارِ ثُمَّ عَبْدُ الْأَشْهَلِ ثُمَّ دَارُ بَنِي الْحَارِثِ ثُمَّ بَنِي سَاعِدَةَ وَفِي كُلِّ دُورِ الْإِنصَارِ خَيْرٌ فَلِحَقْنًا سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ فَقَالَ: أَبُو اسِيدٍ أَلَمْ تَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْرَ الْإِنصَارِ فَجَعَلْنَا آخِرًا؟ فَأَذْرَكَ سَعْدُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَيْرَ دُورِ الْإِنصَارِ فَجَعَلْنَا آخِرًا؟ فَقَالَ: أَوَلَيْسَ بِحَسْبِكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْخِيَارِ. (الحديث: ۳۷۹۱، طرفه في: ۷۱۳ ت = ۱۴۸۱ فتح = بهرگی دووم لاپره/۱۳۵) (۲۵۴).

لیرهدا له کو تاوه دهفه رموی: جا گه یشتین به سه عدی کوری عوباده، نه بو نوسه ید پیی فه رموو: نایا دمرانی که پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) پله و پایه ی یاریده دمرانی، له باشیدا دیاری کرد، به لام نیمه ی به نی ساعیده ی خسته دواوه؟ سه عدیش پویشته هه تا پیغه مبه ری گرت هوه و عهرزی کرد: پیغه مبه ری خوا! ریزبه ندی باشی پله و پایه ی یاریده دمرانت دیاری کرد ووه، که چی پله ی باشی خیل نیمه ت خستوته دواوه؟ پیغه مه ریش (دروودی خودای لی بی) فه رموو: (بهس نیه که وان له ریزی باشانا).

۱۴۸۸- عَنْ اسِيدِ بْنِ حُضَيْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْإِنصَارِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا تَسْتَعْمِلْنِي كَمَا اسْتَعْمَلْتَ فَلَانًا؟ قَالَ: سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي اثْرَةً فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ. (الحديث: ۳۷۹۲، طرفه في: ۷۰۵۷) (۲۵۵).

نوسه یدی کوری حوزه یر (رمزی خودای لی بی) فه رموو: پیاو یکی نه نصاری گوتی: نه ی پیغه مبه ری خودا! منیش وهک فیساره کهس بکه به سه رکاری کاری و له سه ر نیشا دام بنی، فه رموو: (نیوه دوا ی خو م تووشی خو خویی و خو په رستی دهن و نازی نه م و نه و دهن به سه رتانا، جاله کاتی وادا ددان به

(۲۵۴) راجع رقم: ۷۱۳ ت = بقرطی / ۲۲ - ۱۳۵، اخرجه مسلم، رقم: ۱۰۳۹ - المترجم.

(۲۵۵) اخرجه مسلم في الامارة، باب: الامر بالصبر عند ظلم الولاة و استنثارهم، رقم:

خوتانا بگرن و صهبرو نارام بکهن به پیشه‌ی همه‌میشه‌تان و له‌سهر پرۆپیتی
جیهان ئازاوه مه‌نینه‌وه، تاله به‌هه‌شتا، له‌سهر چه‌وزی که‌وسهر به‌خۆم
ده‌گه‌نه‌وه (تاج/ ۵ ل/ ۱۷۲ ز/ ۴۴ ف/ ۱۶).

۱۴۸۸م- وَعَنْ اَبْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فِي رَوَايَةٍ وَمَوْعِدُكُمْ
الْحَوْضُ (الحديث: ۳۷۹۳، طرفه في: ۱۲۷۰ ت = ۳۱۴۷ ف = بهرگی سییهم
لاپه‌ره/ ۳۹۴ + ۱۲۷۱ ت = ۳۱۴۷ = بهرگی سییهم ل/ ۳۹۴).

۱۴۸۹- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) اَنَّ رَجُلًا اَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) فَبَعَثَ اِلَيْ نِسَائِهِ فَقُلْنَ مَا مَعَنَا اِلَّا الْمَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): (مَنْ يَضُمُّ اَوْ يُضِيفُ هَذَا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْاَنْصَارِ اَنَا فَانْطَلَقَ بِهِ اِلَى امْرَأَتِهِ
فَقَالَ: اَكْرَمِي ضَيْفَ رَسُولِ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: مَا عِنْدَنَا اِلَّا قُرْثُ
صَبْيَانِي فَقَالَ هَبْنِي طَعَامَكَ وَاَصْبِحِي سِرَاجَكَ وَكُوْمِي صَبْيَانِكَ اِذَا ارَادُوا عَشَاءَ
فَهَيَّاتِ طَعَامَهَا وَاَصْبَحْتِ سِرَاجَهَا وَكُوْمْتِ صَبْيَانَهَا ثُمَّ قَامَتْ كَأَنَّهَا تُصْلِحُ سِرَاجَهَا
فَاطْفَائُهُ فَجَعَلَا يُرِيَايَاهُ اِنَّهُمَا يَأْكُلَانِ فَبَاتَا طَاوِنِينَ فَلَمَّا اصْبَحَ غَدَا اِلَى رَسُولِ اللهِ
(صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ضَحِكَ اللهُ اللَّيْلَةَ اَوْ عَجَبَ مِنْ فَعَالِكُمَا فَانْزَلَ اللهُ:
﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَى الْاَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنُ نَفْسِهِ فَاُولَئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ﴾. (الحديث: ۳۷۹۸، طرفه في: ۴۸۸۹) (۲۵۶).

له‌تاج دا ئاوايه: دمیكه‌ین به‌شه‌رحی ئیره: ئه‌بو هوره‌یره (رمزای خودی لی
بی) فه‌رمووی: پیاوی هاته‌خزمه‌تی چه‌زمت (درووی خودی لی بی) فه‌رمووی: ئه‌ی
پیغه‌مبه‌ری خودا! له‌برسانا لاکه‌ی سه‌رم دی! ئه‌ویش یه‌که‌ یه‌که‌ ناردی بۆ
خواردن بۆ لای هاوسه‌ره‌کانی خو‌ی - رمزای خودایان لئ‌بی- به‌لام هیچی لی
هه‌ئه‌که‌راندن، ئه‌وجا فه‌رمووی: ئای بۆ پیاوی ئه‌م شه‌و دالده‌ی ئه‌م پیاوه
بداو میوانداریی پی بکا، پیاوی له‌یاریده‌مدران (ئه‌نصار) هه‌ئسا گوتی: ئه‌ی
پیغه‌مبه‌ری خودا! من میوانداریی بۆ ده‌که‌م.

جا رُویشتنه ووه له مائه ووه به ژنه که ی گوت: ئەمە میوانی پێغه مبه ره (دروودی خودای لـ بـ) هیچ درێغی له گه ل مه که، ژنه که ی گوتی: به خودا به س خۆراکی منداله کان گومان دهبه م، گوتی: کاتی منداله کان داوای شیویان کرد، گورگانه شه وییان بۆ بکه و بیانخه و پنه و که نانه کت بۆ ئیمه دانا، به بیانووی چرا چاککردنه ووه خۆشت و مره و چراکه بکوژینه ووه، ئەم شه و خۆمان به سکی خالی شه و ده که پنه ووه با میوانه که ی پێغه مبه ره (دروودی خودای لـ بـ) بـی خزمه ت نه بـی و نانه که ی به تیرو ته سه لی بخوا شه و ی هه ره شه و ی که، هه ره چۆنی بـی دمه و، ژنه که یشی وای کرد.

جا بۆ به یانی که پیا و ده که رُویشته ووه بۆ خزمه تی پێغه مبه ره (دروودی خودای لـ بـ) فه رمووی: (به راستی خودای بالا ده ست و شکۆدار ئەم شه و، سه یری هات له کاری ئەم پیا و ده ژنه که ی، یافه رمووی: خودا پێکه نه ینی له کاری شیرین و جوانیان هات ئەوه من ده ی بـی خۆش بوو، جا خودای گه و ره یش ئەمه ی به م بۆ نه یه ووه نارده خواره ووه: ﴿وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ (۹/۵۹) واته: هه ره چه ند خۆشیان نه دارا و که م ده ستن و ده ستیان کورته له گه ل ئەوه شا به ره چاویان تیرو له پیا و ده تی و خیرکردن نه ترسا وه). (تاج/ ۷ ل/ ۱۸۹ ز/ ۴۲ ف/ ۷- سوورده تی هه شه ر).

۱۴۹۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: مَرَّ أَبُو بَكْرٍ وَالْعَبَّاسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) بِمَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ الْأَنْصَارِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَهُمْ يَنْكُورُونَ، فَقَالَ: مَا يُنْكِيكُمْ؟ قَالُوا: ذَكَرْنَا مَجْلِسَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِثًّا، فَدَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ بِذَلِكَ قَالَ فَخَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ عَصَبَ عَلَى رَأْسِهِ حَاشِيَةً بُرْدٍ، قَالَ: فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ وَلَمْ يَصْعَدْهُ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَاتَّيَّ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَوْصِيكُمْ بِالْأَنْصَارِ فَإِنَّهُمْ كَرِشِي وَعَيْيَتِي وَقَدْ قَضُوا الَّذِي عَلَيْهِمْ وَبَقِيَ الَّذِي لَهُمْ فَاقْبَلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَتَجَاوَزُوا عَنِّي

مُسَيِّئِهِمْ (الحديث: ٣٧٩٩، طرفه في: ٣٨٠١). (انظر صحيح مسلم بشرح النووي ج/١٦ ص ٦٨) (٢٥٧).

ئەنەسى كۆرى مالىك (رمزى خودى لى بى) فەرموۋى: ئەبو بەكرو غەباسى مامەى پېغەمبەر، (دروودى خودى لى بى) دەچنە ناو كۆپى لە كۆپى يارىدەدەران (ئەنصار) دەروانن دەگرىن، يەككىيان دەپرسى: ئەو بە دەگرىن؟! دەللىن: يادى ئەو كاتانەمان كىردۆتەو كە لە خىزمەتى پېغەمبەردا كۆرمان دەبەست و، لەناو ئىمەدا دادەنىشت، جا ئىستايىش مەترسى ئەو دەمان ھەيە كە خەزىمەت (دروودى خودى لى بى) بەم نەخۇشىيەى ئىستاي بمرى و ئىمە باناز بىكەوين! ئەو پىش دەچى بۆلای پېغەمبەر (دروودى خودى لى بى) و ئەمە باس دەكا بۆى، خەزىمەت (دروودى خودى لى بى) لەمال دەردەچى، سەرى بە پەراۋىزى عاباكەى دەپچى، سەردەكەو پتە سەر دوانگە، كە ئەو جارە دواجار بوو تەشرىفى بچىتە سەر دوانگە، لە پىشا سوپاس و ستيايشى خاۋى كىردو فەرموۋى: (ئەى موسولمانىنە! ئامۇزگارى و راسپىرىتان دەكەم كە زۆر باش بن بۆ يارىدەدەران، چونكە لە راستىدا ئەوان جەرگ و ھەناى منن و بۆخجەى پازو نياز و جىگەى باومپومتەمانەى منن، ئەوان زۆر بەجوانى ئەركى سەرشانى خۇيان بەمەردانە بەجىھىناۋە، ماۋەتەو ئەو كەھەقىيان بۆ بىكرىتەو و تۆلەى چاكە يان بىدرىتەو! دەى كوايە پىزو قەدرى چاكىيان بگرن و چاۋ پۆشيش لە خراپىيان بىكەن). (تاج/٥ ل/١٧٠ ف/١٣ ز/٤٤ - باسى پاگىزى و ھورەى يارىدەدەران (ئەنصار) (رمزى خودايان لى بى).

١٤٩١ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقُولُ: (خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ مَلْحَفَةٌ مُتَعَطِّفًا بِهَا عَلَى مَنْكِبَيْهِ وَعَلَيْهِ عِصَابَةٌ دَسْمَاءٌ حَتَّى

(٢٥٧) والحديث أخرجه مسلم في الفضائل عن ابي موسى (العيني/١٦ ص ٢٦٧ حديث رقم: ٢٨٩ وهو رقم: ٣٨٠١ في فتح الباري) انظر صحيح مسلم بشرح النووي ج/١٦ ص ٦٨ -

جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَاتَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَمَا بَعْدُ أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ النَّاسَ يَكْثُرُونَ وَتَقِلُّ الْأَنْصَارُ حَتَّى يَكُونُوا كَالْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ فَمَنْ وَلِيَ مِنْكُمْ أَمْرًا يَضُرُّ فِيهِ أَحَدًا أَوْ يَنْفَعُهُ فَلْيَقْبَلْ مِنْ مُخْسِنِهِمْ وَيَتَجَاوَزْ عَنْ مُسِيئِهِمْ). (الحديث: ٣٨٠٠) (٢٥٨).

ثیبنو عهباس (رمزای خودایمان لى بى) فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لى بى) له نه خویشینی سهرمه رگا، له مال هاته دمرئ، سافویه کی نالاند بوو به خویمه وه، دابووی به سهر هر دووشانیدا، سهرپیچیکى ره شیشی پیچابوو به سهریه وه، رۆیشت تاجوو له سهر مینه ره که دانیشت و، سوپاس و ستایشی خودای کردو فهرمووی: (له پاش سوپاس و ستایش، نهی موسولمانینه! بزائن تادی خه لکی تر زور دهب، به لام یاریده دهرمان به ره به ره کهم دهبه وه، چونکه له هر چوار لاهه خه لک دین و ئیسلام دهب، به لام یاریده دهرمان چینیکى تایبه تین، که یه کیکیان ئى مرد، یه کیکی تر نایه ته جیگه ی، هه تا وای ئى دى رۆزا دى وهك خوئی ناو چیشتیان ئى دى. جا نه گهر که سى له ئیوه بوو به سهره وکاری کاری وه دهیتوانی که زیان یاسوود به خه لک بگه یه نى نه وه باچه که ی چاکیان و مربرگرو چاو پۆشی له خراپه ی خراپیان بکات). (تاج/ ٥ ل/ ١٧١ ز/ ٤٤ ف/ ١٤).

پوونکردنه وه:

ئهم فهرمووده یه له ئه فرادی بوخارییه، موسلیم له ثیبنو عهباسه وه دمری نه هیناوه، له گه ل نه وه شیا موسیم نه صلی فهرموو ده که ی له نه نه سه وه دهره یناوه. که واته: تهره فیه حه دیث به شیکه له وه حه دیته که صه حابی یه ک دهیگیریه وه، که هه موو تهره فیه کانی له یه ک که سه وه دبن، وه دووریانزیک

لهیهك بابەتن، یاپەییومندی یان بەیك ڕووداوەوە ھەیە، بۆنەی گوتنەكەى و شوینى گوتنەكەى و زۆر لایەنى ترى یەكن، گەرچى گەلى جار تەرمفا لەگەل تەرمفەكەى ترى بەدیمن زۆر لە یەكتر دوورن، وایش دەبى جاروبار تەرمف لە صەحابییەكى تەرەو دەبى.

گرنگ لێردا ئەمەیه: ئاماژە بۆ تەرمفەکانى فەرموودەكەو ئاماژە بۆ ئەو: كەكى دمرى ھىناو ئەمانەو وینەى ئەم وردەکارىیانە بۆ ئەومىە كە بۆ تیگەشتنى تەواو، سوود و بەھرە لە شەرح و زیادە و فەوائىدى ھەموو وەجەو طورەوق و تەرفەکان وەربگىرى، بەتایبەتى بۆ پەسپۆرانى زانستى فەرموودە، یا لەکاتى ماناگردنى فەرموودەكەدا.

١٤٩٢- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ اهْتَرَأَ الْعَرْشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ (الحدیث: ٣٨٠٣) (٢٥٩).

جابیری کۆری عەبدوللا (زمای خودایان لى بى) فەرمووی: بەگوێى خۆم ژنەوتم لە پیغەمبەر خۆى (دروودی خودای لى بى) دەیفەرموو: (تەخت و بارەگای خودای میهرەبان، لەبەر خاترى مردنى سەعدى کۆرى موعاز کەوتە لەرزەلەرز). (تاج/٥/ل ١٧٤/ف ٢/ز ٤٥ - باسى گەورەیی سەعدى کۆرى موعاز).
١٤٩٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَا بَيْتَ إِلَّا اللَّهُ أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ ﴿لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ قَالَ: وَسَمَّيْنِي قَالَ: نَعَمْ فَبَكَيْ). (الحدیث: ٣٨٠٩، اطرافه فى: ٤٩٥٩، ٤٩٦٠، ٤٩٦١) (٢٦٠).

(٢٥٩) أخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: من فضائل سعد بن معاذ رضي الله عنه، رقم: ٢٤٢٦.

(٢٦٠) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: استحباب قراءة القرآن على أهل

الفضل و الحذاق فيه، وفي فضائل الصحابة ... رقم: ٧٩٩.

ئەنەس سى كۆپى مالىك (رمىزى خودى لى بى) فەرموۋى: پېغەمبەر (دروۋى خودى لى بى) بە ئوبەيى كۆپى كەبى فەرموۋ: (خودى گەورە فەرمانى پىم كىردوۋ، كەسوورەتى: ﴿لَمْ يَكُنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ لەلەي تۆ بخوینم).
ئوبەيى فەرموۋى: بەناۋى خۆم ناۋى ھىنام بۆت؟ فەرموۋى: (بەئى) جالە خۇشيانا ئوبەيى دەستى كىرد بە گىران (تاج/ل ۵/ ۲۹۱/ف ۲/ ز ۷۹ - دەبى بەھۇش و گۆشەوۋە گۆى بۆ خویندىنى قورئان شىل بىكرى).

پونكرەنەۋە:

ئەم بەھرانە لەم فەرموۋدەيە وەردەگىپىن:

۱- فەزلى و گەورەيى و بەھرەمەندى ئوبەي.

۲- دەور كىردنەوۋە خویندىنى قورئان و پەراۋەكانى شەرىعەت و رەوانكىردىيان لەلەي مامۇستاۋ پىسپۇران، سوننەتىكى گەورەيە.

۳- مامۇستاۋ لى فەقىتى خۆى بخوینى، كارىكى جوانى پەسەندە، لەبەر ئەوۋە نابى كەس شەرم لە شتى وا بىكا، بەلكوۋ مايەى شانازىيە بۆ ھەردوۋلا.
۱۴۹۴ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَمَعَ الْقُرْآنَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعَةٌ كُلُّهُمْ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنِّي وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبُو زَيْدٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ قُلْتُ لَأَنْسَ: مَنْ أَبُو زَيْدٍ؟ قَالَ أَحَدُ عُمَمَتِي (الْحَدِيثُ: ۳۸۱۰، اطرافه في: ۳۹۹۶، ۵۰۰۳، ۵۰۰۴) (۲۶۱).

ئەنەس (رمىزى خودى لى بى) فەرموۋى: بەسەرىنىي پېغەمبەر (دروۋى خودى لى بى)

بى) چواركەس لەيارىدەدەران ھەموو قورئانيان لەبەر بوو: ئەبويى كۆپى كەعب و موعازى كۆپى جەبل و ئەبوزەيد و زەيدى كۆپى سابىت. بەئەنەسم گوت: ئەبوزەيد كىيە؟ فەرموۋى: (يەككە ئە ئامۇزاكانى من). (تاج/ل ۵/ ۳۲۴)

(۹۲-۱)

۱۴۹۵ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ أُحُدٍ انْهَزَمَ النَّاسُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو طَلْحَةَ بَيْنَ يَدَيْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُجَوِّبٌ عَلَيْهِ بِحِجْفَةٍ لَهُ وَكَانَ أَبُو طَلْحَةَ رَجُلًا رَامِيًا شَدِيدَ الْقَدِّ يَكْسِرُ يَوْمَئِذٍ قَوْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا وَكَانَ الرَّجُلُ يَمُرُّ مَعَهُ الْبَجْعَةُ مِنَ الثَّبَلِ فَيَقُولُ: انْثَرَهَا لِابْنِ طَلْحَةَ. قَالَ: وَيُشْرِفُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْظُرُ إِلَى الْقَوْمِ فَيَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ: يَا ابْنِي اللَّهُ يَا ابْنِي أُمِّي لَا تُشْرِفْ يُصِيبُكَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ الْقَوْمِ، نَحْرِي دُونَ نَحْرِكَ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ عَائِشَةَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ وَأُمَّ سُلَيْمٍ وَالْهُمَا لَمْ شَمَّرَتَا إِرَى خَدَمَ سُوقِهِمَا تُنْقِزَانِ الْقَرَبَ عَلَى مُتَوْنِهِمَا تُفْرِغَانِهِ فِي أَفْوَاهِ الْقَوْمِ، ثُمَّ تَرْجِعَانِ فَتَمْلَأْنِيهَا ثُمَّ تَجِيئَانِ تُفْرِغَانِهِ فِي أَفْوَاهِ الْقَوْمِ وَلَقَدْ وَقَعَ السَّيْفُ مِنْ يَدَيَّ ابْنِ طَلْحَةَ أُمًّا مَرَّتَيْنِ وَأُمًّا ثَلَاثًا (الحديث: ۳۸۱۱، اطرافه في: ۲۹۰۲، ۲۸۸۰، ۴۰۶۴) (۲۶۲).

نه نهس (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: رُوژی هه رای ئو حود خه لکه که له دهوری پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) هه لهاتن، به لام نه بوتله له لهو کاته دا به فه له خانه که یه وه خوئی دهکا به سو په رو دمی به سه نگهه بۆ پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) نه بو ته له له پیاویکی تیر نه ندازی ژیی که وان کرژو قایم و توند بوو، نهو رُوژه نه وه ندده به توندی تیر دمه او یژئی دوو که وان، یاسی که وان ده شکینی، پیاو هه بوو تیر دانه که ی پر بوو له تیر، به وی دا رادمه بور، پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) پیی دمه فرموو: (تیر که شه که مت بۆ نه بوتله له هه ل بریژه).

پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) ناو به ناوا خوئی به رزه وه ده کردو سه ری ده کیشا، هه تا ته ماشای هه لویست بکاو تی که رژانی هه ردو لا به راورد بکا، تاتی بگا له بارو دۆخی جهنگ و به یه کادانی پیاوان و له په روت و به په یوه چوونی شه، نه بوتله له به په رۆشه وه پیی گوت: نهی پیغه مبهه ری خودا!

باوك و دايكم به قوربانت بن، وامهكه، سهرمهكيشه، مهبادا تيريكى دوزمن بت پيكى، سينگى من قهلقانى سينگى تويه، من لهشى خوم كردوه به قهلقان و سهنكهرى تو.

عائيشه كچى نهبو بهكرو نوموسولهيمى دايكمم دى، زور زور خيراو بهدهست و برد بوون، به كول بهكونده ئاويان دههيناو قوليان ههلكردبوو، خرخال و پاوانهكانيان له قولهپيان دا دياربوو، به ههراكردن دههاتن و دهچوون و له ناو كوړى شهپهكهدا، له جهنگه شپهكهدا ئاوهكهيان دهگيپرا بهسهر جهنگاومرهكاندا، به ههنگلى كوندهكان ئاوهكهيان دهكرد بهدهمى پياوه غهزاكارهكانهوه، ههر لهگهل كوندهو جهوندهكان خالى دهبوونهوه، بهبى وچان ديسانهوه به قهلقمبازو بهگومهته دهگهپانهوه و پريان دهكردنهوه له ئاوو، دههاتنهوه بو شهپراگهكو و ئاوهكهيان دهكردوه بهدهمى پياوهكانهوه، ههتا دووباره خالى دهبوونهوه، وه ههروهها، وه نهو روزه لهو جهنگه بى سامانهدا دووجار ياسى جار شمشير لهدهستى نهبو تهلحه دهكهويته خوارهوه، چونكه پاش ترس و بيمهكهى روزه ئوحد خودا به لوتفى خوئى نهمن و ئاسايشى نارد بويان، به رهنكيكى وا سهرهوهنهوز (نوعاس) گرتنى، نهبو تهلحهش بههوى نهو سهرهوهنهوزوه چهندجائى شمشيرهكهى لهدهست دهكهوته خوارهوه (تاج/ ۵ ل ۱۷۹ ز/ ۴۹ ف/ ۱- باسى: چاكي نهبوتهلحه + تاج/ ۸ ل ۷۹ ز/ ۲۲ ف/ ۱).

۹۶ ۱ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (مَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا أَحَدٌ يَمُشِي عَلَى الْأَرْضِ أُمَّ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ: وَفِيهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ الْآيَةُ. (الحديث: ۳۸۱۲) (۲۶۳).

(۲۶۳) اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: من فضائل عبدالله بن سلام رضي الله عنه، رقم:

سہ عدی کوری ٹہبو ومقاص (رمزی خودی لئ ہی) فہرمووی: (لہ پیغہ مبہرم نہ بیستوہ بہ کہ سی کہ ہشتا لہ سمر دینابی و لہ سہر عہرد بگہرپی، کہ پئی بفرمووی: (نہم کہ سہ بہہشتیہ، جگہ لہ عہدوللای کوری سہلام، فہرمووی: نہم نایہ تہیش دہرباری عہدوللا ہاتہ خواروہ کہ دہفرمووی: ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ﴾ ۴/۱۰ - واتہ: شایہ تیکی راستگوی قسہ رہوایوا کہ خودای گہورہ ریز و بایہ خی بو شایہ تیہ کہی داناوہ، کہ لہ نہوہی یہ عقوب پیغہ مبہرہ، شایہ تی دا لہ سمر ٹہوہ کہ نہم قورٹانہ فہرموودہی خودایہ، نامہی نیراوی خودایہ). (تاج: ۵/ل ۲۱۱/ز ۶۱/ف ۱- باسی: فہرزی عہدوللای کوری سہلام (رمزی خودی لئ ہی)).

۹۷۱۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ رَأَيْتُ رُؤْيَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَصَصْتُهَا عَلَيْهِ وَرَأَيْتُ كَأَنِّي فِي رَوْضَةٍ ذَكَرَ مِنْ سَعَتِهَا وَخَضَرَتِهَا وَسَطَهَا عُمُودٌ مِنْ حَدِيدٍ اسْفُلُهُ فِي الْأَرْضِ وَأَعْلَاهُ فِي السَّمَاءِ فِي أَعْلَاهُ عُرْوَةٌ فَقِيلَ لِي: ارْقَهُ قُلْتُ: لَا اسْتَطِيعُ فَأَتَانِي مِنْصَفٌ فَرَفَعَ ثِيَابِي مِنْ خَلْفِي فَرَقِيتُ حَتَّى كُنْتُ فِي أَعْلَاهَا فَأَخَذْتُ بِالْعُرْوَةِ فَقِيلَ لِي: اسْتَمْسِكْ فَاسْتَيْقِظْتُ وَأَنَّهَا لَفِي يَدَي فَقَصَصْتُهَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تِلْكَ الرَّوْضَةُ الْإِسْلَامُ وَذَلِكَ الْعُمُودُ عُمُودُ الْإِسْلَامِ وَتِلْكَ الْعُرْوَةُ عُرْوَةُ الْوُثْقَى فَأَنْتَ عَلَى الْإِسْلَامِ حَتَّى تَمُوتَ (الحديث: ۳۸۱۳، طرفاه في: ۷۰۱۰، ۷۰۱۴) (۲۶۴).

فہیسی کوری عوبادہ (رمزی خودی لئ ہی) فہرمووی: (لہناو کوریکا بووم، سہ عدی کوری مالیک و ٹیبنو عومہریان تیادا بوو، عہدوللای کوری سہلام ہات، گوتیان: نہم پیاوہ بہہشتیہ، عہدوللا کہ ہاتہ ناو مزگہ وتہوہ دوو رکات نویژی کرد، ٹہوجا منیش ہہلسام چووم بو لای و پیم گوت: ٹہوانہ واوا دہلین و دہلین توبہہشتیت؟ گوتی: سوبحانہ للہ! چوں قسہی وادہ کہن؟

نەدەمبۇ شىئى كە بەباشى ئاكايان لىيى نىيە بىلەن و بلاوى بىكەنەو،
شەكەخۇي ئاوابوو:

(لەسەردەمى پېغەمبەر خۇيدا (دروودى خوداى لى بى) خەونىكەم بىنى،
گىرامەو بۇي، لەخەوما وەك لەناو باخىكەم، زۆر گەورەو پان و پۇرەو،
كۆلەكەيەكى ئاسن لەناو يا بوو، بىكەي لەناو زەويەكەدا بوو، نووكەكەي
چوو بوو بە خەوادا، قۇلغەيى بەنووچكە كەيەو بوو، نۆكەرى لە بىنابوو،
پىيان گوتەم: ئادەي پىادا سەركەو، گوتەم: ناتوانەم، جا نۆكەركە هات،
جەكەنى لە پىشەو بەرزەو كەرد، ئىت پىا سەركەو، هەتا سەرى سەردەو
چووم قۇلغەكەيم گرت، گوتيان: دەست مەكەم بگرە، كەخەبەر بوومەو،
ئەلغەكە لەناو دەستامبوو!)

جا كە ئەمەم گىرايەو بۇ پېغەمبەر (دروودى خوداى لى بى) فەرمووى: (ئەو
باخە ئىسلامەو ئەو كۆلەكەيەش كۆلەكەي ئىسلامە، كە بىرىتى يە لە پىنج
رۈكەنى ئىسلام: شەهادەو نۆۋىزۇ زەكات و رۇزۇو و خەج، ئەو قۇلغەيەش
قۇلغەي قايە واتە: عورومتول ووسقايە، كەبرىتى يە لە ئىمان و باومى
تەواوى دامەزراو بەخودا و بەنايىنى پىرۇزى ئىسلام، وەك خودا لە قورئان دا
دەفەرمۇي: ﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾
(البقرە / ۲/ ۲۵۶).

واتە: دەي ھەركەسى باومى بەشەيتان و بەدەستەي شەيتان نەبى و
حاشايان لى بكاو لە ھەمان كاتا باومى تەواوى بەخودا خۇي ھەبى و پىگەي
ھەق بگرى، كەپىگەي خودا پېغەمبەرەو بەس، ئەو بەپراستى دەستى
بەدەستە بەندىكى ئەستورى مەكەم و قايىمى وا گرتو، كە ھەركىز پىسان و
پىچرانى بۇ نىيە).

خۇشەويست (دروودى خوداى لى بى) مال و منال و ھەست و نەست بە قوربانى
گەردى بەرپى دىنىكەرانى گۆرى پىرۇز و نازادارى بى فەرمووشى: (ئەي

عبدالوللا! تو له سهر ئایینی پیروزی ئیسلام ده زیست و دهمریت و زیندوو دهمبیته وه! (تاج/ ۵ ل/ ۲۱۱ ز/ ۶۱ ف/ ۲ - گهوره می عه بدوللای کوری سه لام).

۱۴۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (مَا غُرْتُ عَلَى أَحَدٍ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا غُرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ وَمَا رَأَيْتُهَا وَلَكِنْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَكْثُرُ ذِكْرُهَا وَرُبَّمَا ذَبَحَ الشَّاةَ ثُمَّ يَقْطَعُهَا أَغْضَاءَ ثُمَّ يَبْعَثُهَا فِي صَدَائِقِ خَدِيجَةَ فَرُبَّمَا قُلْتُ لَهُ كَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا امْرَأَةً إِلَّا خَدِيجَةُ فَيَقُولُ أَتَاهَا كَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِي مِنْهَا وَلَدٌ) (الحديث: ۳۸۱۸، اطرافه في: ۳۸۱۶، ۳۸۱۷، ۵۲۲۹، ۶۰۰۴، ۷۴۸۴) (۲۶۵).

عائیشه ی هاوسهری پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) فه رمووی: رقهه نه کیشاوه له پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) له سهر هیج ژنیکی، وه کوو له سهر خه دیجه ی هاوسهری رقهه لی ده کیشاو هه ستم به هه ویباری ده کرد، خه دیجه شم هه رگیز نه دیوو، چونکه سی سال بهرله وهی پیغه مبهه من بگویند وه، خه دیجه مردوو، هوی نهه رقه کیشان وهه ست به هه ویباری به نه وه بوو: پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) زور باسی خوشه ویستی نهوی ده کرد و زور ناوی دهینا، بگره گه لی جار که مه پکی سهر ده بری، پارچه پارچه ی ده کرد و نهو جار دهینارد، بو دوست و خوشه ویستان و دهسته خوشک و ناشنا و روشناکانی خه دیجه، بو وهفادری بو ماف و یادی خه دیجه. گه لی جار عهرزی پیغه مبهه ده کرد: نهوه چیه نهوه نده دهلی: خه دیجه، خه دیجه، دهلی نهه جیهانه که سی تری تیدانییه نهو نه بی، نهویش دهیفرموو: (نافره تکی فره باش بوو، وه هاوهها باش بوو، سهر مرای نهوهیش منالم لی

(۲۶۵)- اخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: فضائل خديجة ام المؤمنين (رضي الله

هه‌بووا). (تاج/ ٥ ز/ ٣٦ ل/ ١٤٩ ف/ ١- چاکیتی و به‌هری خاتوو خه‌دیجه‌ی هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر).

١٤٩٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (اتَى جَبْرِيلُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ خَدِيجَةُ قَدْ آتَتْ مَعَهَا آتَاءَ فِيهِ إِدَامٌ أَوْ طَعَامٌ أَوْ شَرَابٌ فَأَذَا هِيَ أَتَتْكَ فَأَقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا وَمَنِّي وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ). (الحديث: ٣٨٢٠، طرفه في: ٧٤٩٧) (٢٦٦).

ئه‌بو هورمه‌ره (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: جویرائیل (سه‌لامی خوی لی بی) له‌ئه‌شکه‌وتی حیراء دیته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) ده‌فه‌رموی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه خه‌دیجه‌ی هاوسه‌رته، وا به‌رپوه واهات بو لات، ده‌فریک‌ی پییه پیخووری واتیادا، هیئاویه‌تی بویت یافه‌رمووی: خوړاک یاخواردنه‌وه‌ی تیادا هیئاوه بویت، جاکه گه‌یشته‌لات له‌لایه‌نی خودای گه‌وره‌و سه‌رومره‌و و له‌لایه‌نی منیشه‌وه، سلاوی لی بکه‌و، مزگی‌نی ئه‌وه‌یشی پی بده، که خودا له به‌هه‌شتا کۆشکیکی بو داناوه، له‌مرواری هوڵۆل دروست کراوه، نه‌دمنگه‌ ده‌نگو ه‌ره‌ ه‌ری واتیاداوه نه‌ناره‌حه‌تی و شه‌که‌تی و ماندوو بوون. (تاج/ ٥ ل/ ١٥١- سه‌رومری خاتوو خه‌دیجه. ف/ ٢).

١٥٠٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ اسْتَأْذَنْتُ هَالَةَ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ اخْتُ خَدِيجَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَعَرَفَ اسْتِئْذَانَ خَدِيجَةَ فَأَرْتَاغَ لِذَلِكَ فَقَالَ اللَّهُمَّ هَالَةَ قَالَتْ فَعِرْتُ فَقُلْتُ مَا تَذَكَّرُ مِنْ عَجُوزٍ مِنْ عَجَائِزِ قُرَيْشٍ حَمَرَاءِ الشَّدَقَيْنِ هَلَكَتْ فِي الدَّهْرِ قَدْ أَبْذَلَكَ اللَّهُ خَيْرًا مِنْهَا (الحديث: ٣٨٢١) (٢٦٧).

(٢٦٦) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: فضائل خدیجة ام المؤمنین (رضی اللہ

عتہا) برقم: ٢٤٣٢

(٢٦٧) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: فضائل خدیجة ام المؤمنین (رضی اللہ

عتہا) برقم: ٢٤٣٧

عائیشہ (رمزی خودی لئ بئ) دھفرموی: ھالہی کچی خوومیلیدی خووشکی خەدیجەى ھاوسەرى پىڭەمبەر، داواى رېڭەى کرد، کە بېتە خزمەتى پىڭەمبەر (دروودى خودى لئ بئ) پىڭەمبەر (دروودى خودى لئ بئ) بە دەنگى ئەودا دەنگى خەدیجەى بىرکەوتەووە وایزانی ئەو، چونکە دەنگیان لەیەك دەچوو، لەبەر ئەو ەراچەنى و فەرمووی: ئەى خودایە! دەى ھالەى کچی خوومیلیدبى! منیش دەمار گرتى و گوتم: ئەو چىیە ئەوەندە یادى ئەم پیرێژنە قورەیشیە کەپووە، لاغاوە سوورە، ددان لە دەمانەماوە دەکەیتەو، کە سەردەمىكى دوور و درێژە لەناو چوووە مردوو، کە لەگەڵ ئەوەیشدا خودا لە جیاتی ئەو ژنى باشتري پى بەخشیوی). (تاج/ ۵/ ز/ ۳۶/ ل/ ۱۵۱/ ف/ ۴).

پوونکردنەو:

خەدیجەى کچی خوومیلید (رمزی خودى لئ بئ) یەكەم ھاوسەرى پىڭەمبەر بوو، لە پشەووە بە چوارپشت دەگاتەو بە پىڭەمبەر، بەپى رەگەز نزیكترین ژنیەتى لىیەو، پىڭەمبەر (دروودى خودى لئ بئ) لەسەر پای جەماوەر، تەمەنى بیست و پىنج سال بوو کە خەدیجەى هیناو، خوومیلیدی باوکی لئى ماره کرد، لەپیش داژنى ئەو ھالە بوو، لە پاش ئەو شووى کرد بە عەتیقى كورى عائیز، پاش ئەو شووى کرد بە پىڭەمبەر، وەلە لای پىڭەمبەرما ھەتا مرد، بەر لە پازدە سال لە پىڭەمبەراییەتى شووى کردبە پىڭەمبەر (دروودى خودى لئ بئ) ژنىكى دارای دەولەمەندبوو، یەكەم کەس بوو کە نىسلام بوو، زۆر زۆر دلنەوايى پىڭەمبەرى دەکرد، دلى دەدایەو، ھانى دەدا لەسەر خوگرى و تىكۆشان و پەخشى داواکەى، ھەمیشە پشەتوانىكى جوان بوو بۆ پىڭەمبەر، لەم لایەنەو، ئەوسەردەمى پىڭەمبەر لە ئەشکەوتى حیراء، لە پیش سەردەمى پىڭەمبەراییەتى خەلوى دەکیشاو خواپەرستى لەسەر نایینی ئىبراھیم دەکرد، خەدیجە نان و ناوى بۆ دەبرد.

دهلئین: پازده سال له پیغه مبهه گهورتر بووه، له تهمه نی چل سالی دا شووی پیکردوو، هه موومنا له گانی پیغه مبهه (دروودی خودی لی بی) به بی پراجیایی له خه دیجه بپیگه له دوا منالی، که ئیراهیمه، که له ماریه قیبطیه یه، که که نیزی پیغه مبهه بوو، بیست و چوار سال له گه له پیغه مبهه دا ژیاوه، به کووی دهنگ پیغه مبهه (دروودی خودی لی بی) له خه دیجه چوارگی بووه، که هه چواریان نیسلام بوون و کوچیان کردوو له گه لیا، له مه که وه بو مه دینه، که فاطیمه و زهینه و روقیه و نوم که لپووم بوون، به کووی دهنگ کوپیکیشی لی بووه ناوی قاسم بووه، له بهر نه وه به پیغه مبهه ریان دهگوت: نه بول قاسم، واته: باوکی قاسم.

هه تا خه دیجه له ژیا نا بوو، پیغه مبهه ژنی تری نه هی ناوه له پیش کوچ دا به سی سال کوچی دواپی کردوو، له مانگی رهمه زانا، له مه که وفاتی کرد، له پیش هه رزبوونی نوژدا، بهر له پهیدا بوونی کردنی نوژی مردوو له سهه تهرم، تهمه نی شهست و پینج سال بوو، له مه که له هه جوون نیژراوه، دهلئین: مه رگی خه دیجه له پاش مه رگی نه بوتالیب به سی رۆژ بووه، پیغه مبهه خوی چوو له ناو گوهره که ی و دایه ی لایه ناو گوهره که یه وه. گوهره که ی هه تا نیستا له مه که ماوه، به خزمهت گوپی پیرۆزی گه یشتووم، وابه قهه لاپالی که وه، گوهرستانه که ناوی گوهرستانی خه دیجه ی کوبرایه گوهره که ی تا نیستاش ده ناسری.

هه رمووده یه کی زۆر سه بارهت به هه زل و مه زناهیی خاتوو خه دیجه هه یه، وه هه رمووده ی ژماره: ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰. هه روا برپاوه: ۶۱۶، ۱۴۶۲، هه روا برپاوه: تاج/ ۵ ل- ۱۴۹ ز- ۳۶ هه + ۲ + ۳ + ۴ + ۵ تاج/ ۴ ل- ۲۹۱ ف/ ۱).

۱۵۰۱ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (جَاءَتْ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ مِنْ أَهْلِ خِباءٍ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ يَذُلُّوا مِنْ أَهْلِ خِيبَتِكَ ثُمَّ مَا أَصْبَحَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَهْلُ خِباءٍ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ يَعْزُّوا مِنْ أَهْلِ

خَبَائِكَ قَالَتْ: وَإِذَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أبا سُفْيَانَ رَجُلٌ مَسِيكٌ فَهَلْ عَلَيَّ حَرَجٌ إِنْ أَطْعِمَ مِنَ الَّذِي لَهُ عِيَالُنَا قَالَ: لَا أَرَاهُ إِلَّا بِالْمَعْرُوفِ (الحديث: ۳۸۲۵، طرفه في: ۹۹۰ = ۲۲۱۱ ف = بقرطی/ ۳ ل - ۵۷) (۲۶۸).

عائیشہ (رهزای خودی لئ بی) فہرمووی: ہیندی کچی عوتبہ، کہ دایکی موعاویہی کوری نہبو سوفیانہ، کہ یہ کیک بوو لہ دوژمنہ سہر سہختہ کانی پیغہ مہر، کہ لہ غمزای ثوحودا، سکی حمزہی مامی پیغہ مہری ہل دری و ویستی جہرگہ کہی بخوات.

نہم ہیندہ پاش ئہوہی کہ ئیسلام بوو، ہاتہ خزمہ تی پیغہ مہرو گوئی: ئہی پیغہ مہری خودا! بہر لہ ئیسلام بوونم، لہ سہر رووی زموی بنہ مالہ یہک نہبوو کہ بہقہد بنہ مالہ و کوئمہ لہی تورقم لئی بی و حمزبکہم کہ کہ ساس و دامو بن، بہلام ئیستا کہ ئیسلام بووم، لہ پیتو فہری ئہم ئایینہ پیروژمہو، لہ سہر رووی زموی ہیچ کوئمہ لئ گومان نابہم کہ حمز بکہم سہر بہرزو سہر و مر بن، و ہک کوئمہ لہی تو! پیغہ مہریش (دروودی خودی لئ بی) فہرمووی: (ئہی ہیند! سویندم بہ خودا، بہر بہرہ زیاتریش ئیسلامت لہ لا خوشہ ویست دہبی و زیاتر حمز بہ سہر کہوتنی دہکہیت!). باقی مہندہی ئہم فہرموودہیہ لہ پیئشہوہ لہ ژمارہ (۹۹۰) دا رابورد.

۱۵۰۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): (إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقِيَ زَيْدَ بْنَ عَمْرٍو بْنَ نُفَيْلٍ بِاسْفَلِ بَلَدِ حِمْيَرَ قَبْلَ أَنْ يَنْزَلَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْوَحْيُ فَقَدَّمَتْ أَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَفَرَةٌ فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا ثُمَّ قَالَ زَيْدٌ: إِنِّي لَسْتُ أَكُلُ مِمَّا تَدْبَحُونَ عَلَى الصَّابِكُمْ وَلَا أَكُلُ إِلَّا مَا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّ زَيْدَ بْنَ عَمْرٍو كَانَ يَعِيبُ عَلَى قُرَيْشٍ ذَبَائِحَهُمْ وَيَقُولُ: الشَّاةُ خَلَقَهَا اللَّهُ وَالزَّلَّ لَهَا مِنَ السَّمَاءِ الْمَاءُ وَابْتَلَّ لَهَا مِنَ الْأَرْضِ ثُمَّ

تَذَبُّحُوهَا عَلَى غَيْرِ اسْمِ اللَّهِ الْكَارِ لَذَلِكَ وَأَعْظَمًا لَهُ). (الحديث: ۳۸۲۶، طرفه فی: ۵۴۹۹) (۲۶۹)

عبداللای کوری عومەر (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) لہ پیش ٹہوہ داکہ ببی بہ پیغہمبہر و سروش (وہ حی) ی بو بیت، لہ خوار شیوی بہ لدہ حہوہ گہ شیویکہ، والہ ریگہی تہنعیم کہ دہچی بو مہککہ، ٹالہو شوینہ دہگا بہ زہیدی کوری عہمری کوری نوفہیل، لہ سہر سفزہیی نان بو پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) دادہنری، خوکی زمیدیش دہکری، کہنان بخوا، بہ لَام لہبہر ٹہوہی کہ ٹہو گوشتہی لہ سہر خوانہ کہ بووہی ٹازہ ٹا بو، کہ لہ کاتی سہر برپنیدا ناوی بت و شتی وای ٹی ہیئرابوو، زہید لکی نہ خواردو گوتی: من لہ گوشتی ٹہو ٹازہ لانہی ٹیوہ ناخوم کہ سہریان دہبرن بو بتان و پیکہ رہکانیان وہ ٹہوہی کہ ناوی خودای ٹی نہ ہیئری لکی ناخوم، بہ لَام ہر لہو ٹازہ لہ سہر برپاوانہ دہخوم کہ لہ کاتی سہر برپن دا ناوی خودایان ٹی ہیئراوہو بہس!

لہ ہمان کاتدا زمیدی کوری عہمر، سہبارمت بہ سہر برپاوہ کانی قورمیش پرخنہی ٹی دہگرتن و دمیگوت: ٹہم مہرو بز نہ، خودا دروستی کردوون، لہ ٹاسمانہوہ بارانی بو پرخساندوون، لہ زمین داگیاو لہ و مری بو یان پرواندوہو، بہر زقی خوی گہورہ دمژین و گہورہ دہبن، کہ چی ٹیوہ لہ کاتی سہر برپن دا ناوی غہیری خودایان ٹی دہیئنن، نیعمہت نیعمہتی خودایہ کہ چی ٹیوہ دہیکہن بہی یہ کیکی تر کہ بہ ہیچ جوڑی نہ شایانی ٹہوہیہ و نہرادہی ٹہوہی دہکہوئی، پرخنہی لہم کارمیان دہگرت و ہر روا ریژی گہورہی خودای باس دہکرد).

۱۵۰۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ إِلَّا مَنْ كَانَ خَالِفًا فَلَا يَخْلِفُ إِلَّا بِاللَّهِ فَكَأَنَّ قُرَيْشَ تَخْلِفُ بِأَبَائِهَا فَقَالَ لَا تَخْلِفُوا بِأَبَائِكُمْ. (الحديث: ۳۸۳۶، طرفه في: ۱۱۲۵ ت = ۲۶۷۹ ف = بقرطی/ ۳/ ل/ ۲۳۰) (۲۷۰).

ئىبنوعومەر (رمزى خوداي لى بى) فهرمووى: خوْشهويست (درودى خوداي لى بى) فهرمووى: (هؤشيار بن! كه سى ديهوى سويند بخوات باسويند نه خوات مهگم به خوا، بهغهيرى خودا سويند نه خوات)، دستوورى هوردهيش وا بوو له سهردهمى نه زانى دا سوينديان به سهرى باو باپيريان دهخوارد، وهك نه وه دميانگوت: سويندم به باوكم، يا به سهرى باوكم، يا به چاوى توو وينه ي نه مانه پيغهمبهريش (درودى خوداي لى بى) بهم بوْنهيه وه فهرمووى: (سويند به باو باپيرانتان مهخون).

۱۵۰۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةً لَيْدٍ: لَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ وَكَأَدَ أَمِيَّةُ بْنُ أَبِي الصَّلْتِ أَنْ يُسَلِّمَ. (الحديث: ۳۸۴۱، طرفاه في: ۶۱۴۷، ۶۴۸۹) (۲۷۱).

نه بو هوردهيره (رمزى خوداي لى بى) فهرمووى: پيغهمبهر (درودى خوداي لى بى) فهرمووى: (راسترين گوتهي كه هونهر واته: ههستيار: شاعير: گوتبيتي، نه م گوتهيه ي له بيده كه دهلي:

إِلَّا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ
وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَانِلٌ

(۲۷۰) والحديث اخرجه مسلم في الايمان و النذور (العيني ۱۶ ص ۲۹۲) انظر صحيح مسلم

بشرح النووي ج/ ۱۱ ص ۱۰۶ - المترجم .

(۲۷۱) اخرجه مسلم في كتاب الشعر (صحيح مسلم بشرح النووي جلد ۱۵ ص ۱۲) - المترجم.

واته:

نهم دنیا یه کاو و بایه
هیچ و پووچ و بن به هایه
نازو به هر هس بن به قایه
نه هس راست بن بهس خوایه!

(تاج/ ۵ ل/ ۱۷۴ ز/ ۶۹ ف/ ۳).

پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بن) هه روا فه رمووشی: ئومه یی کوری سه لیتیش
له شیعره گانیه وه، وا دمرده کهوئ خه ریک بووه ئیسلام بی - ش/ت).

پوو نکر نه وه:

له سه ر فه رمایشی فه تحو لباری ئیسلام بووه، وه ئیمامی بوخاری
به سه حابه ی داناو. ئیمامی عومه ر له باره ی شیعر گوته وه ی پاش
ئیسلام بوونی پرسیری ئی دهکا، ده ئی: خودا له جیاتی شیعربه سوورده تی
به قهره هه قی بۆ کردوو مه ته وه، له کووفه داده نیشته، هه ر لهوئ دهمری
له سه رده می جینشیننی عوسماندا، سه دو په نجا سال ژیاوه.

پایانی (خاتمه)

مامۆستای عه سقه لانی لیژمدا ده فه رموئ: (نامه ی فه ضائیلی سه حابه
هه تا ئیره دووسه دو سی و سی فه رمووده ی له خو گرتوو، دووباره گانیان
سه دو سی و هه شت فه رموودن، پوخته که بیان (۲۳۳ - ۱۳۸ = ۹۵) نه وه دو پینج
فه رموودن موسلیمیش نهم پوخته یه ی هه موو دهره ئناوه، وهک بوخاری
بیجگه له مانه یان:

١. فهرموودهكهى عائشه و نهبو سهعيد و ثيبنوعهباس (رمزى خودايان لى بى) كه دمفهرموون: (وكان ابوبكر مع النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْغَارِ) رِيكَ وَا لَهُ پَيْش ژماره/ ٣٦٥٢ فهتجهوه. له تهجريدكه دا نيبه.
٢. ژماره: ٣٦٥٥ ف له (ت) نيبه = (كُنَا نُخَيِّرُ).
٣. ژماره: ٣٦٥٨ ف = (لَوْ كُنْتُ مَتَّخِذًا خَلِيلًا).
٤. ژماره: ١٤٥٠ ف = ٣٦٦٠ ف = فهرموودهكهى عهمرار: (رُ مَا مَعَهُ إِلَّا خَمْسَةٌ اعْبُدُوا).
٥. ژماره: ١٤٥١ - = ٣٦٦١ ف = فهرموودهكهى نهبودمرداء: (أَمَا صَاحِبُكُمْ فَقَدْ غَامَرَ...).
٦. ژماره: ٣٦٦٨ ف = حديث عائشة في طرفٍ مِنْ حَدِيثِ السَّقِيفَةِ.
٧. ژماره: ٣٦٧١ ف = حديث علي: (خير الناس).
٨. ژماره: ٣٦٧٨ ف = حديث عبدالله بن عمر: (أَشَدُّ مَا ضَنَّعَ الْمُشْرِكُونَ).
٩. ژ: ٣٦٨٤ فتح. ابن مسعود: (مَا زِلْنَا اعْزَةَ مِنْذِ اسْلَمَ).
١٠. ژماره: ٣٦٨٧ فتح: ابن عمر: (كَانَ أَجَدُّ وَ أَجْوَدُ...).
١١. ژماره: ٣٦٩٤ ف = عبدالله بن هشام: (كُنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) وَهُوَ اخَذَ بِيَدِ عُمَرَ.
١٢. ژماره: ٣٦٩٦ ف = حديث عثمان: (بايعت).
١٣. ژماره: ٣٧٠٧ ف = حديث علي: (أَفْضُوا كَمَا كُنْتُمْ تَقْضُونَ).
١٤. ژماره: ٣٧١٣ ف = حديث ابي بكر: (ارقبوا محمدا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَهْلِ بَيْتِهِ).
١٥. ژماره: ٣٧١٢ ف = حديث ابي بكر: (لَقَرَابَةِ رَسُولِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيَّ).
١٦. ژماره: ٣٧٠٨ ف = نهبوهوريره في جعفر.
١٧. ژماره: ٣٧٠٩ ف = ابن عمر في جعفر.

١٨. ژماره: ٣٧١٧ ف = حديث عثمان في الزبير.
١٩. ته عليه كهى ئيبنوعه باس له بارهى فه زلى زوبه يرموه، وا له پيش ژماره: ٣٧١٧ ف = (هُوَ حَوَارِئُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).
٢٠. ژماره: ٣٧٢١ ف = حديث الزبير في اليرموك.
٢١. حديث طلحه وسعد ژماره: ٤٦٤ ات = حديث رقم: ٣٧٢٢ ف + حديث ٣٧٢٣ ف = (لم يبق مع النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (...).
٢٢. ژماره: ٤٦٥ ات = ٣٧٢٤ ف = حديث مس يد طلحه.
٢٣. ژماره: ٣٧٢٦ ف = حديث سعد في اسلامه = انا ثلث الاسلام.
٢٤. ژماره: ٣٧٢٧ ف = حديث سعد في اسلامه = انا ثلث الاسلام.
٢٥. ژماره: ٣٧٢٤ ف = هذا محمد بن اسامة = حديث ابن عمر في ابن اسامة
٢٦. ژماره: ٤٧١ ات = ٣٧٣٥ ف = حديث اسامة انى احبهما.
٢٧. ژماره: ٣٧٤٨ ف = حديث انس في الحسين.
٢٨. ژماره: ٣٧٥٢ ف = حديث انس في الحسن.
٢٩. ژماره: ٣٧٥٤ ف = حديث عمر في بلال.
٣٠. ژماره: ٣٧٦٢ ف = حديث حذيفه في ابن مسعود.
٣١. ژماره: ٣٧٦٥ ف = حديث معاوية في الوتر.
٣٢. ژماره: ٣٧٧١ ف = حديث ابن عباس في عائشة.
٣٣. ژماره: ٣٧٧٢ ف = حديث عمار في عائشة.
٣٤. ژماره: ٣٧٧٨ ف = حديث انس في الانصار. انظر رقم: ١٢٧١ تجريد = ٣١٤٧ ف = به رگى / ٣ ل / ٢٩٤.
٣٥. ژماره: ٣٧٨٧ ف = حديث زيد بن ارقم في الانصار.
٣٦. ژماره: ٣٨١٢ ف = ١٤٩٦ ت = حديث سعد في عبدالله بن سلام.
٣٧. ژماره: ٣٨١٤ ف = حديث ابن سلام مع ابي بردة.
٣٨. ژماره: ١٥٠٢ ت = ٣٨٢٦ ف = حديث ابن عمر في زيد بن عمرو.

۳۹. ژماره: ۳۸۲۸ ف= حدیث اسماء فی زید بن عمرو.
۴۰. ژماره: ۳۸۳۰ ف= حدیث ابن الزبیر فی بناء المسجد الحرام.
۴۱. ژماره: ۳۸۳۳ ف= حدیث جدّ سعید بن المسیب.
۴۲. ژماره: ۳۸۳۴ ف= حدیث ابی بکر مع امراة من احمس.
۴۳. ژماره: ۳۸۳۷ ف= حدیث عائشة فی القيام للجنابة.
۴۴. ژماره: ۳۸۴۰ ف= حدیث ابن عباس فی کاسا دهاقا.
۴۵. ژماره: ۳۸۴۲ ف= حدیث ابی بکر مَعَ الذی تکهن.
۴۶. ژماره: ۳۸۴۵ ف= حدیث ابن عباس فی القسامة.
۴۷. ژماره: ۳۸۴۷ ف= حدیث ابن عباس فی السعی.
۴۸. ژماره: ۳۸۴۸ ف= حدیث ابن عباس فی الخطیم.
۴۹. ژماره: ۳۸۴۹ فتح = حدیث عمرو بن میمون فی القردة.
۵۰. ژماره: ۳۸۵۰ فتح= حدیث ابن عباس: (ثلاث من خلال الجاهيلة).

شیخی عه سقه لانی (رحمتهی خودی لی بن) دمه رموی: (کوی نه م
 فهرموودانهی که موسلیم له م پوختهی نه وودو پینج فهرموودمییهی نه م
 باسانه، ریوایه تی نه کردوون، په نجا و دوو فهرموودمن، چونکه فهرمووددی
 یه که م سی فهرموودمییه عائیشه، نه بو سه عید، نیبنو عه باس. کوی نه وانهی
 که موسلیمیش وهک شیخی بوخاری له م یوخته یه گیراونیته وه، چلو سی
 فهرموودمن ناوا: (۹۵-۵۲=۴۳). وه دمه رموی: حه فده بیستراوی سه حابه و
 که سانی دوا نه وانیشی واتیادا. ومهر خودا بو خوی زور باشی لی دزمانی.

(باسی ده‌ستپیکردنی ره‌وانه کردنی پیغه‌مبه‌ر)

باب مبعث النبی (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمٍ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ بْنِ قُصَيٍّ بْنِ كِلَابٍ بْنِ مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ بْنِ لُؤَيٍّ بْنِ غَالِبٍ بْنِ فِهْرِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ بْنِ مُدْرِكَةَ بْنِ الْيَاسِ بْنِ مُضَرَ بْنِ نِزَارٍ بْنِ مَعَدٍّ بْنِ عَدْنَانَ.

واته: موحه‌مهدی کوپی عه‌بدولای کوپی عه‌بدولوته‌لیب کوپی هاشم، کوپی عه‌بدمناف، کوپی قوصه‌ی کوپی کیلابی کوپی موپره کوپی که‌عب کوپی لوئه‌ی کوپی غالب کوپی فیه‌ر کوپی مالیک کوپی نه‌زر کوپی کینانه کوپی حوزمیفه کوپی مودریکه کوپی الیاس کوپی موزمر کوپی نیزار کوپی مه‌عهدد کوپی عه‌دنان.

۱۵۰۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (انْزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ فَمَكَثَ بِمَكَّةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً ثُمَّ أَمَرَ بِالْهَجْرَةِ فَهَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَمَكَثَ بِهَا عَشْرَ سِنِينَ ثُمَّ تُوُفِّيَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث: ۳۸۵۱، اطرافه فی: ۳۹۰۲، ۳۹۰۳، ۴۴۶۵، ۴۹۷۹) (۲۷۲).

بر‌وانه: تاج/ ۴ ز/ ۹۹ ل/ ۲۹۷ ف/ ۱- باسی: ته‌مه‌نی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی لئ بی) ثیب‌نو عه‌باس (رمزی خودی لئ بی) فه‌رمووی: ته‌مه‌نی پیر‌وزی خو‌شه‌ویست (دروودی خودی لئ بی) چل سال بوو، کاتی سرووش (وه‌حی)ی بو‌هات و بوو به پیغه‌مبه‌ر، جا له مه‌ککه، که زی‌دی خو‌ی بوو سیازده سال مایه‌وه، له‌و ماوه‌یه‌دا سه‌رگه‌رمی په‌خشی نی‌سلام بوو، هه‌تاخه‌لکیکی زور موسو‌لمان بوون و ثایینی پیر‌وزی نی‌سلام ناشکرا بوو، وه ناموسو‌لمان‌ه‌کان ده‌ستیان کرد به دوژمنایه‌تی پیغه‌مبه‌رو موسو‌لمانان، سه‌رم‌نجام خودای گه‌وره فه‌رمانی کرد

(۲۷۲) انظر صحيح مسلم بشرح النووي ج ۱۵/ ص ۱۰۱- ۱۰۲ مبحث قدر عمره (صلی الله علیه

وسلم) واقامته بمكة و المدينة - المترجم .

به پیغمه مهرو موسولمانان: که کۆج بکهن بۆ مه دینه ی نازادار، وه کۆچیان کرد بۆ نهوی و لهویش ماوهی ده سال دریزه ی دابه خه بات و تیکۆشان له پیناوی په خشی نووری نیسلا ما، نهوجا له ته مه نه ی شه ست و سی سالی دا مرد).

١٥٠٦ - عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْبَرَنِي بِأَشَدِّ شَيْءٍ صَنَعَهُ الْمُشْرِكُونَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي حِجْرِ الْكَعْبَةِ إِذْ أَقْبَلَ عُقْبَةُ بْنُ أَبِي مُعَيْطٍ فَرَضَعَ ثَوْبَهُ فِي عُقْبِهِ فَخَنَقَهُ خَنَقًا شَدِيدًا فَأَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى أَخَذَ بِمَنْكِبِهِ وَدَفَعَهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ﴿اتَّقُوا رَجُلًا إِنَّ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾ (الآيَةُ). (الحديث: ٣٨٥٦، طرفه في: ٣٦٧٨، ٤٨١٥) (٢٧٣).

عورو ه ی کوری زوبه یر (ره سمته ی خودای لێ به) فه رمووی: له عه بدولای کوری عه مری کوری عاصم پرسی: سه باره ت به سه خه ترین شه که هاوه ل په یدا که ران بۆ خودا، دهره ق به پیغمه مبه ر کردبیتیان چی بوو؟ فه رمووی: (جاری پیغمه مبه ر له ناو حیه جری که عبه دا نو یژی ده کرد، له وکاته دا له پره عوه به ی کوری نه بوموعه بیت هات، بۆ سا که هه ی خۆی خسته ملی پیغمه مبه رو توندتوند له ملی دا بای داو تا ساندی له وکاته دا نه بوبه کر په یدا بوو، شانی عوه به ی گرت و پالیکه پیوه ناو له کۆل پیغمه مبه ری کرده وه، نهوجا فه رمووی: ﴿اتَّقُوا رَجُلًا إِنَّ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾ تا کۆتایی ئایاته که، که مه بست لێی نه مه یه: (نه وه چۆن حالیکه پیاو ده کوژن له سه ر نه وه که بلی: ته نیا خودا خودای منه و به س؟! نه مه له کاتیکه که نه و پیاو ه موعجیزه و به لگه ی رۆشن و گه وره گه وره ی هیناوه له لای خودا وه که هه موونیشانه و به لگه ی راست و دروستن له سه ر نه وه که داوا که ی راسته و پیغمه مبه ری په وانه کراوی خودایه).

(٢٧٣) لم يوافقهُ مسلم على تخريج حديث عمرو بن العاص (أشد ما صنعه

المشركون) (فتح/٧ ص ٦٩٨) خاتمة احاديث المبعث وما بعدها . ط . ج المترجم .

۱۵۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، وَقَدْ سئل: مَنْ أَذِنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْجَنِّ لَيْلَةَ اسْتَمْعُوا الْقُرْآنَ؟ فَقَالَ: اللَّهُ أَذِنَ بِهِمْ شَجَرَةَ (الحديث: ۳۸۵۹) (۲۷۴).

پرسیار له عهبدولای کوری مهسعوود کرا: نهو شهوهی وهفدی جنوکهکان گوی له هورئانهکهی پیغهمبهر دهگرن، کی پیغهمبهر (دروودی خودی لی بی) ناگادار دهکاتهوه لهوه؟ ههرمووی: درهختی جنوکهکان ناشکرا دهکا له پیغهمبهر (دروودی خودی لی بی) (تاج/ ۷ ل/ ۱۴۱ ف/ ۵ ز/ ۲۹).

۱۵۰۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ كَانَ يَحْمِلُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَدَاةَ لَوْضُوئِهِ وَحَاجَتِهِ فَبَيْنَمَا هُوَ يَتَّبِعُهُ بِهَا فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: أَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ فَقَالَ: ابْغِنِي اخْجَارًا اسْتَنْفِضْ بِهَا وَلَا تَأْتِنِي بِعَظْمٍ وَلَا بِرَوْتَةٍ فَإِئْتُهُ بِاخْجَارٍ أَحْمِلُهَا فِي طَرَفِ ثَوْبِي حَتَّى وَضَعْتُهَا إِلَى جَنْبِهِ ثُمَّ الصَّرَفْتُ حَتَّى إِذَا فَرَعْتُ مَشَيْتُ فَقُلْتُ مَا بَالُ الْعَظْمِ وَالرَّوْتَةِ؟ قَالَ هُمَا مِنْ طَعَامِ الْجَنِّ وَأَنَّهُ أَتَانِي وَقَدْ جُنَّ نَصِييْنِ وَنَعَمَ الْجَنُّ فَسَأَلُونِي الزَّادَ فَدَعَوْتُ اللَّهَ لَهُمْ أَنْ لَا يَمُرُّوا بِعَظْمٍ وَلَا بِرَوْتَةٍ إِلَّا وَجَدُوا عَلَيْهَا طَعَامًا). (الحديث: ۳۸۶۰، طرفه في: ۱۲۲ ت = ۱۵۵ ف = بقرطی یه کتم، لائثرة/ ۱۴۶) (بروانه: بقرطی ۳ ل/ ۹۹ ذ: ۱۰۱۶) (۲۷۵).

ئهبو هورمیره (رمزی خودی لی بی) ههرمووی: گهلی جار مهتارمیی ناوم ههل دهگرت، له خزمهت پیغهمبهردا، بو دهسنوئز و تاراتی، جاری بهمهتارمهکه وه له دوايهوه دهرؤیستم، کهههستی پیم کرد کهوا شوینی کهوتووم، ههرمووی: (نهوه کییه؟) گوتم: منم ئهبو هورمیرهه نهی پیغهمبهری خودا! ههرمووی: (ههولئ چهند بهردیکم بو بده خویمان پی پاک دهکهمهوه بهلام ئیسقان و

(۲۷۴) اخرجہ مسلم فی الصلاة ، باب: الجهر بالقراءة فی الصبح و القراءة علی الجن، رقم/ ۴۵۰ .

(۲۷۵) راجع (رقم: ۱۲۲ تجرید= ۱۵۵ ففتح = بهرگی / ۱ - ۱۴۶) - المترجم .

تەپالەم بۆ مەھینە) منیش چەند بەردیگم برد بۆی، لە چاکی جەلەکانم دا
هەلەم گرتن و بەبێ دەنگ بە ئەدەبەووە لەتەنشتیەووە هەلەم رشتن و ئیتر خۆم
لێی دوورکەوتەووە.

هەتا لە سەراوێکە ی بۆووە و خۆی بەبەردەکان پاک کردەووە، چووم بۆ
خزمەتی، عەرزیم کرد: بۆ ئیسقان و تەپالە چیانە، کە بەکەلکی خۆپاک
کردنەووە نایەن؟ فەرمووی: (ئەم دوووە لە خۆراکی جنۆکەن، لەبەر ئەووە
واباشە پێس نەکرێن) خۆشەویست (دروودی خودای ئی بێ) فەرمووشی: (شانیدی لە
جنۆکەکانی نەصیبین هاتن بۆلام، داوای خۆراکیان ی کردم، منیش لە خودا
پارامەووە بۆیان کە بەلای هەرنێسک و تەرسیکا بپۆن لە خوداوە خۆراک بگرن
بۆیان و وەک کاتی پێش خواردنیان ی بێتەووە، ئیسکەکە پەپێ لەگۆشت و
تەپالەکەش ببێتەووە بەدانەوێلەکە ی جارن و بۆیان بێی بە خۆراکیکی باش)
پێغەمبەر (دروودی خودای ئی بێ) کەناوی جنۆکەکانی نەصیبینی هێنا فەرمووی:
(بەراستی ئەو جنۆکانە جنۆکە ی چاک بوون). (تاج/ ٧ ل/ ١٤١ ز/ ٢٩ ف/ ٤٠٦-
سوورەتی ئەحقاف).

پوونکەنەووە:

جیهانی نادیار کە ناسراوە بە عالەمی غەیب جیهانیکی تایبەتە، بە
پێوەری ئەم جیهانە ناپیوری، باشترین سەرچاوە بۆ ی تیگەیشتنی،
سەرچاوە ئایینیەکانە، شەیاتینی و جنۆکە و فریشتەو زۆر دروستکراوی
تری خودای گەورە لەم جۆرە بابەتەن. (پروانە: ١٠١٦: تەجرید).

١٥٠٩ - عَنْ أَمِّ خَالِدٍ بِنْتِ خَالِدٍ قَالَتْ قَدِمْتُ مِنْ أَرْضِ الْحَبَشَةِ وَإِنَّا
جُوزِيْرِيَّةٌ فَكَسَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمِيصَةً لَهَا أَغْلَامٌ فَجَعَلَ
رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْسَحُ الْأَغْلَامَ بِيَدِهِ وَيَقُولُ سَنَاءُ سَنَاءُ يَعْنِي

حَسَنٌ حَسَنٌ. (الحديث: ۳۸۷۴، طرفه في: ۳۰۷۱ ف = ۱۲۵۱ تة جريد = بهرگی يه کهم، لاپره/ ۳۷۲) (۲۷۶).

مه بهست لهم فهرمووده يه له ژماره: ۱۲۵۱ تة جريده کهدا رابورد.

پوونکړنه وه:

ثوم خاليد ناوی نه مه ته کچی خالده، خوئی و باوکی و دایکی له هاورپيانی پیغه مبهرن، له مقدمه ی فه تحولباریدا، له بهشی نافر تاندا، له ناوی ثوم خالیدا، له لاپره/ ۴۷۶ دا، د فهرمووی: (ثومه میه ی کچی خالیدی کورپی سه عیدی کورپی عاص له بوخاریدا دوو فهرمووده ی هه یه).

۱۵۱۰ - عن العباس بن عبد المطلب (رضي الله عنه) قال للنبي (صلى الله عليه وسلم): (ما اغنيت عن عمك فأنه كان يحوطك ويغضب لك؟ قال: هو في ضحضاح من نار ولولا أنا لكان في الدرك الأسفل من النار). (الحديث: ۳۸۸۳، طرفاه في: ۶۲۰۸، ۶۵۷۲) (۲۷۷).

عه باسی کورپی عه بدولوت ته لیب (د رمزی خودی لى بى) که حه ق مامه ی پیغه مبه ر بوو عهرزی کرد: نه ی پیغه مبه ر ی خودا! نایا هیج که لکا، سوو دیکت هه بوو بو نه بو تالیبی مامه ت، چونکه به راستی نه و زاته له کاتی خویدا، هه تا له ژيانا بوو، دالده ی تو ی دمداو، له سه ر ی ده کردی ته وه؟ خوشه ویست (د روو دی خودی لى بى) فهرمووی: (به لئى، واله ناو ته نکاوی ناگره کهدا، خو نه گهر من نه بوو مایه جیگه ی بن بنه وه ی ناخی دوزخ ده بوو).

له گپړانه وه یه کی تاج دا: (به لئى خو ی له ناو گپژاو و نیړینه ی ناگره کهدا بوو، به لام من له وا دهرم هیناو بر دمه ناو ته نکای یه وه). (تاج/ ۶ ل/ ۲۱۳ ف/ ۲۲ ز/ ۱۰- باسی: سوور ه تی ته و به- ش).

(۲۷۶) لم یوافقه مسلم على تخريجه (راجع: ۱۲۵۱ تجريد) - المترجم .

(۲۷۷) اخرجه مسلم في الايمان ، باب: شفاعة النبي (صلى الله عليه وسلم) لابي طالب ، رقم: ۲۰۹.

پاڻھ ۽ شڪرنهه:

عہباسی ڪوڙی عہدولوتہ لیب مامہی پیڻہ مہر بوو، نازناوی
 ٺہ بولفہ ضل بوو، دوو سالَ لہ پیڻہ مر گہورہ تربوو، بہ منائی بزردهی دایکی
 ٺاہ (نہ زر) دہکا، ٺہ گہر دؤزییہ وہ بہرگی ٺاوریشم بؤ کہ عہہ بکا، وہ
 دمیدؤزیتہ وہ، جانہ زره کھی جی بہ جی دہکا، ٺہو یہ کہم کہس بووہ کہ
 بہرگی بؤ کہ عہہ کردووہ، لہ غہزای بہ دردا دیل دہکری، بہ سہرانہ
 موسولمانان ٺازادی دہکهن، بہ لام لہو ماوہیہ دا ئیسلام دہی وہ لہ پیش ٺازاد
 کردنی مہککہ دا واتہ: لہ پیش فہتج دا، ڪؤچ دہکا بؤ مہدینہ، لہ غہزای
 فہتجی مہککہ دا بہ شداری دہکا، لہ پؤزی حونہین دا، یہ کی بوو لہو
 موسولمانانہی کہ ہل نہ ہاتن و دہوری پیڻہ مہریان چؤل نہ کرد.

پیڻہ مہر (درودی خودی لہ بی) دمیفہرموو: (ہہرکہ سی ٺازاری عہباس بدا
 ٺہوہ ٺازاری من دہدا، چونکہ مامی مروؤ لہ جیگہی باوگیٹی) عہباس
 ڪؤمہ ٺی فہرموودہی لہ پیڻہ مہرہوہ گیراومتہوہ، عہباس زؤر سہخی بوو،
 زؤر خزم دؤست بو، لہ پاش ٺہ بوتالیب لہ ناو مامہکانی پیڻہ مہرہا عہباس
 لہوانی تریان زیاتر یاریدہی پیڻہ مہری ٺہدا، پیڻہ مہر (درودی خودی لہ بی) زؤر
 پیزی عہباسی دہگرت، دمیفہرموو: (عہباس مامہ مہ، ہاوخہ ٺفی باوکمہ)
 عہباس (رمزای خودی لہ بی) ہؤشمہند بوو، نزای گیرابوو، لہ سائی حہقدہی
 ڪؤچیدا، بی بارانی بوو، عومہر لہ خوا داوای کرد کہ لہ بہر خاتری عہباسی
 مامہی پیڻہ مہر، بارانیان بؤ ببارینی، وہ خودا بارانی بؤ باراندن.

عہباس پیاوئیکی بالابہرزی سپیکہ لہی جوان بوو. لہتہ مہنی (۸۷)
 سائیدا، لہ مانگی رہ جہب یارمہ زاندا لہ مہدینہ مہرگی خودایی بوو بہ میوانی
 لہ ئیستیعا با دمفہرموی: (عہباس پیاوئیکی جوانی سپی و سووری لہش ناسکی
 بالا ناومنجی بوو، دووپہ لکھی ہہبوو... لہ مہدینہ، لہ پؤزی ہہینی دا
 لہ شہوی دوازدهی رہ جہبدا، لہ پیش شہید بوونی ئیمامی عوسماندا بہدوو

سال، به مردنی خوا مردووه) هه ندی ده لێن: له رهمه زانی سالی سی و دووی کۆچی له ته مه نهی (٨٨) سالی دا کۆچی دوا یی کردووه، له به قیغ نیژ راوه، ئیما می عوسمان نویژی مردووی له سه ر کردووه .

سی و دوو سال له سه ر ده می ئیسلام دا ژیاوه، له سه ر ده می نه زانی ش دا په نجاو شه ش سال ژیاوه، که ده کاته: (٥٦ + ٣٢ = ٨٨) سال، عه بدو لای کور ی دایه یلایه ناو گۆر مه که یه وه) (رمزی خودی لی بی). (بروانه: تاج/ ٥/ ز/ ١٧/ ل/ ١٠٣- باسی: گه وره یی عه بدو لای کور ی عه باس + تاج/ ٥/ ز/ ٢١/ ل/ ١٢١- باسی: گه وره یی عه بدو لای کور ی عه باس + ژماره/ ٥/ به رگی یه که می ته جری د لاپه ره/ ١٩ + ژماره/ ٧٢١ ل- ١٤٩ + ژماره/ ٧٦١ ل/ ١٨٨ به رگی دوو + به رگی دوو ه ژماره/ ٧٨٨ - ٢٠٦).

دوا گوته: له مو قه دی مه ی فه تحو لبا ری دا دم فه رموی: (عه باس پینج فه رمو ده ی هیه له بو خا ری دا) (بروانه: ژماره: ٢٧٨ تجرید).

١٥١١- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَذَكَرَ عِنْدَهُ عَمُّهُ فَقَالَ لَعَلَّهُ تَنْفَعُهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُجْعَلَ فِي ضَخْضَاحٍ مِنَ النَّارِ يَبْلُغُ كَعْبِنِهِ يَغْلِي مِنْهُ دِمَاعُهُ. (الحديث: ٣٨٨٥، طرفه بی: ٦٥٦٤) (٢٧٨).

ئهبو سه عیدی خودی (رمزی خودی لی بی) فه رمووی: له خزمه تی پیغه مبه ردا، باسی ئهبو تالیبی مامه ی کرا، گویم لی بوو فه رمووی: (هیوام وایه که له رۆژی ژینه وه دا تکاو شه قاعه تی من سوودی هه بی بۆی، سابه شکوو بخریته ناو ئاگریکی ته نکه وه، ده کاته هوله پیی، میشکی ده کوئی پیی). (تاج/ ٦/ ز/ ١٠/ ف/ ٢١/ ل/ ٢١٣- ش).

فهرمووده که ی نيسراو ميعراج

١٥١٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (لَمَّا كَذَّبْتَنِي قُرَيْشٌ قُمْتُ فِي الْحَجَرِ فَجَلَا اللَّهُ لِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَطَفِقْتُ أَخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ). (الحديث: ٣٨٨٦، طرفه في: ٤٧١٠) (٢٧٩).

جابیری کوپی عهبدولا (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: ژنه وتم له پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) دهیغه رموو: (کاتی که قورهیش بو مهسه له ی نيسراء (واته: شه ورهوی) باومریان پی نه کردم، له حیجری ئیسماعیلا راوستام، که شوینیکه ده که ویتته ناستی پلووسکی رحه مت، له پرووی شامه وه له حهوشه ی که عبه دا، ئیتر خودا بهیتوله قدیس (خانه ی پیروزی) ی به ته واوی و به بی پهرده هینایه بهرچاوم، ئیتر نیشانه به نیشانه ی و شوین به شوینی، وه که به موجه سسه می له بهر چاوم بی، ناوا به چاوی خوّم ته ماشام ده کرد و باس و وه صفیم ده کرد بۆیان) (تاج/ ٤ ز/ ١٠٠ ل/ ٣٠٥ ف/ ٢- باسی: نيسرا). .

پوونکرده وه:

کاتی پیغه مبهه (دروودی خودای لی بی) ته شریفی چوو بو نيسراو هاته وه و باسی نه وه ی بو خه لکی مه که کرد، خه لکه که بوون به سی به شه وه: به شی یه که م باومریان پی کردو گوتیان: محمد پیغه مبهه ی خودایه، پیغه مبهه و درۆیان نه گوتوه، یه کی له م زاتانه نه بو به کری صه دیق بوو، به شی دووهم: یه که سه ر نه مه یان به درۆیه کی په تی زانی و گوتیان: شتی وا جیگه ی باومرنییه، به شی سییه م: گوتیان ئیمه شارمزی بهیتوله قدیسین، موحه مه د له م باب ته دا نه شارمزیی هه یه، نه چوو وه بو قودس، که واته: ئیمه داوای ناو نیشان و شتی

وای لئدمکهین، نهگهر زانی نهوه دیاره راست دهکاو شتی وایش واتای وایه کهموحه ممد پیغه مبهره .

جا چهند پرسیار یکیان له پیغه مبهره (دروودی خودی لی بی) کرد، پیغه مبهره (دروودی خودی لی بی) له سه رتاوه نهیزانین، زور بو نه مه په روش و خه مبار بوو، به لام دوا یی خودا په رده ی له نیوانی پیغه مبهرو بهیتول مه قدیس دا هه لگرت، باسی هه رچییان لی دهرسی ریک وهک خوی پیی دهگوتن، وهک به چاوی سهر ته ماشای بهیتوله قدیس و کون و قوژبنی بکا. جا نه م هه رمووده بیرۆزهیه نه م هه لویسته روون دهکاته وه!

١٥١٣- عَنْ مَالِكِ بْنِ صَفْصَعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَدَّثَهُمْ عَنْ لَيْلَةِ اسْرِي بِهِ بَيْنَمَا أَنَا فِي الْحَطِيمِ وَرُبَّمَا قَالَ: فِي الْجَبْرِ مُضْطَجِعًا إِذِ اتَانِي ابْنُ فَقْدٍ قَالَ: وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فَشَقَّ مَا بَيْنَ هَذِهِ إِلَى هَذِهِ قَالَ الرَّاي: مِنْ ثَغْرَةٍ نَحَرِهِ إِلَى شِعْرَتِهِ فَاسْتَخْرَجَ قَلْبِي ثُمَّ آتَيْتُ بِطُسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءَةٍ إِيْمَانًا فَعَسِلَ قَلْبِي ثُمَّ حُشِيَ ثُمَّ أُعِيدَ ثُمَّ آتَيْتُ بِدَائِبَةٍ دُونَ الْبُغْلِ وَفَوْقَ الْحِمَارِ الْبَيْضِ فَقَالَ الرَّاي: هُوَ الْبَرَقُ يَضَعُ خَطْوَهُ عِنْدَ أَقْصَى طَرَفِهِ فَحُمِلْتُ عَلَيْهِ .

فَانْطَلَقَ بِي جَبْرِيلُ حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَاسْتَفْتَحَ فَقِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جَبْرِيلُ قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ قِيلَ: وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ ، قَالَ: نَعَمْ ، قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ فَبِعَمِّ الْمَجِيِّ جَاءَ فَفَتَحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَأَذَا فِيهَا أَدَمُ فَقَالَ: هَذَا أَبُوكَ أَدَمُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ: مَرْحَبًا بِالابْنِ الصَّالِحِ وَالتَّيْبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جَبْرِيلُ قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ قِيلَ: وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ: نَعَمْ قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ فَبِعَمِّ الْمَجِيِّ جَاءَ فَفَتَحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ إِذَا يَحْيَى وَعِيسَى وَهُمَا ابْنَا الْخَالَةِ قَالَ: هَذَا يَحْيَى وَعِيسَى فَسَلَّمَ عَلَيْهِمَا فَسَلَّمْتُ فَرَدَّا ثُمَّ قَالَا مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالتَّيْبِيِّ الصَّالِحِ .

ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جَبْرِيلُ قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ قِيلَ: وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ: نَعَمْ قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ فَبِعَمِّ الْمَجِيِّ

جاء ففتح فلما خلصت اذا يوسف قال: هذا يوسف فسلم عليه فسلمت عليه فرد ثم قال: مرحبا بالاخ الصالح والنبى الصالح ثم صعد بي حتى اتى السماء الرابعة فاستفتح قيل: من هذا؟ قال: جبريل قيل: ومن معك؟ قال: محمد قيل: او قد ارسل اليه قال: نعم قيل: مرحبا به فنعمة المحيى جاء ففتح فلما خلصت الى اذريس قال: هذا اذريس فسلم عليه فسلمت عليه فرد ثم قال: مرحبا بالاخ الصالح والنبى الصالح .

ثم صعد بي حتى اتى السماء الخامسة فاستفتح قيل: من هذا؟ قال: جبريل قيل: ومن معك؟ قال: محمد ، قيل: وقد ارسل اليه؟ ، قال: نعم قيل: مرحبا به فنعمة المحيى جاء فلما خلصت فاذا هارون قال: هذا هارون فسلم عليه فسلمت عليه فرد ثم قال: مرحبا بالاخ الصالح والنبى الصالح ثم صعد بي حتى اتى السماء السادسة فاستفتح قيل: من هذا؟ قال: جبريل قيل: من معك؟ قال: محمد قيل: وقد ارسل اليه قال: نعم قال: مرحبا به فنعمة المحيى جاء فلما خلصت فاذا موسى قال: هذا موسى فسلم عليه فسلمت عليه فرد ثم قال: مرحبا بالاخ الصالح والنبى الصالح فلما تجاوزت بكى قيل له: ما يبكيك قال: ابكي لان غلاما بعث بعدي يدخل الجنة من امته اكثر ممن يدخلها من امتي .

ثم صعد بي الى السماء السابعة فاستفتح جبريل قيل: من هذا؟ قال: جبريل قيل: ومن معك؟ قال: محمد قيل: وقد بعث اليه قال: نعم قال: مرحبا به فنعمة المحيى جاء فلما خلصت فاذا ابراهيم قال: هذا ابوك فسلم عليه قال: فسلمت عليه فرد السلام قال: مرحبا بالابن الصالح والنبى الصالح ثم رفعت الي سيدرة المنتهى فاذا نبقتها مثل لقال هجر واذا ورقها مثل اذان الفيلة قال: هذه سيدرة المنتهى واذا اربعة اهار نهران باطنان وكهران ظاهران فقلت ما هذان يا جبريل قال: اما الباطنان فنهران في الجنة واما الظاهران فالتيل والفرات ثم رفع لي النبي المغمور يدخله كل يوم سبعون الف ملك ثم اتيت باناء من خمر واناء من لبن واناء من غسل فاخذت اللبن فقال: هي الفطرة التي الت عليها وامتك .

ثُمَّ فَرَضْتُ عَلَى الصَّلَوَاتِ خَمْسِينَ صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ عَلَى مُوسَى فَقَالَ: بِمَا امْرُتُ قَالَ: امْرُتُ بِخَمْسِينَ صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ قَالَ: اِنَّ اَمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسِينَ صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ وَاَلَيْ وَاللَّهِ قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ اَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ اِلَى رَبِّكَ فَاَسْأَلُهُ التَّخْفِيفَ لَا مَتِكَ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلَى مُوسَى فَقَالَ: مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلَى مُوسَى فَقَالَ: مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلَى مُوسَى فَقَالَ: مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ بِعَشْرِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ فَقَالَ: مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ اِلَى مُوسَى فَقَالَ: بِمِ امْرُتُ قُلْتُ: امْرُتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ قَالَ: اِنَّ اَمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسَ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَاَلَيْ قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ اَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ اِلَى رَبِّكَ فَاَسْأَلُهُ التَّخْفِيفَ لَا مَتِكَ قَالَ: سَأَلْتُ رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ وَلَكِنِّي اَرْضَى وَاسْلَمُ قَالَ: فَلَمَّا جَاوَزْتُ نَادَى مُنَادٍ اَمْضَيْتُ فَرِيضَتِي وَخَفَّفْتُ عَنْ عِبَادِي). (الحديث: ۳۸۸۷، اطرافه في: ۳۲۰۷، ۳۳۹۳، ۳۴۳۰) (۲۸۰).

مالیکی کوری صعه صعه (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لی بی) باسی نہو شہوہی بو کردین، کہ برد بوویان بو ئیسراو میعراج، فہرمووی: (لہ لای بہیت، لہ حہطیم، یا لہ حیجردا، لہ نیوانی حہمزہی مامم و جہعفری ناموزاما راکشا بووم، لہ بہینی خہوتوو و بیداردا بووم، لہو کاتہدا تہشتیکی زیرینیان ہیئا، پربوو لہ دانایی (حیکمہت) و باومر (ئیمان) ئینجا جوبرائیل و میکائیل و ئیسرافیل، لہ دانہی سہرسینگمہوہ لہ تیان کرد ہتا بہرمووسلدانم، و ہدلیان دمرہینام و بہ ناوی زہمزہم شورڈیانہوہ و نہنجا پر پریان کرد لہ حیکمہت و لہ ئیمان و زانست، نہوجا نایانہوہ شوینی خوئی.

جا ولاخیکی سپییان هیئا بۆم، له هیستەر بچکۆله ترو له گویند ریز
 گهرمتر بوو، ناوی بۆراق بوو، چونکه ده چریسکایه و هو له بهر خیرایا
 دمتگوت به رفقه، واته: بروسکه، چهنده چاوی بری ده کرد دیکرد بهیهک
 ههنگاو، جاسواری نهو ولاخه بووم و له گهڵ جوبرائیل دا رۆیشتم ههتا
 گهیشتی نه ناسمانی یه کهم، جا جوبرائیل داوای کرد نهو دی کرد،
 له ناوهو گوترا: نهو دهکییه؟ گوترا: جوبرائیل گوترا: کیته له گهڵ دایه؟
 فهرمووی: موحه ممه، گوترا: نیردراوه به شوینیدا؟ فهرمووی: به ئی: گوترا:
 به خیر بی و هاتنه کهی خیری پیوه بی، جا دمرگا کرایه و هو رۆیشتنه
 ژوورهو. کاتی گهیشتمه جی له ناسمانی یه کهم، دمروانم و ئادهم ته شریفی
 والهوی، جوبرائیل فهرمووی: نه مه حه زه رته ئادهمی باوکتنه بفرموو
 سلاوو چاک و چۆنی له گهلا بکه، منیش سلاو و رۆژ باشیم ئی کرد، نهویش
 وهلامی سهلاهه کهی دامه وه، له پاشا فهرمووی: خوش هاتی نهی کوری
 شیرینم! مەر حه بات ئی بی نهی کوری باسم و نهی پیغه مبهری باش و خاس!
 (له گێرانه وهیه کی تاج دا ده فهرمووی: کاتی سه رکه وتینه سه ر ناسمانی یه کهم،
 ته ماشام کرد واپیاویکی نوورانی والهوی، له راست و له چهپیه وه پۆل پۆل
 تارمایی عه شامات دیارن، پیاوه که که سه پیری لای راستی خۆی ده کرد
 پیده که نی، به لام که سه پیری لای چهپی خۆی ده کرد ده گریا، فهرمووی به من:
 مەر حه با له پیغه مبهری باش و له کوری باشم، گوتم: نهی جوبرائیل! نه مه
 کییه؟ فهرمووی: نه مه باوه ئادهمه و نهو تارمایی و عه شاماته ییش که وان له
 راست و له چهپیه وه، گینانگه لی وه چهکانیه تی، نهوانه یان که وان له لای
 راستیه وه نهوانه به ههشتین، به لام نهوانه یان که وان له لای چهپیه وه نهوانه
 دۆزه خین، جا بۆیه که ته ماشای لای راستی ده کا، له خوشیانا پیده که نی،
 که ته ماشای لای چهپی ده کا، له خه م و خه فته ده گری).

نهو جا سه رکه وتین بۆ ناسمانی دووم، له دمرگای دا، گوتیان: نهو دهکییه؟
 فهرمووی: جوبرائیل، گوتیان: کیته له گهڵ دایه؟ فهرمووی موحه ممه،

گوتیان: نیردراوه به شوینیاکه ته شریف بهیئی بۆ میعراج و بۆ گهشت کردن بهناو ئاسمانهکاندا؟ فهرمووی: بهئی، گوتیان: به خیری و خیر و خوشی هیئابی، دمرگایان کردهوه، لهویش چوومه لای عیساو یه حیا، که دوو پیغه مبهرن و پوورزای یه کترین، فهرمووی: ئه مه یه حیا و عیسیایه، سلاو و رۆژ باشی یان ئی بکه، منیش سلاوم ئی کردن و نهوانش وهلامی سلاوه که یان دامه وه ئهوجا فهرموویان: مهرحهبا له برای چاک و له پیغه مبهری چاک. ئهوجا بهرزوه بووین بۆ ئاسمانی سییه، داوای کردنه وهی دمرگای کرد، گوترا: کییه؟ فهرمووی: جوبرائیل: گوترا: کییت وا له گهڵ دا؟ فهرمووی: موحه ممه، گوتیان: نیردراوه به شوینی دا...؟ فهرمووی: بهئی، گوتیان: به خیری، لهوئ رۆیشتم بۆ لای یوسف و سلاوم ئی کرد وهلامی سلاوه که ی دامه وه، فهرمووی: مهرحهبا له برای باش و له پیغه مبهری باش. ئهوجا بهرزوه بووین بۆ ئاسمانی چواره، داوای کردنه وهی دمرگای کرد، گوترا: کییه؟ فهرمووی: جوبرائیل، گوترا: کییت وا له گهڵا؟ فهرمووی: موحه ممه؟ گوترا: نیردراوه به شوینی دا؟ فهرمووی: بهئی، گوترا: به خیری، هاتنه که ی خیری پیومبی، دمرگا کرایه وه لهوئ گهیشتم به ئیدریس، فهرمووی: ئه مه ئیدریسه، سلاوی ئی بکه، سلاوم ئی کرد، وهلامی دایه وه فهرمووی: مهرحهبا له برای باش و له پیغه مبهری باش .

ئهوجا سه رکه وتین بۆ ئاسمانی پینجه م داوای کردنه وهی کرد گوتیان: ئه وه کییه؟ فهرمووی جوبرائیل. گوتیان: کییت وا له گهڵ دا؟ فهرمووی: موحه ممه، گوتیان: نیردراوه به شوینی دا؟ فهرمووی: بهئی گوتیان: به خیری، لهوئ چووین بۆ لای پیغه مبهر هاروونی برای پیغه مبهر مووسا (سهلامی خوی لا با) فهرمووی: ئه مه هاروونه، سلاوی ئی بکه، سلاوم ئی کرد، وهلامی دامه وه . ئهوجا فهرمووی: مهرحهبا له برای باش و له پیغه مبهری باش .

ئهوجا سه رکه وتین بۆ ئاسمانی شه شه م، داوای کردنه وهی دمرگای کرد، گوترا: کییه؟ فهرمووی: جوبرائیل. گوترا: کیی وا له گهڵ تا؟ فهرمووی:

موحه ممد، گوترا: نیردراوه به شوینی دا؟ فهرمووی: بهئی، گوترا: به خیریئ و خیر و خوشی هیئابی، لهوئ گهیشتم به مووسا فهرمووی: ئهوه مووسایه، سلاوی ئی بکه، سلاوم ئی کرد، وهلامی سلاوی دامهوه ئهوجا فهرمووی: مهرحبا له برای باش و له پیغه مبهری باش، کاتی له مووسا تی پهر بووم دهستی کرد به گریان، گوترا: ئهوه بۆده گریست؟ فهرمووی: بۆ ئهوه ده گریتم، که ئهم کوپه جه هیلهی که له پاش من رهوانه کراوه و کراوه به پیغه مبهر، له ئۆمهتی ئه و زیاتر ده چنه به ههشت ههتا له ئۆمهتی من.

ئه نجا چووین بۆ ئاسمانی ههوتهم گوترا: ئهوه کییه؟ فهرمووی: جوبرائیل، گوتیان: کیست و له گهه دا؟ فهرمووی: موحه ممد، گوتیان: نیردراوه به شوینی دا؟ فهرمووی: بهئی. گوترا: به خیریئ، لهوئ چوومه خزمهتی باب به ئیبراهیم، فهرمووی: ئهمه ئیبراهیمی باو کته سلاوی ئی بکه، فهرمووی: سلاوم ئی کرد، وهلامی سلاوم کهی دامهوه و فهرمووی: مهرحبا له کوپی باش و له پیغه مبهری باش ئینجا بهیتوله عمور (خانهی ئاومدان) یان پی نشان دام، که له جوبرائیل پرسی، فهرمووی: ئهمه بهیتوله عمور که له قورئان دا، له سه رهتای سوور هتی طووره و خودا سویندی پی دهخوا و ده فهرمووی: ﴿والبیت المعمور﴾ هه موو رۆژا ههفتا ههزار فریشته نوێژی تیا دا ده کهن، که لیی چوونه دهر وه ئیتر جاریکی تر ناگه پێنه وه بۆی، و سه ردان و دینی ئهم مائی ئاومدانه دوا ئهرکی سه رشانیانه.

هه روا سید رهتول مونت هه ام بۆ دمر خرا، واته: دارمۆردی ههره ئه وه پهر، که ئه و دره خته یه، زانستی فریشته کان ههتا ئه و ی برده کاو لهوئ کۆتایی دی، وه کهس ئه و پهری نه که و تووه و لکی رمت نه بووه بیجگه له پیغه مبهر (برووی خودای لی به) که ته ماشام کرد و ده نکه مۆردهکانی واته: به ره کهی به هه د کوو په ئه ی گوندی هه جهر گه و ره بوون، که ئهم جۆره کوو په یه ناسراو بوون لای گوئیگران، وه که لاکه ی وهک گوئیچکه ی فیل وابوو، وه چوار روبر له بنیه وه هه ل

دەقۇلان، دوانیان دەچوونەو دەناو داو دەرئەدەكەوتن، وە دوانیان بەدمرەو دەبوون، لە جوبرائیلەم پرسی: ئەمانە چین؟ فەرمووی: ئەو دوو جۆگەپەیان کە دەپۆنە ناو دەو ئەو دەو جۆگەن وان لە بەهشتا، وە ئەم دوو جۆگەپەیان کە وان بەدمرەو دەو پووباری نیل و فوراتن، نیل و لە ناوخاکی میسراو فورات وە ناو خاکی عیراقدا .

(لە گیرانەو مەیهکا، کەوا لە (التاج الجامع للاصول في احاديث الرسول) دا دەفەرمووی: ئەنجا بەرزکرامەو بۆ شوینی کەوا لەسەر ووی حەوت ئاسمانەکانەو، هەروا و لەسەر ووی سیدرە تۆلونتەهاشەو، گویم لەچەرە قەلەمەکان بوو، کە چارەنووسی هەموو شتێکیان دەرئەووسی، کە پوودەدەن لە لەو حۆل مەحفوظ، لەلای کورسی، لە نزیك تەخت و بارەگا (عەرشی) خودای گەورەو میهرەبان، ئەنجا لە لایە نی خوداوە، فریشتەکان قاپی شیرو قاپی مەی و قاپی هەنگوینیان بۆم هینا منیش قاپە شیرەکم و مرگرت و خواردەمەو، جوبرائیل فەرمووی: (ئەم شیرە ئەو سەرۆشتە پاک و پیرۆزەپە، کە خۆت و ئۆمەتت وان لەسەری).

(ئەنجا لە لایەنی خوداوە پەنجا نوێژ لە سەر خۆم و یەکە یەکە گەلی ئیسلام دانرا، لەماوەی هەموو شەو و پۆژیکا، جا بەرەو دوا گەرامەو هەتا گەیشتمەو لەی مووسا، فەرمووی: چ ئەرکیکت لەسەر دانرا؟ گوتم: پەنجا نوێژم لەسەر فەرزکراوە، لەماوەی هەموو شەو و پۆژیکا. فەرمووی: من لە تۆ باشتەر شارمزییم هەپە لە پەفتاری ئەو خەلگە، چونکە من لە پێش تۆدا زۆر بە زەحمەت خەریکی نەوێ ئیسرائیل بووم و، بەراووردەم کردوون، جا بۆیە دەزانم کە ئۆمەتی تۆ تەوانایی ئەو پەیان نیە، کەواتە: بگەرێرەو بۆ لای خودا، داوای ئی بکە کە ئەم نوێژانە لەسەر ئۆمەتت سووک بکا.

منیش گەرامەو و داوای ئەو دەم لێکردو ئەو پەنجاوە کردنی بەجەل نوێژ، جا گەرامەو بۆ لای مووسا و دووبارە وەك جاری پێشوو پێ

فهرمووم، جا چۆومهوه بۆلای پهرومردگارم، جا دهنویژی تری ئی داشکانن و کردنی به سیی نویژ، دیسان گهرامهوه بۆلای مووسا دیسان ههمان شتی فهرموو، جا ههمیدیسان گهرامهوه بۆلای پهرومردگار، دیسان دهی تری لئداشکانن و کردنی به بیست نویژ، دیسان گهرامهوه بۆلای مووسا و چوار بارهوهك جاری پیشووی فهرموو، ئینجا خودا کردنی به دهنویژ.

دیسانهوه گهرامهوه بۆلای مووسا و ههم دیسان وهك جاری پیشووی فهرموو: ئهنجا خودا کردنی بهپینج نویژ، دیسان کهچوومهوه بۆلای مووسا فهرمووی: هاجیت کرد؟ گوتم: کردنی به پینج نویژ دیسان مووسا فهرمووی: نهتهوهی تۆ توانای نهومیشی نییه، چونکه من لهم بارمیهوه خاون نهزموونم و بهتایبهتی لهگهل گهلی خۆما کهنهتهوهی جوولهکهیه، که ناسراون به نهوهی ئیسرائیل، واته: رۆلّهکانی یهعقوب پینغهمبهر بهراودی زۆرم ههیه، کهواته دیسانهوه برۆروهو بۆلای پهرومردگارت و داوای بار سووکی و کار ئاسانی لئیکه، بۆ نهتهوهکهت منیش گوتم: بهراستی نهومنده دووبارهو سیباره لهم بارهیهوه له پهرومردگارم داوام کردووه نیت شهرم دهکهم کهرووی ئی نیم و لهرووم نایهت، بهلام رازیم بهمهو کاری خۆم دهسپیرم بهخوا فهرمووی: جاکاتی لهوا تی پهربووم، بانگههژی بانگی کرد: وافهرزی خۆمم بپیار دا، ومباری بهندهکانی خۆمم سووک کردو ئهرکی سهرشانم سووک کردن). (تاج/٤ ز/١٠٠ ل/٢٩٨ ف/١- باسی : شهورهوی پینغهمبهر (دروودی خودای لی هه).

پهروونکردنهوه:

ئهم فهرموودهیه بههرهی زۆری واتیادا، لیکۆلینهومیهکی وردی دوورو درێژی دهوی مامۆستای عهینیو مامۆستای عهسقهلانی لهم بارهیهوه درێخی یان نهکردوو، خودا پاداشی باشیان بداتهوه، بهروونی ئهم بههرهو سوودانه لهم فهرموودمیهداو له فهرموودهکانی سهحیحهین و پهراوه گهرهکانی تری سهحیحی سوننهتدا رهنگ دهنهوه:

۱- پیغہ مہران و پیاوچاکان لہ ژبانی بہرزہ خدا زیندوون، وہ پھیوہندی بہیہکتری یہوہ دہکن، هاموشوی ئاسمانہکان و شوینانی تردہکن، ہرودہک پھیوہندیان بہگورہکانیانہوہ دہمینئی، وہ ہرودہا بہشداری لہ بونہو پرووداوہ گرنگہکانی جیہاندا دہکن، لہجیہانی دوو ہمیشا ہست بہخوشی و ناخوشی خوین و گہلہکانیان دہکن، بہخوشیوباشی نہتہوہکانیان شادمان دہبن، بہکزی و بی نازی و کساسی و لاوازی یان دلگران دہبن، کھیفخوش دہبن، توورہ دہبن، پیدہکھنن، دہگرین، ئاگیان لہ حالی ئومہتیان ہہیہ.

لہ ژبانی بہرزہخا، خواپہرستی و پہرستش و عیبادہتی جوړاو جوړ دہکن، وہک نوپژو جہماعہت و حہج و تہوافی بہیت و زیکری خوداو نزی باش و ئاموژگاری خپرو سلاو و پوژ باشی و چاکو چونی لہ یہکتری و وہلام دانہوہی سلاو. ووزور لہ پرفتارو خوو وعادمت و باوی کومہلایہتی جوانی دنیایی لہناو یان دہمینئی و پہپرہوی دہکن، وہک نہوہ ئادہم و ئیبراہیم شانازی بہوہوہ دہکن کہ کورپی خانہدان و نہجیبزادہو پایہ بہرزی وہک موحمہمدیان ہہیہ، وہک دہستووری بہیہکتری ناسین، وہک گریان و خہم خواردن بو جیماوی و کساسی گہل خوت، وہک پپشوازی و چوون بہپیری میوان و چاک و چونی، ہہروا مردوو دمتوانی پھیوہندی و قسہو گفتوگوو چاک و چونی و تہفاهوم لہگہل زیندوو بکا، وہجیاوازیی زمان و پہگہزو نیشتمان و نہتہوہ، نابی بہرپرگر لہ تیگہیشتن لہ یہکتری، وہمردوو لہ ژبانی بہرزہخیدا جوړہ پھیوہندییہکی دہمینئی بہ گورہکہیہوہ.

لہ فہرموودہیہکی ئیمامی موسلیما: پیغہ مہیر (مردودی خودای لی بی) دہفہرموی: (نہو شہوہ کہ چووم بو ئیسرا، لہلای مووساوہ پمت بووم، لہشام لہ لای تہپولگہ لہ سوورمکہدا بوو، لہناو گورہکہیدا راوہستابوو، بہپپوہ نوپژی دہکرد). (بروانہ: تاج/ل ۴/ ۲۸۲/ ۲/۲).

لههه مان کاتدا زۆر به ناسانی دهتوانن گۆږه کهیان به جی بهیلن و
 بۆکاری شیواو خوڤیان بۆ ئەم لاو لا برۆن، وەك ئەو هه زهرمتی مووسا له هه مان
 شهو له مهسجیدو لئه قضا نوێزی به جه ماعت له گه ل پێغه مبهردا کرد، وه
 لههه مان شهویشاله ئاسمانی شهشم چوو به پیری پێغه مبهردوه، وه راویزو
 ئامۆزگاری و گفتوگۆیهکی به سوودی له گه ل پێغه مبهردا، سه بارمت به
 ژمارهی نوێزه فهرزهكان، ئه نجامدا، كه پێغه مبهرو نه ته وهی ئیسلام سوودیان
 لهو فهرمایشتا نهی هه زهرمتی مووسا (سهامی خوی لایا) وهرگرت، وه زۆر شتی
 تری لهم بابته له سوننه تی ساخی پێغه مبهردا ههیه، كه به لگه و نیشانهی
 ئەوهن كه پێغه مبهران و شههیدان و ئەولیایکانی خودا له ههردوو جیهانا
 جیگهی قهדרی پێزی خودان و شیایو ئەوهن كه خودابیان کات به مایه
 خێرو خوشی و رحمت بۆ خه لکی سه رزهوی ﴿وما لك ذك علی الله بعزیز﴾.
 (بروانه: بهرگی یه كه م، لایه په: ١٧٨، فهرمووده ی ژماره: ١٥٩ ته جرید= ٢١٦
 فه تحو لباری + تاج/ ٤/ ل ٣٧٨/ ف ٤/ + ل ٣٨١/ ف ٢/ + ل ٣٨٣/ ف ١/ + ٢/ ل ٣٨٧/ ف ١/).

٢- مالیکی کوپی صه عصهه ئه نصاریه، له مه دینه نیشته جی بوو،
 داستانی ئیسراو میعراجی له پێغه مبهردوه گیراوه ته وه، كه ئەم فهرموودهیه
 له بورخاری دا، ئیمامی موسلیمیش گیراویه ته وه، عه سقه لانی له فه تح دا
 ده فهرموئ: (له بوخاری و له غهیری بوخاریدا هه ر ئەم فهرموودهیه ههیه
 و بهس، جگه له ئەنه سی کوپی مالیکیش، نه زانراوه كه كه سی تر ریوایه تی
 لێ وه بکات) به غه ویش له سه ر فهرمایشی ئیصابه ده فهرموئ له مه دینه نیشته
 جی بوو، ته نیا دوو فهرمووده ی له پێغه مبهردوه ههیه). خه تی بییش له
 موبه هه ماتا ده فهرموئ: (ئەم مالیکی کوپی صه عصههیه، ئەو پیاوهیه كه
 پێغه مبه ر کردبووی به سه رکاری سه ر خه یبه رو دوا یی پێی فهرموو: (اکل تمر
 خیر هکذا؟).

۳- کورت و بوخت: (زۆرشت له جیهانی دوو هه مه دا به پێومری ئەم جیهانی یه که مه ناپیوری، بگره زۆر شت لهو جیهان رێک به پێچهوانه ی پێومرهکانی ئەم دنیا یه ۱). (بروانه: ژماره: ۹۸۸ ته جرید= ۲۲۰۱ فه تح = بهرگی ۲/ ل ۵۴).

۴- زۆر لهم وشانهو وێنه ی ئەم وشانه که لهم فهرمووده یه و له وێنه ی ئەم فهرمووده یه دا هه یه، که قسه له باسوخواسی جیهانی بالا و جیهانی بهرزه خ و ئەو جیهانی ترو جیهانی غه یب دهکا، وهک وشه ی ته شت و دمرگا کردنه وهو شۆردنی دل و.. تاد، زۆر لهم وشانه و له وێنه یان له باز نه ی ئەم فهرما یشته ی مامۆستای عه سقه لانی دا ده بی لێیان تی بگه ین و واتایان بکه ین، که ده فهرمو ی لهم جیگه یه دا: (وجیع ماورد من شق الصدر واستخراج القلب وغير ذلك من الامور الخارقة للعادة، مما يجب التسليم له دون التعرض لصرفه عن حقيقته، لصلاحيه القدرة، فلا يستحيل شيء من ذلك). واته: هه موو ئەو وشه و بێزه و دمر بڕپانه ی که لهم فهرمووده یه دا هاتوون، وهک: له تکر دنی سینگ و دمره یانی دل و شتی تری لهم باب ته، له و شتانه که سنووری باری ئاسایی ده به زینن و، له بارودوخی ئاسایی دا شتیوا سته مه و کاری نه کردنی یه، ئەمانه هه موو پێویسته به بی چه ندو چوون قه بوو لێان بکه ین و با وهریان پی بکه ین، ناب ی له واتای راسته قینه ی خو یان، لایان بده ین، به ته ئویل و شتی وا، چونکه ئەم جوړه شتانه له سه ر پووی راستی و له سه ره وه جهی حه قیقه ت له توانای خوا دا هه ن، وه ه یچ شتی له مانه بو توانایی خوا نه سته من و نه موسته حیل).

بهنده لهم لایه نه وه گوتوومه:

به بـ شـ یـا وـی تـه وـا وـی تـه وـا و
له دهـریـای بـی پـهـی قـهـت مـهـنـی هـهـنـکـا و
جـیـهـا نـی غـهـیـب و جـیـهـا نـی بـهـر زـه
جـیـهـا نـی بـا لـا و بـهـهـشـت و دۆزـه
دهـریـای بـی پـهـیـن، فـیـکـر و هـۆش تـیـا یـا
کـۆل و دـا مـا وـن، نـا چـن بـهـلـا یـا !!
رازی خـو دایـی لـه ژ مـا رـه نـایـه
زیـا تـر لـه کـه فـی نـا وـی دـهـریـایـه
چـه نـدی و چـۆنـی یـان، یـا سـا کـهـی جـیـایـه
بـه پـیـچـه وـا نـهـی کـا رـی دـنـیـایـه
را زو نـهـیـنـی و تـه سـلـیـمـی نـا و ژ یـن
هـهـر وـا هـهـ وـا لـی هـهـر دـو و دـنـیـا و دـیـن
مـهـر لـه ژ یـر خـا کـا پـهـیـی پـی بـهـر یـن
نـیـمـه تـا نـهـهـر یـن زۆر بـی خـهـبـهـر یـن!
لـه پـهـر هـی دـلـت لـه جـیـکـهـی دـهـفـتـهـر
بـنـو و سـه بـلـی (الله اکـبـر !)
فـا ر مـایـشـتـی خـو و، قـسـهـی پـیـغـهـمـبـهـر
بـه بـی چـهـن و چـو وـن، و هـک تـا جـی گـهـ و هـهـر
دـهـنـیـمـه بـان چـا و، دـهـنـیـمـه سـهـر سـهـر
قـسـهـی دـهـکـهـم بـیـکـه بـه پـیـو هـر
بـه قـهـد نـیـسـکـیـکـه دـیـسـکـی کۆمـپـیـتـهـر
بـه قـهـد سـهـد مـهـل عـیـلـمـی و لـه بـهـر !

۱۵۱۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ قَالَ: هِيَ رُؤْيَا عَيْنٍ أَرَاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ اسْرِي بِهِ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ: وَالشَّجَرَةُ الْمَلْعُونَةُ فِي الْقُرْآنِ قَالَ: هِيَ شَجَرَةُ الزُّقُومِ (الحديث: ۳۸۸۸، طرفاه في: ۴۷۱۶، ۶۶۱۳) (۲۸۱).

ثیبنو عہباس (رمزای خودابان لئ بح) فہرمووی: لہبارہی فہرمایشتی خوداوہ ﴿وما جعلنا الرؤيا التي اريناك الا فتنة للناس﴾ . واتہ: ئہوبینینہی کہ نیشانی توّمان دا کردمان بہفیتنہو ناژاوہ بوّ ھندی کەس، کەباوہریان لاوازہ، ھەرواباسی ئەو درختە ناھەموارەش کە دوور لہ رحمەتی خودایہ، کە لہناو ناگری دۆزەخ دا دمیروینین، ئەویشمان کردووہ بہ فیتنہو ئەزمووون بوّ بازئی بئی عەقل و نەقام).

ثیبنو عہباس فہرمووی: ئەم نیشانەدان و روئیایہ کە لہم ئایەتەدا ھەیہ، بریتی بووہ لہ دیتنی راستی بہچاوی سەر، نەک بەخەون وخەیاڵ، ئەوہیش لہو شەوہدا پرووی داوہ کە پێغەمبەر (دروودی خودای لئ بح) براوو بوّ شەو پەوی و ئیسرا، کە بہچاوی یەقین و بیداری گەلی شتی سەیر سەیری بینیبوو، لہخوداوہ پیشانی درابوو، ئەو درختەیش کەلەم ئایەتەدا ناوی براوہ بہ (الشجرة الملعونة = درختە نەفەرت لیکراوہکە) درختی زەقنەمووتە).

(تاج/ ۶/ ل ۲۷۰/ ز ۱۸ - سوورمتی ئیسراء ف/ ۱۱) .

۱۵۱۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَتَزَلْنَا فِي بَيْتِ الْحَارِثِ بْنِ خَزْرَجٍ فَوَعَكْتُ فَتَمَرَّقَ شَعْرِي فَوَلَّى جُمَيْمَةَ فَأَتَنِي أُمِّي أَمْ رُومَانُ وَأَنِّي لَفِي أَرْجُوحةٍ وَمَعِيَ صَوَاحِبٌ لِي فَصَرَخْتُ بِي فَأَتَيْتُهَا لَا أَذْري مَا تُرِيدُ بِي فَأَخَذَتْ بِيَدِي حَتَّى أَوْقَفَتْنِي

(۲۸۱) لہ یوافقہ مسلم علی تخریج حدیث ابن عباس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فی قَوْلِهِ: ﴿وما

جعلنا الرؤيا﴾ -فتح ۷/ص ۶۹۸ - خاتمة. ط. ج - المترجم .

عَلَى بَابِ الدَّارِ وَأَلِيَّ لَا يَهْجُ حَتَّى سَكَنَ بَعْضَ نَفْسِي ثُمَّ أَخَذْتُ شَيْئًا مِنْ مَاءٍ فَمَسَحْتُ بِهِ وَجْهِي وَرَأْسِي ثُمَّ ادْخَلْتَنِي الدَّارَ فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْإِصْرِ فِي الْبَيْتِ فَقُلْنَ عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ فَاسْلَمْتَنِي الْيَهُنَّ فَاصْلَحْنَ مِنْ شَأْنِي فَلَمْ يَرْغَبْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَحَى فَاسْلَمْتَنِي إِلَيْهِ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ (الحديث: ٣٨٩٤، اطرافه في: ٣٨٩٦، ٥١٣٣، ٥١٣٤، ٥١٥٦، ٥١٥٨، ٥١٦٠) (٢٨٢).

عائشہ (رمزی خودی لئ بئ) فہرمووی: کہ پیغہمبہر (درودی خودی لئ بئ) مارہی کردم، تہمہنم شہش سال بوو، نہوکاتہ مالمان لہمہککہبوو، لہپاشان کؤچمان کردو چووین بؤ مہینہ لہناو خیلی نہوہی حاریسی کورپی خہزرہجا دابہزین، کہ تہمہنم بوو بہ نؤ سال، پؤزا دایکم ہات بؤلام، لہوکاتہدا لہ نہخؤشینہ لہرزوتا ہہلسا بوومہوہ، فزہکہم پروتا بؤوہ، بہلام بہشی پہلکؤلکہیہکی ئی پہیدا بوو بوو، کہدایکم ہات بمبات بہ بووکی، من لہوکاتہدا لہگہل چہند دہستہ خوشکیکما بووم جؤلانیمان دہکرد، جاکہ ہات قاوی کردم و منیش جووم بؤلای دایکم، نہشم دہزانی دایکم جی لییم دہوئ.

جا پہل گرتہم و بردمی ہہتا گہیشتینہ بہردہگای مال، لہوئ راوہستاین، ہہتا پشووی بدہم، چونکہ ہہناسہ برکیم بوو، جا کہنہختی ہہناسہم نیشتہوہ، نہو جانہختی ئاوی ہہلگرت و سووی لہدہموچاو وسہرم، نہنجا بردمیہ ژوورہوہ بؤ ناو مال کہ سہرنجم دا واکؤمہلک زن لہیاریدہدہمران وان لہ مالہکہدا، چاومپروانی من دہکەن کہ بمکەن بہبووک، گوتیان: (عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ)، واتہ: لہسہر خیرو خؤشی، خوا پیرؤزی کا، بہبہختی باش).

١٥١٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهَا: (ارِيْتُكَ فِي الْمَنَامِ مَرَّتَيْنِ أَرَى اَلْكَ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ وَيَقُولُ: هَذِهِ أَمْرَأَتُكَ فَاكْشِفِي عَنْهَا فَإِذَا هِيَ اَنْتِ فَأَقُولُ: اِنَّ يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمِضْهُ (الحديث: ٣٨٩٥ ، اطرافه في: ٥٠٧٨ ، ٥١٢٥ ، ٧٠١١ ، ٧٠١٢) (٢٨٣) .

عائیشہ (رمزی خودای لئ بئ) دھفررموئ: پئیغہمبہر (دروودی خودای لئ بئ) پئی
 فہرمووم: (سئ شہو، یافہرمووی دووشہو لہ خہوما، لہخہوا تۆم پئ نشان
 درا، جوبراٹیل (سلامی خوی لا با) وینہی تۆی لہناو دہسما لیکی ئاوریشما بۆم
 دہینا و دہیفہرموو: ئەمە ژنی تۆیہ، منیش پرووی ئەو وینہیہم ھەل
 دمدایەوہو تەماشایم دہکرد، ئەوا ئیستا دمرکەوت کە خاوەنی ئەو وینہیہ تۆ
 بووی! ئەو کاتە دہمگوت: ئەگەر ئەمە لہخواوہ بئ دہیکاو دہیہینیتە دی!
 ئەومتا ئیستا ھیناویہتە دی). (تاج/ ۵ ل/ ۱۰۵ ف/ ۱ - باسی گہورہی عائیشہ).

(٢٨٣) أخرجه مسلم في فضائل الصحابة، باب: في فضل عائشة (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) ، رقم:

باسی کوچکردنی پیغمبر ﷺ و هاوریکانی بو مه دینه هجرة النبي ﷺ واصحابه الى المدينة

١٥١٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: لَمْ أَغْقِلْ أَبَوَيْ قُطْ إِلَّا وَهُمَا يَدِينَانِ الدِّينَ وَلَمْ يَمُرْ عَلَيْنَا يَوْمٌ إِلَّا يَأْتِينَا فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَرَفِي النَّهَارِ بُكْرَةً وَعَشِيَّةً فَلَمَّا ابْتَلَى الْمُسْلِمُونَ خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ مُهَاجِرًا نَحْوَ أَرْضِ الْحَبَشَةِ حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَرَكَ الْغِمَادِ لَقِيَهُ ابْنُ الدُّغْنَةِ وَهُوَ سَيِّدُ الْقَارَةِ فَقَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ يَا أبا بَكْرٍ؟ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَخْرَجَنِي قَوْمِي فَأَرِيدُ أَنْ أَسِيحَ فِي الْأَرْضِ وَأَعْبُدَ رَبِّي. قَالَ ابْنُ الدُّغْنَةِ: فَأَنْ مِثْلَكَ يَا أبا بَكْرٍ لَا يُخْرُجُ وَلَا يُخْرُجُ أَنْتَ تَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَصِلُ الرَّجِمَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَقْرِي الضَّيْفَ وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ فَأَنَا لَكَ جَارٌ أَرْجِعْ وَأَعْبُدْ رَبَّكَ بِبَلَدِكَ فَارْجِعْ وَارْتَحِلْ مَعَهُ ابْنُ الدُّغْنَةِ فَطَافَ ابْنُ الدُّغْنَةِ عَشِيَّةً فِي أَشْرَافِ قُرَيْشٍ فَقَالَ لَهُمْ: أَيْ أبا بَكْرٍ لَا يُخْرُجُ مِثْلُهُ وَلَا يُخْرُجُ إِثْرُ جُونِ رَجُلًا يَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَيَصِلُ الرَّجِمَ وَيَحْمِلُ الْكَلَّ وَيَقْرِي الضَّيْفَ وَيُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ فَلَمْ تُكَذِّبْ قُرَيْشٌ بِجَوَارِ ابْنِ الدُّغْنَةِ وَقَالُوا: لَا بِنِ الدُّغْنَةِ مُرْ أبا بَكْرٍ فَلْيَعْبُدْ رَبَّهُ فِي دَارِهِ فَلْيُصَلِّ فِيهَا وَلْيَقْرَأْ مَا شَاءَ وَلَا يُؤْذِنَا بِذَلِكَ وَلَا يَسْتَعْلِنَ بِهِ فَأَنَا نَحْشَى أَنْ يَفْتِنَ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا فَقَالَ ذَلِكَ ابْنُ الدُّغْنَةِ لَا بِي بَكْرٍ فَلَبِثَ أَبُو بَكْرٍ بِذَلِكَ يَعْبُدُ رَبَّهُ فِي دَارِهِ وَلَا يَسْتَعْلِنُ بِصَلَاتِهِ وَلَا يَقْرَأُ فِي غَيْرِ دَارِهِ.

ثمَّ بَدَأَ لَا بِي بَكْرٍ فَأَبْتَنَى مَسْجِدًا بِفَنَاءِ دَارِهِ وَكَانَ يُصَلِّي فِيهِ وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَيَنْقَذُ عَلَيْهِ نِسَاءَ الْمُشْرِكِينَ وَأَبْنَاءَهُمْ وَهُمْ يَعْجَبُونَ مِنْهُ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَجُلًا بَكَّاءَ لَا يَمْلِكُ عَيْنِيهِ إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ وَأَفْرَعَ ذَلِكَ أَشْرَافَ قُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَأَرْسَلُوا إِلَى ابْنِ الدُّغْنَةِ فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا: أَيْ كُنَّا أَجْرَمَا أبا بَكْرٍ بِجَوَارِكَ عَلَى أَنْ يَعْبُدَ رَبَّهُ فِي دَارِهِ فَقَدْ جَاوَزَ ذَلِكَ فَأَبْتَنَى مَسْجِدًا بِفَنَاءِ دَارِهِ فَأَعْلَنَ بِالصَّلَاةِ وَالْقِرَاءَةِ فِيهِ وَأَنَا قَدْ خَشِينَا أَنْ يَفْتِنَ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا فَالْهَـةُ فَإِنْ أَحَبَّ أَنْ

يَقْتَصِرَ عَلَىٰ أَنْ يَعْبُدَ رَبَّهُ فِي دَارِهِ فَعَلَ وَإِنْ أَبِي إِلَّا أَنْ يُعْلِنَ بِذَلِكَ فَسَلَّهُ أَنْ يَرُدُّ إِلَيْكَ ذِمَّتَكَ فَأَمَّا قَدْ كَرِهْنَا أَنْ نُخْفِرَكَ وَلَسْنَا مُقِرِّينَ لِأَبِي بَكْرٍ الْإِسْتِغْلَانِ .

قَالَتْ عَائِشَةُ: فَأَتَى ابْنُ الدُّغْنَةِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ قَدْ عَلِمْتَ الَّذِي عَاقَدْتُ لَكَ عَلَيْهِ فَأَمَّا أَنْ تَقْتَصِرَ عَلَىٰ ذَلِكَ وَأَمَّا أَنْ تُرْجِعَ إِلَيَّ ذِمَّتِي فَأَنِّي لَا أَحِبُّ أَنْ تَسْمَعَ الْعَرَبُ إِلَيَّ اخْفِرْتُ فِي رَجُلٍ عَقَدْتُ لَهُ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: فَأَنِّي أَرُدُّ إِلَيْكَ جِوَارَكَ وَأَرْضِي بِجِوَارِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَئِذٍ بِمَكَّةَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلْمُسْلِمِينَ: أَنِّي أَرِيتُ دَارَ هِجْرَتِكُمْ ذَاتَ نُخْلٍ بَيْنَ لَا بَتَيْنِ وَهُمَا الْحَرَّتَانِ فَهَاجَرَ مَنْ هَاجَرَ قَبْلَ الْمَدِينَةِ وَرَجَعَ غَائِمَةٌ مَنْ كَانَ هَاجِرَ بَارِضِ الْحَبَشَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ وَتَجَهَّزَ أَبُو بَكْرٍ قَبْلَ الْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى رِسْلِكَ فَأَنِّي أَرْجُو أَنْ يُؤْذَنَ لِي فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَهَلْ تَرْجُو ذَلِكَ بَابِي أَنْتَ قَالَ: نَعَمْ فَحَبَسَ أَبُو بَكْرٍ نَفْسَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَصْحَبَهُ وَعَلَفَ رَاحِلَتَيْنِ كَانَتَا عِنْدَهُ وَرَقَ السَّمَرِ وَهُوَ الْخَبْطُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ .

قَالَتْ عَائِشَةُ: فَبَيْنَمَا نَحْنُ يَوْمًا جُلُوسٌ فِي بَيْتِ أَبِي بَكْرٍ فِي نَحْرِ الظَّهِيرَةِ قَالَ قَائِلٌ لِأَبِي بَكْرٍ: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُتَفَنِّعًا فِي سَاعَةٍ لَمْ يَكُنْ يَأْتِينَا فِيهَا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ فِدَاءَ لَهُ أَبِي وَأُمِّي وَاللَّهِ مَا جَاءَ بِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ إِلَّا أَمْرٌ قَالَتْ: فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَاذَنَ فَادْنَى لَهُ فَدَخَلَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَبِي بَكْرٍ: أَخْرِجْ مِنْ عِنْدِكَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمَّا هُمْ أَهْلُكَ بَابِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: فَأَنِّي قَدْ أَذِنَ لِي فِي الْخُرُوجِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: الصَّحَابَةُ بَابِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نَعَمْ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ فَتَخَذَ بَابِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدَى رَاحِلَتَيَّ هَاتَيْنِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْثَمَنِ .

قَالَتْ عَائِشَةُ: فَجَهَّزَتْهُمَا أَحَبَّ الْجَهَّازِ وَصَنَعْنَا لَهُمَا سَفْرَةَ فِي حِرَابٍ فَتَقَطَعَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ قِطْعَةً مِنْ نِطَاقِهَا فَرَبَطَتْ بِهِ عَلَى فَمِ الْحِرَابِ فَبِذَلِكَ سُمِّيَتْ ذَاتَ النُّطَاقَيْنِ قَالَتْ ثُمَّ لَحِقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ

بَعَارٍ فِي جَبَلٍ ثَوْرٍ فَكَمْنَا فِيهِ ثَلَاثَ لَيَالٍ يَبِيتُ عِنْدَهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ ثَقِفَ لَقْنٌ فَيُدْلَجُ مِنْ عِنْدِهِمَا بِسَحَرٍ فَيُصْبِحُ مَعَ قُرَيْشٍ بِمَكَّةَ كَبَائِتٍ فَلَا يَسْمَعُ أَمْرًا يُكَتَادَانِ بِهِ إِلَّا وَعَاهُ حَتَّى يَأْتِيَهُمَا بِخَبَرٍ ذَلِكَ حِينَ يَخْتَلِطُ الظَّلَامُ وَيَرْغَى عَلَيْهِمَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ مِنْحَةً مِنْ غَنَمٍ فَيُرِيحُهَا عَلَيْهِمَا حِينَ تَذْهَبُ سَاعَةٌ مِنَ الْعِشَاءِ فَيَبِيتَانِ فِي رِسْلِ وَهُوَ لَبَنٌ مِنْحَتُهُمَا وَرَضِيفُهُمَا حَتَّى يَنْعَقَ بِهَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ بَغْلَسَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثِ وَاسْتَأْجَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ رَجُلًا مِنْ بَنِي الدَّبِيلِ وَهُوَ مِنْ بَنِي عَبْدِ بْنِ عَدِيٍّ هَادِيًا خَرِيَّتًا وَالْخَرِيَّتُ الْمَاهِرُ بِالْهَدَايَةِ قَدْ غَمَسَ حَلْفًا فِي الْإِلِ الْعَاصِ بْنِ وَائِلِ السَّهْمِيِّ وَهُوَ عَلَى دِينِ كُفَّارٍ قُرَيْشٍ فَأَمِنَاهُ فَدَفَعَا إِلَيْهِ رَاحِلَتَيْهِمَا وَوَعَدَاهُ غَارَ ثَوْرٍ بَعْدَ ثَلَاثَ لَيَالٍ فَاتَاهُمَا بِرَاحِلَتَيْهِمَا صُبْحَ ثَلَاثٍ وَالطَّلَقَ مَعَهُمَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ وَالذَّلِيلُ فَآخَذَ بِهِمْ طَرِيقَ السَّوَاكِحِ. (الحديث: ٣٩٠٥، اطرافه في: ٢١٣٨، ٢٢٦٣، ٢٢٦٤، ٢٢٩٧، ٤٠٩٣، ٥٨٠٧، ٦٠٧٩).

قَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ بْنِ جُعْشُمٍ الْمَذَلِجِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): جَاءَنَا رَسُولُ كُفَّارٍ قُرَيْشٍ يَجْعَلُونَ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبِي بَكْرٍ دِيَةَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَنْ قَتَلَهُ أَوْ أَسْرَهُ فَيَبِيتُمَا أَنَا جَالِسٌ فِي مَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ قَوْمِي بَنِي مُذَلِجٍ أَقْبَلَ رَجُلٌ مِنْهُمْ حَتَّى قَامَ عَلَيْنَا وَخَنُ جُلُوسٌ فَقَالَ: يَا سُرَاقَةُ أَنِّي قَدْ رَأَيْتُ أَنْفَا اسْوَدَّةَ بِالسَّاحِلِ أَرَاهَا مُحَمَّدًا وَاصْحَابَهُ قَالَ سُرَاقَةُ: فَعَرَفْتُ إِلَهُمُ هُمْ فَقُلْتُ لَهُ: أَلَهُمْ لَيْسُوا بِهِمْ وَلَكِنَّكَ رَأَيْتَ فَلَانًا وَفَلَانًا الطَّلُقُوا بِأَعْيُنِنَا.

ثُمَّ لَبِثْتُ فِي الْمَجْلِسِ سَاعَةً ثُمَّ قُمْتُ فَدَخَلْتُ فَأَمَرْتُ جَارِيَّتِي أَنْ تَخْرُجَ بِفَرَسِي وَهِيَ مِنْ وَرَاءِ أَكْمَةٍ فَتَحْسِبَهَا عَلَيَّ وَآخَذْتُ رُمْحِي فَخَرَجْتُ بِهِ مِنْ ظَهْرِ الْبَيْتِ فَحَطَطْتُ بِرُجْهِ الْأَرْضَ وَخَفَضْتُ عَلَيْهِ حَتَّى آتَيْتُ فَرَسِي فَرَكِبْتُهَا فَرَفَعْتُهَا ثَقَرَبُ بِي حَتَّى دَنَوْتُ مِنْهُمْ فَعَثَرْتُ بِي فَرَسِي فَخَرَزْتُ عَنْهَا فَقُمْتُ فَأَهْوَيْتُ يَدِي إِلَى كِنَانَتِي فَاسْتَخَرَجْتُ مِنْهَا الْأَزْلَامَ فَاسْتَقَسَمْتُ بِهَا أَضْرَهُمْ أَمْ لَا فَخَرَجَ الَّذِي أَكْرَهُ فَرَكِبْتُ فَرَسِي وَعَصَيْتُ الْأَزْلَامَ ثَقَرَبُ بِي حَتَّى إِذَا سَمِعْتُ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ لَا يَلْتَفِتُ وَأَبُو بَكْرٍ يُكْثِرُ الِالْتِفَاتَ سَاخَتْ يَدَا فَرَسِي فِي الْأَرْضِ حَتَّى بَلَغْنَا الرُّكْبَتَيْنِ فَخَرَزْتُ عَنْهَا ثُمَّ زَجَرْتُهَا فَتَهَضَّتْ فَلَمْ تَكُذْ تُخْرِجْ يَدَيْهَا فَلَمَّا اسْتَوَتْ قَائِمَةً إِذَا لَاثِرٌ يَدِينَهَا غُثَاثٌ سَاطِعٌ فِي السَّمَاءِ مِثْلُ الدُّخَانِ فَاسْتَقْسَمْتُ بِالْإِزْلَامِ فَخَرَجَ الَّذِي أَكْرَهُ فَنَادَيْتُهُمْ بِالْأَمَانِ فَوَقَفُوا فَرَكِبْتُ فَرَسِي حَتَّى جِئْتُهُمْ وَوَقَعَ فِي نَفْسِي حِينَ لَقِيتُ مَا لَقِيتُ مِنَ الْحَبْسِ عَنْهُمْ أَنْ سَيَظْهَرُ أَمْرُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ جَعَلُوا فِيكَ الدِّيَةَ وَاخْتَبَرْتُهُمْ أَخْبَارَ مَا يُرِيدُ النَّاسُ بِهِمْ وَعَرَضْتُ عَلَيْهِمُ الزَّادَ وَالْمَتَاعَ فَلَمْ يَزِرْ أُنِي وَلَمْ يَسْأَلْنِي إِلَّا أَنْ قَالَ اخْفِ عَنَّا فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابَ أَمْنٍ فَأَمَرَ عَامِرَ بْنَ فُهَيْرَةَ فَكَتَبَ فِي رُقْعَةٍ مِنْ إِدِيمٍ ثُمَّ مَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) .

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَأَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقِيَ الزُّبَيْرَ فِي رَكْبٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا تَحَارًا قَافِلِينَ مِنَ الشَّامِ فَكَسَا الزُّبَيْرُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ ثِيَابَ بَيَاضٍ وَسَمِعَ الْمُسْلِمُونَ بِالْمَدِينَةِ مَخْرَجَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ فَكَانُوا يَغْدُونَ كُلَّ غَدَاةٍ إِلَى الْحَرَّةِ فَيَنْتَظِرُونَهُ حَتَّى يَرُدَّهُمْ حَرُّ الظَّهِيرَةِ فَانْقَلَبُوا يَوْمًا بَعْدَ مَا أَطَالُوا انْتِظَارَهُمْ فَلَمَّا أَوْوَا إِلَى بُيُوتِهِمْ أَوْفَى رَجُلٌ مِنْ يَهُودٍ عَلَى أَطْمٍ مِنْ أَطْمِهِمْ لَأَمْرٍ يَنْظُرُ إِلَيْهِ فَبَصُرَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابِهِ مُبَيِّضِينَ يَزُولُ بِهِمُ السَّرَابُ فَلَمْ يَمْلِكِ الْيَهُودِيُّ أَنْ قَالَ بَاغِلَى صَوْتِهِ يَا مَعْاشِرَ الْعَرَبِ هَذَا جَدُّكُمْ الَّذِي تَنْتَظِرُونَ فَتَارَ الْمُسْلِمُونَ إِلَى السَّلَاحِ فَتَلَقَّوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِظَهْرِ الْحَرَّةِ فَعَدَلَ بِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ حَتَّى نَزَلَ بِهِمْ فِي بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ وَذَلِكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ مِنْ شَهْرِ رَجَبِ الْاَوَّلِ فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ لِلنَّاسِ وَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَامِتًا لَفُطْفِقَ مَنْ جَاءَ مِنَ الْأَنْصَارِ مِمَّنْ لَمْ يَرَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحْيِي أَبَا بَكْرٍ حَتَّى أَصَابَتْ الشَّمْسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى ظَلَّلَ عَلَيْهِ بِرِدَائِهِ فَعَرَفَ النَّاسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ ذَلِكَ فَلَبِثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَنِي عَمْرِو

بْنِ عَوْفٍ بَضَعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً وَأَسَّسَ الْمَسْجِدَ الَّذِي اسَّسَ عَلَى التَّقْوَى وَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ فَسَارَ يَمْشِي مَعَهُ النَّاسُ حَتَّى بَرَكْتَ عِنْدَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْمَدِينَةِ وَهُوَ يُصَلِّي فِيهِ يَوْمَئِذٍ رِجَالٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ مِرْبَدًا لِلتَّمْرِ لِسُهَيْلٍ وَسَهْلٍ غُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي حَجَرٍ اسْعَدَ بَنُ زُرَّارَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ بَرَكْتَ بِهِ رَاحِلَتُهُ هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْمَنْزِلُ ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْغُلَامَيْنِ فَسَاوَمَهُمَا بِالْمِرْبَدِ لِتَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا فَقَالَا لَا بَلْ نَهَبَهُ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَبَى رَسُولُ اللَّهِ إِنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُمَا هِبَةٌ حَتَّى ابْتَاعَهُ مِنْهُمَا ثُمَّ بَنَاهُ مَسْجِدًا وَطَفِقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْقُلُ مَعَهُمُ اللَّبَنَ فِي بُتْيَانِهِ وَيَقُولُ وَهُوَ يَنْقُلُ اللَّبَنَ:

هَذَا ابْنُ رَبَّنَا وَاطْهَرُ

هَذَا الْحِمَالُ لَا حِمَالَ خَيْبَرُ

وَيَقُولُ:

اللَّهُمَّ انْ الْاَجْرُ الْاِخِرَةَ قَارَحِمُ الْاِنصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

اللَّهُمَّ انْ الْاَجْرُ الْاِخِرَةَ

(الحدِيث: ٣٩٠٦) (٢٨٤).

عائيشه (رمزى خودى لى بى) فهرمووى: به بيره ومورى من باوك ودايكم بهم
ثايبينى پيرؤزى نيسلامه ربهتاريان كردووه و نهومتى من له بيرم بئنهوان
ههر موسولمان بوون، ههموو رؤزىكيش پيغه مبهر (درودى خودى لى بى)
سهرله به يانيان و سهر له نئيواران ته شريفى دههات بو مالمالمان. كاتاكه
موسولمانان دوو چارى چهوسانه وهى دهستى بابرواكانى هوژى هوردهيش بوون
و لهتاو زولم و زؤرى نهوان، ههر يه كه يان به لايه كا پهرده وازه بوون،
نه بوبه كريش به رهو خاكى چه به شه سهرى نايه وه و كوچى كرد، دمروات ههتا
دهگاته بهر كولغيمار، لهوئ تووشى ئيبنودوغه ننه دهبى كه سهر گهوردى هوژى
نه لقاره بوو. پيى دهلى: نهى نه بوبه كرا! نه وه خير ه بؤكوئ ده چيئت؟

دەلى: خەزىمەتلىك دەريانى پەرماندووم و دەمەلى بەولاتانا بىگەرپىم و بەبى پەرۋا،
بۇخۇم خۇداي خۇم بىپەرستەم و بەندەيى بۇبىكەم ئىبنودوغوننەش دەلى: ئەي
نەبۇبەكر! تۆۋ دەرگىردن؟ شتىۋا چۆن دەبى، شتىۋا نەبۇۋەم نەئەبى،
پىاۋەتى و مەردايەتى تۆ بىۋىنەيە، تۆ پىاۋىكى خەزىم دۆستىت و، داللىدە
پىاۋى ھەزار و بىنەۋايت و، خاۋەن نان و دىۋەخانەيت و، لەكاتى لىقەۋمانا تۆ
پشت و پەنايت، جا ئەۋا مەن بۆت دەبىم بە داللىدە، كەۋاتە بىگەرپەرۋە لە
ولاتى خۇت خۇداي خۇت بىپەرستە.

جا ئەۋىش دەگەرپىتەۋە، ئىبىتو دوغوننەش لەگەلىدى، ۋە ئىۋارەيى
ئىبنو دوغوننە سوۋرپايەۋە بەناۋ پىاۋماقۇۋلان و خانەدانەكانى ھۆزى
قورمىش دا، پىي گوتن: ئەبۇ بەكر پىاۋىكى پىاۋانەيە، پىاۋى ئەۋە نىيە كە
لەخۇيەۋە بىرۋا، يا ئىۋە بە زۆر دەرى بىكەن، پىاۋىۋا باش و جۋانمەرد چۆن
دەردەكرى، پىاۋىكى نانبدەۋ بەخشندەۋ كەم وىنەيە، خەزىم دۆست و خەزىم
پەرستە، پشت و پەناي زەبۇۋەن و پىاۋى ناشىۋ كۆلىيە، خاۋەن قۇناخ
دىۋەخانەۋ، لەكاتى سەختى و لى ھەۋ مانا، فرىپەرەسىمى پەنا بەرانە!

ئىتر قورمىش قەسە ئىبنودوغوننەيان نەشكان و داللىدەمان و
پشتگرتنەكەي ئەۋىان قە بوۋل كىردو، پىيان گوت: بەئەبۇبەكر بلى: كە
لەمالەكەي خۇيىدا، خۇداي خۇي بىپەرستى و نوپۇزى تىا بكاۋ، چەندە ئارەزۋو
دەكا قورنەنى تىا بخوئىنى، بەلام ئەۋەندە ھەيە ئازارى ئىمەي پى نەداۋ بە
ئاشكرا نەيكا^(۲۸۵).

چۈنكە مەترسى ئەۋەمان ھەيە كەژن و مەنالى و خىزانمان لە خىشتە
بەرىۋ لەرپى دەرگا! جانيبنو دوغەننەش ئەدەمەي بە ئەبۇ بەكر گوت، ئەبۇ
بەكرىش بەم پىيەۋ لەسەر ئەم حالە ماۋەيى مايەۋەۋ لەمالەۋە خۇداي خۇي

دهپهرستو نوږزى دهكرد بهلام بهپي مهرجهكه، ناشكرای نهدهكرد، وههر لهمالهوهيش قورئانی دهخويند، پاشان نهوبهكر بريارى داو، لهبهردهم خانوهكهيدا، مزگهوتيكى دروست كردو نوږزى تيداا دهكردو، قورئانی تيداا دهخويند.

جا ژنان و كوپان و منالانى بتهپرستهكانى لي خړ دهبونوهوو، تهماشای نهبو بهكريان دهكردو، پييان سهيربوو، نهوبهكر پياويكى گرینووكى دلنهرمى خوشگريان بوو، كه قورئانی دهخويند گريانى بو راگيرنهدهكرا، جا خانهدانهكانى قورپهيش لهبتپهرستهكان لهم حاله توقين ون ناردیان به شويى ئيبنودو غوننهدا، كاتى هات بو لايان پييان گوت: ئيمه لهبر خاترى تۆو بهدالدهى تۆ، پهناى نهبو بهكرمان دا، بهو مهرجه كه له مالى خوځى دا به باقره خوداى خوځى بهپرستا، كهچى نهو لهم رادهيه رمتى كردووهو، نهوهتاني له بهردهم مالهكهيدا مزكهوتى دروست كردووهو به ناشكرا نوږزى تيداا دهكاو قورئانی تيداا دهخوينى، ئيمهش لهوه دمترسين كه ژنان و خاوو خيزانمان لهپي دمركا.

جا پيى بللى باوانهكا، نهگمر حهز دهكا باهر لهمالى خوځى دا خوداى خوځى بهپرستى نهوا بابيكاو، كهسا ههقى نيه بهسهرپهوه، دما داواى ليكه كه له پهناى تۆ دمرچي، چونكه ئيمه حهزناكهين كه پهيمانى تۆ بشكينين، وه فاييليش نابين كه نهبو بهكر ناوا ناشكراى بكا، ئيبنو دوغنه هات بولاي نهبو بهكر، گوتى: خوت دمرانيت كه من لهسهر چى پهيمانم لهگل تۆدا بهستووه، جادهبي ههر نهوه بكهيت يادمبي پهيمانهكهمان پووج بكهينهوهو من له زامنيت دمردهچم، چونك حهزناكهيم كه عهرمان ببستنوهكه من پهيمانم داوه به پياويك و له پاشابي پهيمان دمرچووم نهبو بهكريش گوتى: نهوا منيش له پهناو دالدهى تۆ دمرچووم و رازيم به پهناى خوداى گهورهو سهروهر نهو حهلهش پيغمبههر (درودى خوداى لي بي) هيشتا لهمهكهكه بوو، فهرمووى به موسولمانان: (ههوارى كوچتانم، لهخهودا، پي

نیشان درا، شوپىنى بوو باخە خورماي زور بوو، لە نىوانى دوو شوپىنى بەردەلانى رەش دا بوو، واتە: دوو جىگەي بەردەلان، كەبەردى رەشيان زۆربى، ئىتر موسولمانان پوومو مەدىنە كۆچيان كىردو، زوربەي ئەوانەي كە كۆچيان كىردبوو بۇ حەبەشە گەرانەوومو چوون بۇ مەدىنە، ئەبوبەكرىش بەرمو مەدىنە تەدارەكى كىردو تىفاقى خىست، بەلام خۆشەويست (دروودى خودى لى بى) پىي فەرموو: (هياشكە و پەلەمەكە، چونكە من خۆشم بە هيوام كە خودا رىگەم پى بدات و كۆچ بكەم، ئەبوبەكرىش گوتى باوكم و دايكم لەدەورت گەپىن، بۆچى تۆيش هيواي كۆچ كىردنت هەيە؟ فەرموو: (بەلى).

ئىتر ئەبو بەكر خۆي گل داپەو بەلای پىغەمبەرەو (دروودى خودى لى بى) هەتا لەم سەفەرى كۆچەدا بىي بەهاورپى، وە دوو وشترى خۆي هەبوو، بەمەبەستى ئاگادار كىردىيان بۇ ئەم سەفەرە چوار مانگ ئالىكى گلای دار (سەمورە- السمر)ى دانى، كە بە قەلەنگ دەيومرپىن و دىكەن بەگەل. (تاج/۴ ل/۳۰۹ ف/۱).

عائىشە (زمى خودى لى بى) فەرموو: ئەوا پۇژا لەمالى ئەبوبەكر دانيشتبووين، قىرچەي نيوپۇ بوو، لەوكاتەدا يەكى بە ئەبو بەكرى گوت: ئەو پىغەمبەرە (دروودى خودى لى بى) دەم و لووتى خۆي هەلبەستوو، تا نەناسرپتەو، جارائىتر لە كاتىوادا نەدەهات بۇ مالىمان بۆيە ئەبو بەكر فەرموو: باوك و دايكم بە قوربانى بى، بەخودا ديارە كارپكى گىرنگى هەيە بۆيە لەم كاتەدا هاتوو، پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى) گەيشتەجى و داواي رىگەپادانى: كىرد كە بىتە ژوورەوومو رىگەي پى دراو هاتە ژوورەوومو بە ئەبوبەكرى فەرموو: (كىت لەلایە بابچەنە دەرەو) ئەبو بەكرىش فەرموو: (ئەي پىغەمبەرى خودا! باوكم بەقوربانت بى غەرىبەمان تىادا نىيە، هەر كە سوکارەكەي خۇمن، كە كەسوکارى خۇتن فەرموو: (دەي من خودا رىگەي پى داوم كە دەرېچم و كۆچ و بارېكەم) ئەبوبەكر فەرموو: (ئەي پىغەمبەرى خودا! باوكم بەقوربانت بى بىكە بەهاورپى خۇت لەم

سەفەرە پىرۆزەدا، فەرمووی: (بەئى باشە، ئەبو بەکر گوتى: ئەى پىغەمبەرى
خودا! يەكئى لەم دوو وشترەى من ھەلبەرە بۆ سواریى پىگەت.
پىغەمبەر (درووی خودای ئى بى) فەرمووی: (باشە بەلام بە كرى) .

عائیشە - رمزای خودای لىبى - فەرمووی: جا تفاقىكى زۆر جوانمان
بۆ نامادەکردن و تۆيشوومان لەتۆيشە بەرمیەكا بۆيان كرد، كە برىتى بوو لە
مەپىكى قاوورمە، وە ئەسمای خوشكەم پارچەيەكى لە پشتىنەكەى خۆى
دادرى و دەمى تۆيشەبەرەكى پى بەست، جالەمەوہ ناوئرا: (ذاتونطاھەين
واتە: خاوەنى دوو پشتىن) فەرمووی: ئەو جا پىغەمبەرەو ئەبو بەكر چوونە
ناو ئەشكەوتى ئەكۆى سەور، وەسئى شەو لەوئى خۆيان ھەشار دەمدەن،
عەبدوئلا كۆپى ئەبوبەكر كە جەھىللىكى وشيارى وریابوو شەوى لە لایان
دەكردەوہ، بەلام شەوہكى شەوى دەگرت بەدەمەوہ و لە لای ئەوانەوہ
دەگەپایەوہ بۆ مەككە، بەيانى لە قورەيش و خەلكى مەككە وابوو، كە
عەبدوئلا شەوى لە مەككە كردۆتەوہ، جا عەبدوئلا ھەرجى بەرگۆئى دەكەوت
لەو پیلان و فەو فیلانەى كە بى برپواكانى مەككە دەیانكرد، لە پىغەمبەرەو
ئەبو بەكر، وەرى دەگرت و كەتارىك دادەھات ھەوائى ئەوانەى بۆيان
دەبردەوہ.

وہ عامىرى كۆپى فوھەپىرەيش، كە نۆكەرى ئەبو بەكربوو، لە دەورو
بەرى ئەوان رپوانكەى ئەبوبەكرى دەلەومراندو بە تاوى لە پاش شىوان،
مىگەلەكەى لەدەرگای ئەشكەوتەكەدا مۆل دەدا، ئىتر شىرى مەپیان دەدۆشى و
لەگائىنەيەكا بەبەردى داخى بەرخۆر شلەتینيان دەكرد، واتە: بەردە
داخەكەيان دەخستە ناو جامە شىرەكەوہ، تا تۆزى گەرمى بكا، ھەتا خاویى و
لىقنى يەكەى نەمىنى، وەھەموو شەوى تىرو پریان لەو شىرە جوانە
دەخواردەوہ!

وہسەر له بهیان واته: دهمه و بهیان بهتاریک و لیلهکه، عامیر رانهکهی رادهداو پیرکهی لی دمکرد، ههرسی شهوکه عامیر نه مه کاری بوو، پیغه مبهرو نه بو بهکر، کابرایهکی بهنی دیلیان بهکری گرتبوو، ریزانیکی بهدرهق و شارمزا بوو، سویند خوارو هاوپهیمانی بنه ماله ی عاصی کوری وائیلی نهل سههمی بوو، وهله نه مانی نهوان دابوو، وهلی لهسەر ئایینی بیپرواکانی قورمیش بوو، بهلام پیغه مبهرو نه بویهکر بتمانهی پی دهکهن و ههر دوو وشترهکهی دهمنیو بهئین دهمدن بهیهکتر که لهپاش ساشه و لهئشکه و تهکهی چیای سهور یهک بگرهنه وه، جا لهکاتی ناوبراودا له بهیانی شهوی سییه م دا، ههر دوو وشترهکهیان بو دهبات، عامیری کوری فوههیرهش لهگهلیان دهچی، وه ریزانه شارمزا کهش له ریگهی پی دهشته وه دهیان بات، نهوهک له شارپوه له بهر شوینه گومکی (تاج/ ٤/ ل ٣١٣/ ز ١٠١- باسی کوچ کردن، ههرموودهی ژماره/ ٣) .

سوراهه ی کوری مالیکی کوری جوعشوص مودلیجی (رمزی خودی لی بی) ههرمووی: رابهرو فروستادهکانی بیپرواکانی قورمیش هاتن بو ناومان، جاپیان دهداو گوتیان: ههرکهسی پیغه مبهر (برودی خودی لی بی) یا نه بو بهکر بکوژی، یادیلیان بکا، خهلاتی دهکهین و له باتی ههریهکیکیان خوینبایی خوئی خهلات دهمینی، که دهکاته سه د وشتر، منیش لهناو کوژی دانیشتنی هوژی بهنی مودلیج دا دانیشتبوو که خزمانی خو م بوون له پر پیاوی دمرکهوت، هات به دیارمانه وه وستا، ئیمهیش ههر به دانیشتنه وه گوئ قولاخ بووین، که بزانیان چی ههوائیکی وایی، پیاوهکه گوتی: نهی سوراهه! ئیستا له پادهشتهکه رمشایی چهند زهلامیکم بهدی کرد، وابزانم که موحه ممه دو هاوړپکانی بوون، سوراهه گوتی: خو م زانیم که نهوانه خو یان بوون، بهلام خو م لی ههله کردو ویستم نهوانیش چهواشه بکه م ، بویه گوتم: نهوانه نهوان نه بوون، بهلام نهوانه ی که تودیوتن و بهوانت زانیون نهوانه، فیساره کهس و فیساره کهس بوون، کهتوژی له مه و بهر به بهرچاوی خو مانه وه دمرچوون، نهنجا تاوی

له كۆرەكەدا مامەو، هەتا نەیانخەمەسەر شەك و تەواو لە هەوالەكە
چەواشەیان بكەم، ئینجا هەلسام و چوومەو بەكەنیزەكە كەمەم گوت:
ماینەكەمەم بۆ ببە لەپشت ئەو یالەو پرای بگرە بۆم، ئەنجا پەمەكەم
هەلگرت و لەپشت مائەو بەكوورە كوورە، بەدزكەو دەرچووم، نووکی
پەمەكەم دەخشانە لە زەوی و سەرەكەم شۆر كردهو، هەتا كەس هەستی پێ
نەكاو پێم نەزانن، كەوامن بەنیازی خەلاتەكە قورەیش دەچم بە شوین
پێغەمبەر و ئەبوبەكرا.

رۆیشتەم هەتا چوومە لای ماینەكەم و سواری بووم وتیم تەقاند، بە
چوار نالە بردمی هەتالییان نزیك بوومەو، ماینەكەم سەرسمیكى داو
گلاندی، جا هەلسامەو دەستم برد لەتێردانەكەم دانە (ئەزلام) كەمەم
دەرھێناو، دانەیهكەم پێ گرتەو، تا بزەنم زیانەم دەبێ بۆیان یانا، جاكە
دانەكەم گرتەو ئەو هی نا كە من پێم ناخۆش بوو، كە ئەو بوو: زیانەم
نابێبۆیان، بەلام بەگوێی دانەم نەكردو سواری ماینەكەم بوومەو بە چوار
نالە بردمی هەتا والییان نزیك بوومەو، گویم لە دەنگی پێغەمبەر بوو
قورئانی دەخویند.

پێغەمبەر (دروودی خودی لێ بێ) ئاووپی نەدەدایەو، بەلام ئەبوبەكر زۆر
ئاووپی ئەدایەو، جا دیسان ماینەكەم لەو زەویە پەقەنەدا هەر دوودەستی
هەتا ئەژنۆكانی داچوون و هەمدیسانەو لێی بەربوومەو، لەپاشاتییم
خوپی، بەلام زۆر بەگران هەلسایەو، زۆر بە زەحمەت دەستەكانی لە
زەویەكەدا دەرھێنا!

جاكاتی كەهەلسایەو سەرپێ شوینی هەردوودەستی گەردیكى
شەوقداری لێ هەلسا بەناسمانا، وەك دوو كەل، هەمدیسان بەدانەكە
دانەیهكەم گرتەو، دووبارە ئەو دەرچوومەو كەبەدەم نەبوو، ئیتەر بانگەم
كردن و ئەمانەم پێیان دا، ئە و جا وەستان، منیش سواری ماینەكەم
بوومەو چووم بۆلایان، بەهۆی ئەووەكە بەسەرم هات بەهۆی

ئەوانە و دەوبە ھۆی ئەو ھەشەو ھە دەستەم نەگەشت پێیان ھات بەدڵما؛ کە کاری پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) سەردەگرێ و ھەزەرت سەردەگەوێ، وە ھەرزیم کرد؛ کە ھۆزەگەت بپاریان داو ھەرکەسێ بەزیندووویی یا بەمردووویی تۆیان بدا بەدەستەو، خوێنبایی پیاوێ خەلات و مزگینێ پێ دەدەن! وەتیم گەیانەن کە ئەو خەلگە چیان لێیان دەوێ، تۆیشە وشت و متم پێشکەش کردن، بەلام نەھیچیان لێ وەرگرتەم و نەھیچیان لێ داوا کردم، جگە لەوگە ھەرمووی؛ ئاشکرمان مەکە منیش داوام لێ کرد کە نامە ی ئەمانەم بۆ بنووسێ، جا ھەرمانی کرد بە عامیری کۆری فوھەیرە لەپارچەپێ چەرما نامە ی ئەمانە نووسی بۆم، ئەو جا پێغەمبەر و ئەوان پۆشتن و منیش گەرامەو ھە بۆ شوینی خۆم.

ئیبنو شەھاب ھەرمووی؛ لە رێگە پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) دەگات بەزومبەیری کۆری ھەوام، عورەو ھە کۆری زوبەیر بۆگێرپامەو، ھەرمووی؛ پێغەمبەر و ئەبو بەکر، لەم سەفەری کۆچەدا لەرێ دەگەن بەزوبەیر و کاروانێ لە موسوڵمانان، کە بازرگان بوون و لەشام گەرابوونەو، زوبەیر سەرو دەست بەرگی سپی لە بەر پێغەمبەر و ئەبو بەکر دەکا، لەو لاشەو موسوڵمانەکان لە مەدینە دەبیستەو کە وا پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) لەمەکە دەرچوو، جا ھەموو بە یانیانی دەھاتن بە پیریەو ھەتا بەردەلانی یەکە، کەناو دارە بە (ئەلحەرە) ئیتەر لەوێ چاومرانیان دەکرد، تا گەرمای نیومرۆ زۆری بۆ دەھێنان، ئەو جا دەگەرانەو، جا پۆزا زۆر چاومرۆپ دەکەن، کە ھیچ نابێ دەگەرێنەو، ھەرکە دەگەنە مائەو پیاویکی جوو دەچیتە سەر ھەلایەکی خۆیان بۆ تەماشاکردنی شتێ، جا بە رێکەوت لە دوورەو پێغەمبەر و ھارپێکانی بەدی دەکا؛ بەرگەکانیان لە دوورەو سپی دەکا، تەرمایە کەیان لە ناو رێکی بیابان (سەراب) دا، کەرویشکە دەکا و دەرەکەوێ!

جا کابرای جوو ھە خۆی پێ ناگیرێ و بەھەموو دەنگی خۆی بانگەواز دەکا و دەڵێ: ئەی کۆمەلە ی ھەرمب! ئەمە ئەو شانازی یەتانی کە چاومرۆپ

دەگەن! جا موسوڵمانەکان پەلاماری چەك دەدەن و دەچن بە پیری
پێغەمبەرەو (دروودی خودای لێ بێ) وە لە پشت بەردەلانی کەوێ پێی دەگەن،
جابه‌لای راستا دەیانبات هەتا دەچیتە ناو بنەمالەیی عەمری کۆری عەوف و
لەوێ دا دەبەزن، ئەمەش پۆژی دووشەمە بوو، لەمانگی مەولوود (مانگی
پەمبەر) وە ئەبەبەگر دەچوو بە پیر خەلگەوێ لە جیاتی
پێغەمبەر چاک و چۆنی لەگەڵ دەکردن، بەلام پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ)
خۆی بێ دەنگ دانیشتبوو، جا ئەوانەیی لە یاری دەدەران کە پێغەمبەریان
نەدیوو کە دەهاتن پۆز باشییان لە ئەبەبەگر دەکرد.

هەتا هەتاوەکە دەدا لە پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) و ئەبو بەگر دەچێ
بەپۆشاکەکی خۆی سیبەری بۆ دەکا، ئەو ساکە خەلگەکە پێغەمبەر دەناسن،
جا پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) دەشەو زیاتر لەناو بنەمالەیی عەمری کۆری
عەوف دادەمیێتەو، وە ئەو مزگەوتە دا دەمەزێنێ کە بناغەیی لەسەر
تەقوا دامەزرێوە بە پێی نایەتی قورئان، وەخۆی نوێژی تیا دەکات، ئینجا
سواری و لاخەکی دەبێ و لەگەڵ خەلگەکاندا دەپروا هەتا و شترەکی لەلای
شوێن مزگەوتەکی ئیستای پێغەمبەردا لەمەدینە چۆک دادەدا، کە لەو
سەردەمەدا چەند پیاوی لەموسوڵمانان لەوێدا نوێژیان دەکرد، کە لەو پێش
جێگە مشتاخێ خەرمانی خورماوو، هێ دوو کۆر بوو، ناویان سوهیل و
سەهل بوو، هەتیو بوون، ئەسەدی کۆری زورارە سەرپەرشتی دەکردن.

جا پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) کە و شترەکی لە ژێر خۆیا چۆکی دادا
لەوێ دا پال کەوت و سینگێ دادا، فەرمووی: (خودا حەزکا ئەمە جێگە یەتی!)
لە پاشا پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) هەردوو کۆرەکی بانگ کردو سەودای
شوێن مشتاخەکی ئێ کردن هەتا بیکات بە مزگەوت گوتیان: ئەو
پێغەمبەری خودا! بەلگۆ دەیبەخشین پێت. پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ)
قایل نەبوو، کە بەبەخشین لێیان وەربگرێ، لە ئەنجامدا لێی کڕین و کردی
بەمزگەوت، پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) خۆشی لەگەڵ هاوێی یاناختی کالی

دەگواستەووە بۆ دروست کردنەگەیی، وەبەدەم خشت گواستەووەو، پێخەمبەر
(دروودی خودای لی بێ) سۆزی دەکردو دەیفەرموو:

(هَذَا الْحَمَالُ لَا حَمَالَ خَيْبَرُ هَذَا اِبْرَ رَبَّنَا وَاطْهَرُ

واتە:

كَوْلَ نَهْم كَوْلَهِيه، نَه ك كَوْلَي خَيبَه

چاكتره و پاكتره، خودای بانى سه

حه زههت (دروودی خودای لی بێ) دهشی فەرموو:

(اللهم ان الاجر اجرُ الاخرة فارحم الانصار والمهاجرة)

واتە:

خَیْر نَه و خَیْرَه سَبَه لَه خَوَانَه! بَه حَمَه لَه نَه نَصَار، لَه كَوچَكَرَانَه!

ئیبنو شەهاب واتە: ئیمامی زوهری (رهحمتهى خودای لی بێ) دهفه رموی: لَه
فه رموو دهو فه رمایشتدا نه مان بیستوو که پێخەمبەر (دروودی خودای لی بێ)
هۆنراوێ ته واوی خویندبێته وهو بیکا بهنموونه و سه رمه شق بیجگه له
هۆنراوانه (تاج/ ٤/ ل ٣١٦/ ز ١٠١- باسی کۆچکردن- ف- ٤) بپوانه: ژماره: ٣٦٤
ته جرید = ٤٢٨ فهتج = بهرگی یهك لاپهه/ ٢٧٤.

پووونکردنهوه:

ئهم بههرانهو چهند بههری تریش وان لهم فهرموو دهیهدا:

١- موسوڵمانان له پیناوی بیرو باومپی خۆیاندا تووشی سه خهتی و
مهینهت و زیانی گیانی و سامانی دهبی و، دهبی خۆیان ناماده بکهن بۆ شتی
واو، پشت به ستنی گهوهریان له سهه خوابی.

٢- دروسته موسوڵمان پهناى ناموسوڵمان قهه بوول بکات. ئه مرۆ ئه
جوړه ئه مانه و جیوارو پهنا وهر گرتنه ههر زۆر زۆره، جیگه داخه ئیستا
لهم رۆژگاره ئیمه دا، زۆرینه موسوڵمانان، له دهست سه روکه بهناو

موسوئلمانہ ملھورہکان ھلّ دین و، لہناو ولاتانی ناموسوئلمان دا دھبن بہ پہنابہر۔

۳- عامیری کوری فوہہیرہ موسوئلمان بوو، وہ موسوئلمانیکی جوانی لی دمرچوو۔ وہ نامادہی غہزای بہدرو ئوحد بووہ، لہ پوژہکھی بیری مہعوونہدا کوژراوہ، لہتہمہنی چل سالی دا، عامیری کوری طوفہیل دمیکوژی، خوی دہلی: یہکہم زام کہ لہ عامیری کوری فوہہیرہم کرد نووریکم بینی لہدہمی زامہکھیہوہ دمرچوو، دہلین: پاش شہید بوونی جہستہکھی ون دہبی و فریشتہ دہینیزن پروداوہکھی پوژی بیری مہعوو نہ لہ سالی چواری کوچی دابوو۔

۴- سوراہی کوری مالیکی مودلیجی، یہکیکھ لہھاوپرئ ناودارہکان، کوئمہلا ھہوالی لہناو دہقی فہرموودہکدا رابورد، پیغہمبہر (درویدی خودی لی ہی) فہرمووی: (نای لہو پوژہی کہ بازیبہنہکانی کیسرا لہقول دہکھیت) وہلہسہردہمی پیشہوا عومہردا کاتی تاج و پشتین و بازیبہنہکانی کیسرایان ھینا بو عومہر، سوراہی بانگ کردو بازیبہندہکانی کردہ ھہر دووقولی۔ سوراہہ شاعیریکی جوان بوو، کوئمہلا لہھاوپرئیان فہرموودہکانی ھہو دہگیرنہوہ، وہک: نیبنوعہباس و جابیر، لہبیست و چواری کوچی دا کوچی دواپی کرد (رمزی خودی لی ہی)، یہک فہرموودہی لہ بوخاریدایہ۔

۱۵۱۸- عَنْ اسماء (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَتْ فَخَرَجْتُ وَأَنَا مُتِمَّةٌ فَاتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَتَزَلْتُ بِقُبَاءَ فَوَلَدْتُه بِقُبَاءَ ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعْتُهُ فِي حَجَرِهِ ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَغَهَا ثُمَّ تَفَلَّ فِي فِيهِ فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ جَوْفَهُ رِيقُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ حَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ ثُمَّ دَعَا لَهُ وَبَرَّكَ عَلَيْهِ وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ (الحديث: ۳۹۰۳، طرفہ فی: ۵۴۶۹) (۲۸۶)۔

ئەسمای کچی ئەبوبەکر (رمزای خودای لی بی) فەرمووی: سەم بەعەبدوللای کوری زوبەیر پەربوو، وەبێ و مانگی خۆم بوو، چووم بۆ مەدینە، لەقوباء لام دا، لەوێ عەبدوللام بوو، ئەنجا درێژم بە سەفەری کۆچم دا و چووم بۆ مەدینە، پێغەمبەریش (دروودی خودای لی بی) لە (قەبائە) ه گواستبوویەوه بۆ مەدینە و گەشتیۆ ئەوێ، جا بەخودی خۆم عەبدوللام برد بۆ خەزمەتی، وەلەکۆشیدا دامنا، جاپێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) داوای دەنکی خورمای کردو خۆی جوویی و، ئەوجا بەتەپایی دەمیەوه تەفانیە ناودەمی عەبدوللاوه، یەکەم شت کە چوووە ناو دیوی دەرروونی عەبدوللای کورم تەپایی دەمی پێغەمبەر بوو، ئەوجا بەدەنکی خورما مەلاشووی هەنوو، وەدەمی شیرین کرد، وە دووعاو نزای باشی بۆی کردو نزای پیرۆزی و پیت و فەری بۆی کرد. عەبدوللای کورم یەکەم منال بوو، لە کۆچکاران، کەلە مەدینە لە دایک بێی (بەروانە: تاج/ ۴/ ل ۳۳/ ف ۵/ ز ۱۱- باسی حەوتم و ئەوێ کە دەستووڕە دەکری بۆ منال) + (تاج/ ۱۰/ ل ۱۶۰/ ز ۶۴/ ف ۴،۳ - باسی ناونانی منالی تازە بوو، گۆشکردنی و شیرن کردنی مەلا شووی بە خورما، یا بە شیرینی تر) .

۱۵۱۹ - عَنْ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْغَارِ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَأَدَا أَنَا بِأَقْدَامِ الْقَوْمِ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ لَوْ أَنَّ بَعْضَهُمْ طَاطَا بَصَرَهُ رَأَا قَالَ اسْكُتْ يَا أبا بَكْرٍ إِنَّهُ لَاللَّهُمَا (الحديث: ۳۹۲۲، اطرافه في: ۳۶۵۳، ۴۶۶۳) (۲۸۷) .

ئەبو بەکر (رمزای خودای لی بی) فەرمووی: لەخەزمەت پێغەمبەردا بووم، لە ناو ئەشکەوتەکە ی چای سەور بووین لەکاتی کۆچکردنمانا ئەو دەستەییە ی کە لە ناموسوولمانەکانی مەککە شوینمان گەوتبوون، گەبمانکۆژن، سەرگەوتبوونە سەر سەربانی ئەشکەوتەکە و بەسەر سەرمانەوه راوەستابوون،

کہ تہ ماشام کردو سہرم ھہ لہری وا قاجی ٔہو دہستہ ٔہ دیارن لہ منہوہ،
عہرزی پیغہ مہرم کرد: ٔہی پیغہ مہری خودا! خو ٔہ گہر ٔہ کیکیان
تہ ماشای خوار خوۓ بکا دہمان بینۓ و کہشف دہبین و دہمان کوژن!

فہرمووی: (دروودی خودی لئ ہی) (ٔہی ٔہ بوبہ کرا بی دہنگ بہ، ٔی مہ
دوو کہ سین، خودا خوۓ کہسی سیئہ میانہ!) وا تہ: خہمت نہ بی خودای گہورہ
خوۓ لہ زیانی ٔہ مانہ دہمان پاریزی) (تاج/ ٦ ل/ ٢٥٥ ز/ ١٠- تہفسیری سوورہ متی
تہوبہ).

١٥٢٠- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ أَوَّلُ مَنْ قَدِمَ عَلَيْنَا
مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ وَكَانَا يُقْرِئَانِ النَّاسَ فَقَدِمَ بِلَالٌ وَسَعْدٌ وَعَمَّارُ بْنُ
يَاسِرٍ ثُمَّ قَدِمَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فِي عِشْرِينَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا رَأَيْتُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ فَرَحُوا بِشَيْءٍ
فَرَحَهُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى جَعَلَ الْأَمَاءُ يَقْلُنَ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا قَدِمَ حَتَّى قَرَأْتُ سَبْحَ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى فِي سُورٍ مِنْ
الْمُقْصَلِ (الحديث: ٣٩٩٢٥، طرفاه في: ٣٩٢٤، ٤٩٤١، ٤٩٩٥) (٢٨٨).

بہراء (رہزی خودی لئ ہی) فہرمووی: ٔہ کہم کہس لہ ہاوریانی
پیغہ مہرم (دروودی خودی لئ ہی) کہ لہ مہ ککہوہ کوچیان کرد بؤلای ٔی مہ لہ مہ دینہ،
موصعہ بی کوپی عومہ یرو ٔیینو ٔومومہ کتووم بوو، جا دہستیان کرد بہ
خویندنی قورٔان بہ ٔی مہی ٔہ نصار، ٔہو جا بیلال و سہعدی کوپی ٔہبو
وہ قاس و عہماری کوپی یاسیر ہاتن و کوچیان کرد بؤ مہ دینہ، لہ پاشا
عومہری کوپی خہطاب بہ خوۓ و بیست کہ سہوہ ہاتن، ٔینجا پیغہ مہریش
ہات، نہ مدیوہ کہ خہ لکی مہ دینہ بہ ہیچ شتیکی تر ٔاوا شادمان بب، و ہک
بہ ہاتنی پیغہ مہرم کہ یفخوۓ بوون، تہ نانہت کہ نیزہک و مندالانیش بہ

چاوی خوّم دهمدین دهمیانگوت؛ ئوخه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا ته‌شریفی‌هینا! جا هه‌رکه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) ته‌شریفی‌هینا، نیت‌ر به‌بی درم‌نگ ده‌ستم کرد به‌خویندنی قورئان هه‌تا له‌لای خو‌ی (دروودی خودای لی بی) سوورته‌ی ﴿سبح اسم ربك الاعلی﴾ و چه‌ند سوورته‌تیک‌ی تری له‌م چه‌شنه‌یه‌م له‌ خزمه‌تیدا له به‌ر کرد (تاج/۷ ل- ۲۴۹- ز- ۷۰- سوورته‌ی ئه‌عراف/۱) .

۱۵۲۱- عَنْ اَلْعَلَاءِ بْنِ اَلْحَضْرَمِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثٌ لِلْمُهَاجِرِ بَعْدَ الصَّدْرِ (الحدیث: ۳۹۳۳) .

عه‌لای کور‌ی چه‌زره‌می (رم‌زای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (له‌پاش ته‌وافی ئیفازه، که له‌پاش گه‌رانه‌وه له‌ مینا نه‌نجام دمه‌ری، کۆچه‌ری مافی سی شه‌وی هه‌یه‌که له‌ مه‌که‌که بمینیت‌ه‌وه) .

۱۵۲۲- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَوْ اَمَنَ بِي عَشْرَةٌ مِنَ الْيَهُودِ لَأَمَنَ بِي الْيَهُودُ (الحدیث: ۳۹۴۱) (۲۸۹) .

ئهبو هورمه‌یره (رم‌زای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (ده‌که‌س هه‌ن له‌ناو داران و زانایانی جووله‌که‌ن نه‌گه‌ر ئه‌و ده‌که‌سه باوم‌رم پی بکه‌ن وئیمانم پی به‌ئین، جووله‌که هه‌موویان ئیمانم پی ده‌هینن) .

پایانی (خاتمه‌)

یه‌که‌م- عه‌لای چه‌زره‌می (رم‌زای خودای لی بی) ناوی عه‌بدوئلا‌ی کور‌ی عمادبوو، عه‌لاو چه‌ند براه‌یه‌کی هه‌بوو، یه‌کیکیان ناوی عه‌مری کور‌ی چه‌زره‌می بوو، یه‌که‌م گوژراوی شه‌ری ئیسلام و نا موسوئل‌مانان بوو، به ناموسوئل‌مانی موسوئل‌مانی کوشتی، ماله‌که‌ی یه‌که‌م تالانی بوو، که‌ده‌ست موسوئل‌مانان که‌وت و پینچ یه‌کی ئی دهر‌کرا، ئه‌وه بوو به‌ هو‌ی شه‌ری به‌در،

له ناو په راوه کانی فوتاحاتا مه شهووره: که عه لا نزاگیر ابووه، چهند وشه و نزاى تايبه تی خویندوووه به سهر دمريادا به پېړ پوښتووه! پټغم مېر (درودى خودى لى بى) عه لای کرد به سهرکاری سهرولاتى به حرهين، له سهردهمى جينشينى ئه بو به گرو عومهدا ههر به ردهوام بوو، تاله سالى چواردهدا فهرمانى هه قى به جيھينا، له سهردهمى جينشینی عومهدا.

دووهم- ماموستای پایه بهرز شیخی عه سقه لانی (رحمتى خودى لى بى) له م پایانهدا دمه رموى: (باسه گانی مه بهس و باسه گانی پاشى هه تا ئیره، سه دو بیست فهرموودهى به رزه وه بووى واتيادا، په یوه ست مه وصول) ه گانیان سه دو سى فهرموودن، نهوانى تریان بیرشته و موتابه عاتن، دوو بار گانیان هفتاو هوت فهرموودن، پوخته که بیان ده کاته: (۱۲۰- ۷۷ = ۴۳) چل و سى فهرمووده: پيشه وا موسليم (رحمتى خودى لى بى) نه ویش پوخته که ی هه موو گيړاوه ته وه، بيچکه له مانه بیان:

۱. فهرمووده که ی خه باب (لقد کان من قبلکم عیسط...) ژماره: ۳۸۵۲ هه تح = ۱۴۳۷ ته جريد .

۲. ژماره: ۱۵۰۶ ات = فهرمووده که ی عه مری کورى عاص: (اشد ما صنعہ المشرکون) = ۳۸۵۶ هه تح .

۳. ژماره: ۱۵۰۷ ته جريد = ۳۸۵۹ هه تح = فهرمووده که ی ئيبنو مه سعوود: (اذنت بالجن شجرة) به لام ئه م فهرموودمیه موسليميش دمرى هي ناوه، برپوانه: به رگی چواره م صه حيحی موسليم به شرحی نه وه ی ص ۱۷۱ برپوانه په راویزی ژماره: ۱۵۰۷ ته جريد.

۴. ژماره: ۳۸۶۴، ۳۸۶۵ هه تح. باسی ئيسلامبوونی عومهر.

۵. ژماره: ۳۸۶۶ هه تح فهرمووده که ی سوادى کورى قارب = تاج/ ۴ ل- ۲۸۶- ۹۵ هه ۱ له ته جريده که دا نيه.

۶. فهرمووده که ی عومهر: (يا جليح) = ۳۸۶۶ هه تح .

۷. ژماره: ۳۸۶۸ فهتج، فهرمووده که ی سه عیدی کوری زهید، له باره ی ئیسلامبوونی خوځیه وه.
۸. فهرمووده ی ژماره: ۱۵۰۹ ته جرید = ۲۸۷۴ فهتج = (حدیث ام خالد بنت خالد فی الحمیصه) بړوانه: ژماره: ۱۲۵۱ ته جرید = ۳۰۷۱ فهتج = بهرگی/۳- ۳۷۲: نه وه ی که له په راویزی نه م ژماره وه، له بهرگی سی دا ناوا نوسراوه (راجع رقم: ۶۷۰ ت = ۱۴۰۲ هـ = مجلد ۲/ ل- ۹۵) په یو مندی به م ژماره یه وه نییه، به لکوو په یو مندی به ژماره ی: ۱۵۵۲ ت = ۳۰۷۳ فهتج دوه هه یه، هه روه ک له کو تای ی ژماره: ۱۲۵۲ ت وه نه م ناما زه یه نووسراوه.
۹. ژماره: ۱۵۱۴ ت = ۳۸۸۸ هـ. ته ماشای په راویزی نه م ژماره یه بکه، که له پیښه وه، له م باسه دا رابوورد (حدیث ابن مسعود فی قوله تعالى: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا﴾).
۱۰. ژماره: ۳۸۹۰ فهتج = (شَهْدَ بِي خَالِي الْعَقَبَةِ).
۱۱. ژماره: ۳۸۹۹، ۳۹۰۰ فهتج، فهرمووده که ی ئیبنو عومره و عانیشه: (لا هجرة بعد الفتح).
۱۲. ژماره: ۳۹۰۵ فهتج = (ان الزبير لقي النبي (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رَكْب كانوا تجارا) + ژماره: ۳۹۰۶ فهتج = ۱۵۱۷ ته جرید .
۱۳. ژماره: ۳۹۱۱ فهتج = فهرمووده که ی نه نه س، سه باره ت به کوچ، داستانه که ی سورا هه ی واتیادا، به لام به ناو، ناوی ناهینی.
۱۴. ژماره: ۳۹۱۵ فهتج = باسی کوچ، که عومره و نه بومووسا ده یگیر نه وه.
۱۵. ژماره: ۳۹۱۶ فهتج = فهرمووده که ی ئیبنو عومره، سه باره ت به په یمان و به یعه ت.
۱۶. ژماره: ۳۹۲۱ فهتج = (ان ابا بكر تزوج امرأة من كليب) .
۱۷. ژماره: ۱۵۲۰ ته جرید = فهتج (اول من قدم) .
۱۸. ژماره: ۳۹۳۴ هـ (ماعدوا من مبعث النبي ولامن وفاته) .

۱۹. ژمارە: ۳۹۴۵ ھ - (جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ) .

۲۰. ژمارە: ۳۹۴۶، ۳۹۴۷، ۳۹۴۸ ھەتج. ھەروا دھەرموئ: چوار یا پینج بیستراو - ئەنەر- یشی واتیادا.

تەبیینی:

لەم پوختەییە، ھەفدەیان لە تەجریدەگەدا ھاتوو، لەژمارە (۱۵۰۶) ھەتا (۱۵۲۲) واتە: ۱۵۲۲ - ۱۵۰۵ = ۱۷ ھەرموودە.

سەییەم: ھەزدەگەم لە دوا ئەم بابەتانەیی کەرپاووردن کورتەییەکی پوختیش لە ژانی پیغەمبەر بنووسین ھەتا ببی بە تەواوگەری ژیاننامەیی ھاوڕێکانی:

یەگەم: پاکی و خاوینی و خانەدانکی ڕەسەنی پیرۆزی پیغەمبەر (دروودی خودای لی بی) خۆشەویست خۆی (دروودی خودای لی بی) سەر و مال و منال و ھەست و نەست بە ھۆربانی گەردی سەر گۆری پیرۆزی بی لەم بارەییەو ھە (تَحَدُّث) بە نیعمەتی خودا دھەرموئ: (چەرە بە چەرە و پەشت بە پەشت بە پاکی و پیرۆزی، لەپەشتی باوک و دایکی پاکی و پاکی دامەن پاکی ھاتوو مەتە خوارو، لە ئادەمەو ھەتا باوک و دایکی خۆم) (بەروانە: ژمارە: ۱۶۲۱ ھەتا ۱۶۲۹ لەدواو ەدیت) کە پەییوەندییان بەژانی خۆشەویستەو ھەییە .

دوو: زاناگان (رەحمەتی خودایان لی بی) دھەرموون: (یەگەم ئەرکی پێویست لەسەردایک و باوک: کەفیری منالی قامیدەیی خۆیانی بکەن ئەمەییە: اللە خودای نیعمەیی، موھەممەد پیغەمبەرمانە، لەمەگە لەدایک بوو، ھەر لە مەگە خودا کردوویەتی بە پیغەمبەر، پەییامی ئیسلامی پیادا نارد، لە مەدینەیی نازدار و مفااتی کردوو، گۆری پیرۆزی وا لەوئ لە مەدینە).

پیغەمبەر (دروودی خودای لی بی) ناوی (موھەممەدی کۆری عەبدووللا، کۆری عەبدول مۆتەلیب، کۆری ھاشم) دایکی پیغەمبەر (دروودی خودای لی بی) ناوی

ئامىنە كىچى ۋەھەبە، دايىك ۋ باۋكى پېغەمبەر لە ھۆزى قورەيشن، لە باپىرى شەشەم دا كە ناۋى كىلابە رەجەلەكى باۋك ۋ دايىكى يەك دەگرەنەۋە، پېغەمبەر بەنەتەۋە غەربە، لەنەۋە ئىسماعىلى كورى ھەزرىتى ئىبراھىمە (سەلامى خۇدايان لا با).

پېغەمبەر (دروۋى خودى لى بى) لەسالى عامولفلىدا لە دايىك بوۋە، لە پۇزى دوۋشەممەدا، لە شەۋى دواز دەى مانكى مەۋلوۋودا (ربىع الاول) بە چل پۇز لە دوا پروۋدا ۋ (واقىعە) ى فىل، لەسالى: (۵۷۰) ى زاپنىدا، لە سەردەمى پادشاى ئەنەۋىشەروانى دادپەرۋەردا، لە شارى مەككە لەدايك بوۋە، كە لەدايك بوۋە پوۋمىبە يەكەم جار شىرى پى دا، لەدۋاى ئەۋ ھەلىمەى سەعدىيە شىرى پى داۋ بوۋ بەدايەنى، ۋ ئوم ئەيمەن لەلەى بوۋ.

ئەۋەى كە گومانى تىادا نىيە: پېغەمبەر (دروۋى خودى لى بى) لەھەموۋ كاتىكى ژيانىدا، جىگەى چاۋدىرى تايبەتى خوداى گەۋرە بوۋ، ۋە زۇربەى ژيانى پىرۋوۋە لە موعجىزات ۋ ئىرھاسات، لەسەرمەتاي لە دايىكبوۋنىۋە ھەتا كاتى ۋەفاتى، خەۋارىق ۋ موعجىزاتى لىبىنراۋە، لە سۈننەتى ساخدا تۇمار كراۋە.

ۋەكى تىرىش بەپىي دەقى پۇشنى قورئان، لە دايىكبوۋنى موۋساۋ عىساۋ يەحياۋ مەرىم، سەر ئاساۋ موعجىزە ئامىز بوۋن، دەى دەبىت پېغەمبەرى خۇمان چى لەۋان كەمەربىت، ھەتا ئەۋەى بۇ ئەۋان دروست بىت بۇ ئەۋ دروست نەبى.

سىيەم: پېغەمبەر (دروۋى خودى لى بى) ھەتا بلىي شىۋەى شىرىن بوۋ، قەلەمىكى پىكى ھەبوۋ، سوۋرو سىي يەكى زۇر جوان بوۋ، پۈللەتتىكى نوۋرانى ھەبوۋ، بالاي ناۋەندى بوۋ، ناۋ قەدى بارىك بوۋ، لەشى قەبە نەبوۋ، بەلام لە پۈ لاۋازىش نەبوۋ، سەرو كەللەى قەۋى بوۋ، ناۋچەۋانى پان ۋ جوان ۋ نوۋرانى بوۋ، لاجانگەكانى پان بوۋن، برۋى بارىك ۋ كەۋانى ۋ درىز كۈۋلە

و پېرپوون، بىرزانگى درېژو پېرو جوان بوو، چاۋەكانى قەۋى و نەخشىن و
ئەككەل بوون، رەشىنەى چاۋەكانى گەۋرەو پەش بوون ، بەشەو لەپەش
خەوتنا بەكل چاۋى دەپژا ، ھەر چاۋەى سى جار سېپىنەى چاۋى خالخالى
سوورى تىادا بوو، لووتى كەمى درېژ بوو، ناۋەپاستى لووتى كەمى كووپ بوو،
سەرى لووتى كەما بارىك بوو، دەمى گەۋرە بوو، بەلام زۆرنا، ددانى ورد بوون
وەك سەدەف بىرقە دارو ئاۋدار بوون، كەما ددانەكانى بلاۋبوون، بەلام شاش
نەبوون، لەكاتى قسە كردندا قوببە قوببە نوور لەزارى دەبارى!

سەركولمەكانى ساف بوون، دەموچاۋى گوۋپن نەبوو، پوومەتى پان
بوو، ئەمە تەختى پوومەتى بوو، ناۋشان و سىنگى گەۋرەو پان بوون دەستى
نەرم وشل بوو، باسكەكانى قەۋى بوون، موۋى پەش بوو، قەسەرى زۆر پېر
بوو، زۆر جار قەسەرى دەيدا لەناۋ شانى، جارو بارىش سەرى خۇى دەتاشى،
قەزى كەمى لوول بوو، بەلام لوولېكى كرژى وەك ھى قولە پەشەكان نا،
جاروبار موۋى سەرى دەگرتە خەنە، يان بە رەنگى زەرد بۆيەى دەكرد،
جاروبار پىرچى دەھۇنىيەۋە دەپكرد بە پەلك .

موۋى پىشى پەش و پېرپوو، نەتەنك بوو، نەدرېژ ، لەپانى و درېژى
رىشى دەگرت، ھەمىشە رىش و قەسەرى شانەدەكردو بۆنى خۇشى لىدەدان،
بەپاستى شىۋەى شىرىن بوو، سىماى نوورىن بوو، ھەتا بلىي پەفتارى جوان و
شىرىن بوو، كىردارى جوان بوو، كاتى سرووش (ۋەحى)ى بۆھات و بوو بە
پېغەمبەر، تەمەنى چل سال بوو، كات مانگى رەمەزان بوو، شوپن ئەشكەۋتى
حىراۋ بوو ھەزەرتى جوبرائىل سەرمەتەى سوورمەتى ەلەقى بۆ ھىنا، پۇزى
دوۋشەمە بوو، ھەفدەى مانگى رەمەزان بوو، لە پاش ھاتنى سرووش بۆى
سىازدە سال لە مەككە مايەۋە، سەرو مې، بەبى وچان سەركەرمى راگەياندىنى
پەيامەكەى بوو، لە پاشا بۆ ھەمان مەبەست كۆچى كر دبۇ شارى مەدىنەى
پىرۇز، دەسالىش لەمەدىنە مايەۋە، دەلىن: پىكەنىنى قاھى نەبوۋە، ھەروا
باۋىشك و ئىحتىلامى نەبوۋە، قەتەش كوپنوۋشى بۆبت نەبردوۋە، مۇزى

پېغەمبەرایەتی بەناو شانیهو، بهقەد دووگمەى پەردە کوللەئى دەبوو، وهك هیلکەى کەو نەخشین بوو، لەشیوەى دەستی نووقاودا بوو، وردەخاڵى زۆرى پێو بوو، لە چەشنى وردە بالووکە. هەمیشە رووى خۆش بوو، زۆر جارەن زەردەخەنە دەمگرت، ددانە چوارینەکەى لە پىزى خورارەو، لەلای راستەو، لە غەزای ئوحودا شکا بوو، دەنگى گەورەبوو، دەنگى زۆر خۆش بوو، زۆرکاریگەر و بە تەئسیر بوو.

چوارەم: پېغەمبەر (دروودى خودى لى بى) زۆر گرنكى بە پاك و خاوینى دەدا، بەتایبەتى هى جلو بەرگ و خواردن و خواردنەو و جیگە و شوین، هەر واگرنگى دەدا بە بۆنى خۆش، بۆنى خۆشى زۆر بەکار دەهینا، خۆشى بۆنى زۆر خۆش بو، گەلێ جار ئارمەق پېغەمبەریان دەگرت و دەیان کردە ناو گولامو و هەتا بۆن خۆش تری بکا! حەزى لە دەنگە دەنگ و قەرە قەرە نەبوو، حەزى لە ئارامى و هیمنى بوو، بۆنى ناخۆشى زۆر پێ ناخۆش بوو، وهك بۆنى سىرو پىاز و شتى تری وا.

پێنجەم: خۆشەویست (دروودى خودای لى بى) هیمن و لەسەرخۆ بوو، بەتایبەتى لە قەسە کردندا، زۆربەى فەرمايشتەکانى کورت و پوخت و پڕواتاو رەوان و ئاسان بوون، لە شیوەى قەسە نەستەق و پەندى پېشینان، گەلێ جار کەوتەیهکى دەفەرموو سێ جار دووبارەى دەکردەو، رۆژانى هەینی و جەژنەکان خۆى ووتارى دەخویندەو، لەبۆنەو مونسەبەکاندا ووتارى شیرین و بەرزى دەخویندەو. خۆشەویست گەم دوو وگەم خۆرو گەم خەو بوو، بەسێ پەنجەنانى دەخوارد، زۆر بێ دەنگ بوو، زۆر بەشەرم و شکۆ بوو شەو نوپژى زۆرى دەکرد، پۆژوو سوننەتى زۆرى دەگرت.

شەشەم: خۆشەویست (دروودى خودای لى بى) بەچاو دەخەوت بەلام بەدل وریا بوو، هەرگیز دلێ نەدەخەوت، هەمیشە دلێ لای خوابوو، بەهەناسە لە خوا غافل نەبوو، هەموو شەوا لەخەو هەلەسا بۆ شەو نوپژو بۆ پارانەو و نزا،

جاروبار بەرپۇزۇش دەخەوت، گەلى جارى لە خەوندە وەحى بۇ دەھات، گەلى
خەونى جوان جوانى ديوە لە سوننەتدا تۆمار كراون.

حەوتەم: پەقتارە شىرىنەكانى، پەقتارى زۆر بەرز بوو، پەقتارى
پەنگدانەوہى ئايەتەكانى قورئان بوو، كاتى خۇى قەت بە فيرۇ نەدەدا،
ھەمىشە سەرگەرمى تىكۇشان و ھەول دان و خواپەرستى جوان بوو، حەزى
لەكارو فرمان بوو، لەشى زۆر سووك بوو، دژى تەمەلى و تەومزەلى بوو، قەت
لەيادى خوداى گەورە بى ئاگا نەبوو، ھەمىشە نوپۇزى بە جەماعەت دەكرد،
وہخۇى بەرنوپۇزى بۇ يارانى دەكرد، شەونو يۇزىكى زۆرى كرىبوو بەپىشەى
ھەمىشەى شەوى ئەوہندە لە شەو نوپۇزدا پاوەستا بوو، ھەردوولاقەكانى
پەنەما بوون، زۆر زۆر پۇزۇوى سوننەتى دەگرت، زۆربەى كات دووشەممان و
پىنج شەمان بەرپۇزۇو دەبوو، ھەتا بلىكى دەست بە خىرو سەخى بوو.

ھەموو پەمەزانى دە پۇز لەناو مزگەوتدا خەلۋەى دەكىشا، ھەموو
پەمەزانى جوبرائىل گوئى لە پىغەمبەر دەگرت، يەك خەتمى پى دەكرد،
لەوماومىيەدا فيرى تەجویدو قىرائاتى دەكرد، خۇشەويست (درودى خوداى لى بى)
ھەتا بلىلى دل و دەروونى گەورە بوو، راستگۇ بوو، قەسە راستى وەك خۇى
نەبوو، زۆر نەرم و نىان بوو، چەندە بلىلى پوووخۇش و قەسە شىرىن و مامەلە
خۇش بوو، زۆر ھىمەن و بەسەبر بوو، لەو پەرى ئازابى و دلىرىدا بوو، لەخوا
نەبى لەكەسى تر نەدەترسا، زۆر بەرپەحم بوو، زۆر بەتەنگى نەتەوہى
ئىسلامەوہ بوو، زۆر بە پەرۇش بوو بۇ گەلى ئىسلام.

زۆر جارى لەترسى خودا دەگريا، بەتايبەتى لە كاتى نزاو پارانەوہو شەو
نوپۇز قورئان خویندن دا، گەلى جارى فەرمانى دەكرد بە دەنگ خۇشەكانى
يارانى لەناو مەجلىسەكەدا قورئاننىان بەدەنگى خۇش دەخویند وە قورئانەكە
كارى تىكەدەكردو دەگريا، زۆر ھىمەن و سەلار و بى ھەوا بوو، زۆر بەتەوہەككول
بوو، خاومنى چاو پۇشى و لىبوردن بوو، زۆر پوووخۇش بوو، مرقن و مۇن و
دلرەق نەبوو، زۆر بەوہفا بوو، زۆر بەقنىيات بوو، گوزمرانى خۇى و خىزانى

زۆر سادىبوو، بەنان و ئاو ھەلئان دەکرد، لەگەڵا خێزان و مال و منائى خۆیدا زۆر مەشەرمب خۆش بوو، گەلێ جار لە مائەو ە ئیشى مائەو ەى دەکرد ، منائى خۆى ماچ دەکرد، سەرى منائى تریشى ماچ دەکرد، دەستى دەھینا بەسەریاندا، نزاى باشى بۆ دەکردن، سلاوى لە کۆمەلای ژنان دەکرد.

بەراستى ھاوسەرەکانى و مائەکانىو کەس وکارە خواپیداو ەکانى مال و منائى پەحمەت بوون، نموونەى بوون لەپێغەمبەر خۆى، لەناو یاران و ھاوڕێ یانىدا وەك برايان وابوو، خۆى جیا نەدەکردە وەلئيان، ھەبوولئى نەدەکرد کە کەس لەبەرى ھەلئى، زۆر ميان پەرور بوو، پيشەى ھەميشەى چاکەکردن بوو، خۆشەويست کەمەکەمە لەگەل ھاو ەلانیدا سو ەبەت و قسەى خۆشى دەکرد، جارو بار مەتەلئى لئيان دەپرسى، گوئى لە قسەو باس و سەرگوزەشتەى یارانى دەگرت، ھەروا گوئى لە شیعرى جوانى یارانى دەگرت، ھەروا ھى سەردەمى پئیش ئىسلام جار جاریش خۆى بەلگەى بە شیعەر دەھینايمو ە.

ھەشتەم: پێغەمبەر (درو ەى خودى لئ بئ) لە ژيانیدا خەباتگير و تىكۆشەر بوو، پتر لە ھەفدە غەزای گەورە خۆى سەرکردەى سوپای ئىسلام بوو ە، ھەر لە مائەلئو ە لەسەر بئشکەو ە عینایەت و چاودئرى خواى گەورەى لەگەلدا بوو، لەبەر ئەو ە قەت عیبادەت و سو ەدە و کورنووشى بۆ غەبرى خودا نەبردو ە . لەژيانیدا خۆشى و ناخۆشى دیو ە، کارو کاسبى ھەلئى کردو ە، شوانى کردو ە، کاروانئى کردو ە، بازرگانئى کردو ە، سەفەرى کردو ە، لەسەر فەرئکا گەشتتۆتە شام، ناوى دەرکردو ە ببو ە بەمو ەمەدى ھئمن و بئو ە و ئەمیندار، سئ ھەجى کردو ە، عەمرەى زۆرى کردو ە. جیھاد و غەزای زۆرى کردو ە، بەمندا ئى لە ناو منالانا یارى کردو ە، خئرو قوربانى زۆر زۆرى کردو ە، موسابە ھەو پئشپکئى لەگەل یارانیدا دەکرد . نەخۆش کەوتو ە، دەرمانى بەکار ھئناو ە، کەلەشاخى لەخۆى گرتو ە، زامدار بوو ە، ددانى لەغەزادا شکاو ە، پەنجەى زامار بوو ە، لەغەزادا سەرکەوتن و

ژیرکەوتنی بەخۆیەوه دیوو (بەر: ژمارە ١٥٤٨ تەجرید، لەم بەرگەدا) سەرئێشەییەکی لەگەڵدا بوو: لایی لەسەری دەئیشا، پێی دەئین: (شقیقة) سەری لەنەخۆش دەدا، دووعاو نزای شیفای بۆ نەخۆش دەکرد، خەڵکی ھان دەدا کەخۆیان دەرمان بکەن و سەر لە پزیشک بدەن.

لەگەڵ تەرمی مردوودا دەچوو بۆسەرگۆرستان، نوێژی لەسەرمردوو دەکرد، سەردانی گۆرستانی دەکردو، سلاوی لێیان دەکردو بۆیان دەپارێیەوه، سێ پۆژ تازیی بۆ مردووی خۆی دەگرت، وەک لەکاتی مەرگی ئیمامی جەعفەردا، لە مزگەت بەغەمباری دانیشت بۆ قەبوولی پرسەو سەرخۆشی.

بایەخی چاکی بەرپۆشنبیری دەدا، خەڵکی ھان دەدا کە فیّری خۆیندەواری ببن، بەلام خۆی خۆیندەوار نەبوو، لەکاتی رۆیشتندا کەمی بەبەردا دەینواند، دەتگوت: تەنگی زەوی بۆ دەکیشریت، ئەمە کورتەییەکی بوخت بوو لە ژياننامەی پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) گشتی لەفەرماشتی راست و دروست و لەسەرچاوەی باومرپێکراو وەرگیراوه، خاویاربێ ئەم کورتەییە بۆکەسی خۆی، بۆ ناشقانی ژین نامەی خۆشەویست (دروودی خودای لێ بێ) دەبێ بەھۆی ناسینی پێغەمبەر، ئەوەش گەورەترین ئاواتی مرۆی موسوڵمانی ھۆشیارە، چونکە ھەم دەبێ بەھۆی خۆشەویستکی پێغەمبەر و ھەم دەبێ بەسەرمەشق بۆ موسوڵمانان ھەتا لەبەری فیّری کاری شیرین و پەشتازی جوان ببن، وەک خۆی گەورە دەفەرموێ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ﴾، ﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾.

کۆتایی:

پێغەمبەری خودا (دروودی خودای لێ بێ) نۆبەرەو تاقانەیی باوک و دایکی بوو، براو خوشکی نەبوو، لەتەمەنی (٢٥) ساڵیدا ژنی ھیناوه، دوو کۆرۆ چوار کچی بوو، ھەموویان لەیەکەم ژنی بوون، کەخاتوو خەدیجە کچی خووەیلیدە، بێجگە لە ئیبراھیم کە لەمارییە قیبتی یەبوو، منالەکانی

پینجیان لەپیش خۆیەو بەمردنی خوا مردوون، تەنیا فەتەمەى کچی شەش مانگ لەپاش خۆى ژیاو و باوکى خۆى نەدیو و پینج شەش مانگان بوو لەسكى دایكى دا كە باوكى مردوو، باپىرەى بەخىوى كردوو و هەتا تەمەنى بوو بەهەشت سالى، باپىرمیشى دەمرى، ئەبو تالیبى مامەى كە براى باوك و دایكى عەبدوئلاى باوكى بوو بەخىوى كردوو.

یازدە مامەى بوو، تەنیا دوانیان ئیسلام بوون، كە حەمزەو عەباس بوون، شەش پوورى باوكى بوو، صەفى یەیان ئیسلام بوو، لەتەمەنى چل سالیدا خودا كردى بە پینغەمبەر، ماوێ پینغەمبەرایەتیەكەى بیست و سێ سالى بوو، لەتەمەنى شەست و سێ سالیدا كاتى نەخۆش كەوت، لە پینش مەرگیدا بەچەند رۆژى لەمالى عانیشەى هاوسەرى مایەو و هەتا گیانى پاكى سپارد، ئەوجا بەشالى یەمەنى دایان پۆشى، ئەوسا عەلى و فەزل و ئوسامەى كورپى زەید شۆردیان، وەلەسێ لۆ جلی یەمەنى سېى خاوینى لۆكەدا كفن كرا، شەقرانى نۆكەرى، پارچەئێ قەیفەى لەناو گۆرەكەى دا بۆ تەرمەكەى راخت، عەلى و فەزل و ئوسامەى كورپى زەید دایان هێلاى ناو گۆرەكەى بوو.

موسولمانان هەركەس بۆ خۆى بەتەنەنا نوێژى مردوو یان لەسەر تەرمەركەى كرد، ئەوجا لەناو ئەو هۆدەیدا كەتیادا وەفاتى كرد ناشتیان، ئیستا گومەزێكى سەوزى لەسەر كراو، ناودارە بە (القبة الخضراء) ئەو مالهێ كە پینغەمبەرى تیا لە دایك بوو و هەتا ئیستاش هەرموو، بەلام هەندێ دەسكارى تازە كراو، وەلەلا یەنى حوكومەتەو وە كراو بەمەكتەبە كاتى وفاتى كرد، دەورى بیست مووى سېى لەسەر و ریشیدا هەبوو، بەلام پینشە سەرى و چاڵى چەناگەى كەمێك بۆز بوو بوون.

سەرنج بفرموون: ئەم گشتە دەوڵەت و كۆمەل و گەل و نەتەو و موسولمانان و ئەم حەمكە ولات و نیشتمان و جیگە پیرۆزانە، ئەم گشت فیرگاو زانستگاو زانكۆ و نامەخانە و لایەن و رێكخراو ئیسلامییانە، ئەم حەمكە مزگەوتە، پتر لەیەك ملیار موسولمان، زیاتر لەپەنجا دەوڵەتى

ئىسلامى، كە ئەمانە ئىستا ھەموو ۈك گۈلى بەھار پەخش و پىرىش لەسەر
 پرووى گۆى زەوى، ئەم ھەمكە پەحمەتە، ئەم ھەموو خىرو بىرى دىن و
 دىنایە، ھەمووى بەرى خەبات و تىكۆشانى بىست و سى سالى تاقەيەك
 كەسەوبەس، كەحەزەرتى موحەممەدى خۆشەويستە (درودى خودى لى بى)
 پىغەمبەرى خۆشەويست و نازدار ھەزى لە سىواك كردن و بۆنى خۆش و
 شەونۆىز بوو، ھەستىكى ناسكى ھەبوو، ھەزى لە پاكى و تەمىزى بوو،
 ھەزى لەپىس و پۇخلى نەبوو، كەمە كەمە لەمالەوہ ئىشى دەكردو يارىدەى
 خىزانى دەدا، جلى كۆنەو نوئى لەبەر دەكرد، مېزمرى لەسەر دەكرد، جلى
 خۆى پىنە دەكرد، ھەروا پىلاوى پىنە دەكرد، گەلى جار جل و بەرگى خۆى
 دەدا بە موسولمانانى تر ، ھەتا بىكەن بەكفن و ژىر كفن لە پاش مردن.

مەگەر لە ھەج و ھەمەدا دەنا ھەت سەرى پرووت نەكردوو، مەگەر
 لەبەر ھۆيەك، ۈك بەسەرى پرووت چوو پىتە بەرەكەم باران، ياسەرى
 تاشىبى ھەتا ئىستاش لەلای گەورە پىاوان و لە مۆزەخانەكانا ئاسەوارى
 پىغەمبەر ماو، ۈك مووى پىشى، يابەر مال و شتى واى، لە بىارەى شەرىف
 چەن مووىەكى پىغەمبەرى لى بوو، زۆر بەرپىزو قەدرەو ھەلگىرابوو، لەناو
 شووشەيەكا بوو، لە ناو سىندوو قىكا، سىندوو قەكەش لەناو تاقىكا بوو، تاقەكە
 دەرگايەكى ئاسنى ھەبوو، بە قىللىكى ئاسنى گەورە داخرا بوو، لە بۆنەو
 مونسەبەتەكاندا، دەرمان دەھىنا، ۈك كاتى بى بارانى، پىيان دەگوت؛
 مەحاسىنى شەرىفا! لەكەركووك لەمالى شىخ ھەلى خادەم السجادە،
 سەجادەيەكم دى، دەرمانگوت ھى پىغەمبەر بوو، ئەو بنەمالەيە زمىوانى ئەو
 سەجادەيە بوون، و بەھۆى ئەو دەو گەورەترىن پىزو قەدرى دىن و دىنايان
 ھەبوو، ھەمىشە ۈك تەكە و خانەقا دىوانيان گەرم بوو.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٦٧- نامه‌ی گوشت و گوشتاره‌کان

(کتاب المغازی)

(غزوة العُشیرة)

١٥٢٣- عَنْ زَيْدِ بْنِ اِرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقِيلَ لَهُ: (كَمْ غَزَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ غَزْوَةٍ؟ قَالَ: تِسْعَ عَشْرَةَ قِيلَ: كَمْ غَزَوْتَ اَنْتَ مَعَهُ؟ قَالَ: سَبْعَ عَشْرَةَ ، قُلْتُ: فَأَيُّهُمْ كَانَتْ اَوَّلَ؟ قَالَ: الْعُسَيْرَةُ اَوْ الْعُشَيْرُ فَذَكَرْتُ لِقَتَادَةَ فَقَالَ: الْعُشَيْرُ. (الحديث: ٣٩٤٩، طرفاه في: ٤٤٠٤، ٤٤٧١) (٢٩٠).

نهبو نيسحاق فهرمووی: تووشی زهیدی کوری نهرقه‌م (رمزای خودای لب بئ) بووم، عهرزیم کرد: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای لب بئ) چه‌ند غه‌زای کردوو؟ فهرمووی: نوژده غه‌زا، گوتم: له‌چه‌ند غه‌زایان توخوت له‌گه‌ثیا بووی؟ فهرمووی: له‌حه‌فده غه‌زایاندا له‌گه‌ثی دا بووم و به‌شداریم کردوون گوتم: کامه‌یان یه‌که‌م غه‌زای بوو؟ فهرمووی: غه‌زای عوشه‌یر، یافه‌رمووی: غه‌زای عوسه‌یر (تاج/ل ٨/ ١٩٥/ ز ٨٣/ ف ٢ - باسی غه‌زاکان).

داستان‌ی غه‌زای به‌در (قصه غزوة بدر)

١٥٢٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ يَقُولُ شَهِدْتُ مِنَ الْمُقَدَّادِ بْنِ الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَشْهَدًا لَأَن أَكُونَ صَاحِبَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا عُذِلَ بِهِ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَدْعُو عَلَى الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ: (لَا تَقُولُ كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى: اذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا وَلَكِنَّا نَقَاتِلُ عَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ وَبَيْنَ يَدَيْكَ وَخَلْفَكَ

فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اشْرَقَ وَجْهُهُ وَسَرَّهُ يَعْنِي قَوْلَهُ. (الحديث: ٣٩٥٢، طرفه في: ٤٦٠٩) (٢٩١).

عەبدوللای کوری مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هەلۆیستیکی مەردانەم لە میقدادی کوری ئەسود دیوە، حەز دەکەم کە من خاوەنی ئەو هەلۆیستە پیاوانە بوومایە، بەهەرچی شتا کە بەبەها گران بێ و بەکیش سووک بێ: جارا پیغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) خەریک بوو نزای شەری لەفرەخواکان دەکرد، میقداد لەم کاتەدا هات، عەرزی کرد: قوربان! ئەو پیغەمبەری خودا! ئێمە وەک گەلی مووسا ناکەین، کە وەک قورئان دەیگیرێتەوه، بە مووسایان گوت: ﴿فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هُنَا قَاعِدُونَ﴾ - مائیدە - ٢٤/٥. واتە: (ئەو مووسا! ئێمە بەهیچ جوۆی ناچین بۆ غەزا، بۆ سەر ئەم هۆزە ملهوپە زەبەللاخانە، کەوان لەخاکی پیروۆزی بەیتولەقدیس دا، هەتا ئەوان لەوێ بن ئێمە سەری پیا ناکەین، ئەو بۆ خۆت و خواکەت دوو بەدوو ناچن بۆ ئەم شەپەری کەخۆت دەلێی، ئێمەیش ئالێردا بۆ خۆمان دادەنیشین، دەو فەرموون برۆن ئێمەیش وا لێردا چاوە نۆرتان دەکەین!) عەرزی کرد: قوربان! حاشا ئێمە هەلەو وا گەورە ناکەین بەلام ئێمە لە هەر چوار لاتەوه بۆت دەبین بە شوورای پۆلایین، لە راستتەوه، لە چەپتەوه، لەبەردەمتەوه، لە پشتتەوه، جەنگ دەکەین و بەری هیڤی دوزمن دەگرین. کە ئەو وای فەرموو، تەماشام کرد پرووی پیغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) بە هۆی ئەم قسانە میقدادەوه، وەک گۆل گەشایەوه، وە ئەوەی زۆر پێ خۆش بوو!). (تاج/ ٨ ل/ ١٩٦ ز/ ٨٤ - ٢).

١٥٢٥ - عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: حَدَّثَنِي اصْحَابُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا: (أَلَهُمْ كَانُوا عِدَّةَ اصْحَابِ طَالُوتَ الَّذِينَ جَاؤُوا

مَعَهُ النَّهْرَ بِضْعَةَ عَشَرَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ قَالَ الْبَرَاءُ: لَا وَاللَّهِ مَا جَاوَزَ مَعَهُ النَّهْرَ إِلَّا مُؤْمِنٌ. (الحديث: ۳۹۵۷، طرفاه في: ۳۹۵۸، ۳۹۵۹) (۲۹۲).

بہراء (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: ہاورپانی موحہمہد (دروودی خودی لی بی) قسہیان بؤ کردووم و جاران لہناوخؤمانا دہماودہم دہمانگیرایہوہ بؤ یہکتری، بہتایبہتی ئہوانہیان کہ نامادہی جہنگی بہدر بوون، دہیانفہرموو: کہ ژمارہی ئہو ہاورپانیہی موحہمہد (دروودی خودی لی بی) کہ لہ غہزای بہدردا لہ گہئی دا بوون، سی سہد و دہوچہن کہسی بوون، دہق بہ قہد ژمارہی ہاورپکانی تالووت کہ کاتی خوی لہگہئیا لہ پروبارکہ پہرینہوہ، ئہوہیشی کہ موسولمان نہبی لہگہئیا لہ پروبارکہ نہپہری یہوہ) (تاج/ ۸ ل/ ۱۸۱ ز/ ۹ سوورہتی ئہنفال ف/ ۲) ئہم فہرموودہیہ دانانری بہمورسہلی صہحابی، چونکہ گہرجی بہراو بہدری نییہ و نامادہی غہزای بہدر نہبووہ، بہلام بہراشکاو خوی دہفہرموی: کہ ہاورپانی موحہمہد ئہمہیان بؤم گیراوتہوہ.

پوونکردنہوہ:

ئہم فہرموودہیہ پہیودندی بہم داستانی تالووت و جالووتہوہ ہہیہ کہ لہسوورہتی بہقہردا باسکراوہ، برپوانہ تہفسیری سوورہتی بہقہرہ ئایہتی: ۱۴۶ ہہتا ۲۴۹ برپوانہ: تہفسیری نامی زیپرین بہرگی یہکہم لہلاپہرہ: ۵۲۸ و ہہتا لاپہرہ: ۵۳۹).

۱۵۲۶ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ يَنْظُرْ مَا صَنَعَ أَبُو جَهْلٍ فَأَنْطَلَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَوَجَدَهُ قَدْ ضَرَبَهُ ابْنَا عَفْرَاءَ حَتَّى بَرَدَ قَالَ أَلَيْتَ أَبُو جَهْلٍ قَالَ فَآخَذَ بِلِحْيَتِهِ قَالَ وَهَلْ فَوْقَ رَجُلٍ قَتَلْتُمُوهُ أَوْ رَجُلٍ قَتَلَهُ قَوْمُهُ (الحديث: ۳۹۶۲، طرفاه في: ۳۹۶۳، ۴۰۲۰) (۲۹۳)

(۲۹۲) و الحديث من افرادہ (العینی/ ۱۷ص ۸۳) - المترجم .

(۲۹۳) قال العینی و اخرجہ مسلم فی المغازی (العینی / ۱۷ص ۸۵ راجع صحیح مسلم بشرح

ئەنەس (رمزى خودای لى بى) دھەر موئى: پىغەمبەر (دروودى خودای لى بى) فەر مووى: (كى دەچى بزائى كە ئەبو جەهل ماوه ياكوزراوه؟) جا ئىبنو مەسعوود دەچى، تەماشە دەکا وا دوو کوپرەكەى عەفراء، كەناويان مەعازو موعەوويز بوو، بەشیر لىيان داوهو لە پەل و پۆيان خستوووه خەريكه سارد دەبێتەوهو دەمرى، جا ئىبنو مەسعوود (رمزى خودای لى بى) پىشى دەگرى و پىى دەلى: تۆ ئەبو جەهليت؟ دەلى: بەلى ئەوم جا چى تيايه، پياوى ئىوه بىكوژن، نەبو ئەو شوورەيىيهو نەبو ئىوه شانازىيه، يا دەلى: چى تيادايه، پياو هۆزى خۆى بىكوژى، بەلام خۆزیا پياويكى پياوانە بىكوشتمايهو، بەدەستى وەرزيرو سەپان نەكوژرامايە، بە ئىبنو مەسعوود دەلى لەوكاتەدا كەپى دەنيته سەر بۆتەهەى لاملى هەتا سەرى لە لاشەى بکاتەوه لەو کاتەدا پىى دەلى: ئەى شوانە بچکۆلەى ران! ئەى بەرخەلەوان! چوویتە سەر جىگەيهكى بەرزى سەخت! دواتر ئىبنو مەسعوود هەندى قەسەى تری لەگەل دەکاو ئەوجا بە تەواوى دەیکوژى و بەدۆزەخى شاد دەکاو، سەرەكەى لى دەکاتەوهو دەيهيئى بۆ خزمەتى پىغەمبەر (دروودى خودای لى بى) (تاج/ ٢٠٨/ ٨ ز/ ٨٦ ف/ ١- کوشتنى ئەبو جەهل لە غەزای بەدردا) .

فەرمايشى دروست ئەوهيه، كە ئەم فەرموودهيه لەمور سەلى صەحابى نييه، چونكە گەرچى لە کاتى غەزای بەدردا ئەنەس مەناکار بووه، بەلام مامۆستای عەينى دھەر موئى: بەرشتيهكى دروست، ئە ئەبو داوود دەوه دەگيرنەوه: كە ئەنەس فەرموويهتى: (لە پۆزى غەزای بەدردا ناوم دەگيرأ بەسەر هاوړپىكانمهوه) .

١٥٢٧- عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ يَوْمَ بَدْرٍ بَارَبَعَةَ وَعِشْرِينَ رَجُلًا مِنْ صَنَادِيدِ قُرَيْشٍ فَقَذَفُوا فِي طَوِيٍّ مِنْ اطِّوَاءِ بَدْرٍ خَبِيثٍ مُخْبِتٍ وَكَانَ إِذَا ظَهَرَ عَلَى قَوْمٍ أَقَامَ بِالْعَرَصَةِ ثَلَاثَ لَيَالٍ فَلَمَّا كَانَ يَبْدُرُ الْيَوْمُ الثَّالِثُ أَمَرَ بِرَأْحَلَتِهِ فَشَدَّ عَلَيْهَا رَحْلَهَا ثُمَّ مَشَى وَاتَّبَعَهُ أَصْحَابُهُ

وَقَالُوا: مَا نَرَىٰ يَنْطَلِقُ إِلَّا لِبَعْضِ حَاجَتِهِ حَتَّىٰ قَامَ عَلَىٰ شَفَةِ الرِّكْبِ فَجَعَلَ يَنَادِيهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ وَأَسْمَاءَ آبَائِهِمْ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ وَيَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ أَيْسَرُكُمْ أَلَكُمْ أَطْعَمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَأَنَا قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدْنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالَ: فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَكَلَّمُ مِنْ اجْسَادٍ لَا أَرْوَاحَ لَهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا أَنتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ (الحديث: ۳۹۷۶) (۲۹۴).

ئەبو طەلحە (رمزى خودای لی بن) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لی بن) لە پوژی بەدردا، فەرمانی فەرموو لاشەى بیست و چوارکەسیان لەگەورە پیاوانی قورەیش، کە لەغەزای بەدردا کوژرا بوون، برك دایە ناو بیرى لەبیرەکانی بەدرەوه کە بەبەرد هەلچنرابوون، بەراستی تابلیی بیریکى پیس و چەپەل بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لی بن) دەستووری وابوو کە خودا سەری دەخست بەسەر هۆزیکە سى شەو لەو مەیدانەدا، لەدەشتایى بەرمالان دا دەمایەوه، لە غەزای بەدریش دا لە پوژی سییەمی زالبوونی دا، فەرمانی فەرموو وشرەکیان بۆ کوپان کرد، ئەوسا سواربوو و پوئست و، یارانی شوینی کەوتن و گوتیان: ببی و نەبى بۆ کاریکی تایبەتی خوێ دەچى، خەشەوپیست (دروودی خودای لی بن) سواربوو، پوئست هەتا چوووە سەر لیواری بیرەکەو، لەوێ راوەستاو دەستی کرد بە بانگ کردنی کافرە کوژراوەکانی ناو بیرەکەو یەکە یەکە ناوی خۆیان و بەناى باوکیانەوه بانگی دەکردن و دەیفەرموو: (ئەى فیساری کورى فیسار! ئەى ئەوهو ئەى ئەوه! ئایا پەشیمانیتان حاسل کردو، ئیستا خۆزگە دەخوازن کە ئەم پەندەتان بەخۆتان نەدایە، وه لە دنیا دا موسوڵمانان ببونایەو، لە فەرمانی خودا و پێغەمبەری خودا دەر نەچوونایەو، ئەم پوژی رەشەتان بەسەر خۆتان نەهینایە، دەى بزائن ئەوا ئیمە لە سایەى خواوە بە

ئاواتی خۆمان گەشتین و ئەو مژدەو بەئێنەى كە خودای خۆمان وا دەى پى دابووین دەستمان كەوت و بە چاوى خۆمان دیمان، ديارە ئیوەش بەتۆلەى سەختى كاری بەدى خۆتان گەشتوون و ئەو هەرمەشەو ئیش و نازارەى كە خودا وادەى ئەوەى پىیتان دابوو، بەچاوى خۆتان دیتان، عومەر (رمزى خودای لى بى) فەرمووى: قوربان! قسەى چى لەگەڵ جستەى بى گياندا دەكەى؟ فەرمووى: (بەو خودایەى كەرۆحى من والە دەستیدا، ئەوانیش وەك ئیوە ئاوا گوێيان لەم قسانەى منە، بەلام ئەوەندە هەيە كە ناتوانن وەلام بەمنەوه) (تاج/ ٨/ ل ٢٠٠/ ز ٨٤/ ف ٦- باسى غەزای بەدر) .

١٥٢٨- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ الزُّرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ وَكَانَ أَبُوهُ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ قَالَ جَاءَ جَبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ مَا تَعْدُونَ أَهْلَ بَدْرٍ فَيَكُمُ قَالَ مِنْ أَفْضَلِ الْمُسْلِمِينَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا قَالَ وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ (الحديث: ٣٩٩٢، طرفه في: ٣٩٩٤) (٢٩٥) .

ریفاعەى كورپ رافیعی زورەقى (رمزى خودای لى بى) فەرمووى: جوبرائیل (سەلامى خۆى لى بى) هاتەلای پىغەمبەر (درودى خودای لى بى) پى فەرموو: ئیوە لەناو خۆتان ئەوانەى كە لە غەزای بەدردا بەشداری یان كردوو چى پایەيەكیان بۆ دادەنێن؟ فەرمووى (درودى خودای لى بى) (لە ریزى هەرمەشەو موسوڵمانانان حسیب دەكەین) یا خۆشەویست (درودى خودای لى بى) ووشەيەكى ئاواى فەرموو: جوبرائیلش دەفەرموى: (هەروەها ئیوەش لەناو خۆماندا ئەو فریشتانەى كە بەشداری یان كردبى لەم جەنگەدا، لە ریزى فریشتەهەرە باشەكانیان دادەنێن!). (تاج/ ٨/ ل ٢٠٢/ ز ٨٥- گەورەى پایەى یارانى بەشدار بوانى غەزای بەدرو ژمارەیان . ف- ١)

تېببىي:

بەسەرنجەوئە ئەوئەى كە لەتاجول ئوصول دا، لە بەرگى ھەشتەم دا، لە لاپەرە/٢٠٢، لەم جىگەيەدا نووسراوئە ھەتا لاپەرە /٢٠٧ بھەرموو بخوینەرەوئە. بەلام ئیستا سەرپەرئەى ئەو گلەيى يانەى كە لەوئەى لەبارەى ھەئەى چاپيیەوئە كراوئە، كۆمەئەى ھەئەى گەورەتر لە چاپەمەنى كوردیدا پەیدا بووئە، جارن براء چاپكار ەرمەى بەغدادیى بوو، چى نووسرابوو، ئەوئەى چاپ دەكرد بەبئەى زیادو كەم، بەلام ئیستا چاپكار كوردە، ھەر لەخۆیەوئە بەبئەى ئەھلیەت، دەقەكان دەگوئەى، دەسكارى شت دەكەن، لەوان وایە كەدانەر، يانووئەرى خاومنى كتیبەكە ھەئەى كرددوئە، كوردى نەزانوئە ئەوان بوئە راست دەكەنەوئە.

جا لەبەر ئەوئەى ئەم بەرپزانە خۆيان لەدەقەكە تیناگەن، چونكە لە اختصاصى ئەوان نییە، ھەر لە خۆیانەوئە سلب دەكەن بە ایجاب و ڕەش دەكەن بەسەى . لە ھەمووى سەیرتر دەسكارى نەظمى شەرىش دەكەن، كەشتى وا كارىگەرى لە كیش و سەرئەى چامەو شەیرەكەش دەكا، بەلام ئەوان ھەئە كە بەراست دادەنەى و راستە كە بەھەئە ﴿إنا لله وانا اليه راجعون﴾ بەھەر حال مەرج نییە كە لەمەدا ھەموو كەس وابئەى.

١٥٢٩ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ هَذَا جِبْرِيلُ اخِذْ بِرَأْسِ فَرَسِهِ عَلَيْهِ إِذَاةُ الْحَرْبِ (الْحَدِيثُ ٣٩٩٥ - طرفه في: ٤٠٤١) (٢٩٦).

ئەبىنوعەباس (رمزى خودايان لى بئەى) ھەرمووئە: ڕۆژى بەدر پيغەمبەر (دروئەى خودەى لى بئەى) ھەرمووئە: (ئەوئە جوورائیلە، جەئەوى ئەسپەكەى خۆى گرتووئەو، بەرگ و تفاقى جەنگى پۆشیوئە). (تاج/٨ ل/٢١٣ ز/٨٧ ف/٤- باسى غەزای ئوئەو).

١٥٣٠ - عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: قَالَ الزُّبَيْرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): (لَقِيتُ يَوْمَ بَدْرٍ عُبَيْدَةَ بْنَ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ وَهُوَ مُدَجَّجٌ لَا يُرَى مِنْهُ إِلَّا عَيْنَاهُ وَهُوَ يُكْنَى أَبُو ذَاتِ الْكُرْشِ، فَقَالَ: أَنَا أَبُو ذَاتِ الْكُرْشِ فَحَمَلْتُ عَلَيْهِ بِالْعَنْزَةِ فَطَعَنْتُهُ فِي عَيْنِهِ فَمَاتَ قَالَ هِشَامٌ: فَأَخْبِرْتُ: أَنَّ الزُّبَيْرَ قَالَ: لَقَدْ وَضَعْتُ رِجْلِي عَلَيْهِ ثُمَّ تَمَطَّاتُ فَكَانَ الْجَهْدُ أَنْ تَزْعُتْهَا وَقَدْ انْشَى طَرَفَاهَا قَالَ عُرْوَةُ: فَسَأَلَهُ أَيَاها رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَغْطَاهُ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَهَا ثُمَّ طَلَبَهَا أَبُو بَكْرٍ فَأَغْطَاهُ فَلَمَّا قُبِضَ أَبُو بَكْرٍ سَأَلَهَا أَيَاها عُمَرُ فَأَغْطَاهُ أَيَاها فَلَمَّا قُبِضَ عُمَرُ أَخَذَهَا ثُمَّ طَلَبَهَا عُثْمَانُ مِنْهُ فَأَغْطَاهُ أَيَاها فَلَمَّا قُتِلَ عُثْمَانُ وَقَعَتْ عِنْدَ آلِ عَلِيٍّ فَطَلَبَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ فَكَأَنَّكَ عِنْدَهُ حَتَّى قُتِلَ). (الحديث: ٣٩٩٨) (٢٩٧).

هیشامی کوپی عوروه، له باوکیه وه، که عوروهی کوپی زوبهیره، (رحمتی خودی لب بن)، فهرمووی: زوبهیر (رمزی خودی لب بن) فهرمووی: پوژی جهنگی بهدر، تووشی عوبهیدهی کوپی سهعیدی کوپی عاص بووم، بهرگی جهنگی پووشی بوو، زریه و کلاوزریه له بهردا بوو، بهس ههردوو چاوی بهدمروه بوو، له بهرجهک نهندامی تری بهدمروه نهبوو، وهپیان دهگوت: تهنکه قهوی، خووی بو شانازی دهیگوت: من نهو پالؤهانهم که ناوم دمرکردوو به تهنکه قهوی (کی خووی به نازا دمرانی بابیتته مهیدان بووم) زوبهیر فهرمووی: جامنیش بهنیزه وه شالوم بردهسهری و نیزه کهم کردبه چاویا و پیی مرد.

هیشام فهرمووی: ههواثم پی دراوه: که زوربهیر فهرموویه تی: (جا پییم نایه سهر تهرمه کهی و به حوجهت خووم راپسکاندو ههواثم دا که نیزه که دمر بکیشم تاماندوو بووم نهوسا به جهخت دمرم هیئا له کالانهی چاوی، وه رمه که دوو نووکی هه بوو ههردوو نووکه کهی چه مابوونه وه، گیرابوون

(٢٩٧) لم يوافقهم مسلم على تخريج حديث الزبير في قتله عبدة بن سعيد بن العاص

خاتمة كتاب المغازي ففتح ج / ٨ ص ١٥٤ - المترجم .

لهنه لقهی زری و شتی وا، عوروه فهرمووی؛ جا پیغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) داوای نهو نیزهیهی له زوبهیر کردو لی خواست، نهویش پیی دا، کاتی پیغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) مرد، زوبهیر نیزهکهی بردهوه، له پاشا نه بوبه کیش لی خواست له لای نهویش بوو تامرد، دیسان زوبهیر نیزهکهی بردهوه، عومهریش ههروا، له پاشا عوسمان داوای نیزهکهی له زوبهیر دهکا و دهیداتی، ههتا کاتی عوسمان شهید دهکری، نیتر نیزهکهی دهکوهیته لای عهلی و که سوکارهکهی، ههتا عهبدوللای کوری زوبهیر داوای کردهوه و وهری گرتیهوه، وهله لای خوئی مایهوه ههتا شهیدبوو.

١٥٣١- عَنْ الرَّبِيعِ بِنْتِ مُعَوِّذٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَدَاةَ بُنَيَّ عَلَيَّ فَجَلَسَ عَلَيَّ فِرَاشِي كَمَا جَلَسَ مِنِّي وَجُورِيَّاتٍ يَضْرِبْنَ بِالْذِّفِّ يَنْدُبْنَ مَنْ قِيلَ مِنْ أَبَائِهِنَّ يَوْمَ بَذَرٍ حَتَّى قَالَتْ جَارِيَةٌ وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَقُولِي هَكَذَا وَقُولِي مَا كُنْتَ تَقُولِينَ (الحدیث: ٤٠٠١، طرفه فی: ٥١٤٧) (٢٩٨).

روبهیعی کچی موعه وویز (رمزی خودای لی بی) فهرمووی؛ که چووم به بووکی، بهیانی شهوی بووکی نیم، پیغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) بهم بونهیهوه، بو پیرۆزی، ته شریقی هات بۆلام، لهم جیگهی تۆدا، نهی خالیدی کوری زهکوان، وهک ئیستای تۆ له سههر نوینهکهی من دانیشت، چه ند که نیزهکی کمان هه بوون، دهستیان کردبه سۆزو دهف لیدان و نهوانهی له باوانم و له باوانیان، له پۆزی به دردا شهید بوو بوون نهوانهیان دهلاوانهوه و گۆرانیان پیا دا هه ل ده دان، ههتا یه کیکیان گوتی: پیغه مبهریکی و امان تیا هه لکه وتوو ده زانی که سبهی چی دهقه ومی! پیغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی؛ کچی! وامه لئی، له

پیش داچیت دموت هر لهو بابته بلئی، (تاج/٣ ل/٨٦ ز/٣٧ ف/١ - سوننه ته
ژنهینان به ئاشکرابی، وهشایی بۆبکری).

پوونکردنهوه:

١- روبه یعی کچی موعه وویز، یه کیکه له هاوړپکانی پیغه مبهه یه کیکه
لهو ژنانه که له ژیر شه جهرمتی ریضوان (دره ختی خوشنوودی) دا به یعت
و پهیمانی له گهل پیغه مبهه را به ست، جاری له مالی خویا به فه رمانی
پیغه مبهه خوی، ئاوی دهنویزی کرد به دهستی پیغه مبهه را، له بهر نه وه
ئیبنو عه باس چوو بۆ خزمهتی و له باره ی چۆنیتی دهنویژ گرتنی
پیغه مبهه ره وه پرسایاری ئی کرد.

پیزیکی زۆری تایبهتی له لای پیغه مبهه ره بوو، خۆشی ژنیکی شاژن
بوو، له گهل پیغه مبهه را ده چوو بۆ غهزا، له گهل چهند ژنی تر دا، ئاویان دها
به جه نگا و مره کان و خزمهتیان ده کردن و زاماریان دمرمان ده کردن
کوژراو وزاماریان دمبه ره ده بۆ مه دینه، له بوخاری نازداردا سی فه رمووده ی
ههیه، نه م زاتانه له پهیره وان (تابیعین) فه قی بوون، واته گیرانه وه ی
فه رمووده یان له وه وه نه نجام داوه: سلیمانی کوپی په سار وعبادی کوپی
ولهید و موحه ممه دی کوپی عه ماری کوپی یاسیرو کهسانی تریش. (بروانه:
ژماره ١٨٦ - بهرگی ١/ ل/٣١٣).

٢- هۆی نه وه ی که پیغه مبهه ره (درووی خودی ئی بی) پیگهی نه دا که بلین:
(پیغه مبهه ره غه یب دمرانی وشت له پیش روودانی دا چۆن با دهمیزانی) هۆی
نه مه نه وه بووه: که نه با به اطراء (بروانه: ژماره: ١٣٧٣ ت = ٣٤٤٥ فتح. له م
بهرگه دا) وه نه بی به پی ئی هه لبرینی نارهوا، دها یه کی له موعجیزهکانی
پیغه مبهه ره نه وه بووه، که هه وائی له غه یب داوه و چۆنیشی فه رمووه وا

دەرچۈۋە: (بېروانە: تاج ۴/ ل ۳۶۲- ۳۷۲ + ژمارە: ۱۵۵۱ تەجۋىد، كە لەدواۋە لەم بەرگەدا دىت).

۳- چەند فەرمودەيى لەم بابەتە، سەبارت بەگۆرانى و ئامپىرى پەۋاى ئاۋاز و لەھوى برى لەھەر بابەتتى بى، ۋەك: جەژن گۆرانى، ھەلپەركى، يارى بەجەك، پىشپىركى، مۇسقىقا، شىمال و بلويز، شايى، لەسوونەتتى راست و دروست داھەيە. (بېروانە: ژمارە: ۱۳۵۶) ۋەلەبەر ئەۋەدى كە ئەم بابەتە زۆر گرنگە، ۋە زۆر بەزەقى لەسەر ئاستى جىھانى و لەسەر ئاستى جىھانى ئىسلامى، سەرى ھەل داۋە، ۋە بوۋە بە جۆرەكىشەيى، بەتايىبەتتى بۆ كۆمەلەى لاۋان، لەھەردوۋ پەگەزى نېرو مى.

ۋەخۇدزىنەۋە لەدۇزىنەۋەى چارەسەرى ئايىنىو كۆمەلايەتتى بۆ ئەم جۆرە كىشانە خۇدزىنەۋەىە لەئەركى ئايىنى سەرشانى زانايانى موسولمانان ، ۋە لەبەر ئەۋەدى ئەم بابەتەنە لەكۆن دا، زانايانى مەزھەبەكان، بەدوۋورودىرئى لىيان كۆلىۋەتەۋە، ۋە ھەتۋاى جۆراۋ جۆريان لە بارمىانەۋە دەر كردوۋە، ۋەبە پىي سەردەم و چاخ و كاتى ئەۋان ئەۋ ھەتۋاىانە بىرەۋدا و كارىگەربوون، پاي ئىمامى نەۋەۋى سەبارت بەچەند جۆرىكى گۆرانى و ئامپىرى پابۋاردن و گوڭگرتن لەمانە، لەبەرگى چۈرەمى مغنى المحتاج دا، لەسەر باسى (كتاب الشهادات) یدا، لە لاپەرە (۴۲۸) دا تۆمار كراۋە. ۋە پىشەۋا غەزالى (رحمىتى خودى تى بى) لە (احياء علوم الدين) دا، لە بەرگى دوۋەمدا، لە لاپەرە: ۲۳۶دا، لەسەر باسى (كتاب اداب السماع والوجد) دا، باسىكى زۆر جوان و لەبارى لەم بابەتەنە نوۋوسىۋە، ھەتا لاپەرە: ۲۶۹ لەبەر پوۋناكى ئەمانە ھەموو ئەم لىكۆلىنەۋەىە دەنوۋسەم: لەراستىدا گەرچى زۆرىنەى بابەتەكان راجىايى جۆراۋ جۆرى بەھىزيان واتىادا، كە لە بازىنەى تەحرىم و اباحەۋ كراھەۋ ھەلالدا دەخولنەۋە، بەلام لەبارتىريان بۆ ئەمپۇى ئىمە، ھەتۋاى ئىمامى غەزالىيە، جاۋا بەندەمىش بۆ سوۋدى گشتى، بەپىي تۋاناي سىنوۋردارى خۆم، چەند سەرنجى لەم بارمىەۋە دەردەبىرم:

۱/ پېښه کی تکام وایه له خه مخوړانی پسپوړانی ئه م بابه ته به وردی
 فهتوا و بۆچوونه کانی ئیمامی غه زالی له م شوینده، له (احیاء العلوم) دا
 ره چا و بکن و به ره سوودی به کرده و ئی و مر بگرن بۆ به رژه و هندى گشتى .
 ب/ پاش ئه مه، به بى گومان زور له گوزانی و هوکاره کانی به زم و پرزم،
 به تایبه تی نه وانه ی که نه مړو باون، به بى گومان حه رامن و به رمه نگووقی
 ئه م ئایه ته پیرۆزه به ده که ون: ﴿ومن الناس من يشترى هوَ الحديث لِيُضِلَّ عَنْ
 سَبِيلِ اللَّهِ بغير علم ويتخذها هُزُوًا﴾ - لوقمان/ ۳۱ - ۶.

ج/ به لام ده بى نه و هه ممان له بهر چاوبى، که دنیا گوړاوه، نه و خه لکه
 به مانه وى و نه مانه وى، پریشکی مه ده نییه ت و عه لانیه ت و مادیه ت
 ده یان گریته وه، و مزوړینه ی خه لک، به تایبه تی کومه لای لاوان، چ نیړ، چ مى،
 تیکه لى کومه لگای خو یان ده بن، خو و عادات و پره تارو نه ری تی نه وان
 ده گرن، وه نه وه ی که له بهر چاوه ئه م کومه لگا به ناو شارستانی یانه
 به گه نده لى و به ربه ره لایى و بى دینی گوښکراون، وه به ناشکرا هه لى (حیونه
 الانسان) یان تیا ده درى، به تایبه تی له پرووی تیړکردنى نارمزووی نیړو
 مى یی یه وه! و مزوړینه ی کاتیش مه ردوم به هه موچین و تو یژو
 گووړو و په کانیانه وه له فه راغا ده زین و کاتیکى زوریان هه یه که بى نیش
 وکارن و موسته هه دفن بۆ نه وه: که ببین به به ندو داوی لایه نه نه یاره کانی
 ئایینه وه، وه له م پوژگارده ی ئیمه دا کومه لگا نا ئایینی په کان، نه و بۆشایى یه،
 به گوزانى و موسیقا و به زم و پرزم و سه ماو هه لپه رکى و مه ی و باده و یارو وازى
 و و مرزش و شتى ترى واپر ده که نه وه، وه نه وه ک دهر به ستى نه وه نین،
 به لکوو زور مه به ستیانه، له زوړینه ی کات، نه م جوړه (هو) و له عبه،
 سه ربکیشى بۆ پره تارى گه نده لى و گه نده لى کومه لى، و نه و حمايه و پاراستن و
 به رگری یه ی نه مړو به ناوی سه ربه ستى و نازادى و شارستانیه ته وه، له تاوانى
 ره وشتى و، له به ربه ره لایى نیړو می یی ده کرى، مه گه ر له کورسى و پړیمى
 دیکتاتور ه کان بکرا!

د/ جا كاتى تەماشاي ھۆ بايىستى قەدەغە كىردىن و نادىرۇست بوونى
گۆرانى وبىيىستىن و مۇسقىقاو ئامىرەكانى ئەم جۆرە بابەتەنە دەكەين، دەبىنىن
دەگەپنەنە، بۇ چەندىتى، كە گىرنگىزىيان ئەم دووشتەيە: يەكەم: دل
تووشى بى ئاگايى و ئازەلى و لەخوا دوورى دەكەن. دوووم: ئەوانەى كە
گۆرانى و شتى وا دەلىن و ئامىرەكانى مۇسقىقاو رابواردن بەكار دەھىن،
مىرۇقى پاىە نىزىم، لەناو كۆمەل دا بەچاوى سووك تەماشاي دەكرىن،
وزۇرىنەى ئامىرەكانىش تايىبەتن بە بەدىكارو شەلاتى ولۇتى و چەقەنە بازو
سەرسەرىيەكانەو.

ه/ بەلام پاش ئەم پىشەكەيە، دەلىم:

۱- مەرج نىيە كە ھەموو جۆرى لە گۆرانى و ئاواز سەربىكىشى بۇ
دلۇمقى بى ئاگايى لەخوا، بگرە ھەيانە دل نەرم دەكا، مىرۇق لە خواو نىزىك
دەكاتەو، وەك غەزالى دەفەر موى.

۲- ئىستا مۇزىك و مۇسقىقارو مۇسقىقاژەن و گۆرانىبىژو ئاواز سازو
ئەمانە، وەك كۆن نەماون، لەناو كۆمەلگەدا پىزى تايىبەتەن ھەيە، وە
دەرجووى پەيمانگەى ھونەرە جوانەكان و زانىستگا بەرزەكان، وەخەلك
بەچاوى پىزەو تەماشايان دەكەن، بگرە زۇر لە ئەھلى دىن، لەھى
كاربەدەستان و پاشا سەركەكانەن خۇشەويىست ترن ھەمىشە پىشوازيان
لەدەكەن و خەلات و ديارى و دەسەنەى شايانىان پى دەبەخىش! وەك و تراوہ:
قەل وا قەل و كۆتر وا كۆتر وەكى تىرىش ھەيانە نوپىز دەكەن، پۇژوو دەگىرن،
خەج دەكەن، خىردەكەن، ئەندامىكى كاراي بەپىزى كۆمەلگەى خۇيان.

۳- جا پاش ئەم پىگە خۇشكىردنە، بە استناد لەسەر راپوفەتوای ئىمامى
غەزالى، بەدلىيەىو دەلىم:

(كورت و پۇخت، بەكوردى پەتى: ئەركى ئايىنى سەرشانى ھەموو
خەمخۇران و پىسپۇرانى راپگەيانەندى ئايىنىيە، لەھوئىكى بەرى پىشكەش
بكرى، بەكۆمەلگەى موسولمانان، بەتايىبەتى بەجەماوەرى لاوان، بەكۆرو

کچیانہو، ھەتالایەنە نەپارەکان لەمە زیاتر نەیانقۆزنەو، زیاتریش لەخشتە یان نەبەن! ئیتەر ئەو (لەو بەرینە) خۆی گۆرانی بێ، خواھ سروودی، وەج وەرزش و یاری و نمایشو شانۆگەری و شتی تری وابێ قەیدی نییە و دروستەو، بەپێی نیازو نیەتی خاوەنی بۆی دەبێ بەھۆی پاداشی باشی لای خۆی گەر وەو میھرەبان و داناو زانا و ڕەحیم و مەرھمان تەنانەت ئەگەر ئامیڕی دەنگی و دەنگی ژن و مێ یینە یشی تیا دابی، بەمەرچی لەسنوری شەرم و شکۆ دابی، نادروست نییەو ھەر ھیچ نەبێ بەر ئەو ئەصلە ئوصوولێیە دەکەوێ کە دەفەر موێ: (ناچاری حەرام حەلال دەکا).

یادەفەر موێ (خۆتان باشتەر لەکاروباری دنیا تان دەرمانن) چونکە بەراستی کاری نەکردە نییە، کە تۆ ھەر لەبەیانێیەو ھەتا نیو شەو، لە کەنالەکانی ڕاگەیانندنەو، ھەرباسی دۆزەخ و قەبر و بڤەو دوو کەل و ناگرو خەم و خەفەت و باوکە ڕۆیان بۆ بکە! بڕوانە: ریاض/ ۲/ ل/ ۲۱۹/ ز/ ۹۱- ژمارە: ۶۹۹/۱.

ئیمامی غەزالی (رحمەتی خودای لێ بێ) لەمە عەرمزی باسی ڕەوا بوونی گوێگرتن لەگۆرانی و موسیقا، لەسنووری شەرعاً، دەفەر موێ: (... و قد فعل ذلك كثير من السلف الصالح، صحابي و تابعي باحسان... وقال: ولم يزل الحجازيون عندنا بمكة يسمعون السماع في افضل ايام السنة وهي الايام المعدودات التي امر الله عباده فيها بذكره كايام التشريق، ولم يزل اهل المدينة مواظبين كاهل مكة على السماع الى زماننا هذا، فادركنا ابا مروان القاضي وله جوارى يُسمعن الناس التلحين قد اعدهن للصوفية) وقال الغزالي: وقال ابوطالب المكي ايضا: (وكان لعطاء جاريثان تلحنان، فكان اخوانه يستمعون اليهما).

وہلحاصل ئیمامی غەزالی (رحمەتی خودای لێ بێ) بەعەقل و بەنەقل ئیسپاتی دەکا کە گۆرانی و دەنگی خۆش و ئاواز و ھۆرەو گوێگرتن و ئەم جوړە شتانە موباح و ڕەوان، مەگەر دەقی تایبەتی ھەبا لەسەر حەرامی ئەو ئامیڕی

مؤسّيقايه، ياخود نهو نهوازو گؤزانی و دمنگه خوْشه سه ربكيشى بؤ نازاوده و
فيتنهو ببى به به ريدى بى رهوشتى وبى دينى، دمناره وايه وبيستنى
دروسته، وهنيمامى غه زالى بؤرهوا بوونى نه م بابته به دهق دهفه رموى:

١- (...) بطل القول بتحريمه، وبقي فعلا لاجرج فيه كسائر المباحات،
ولا يدل على تحريم السّماع نصّ ولا قياس (...).

٢- (قال النبيّ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) في مدح ابي موسى الاشعري: لَقَدْ
اعطى مِنْ مَّارًا مِنْ مَّزَامِيرِ اِلِ دَاوُدَ) وقول الله تعالى: ﴿اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ
الْحَمِيرِ﴾ يدلّ بمفهومه على مدح الصوت الحسن !

٣- ولم يزل الحداء من وراء الجمال من عادة العرب في زمان رسول الله
(صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وزمان الصحابة (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ) وما هو الا اشعار تُؤدّى
باصوات طيّبة والحنّ موزونة ولم ينقل عن احدٍ من الصّحابة انكاره، بل ربّما
يلتمسون ذلك، تارة لتحريك الجمال وتارة للالتزاز....)

٤- (السّماع في اوقات السرور.... مباح، ان كان ذلك السرور مباحا ،
كالغناء في ايام العيد و في العرس و في وقت قدوم الغائب و في وقت الوليمة
والعقيقة وعند ولادة المولود وعند ختانه وعند حفظه القرآن العزيز، وكلّ ذلك
مباحّ لاجل اظهار السرور به ، ووجه جوازه انّ من الالحان ما يثير الفرح و السرور
و الطرب فكلّ ما جاز السرور به جاز اثارة السرور فيه، ويدلّ على هذا من النقل
انشاد النساء على السّطوح بالدّف والالحان عند قدوم رسول الله (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ):

طلع البدر علينا من ثنيات الوداع وجب الشكر علينا مادعا لله داع)

٥- (فهذه المقاييس و التّصوص تدل على اباحة الغناء و الرقص و الضرب
بالدّف و اللعب بالدرق و الحراب و النظر الى رقص الحبشة و الزنوج في اوقات
السرور كلّها قياسا على يوم العيد....).

٦- بۇ تيگە يىشتىنى تەۋاۋ لەم بابەتى لەھۇى بەريئە بېروانە: (فيقهى ناسان/ ٢ ل- ٦٤٤) + (بەرگى/ ٣ ل/ ٩٤٣ ھەتا ٩٤٨ ل/ ٩٩٢) + (تەجرىد بەرگى/ ١ ل/ ٨٧ ژ: ٦١، ژ: ٢٦٤ ل/ ٢٧٤، ژ: ٢٦٩ = ل/ ٢٧٨، ژ: ٢٧٧ ل/ ٢٨٥، ٢٧٨ ل/ ٢٨٦، ژ: ٥٠٩ ل/ ٨٤٤، ژمارە: ٤٩٨ ل/ ٤٧٦ + بەرگى/ ٢ ل/ ٢٨٧ ژمارە: ٩٠٥ + بەرگى/ ٣ ل/ ١٣٥ ژمارە: ١٠٤٣ + ژمارە: ١٥٦٨ تەجرىد = ٤١٩٦ فتح واطرفە + رەقەم: ٣٢- باب ھل تەكسۇر الدنان... فتح رەقەم: ٢٤٧٧).

٧- لە ھەتھولباريش دا زۆر شتم ومېمرچاۋ كەوتووھ لەم بارمىھوھ، وھك ئەم ھەرموودانە و ئەگرافەكانيان، لە ھەرموودەى ژمارە: (٦١٤٧)دا، لە شەرحەكەدا، دھەرموئ: (ومانە اي الحداء محجوج بالاحاديث الصحيحة، ويلحق بالحداء الحجيج المشتمل على التشوق الى الحج بذكر الكعبة و غيرها من المشاهد ، ونظيره ما يحرض اهل الجهاد على القتال ، ومنه غناء المرأة لتسكين الولد في المهد) .

٨- بېروانە: تاج الاصول بەرگى دووھ ص/٣٠١ مبحث اعلان النكاح واللھو فيہ ھەتا ص/٣٠٨ + بەرگى/ ٣ ل- ٨٥ ز- ٣٦، ز- ٣٧، ز- ٣٨، ز- ٣٩، ز- ٤٠، ز- ٤١، ز- ٤٢. ٩- سەرھنجى ئەم ھەرموودەيەى بوخارى بھەرموون، كەدانەرى تاجول

نوصوول (رەھمەتى خودى لى بىن) لە بەرگى/ ٢ ص/ ٣٠١ دا راگويزى دەكا:

عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَلْهَا زَقَّتْ امْرَأَةً إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ لَبِئْسَ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا عَائِشَةُ مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهْوٌ فَإِنَّ الْأَنْصَارَ يُعْجِبُهُمُ اللَّهْوُ. رواه البخاري و احمد . وفي رواية منقولة في الشرح ج/ ٢ ص/ ٣٠١ :
فهل بعثتم جاريةً تضربُ بالدفِّ وتغني؟ قالت: ماذا تقول يا رسول الله؟ قال: تقول:

اتيناكم اتيناكم فحيانا وحياكم

ولولا الذهبُ الاحمر ما حلت بواديكم

ولولا الحنطة السمراء ما سمت عذارىكم .

۱۰- واباشه بهرنامهى ئهفلام كارتۇنى خۇش و پهراوى مهتل و داستانى منالانەى سهرنج راگيش، پيشكەش بهمنالان بكرى و موتوربه بكرى بهداستان و چىرۆك و پەندى پيشينان هەتا ببن بههوى شىرن كردن و خۇشويستكردى خواو پيغه مبهرو ئايىنى ئىسلامى پىرۆز له بهرچاوى منالان، چونكه هەر زانستىكى جوان له دل و دهررونى منالا چهسپ بوو، وه جىي خۇي گرت، وهك نهخشی بهرد وایه، هەتا هەتايه دەمىنى و سوودو كهلكى دەبى.

مه بهستى بهنده خزمهتى ئايىنى ئىسلامى پىرۆزه، نهك پهخشی ههواو ههوهس. بىستوو مهله مامۆستاكانى خۆم دميان فهرموو: لهپاش جهنگى جيهانى يه كه م، كاتى سوپاى انگليز، بهندهرى بهصرهى گرت، مامۆستا مهلا حوسهينى پيسكهندى بهمهلاكانى شارى سليمانى دمهفرموى: مهلاينه! زوو يا درهنگ نه مانه دهگنه ئيرهيش، ومبهبى گومان بۆ ساردكردهوى ئيمه لهدين و نيشتمانمان، جۆرهما پروپاگهندهى زههراويمان له دزدهكەن، يهكى لهو بابەتانه باسى خولانهوى زهوييه بهدهورى خۇي داو، چۆنىتى پرودانى دياردهى خۆر گيران و مانگ گيران و زۆر دياردهى ترى له م بابەتانه، كه لهكتيبهكانى خۆماندا، بهچەند شيوهيى باسيان لىكراوه، جا نهگەر شتى له م بابەتانه پرووى دا، مهپهشۆكۆين و واز لهو درۆ ودهلهسانه بهيئن كهوان له (دهائق الاخبار) و (نزهة الناظرين) و ريوايهته لاوازهكانى خازين و حهياتى حهيوان و عهصفورى يه و نهمانه دا، بهلكوو بلين: له (تشریح الافلاك) و له (اسطرلاب) و له (تهذيب الكلام)ى ئيمهش دا ههروا دهلى و بهدوو رو دريژى و زۆربه وردى باسى ئهم جۆره دياردانهگراوه، ئهم زانستانه ئيوه له ئيمهتان دزيوهو كردووتانه بههى خۆتان! .

كاتى مامۆستا مهلا حوسيهينى پيسكهندى ئهم قسه جوانه و ئهم وهلامه دهمكوته، پيشنيار دهكا بۆ مهلاكان، بۆ ئهو قۇناغه، مهلاكان بهپهك

دەنگ دەلێن: (پەکوو لەم حەلاماتەیی! ئینگلیز هێشتا لە فاو، مەلاحوسەین
 ھەر لە ئیستاوێ لێرەو چووتە سەر دینەکەیی).

جا ئازیزان بەخوا، نە مامۆستا مەلاحوسەین، نەمن، نە چووینەتە
 سەردینی ئەوان و نە دەچین، بەلام دەبێ ئەو بزانین، کە ھەركات و
 سەردەمی، اعلام و ڕاگەیانندی خۆی ھەیە، کە دەبێ پەسپۆرانی دڵسۆز
 ڕەنگپێژی بکەن و سەرپەرشتی بکەن، چونکە موخاتەبەیی خەڵکی سەدەیی
 بیست و یەکەم، بەھەمان شیوە نامیرو شیوازی سەدەیی بیستەم، وەك ئەو
 وایە لەم سەدەیدا بەھۆکارەکانی گواستنەوێ سەدەیی پێشو، لە نیوان شارو
 ولاتان دا ھاتو چۆ بکەیی!

نویس قاریس حەمە خان

١٥٣٢- عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ قَدْ شَهِدَ بَذْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ:
 (لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ يُرِيدُ التَّمَاثِيلَ الَّتِي فِيهَا الْأَرْوَاحُ).
 (الحديث: ٤٠٠٢، اطرافه في: ٣٢٢٥، ٣٢٢٦، ٣٣٢٢، ٥٩٤٩، ٥٩٥٨ (٢٩٩)).

ئەبوطەلحە (ڕەزای خودای لێ بێ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ)
 ھەرمووی: (ھەریشتە ناچنە ناو ماڵا سەگ و وێنەیی تیا دا بێ، یا یەکی لەم
 دووێ تیا دا با) مەبەستی وێنەیی ئەو پەیکەرانیە کە ڕۆحیان واتیادا.
 (بروانە: ژمارە: ٩٥٥ تەجرید).

١٥٣٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: تَأَيَّمْتُ حَفْصَةَ بِنْتُ
 عَمْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) مِنْ خُنَيْسِ بْنِ خُذَافَةَ السَّهْمِيِّ وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ شَهِدَ بَدْرًا تُوفِّيَ بِالْمَدِينَةِ قَالَ عُمَرُ فَلَقِيتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ حَفْصَةَ فَقُلْتُ اِنْ شِئْتَ الْكَحْثُكَ حَفْصَةَ بِنْتُ عُمَرَ قَالَ سَأُنْظِرُ فِي امْرِي فَلَبِثْتُ لَيَالِي فَقَالَ: قَدْ بَدَأَ لِي اِنْ لَا اتَزَوَّجَ يَوْمِي هَذَا قَالَ عُمَرُ فَلَقِيتُ ابا بَكْرٍ فَقُلْتُ: اِنْ شِئْتَ الْكَحْثُكَ حَفْصَةَ بِنْتُ عُمَرَ فَصَمَتَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ يَرْجِعْ اِلَيَّ شَيْئًا فَكُنْتُ عَلَيْهِ اَوْجَدَ مِنِّي عَلَى عُثْمَانَ فَلَبِثْتُ لَيَالِي ثُمَّ خَطَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَالْكَحْثُهَا اَيَاهُ فَلَقِيتُ ابا بَكْرٍ فَقَالَ: لَعَلَّكَ وَجَدْتَ عَلَيَّ حِينَ عَرَضْتَ عَلَيَّ حَفْصَةَ فَلَمْ ارْجِعْ اِلَيْكَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَاِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي اِنْ ارْجِعْ اِلَيْكَ فِيمَا عَرَضْتَ اِلَا اَنِّي قَدْ عَلِمْتُ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ ذَكَرَهَا فَلَمْ اَكُنْ لافْشِي سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَوْ تَرَكَهَا لَقَبَلْتُهَا). (الحدیث: ٤٠٠٥، اطرافه فی: ٥١٢٢، ٥١٢٩، ٥١٤٥) (٣٠٠)

عہدوللای کوری عومہر (رمزی خودایان لہ بی) فہرمووی: خونہیسی کوری حوزافہی نل سہمی، کہ یہ کیلک بوو لہ یارانی پیغہمبہر (درویدی خودای لہ بی) لہ مہدینہ مرد، وہ حہفصہی ژنی کہ گچی عومہر بوو بیوژن کہوت، عومہر (رمزی خودای لہ بی) دمیگوت: گہیشتم بہ عوسمانی کوری عہفان، حہفصہم پیشکەش کرد، پیم گوت: نہگہر حہزدہکەہی حہفصہی کچمت لی مارہ دہکەم، فہرمووی: با بیرئ لہ کاری خوّم بکہمەوہ، ئەو ساوہلامت دہدەمەوہ، جا لہپاش چەند شەوئ عوسمانم پی گہیشتم، گوتی: وابە باشی دزمانم کہ ئیستا ژن نہہینم. جا ئەبوبەکری صەدیقم بینی، چیم گوت بہ عوسمان ئەوہیشم بہو گوت ئەبوبەکر بی دەنگ بوو، قسەہی نہکرد، جا منیش لہدلی خوّمەوہ لہئەبوبەکر زیاتر دلگیر بووم تاعوسمان.

ہەتا چەند پوژیککی پیچوو، ئەو جا پیغہمبہر (درویدی خودای لہ بی) داخوازی حہفصہی کرد بوخوی، منیش مارەم بری لئی، ئەنجا ئەبو بەگرم بینی، فہرمووی: رەنگە دلگیر بووبیت لیّم لەسەر ئەوہکە حہفصەت

پیشکش کردہ ایم و من وہلام نہادیتہ وہ؟ منیش گوتم: بہائی وایہ،
فہرمووی: دہسا من لہبہر نہوہ وہلام نہادیتہ وہ بؤ نہو مہسہلہیہ چونکہ
دہمزانی کہ پیغہمبہر (دروودی خودی لہ بی) بہتہمایہتی، خو نہیش دہبوو کہ
نہینی پیغہمبہر (دروودی خودی لہ بی) ناشکراکہم، نہگینا من لہ دئی خو مہوہ بہ
تہمابووم نہگہر نہونہیہوئی من بؤخوم بیخوازم (بروانہ: ریاض الصالحین،
بہرگی دووہم ل- ۲۰۲ فہرموودہی ژمارہ: ۶۶۸ / ۲)، (تاج/ ۳ ل- ۶۴ ز- ۲۸-
دروستہ ژن پیشکش بکری بہ پیای باش) .

۱۵۳۴- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَذَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْإِيتَانِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَأَهُمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَّاهُ
(الحديث: ۴۰۰۸، اطرافہ فی: ۵۰۰۸، ۵۰۰۹، ۵۰۴۰، ۵۰۵۱) (۳۰۱) .

نہو مہسعوودی بہدری (رمزای خودی لہ بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودی
لہ بی) فہرمووی: (ہہرکہسی بہشہو دوو نایہتہکھی کوتایی سوورہتی
بہفہرمبخیوینی نہو شہوہ نہوہی بہسہ). (تاج- ۵/ ش/ د/ ت ل- ۲۰۳ ف- ۵-
+۸۲ ریاض/ بہرگی / ۳ لاپہرہ: ۸۱۷ ژ: ۹ زنجیرہی ۸۳ .

پوونکر نہوہ:

نہمہ دوو نایہتہکھن: ﴿ اَمِنْ الرَّسُولِ بِمَا اَنْزَلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ
اَمِنْ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا: سَمِعْنَا وَاطَعْنَا
غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَآلِكَ الْمَصِيرُ ﴾ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا
مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اِخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اَصْرًا كَمَا
حَمَلْتُهُ عَلٰى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا
وَارْحَمْنَا اِنَّتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿

واته: همرکەسی به شهو بیکا به عادمەت ئەم دوو ئایەتە به نیازی پاراستن بخوینێ، خوا له شهڕی ئەو شهوه دەپارێزی.

تەبیینی:

تەخریجی فەرموودەکان له موسلیم داو، ئاماژە کردن بۆ ئەو باسانە ی کەوان تیادا له موسلیم دا، باشترین ئاماژەو بەلگەن بۆ دەستدانی ئەم فەرموودانە بۆ ئەو سەرباسانەیش (بەروانە: ژمارە: ۵۱ = ۵۵ = ۱/ - ۷۷).

۱۵۳۵ - عَنْ الْمِقْدَادِ بْنِ عَمْرٍو الْكِنْدِيِّ وَكَانَ حَلِيفًا لِبَنِي زُهْرَةَ وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَذْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَرَأَيْتَ إِنْ لَقِيتُ رَجُلًا مِنَ الْكُفَّارِ فَأَقْتُلْتُنَا فَضَرَبَ أَخَذَى يَدَيَّ بِالسَّيْفِ فَقَطَعَهَا ثُمَّ لَازِمَنِي بِشَجَرَةٍ فَقَالَ: اسْلَمْتُ لِلَّهِ أَقْتُلْهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَعْدَ أَنْ قَالَهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَقْتُلْهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّهُ قَطَعَ أَخَذَى يَدَيَّ ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ بَعْدَ مَا قَطَعَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَقْتُلْهُ فَإِنْ قَتَلْتَهُ فَأَنْتَ بِمَنْزِلَتِكَ قَبْلَ أَنْ تَقْتُلْهُ وَأَنْتَ بِمَنْزِلَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ كَلِمَتَهُ الَّتِي قَالَ). (الحديث: ۴۰۱۹، طرفه في: ۶۸۶۵) (۳۰۲).

مێقدادی گۆری عەمری ئەل کیندی (رەزی خویدی لێ بێ) کە سوێندخوار (حەلیف)ی هۆزی بەنی زوهرەبوو، وەلە خەزمەت پێغەمبەر (دروودی خویدی لێ بێ) نامادە ی جەنگی بەدر بوو، فەرمووی: عەرز ی خۆشەوێستم کرد: هۆربان! ئە ی پێغەمبەری خودا! پێم بفرموو: ئەگەر تووشی کابرایەکی بێبڕوا (کافر)بووم و چووین بەگزی یەکا، بەشمشێردای لە دەستی کم وە دەستی پەراندەم و ئەنجا خۆی لێم دایە پال درەختێک (یاشتی وا) و گوتی: ئەوا موسوڵمان بووم و باوەرم هێنا بەخودا، جا ئایا لە پاش گوتنی ئەم وشەیه، لە هەل و مەرجێکی واوایدای بیکۆزم یانای پێغەمبەر (دروودی خویدی لێ بێ) فەرمووی

(مہیکوڑہ) گوتم: نہی پیغہ مہبری خودا! نہو پاش نہوہی کہ دستیکی پھران دووم نہو جا وا دہئی؟

پیغہ مہبریش (دروودی خودای لی بی) فہرمووی: مہیکوڑہ، خو نہ گہر بیکوڑیت، نہوہ نہو دہجیتہ پایہی تو بہر لہ وہی کہ نہو بکوڑیت و وہک نہو کاتہی تو، رشتنی خوینی حہرام و نارہوا دہبی، وہ تویش دہجیتہ پایہی نہو، بہر لہوہی کہ موسولمان ببا و، وہک نہو کاتہی نہو رشتنی خوینت حہلال دہبی، بہلام لہ بہر شلوقی ہہ لوپست بہ ہانہت ہہیہو تو لہت لی ناسپنری). (ت/ ۸ ل/ ۱۱۵ ف/ ۴ ز/ ۴۳ - خہبات و غہزالہ بنہرہتدا دہبی لہ بہر رمزای خودابی).

مہبہستی سہرہکی لہم فہرموودہیہ نہوہیہ: (کوشتنی گہسی وشہی شایہ تمان بلئی و بہدیمہن موسولمان بی، تاوانیکی گہ لی گہورہیہ، ہہرکہسی تاوانی وا گہورہ نہنجام بدا خوئی لہ کوفرو بیروای نزیک دہکاتہوہ) ژینامہی میقداد لہ دوا نہم فہرموودہی ترموہ دیت.

دہنا بہ ہیج جوڑی مہبہست نہوہ نییہ، کہ لہکاتی شہردا، موسولمان بہ فرو فیلی جہنگی کافران تہفرمبخواست، چونکہ جہنگ خوئی فرو فیلی و تہفردمان و ہہ لہ تانہ!) بروانہ: ژمارہ: ۱۵۸۱ تجرید کہ لہم بہرگہدا لہ دواوہ دا .

۱۵۳۶ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): (إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي إِسَارَى بَدْرٍ: لَوْ كَانَ الْمُطْعِمُ بْنُ عَدِيٍّ حَيًّا ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هَؤُلَاءِ النَّتْنَى لَتَرَكْتُهُمْ لَهُ، (الحدیث: ۴۰۲۴، اطرافہ فی: ۷۶۵، ۳۰۵۰، ۴۰۲۳، ۴۸۵۴ (۳۰۳).

جوبہیری کوری موطعیم (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: لہبارہی دیلہکانی بہدرہوہ، پیغہ مہبر (دروودی خودای لی بی) فہرمووی: (نہ گہر موطعیمی کوری عہدی

ئىستا زىندوو بوايه و له باره ئىم بۆگه نانه وه، تكاي لى بۆكر دمايه و، داواى لى بۆكر دمايه كه به خۆپايى، به بى سهرانه به ريان بدهم، تكا كه م دهگرت و به به لاش بهرم دهدان).

روونكر دنه وه و هيتانه وهى تهرم له دووره ولاته وه:

۱- هۆى هاتنى ئىم فهرمووده يه نه وه بوو، مو طعيم گهرچى به ناموسو لمانيش مردوو، زۆر باش بووه بۆ پيغه مبهرو هه لويستى له گه ل ئيسلام دا زۆر مهردانه بووه، مو تعيم له ته مه نى نه وه دبهره و ژوور تر دا، له پيش رووداوى به دردا مردوو.

۲- ميقدادى كورپى عه مرى كيندى، كه ميقدادى كورپى نه سه وديشى پى دهگوتري (رهزاي خودى لى بى)، يه كي كه له ناو داره فرم باشه كانى يارانى پيغه مبهر، پيغه مبهر (درووى خودى لى بى) داپناوه به يه كى له وه زيره به ريزه كانى خۆى، ميقداد ئاماده ئازاد كردنى مي صربوو، وه له ويش مردوو، به لام له وپوه، تهرمه گه يان هيتا يه وه بۆ مه دينه، له مه دينه ناشتيان، حه زره تى عوسمان نويزى مردووى له سه رى كرد، له سالى سى و سى كۆچيدا بوو. دوو كۆچى كردوو، كۆچا بۆ حه به شه و كۆچى بۆ مه دينه، ئاماده ئ غه زاي به درو شه رپاكانى داواى به در بووه، بۆيه كى له سه ر به رزييه كانى ميقداد بپروانه فهرمووده ئى زماره: (۱۵۲۴ ت = ۳۹۵۲ هـ) له م به رگه دا رابوورد له پيشه وه.

خۆى ده فهرموئ: كه هاتين بۆ مه دينه، پيغه مبهر ده كه س، ده كه س دابه شى كردين به سه ر ماله كانا، من له و ده كه سه بووم كه له گه ل پيغه مبهردا بوون، ته نيا يه ك مه رپان هه بوو، شير مه كي مان له ناو خۆمانا به ش ده كرد، به وه دمزيان! يه ك فهرمووده ئى له بوخارى پيرزدا هه يه.

ميقداد خۆلامى كى رۆمى هه بوو، ده ستى پزيشكى هه بوو، ميقداديش وركن بوو، وركى زۆر گه وره بوو، خولامه كه ئى پى گوت: نه گهر حه ز ده كه ئى

سکت هه‌ل ددرم و ئەم به‌زو چه‌ورییه‌ی ئی ددرمه‌یینم و سووکی ده‌که‌م، جاوای کردو شوینه‌که‌ی دوورییه‌وه، به‌لام سکی هه‌وی کردو می‌قداد مرد، خۆلامه‌که‌ش هه‌ل‌هات و رای کرد ئەنجامدانی کاری وا و هی‌نانه‌وه‌ی ته‌رمی می‌قداد له‌میصره‌وه بو مه‌دینه، له‌سه‌رده‌می جین‌شینیی عوسمانا به‌بی دهربرینی ره‌خنه و پیشگیری له‌م گاره، له‌لایه‌نی سه‌حابه‌و تابیعینه‌وه، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه که‌کاری وا دروسته، که‌واته: دروسته ته‌رمی کورده ئاواره‌کانی خۆشمان له‌م سه‌رده‌مه‌دا له هه‌ندمرانی دووره‌وه به‌یترینه‌وه بو کوردستانی خۆمان وه‌کاری وا بئ شه‌رعی نییه، که‌رچی خالیش نیه له‌گیره‌و کیشه‌و سه‌راسی.

٣- ئەم فه‌رمووده‌یه باشت‌ترین به‌لگه‌یه له‌سه‌ر دروستبوونی کرداری نه‌شته‌رگه‌ری له‌کاتی پێویستا.

سه‌رگۆزه‌شته‌ی نه‌وه‌ی نه‌ضیر

١٥٣٧- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (حَارَبَتِ النَّضِيرُ وَقُرَيْظَةُ فَاجَلَى بَنِي النَّضِيرِ وَأَقْرَّ قُرَيْظَةَ وَمَنْ عَلَيْهِمْ حَتَّى حَارَبَتْ قُرَيْظَةُ فَقَتَلَ رِجَالَهُمْ وَقَسَمَ نِسَاءَهُمْ وَأَوْلَادَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ لَا بَغْضَهُمْ لِحِقْوَا بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَنَهُمْ وَأَسْلَمُوا وَاجَلَى يَهُودَ الْمَدِينَةِ كُلَّهُمْ بَنِي قَيْنِقَاعَ وَهُمْ رَهْطُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ وَيَهُودَ بَنِي حَارِثَةَ وَكُلَّ يَهُودِ الْمَدِينَةِ). (الحدیث: ٤٠٢٨) (٣٠٤).

ئیب‌نوعومه‌ر (رم‌زای خودایان لئ بئ) فه‌رمووی: هۆزی نه‌وه‌ی نه‌زیرو هۆزی نه‌وه‌ی قوره‌یزه له دزی پێغه‌مبه‌ر شه‌ریان کرد، له‌ئه‌نجاما پێغه‌مبه‌ر(دروودی خودای لئ بئ) مه‌دینه‌ی به‌نه‌وه‌ی نه‌زیر چۆل کرد و نه‌وه‌ی قوره‌یزه‌ی له‌شوین‌ی‌خۆیان له‌وئ هی‌شته‌وه و هی‌چی ئی نه‌سه‌ندن و کردی به‌پیاوه‌تی

به سه ریانه وه، به لām دووباره بهنی قوره یزه دهستیان کرده وه به شهرو بهیمانه که یانیان شکان، بۆیه پیغه مبه ریش (دروودی خودی لی بی) له سه ر نه وه پیاوه جه نگاومره کانی کوشتن و ژن و مندال و مالتیشیانی به سه ر موسولماناندا دابه ش کرد، وه لی هۆزه که ی عهبدو لای کوری سه لام هاتنه لای پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) نه ویش نه مانی دان و نه وانیش موسولمان بوون. دواتر پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) مه دینه ی چۆل کرد به هه موو جووله که یی، وه ک بهنی قهینو قاع و بهنی حاریسه و جووله که کانی تری مه دینه (تاج/ ۸ ل/ ۲۲۲ ف/ ۳ ز/ ۸۹ - غه زای بهنی نه زیر و بهنی قوره یزه - ش) .

۱۵۳۸ - عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: حَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَقَطَعَ وَهِيَ الْبُؤَيْرَةُ فَزَلْتُ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ (الْحَدِيثُ ۴۰۳۱ - اطرافه فی: ۳۰۲۱، ۴۰۳۲، ۴۸۸۴) (۳۰۵) .

ئیبینوعومهر (رمزای خودایان لی بی) هه رمووی: کاتی پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) رمزه دار خورماکانی بهنی نه زیری سووتاند و هه رمانی دا به برپینیان، که له بووهیره بوون، که نزیکى دوومیل له مه دینه وه دووره، جووله که کان بهمه ناگریان تابه ربوو، گوتیان: نه ی موحه ممه دا تو له لایه که وه ده لیت: من پیغه مبه رم، که چی له لایه کی تره وه ده چی رمزو باخ داده یینی و داری بهریی و دهرختی بهردار و سیبه ردار ده سووتینی و داده پاچی، نه مه چی به سه ر چیه وه یه؟! جاخودا نه م نایه تانه ی نارد: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ﴾ (حه شر- ۵/۵۹)، واته: هه رچی ئیوه برپیتان که باخه کانی نه وه ی نه زیر بوو، یا هیشتا نه وه به راوه ستاوی له سه ر په گ و ریشه و قه دی خو ی، هه مووی به هه رمانی خودا بوو، هه تا کافرانی پی چاوشکین ببن و نه و به دکارو هاسیق وله بهیمان دهرچوانه ره نجه

رؤوسوا بین، بفہرمانی خودا)، (تاج/ ۷ ز/ ۴۲ ف/ ۲ ل/ ۱۸۸- ب/ ت- تہفسیری سوورہتی حہشر) .

۱۵۳۹- عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَقُولُ: (أَرْسَلَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عُثْمَانُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ يَسْأَلُهُ ثَمَنَهُنَّ مِمَّا آفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكُنْتُ أَنَا أَرْدُهُنَّ فَقُلْتُ لَهُنَّ أَلَا تَتَّقِينَ اللَّهَ أَلَمْ تَعْلَمْنَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ لَا تُورَثَ مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً يُرِيدُ بِذَلِكَ نَفْسَهُ أَلَمَّا يَأْكُلُ الْ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ هَذَا الْمَالِ فَأَنْتَهُنَّ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى مَا أَخْبَرْتُهُنَّ) (الحديث: ۴۰۳۴ ، طرفاه في: ۶۷۲۷ ، ۶۷۳۰) (۳۰۶) .

عائیشہ (رمزی خودای لی بی) فہر مووی: ہاوسہرہگانی پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) لہ پاش مہرگی پیغہمبہر، عوسمانی کوری عہفانیان نارد بؤخرمہتی ثہبوبہ کری صہدیق، کہ ٹہوکاتہ ٹہوجینیشین (خہلیفہ) بوو، کہ عہرزی بکا، ہہشتیہ کی خویان پی بدا، لہو مفتہ مالہی کہ خودای گہورہ رہخساندبووی بؤ پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) لہتالانی دیہاتی دہوربہری مہدینہی پیروز ، منیش پہشیمانم دہکردنہوہ پییانم دہگوت: ٹہوہ بؤ لہخودا ناترسن، ٹہدی نازانن کہ پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) دہیفہرموو: (میرات و کہلہپوور لہئیئمہ ناگیری، کہ دہستہی پیغہمبہراینن، ژیوزار ومہسرمفی کہ سوکاری موحمہمد (دروودی خودای لی بی) لہسہربہیتولالہ) .

ٹیتر ہاوسہرہگانی تری پیغہمبہریش ہاتنہ سہر قسہکھی وداوای بہشہمیراتیان نہکرد، لہبہجیماوہی پیغہمبہر، (تاج/ ۳ ل/ ۲۴ ف/ ۲) .

کوشتنی کہ عبی کوری نہ شرف

۱۵۴۰ - عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (مَنْ لِكَعْبِ بْنِ الْأَشْرَفِ فَأَلَهُ قَدْ أَذَى اللَّهِ وَرَسُولُهُ فَقَامَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَتُحِبُّ أَنْ أَقْتُلَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَاذَنْ لِي أَنْ أَقُولَ شَيْئًا قَالَ: قُلْ: فَأَتَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ قَدْ سَأَلَنَا صَدَقَةً وَأَلَهُ قَدْ عَنَّا وَاللَّهِ قَدْ أَتَيْتُكَ اسْتَسْلِفُكَ قَالَ: وَابْنُكَ وَاللَّهِ لَتَمْلُكُنَّ قَالَ أَتَا قَدْ أَتَبَعَاهُ فَلَا تُحِبُّ أَنْ نَدْعَهُ حَتَّى نَنْظُرَ إِلَى أَيْ شَيْءٍ يَصِيرُ شَأْنُهُ وَقَدْ أَرَدْنَا أَنْ تُسْلِفَنَا وَسَقَا أَوْ فَقَالَ: نَعَمْ ارْهَنُونِي قَالُوا: أَيْ شَيْءٍ تُرِيدُ؟ قَالَ: ارْهَنُونِي نِسَاءَكُمْ قَالُوا: كَيْفَ نَرَهْنُكَ نِسَاءَنَا وَآتَى أَجْمَلُ الْعَرَبِ قَالَ: فَارْهَنُونِي ابْنَاءَكُمْ ، قَالُوا: كَيْفَ نَرَهْنُكَ ابْنَاءَنَا فَيَسْبُ أَحَدُهُمْ فَيَقَالَ: رَهْنٌ يَوْسُفٍ أَوْ وَسْقِينِ هَذَا عَارٌّ عَلَيْنَا وَلَكِنَّا نَرَهْنُكَ الْإِلَامَةَ قَالَ سُفْيَانُ: يَعْنِي السَّلَاحَ فَوَاعَدَهُ أَنْ يَأْتِيَهُ.

فَجَاءَهُ لَيْلًا وَمَعَهُ أَبُو نَائِلَةَ وَهُوَ أَخُو كَعْبٍ مِنَ الرُّضَاعَةِ فَدَعَاهُمْ إِلَى الْحِصْنِ فَنَزَلَ إِلَيْهِمْ فَقَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ: أَيْنَ تَخْرُجُ هَذِهِ السَّاعَةَ فَقَالَ: أَلَمَّا هُوَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ وَأَخِي أَبُو نَائِلَةَ ، قَالَتْ: اسْمَعْ صَوْتًا كَأَنَّهُ يَقْطُرُ مِنْهُ الدَّمُ . قَالَ: أَلَمَّا هُوَ أَخِي مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ وَرَضِيعِي أَبُو نَائِلَةَ إِنَّ الْكَرِيمَ لَوْ دُعِيَ إِلَى طَعْنَةٍ بَلِيلٍ لَأَجَابَ قَالَ: وَيَدْخُلُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ مَعَهُ رَجُلَيْنِ.

وفي رواية: أَبُو عَنَسٍ بْنُ جَبْرِ وَالْحَارِثُ بْنُ أَوْسٍ وَعَبَادُ بْنُ بَشِيرٍ ، فَقَالَ: إِذَا مَا جَاءَ فَأَتِي قَائِلٌ بِشَعْرِهِ فَاسْمُهُ فَاذَا رَأَيْتُمُونِي اسْتَمَكَنْتُ مِنْ رَأْسِهِ فَذُوقُوا فَاضْرِبُوهُ وَقَالَ مَرَّةً: ثُمَّ اسْمُكُمْ فَنَزَلَ إِلَيْهِمْ مَتَوَشِّحًا وَهُوَ يَنْفُخُ مِنْهُ رِيحَ الطَّيِّبِ فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ رِيحًا أَيْ طَيِّبًا ، قَالَ: عِنْدِي أَغْطَرُ نِسَاءَ الْعَرَبِ وَاكْمَلُ الْعَرَبِ ، فَقَالَ: أَتَاذَنْ لِي أَنْ أَشُمَّ رَأْسَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ فَشَمَّهُ ثُمَّ أَشَمَّ أَصْحَابَهُ ثُمَّ قَالَ: أَتَاذَنْ لِي؟ قَالَ: نَعَمْ فَلَمَّا اسْتَمَكَنَّ مِنْهُ قَالَ: ذُوقُوا فَذُوقُوا ثُمَّ أَتَوَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرُوهُ، (الحديث: ٤٠٣٧، اطرافه في: ٢٥١٠، ٣٠٣١، ٣٠٣٢، ٤٠٣٢) (٣٠٧).

جَابِرِي كُورِي عَهْدِوَلَّا (رمزي خودايان لي بي) فِهَرْمُووي: پَيَغَهْمَبَهَر (دروودي خوداي لي بي) فِهَرْمُووي: (كَي دَهْتَوَانِي چَارَهِي كَهْعَبِي كُورِي نَهْشَرْمَف بَكَو لَهْناوِي بِيَاَت، چُونَكِه بَهْرَاسْتِي نَازَارِي خَوَاو پَيَغَهْمَبَهَرِي خُودَا نَهْدَا؟). مَوْحَهْمَهْدِي كُورِي مَهْسَلَهْمَهْش دَهْفِهَرْمُوِي: نَهْي پَيَغَهْمَبَهَرِي خُودَا! حَمَزْدَهْكَهِي كِه بِيكُوزْم، فِهَرْمُووي: (بَهْلِي) فِهَرْمُووي: بَهْلَام رِيْگَهْم پِي بَدَه كَهَشْتِي لَهْبارَهِي تَوَو بَلِيْم، كَهْبِي بَهْهَوِي نَهْوَه كِه بَهْو فَيْلَه بِيخَه لَهْتِيْنِم؟ فِهَرْمُوو: (بِيْلِي) جَا مَوْحَهْمَهْدِي كُورِي مَهْسَلَهْمَهْش چَوو بَوَلَاي و پِيِي گُوت: نَهْم پِيَاوَه هَهَر رَوَوَهِي دَاوَاي شَتِيْكَمَان لِي دَهْكَا، رَوَوِي دَاوَاي زَهْكَاتْمَان لِي دَهْكَا، بَهْرَاسْتِي رَهْجَانْدُووِيْنِي و بِيْزَارِي كِرْدُووِيْن وَه مَنِيْش هَاتُووم بَوَلَات يَهْكَ دُوو وَهْسَقْمَان بَهْهَرَز بَدَهْمِيْتِي .

كَهْعَبِيْش دَهْلِي: بَهْخَا دِيْسَانِيْش لِيِي بِيْزَارْتَرِيْش دَهْبَن، نَهْوِيْش گُوتِي: تَازَه نِيْمَه شُوِيْنِي كَهْوَتُووِيْن و تُووشَبُووِيْن، حَهْزِيْش نَاكَهِيْن هَهْرَا بَه بِيْمَهْهَانَه وَاْزِي لِي بِيْنِيْن، جَارِي هَهْرَا دَهْمِيْنِيْن هَهْتَا بَزَانِيْن كَارُوْبَارِي نَهْم پِيَاوَه دَهْكَات بَهْجِي، وَه دَهْشْمَانَهْوِي وَهْسَقِي دُوو وَهْسَق خَوْرَاكْمَان بَهْهَرَز پِي بَدَهْمِيْت: كَهْعَب گُوتِي: بَهْلِي بَاشَه، بَهْلَام دَهْبِي بَارْمَهْتَم پِي بَدَهْن، وَتِيَان: چِيْت دَهْوِي كِه لَهْبارْمَهْتَه دَاي بَنِيْيْن؟ گُوتِي: ژَنَهْكَانْتَانِم بَهْبارْمَهْتَه لَهْلا دَانِيْيْن، گُوتِيَان: تَوُو جَوَانْتَرِيْن عَهْرَمَبِي، چَوْن ژَنْت بَهْبارْمَهْتَه لَهْلا دَابْنِيْيْن؟ تُووشِي سَهْرَشَوَرِي دَهْبِيْن. گُوتِي: دَهِي كُورِي خَوْتَانِم بَدَهْنِي بَهْبارْمَهْتَه . گُوتِيَان: نَهْوِيْش هَهَر زَهْحَمَهْتَه، سَبَهِي جَنِيُوِيَان پِيْدَهْدَهْن و پِيِيَان دَهْلِيْن: نَهْي بَارْمَهْتَهِي تَهْغَارِي خَوْرَاك! شَتِي وَا رِيْسَوَايِيْه بَوُو نِيْمَه، بَهْلَام زَرِيْه وَاتَه: چَهْكَ وَ شَتِي وَات لَهْلا بَهْبارْمَهْتَه دَاْدَهْنِيْيْن.

ئەۋىش بەئىنى پى دا كەبجى بۇلاى، ئەۋىش شەۋا چۈۋ بۇلاى، ئەۋىش ئەۋىش لەگەل خۇيدا برد، كەبراى شىرى كەعب بوو، جا ئەۋىش بانگى كردن بۇ ناۋقەلاكو ھاتە خواروۋە بۇ لايان، ژنەكەى پىئى دەلى: بەم ناۋختە بۇ كوئ دەچىت؟ گوتى: خۇمانن: تەنیا موخەممەدى كورپى مەسلەمەو ئەبو ئائىلەى براۋە، ژنەكەى گوتى: دەى من دەنگى دىتە گويم خويىنى لى دەتكى، كەعب گوتى: خۇمانن، ھەرموخمەمەى كورپى مەسلەمەى براۋە ئەبو ئائىلەى ھاۋشیرمە، پىاۋى مەردىش بەشەو ئەگەر خۇلك بىكرى بۇپەتى سىدارەش دەچى بەپىرەۋە دەلى: موخەممەدى كورپى مەسلەمەش لەگەلا خۇيدا دوو پىاۋىترىش دەباتە ژوورمە، لەگىرپانەۋەىكە: ئەم سى كەسەى لەگەل خۇى بردە ناۋقەلاكو: ئەۋەبەس كورپى جەبرو خارىسى كورى ئەۋس و عەببەدى كورى بىشەر.

موحه مەھدەى كۆپى مەسلەمە تەگبىر بۇ ھاورپىكانى دەكاو دەلئى؛ كاتئ
ھات من ھزەكەى دەگرم و بۇنى دەكەم، جا كە ئىۋە من تان دى كە دەستەم لە
قزمەى گىربوۋە سەرىم توند گرتوۋە، ئىتر خۇكەون و دايگرن بە شمشىر
جارىكان گوتى؛ بە ئىۋەش دەلئىم ئادەى بۇنى بكەن.

جا كەعب خۇى لەبەرگىردو خۇى پىرچەك كىردو ھاتەخوارەوہ
 بۇلايان،بۇن و بەرامەى پىرشوپىنەكەى كىرد، موخەممەدى كوپى مەسلەمەيش
 بۇ فىل گوتى: قەت بۇنى وا خۇشم نەدىوہ . كەعب بەشانازىيەوہ گوتى:
 بۇنخۇشترىن و جوانترىن ژنى عەرەبانم لەلايە، لەگەلئان كەيف دەكەم، ئەم
 بۇنەھى ئەوہىە ، موخەممەدىش دەلئى: پىگەم نادەى كەبۇنى ئەم بۇنە
 خۇشەى سەرت بكەم؟ كەعب گوتى: بىفرموو، ئەویش خۇى بۇنىكىردو،
 ئەو جا ھاورپىكانىشى بۇنيان كىرد، ديسان گوتىەوہ: پىگەم دەدمىتەوہ كەبۇنى
 سەرت بكەمەوہ؟ گوتى: بەلئى: جا كەچنگى لەسەرى گىربوو، گوتى: نادەى
 داىگىرن، ئەوانىش كوشتىيان، لە پاشا گەرەنەوہ بۇ خىزمەتى پىغەمبەر و
 ھەوالەكەيان پى راگەياند).

كُوشْتَنِي نَهَبُو رَافِعِي كُورِي نَهَبُول حَه قِيَق

قتل ابي رافع عبدالله بن ابي الحقيق، ويقال: سلام بن ابي الحقيق

١٥٤١- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أَبِي رَافِعٍ الْيَهُودِيَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَمَرَ عَلَيْهِمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمِيكٍ وَكَانَ أَبُو رَافِعٍ يُؤْذِي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَيُعِينُ عَلَيْهِ وَكَانَ فِي حِصْنٍ لَهُ بَارِضَ الْحِجَازِ فَلَمَّا دَنَوْا مِنْهُ وَقَدْ غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَرَاحَ النَّاسُ بِسَرَحِهِمْ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ لِأَصْحَابِهِ اجْلِسُوا مَكَانَكُمْ فَإِنِّي مُنْطَلِقٌ وَمُتَلَطِّفٌ لِلْبُؤَابِ لَعَلِّي إِنْ ادْخُلْتُ فَاقْبَلَ حَتَّى دَنَا مِنَ الْبَابِ ثُمَّ تَقَنَّعَ بِثَوْبِهِ كَأَنَّهُ يَقْضِي حَاجَةً وَقَدْ دَخَلَ النَّاسُ فَهَتَفَ بِهِ الْبُؤَابُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ أَنْ تَدْخُلَ فَادْخُلْ فَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَغْلِقَ الْبَابَ فَدَخَلْتُ فَكَمَنْتُ فَلَمَّا دَخَلَ النَّاسُ أَغْلَقَ الْبَابَ ثُمَّ عَلَّقَ الْأَغَالِيقَ عَلَى وَتَدٍ .

قَالَ: فَقُمْتُ إِلَى الْأَقَالِيدِ فَأَخَذْتُهَا فَفَتَحْتُ الْبَابَ وَكَانَ أَبُو رَافِعٍ يُسَمِّرُ عِنْدَهُ وَكَانَ فِي عِلَالِي لَهُ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْهُ أَهْلُ سَمَرِهِ صَعِدْتُ إِلَيْهِ فَجَعَلْتُ كُلَّمَا فَتَحْتُ بَابًا أَغْلَقْتُ عَلَيَّ مِنْ دَاخِلٍ قُلْتُ: إِنَّ الْقَوْمَ نَدَرُوا بِي لَمْ يَخْلُصُوا إِلَيَّ حَتَّى أَقْتُلَهُ فَأَتَيْتُ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ فِي بَيْتٍ مُظْلِمٍ وَسَطَ عِيَالِهِ لَا أَذْرِي أَيْنَ هُوَ مِنَ الْبَيْتِ فَقُلْتُ: يَا أَبَا رَافِعٍ قَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَأَهْوَيْتُ نَحْوَ الصَّوْتِ فَاضْرِبُهُ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ وَأَنَا دَهْشُ فَمَا أَغْنَيْتُ شَيْئًا وَصَاحَ فَخَرَجْتُ مِنَ الْبَيْتِ فَاثْنَيْتُ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ دَخَلْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: مَا هَذَا الصَّوْتُ يَا أَبَا رَافِعٍ؟ فَقَالَ: لَا مَلِكَ الْوَيْلُ أَنْ رَجُلًا فِي الْبَيْتِ ضَرَبَنِي قَبْلَ بِالسَّيْفِ قَالَ: فَاضْرِبُهُ ضَرْبَةً أَثْخَنَتْهُ وَلَمْ أَقْتُلْهُ ثُمَّ وَضَعْتُ طَبَّةَ السَّيْفِ فِي بَطْنِهِ حَتَّى أَخَذَ فِي ظَهْرِهِ فَعَرَفْتُ أَنِّي قَتَلْتُهُ فَجَعَلْتُ أَفْتَحُ الْأَبْوَابَ بَابًا بَِابَا حَتَّى أَتَيْتُ إِلَى دَرَجَةٍ لَهُ فَوَضَعْتُ رِجْلِي وَأَنَا أَرَى أَنِّي قَدْ أَتَيْتُ إِلَى الْأَرْضِ فَوَقَعْتُ فِي لَيْلَةٍ مُقْمَرَةٍ فَالْكَسَرَتْ سَاقِي فَعَصَبْتُهَا بِعِمَامَةٍ ثُمَّ انْطَلَقْتُ حَتَّى جَلَسْتُ عَلَى الْبَابِ فَقُلْتُ: لَا أَخْرُجُ اللَّيْلَةَ حَتَّى أَغْلَمَ أَقْتُلْتُهُ؟ فَلَمَّا صَاحَ الدِّيكُ قَامَ النَّاعِي عَلَى السُّورِ فَقَالَ: أَعَى أَبَا رَافِعٍ تَاجِرَ أَهْلِ الْحِجَازِ فَأَنْطَلَقْتُ إِلَى أَصْحَابِي فَقُلْتُ النَّجَاءَ فَقَدْ

قَتَلَ اللَّهُ أَبَا رَافِعٍ فَأَتَتْهُنَّ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَدَّثَتْهُ فَقَالَ: ابْسُطْ رِجْلَكَ فَبَسَطْتُ رِجْلِي فَمَسَحَهَا فَكَأَلَهَا لَمْ أَشْكِكْهَا قَطُّ. (الحديث: ٤٠٣٩، اطرافه في: ٣٠٢٢، ٣٠٢٣، ٤٠٣٨، ٤٠٤٠) (٣٠٨).

بہ راء (رمزای خودای لی بی) فہ رمووی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لی بی) چہ ند پیاو یکی ئہ نصاری نارد بو کوشتنی ئہ بورافیعی جوولہ کہ، وہ عہ بدوللای کوری عہ تیکی کرد بہ سہر کرد میان، ئہ م ئہ بورافیعیہ ئازاری زوری پیغہ مبہری دہداو گہ لہ کومہ کی لی دہ کرد، پارہو پوولی زوری دہدا بہ ہوزہ عہ ربہ بتپہ رستہ کان کہ دوژمنایہ تی پیغہ مبہریان دہ کرد، وہ ک ہوزی غہ تہ فان، وہ لہ ناو قہ لایہ کی خویا بوو، لہ خاکی حیجاز، لہ نزیک خہ بیہر.

جا کاتی لہ قہ لاکہ نزیک دہ بنہوہ، خہ ریک بوو خور ئاوا دہ بوو، خہ لکہ کہ مالات و ئازہ ئیان بہرہو مال بو ناو قہ لاکہ دہ بردہوہ عہ بدوللایش بہ ہاورپکانی خوی دہ لی: ئیوہ لہ شوینی خوتان دابنیش، من خوم ئہ چم وخوم لہ دمرکہ وانہ کہ شیرین دہ کم، بہ شکم بچمہ ژوورہوہ، ئہ و جا دہ چیتہ پیشہوہ تا لہ دمرگا کہ نزیک دہ بیٹہوہ، ئہ و جا خوی دہ پیچی لہ جلہ کانہوہ لہ سہر شیوہی کہ سی دہس بہ ئاوبگہ یہ نی وہ مہر دومی ش ئہ وانہی کہ لہ دمرہوہی قہ لاکہ بوون، ہہ موو چووبوونہ ژوورہوہ، کہ سی وا لہ دمرہوہی قہ لاکہ نہ ما بوو، دمرکہ وانہ کہ ش قاوی لی کردم: ئہی بہ ندہی خودا! دہ تہ ویت بجیتہ ژوورہوہ، زووکہ و مرہ بجورہ ژوورہوہ، چونکہ من دہ مہوئی دمرگای قہ لاکہ دابخہ م.

ئیتر منیش چوومہ ژوورہوہ، وہ خوم لہ پہ نایہ کاحہ شارد، پاش ئہوہی خہ لکہ کہ ہہ موو چوونہ ژوورہوہ دمرگا کہی داخست و کلیلہ کانہی ہہ ئواسی بہ میخیکا، گوتی: منیش بہ دزی یہوہ چووم بو کلیلہ کان و بردمن و دمرگا کہ م کردہوہ.

نەبوراڤەئە دەستووری وابوو، دیووخانی هەبوو، بەشەو لەلای کۆ دەبوونەو دەمەتەقی یان دەکرد، هەتا کاتی خەوا وەلە ناو قەلاکەدا لەناو کۆشکیکی چەند نەۆم دابوو، کەهی خۆی بوو، جا کە دەوریان چۆل کردو دەمە تەقی تەواو بوو، من هەر خۆم بەدزکە دزکە سەرکەوتم بۆلای، هەموو جارێ کە دەرگایەکم دەکردەو، لەناو دەو لەسەر خۆم دادەخست، لەدئی خۆم دا گوتم: ئابەم جۆرە ئەگەر هۆزەکی پێشیان زانیم و کەشف بووم، لەبەر ئەوەی دەرگاگان داخراوە هەتا ئەم هەموو دەرگایە دەکەنەو دەگەنە لای من، من دمی کوژم و ئەرکی خۆم ئەنجام دەدم.

جا کاتی گەیشتمە لای، هەستم کرد کەوا لە هۆدەپەکی تاریکا، وا لەناو خیزانەکەیدا، نەم دزمانی لە کوێی ژوورەکەدا، جا هەتا کەشفی بکەم، بانگم کرد: ئەی ئەبو رافیع! بەسەر سامییەکەو گوتم: ئەوەکییە؟ منیش بە شەلەزاوی، ڕووەو دەنگەکە دامپاچی و بەشمشیر کوێرانە دامگرت وشمشیرم یەک لە دواپەک داوەشاند بەلام هیچم بە هیچ نەکرد، ئەویش دەستی کرد بەهاوارو بۆرەبوو، منیش بەقیل لە ژوورەکە چوویم دەرەووە پاش کەمێ وەک کەسێ ھاتبێ بەھاواریەو گوتم: ئەی ئەبو رافیع! ئەو دەنگە جی بوو؟ گوتم: کۆستی دایکت کەوێ، خۆ ئیستا پیاوێ ویستی بەشمشیر بمکوژی گوتم: ئەمجارە بەدەنگەکیا بەتەواوی جیگەکەیم دیاری کردو بە شمشیر هەلەمەت بۆی بردو دامەبەر شمشیرو کۆلەوارم کرد، بەلام هیشتا بەتەواوی نەم کوشت، دواپی نووکی شمشیرەکم کردبە ناو پرستی ورگیدا، لە گازمرە پشتیەو هاتە دەرەو ئیتر زانیم کە کوشتوویم.

ئەوجا بەرەو دوا گەرامەووە یەکە یەکە دەرگاگانم کردەو هەتا خۆم دەر باز بکەم، هەتا گەیشتمە پەیزمیا پیا ھاتمەخوارەو، لەمن وایە گەیشتوو مەتە سەرزەوی، بەلام مابوو، دنیا مانگە شەو بوو، تەرب کەوتمە خوارەو، لاقم شکا، بەمیزمرەکم پێچام، ئەوجا خۆم بەکێش کردو چوویم دەرەوی قەلاکەو لەلای دەرگاگەدا دانیشتم گوتم: لە قەلاکە دەرناچم هەتا

ئەم شەو بۆم دەرئەگەوئ کە کوشتوو مە یانا؟ جاکاتئ کە ئەباب خوئندی، جارچی جارئ دا لە سەر دیواری شوورای قەلاکەو (مەرگی ئەبورا فەعی بازەرگانی گەورە حەجازتان پئ رادەگە یەنەم).

ئەو ساخۆم گە یانە هاورێکانەم و گوتە: خیراکەن فریام کەوون خۆشتان دەر باز بکەن، خودا ئەبو رافەعی کوشت، جاکاتئ چوو مەو وە خزمەتی پێغەمبەر (درووی خودای لئ بئ) هەو الله کەم پئی راکە یانە، فەر مووی: (قاجت راکیشە) منیش قاجم راکیشا، پێغەمبەر (درووی خودای لئ بئ) دەستیکی پیا هیئا، نیتەر هەر وەك نەئیشابی وابوو.

غەزای نوحود (غزوة احد)

١٥٤٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فَأَيُّ آتٍ؟ قَالَ: فِي الْجَنَّةِ فَأَلْقَى ثَمَرَاتٍ فِي يَدِهِ ثُمَّ قَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ). (الحديث: ٤٠٤٦) (٣٠٩)

جابرئ کورئ عەبدوللا (رمزئ خودایان لئ بئ) فەر مووی: پوژئ غەزای نوحود، پیاوئ عەرزی حەزەرەتی کرد: ئەئ پێغەمبەری خودا! پئیم بفر موو، ئەگەر مەن بکوژریم لە غەزادا جیگەم کوئ یە؟ فەر مووی: (جیگەت ناو بەهەشتە) پیاو کە چەند دەنکی خورما لەناو دەستیابوو، خەریکی خواردنیان بوو، وەك بلئی ئەو خورمایانە پێگربن لە چوونە ناو بەهەشتی، فەرئ دان و شیرانە چەنگی کرد هەتا کوژرا.

١٥٤٣ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ وَمَعَهُ رَجُلَانِ يُقَاتِلَانِ عَنْهُ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بَيْضٌ كَأَشَدِّ الْقِتَالِ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ. (الحديث: ٤٠٥٤) (٣١٠).

سەعدی کورێ ئەبو وەقاص (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پڕۆژی غەزای ئوحوود دووپیاوی بەرگ سپیم دی، لە راست و چەپی پێغەمبەرەوه بوون، شەپێکی زۆر گەرمیان بەدەوری حەزەرەتا دەکرد و ئاگادارییان دەکرد، نە لە وەپێش ئەوانەم دیبوو، نە لە وە پاشیش دیمنەوه، ئەو دوو پیاووە حەزەرەتی جوهرائیل و میکائیل بوون) (تاج/ ٨/ ل/ ٢١٤/ ف/ ٥ - ش- باسی غەزای ئوحوود).
 ١٥٤٤ - وَعَنْهُ قَالَ: نَثَلَّ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كِنَاتَهُ يَوْمَ اخْدِ فَقَالَ اِزْمِ فِذَاكَ اَبِي وَاُمِّي. (الحديث: ٤٠٥٥، اطرافه في: ٣٧٢٥ ف= ١٤٦٦ تجريد) + (تاج/ ٨/ ل/ ٢١٤) (٣١١)

وهرگه پراوه که ی له پێشهوه له ژماره: (١٤٦٦) ته جريده که دا رابورد.
 ١٥٤٥ - عَنْ اَبِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) شَجَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ اخْدِ فَقَالَ: كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ فَتَزَلَّتْ ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ (٣١٢)
 (ليس لهذا الحديث رقم في الطبعة المرقمة لفتح الباري . واقع بين الحديث رقم: ٤٠٦٨ و الحديث رقم: ٤٠٦٩).

ئیمامی ئەنەس (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پڕۆژی هەرای ئوحوودا، دندانی پێشیننی پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) شکا، لەپیزی لای راستی لەخوارەوه دانی چوارین (رەباعییە) شکا، وەناوچەوانی شکا و خوین بەدەم و چاویا هاتە خوارەوه، پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) فەرمووی: هۆزا کە ناهەقی ئاوا لەپێغەمبەری خوێان بکەن، چۆن سەردەکەون، ئەوەیش لەکاتی کە ئەو پێغەمبەرەیان دلسۆزانە خەریک بێ بانگیان بکا بۆلای خودا و پێگە راستیان

(٣١٠) اخرجہ مسلم فی الفضائل، باب: فی قتال جبریل ومیکائیل عن النبی (صلی اللہ علیہ وسلم)، رقم: ٢٢٠٦ .

(٣١١) راجع طرفه: رقم: ١٤٦٦ تجريد - المترجم .

(٣١٢) اخرجہ مسلم فی الجہاد و السیر، باب: غزوہ احد، رقم: ١٧٩١ .

پئ نیشان بدا. جا خودای گه وره بهم بۆنه یوه ئەم ئایه تهی ناردە خواریوه
﴿ليس لك من الامر شيء﴾. (تاج/ ٦ ل ٨٤/ ف ١٤- ٤- سورمتی ئالی عیمران).

پاشه و پوو نکر د نه وه:

له تاجول ئوصولا لهم شویندها، له بهرگی شه شه م، لاپه ره/ ٨٤
نه خشه یه کی جوانم بۆ سی و ددانه نووسیوو، به لام له بهر ئه وه ی
چاپه مه نی کوردی له و پۆزگاردا ئه وه منده پیشکه وتوو نه بوو، واله م شویندها،
به شیوه یه کی پوونتر و جوانتر دووباره ی ده کهینه وه، خوا یاربئ ئه مجاره
نه خشه که سه رکه و توو دمبئ و له ناو په راوه که دا په خشه وه دمبئ:

ضواحيك: مقدم الفم

١٦	١٥	١٤	١٣	١٢	١١	١٠	٩	٨	٧	٦	٥	٤	٣	٢	١
٨	٧	٦	٥	٤	٣	٢	١	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨
ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل	ل
ارحاء = اضراس												ارحاء = اضراس			

ئهمه وینه و شکلی شه ویله ی سه ره وه یه، که کۆی ددانه گانی ده که نه (١٦)
ددان. شه ویله ی خواریوه وش هه روا به بئ که م و زیاد، که واته (١٦+١٦= ٣٢) ددان.
واته: سه نایا (ددانه: دوانینه) چوارن، دوو له سه ره وه و دوو له خواریوه، هه روا
رمبا عیه (ددانه: جوارینه) چوارن، دووله سه ره وه و دوو له خواریوه، هه روا
ناب (واته: که لب) هه روا ضواحيك (زمرده دان) ره حاش واته: (ضرس= کاکيله =
خرئ) یا چوارن یاپینجن، له هه ردوولای شه ویله، واته: له شه ویله ی سه ره وه:
یا هه شتن، یاده، هه روا له شه ویله ی خواریوه وش یا هه شتن یا ده، ددانی
ئه قلیش چوارن، دوو له خواریوه و دوو له سه ره وه که واته: کۆیان ده کاته (٣٢)
سی و دوو ددان. زانینی ئهم نه خشه یه ئاسانکارییه بۆ زۆر له بهرپاره

فقیہیہ کان، بہ تائبہت لہ بابہت قصاص و خوینی ددانہ کان و زور شتی ترہوہ

۱۵۴۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ مِنَ الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ مِنَ الْفَجْرِ يَقُولُ اللَّهُمَّ الْعَنُ فُلَانًا وَفُلَانًا وَفُلَانًا بَعْدَ مَا يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ - أَلَيْ قَوْلُهُ - فَأَنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾. (الحديث: ۴۰۶۹، اطرافہ فی: ۴۰۷۰، ۴۵۵۹، ۷۳۴۶) (۳۱۳).

ثیبنو عومہر (رمزی خودایان لی بی) فہرمووی: گویم لی بوو، کاتی پیغہمبہر (مروودی خودای لی بی) سہری لہروکووی رکاتی دواپی نویژی بہیانی ہل دہبری و راست دہبویہوہ دہیفہرموو (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) تہو جا دہیفہرموو: (خودایہ! نہفرت لہصفہوانی کوپی نو مہیہ و سوهیلی کوپی عہمرو حاریسی کوپی ہیشام بکہ) جاخودا تہم نایہتہی نارده خوارہوہ کہ دمفہرموی: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ ہمتا دہگاتہ: ﴿فَأَنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾ جا لہپاشتر خودا تہوبہی تہم سی کہسہی فہبولکردو ہہموویان موسولمان بوون و سہرو موسولمانی جوانیان لی دہرچوو). (تاج/۶ ل/۸۳ ف/۲۲ ز/۴- سوورمتی ثالی عیمران).

۱۵۴۷- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيٍّ بْنِ خَيْسَارٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَّهُ قَالَ لَوْحَشِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِلَّا تُخْبِرُنَا بِقَتْلِ حَمْزَةَ؟ قَالَ: نَعَمْ إِنَّ حَمْزَةَ قَتَلَ طُعَيْمَةَ بِنْتَ عَدِيٍّ بِنِ الْخِجَارِ بِنْدَرٍ فَقَالَ لِي مَوْلَايَ جُبَيْرُ بْنُ مُطْعِمٍ إِنَّ قَتْلَ حَمْزَةَ بَعْمِي فَأَلَتْ حُرٌّ قَالَ فَلَمَّا أَنْ خَرَجَ النَّاسُ عَامَ عَيْنَيْنِ وَعَيْنَيْنِ جَبَلٍ بِحِيَالِ أَحَدٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ وَادٍ خَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ إِلَى الْقِتَالِ فَلَمَّا أَنْ اصْطَفَوْا لِلْقِتَالِ خَرَجَ سِبَاعٌ فَقَالَ هَلْ مِنْ مُبَارِزٍ قَالَ فَخَرَجَ إِلَيْهِ حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ: يَا سِبَاعُ يَا ابْنَ أُمِّ الْمَارِ مَقْطَعَةُ الْبُظُورِ

اِثْحَادُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: ثُمَّ شَدَّ عَلَيْهِ فَكَانَ كَأَمْسِ الدَّاهِبِ قَالَ: وَكَمَنْتُ لِحِمْزَةٍ تَحْتَ صَخْرَةٍ فَلَمَّا ذَا مِنِّي رَمَيْتُهُ بِحَرْبَتِي فَاضْعُفَهَا فِي ثَنِيَّتِهِ حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِ وَرِكَئِهِ قَالَ: فَكَانَ ذَاكَ الْعَهْدُ بِهِ فَلَمَّا رَجَعَ النَّاسُ رَجَعْتُ مَعَهُمْ فَأَقَمْتُ بِمَكَّةَ حَتَّى فُشَا فِيهَا الْإِسْلَامُ.

ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَى الطَّائِفِ فَأَرْسَلُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَسُولًا فَقِيلَ لِي: اللَّهُ لَا يَهِيْجُ الرُّسُلَ قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَهُمْ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا رَأَانِي قَالَ: اَلتَّ وَحْشِي؟ قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: اَلتَّ قَتَلْتَ حِمْزَةً؟ قُلْتُ: قَدْ كَانَ مِنَ الْأَمْرِ مَا بَلَغَكَ قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُغَيِّبَ وَجْهَكَ عَنِّي قَالَ: فَخَرَجْتُ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَجَ مُسْلِمَةً الْكَذَّابُ قُلْتُ: لَا خُرُجَنِّي إِلَى مُسْلِمَةٍ لَعَلِّي أَقْتُلُهُ فَأَكْفِيَنِي بِهِ حِمْزَةً قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ فَكَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ قَالَ: فَأَذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي ثَلَمَةِ جِدَارٍ كَأَنَّهُ جَمَلٌ أَوْ رُقٌّ ثَائِرُ الرَّأْسِ قَالَ: فَرَمَيْتُهُ بِحَرْبَتِي فَاضْعُفَهَا بَيْنَ ثَدْيَيْهِ حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِ كَتِفَيْهِ قَالَ: وَوَتَّبَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَضْرَبَهُ بِالسَّيْفِ عَلَى هَامَتِهِ. (الحديث: ٤٠٧٢) (٣١٤)

عوبه ییدوللای کوری عہدی کوری خیاری (رحمہن خودی لب بئ) بہ وہحشی بکوزی حمزہی فہرموو: (ہہوالی کوشتنی حمزہمان بو باس بکہ) وہحشی (رمزی خودی لب بئ) فہرموو: (بہ لب باشہ، لہرؤزی غہزای بہدرا، حمزہ توعہیمہی کوری عہدی کوری خیاری دہکوزا، لہکاتی فہومانی غہزای نوحوددا من بہندہی جوبہیری کوری موتعم بووم، جوبہیری ناغام پیی گوتہ: نہگہر توئلہی مامہم لہ حمزہ بوؤبسینی و لہجیاتی توعہیمہی مامہم بیکوزی تو نازادی. جا کاتی سائلہکھی عہینہین جہماومرہکہ دمرچوون بو غہزای نوحود، منیش لہگہل نہو خہلکہ کہوتہمہ پئی، عہینہین کیویکہ بہرابہر نوحود، شیوا لہ نیوانیانایہ، کاتی جہنگاومرہکان ریزیان بہست بوؤجہنگین،

سیباع که پالەوانیکی ناودار بوو هاته مهیدان و گوتی: کئی نازایه و لهخوی
 ڕائەبویری بابیتە مهیدان بۆم. جا حەمزە کۆری عەبدولموتەلیب بۆی
 چوو هەیدان و فەرمووی: ئەه سیباع! ئەه کۆرەکهی ئوم ئەنباری قیتکه
 بر! ئەوه بهربەرەکانا و دزایهتی لهگەڵ خودا و پیغەمبەر دهکهی؟ ئەه
 حەمزە پەلاماری داو هەڵمەتی بردهسەر و بهچاوانوو قانی کردی به پۆری
 خورا! منیش منەه حەمزەم دهکرد، لهژیر تاویری کا خۆم ملاس دابوو،
 چاوه‌ڕوانی زه‌فه‌ره‌یی‌نان له حەمزەم ده‌کرد جابه‌ره به‌ره حەمزەم ئی نزیک
 بۆوه، خۆم ملاس دا هەتا بواری دا بۆم نێزەکه‌مم تێ گرت و دا‌ی له‌به‌ر
 مووسڵدانی له‌به‌ینی هەردوو سمتیه‌وه دەرچوو، ئیتر یه‌کسه‌ مردو په‌تای
 نه‌برد، کاتی جەنگاو مره‌کان گه‌ڕانه‌وه بۆ مه‌ککه، منیش له‌گه‌ڵی‌انا گه‌ڕامه‌وه،
 له‌مه‌ککه جینشین بووم، هەتا نازاد کراو بووبه ولاتی ئیسلام .

ئەه‌ه‌جا ڕۆیشتم بۆ تانیف، ئەه‌وانیش نوێنه‌ریان نارد بۆ لای پیغەمبەر
 (دروودی خودای لی بی) وه به‌منیشیان گوت: پیغەمبەر (دروودی خودای لی بی) ده‌ست بۆ
 مووسڵمان نابات، جا منیش له‌خزمه‌تی‌انا چووم بۆ خزمه‌تی پیغەمبەر(دروودی
 خودای لی بی) وه‌شایه‌تمانم هینا کاتی منی بینی فەرمووی: (تۆ وه‌حشیت؟ گوتم:
 به‌ئێ ئەه‌م فەرمووی: (تۆحه‌زمت کوشت؟) گوتم: (وه‌ک بیستوتوه‌ وایه، من
 ئەه‌واته‌م کوشت) فەرمووی: (له‌مه‌و دوا مه‌یه‌ره به‌رچاوم، برۆ خۆت ونکه)
 وه‌حشی (رمزای خودای لی بی) فەرمووی منیش ڕۆیشتم جاله پاش وه‌فات و مه‌رگی
 پیغەمبەر (دروودی خودای لی بی) کاتی موسه‌یله‌مه‌ی که‌ززاب هه‌ڵساو ئازاوه‌ی
 به‌رپاکرد و له‌گه‌ڵ مووسڵماناندا کردی‌به‌هه‌راو کیشه‌و به‌ره، له‌دلی خۆما
 گوتم: واباشه‌ ئەه‌م هه‌له‌ بقوزمه‌وه‌و بچم بۆ ئەه‌م شه‌ره‌ بۆ گیانی موسه‌یله‌مه‌،
 به‌شکم موسه‌یله‌مه‌ بکوژم و تاوانی کوشتنی حەمزە پێ بشۆرمه‌وه‌. گوتی:
 جا له‌گه‌ڵ له‌شکری مووسڵمانان به‌ره‌و ولاتی موسیله‌مه‌ی درۆزن دەرچووین،
 تاکاتی بوو به‌شه‌رو هه‌راو کوشوتاره‌ گه‌وره‌و زۆره‌ی که هه‌موومان دمیزانی.ن
 وه‌حشی فەرمووی: شه‌ر گه‌رم بوو بوو سوپای موسیله‌م زۆریان بۆ هاتبوو،

حالی موسویله مه خوئی شربوو، جا تهماشام کرد وازه لامی، ده لئی وشتی دیزه، له نیوانی که لینی دیواریکا وهستاوه، قژمه سری گیف بووه، ته و او قزی ئالۆسکاوه تومەز ئه وه موسه یله مه یه، منیش نیزمه کهم تی سره واند، دام له کۆله ی سینگ، له نیوانی ههردوو مه مک، له گازمهری پشتیه وه له بهینی ههردوو شانیه وه دهرچوو. جا پیاویکی نه نصاریش په لاماری داو شیریکی کیشا به که لله ی سهری دا).

پوو نکرده وه:

وه حشی کورپی حه ربی حه به ششی (رمزی خودی لی بی) سه حابه ی پیغه مبه ر بووه، له پاش غه زای تانیف نیسلام بوو. ئاماده ی غه زای په مامه بوو، نیزمه کی هه بوو، خوئی ده یگوت: بهم نیزمه بهم باشترین که سم پی کوشتوو، که حه مزه ی مامه ی پغه مبه ر بوو، هه روا خراپترین که سیشم پی کوشتوو که موسه یله مه ی که ززاب بوو.

وه حشی له بوخاریدا یه ک فهرمووده ی هه یه، هه تا سه رده می جینشینی عوسمان ژیاوه، له حمص داده نیشت، وه هه ر له ویش مردوو، کورپی هه بوو ناوی حه رب بوو، ئه وو عه بدو لای کورپی عه دی کورپی خیارو جه عفه ری کورپی عومه رو که سانی تریش فهرمووده کانی ئه ویان گیرا و ته وه، به شیکی زۆر له داستانی ژبانی واله فهرمووده یه دا، له ناو سه حابه کانی پیغه مبه ردا که سیکی تر نییه بهم ناوه. له هه تحولباریدا له شرحی ئه م فهرمووده یه دا ده فهرموئی: (کاتی وه حشی دی بۆلای پیغه مبه ر، عه رزی ده کهن، قوربان ئه مه وه حشی یه، بکوژی حه مزه ی مامه ته؟ ده فهرموا: (وازی لی بینن بابی موسو لمان ببی، له راستیدا من نیسلام بوونی یه ک که سم گه لی پی باشتره له کوشتنی هه زار کافری بی بپروا).

۱۵۴۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ فَعَلُوا بِنَبِيِّهِ يُشِيرُ إِلَى رِبَاعِيَّتِهِ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى رَجُلٍ يَقْتُلُهُ رَسُولُ اللَّهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (الحديث: ٤٠٧٣) (٣١٥).

نهبو هورمهیره (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهری خودا (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (رق و توورمیی خودا تهواو تاوی سهندووه دزی نهو کۆمهلهی ئاویان له پیغهمبهری خودا کردووه) ئاماژهی کرد بو ددانه چوارینهکهی خۆی که لهغهزای ئو خوددا هاوبهش پهیدا که رهکان شکاند بوویان. ههروا فهرمووشی: (رق و توورمیی خودا تهواو جۆشی سهندووه، دزی نهو کهسه که پیغهمبهری خودا بهدهستی خۆی بیکوژی لهپیناوی سهرکهوتنی ئایینی خودا دا).

پونکردنهوه:

لهغهزای ئو خوددا کۆمهلهی پیکان له پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) کرا، چهند زامیکی گهوره گهوره لهچهند جیگهیهکی لهشی کرا، دهموچاوی زامار بوو، ددانه چوارینهی لهلای خوارموی شکا، لیوی خوارموی زامار بوو، تهوێلی زاماربوو، دوو نهلقهی کلاو زریهکهی ههڵ چهقینه کوئمی، کلاو زریهکهی لهسهریا شکا، توێخی کلاوی نهژنۆی لیبووه، دهوری ههفتا شم شیر بهر پرووی کهوت خودا لهههموویان پاراستی. ئوبهیهیهی کوپی خهلهف ههلی کوتایه سهری و هیرشی بو بردو سویندی خوارد، که ناگه پرپتهوه ههتا موحه ممهده نهکوژی. پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: نهخهیر، نهو ناتوانی من بکوژی، بهلکو من نهو دهکوژم، پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) لهدرزی زریهکهی ههتا ی سهرماند، وهک گا کهوته سهر زموی و دهستی کرد بهبۆره بۆر،

(٣١٥) اخرجه مسلم في الجهاد و السير، باب: اشتداد غضب الله على من قتل رسول الله

(صلی اللہ علیہ وسلم) رقم: ١٧٩٣.

کۆمهلهکهی هه‌ئیان گرت و بردیان، پۆژیکی نه‌برد که توپی و گیانی به‌دۆزه‌خ شاد بوو.

له‌فه‌تحو‌لباریدا ئهم زانیاریانه‌ی واتیا: عوتبه‌ی کوری ئه‌بو وه‌قاص ددانه چوارینه‌که‌ی پیغه‌مه‌بری شکاند، وه‌لیوی خوارووی زامار کرد، وه عه‌بدو‌ل‌لای کوری شه‌هاب ته‌وی‌لی شکاند، وه عه‌بدو‌ل‌لای کوری قه‌مه (که ناوداره به‌ئیب‌نو قه‌مه) کۆلمی پیغه‌مه‌بری زامار کرد، وه مالیکی کوری سنان خوینه‌که‌ی له‌رووی پیغه‌مه‌بر ده‌مزی و ده‌لی‌سایه‌وه‌و دوایی قووتی دهدا، چونکه به‌بی ئه‌ده‌بی ده‌زانی که ئه‌و خوینه‌ پیرۆزه‌ بتفینیته‌وه. وه پیغه‌مه‌بر (دروودی خودی لی بی) له‌سه‌ر ئهم د‌ل‌سۆزی‌یه‌ مه‌رده‌ی پی داو پیی فه‌رموو ئاگری دۆزه‌خ چه‌شکه‌ت ناکات! وه فه‌رمووی: (ئه‌گه‌ر که‌سی ده‌یه‌وی ته‌ماشای که‌سی بکا، که خوینی من و خوینی ئه‌و تیکه‌لی یه‌ک بووبی له‌ودا، با‌ته‌ماشای مالیکی کوری سینان بکا). سه‌عدی کوری ئه‌بو وه‌قاص (ده‌زای خودی لی بی) فه‌رمووی: قه‌ت ئه‌و‌منده‌ سوورو مجیز نه‌بووم له‌سه‌ر گوشتنی که‌سی، وه‌ک ئه‌و پۆزه‌ سوور و مجیز بووم له‌سه‌ر گوشتنی عوتبه‌ی ب‌رام، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ئه‌و زیانه‌ جه‌سته‌یی‌یه‌ی له‌ پیغه‌مه‌بردا).

عه‌بدو‌ل‌لای کوری قه‌میئه، له‌پۆزی ئو‌حو‌دا که رو‌خساری پیغه‌مه‌بری زامار کردو ددانه چوارینه‌ی له‌لای راسته‌وه، له‌شه‌ویله‌ی خوراوه‌ی شکاند، وتی: هاومری بگه‌ر ئهم گورزه‌ له‌ده‌ستی ئیب‌نو قه‌میئه! پیغه‌مه‌بر (دروودی خودی لی بی) خوینه‌که‌ی له‌رو‌خساری س‌ری و فه‌رمووی: (ئه‌وه‌ چیته، بۆ وات کرد: (اقم‌اک الله) واته: (اذلک الله) خوا داماو و که‌ساست کا). جا خودا ساب‌رینه‌ ک‌یوییه‌ک زال ده‌کا به‌سه‌ریا، به‌قۆچ ده‌یکوژی وه‌ه‌ر شۆقی تاهه‌ل دهدا هه‌تا پارچه‌ پارچه‌ی ده‌کا).

١٥٤٩ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) لَمَّا أَصَابَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (مَا أَصَابَ يَوْمَ الْحُدِّ وَالْأَصْرَفِ عَنْهُ الْمُشْرِكُونَ خَافَ أَنْ يَرْجِعُوا قَالَ:

مَنْ يَذْهَبُ فِي اثَرِهِمْ فَاتَّذَبَّ مِنْهُمْ سَبْعُونَ رَجُلًا قَالَ: كَانَ فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَالزُّبَيْرُ.
(الحديث: ٢١٤، ٤٠٧٧) (٣١٦).

عائشه (رمزی خودای لی بی) به عورودی کوری زوبه پیری گوت: نهی خوشکه زام! کاتی که له پوژی غه زای نوحود دا، پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) تووشی نهو دمردی سه ری یه بوو، که گه لی له یارانی کوژران و زامار بوون، که له شکری بته رسته کان گه رانه وه بو مه ککه ی پیرۆز، پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) مه ترسی نه وه ی کرد، که دیسان له ناکاو دوشمن بگه ریته وه بو سه ریان، جا له بهر نه وه له بهر نه وه میش که ووره ی موسو لمانان به رزی و به نهو زیان و کوشت و کوشتاره چا وه ترسی نه بن و دلیان نه ترسی. همرمووی، (کی دمروا به شوینیان؟ جا حه فتا پیای لی هه لباردن و ناردنی، نه بو به گر و زوبه یر یشیان تیابوو) (تاج/ ٦ ل- ٩٢ ف- ٣٢ ز- ٤).

غەزای خەندەق کە پیشی دەکووتری غەزای ئەحزاب غزوة الخندق - وهي الاحزاب

١٥٥٠- عن جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: (إِنَّا يَوْمَ الْخَنْدَقِ نَخْفِرُ فَعَرَضَتْ كُدْيَةٌ شَدِيدَةٌ فَجَاءُوا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: هَذِهِ كُدْيَةٌ عَرَضَتْ فِي الْخَنْدَقِ فَقَالَ: إِنَّا نَازِلٌ ثُمَّ قَامَ وَبَطْنُهُ مَغْصُوبٌ بِحَجَرٍ وَلَبَسْنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لَا نَذُوقُ ذَوْاقًا فَأَخَذَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمِغْوَلَ فَضْرَبَ فَعَادَ كَثِيرًا أَهْلًا).
(الحديث: ٤١٠١، طرفه في: ١٢٥٠ تجريد = ٣٠٧٠ فتح = بقرطی/ ٣ ل/ ٣٧١) (٣١٧).

جالبير (رەزەلە خەزەنە لى بى) فەرموۋى: پۇزى غەزەلە خەندەق كاتى
خەندەقەكەمان ھەل دەكەن، بەردە تەمتەمى ھاتەراي، چۈنە لاي پىغەمبەر
(دروودى خەزەنە لى بى) گوتيان: قوربان! خەندەقەكە تەمتەمىكى ھاتۆتە بەر،
فەرموۋى: (وا خۇم دەچمە خوارەو ەبۇى) .

خۇشەوېست (دروودى خەزەنە لى بى) كەھەلسا، سەرنەجمان دا واسكى خۇى
بەبەردى جەپاندەبوو! چۈنكە سى پۇز بوو ئەوۋى پاي بگوترى نان و ئاو
چەشكەمان نەكرد بوو، پىغەمبەر(دروودى خەزەنە لى بى) دەستى دايە پاچەكەو مالى
بەتاۋىرەكە دا، ئىتر ئەو گابەردەكە لەوۋو پىش پىك و پاچ كارى لى
نەدەكردو ياران ھاۋارىيان بوو لەدەستى، بەلوئدانەى پىغەمبەر (دروودى خەزەنە لى
بى) وردوخاش بوو، ەو بوو بەخاك و خۇل)، (تاج/ل ۲۱۷/ف ۴/ز ۸۸- غەزەلە
خەندەق). بېروانە: ژمارە: ۱۲۵۰ تەجىر- بەرگى/ل ۳/ ۲۱۷ .

۱۵۵۱- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَوْمَ الْاِخْزَابِ: نَغْزُوهُمْ وَلَا يَغْزُونَا). (الحديث: ۴۱۰۹، طرفه في:
۴۱۱۰) (۳۱۸).

سولەيمانى كورى صورەد (رەزەلە خەزەنە لى بى) فەرموۋى: پۇزى غەزەلە ئوھود،
پاش ئەوۋى سوپاي ئەحزاب كەشانەوۋو ھىچيان بۇنەگرا، پىغەمبەر (دروودى خەزەنە
لى بى) لەسەر شىۋەى ھەۋال لە ئايندە، واتە: لەسەر شىۋەى موەجىزە،
فەرموۋى: (ئىتر نۆرەى ئىمەيە كە بچىنە سەر ئەۋان و لەناو جىگەو پىگەى
خۇيان دا ھەلمەت بەرىنە سەريان و غەزەلە بىكەين، ەجارى تر ئەۋان ئىمە
غەزا ناكەنەوۋو). ەو پىغەمبەر چۈنى فەرموۋ، پىك ۋابوو، تالە ئەنجاما مەككە
ئازاد كراو سوپاي ھاۋبەش پەيداگەران تەفرو تونابوون. نوخشەبى لەسوپاي
زولم و زورى ئەمپۇيش لەھەموو لايى، بۇ خوا جى تى دەچى).

سولهیمانی کوپی صوره دی کوپی نهل- جهون، هاوهئیکی ناوداری پیغه مبهربوو، له بوخاریدا دوو فهرموودهی ههیه، یه کیکیان نه م فهرموودهیه، نهوی تریشیان له (صفه ابلیس) دا رابورد، پیاویکی پیاوانه ی خیر خوازی به نایینی خاوهن په رستش و خوا په رستی بوو، نهو کاته ی کووفه دروست کرا لهوئ بو خوی خانوو یه کی دروست کردو لهوئ دانیشته به ماله وه، له گهل سوپای عه لیدا ئاماده ی صه فین بوو، له سالی شهست و پینجی کوچیدا، بوو به سه روکی سوپایه کی چوار هه زار کهس، له ته مه نی نه وهدو سی سالییدا، له شه پکی خوینین دا، له شوینئ به ناوی (عین الورد) له موعه سکه ری مه روان، سولهیمان و سوپاکه ی هه موو کوژران، عوبه یدوللای کوپی زیاده، سه ری سولهیمانی بری و به دیاری بری بو مهروانی کوپی هه که می ئاغای. (بروانه: ژماره: ۱۳۲۵ = بهرگی: ۳ لاپه ره: ۴۵۲).

۱۵۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ اعَزَّ جُنْدُهُ وَنَصَرَ عَبْدُهُ وَغَلَبَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ فَلَا شَيْءَ بَعْدَهُ)، (الحديث: ۴۱۱۴) (۳۱۹).

نه بو هورهیره (بهزی خودی لئ بی) فهرمووی: پیغه مبهربو (دروودی خودی لئ بی) دهیضه رموو: (لا اله الا الله وحده، اعز جنده، ونصر عبده، وغلب الاحزاب وحده، فلا شيء بعده). واته: ههر خودا ته نیا خوی خودایه و بهس، له شکری خوی له پرۆزی نه حزبا سه رخست، بهنده که ی خوی که مو هه مه دی پیغه مبهری خودایه سه رخست، به ته نه نا خوی له شکری نه حزابی به زاند وتیک و پکی شکاند، خوی نه بی هه موو شتی تر هیچ و پووچه، بیجگه له خوی هه موو شتی بوونی نه بوونه).

۱۵۵۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (نَزَلَ أَهْلُ قُرَيْظَةَ عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى سَعْدٍ فَأَتَى عَلَى حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْمَسْجِدِ قَالَ لِلْأَنْصَارِ: قُومُوا إِلَيَّ سَيِّدِكُمْ أَوْ خَيْرِكُمْ فَقَالَ: هَؤُلَاءِ نَزَلُوا عَلَى حُكْمِكَ فَقَالَ تَقْتُلُ مُقَاتِلَتَهُمْ وَتَسْبِي ذُرَارِيَهُمْ قَالَ: قَضَيْتَ بِحُكْمِ اللَّهِ وَرُبَّمَا قَالَ: بِحُكْمِ الْمَلِكِ). (الحدِيث: ٤١٢١، طرفه في: ٣٠٤٣، ٣٨٠٤، ٦٢٦٢) (٣٢٠).

ئەبو سەعیدی خودری (رمزی خودای لی بی) فەرمووی: ھۆزی بەنی قوڕەیزە، کاتی لەشکری ئیسلام دەورەیان دان و، بیست و پینج زۆر گەمارۆی قەلاکانیان دان چاریان ئەما پازی بوون بەو گەسەعدی کۆری موغاز ھەر بپار و ھوکی دەربارە ئێوان دەرگا، ئێوان پای ھایل بن، جا لەسەنگەر و قەلاکانیان ھاتنە دەرەوە، بەلام لەودەمەدا سەعد لەوئێوەبوو، چونکە لەغەزای خەندەقا زامار بوو بوو، پێغەمبەر (درووی خودای لی بی) ناردی بەشوینیدا، سەعد بەسواری گۆیدریژئ ھات، جا کە گەیشتە نزیکێ مزگەوت (واتە: نوێزگاگە) پێغەمبەر (درووی خودای لی بی) بەئەنصاری فەرموو: (بچن بەپیری ئاغاتانەو) یا پای فەرموون: (بچن بەپیری پیاو بەشەگەتانەو).

ئەوجا فەرمووی: (ئەو سەعد! ئەمانە تۆیان کردوو بە ھەکەم و فەرمانرەوا بەبپاری تۆ پازی بوون). سەعدیش فەرمووی: (دەوا من ئەم بپارەیان بۆ دەدەم: کە جەنگاو مەرەکانیان بکوژرێن و خاوە خێزانیشیان بەتالانی بگیرێن!) پێغەمبەر (درووی خودای لی بی) فەرمووی: (بە پای فەرمانی خودا فەرمانت دا) یا فەرمووی: (بەپای فەرمانی پادشای گەورە کە خودایە فەرمانت دەرکرد) تاج/ ٥ ل/ ١٧٥ ھ/ ٤ ز/ ٤٥- باسی گەورەیی سەعدی کۆری موغاز+تاج/ ٨- ل/ ٢٢٢- ٤ ز/ ٨٩- غەزای بەنی نەزیر (...).

غەزای زاتوریقاع: غەزا پەرۋىنە غزوة ذات الرقاع

۱۵۵۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِأَصْحَابِهِ فِي الْخَوْفِ فِي غَزْوَةِ السَّابِعَةِ غَزْوَةَ ذَاتِ الرَّقَاعِ. (الحديث ۴۱۲۵ - اطرافه في: ۴۱۲۶، ۴۱۲۷، ۴۱۳۰، ۴۱۳۷) (۳۲۱).

جاییری کوری عەبدوللا (رمزى خودایان لى بى) فەرمووی: پێغەمبەر (درودى خودای لى بى) لەغەزای حەوتەم دا، کەغەزای زاتوریقاع بوو، نوێژی ترسی بۆ ھاوێکانی کرد) بۆجۆنیتی و دەستوورەکانی نوێژی ترس برۆانە: (تاج ۱/ ل ۴۴۲ ز ۱۵۲ + ز ۱۵۳ + ز ۱۵۴ + تەجرید بەرگی یەكەم ل ۴۷۳ ف . ژ: ۴۹۶ ت = فتح/ ۹۴۲ هەتا لاپەرە: ۴۷۵). ل = لاپەرە ، ز = زنجیرە ، ژ = ژمارە فتح = فتح الباری شەرحی صەحیحی بوخاری ، ف = فەرموودە .

۱۵۵۵ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةٍ وَكُنْ سِتَّةُ نَفَرٍ بَيْنَنَا بَعِيرٌ نَعْتَقِبُهُ فَتَقَبَّتْ أَقْدَامُنَا وَتَقَبَّتْ قَدَمَايَ وَسَقَطَتْ أَظْفَارِي وَكُنَّا نَلْفُ عَلَى أَرْجُلِنَا الْخِرْقَ فَسُمِّتْ غَزْوَةُ ذَاتِ الرَّقَاعِ لِمَا كُنَّا نَعْصِبُ مِنَ الْخِرْقِ عَلَى أَرْجُلِنَا. (الحديث: ۴۱۲۸) (۳۲۲).

ئەبو موسا (رمزى خودای لى بى) فەرمووی: لەخەزمەتی حەزەرەت دا(درودى خودای لى بى) چووین بۆ غەزایا، تاقەمەكەى من شەش كەس بووین، تاقە وشتريکمان بەرکەوتبوو، هەرشەشمان بەسەرە بەرودوا سواری دەبووین، گوتی: ئەوەندە بەپێی رێگەمان بێی بەپای پەتی، پێمان کوتراو توێجی بەردا، منیش قاقەکانم توێکیان بەرداو نینۆکەکانم کەوتن، لەتاواندا لەبەر بێ پێلاوی و لەبەر گەرما پەرۆمان بەقاجمانەوه دەپێچا، بۆیە ئەو غەزایە ناونا غەزای

(۳۲۱) أخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: صلاة الخوف ، رقم: ۸۴۲ .

(۳۲۲) أخرجه مسلم في الجهاد و السير ، باب: غزوة ذات الرقاع، رقم: ۱۸۱۶ .

زاتوریقاع (واته: غهزا بهرؤینه) چونکه له بهر پی خاوسی بهرؤو پالمان دمنالان له قاجمانه وه. (تاج/ ٨ ل/ ٢٢٥- ٩١ ف/ ١- غهزای زاتوریقاع- ش) + (بر : ریاض/ ٢ ل/ ٩٧ ژ: ٥٢٥) .

١٥٥٦- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ، وَكَانَ شَهِدَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ ذَاتِ الرَّقَاقِ صَلَّى صَلَاةَ الْخَوْفِ أَنَّ طَائِفَةً صَفَّتْ مَعَهُ وَطَائِفَةٌ وَجَّاهُ الْعُدُوَّ فَصَلَّى بِأَلْتِي مَعَهُ رُكْعَةً ثُمَّ ثَبَتَ قَائِمًا وَاتَّمُوا لِأَنْفُسِهِمْ ثُمَّ انْصَرَفُوا فَصَفُّوا وَجَّاهُ الْعُدُوَّ وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْآخَرَى فَصَلَّى بِهِمُ الرُّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ مِنْ صَلَاتِهِ ثُمَّ ثَبَتَ جَالِسًا وَاتَّمُوا لِأَنْفُسِهِمْ ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ (الحديث: ٤١٢٩) (٣٢٣) .

سههلی کوړی نه بی حهسمه (رمزای خودای لی بی) که له غهزای زاتو ریقاعا، له خزمه تی پیغه مبهردا بووه، له وکاته دا که نویژی ترس بو هاورپکانی کردووه، همرمووی: موسلماننه کان بوون به دوو دسته وه، دسته یه کیان له پشت پیغه مبهروه ریز بوون و دسته که ی تریش بهر ابر دوزمن راوهستان، جا پیغه مبهر (درووی خودای لی بی) پکاتیکی ته واک کرد بهو تاقمه یه ی که له که لیا بوون، نهو ساخوی به پیومرپک راوهستا، ههتا نهوان پکاتیکی تریان کردو نویژی خویان بو خویان ته واک کردو، رپوشتن پروبه پرووی دوزمن راوهستان، نهو جا نهو دسته که ی ترهاتن، که ههتا نیستا پروبه پرووی دوزمن راوهستان بوون، نهو جا پیغه مبهر خوی له دوو پکاته که ی خوی پکاتیکی مابوو، نهو پکاته ی شی کرد له که ل نهوانا، واته: له پکاتی دووه میا پيشنوویژی بو دسته ی دووه م کرد، نهو جا پیغه مبهر (درووی خودای لی بی) له سر شیوه ی ته حیات پک دانیش، ههتا تاقمه ی دووه ههستان سهرو پکاتیریان کرد بو خویان، نهو جا ته حیاتیان خویند و پیغه مبهر سلاوی پپیان دایه وه).

۱۵۵۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ غَزَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ تَجْدِ فَلَمَّا قَفَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَفَلَ مَعَهُ فَأَذْرَكَتَهُمُ الْقَائِلَةُ فِي وَادٍ كَثِيرِ الْعِضَاءِ فَتَزَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَفَرَّقَ النَّاسُ فِي الْعِضَاءِ يَسْتَظِلُّونَ بِالشَّجَرِ فَتَزَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَحْتَ سَمُرَةٍ وَعَلَّقَ بِهَا سَيْفَهُ قَالَ جَابِرٌ: وَنَمْنَا نَوْمَةً فَأَذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُونَا فَجِئْنَا فَأَذَا عِنْدَهُ أَغْرَابِيٌّ جَالِسٌ فَقَالَ: (إِنَّ هَذَا اخْتَرَطَ عَلَيَّ سَيْفِي وَأَنَا نَائِمٌ فَاسْتَيْقِظْتُ وَهُوَ فِي يَدِي صَلَّيْنَا فَقَالَ لِي: مَنْ يَمْنَعُكَ مِنِّي؟ فَقُلْتُ: اللَّهُ، فَهَا هُوَ جَالِسٌ، ثُمَّ لَمْ يُعَاقِبْنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث: ٤١٣٥، اطرافه في: ٢٩١٣، ٤١٣٤، ٤١٣٦) (٣٢٤).

جابیری کویری عہدوللا (رمزای خودی لئ بی) فہرمووی: لہ غہزایہک دا، لہ خزمہ تی پیغہ مہردا (دروودی خودای لہ سمر بی) بہرہو نہ جد رؤیشتین بؤ غہزا، لہ قرچہی نیومرودا لہ شوینیکی دپکہ زیای دا بؤ سہرخہو شکاندن لامان دا، خہ لکہ کہ بہناو شیوہ کہدا بلاو بوونہوہو چوونہ سیبہری دارہ کانہوہ، پیغہ مہریش (دروودی خودی لئ بی) لہ بن داریکا دابہزی و شمشیرہ کہی پیادا ہہ لواسی و خہوت، کاتی خہبہری دمبیتہوہ دمروانی و پیاوی لہ لایہ تی، کہ ہاتوہوہ حہ زرت ہہستی پی نہ کردوہ، جا نیمہی بان کرد و فہرمووی: (نہم پیاوہ شمشیرہ کہی منی ہہ لکیشابوو، بہرووی گرتبووی بہدہستیہوہ دہیگوت پییم: کی رزگارت دمکات لہدہستم؟ منیش گوتہم خودا. جا شمشیرہ کہی نایہوہ ناو کیلانہ کہی، وا ئہوہ تانی بؤ خوئی دانیشتوہوہ نیر پیغہ مہریش = (دروودی خودی لئ بی) توآہی لہ پیاوہ کہ نہ سہندو ہیچی لیی نہ کرد). (تاج/ ٨/ ل ١١٠/ ف ١- ز ٣٩- شمشیر).

غەزای بەنی موستەلیق، کە غەزای مەریسیعە غزوة بني المصطلق ، وهي غزوة المريسيع

١٥٥٨- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ بَنِي الْمُصْطَلِقِ فَاصْبْنَا سَبِيًّا مِنْ سَبْيِ الْعَرَبِ فَاشْتَهَيْنَا النِّسَاءَ فَاشْتَدَّتْ عَلَيْنَا الْغُرْبَةُ وَاحْبَبْنَا الْعِزْلَ فَارَدْنَا إِنْ نَعِزْلَ ، وَقَلْنَا: نَعِزْلُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَظْهَرِنَا ، قَبْلَ أَنْ نَسَالَهُ ، فَسَالْنَاهُ فَقَالَ: مَا عَلَيْكُمْ إِنْ لَا تَفْعَلُوا مَا مِنْ نَسَمَةٍ كَانَتْهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا وَهِيَ كَانَتْهُ (الحديث: ٤١٣٨ ، اطرافه في: ٢٥٤٢ ، ٥٢١٠ ، ٦٦٠٣ ، ٧٤٠٩) (٣٢٥) .

ئەبو سەعیدی خۆدڕی (رمزای خودای لی بئ) فەرمووی: لە خزمەتی پیغەمبەر دا (دروودی خودای لی بئ) چووین بۆ غەزای بەنی موستەلیق، ژنانی نازدارانی عەرەبمان بە تالانی گرت، وەبێ ژنی و دوور لە هاوسەری زۆری بۆهینا بووین، وەحەزیشمان لە فرۆشتنی ئەو ژنە تالانی یانە هەبوو، جاوێستمان لە گەلێمانا رابووێرین و بچینە لایان، بەلام خۆمان بکێشینەو، هەتا ئاوەکە نەگاتە جێی خۆی و نەبێ بە منال، ئەگینا ژنەکان دێن بە دایکی منالمان و ئەو کاتە بۆمان نافرۆشێن، واتە: هەم حەزمان لە مال بوو، هەم حەزمان لە کەیف و رابواردن بوو، وێستمان چارەسەری بدۆزینەو، کە هەردوو لامان بۆ دابین بکا، بەبیری خۆمان عەزل واتە: خۆکێشانەو ئەو دوو مەبەستمان بۆ دابین دەکا، دوازی گوتمان: ئێمە ئیستا لە خزمەتی پیغەمبەر داین چۆن دەبێ بەبێ پرسی ئەو (دروودی خودای لی بئ) شتی وا بکەین، جاکاتی لێمان پرسی، فەرمووی: (قەیناکەن ئەگەر وانەکەن! چونکە چارەنووسی خودایی رەتبوونەوێ نییە، وەهەرکەسێ هەتا رۆژی قیامەت، خودای گەورە چی لە چارە نووسی بێ بیته دی، ئەگەر لە چارە

که سیکی نووسیپی که دهمی دروست بیی نه وه دروست دهمی و له دایک دهمی و به عهزل و شتی و ا بهری چارمنووسی خودایی ناگیرئ). (تاج/۳ ل/۱۰۰ ف/۸ ز/۴۳- دهستووری سهرجایی).

غه زای نه نمار (غزوة انمار)

۱۵۵۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ الْأَمَارِ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ مُتَوَجِّهًا قِبَلَ الْمَشْرِقِ مُتَطَوِّعًا. (الحديث: ۴۱۴۰، اطرافه في: ۲۵۳ تجريد = ۴۰۰ فتح = بقرطی یه کم ل/۲۶۴) (۳۲۶).

لیرهدا جابیر دهمه رموی: به چاوی خوځم خوځه ویستم دی، له غه زای نه نماردا، به سواری ولاخ، پرووی له خوځر هه لات بوو، نویزی سوننه تی ده کرد).

غه زوهی حوده یبیه (غزوة الحديبية)

خوای گه وره دهمه رموی: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾ الفتح: ۱۸.

۱۵۶۰- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ تَعْدُونَ أَثَمَ الْفَتْحِ فَتَحَ مَكَّةَ وَقَدْ كَانَ فَتْحُ مَكَّةَ فَتْحًا وَكُنْ تَعْدُ الْفَتْحَ بَيْعَةَ الرُّضْوَانِ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعَ عَشْرَةَ مِائَةً وَالْحُدَيْبِيَّةُ بَثْرٌ فَتَرَحَّنَاهَا فَلَمْ تَشْرُكْ فِيهَا قَطْرَةً قَبْلَ ذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَاهَا فَجَلَسَ عَلَى شَفِيرِهَا ثُمَّ دَعَا بِأَنْاءٍ مِنْ مَاءٍ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ مَضَمَضَ وَدَعَا ثُمَّ صَبَّهُ فِيهَا فَتَرَكْنَاهَا غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ أَتَاهَا

اصْدَرْتَنَا مَا شِئْنَا لَحْنُ وَرَكَابَنَا (الحديث: ٤١٥٠، طرفاه في: ٣٥٧٧، ٤١٥١) (٣٢٧).

بهراء (رمزی خودای لی بی) فهموی: نیوه فهتخی مهککه بهفهتج دائه نین، راسته کهفهتخی مهککه فهتخیکی گهوره بوو، بهلام لهباری دلی نیمه دا، بهیعه تولریزوان، که له پوژی حوده بیبیه دا پروی دا فهتخی ههره گهوره نهوه چونکه نهو ریگهی خوش کرد بۆ فهتخی مهککه و بوو بههوی رزمه نندی خودای گهوره، نهو سه رده مه نیمه ههزارو جوار سه د کهس بووین، که له خزمهت پیغه مبهردا بووین فهتخی حوده بیبیه مان نه نجام دا، حوده بیبیه خوی بیرئ بوو، که چووینه سه ری یه کسه ر ناوه که ی ناویمان هه لگوزی، یه ک دلوپ ناوی تیا دا نه ما.

دهنگوباسی ئهم ومزعه گه یشته وه به پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) ته شریفی هاته سه ری، له سه ر لیوار که ی دانیش ت، نه و جا له حاجه تی ک دا ، داوای هه نی ناوی کردو له و ناوه ده سنو یزی گرت، ناوی له ده می راداو نزای خویندو ناوه که ی ناو ده می تفانه وه ناو بیر که، جا توژی، ده وری تاوئ له بیر که دوور که وتینه وه، نیتر به ئارم زووی خو مان، به زیاده وه ناوی بیر که به شی نی مه و به شی ولاخه گانه می کردو هه تاله وئ بووین به باشی پاراوی ده کردین).

١٥٦١ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْخُدَيْيَةِ: ائْتُمْ خَيْرَ أَهْلِ الْأَرْضِ. وَكُنَّا أَلْفًا وَارْبَعَ مِائَةٍ وَلَوْ كُنْتُ أَبْصِرُ الْيَوْمَ لَارْتَكُمُ مَكَانَ الشَّجَرَةِ (الحديث: ٤١٥٤، اطرافه في: ٣٥٧٦، ٣١٥٢، ٤١٥٣، ٤٨٤٠، ٥٦٣٩) (٣٢٨).

(٣٢٧) راجع (خاتمة المناقب النبوية، بعد الحديث رقم: ١٤٤٨ تجريد، تسلسل: ٨ حيث قال العسقلاني لم يوافق مسلم على تخريج حديث البراء: (كنا بالحديبية اربع عشرة مائة...)) - المترجم.

(٣٢٨) أخرجه مسلم في الامارة، باب: استحباب مبايعة الامام الجيش، رقم: ٨٥٦.

جَابِر (رَمَزَى خُودَى لى بى) فِهْرَمُودَى: لِه پَرُوژى حُودِه بِيْبِيه دَا، خُوشَه وَيِسْت (دِرُودَى خُودَى لى بى) بِه نِيْمَهى فِهْرَمُودَى، كِه نَامَادَهى نِه و غَزَايَه بُووِيْن لِه خَرْمَه تِيْدَا: (نِيْوَه بَاشْتَرِيْنى دَانِيْشْتَوَانى سَهْر پَرُوى زِهْوِيْن) وِه نِه و كَاتِه نِيْمَه هَه زَارو چَوَار سَهْد كِه س بُووِيْن، جَابِر (رَمَزَى خُودَى لى بى) لِه كُوتَايى تِه مَهْنى دَا كُوِيْرَبُوو بُوو، بُوِيَه دَمِيْضَه رَمُودَى (نِه گِهْر نِيْسْتَا چَاوَم بَمَايَه شُوِيْنى نِه و دَمَرَه خْتَه مِ پى نِيْشَان دِهْدَان كِه يَارَانى پِيْغَه مَبِهْر (دِرُودَى خُودَى لى بى) لِه ژِيْرِيْدَا بَه يِعَهْت و پَهِيْمَانِيَان دَا، بَه پِيْغَه مَبِهْر (دِرُودَى خُودَا لِه سَهْر پِيْغَه مَبِهْر و رَمَزَى خُودَا لِه يَارَانى و پَهِيْرَهْوَانى).

١٥٦٢- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ الثُّعْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابُهُ أَثْوَا بِسَوِيْقٍ فَلَاكُوهُ (الْحَدِيثُ: ٤١٧٥، طَرَفُهُ فِي: ١٥٣ ت = ٢٠٩ ف = بِقَرطَى يَةِ كَم ل/ ١٧٠) (٣٢٩).

١٥٦٣- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَسِيرُ فِي بَعْضِ اسْفَارِهِ وَعُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَسِيرُ مَعَهُ لَيْلًا فَسَأَلَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ شَيْءٍ فَلَمْ يُجِبْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ سَأَلَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ ثُمَّ سَأَلَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ وَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا عُمَرُ نَزَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كُلُّ ذَلِكَ لَا يُجِيبُكَ قَالَ عُمَرُ فَحَرَكْتُ بَعِيرِي ثُمَّ تَقَدَّمْتُ أَمَامَ الْمُسْلِمِينَ وَخَشِيتُ أَنْ يَنْزِلَ فِي قُرْآنٍ فَمَا نَشِيتُ أَنْ سَمِعْتُ صَارِخًا يَصْرُخُ بِي قَالَ: فَقُلْتُ: لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ نَزْلٌ فِي قُرْآنٍ وَجِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ: (لَقَدْ أُنْزِلَتْ عَلَيَّ اللَّيْلَةَ سُورَةٌ لَهَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ) ثُمَّ قَرَأَ ﴿أَنَا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾. (الْحَدِيثُ: ٤١٧٧، طَرَفَاهُ فِي: ٤٨٣٣، ٥٠١٢) (٣٣٠).

(٣٢٩) لَمْ يُوَافَقْهُ مُسْلِمٌ عَلَى تَخْرِيجِ حَدِيثِ سُودِيدِ بْنِ الثُّعْمَانَ فِي الْمَضْضَةِ مِنَ السَّوِيْقِ ،

فَتَحَ الْبَارِي ١/ ص (٢٥٨) خَاتَمَةَ كِتَابِ الْوُضُوءِ - الْمُرْجَم .

(٣٣٠) لَمْ يَسْتَنْهَ الْعَسْقَلَانِيُّ مِنَ الْإِحَادِيثِ الْمُتَّفِقِ عَلَيْهَا - الْمُرْجَم .

عومہری کوپری خہتاب (رمزای خودی لی بی) فہرمووی: لہسہفہریکا، بہشہو
لہخزمہتی پیغہمبہردا، بہسواری دمپویشستین، پرسیاریکم لہ پیغہمبہر
(دروودی خودی لی بی) کرد، پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) وەلامی نہدامہوہ، دیسان
ہہمان پرسیارم لی کردہوہ ہہمدیس وەلامی نہدامہوہ، ہہمدیسان ہہمان
وہلامم لی پرسی، ہہمدیسانہوہ وەلامی نہدامہوہ.

منیش لہبہر خۆمہوہ گوتم: نہی عومہرا بہکۆستی دایکت بکہویت،
نہومسی جار لہسہریہک پیغہمبہرت قہئس و بیزار کرد، کہچی وەلامیشی
نہادیتہوہ، جا وشرہکەمم تیز کردو لیہم خوپی ہہتا چوومہ پیش پیشہوہ،
وہمہترسی نہوہم ہہبوو، کہبی ویلیہم کردبی و لہبارہی نہم ہہلوہستہی
منہوہ نایہتی قورئان بیٹہ خوارہوہو سہر زہنشتہم بکا لہسہر نہوہ،
جا نہوہندہم نہخایاند کہ گویم لی بوو بانگکہری بانگم دہکا، لہدلی خۆما
گوتم: تۆ بلیی بۆیہ بانگم دہکەن، چونکہ سہبارمت بہسہرزہنشتی من
نایہتی قورئان ہاتبی.

جا چووم بۆ خزمہتی پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) وەسلاوم لی کرد، جا
پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) ہۆی وەلام نہدانہوہکە ی بۆم پروونکردہوہو نہم
مژدہیہی پیہم داو فہرمووی: (نہوہ نہم شہو سوورمتیکم بۆ ہاتۆ تہخوارہوہ،
لہہہموو دنیاہم پیخۆشترہ) ئینجا بۆ نہوہی کہ بۆم پروون بکاتہوہ کہ نہو
سوورہتہ کامہیہ ﴿اَنَا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾ خویند.

۱۵۶۴- عَنْ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ وَمَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ يَزِيدُ أَحَدُهُمَا عَلَى
صَاحِبِهِ قَالَا خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْخُدَيْيَةِ فِي بَضْعِ عَشْرَةِ مِائَةٍ
مِنْ أَصْحَابِهِ فَلَمَّا أَتَى ذَا الْخُلَيْفَةِ قُلْدَ الْهَذِيِّ وَاشْعَرَةَ وَاحْرَمَ مِنْهَا بِعُمْرَةٍ وَبَعَثَ عَيْنًا
لَهُ مِنْ خُرَاعَةٍ وَسَارَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى كَانَ بِغَدِيرِ الْأَشْطَاطِ إِتَاهُ
عَيْنُهُ قَالَ إِنَّ قُرَيْشًا جَمَعُوا لَكَ جُمُوعًا وَقَدْ جَمَعُوا لَكَ الْإِحَابِيشَ وَهُمْ مُقَاتِلُوكَ
وَصَادُوكَ عَنِ الْبَيْتِ وَمَانِعُوكَ فَقَالَ اشِيرُوا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيَّ اآرُونَ إِنْ أَمِيلَ إِلَى

عِيَالِهِمْ وَذُرَارِيَّ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَصُدُّوَنَا عَنْ الْبَيْتِ فَإِنْ يَأْتُوا كَانِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ قَطَعَ عَيْنًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَالْأَنْكَرُ مَا مَخْرُوبِينَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ خَرَجْتَ عَامِدًا لِهَذَا الْبَيْتِ لَا تُرِيدُ قَتْلَ أَحَدٍ وَلَا حَرْبَ أَحَدٍ فَتَوَجَّهَ لَهُ فَمَنْ صَدَّنَا عَنْهُ قَاتِلْنَاهُ قَالَ امْضُوا عَلَى اسْمِ اللَّهِ. (الحديثين: ٤١٧٨، ٤١٧٩، طرفهما في: ٧٩٩ ت = ١٦٩٤ ف، ١٦٩٥ ف = بهرگی دووهم لاپهره: ٢١٥ لهم پهراوه پیرۆزه‌ی که واین له‌خزمه‌تی دا) (٣٣).

میسوره‌ی کوری مه‌خرمه (رمزی خودای لی بی) فه‌رمووی: له‌کاتی غه‌زای حوده‌ی بییه‌دا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) خو‌ی و نزیکه‌ی هه‌زارو چوار سه‌د که‌س له‌یارانی، له‌ مه‌دینه‌وه‌ رویشتن بو مه‌که‌که، جارویشتن هه‌تا که‌یشتنه‌ زولحوه‌یفه، له‌وئ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) وشتره‌ دیارییه‌کانی به‌یتی دیاریکردو یه‌کی جووتی سۆلی کرده‌ ملیان و تیغیدا له‌دوو گیان هه‌تا نیشانه‌ ببن که‌ نه‌م ناژه‌لانه‌ دیاری مائی خودان، باکه‌س ده‌ستیان بو نه‌با، هه‌تا ده‌گه‌نه‌ جیگه‌ی سه‌ربرینیان، وه‌ پیغه‌مبه‌رو هاوړپانی له‌ میقاتی خه‌لکی مه‌دینه‌وه‌ که‌ زولحوه‌یفه‌یه‌ ئیحرامی عه‌مه‌ریان به‌ست.

جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) خه‌قییه‌کی نارد، له‌هوژی خو‌زاعه، که‌سووسه‌ی ده‌نگوباسی دوژمنی بو‌بکات، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) که‌وته‌ری، خو‌ی و هاوه‌لانی، هه‌تا که‌یشتنه‌ نه‌ستیله‌که‌ی نه‌شتات، له‌وئ خه‌قییه‌کی هاته‌وه، که‌ناوی بوسری کوری سو‌فیان بوو (رمزی خودای لی بی) وه‌ نه‌وساله‌ موسو‌لمان بوو، که‌سائی شه‌شی کوچی بوو، وه‌ ئاماده‌ی غه‌زای حوده‌ی بییه‌ بوو، هاته‌ وه‌ گو‌تی: قو‌ره‌یش که‌له‌کو‌مه‌یان لی کردووی، له‌ هه‌مووتیره‌و هوژی، هه‌رجی هه‌رجی و په‌رجیه‌ کو‌یان کردۆته‌وه‌ له‌ دزی تو، ده‌یان‌ه‌وئ شه‌رت له‌گه‌ل بکه‌ن و نا‌هی‌لن بجیته‌ ناو مه‌که‌وه‌و نا‌هی‌لن دینی و سه‌ردانی به‌یت بکه‌یت! ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (نه‌ی

مہردوم! راپوڑم بؤ بکھن، چی بکھین، چی نہ کھین، دہلین چی بدھین بہ سہر مال و خاووخیزانیان دا، چونکہ مہودامان نادن کہ دینی خانہی پیروزی خودای گہورہ بکھین، حال لہم دووخالہ بہدہر نییہ، یادین و بہلاماری یہ کتری دہدھین، نہوہ وک نہوہ وایہ نہوہ خہفی یہی کہ لہ بتہرستان ناردمان بؤ ہیئانی ہہوالیان، نہگہراوہتہوہو خوالہ ناوی بردوہو ہہروہک لہبنہرہتہوہ خہفیمان نہناردبی وایہو، بہبی وادہ لووتمان تہقی بی بہلووتی یہ کتری دا، وکی تریش نہگہر نہیہن و ئیمہ بچین گورزی لہمال و منالیان بوہشینین و بگہرپینہوہو بہجہنگ زمدہمی بہجیان بہیلین).

ئہبو بہکریش فہرمووی: ئہی پیغہمبہری خودا! تو بؤ ئہمہ نہہاتووی، تو ہاتوویت بؤ دینی وسہردانی ئہم خانہی خودایہ، بؤ کوشتنی کس نہہاتووی و ہہروا بؤ شہریش لہگہل کسئ نہہاتووی، کہواتہ: بہرہو مہبہستی سہرہکی خوٹ کسہردانی خانہی خودایہ، برؤ، ہہرکسہسا ریمان پی بگری و ریکہا نہوہمان نہدا دہچین بہگزیدا پیغہمبہریش (دروودی خودای لہ بی) فہرمووی: (بہ پیروزی ناوی خوا بکھونہرئ).

۱۵۶۵ - عَنْ نَافِعٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: إِنَّ النَّاسَ يَتَحَدَّثُونَ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ اسْلَمَ قَبْلَ عُمَرَ وَلَيْسَ كَذَلِكَ وَلَكِنْ عُمَرُ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ ارْسَلَ عَبْدُ اللَّهِ إِلَى فَرَسٍ لَهُ عِنْدَ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ يَأْتِي بِهِ لِقَائِلَ عَلَيْهِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَايِعُ عِنْدَ الشَّجَرَةِ وَعُمَرُ لَا يَذِرِي بِذَلِكَ فَبَايَعَهُ عَبْدُ اللَّهِ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى الْفَرَسِ فَجَاءَ بِهِ إِلَى عُمَرَ وَعُمَرُ يَسْتَلِمُهُمُ لِلْقِتَالِ فَخَبَّرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَايِعُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ قَالَ فَانْطَلَقَ فَذَهَبَ مَعَهُ حَتَّى بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَهِيَ الَّتِي يَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ اسْلَمَ قَبْلَ عُمَرَ. (الحديث: ٤١٨٦، طرفاه في: ٣٩١٦، ٤١٨٧) (٣٣٢).

نافیع (رمزی خودی لـ بج) کہفہ قتی ئیبنو عومەر بووہ، فہرمووی: نہوخہ لکہ گواہ دہلین: ئیبنو عومەر لہ پیش عومہری باوکی دا موسولمان بووہ، بہلام نہمہ وانییہ، نہم گومانہ ہہلہیہ لہمہوہ بووہ، پوژی غہزای حودہیبییہ، عومەر نہسپیکی لہلای پیاویکی نہنصاری دہبی، ئیبنو عومہری کوری کہناوی عہبدوللابو، دہنیری بؤ نہو نہسپہ، تا بؤی بہینئ غہزا لہ سہرپشتی بکا، کہ ئیبنو عومەر دہجئ بہم کارموہ، دہروانی وا پیغہمبہر (درووی خودی لـ بج) لہبن درہختی بہیعہ تولریزوانا لہ حودہیبییہ، پہیمان و مردہگری لہ یارانی، نیمامی عومەر ناگای لہمہنہبوو، جا عہبدوللای کوری لہ پیش باوکی دا پہیمان دہدا بہ پیغہمبہر، نہوجا دہجئ بؤ نہسپہ کہو دہیبا بؤ عومہری باوکی، دہروانی وا باوکی زریہ لہ بہر دہکا بؤ شہر کردن.

جا عہبدوللا ہہوالئ پی دہدا، کہ پیغہمبہر (درووی خودی لـ بج) لہبن درہختہ کہدا خہریکہ پہیمان لہ موسولمانان و مردہگری. فہرمووی: نہوجا عومہرو عہبدوللای کوری دہجئ بؤ خزمہت پیغہمبہرو عومەر پہیمان دہدا بہ پیغہمبہرو دیسان عہبدوللایش پہیمانی دہداتئ جا ئالہم ہہلویستہوہ خہلکہ کہ بہہلہ دہلین: عہبدوللای کوری عومەر، لہ پیش باوکیدا موسولمان بووہ).

۱۵۶۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ اعْتَمَرَ فَطَافَ فَطَفْنَا مَعَهُ وَصَلَّى وَصَلَّيْنَا مَعَهُ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَكُنَّا نَسْتُرُهُ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ لَا يُصِيبُهُ أَحَدٌ بِشَيْءٍ. (الحديث: ۱۸۸، طرفہ فی: ۷۶۸ تجرید = ۱۶۰۰ فتح = بقرطی/ ۲ ل - ۱۹۴) (۳۳۳)

لیرمدا دمفہرموی: خوشم لہ گہل پیغہمبہردا بووم لہتہواف کردن ولہ نویژ کرنہ کہدا، وہہرودہا دمفہرموی: خوشم بہ شداریم دہکرد لہ ناگاداری پیغہمبہردا، نہوہکا زیانیکی پی بگہیہنن.

غزای زاتول قهرده (غزوة ذات القرد)

١٥٦٧- عن سلمة بن الأكوع (رضي الله عنه) يقول خرجت قبل ان يؤذن بالاولى وكانت لقاح رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ترعى بذي قرد قال فلقيني غلام لعبد الرحمن بن عوف فقال اخذت لقاح رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قلت: من اخذها؟ قال غطفان قال فصراخت ثلاث صراخات يا صباحاه قال فاسمعت ما بين لابتي المدينة ثم اندفعت على وجهي حتى اذركتهم وقد اخذوا يستقون من الماء فجعلت ازميهم ببلي وكنت راميا واقول:

انا ابن الاكوع واليوم يوم الرضع

وارتجز حتى استنقذت اللقاح منهم واستلبت منهم ثلاثين برزدة قال وجاء النبي (صلى الله عليه وسلم) والناس فقلت يا نبي الله قد حميت القوم الماء وهم عطاش فابعت اليهم الساعة فقال يا ابن الاكوع ملكت فاسحج قال ثم رجعنا ويؤدفي رسول الله (صلى الله عليه وسلم) على ناقته حتى دخلنا المدينة. (الحديث: ٤١٩٤، طرفه في: ١٢٤٠ تجريد = ٣٠٤١ فتح = بقرطى/٣ - ٣٦٤) (٣٣٤).

نهم قهرموودميه له پيشهوه رابورد، ليړه نهم بههرانهى ترى واتيادا:

١- له پيش مهلا بانگدانا سهلهمه لهمال دمرچوو.

٢- نهم پرووداوه پي دموگوتري: غمزای زى قورمد، لهسالى شهشى كوچيدا بووه.

٣- لهم گيړپانهودا سهلهمه دمفهرمووي: سبي عابايشم بهتالانى لي گرتن.

٤- ليړمدا دمفهرموي: کاتى گهراينهوه بو مهدينه، من پيادمبووم، پيغه مبهه خوى بو زيده ريز، لهپاشکوى خوويهوه تا مهدينه سوارى کردم، پيغه مبهه(درووى خودى لى بى) وشترىکى مينگهى له ژيردا بوو.

غہ زای خہ یبہر (غزوۂ خیبر)

۱۵۶۸- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى خَيْبَرَ فَمَرْنَا لَيْلًا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ لِعَامِرٍ يَا عَامِرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَلَا تُسْمِعُنَا مِنْ هُنِيهَاتِكَ وَكَانَ عَامِرٌ رَجُلًا شَاعِرًا حَدَاءَ فَتَزَلَّ يَحْذُو بِالْقَوْمِ يَقُولُ:

اللَّهُمَّ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلِّينَا
فَاغْفِرْ فِدَاءَ لَكَ مَا أَبْقَيْنَا وَثَبَّتْ الْأَقْدَامُ أَنْ لَا قَيْنَا
وَالْقَيْنَ سَكِينَةً عَلَيْنَا إِنَّا إِذَا صِغِمَ بِنَا أَبَيْنَا
وَبِالْصِّيَامِ عَوَّلُوا عَلَيْنَا

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ هَذَا؟ السَّائِقُ قَالُوا: عَامِرُ بْنُ الْأَكْوَعِ قَالَ يَرْحَمُهُ اللَّهُ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ وَجَبَتْ يَا بُنَيَّ اللَّهُ لَوْلَا ائْتَمَعْتَنَا بِهِ؟ فَاتَيْنَا خَيْبَرَ فَحَاصَرْنَاهُمْ حَتَّى اصَابَتْنَا مَخْمَصَةٌ شَدِيدَةٌ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَتَحَهَا عَلَيْهِمْ فَلَمَّا امْسَى النَّاسُ مَسَاءَ الْيَوْمِ الَّذِي فَتَحَتْ عَلَيْهِمْ أَوْقَدُوا نِيرَانًا كَثِيرَةً فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا هَذِهِ النَّيْرَانُ عَلَى أَيِّ شَيْءٍ تُوقِدُونَ قَالُوا: عَلَى لَحْمٍ قَالَ: عَلَى أَيِّ لَحْمٍ قَالُوا: لَحْمِ حُمُرِ الْأَنْسِيَةِ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَهْرِيقُوهَا وَاكْسِرُوهَا فَقَالَ: رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ لَهْرِيقُهَا وَنَغْسِلُهَا قَالَ أَوْ ذَاكَ فَلَمَّا تَصَافَّ الْقَوْمُ كَانَ سَيْفُ عَامِرٍ قَصِيرًا فَتَنَاولَ بِهِ سَاقَ يَهُودِيٍّ لِيَضْرِبَهُ وَيَرْجِعُ ذَبَابُ سَيْفِهِ فَاصَابَ عَيْنَ رُكْبَةٍ عَامِرٍ فَمَاتَ مِنْهُ قَالَ فَلَمَّا قَفَلُوا قَالَ سَلَمَةُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ اخِذٌ بِيَدِي قَالَ مَا لَكَ قُلْتُ لَهُ: فَذَاكَ أَبِي وَأُمِّي زَعَمُوا أَنَّ عَامِرًا حِطَّ عَمَلُهُ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كَذَبَ مَنْ قَالَهُ إِنَّ لَهُ لَأَجْرَيْنِ وَجَمَعَ بَيْنَ اصْبَعَيْهِ أَنَّهُ لَجَاهِدٍ مُجَاهِدٌ قُلَّ عَرَبِيٌّ مَشَى بِهَا مِثْلَهُ حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا حَاتِمٌ قَالَ: كُشَا بِهَا). (الحديث: ٤١٩٦، اطرافه في: ٢٤٧٧، ٥٤٩٧، ٦١٤٨، ٦٣٣١، ٦٨٩١) (٣٣٥).

سەلەمەھى كۆرى ئەكەمە (رەزى خۇداى لى بى) فەرموۋى: لەخەمەت
پېغەمبەردا، دەرچوۋىن بۇ غەزەل خەبەر، شەو بوو دەرچۈشتىن، پىاۋى لە
لەشكەرگە بە عامىرى مامەھى گوت: ئەھى عامىر! نەختى وورەوورمان بۇ
ناكەيت، ئادەھى كەمى ھۆرەو سۆزەمان بە دەنگە خۇشەكەت بۇيكە.

فەرموۋى: عامىر پىاۋىكى شاعىر بوو، ھۆرەو سۆزى خۇشى دەكرد، جا
ئەۋىش دابەزى ۋە دەستى كەم بە سۆز كەردن ۋ گوتى:

اللهم لولا انت ما اهتدينا

ولا تصدقنا ولا صلينا

فاغفر فداء لك ما القينا

وثبت الاقدام ان لا قينا

والقين سكينه علينا

انا اذا صيغ بنا ابينا

وبالصياح عولوا علينا

(بەروانە: بەرگى سى، لاپەرە: ۳۰۰ = ۱۱۶۸ تەجىرىد).

جا خۇشەۋىست (دروۋى خۇداى لى بى) فەرموۋى: (ئەم دەنگۇشەكى يەكە
بەدەنگى خۇشى ۋ شەركەن لى دەخۇرئ؟) گوتىان: عامىرى كۆرى ئەكەمە،
فەرموۋى: (پەخمەتى خۇداى لى بى) پىاۋى لەياران كە ئىمامى عومەر بوو،
عەرزى پېغەمبەرى كەرد: شەھىد بوۋنى مەسۇگەر بوو، خۇزگەپىمانت
دەھىشت، بۇيە عومەر ۋايفەرموۋ، چۈنكە بە ئەزموۋن بۇيان دەرگەۋتبوو،
پېغەمبەر (دروۋى خۇداى لى بى) بەھەرگەسىۋ ۋابلىۋ ئەم نەزى (رەمە اللە) بۇ
بكا، شەھىد دەبى ۋ بەھەشتى بۇ مەسۇگەر دەبى.

جا رۇشتىن ھەتا گەشتىنە خەبەر ۋ گەمارۋەمان داۋ دەورەمان گەرت،
توۋشى بىرسىتىيەكى سەخت بوۋىن، لە پاش ماۋەپى خۇداى گەرۋە بۇي
فەتە كەردىن ۋ ھەلاكەمان نازاد كەرد، جالە ئىۋارەھى ئەۋ رۇژەدا كە ھەلاكەيان

نازاد کرد، مەردو مەكە ئاگرێكى زۆریان كردهوه، پێغه مبهەر (دروودی خودای لێ بێ) فەرمووی: (ئەم ئاگرانە چین؟ وەلە ژیری چی دا دەگرێن؟) گوتیان: گۆشتیان وابەسەرەوه، فەرمووی: (گۆشتی چی؟) گوتیان: گۆشتی كەری مائی پێغه مبهەر (دروودی خودای لێ بێ) فەرمووی: (گۆشتهكە برێژن و مەنجه له كان بشكێنن) پیاویكیش گوتی: ئەه پێغه مبهەری خودا! ئەه بۆ گۆشتهكە نە برێژین و مەنجه له كان بشۆین؟ فەرمووی: (پاوابكەن ئەو مەیش دەبێ).

جا كاتی جەنگاومرەكان لە هەردوو بەرەهە شەڕ، ریزبوون و بەرابەر وەستان، مەرحەبە شای خەیبەر خۆی چوو مەیدان و دەستی كرد بە هەرشە كردن و تەحەددا كردن، عامیریش بۆی چوو مەیدان، شمشیرەكەى عامیر كورت بوو، دەستی كرد بە لێدانى قاچى كاپرايەكى جوولەكە، كە مەرحەبە بوو، بە لām نووكى شمشیرەكەى گەپاىەوه بۆ خۆى و دای لە كەشكە ئەژنۆى خۆى و بەوه شەهید بوو.

سەله مە فەرمووی: كاتی شەڕ تەواو بوو، گەپاىەوه بۆ مەدینە، لەرى پێغه مبهەر (دروودی خودای لێ بێ) بینیمى، دەستی گرتەم و فەرمووی: (ئەوه چیتە بۆ وابرسكاوى؟) عەرزیم كرد: ئەه پێغه مبهەرى خوا باوك و دایكەم بە قوربانت بێ، پەستى ئەوهم كە دەلێن: عامیری مامەم كردهوى بە فەرپۆ چوو، گواپە خۆى خۆى كۆشتوو؟ پێغه مبهەر (دروودی خودای لێ بێ) فەرمووی: (ئەوهى وادەلێ درۆ دەكا، بەلكوو بە پێچەوانەوه عامیر لەسەر ئەم شەهید بوونەى دوو پاداشتى گەورەى بۆهەپە) پێغه مبهەر (دروودی خودای لێ بێ) دوو پەنجەى خۆى نووسان بەپەكەوه، ئەوجا فەرمووی: (ئەو دوو پاداشە هەى ئەم دوو شەپەپە: پەكەم عامیر لە عیبادەتا خۆى دەرەنجان و پەرسكارێكى چاك بوو، دووهم عامیر تێكۆشەر و غەزاكارێكى كەم مانەندبوو، بەدەگمەن وا بوو هەتا ئێستا لەناو عەرەبانا، كە لەم پۆژگارەدا زۆرینەى موسوڵمان عەرەبن، پیاوى وەك عامیر هەبێ كە ئەم دوو رەفتارە شیرینەى تیا دابێ!).

۱۵۶۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى خَيْبَرَ لَيْلًا وَكَانَ إِذَا أَتَى قَوْمًا بَلَيْلَ لَمْ يُغْرِ بِهَمْ حَتَّى يُصْبِحَ فَلَمَّا اصْبَحَ خَرَجَتْ الْيَهُودُ بِمَسَاحِيهِمْ وَمَكَاتِلِهِمْ فَلَمَّا رَأَوْهُ قَالُوا: مُحَمَّدٌ وَاللَّهِ مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسُ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): خَرَبْتُ خَيْبَرَ أَنَا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُتَذَرِّينَ. (الحديث: ۴۱۲۷، طرفه سبق في: ۲۳۵ ت= ۳۷۱ فتح = بهرگی یه کهم، لایمپرہ: ۲۴۸) وفي رواية: فقتل النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) المقاتلة وسبى الذرية. (الحديث: ۴۲۰۰، طرفه سبق في: ۳۷۱ فتح) (۳۳۶).

واتاو رافھی نہم فہرموودہیہ لہ پتیشوہ لہ ژمارہ: ۱۲۳۵ رابورد. بروانہ: تاج/ ۸ ل/ ۲۲۴ ز/ ۹۰ ف/ ۲+ ۳- باسی غہزای خہیبہر.

۱۵۷۰- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (لَمَّا غَزَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْبَرَ أَوْ قَالَ لَمَّا تَوَجَّهَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَشْرَفَ النَّاسُ عَلَى وَادٍ فَرَفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّكْبِيرِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ارْبِعُوا عَلَى الْفُسَيْكُمُ أَكُمُ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا أَكُمُ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ وَأَنَا خَلْفَ دَائِبَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمِعَنِي وَأَنَا أَقُولُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَقَالَ لِي يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ قُلْتُ لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِلَّا أَذْلَكَ عَلَى كَلِمَةٍ مِنْ كُنْزِ الْجَنَّةِ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَذَكَ ابْنِي وَأُمِّي قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. (الحديث: ۴۲۰۲) (۳۳۷).

عہدوللای کوری قہیس (رمزی خودای لہ بی) کہناسراوہ بہ نہبو مووسای نہشعمری (رمزی خودای لہ بی) فہرمووی: کاتی پیغہمبہر (درویدی خودای لہ بی) قہلای خہیبہری نازاد کرد، لہشکرہکہ لہ شیویکھوہ بہرہو خوار بوونہوہ، بہو

(۳۳۶) اخرجہ مسلم فی الحج، باب: فضل المدينۃ وفي الجہاد والسير باب: غزوہ خیبر، رقم: ۱۳۶۵.

(۳۳۷) اخرجہ مسلم فی الذکر و اللعاء و التوبۃ، باب: استحباب خفض الصوت ... رقم: ۲۷۰۴.

بؤنه یه وه دهستیان کرد بهئه ئلاهونه کبهرو دمیانگوت: (الله اکبر الله اکبر لاله الاله) پیغه مبه ریش (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (هیواش بن و دهنکه دهنک مهکن، خو ئیوه بانگی که پولا ل ناکن، ههتا وادهنگ هه ئپرن، یابانگی که سی ناکن که غائب و نادیاربی و پیویستی به دهنک هه ئپرنی ئیومبی تاگوئی له دهنگتان بی، نهو که سهی که ئیوه هاواری لی دهکن و بانگی دهکن، هه م بیسهرو ژنه وایه، هه م نزیکه و له گه ئتانیه و به که م و به زور ناگای له حالتانه).

من لهم کاته دا له پشت ولا خه که ی پیغه مبه ره وه بووم، پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) گوئی له من بوو گوتم: (لاحول ولا قوه الا بالله) فهرمووی: (ئه ی عه بدوللای کوری قه یس!) عه رزیم کرد: بفه رموو، ئه ی پیغه مبه ری خودا! وام له خزمه تدا، فهرووی: (با وشه یه کت پی نشان بدهم، که گه نجیکه له گه نجینه کانی به هه شت) گوتم: بفه رموو، یار سول الله، باوک و دایکم به قوربانن بن، فهرمووی: (نهو وشه یه وشه ی لاحول ولا قوه الا بالله) یه.

۱۵۷۱- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اتَّقَى هُوَ وَالْمُشْرِكُونَ فَأَقْتُلُوا فَلَمَّا مَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى عَسْكَرِهِ وَمَالَ الْآخَرُونَ إِلَى عَسْكَرِهِمْ وَفِي اصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ لَا يَدْعُ لَهُمْ شَاذَةً وَلَا فَاذَةً إِلَّا اتَّبَعَهَا يَضْرِبُهَا بِسَيْفِهِ فَقِيلَ: مَا اجْزَا مِنَّا الْيَوْمَ أَحَدٌ كَمَا اجْزَا فُلَانٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَّا أَنَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا صَاحِبُهُ. قَالَ: فَخَرَجَ مَعَهُ كُلَّمَا وَقَفَ وَقَفَ مَعَهُ وَإِذَا اسْرَعَ اسْرَعَ مَعَهُ قَالَ: فَجَرِحَ الرَّجُلُ جُرْحًا شَدِيدًا فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالْأَرْضِ وَذَبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَخَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اشْهَدْ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ: وَمَا ذَاكَ قَالَ الرَّجُلُ الَّذِي ذَكَرْتَ إِنْفًا: أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَاعْظَمَ النَّاسُ ذَلِكَ فَقُلْتُ: أَنَا لَكُمْ بِهِ فَخَرَجْتُ فِي طَلَبِهِ ثُمَّ جَرِحَ جُرْحًا شَدِيدًا فَاسْتَعْجَلَ

الْمَوْتَ فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ فِي الْأَرْضِ وَذَبَابُهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَيْهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): عِنْدَ ذَلِكَ أَنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا أَهْلِ الْجَنَّةِ فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَأَنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا أَهْلِ النَّارِ فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. (الحديث: ٤٢٠٣، اطرافه في: ٤٢٠٢، ٤٢٠٧، ٦٤٩٣، ٦٦٠٢) (٣٣٨).

سه هلی کوړی سه عدی ئهل ساعیدی (رډوای خودای لئ بئ) فه رمووی: پیغه مبهه
(دروودی خودای لئ بئ) له گهل دوزمنی هاو به شکارانا ناو قه دی یه ک بون و بوو
به جهنگ له نیوانیان دا، جا کاتی هه ردوولا به رهو به ره ی خو یان کشانه وه،
پیاوئ هه بوو له ناو یارانی پیغه مبهه دا له کاتی شه ره که دا به ره نگاری هه ری ه کی
له له شکری دوزمن ببوا یه، بواره ی نه ده دا، به شمشیر دایده گرت، یارانی
پیغه مبهه (دروودی خوا له سهه پیغه مبهه و رهزای خوا له وان) فه رموویان:
به راستی نه مړو فیساره که س فریامان که وت، پیغه مبهه (دروودی خودای لئ بئ)
فه رمووی: (دهی نهو زه لاه له نه هلی دوزخه) پیاوئ له هاوړپیان فه رمووی:
دهبی نه م نه پنی یه بدوزمه وه. فه رمووی: جا شوینی ده که وئ له کاتی
شه پرکردن و هه لمت بردن دا، پیاوه نازاکه له کوی ده ویستی نه ویش له گهل
ده ویستی، له کوی خیراده روا نه ویش خیرا ده روا، جاله کاتی جهنگین دا پیاوه
نازاکه زامار ده کړئ، زامیکی سه ختی ئ ده کړئ جا په له له مه رگی خو ی ده کا،
مشتووی شمشیره که ی له سه ره زه وییه که داده نی و نوو که که ی له نیوانی
هه ردو و مه کی خو یا داده نی و نه و جا به هه موو هیزی خو ی به حوجهت
خو ی ده دا به سهه شمشیره که ی دا و خو ی ده کوړئ! جا پیاوه که ی که شوینی
که وت بوو هاته وه بو خزمه تی پیغه مبهه (دروودی خودای لئ بئ) وه عه رزی کرد:
شایه تی به حه ق دده م که تو پیغه مبهه ری ره وانه کراوی خودای بو سهه

بهره‌ی نادمیزاد، فهرمووی (دروودی خودی لی بی) (چۆن؟) گوتی؛ چونکه نه‌وه‌ی فهرمووت له‌باره‌ی نه‌وه‌ی پیاوه‌وه هاته‌دی، نه‌وه‌ی بوو که‌تۆ فهرمووت نه‌وه‌ی پیاوه له‌خه‌لکی دۆزه‌خه، مهر دومه‌که نه‌وه‌یان به‌لاوه زه‌حمه‌ت بوو، نه‌وه‌ی نه‌وه‌نده نازاو سوودمه‌ندبی بۆ سوپای نی‌سلام که‌چی دۆزه‌خیش بی!! منیش پێیانمه‌گوت؛ لێی گه‌ڕێن بۆ من و من نه‌مه نه‌ینی‌یه‌تان بۆ دهرده‌خه‌م، نیت‌ر شوینی که‌وته‌م، جا پیاوه که‌ چۆن زامار بوو، وه‌چۆن خۆی کوشت ناوا له‌نووکه‌وه گێڕاپه‌وه بۆ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودی لی بی) . جا پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودی لی بی) پاش بیستنی نه‌مه‌ داستانه فهرمووی: (پیاوی واهه‌یه کردارو رَه‌فتاری‌وه‌ک کردارو رَه‌فتاری به‌هه‌شتی وا، له‌خه‌لک وایه به‌هه‌شتی‌یه، به‌لام خۆی دۆزه‌خی‌یه، پیاوی‌وايش هه‌یه به‌پێچه‌وانه‌وه، له‌خه‌لک وایه که‌ دۆزه‌خی‌یه، به‌لام خۆی به‌هه‌شتی‌یه). خوايه! به‌مانپاریزی له‌شتی‌وا. (بروانه: تاج/ل ٤٠/ز ٦/ف ٤ - باسی باوم‌ر به‌چاره‌نووس).

١٥٧١م- وفي رواية عن أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُمْ يَا فُلَانُ فَادْنُ إِلَيَّ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مُؤْمِنٌ إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ (الحديث: ٤٢٠٤، اطرافه في: ٣٠٦٢، ٤٢٠٣، ٦٦٠٦) (٣٣٩).

له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کا، له‌نه‌به‌وه‌ره‌وه‌ (رمزی خودی لی بی) ده‌فه‌رموی: (جا خۆشه‌ویست (دروودی خودی لی بی) فهرمووی: (ئه‌ی فیساره‌که‌س! ئاده‌ی هه‌لسه، به‌فه‌رمانی خواو پێغه‌مبه‌ری‌خوا، جاربه‌ده‌ ناو خه‌لکه‌که‌دا و بانگه‌واز هه‌ل ده‌که: بێجگه له‌موسوڵمان که‌سی تر ناچیته به‌هه‌شت، به‌هه‌شت له‌سه‌ر کافری بێباوم‌ر هه‌رامه، زۆر جاریش وا ده‌بی که‌ خودای گه‌وره به‌هۆی پیاوی به‌دکاره‌وه یاریده‌ی نه‌مه‌ ئایینی پیرۆزی نی‌سلامه ده‌دات). (بروانه: ژ: ١٣٨٠: تجرید).

رافقہ و پروونکر دہوہ:

۱- ئەم جۆرە فەرموودمە لە زۆر پرووودە پێویستی بە پروونکردنەو هەیه: وەك: پیاو نموونەیه نەوێك مەرج و قەید، ژنیش هەروایە لە كاتی وادا، واتە: كەسەكە ژن بێ یان پیاو حیاوازی نییه. دووهم: مەبەست لەم جۆرە تەعبیرانە (ئەو دۆزەخییە) یا (ئەو لەناگردایە) ناگری هەتاهەتایی نییه، بەلكوو مەبەست ئەو دیه: كە بەهۆی هەندێ كاری گوناھەو، شایانی ئەو دیه كە بچیتە ناو دۆزەخەو، وە بەپێی تاوان و گوناھەكە لە دۆزەخا بمینیتەو، دواوی لە دۆزەخ دەرچێ و بچیتە ناو بەهەشت، مەگەر لەهەندێ حالا كە كابرە كافر، یامونافق، یامولحید بێ. هەتا ئەمڕۆكەش زۆر جار خودا بەهۆی پیاوی بەدكارەو، نیسلام سەردەخا. دەلێن: ئەم پیاو ناوی قزمان بوو، رافقەنووسان وایان لەقەڵەم داو، كە قەزمان بەكافری مردبێ، یابە فاسقی.

۲- زانیان دەرموون: خۆ كوژ بەدكارو فاسقە، بەلام بە خۆكوژین كافر نابێ، كەواتە: ئەبەدی نابێ لەدۆخا.

۳- ناوێشانی باش ناشكرا بكرێ باشە، وەك: ئەو بگوترێ: مامۆستا مەلا عەبدولكەریمی بیارە زانیەکی گەورەیه، كاكە احمد شیخ وەلی خوابوو، خەواریقی شەری لێ ببنراو بۆ ئەم بڕگەیه ئیمامی عەسقلانی لە فەتحولباریدا بەدەق دەرموو: (وفي الحديث جواز اعلام الرجل الصالح بفضيلة تكون فيه).

۴- بەبێ ڕاجیایی، بەپێی دەقی ئایەتی قورئان، هەموو گوناھێ بێجگە لە ھاوێی بڕیاردان بۆ خودای گەورە، ئەگەری لێخۆشبوونی هەیه وە زۆربەي ئەم هەوالانەي كە پێغەمبەر (دروودی خودی لێ بێ) لەم بارەیهو ڕایگەیان دوون لەم جۆرەن، لەبەر ئەو بۆ ئێمە واباشە لەم كاتا نەداعیرت و پەندو دەرس و وانە لەفەرموودەكە و ناوڕۆكەكەي و مریگرین، ئەوێك گومانی بە دوقسەي خراب بەم جۆرەكەسانەي لەم

جوڑہ فہرموودانہ دا ناوبراوان بکہین، چونکہ زورینہیان لہوہ دوا
نیسلام بوون مروی باشیان لی دمرچووه.

۱۵۷۲- عن یزید بن ابی عیینہ رحمہ اللہ تعالیٰ قال: رأیتُ اثرَ ضربَةٍ
فِی سَاقِ سَلَمَةَ بنِ الاکوع (رضی اللہ عنہ) فَقُلْتُ: یا ابا مُسْلِمٍ مَا هَذِهِ الضَّرْبَةُ؟
فَقَالَ هَذِهِ ضَرْبَةٌ اَصَابَتْنِیْ یَوْمَ خَبَرَ فَقَالَ النَّاسُ اَصِیْبَ سَلَمَةُ فَاتَّيْتُ النَّبِیَّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ) فَتَفَّتْ فِیْهِ ثَلَاثَ نَفَاسَاتٍ فَمَا اسْتَكْتَبْتُهَا حَتَّى السَّاعَةِ (الحديث:
۴۲۰۶) (۳۴۰).

یہ زیدی کوری تہو عوبہید (رحمہتی خودای گہورہی لی بی)
فہرمووی: شوینی برینی گورزیکی کوئم بہ لاقی سہلہمہی کوری تہو عوبہ
بینی، پیم گوت: تہو موسلیم! تہم جینگہ برینہ کوئمہ چییہ؟ فہرمووی:
لہرؤزی غہزای خہیبہردا تہم برینہم لا کرا، خہلککہ ہاواریان لی ہہلسا:
ئای سہلہ پیکرا! منیش لہسہر تہو حالہ چوومہ خزمہتی پیغہمہر (درودی
خودای لی بی) پیغہمہر بہتہری دہمی پیرؤزی سی جار پفی لہ شوینی زامہ
سہختہکہ کرد، تیر واکاک بووہ لہوساکاوہ ہہتا نیستاسکالام نہمالہ دہستی.

پوونکر دہوہ:

بروانہ: تاج/ ۸ ل/ ۲۲۵ ف/ ۴ ز/ ۹۰ غہزای خہیبہر. تہم فہرموودمیہ
جواردہہم فہرموودمیہ لہ فہرموودہسیانی (ثلاثی) یہکانی صہحیحی
بوخاری، بروانہ: فہرموودہی ژمارہ: ۱۲۴۰ تہجرید = ۳۰۴۱ فہتج = بہرگی
سییہم لاپہرہ: ۳۶۴. بروانہ: ژمارہ: ۱۵۴۱ تہجرید.

۱۵۷۳- عن انس (رضی اللہ عنہ) يَقُولُ اَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ)
بَيْنَ خَبَرَ وَالْمَدِينَةِ ثَلَاثَ لَيَالٍ يَنْتَبِهُ عَلَیْهِ بِصَفِيَّةَ فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ اِلَیْ وَلِیْمَتِهِ وَمَا
كَانَ فِیْهَا مِنْ خُبَرٍ وَلَا لَحْمٍ وَمَا كَانَ فِیْهَا اِلَّا اَنْ اَمَرَ بِالْاِلْطَاعِ فَبَسِطْتُ فَاَلْقَى

عَلَيْهَا التَّمْرَ وَالْأَقِطَ وَالسَّمْنَ فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ: اخَذَى امْهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُهُ؟ قَالُوا: اِنْ حَجَبَهَا فَهِيَ اخَذَى امْهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَإِنْ لَمْ يَحْجُبْهَا فَهِيَ مِمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ فَلَمَّا ارْتَحَلَ وَطَأَ لَهَا خَلْفَهُ وَمَدَّ الْحِجَابَ. (الحديث: ٤٢١٣، طرفه سبق في: ٣٧١ تجريد = ٦١٠ فتح = بقرطی/ ٣ ل - ٢٤٨) (٣٤١).

نه نهس (رمزی خودای لی بی) دمفه رموی: پیغه مبهر (دروودی خودای لی بی) له پاش تهاو بوونی غه زای خه یبهر، له جیگه یی، له نیوانی خه یبهر و مه دینه دا، سی شه و مایه وه، صه فیه ی کچی حویه بیان بو گواسته وه، من خوّم خو لکی موسولمانانم ده کرد بو سه رنانی شای، نانی شایه که نان و گوشتی تیا نه بوو، تهنیا بریتی بوو له وه که حه زرمّت (دروودی خودای لی بی) فه رمانی کرد سفره کانیان راخت و هنی خورما و که شک و روّیان هه لدرشته سه ریان و ده ستیان کرد به خواردنی! نیتر نه وه نانی شای یه که ی پیغه مبهر بوو، که کردی بو صه فیه، موسولمانانیش له ناو خو یانا که وتنه مقومقو: ئایا صه فیه یه کی که دمی له دایکانی موسولمانان، یا که نیزه کا دمی له که نیزه که کانی پیغه مبهر؟ نه نجا گوتیان: نه که ر پیغه مبهر (دروودی خودای لی بی) په رده ی گرتنه وه بو ی نه وه ژنیه تی و دمی به دایکی موسولمانان، نه گینا نه وه که نیزه کیه تی و نابی به دایکی موسولمانان، جاکاتی پیغه مبهر (دروودی خودای لی بی) که وتنه ری له پاشکوی خو یه وه جیگه ی بو خوش کردو خسته ی پاشکوی خو ی و چارشوی بو گرتنه وه تا خه لک نه یبینن). (تاج/ ٢ ل/ ٩٣ ز/ ٤٠ ف/ ٣- نانی شای).

١٥٧٤ - عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ مُتَعَةِ النِّسَاءِ يَوْمَ خَيْبَرٍ وَعَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَنْسِيَةِ (الحديث: ٤٢١٦، اطرافه في: ٥١١٥، ٥٥٢٣، ٦٩٦١) (٣٤٢).

(٣٤١) راجع رقم: ٢٢٥ تجريد - المترجم .

(٣٤٢) اخرجه مسلم في النكاح، باب: نكاح المتعة وبيان انه ابيح ثم نسخ ، وفي الصيد و

نیمامی علی (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: لهکاتی غهزای خه یبهردا، پیغه مبهرد (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: لهکاتی غهزای خه یبهردا، پیغه مبهرد (دروودی خودای لی بی) ژن سیغه گردنی قهدهغه کرد، ههروا خواردنی گوشتی کهری مالیشی قهدهغه کرد. (بېروانه: تاج/۲ ل/۱۴۷ ز/۶۰- باسی سیغه کردن حهرامه ف/۱+۲+۳+۴).

۱۵۷۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَيْبَرٍ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ وَلِلرَّاحِلِ سَهْمًا. (الحديث: ۴۲۲۸، طرفه في: ۱۱۸۲ تجريد = ۲۸۶۳ فتح = بقرطی/۳ ل - ۳۱۰).

۱۵۷۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ بَلَّغْنَا مَخْرَجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ بِالْيَمَنِ فَخَرَجْنَا مُهَاجِرِينَ إِلَيْهِ اَنَا وَاخْوَانِي لِي اَنَا اصْغَرُهُمْ اَحَدُهُمَا أَبُو بُرْدَةَ وَالْآخَرُ أَبُو رُحْمٍ اَمَّا قَالَ: فِي بَضْعٍ وَاَمَّا قَالَ: فِي ثَلَاثَةِ وَخَمْسِينَ اَوْ اثْنَيْنِ وَخَمْسِينَ رَجُلًا مِنْ قَوْمِي فَرَكِبْنَا سَفِينَةً فَالْقَتْنَا سَفِينَتَنَا اِلَى النَّجَاشِيِّ بِالْحَبَشَةِ فَوَافَقَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَاقَمْنَا مَعَهُ حَتَّى قَدِمْنَا جَمِيعًا فَوَافَقَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ افْتَتَحَ خَيْبَرَ.

وَكَانَ اِنَاسٌ مِنَ النَّاسِ يَقُولُونَ لَنَا: يَغْنِي لاهِلِ السَّفِينَةِ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهَجْرَةِ وَدَخَلَتْ اَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ وَهِيَ مِمَّنْ قَدِمَ مَعَنَا عَلَى حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَائِرَةً وَقَدْ كَانَتْ هَاجَرَتْ اِلَى النَّجَاشِيِّ فِيمَنْ هَاجَرَ فَدَخَلَ عُمَرُ عَلَى حَفْصَةَ وَاَسْمَاءَ عِنْدَهَا فَقَالَ عُمَرُ: حِينَ رَأَى اَسْمَاءَ مِنْ هَذِهِ قَالَتْ اَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ: قَالَ عُمَرُ: الْحَبَشِيَّةُ هَذِهِ الْبَحْرِيَّةُ هَذِهِ؟ قَالَتْ اَسْمَاءُ: نَعَمْ قَالَ: سَبَقْنَاكُمْ بِالْهَجْرَةِ فَتَحْنُ اِحَقُّ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْكُمْ فَغَضِبَتْ وَقَالَتْ: كَلَّا وَاللَّهِ كُنْتُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُطْعِمُ جَائِعَكُمْ وَيَعْظِي جَاهِلَكُمْ وَكُنَّا فِي دَارٍ اَوْ فِي اَرْضِ الْبُعْدَاءِ الْبُعْضَاءِ بِالْحَبَشَةِ وَذَلِكَ فِي اللَّهِ وَفِي رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاَيُّمُ اللَّهِ لَا اطْعَمُ طَعَامًا وَلَا اشْرَبُ شَرَابًا حَتَّى اذْكُرَ مَا قُلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ كُنَّا نُؤْذِي وَنُخَافُ

وَسَادَكُرْ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاسْأَلْهُ وَاللَّهُ لَا اكْذِبُ وَلَا اَزِيغُ وَلَا اَزِيدُ عَلَيْهِ.

فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ اِنَّ عُمَرَ قَالَ كَذَا وَكَذَا؟ قَالَ: فَمَا قُلْتَ لَهُ؟ قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: كَذَا وَكَذَا قَالَ: لَيْسَ بِأَحَقَّ بِي مِنْكُمْ وَلَهُ وَلَا صَحَابِهِ هِجْرَةٌ وَاحِدَةٌ وَلَكُمْ اَتُمُّ اَهْلُ السَّفِينَةِ هِجْرَتَانِ (الحديث: ٤٢٣٠، اطرافه في: ٣١٣٦، ٣٨٧٦، ٤٢٣٣) (ر: ١٥٧٨ تجريد) (٣٤٣).

نهبومووسا (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: لہیہ مہن بووین خہبہرمان ژنہوت کہ پیغہمبہر (درودی خودی لی بی) کوچی کردووہ بو مہدینہ، جا خوّم و دووبرام و پہنجاوسی کہسی تر لہ خزمہکانم کوچمان کرد بؤلای، من بچووکی ہہردوو براگانم بووم، کہ یہکیکیان نہبو بوردهو نہوی تریاتن نہبورہم بوو، سواری پاپوړی بووین لہ حہبہش لہلای نہجاشی ہہلی پشتین، ولہوئی تووشی جہعفری کوری نہبوتالیب و ہاورپکانی بووین، کہ نہوانیش لہتاو زولم و زوری ناموسولمانہکانی مہککہ و بی دمرہتانی رہویان کردبوو بو حہبہشہ، جہعفر (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (درودی خودی لی بی) ئیمہی ناردووہ بو ئیرہ وہ فہرمانی پا کردووین کہ ئیرہ بمینینہوہ، ئیوہش لہگہل ئیمہ بمیننہوہ، ئیر ئیمہیش ماینہوہ لہگہلیانا، ہہتا کاتی گشتمان پیکہوہ ہاتینہوہ.

وا رپکہوت کہچوینہ خزمہتی پیغہمبہر (درودی خودی لی بی) نہوکاتہ بوو کہ ہلای خہیبہری فہتج کردبوو، جا بہشہ پشکی لہتالانی خہیبہر بو ئیمہیش دانا یا فہرمووی: بہشی ئیمہشی دا لیی، نہوہی کہ لہکاتی گرتنی ہلای خہیبہردا لہوئی نہبووبی پیغہمبہر (درودی خودی لی بی) بہشی بوئی دانہناوہ، بیجگہ لہ ئیمہ، کہتاقمہی پاپوړہکہ بووین، جگہ لہ جہعفر و ہاورپکانی، بہشی نہوانیشی دانا لہگہل نہوانا، جاہی واہہبووپیمان دہگوت:

ئىمە لە كۆچ كردندا واين لە پيش ئيووه، پوژى ئسمای كچى عومەيس كه يەكئىك بوو لە دەستەى گەمئىكه، دەچى بو ديدەنى حەفصە، عومەريش دەچى بو لايان، ئەسماء لەوى دەبينا، بە حەفصەى كچى دەلى: ئەم ژنە ئەو ئەسمائەيه كه لە حەبەشه بوو، لەو لە دەرياوه هاتۆتەوه؟ ئەسماء دەلى: بەلى ئەوم، عومەر دەلى: بۆكۆچ كردن ئىمە واين لە پيش ئيووه، گەواتە: ئىمە لە ئيوه لە پيشترين بە پيغەمبەر (درووى خودى لى بى) ئەسمائيش توورپەدەبى و دەلى: درۆت ئەى عومەر! نەخىر نە بەخودا وانىيە، چونكه ئيوه لەخزمەتى پيغەمبەردا بوون وخۆى خەمى خواردوون و سەرەوگارى كاروبارى ئيوهى كردووو برسيتانى نان و ئاوداوو، نادانتانى تەمى و ئامۆژگارى كردووو...

وهلی ئیّمه لهحه بهشه بووین و له دووره ولات بووین و له ناو بیگانان و ناحهزان دا ژیاوین، گه لّی داماو و بیّ نازبووین ئه مهش که بووه و قه بوولمان کردووه هه مووی له پیناوی پرمزای خوداو، له پیناوی ئایینی پیغه مبهری ئه و دا بووه، جا سویندبی به خودا نه نان دهخۆم و نه ئاو دهخۆمه هه تا ئه م قسه ی تویه ئه ی عومه ر! نه گیرمه وه بۆ پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) ئیّمه ئازار و ئه شکه نجه دهدراین و تالاومان دهنۆشی و دهرسی نراین، وه ئه مانه هه مووی باس ده که م بۆ پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) وه به باشی لکّی ده پرسم، ده سا به و خودایه رپّک و راست عهرزی ده که م، نه درۆی تیاده که م و نه راوه رپۆیی، وه نه لیّ پتر ده که م.

جا كه پيغەمبەر (دروودی خودای لی بی) هات، گوتم پیی: ئەى پيغەمبەرى خودا! عومەر واوا دەلى: فەرمووی (دروودی لەسەر) ئەى تۆجیت پیی گوتم). گوتم: واوام پی گوتم: فەرمووی: (عومەر لە ئیوه لە پیشتەر نییه بەمن، وه بۆ ئەو وبۆ هاوړپیکانی یهك كۆچ ههیه، بەلام بۆ ئیوه كەدەستەى كەمێكەن دوو كۆچتان بۆههیه! ئەسماء فەرمووی: ئیتەر ئەبو مووسا و

دانیشتوانی ناو پاپۆرەکه، که له حەبەشەووە لەگەڵ من دا کۆچیان کردبوو بۆ مەدینە، دەستەدەستە دەهاتن بۆلای من و ئەم فەرموودەیەیان لی دەپرسیمەووە، شت نییە لەم جیهانەدا که وەک ئەم مژدەیی پیغەمبەرە (دروودی خودای لی بێ) ئاوا شادمانیان بکاو، ئاوا لە دایانەدا گەورەو دڵ خوشکەرەبێ ئەسمە فەرمووی: گەلی جار ئەبو موسا، کەخۆی یەکیەک بوو لە سەر نشینەکانی پاپۆرەکه، لە خوشیانان ئەم فەرموودەیی دووبارەو سێ بارە پا دەگێڕامەووە! (تاج/ ۴ ل ۳۲۷ ز - ۱۰۲ ف - ۱ باسی: کۆچی دەستەیی گەمیەکە).

۱۵۷۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَيْ لَا غِرْفَ اصْوَاتِ رُقَّةِ الْأَشْعَرِيِّينَ بِالْقُرْآنِ حِينَ يَدْخُلُونَ بِاللَّيْلِ وَاعْرِفَ مَنَازِلَهُمْ مِنْ اصْوَاتِهِمْ بِالْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ وَأَنْ كُنْتُ لَمْ أَرِ مَنَازِلَهُمْ حِينَ نَزَلُوا بِالنَّهَارِ وَمِنْهُمْ حَكِيمٌ إِذَا لَقِيَ الْخَيْلَ أَوْ قَالَ الْعَدُوَّ قَالَ لَهُمْ إِنَّ أَصْحَابِي يَأْمُرُونَكُمْ أَنْ تَنْظُرُواهُمْ. (الحدیث: ۲۳۲/ ۴) (۳۴۴).

ئەبو موسا (رمزای خودای لی بێ) فەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لی بێ) فەرمووی: (دەنگی کاروانی ھاوڕێییانی ئەشعەری دەناسمەووە، لەشەودا که دەرۆنەووە بۆمائلەووە، بەھۆی خوێندنی قورئانەووە دەیان ناسمەووە، گەرچی بەرپۆزیش مائە کانیانم نەدیووە نازانم لەکوێ دادەنیش، حەکیم یەکیەکە لەوان پیاوێ دانای وایان تیا دایە کاتی دەگا بە لەشکری دوژمن، بەبێ پەر واپێیان دەلی: ھاوڕێکانم فەرمانتان پێ دەکەن کە چاومڕوانیان بکەن واتە: دەلی بە ھاوڕێییانی خۆی: ئەی دەستەسوار! باپێکەووە برۆین بۆسەر دوژمن، یادەلی بە لەشکری دوژمن: ئەی سوپای دوژمن! ئەگەر ئێو نازان و مەردن و ترسنۆک و کوونی نین، مەرپۆن و رامەکەن هەتا کوێمە ئەی منیش دین، ئەوسا بۆتان دەر دەکەوێ کە کێ نازیە). (تاج/ ۵ ل - ۲۲۷ ز - ۶۳ ف - ۳ مەزناھی ئەبو موسا).

۱۵۷۸- وَ عَنْهُ قَالَ أَبُو مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ أَنْ افْتَتَحَ خَيْبَرَ فَقَسَمَ لَنَا وَلَمْ يَقْسِمْ لِاحِدٍ لَمْ يَشْهَدْ الْفَتْحَ غَيْرَنَا (الحديث: ٤٢٣٣، اطرافه في: ٣١٣٦، ٣٨٧٦، ٤٢٣٠).

واتای نهم فهرمودمیه له تهرمفی/ ٤٢٣٠ی دا رابورد = ١٥٧٦ تجرید.

۱۵۷۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ تَزَوَّجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَيْمُونَةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ وَبَنَى بِهَا وَهُوَ حَلَالٌ وَمَاتَتْ بِسَرَفٍ. (الحديث: ٤٢٥٩، طرفه في: ٨٤٥ تجرید = ١٨٤٠ فتح).

نیبنو عبباس (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) کاتی مهیموونهی هاوسهری مارهکرد لهئیحرامدا بوو، لهئیحرامی عهمره تول قهزادا بوو، کاتی گواستیهوه بی ئیحرام بوو، مهیموونه (رمزای خودای لی بی) لهسهرف نهمری خودای کرد، که جیگهیهکه شهش میل لهمهکهکهوه دووره).

پوونکردنهوه:

نهم فهرموودانه دوورو نزیك پهیوهندی یان به خهیههرهوه ههیه فهرموودهی ژماره: ١٥٧٩ نهبی، که پهیوهندی بهعهمره تول قهزاوه ههیه، که نهویش لهپریزی غهزاكانه.

مهیموونه ناوی (بره) بوو، پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) ناوی مهیموونه، چهوت فهرموودهی له بوخاریدا ههیه، بویه پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) (دروودی خودای لی بی) ناوی مهیموونهی گوپری چونکه پئی ناخوښ بوو که بگوتری: پیغهمبهر لهلای بهرپروه دمرچووو، برپوانه: ژماره: ١٥٤ تهجرید + تاج/ ١٠ ل/ ١٦٣ ف/ ٤+ ٣ ز/ ٦٥- گوپینی ناوی ناشیرین) مهیموونه (رمزای خودای لی بی) دواهمین ژنی گوازاوهی پیغهمبهر بوو که مردووه دروودی خوا له پیغهمبهر و رمزای خوا له ههموو هاوسهرهکانی بی.

غزای مؤتہ له ولایتی شام (غزوة مؤتہ من ارض الشام)

۱۵۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فِي غَزْوَةِ مُؤْتَةَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنْ قُتِلَ زَيْدٌ فَجَعَفَرٌ وَإِنْ قُتِلَ جَعَفَرٌ فَعَبْدُ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: كُنْتُ فِيهِمْ فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ فَالْتَمَسْنَا جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَوَجَدْنَاهُ فِي الْقَتْلَى وَوَجَدْنَا مَا فِي جَسَدِهِ بَضْعًا وَتِسْعِينَ مِنْ طَعْنَةٍ وَرَمِيَةٍ. (الحديث: ۴۲۶۱، طرفه في: ۴۲۶۰) (انظر رقم: ۱۴۷۸ تجريد) (۳۴۵).

عہدوئلای کوری عومہر (رمزی خودایان لی بی) فہرمووی: لہ غزای مؤتہ دا،
حہ زہمت (دروودی خودای لی بی) کاتی سوپاکہی بہر پیکردو زہیدی کوری حاریسہی
کرد بہ سہر کردہی سوپاکہ، فہرمووی: (نہ گہر زہید کوژرا نہوا جہ عفر لہ
شوینی نہو سہر کردہی، نہ گہر جہ عفریش کوژرا عہدوئلای کوری پہواحہ
سہر کردہی). ٹیبنو عومہر (رمزی خودایان لی بی) فہرمووی: خوُم لہو غزایہ دا
نامادہ بووم، کاتی گہر این بو تہرمہ کہی جہ عفری کوری نہ بوتالیب، کہ
دوژیمانہوہ لہناو کوژراوہ کان دا، زیاتر لہ نہوود زامی سہرہ پم و دہمہ شیرو
تیری پٹوہ بوو). (تاج/ ۸/ ل ۲۴۴/ ز ۱۰۰/ ف ۱- سہرباسی غزای مؤتہ لہ ولایتی
شام) + (تاج/ ۵/ ل ۱۴۳ و ۳۲- ف ۱+ بہرگی یہ کہم تاج/ ۱/ ل ۵۳۰/ ف ۳/ ز ۱۹۷-
گریان بہ بی دہنگی).

۱۵۸۱- عَنْ اسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقُولُ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْحُرْقَةِ فَصَبَحْنَا الْقَوْمَ فَهَزَمْنَاهُمْ وَلَحِقْتُ أُنَا وَرَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا غَشِيَنَاهُ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَكَفَّ الْأَنْصَارِيُّ عَنْهُ فَطَعَنَتْهُ بِرُمْحِي حَتَّى قَتَلْتُهُ فَلَمَّا قَدِمْنَا بَلَغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا اسَامَةُ

اَقْتَلْتُهُ بَعْدَ مَا قَال: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قُلْتُ: كَانَ مُتَعَوِّدًا فَمَا زَالَ يُكْرِرُهَا حَتَّى تَمَّيْنْتُ
أَنِّي لَمْ أَكُنْ اسْلَمْتُ قَبْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ (الحديث: ٤٢٦٩، طرفه في: ٦٨٧٢) (٣٤٦).

نوسامه‌ی کوپی زهید (رمزای خودا له‌خوی و باوکی بی) فه‌رمووی:
پیغهمبهر (رمزای خودای لی بی) له‌شکری بووین، پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی)
ناردینی بو سهره‌ووی حورمه‌ه، له‌گهل به‌یانا دامان به‌سهریانا، وه‌خویان بو
رانه‌گیراو شکان، وه‌من و پیاوکی نه‌نصاری نیشتینه سهر پیاو لی‌هوان،
ده‌ورده‌مان داو گرتمان‌ه ناو، له‌م ده‌مه‌دا ده‌ستی کرد به‌گوتنی: (لا اله الا الله)
نیتر نه‌نصارییه که‌وازی لی‌هینا، به‌لام من دامه‌بهرم، هه‌تا کوشتم.

که‌هاتینه‌وه نه‌م هه‌واله‌ه گه‌یشته‌وه به‌پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی)
فه‌رمووی: (نه‌ی نوسامه‌! شتی وات کردووه، نه‌و که‌ گوتی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، نیتر
چون ده‌ستت تی چوو؟) عهرزیم کرد: قوربان! به‌راستی نه‌بوو، نه‌ی ویست
به‌و بیانوووه خوی رزگار بکا له‌ده‌ستم به‌لام پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی) نه‌م
وه‌لامه‌ی منی به‌دل نه‌بوو، بویه بو سهرزه‌نشتی من هه‌رده‌یفه‌رموو: (پاش
نه‌وه‌که‌ نه‌وووشه‌ پیرۆزه‌ی گوت چون کوشتت؟) نیتر نه‌وه‌نده‌ی دووباره
کرده‌وه، له‌دل‌ه‌وه‌ه خۆزگه‌م خواست که‌ نه‌م که‌تنه‌م به‌سهر نه‌هاتایه، ته‌نانه‌ت
نه‌گه‌ر به‌و نه‌گه‌ره‌یش بوایه که‌ هه‌تا نه‌و رۆزه‌ موسولمان نه‌بوومایه و پاش
نه‌م داستان‌ه نی‌سلام ببومایه، هه‌تا له‌سه‌رده‌می نی‌سلاما تووشی تاوانی
که‌وره‌ی وانه‌ بوومایه).

پووونکردنه‌وه:

نه‌م غه‌زایه‌ ناوداره‌ به‌ غه‌زای غالیبی له‌یسی که‌لبی له‌م غه‌زایه‌ دا غالیب
خوی سهرکرده‌بوو، له‌مانگی رده‌م‌زانی سالی حه‌وتی کۆچی دابوو، خیلی
به‌نی عه‌ون و به‌نی عه‌بدی شه‌عله‌به‌، له‌ مه‌یفه‌عه‌ی بوون، له‌ پشت به‌تن

نه خله وه، له ناوچه ی نه جد، له مه دینه وه ههشت بهرید دووره، له شکره که سه دوسی پیاو بوون ده لێن: ئه م ئایه ته ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ سه باره ت به م غه زایه دابه زیوه. برپاوه: ژماره: ۱۵۳۵ ت = ۴۰۱۹ + (تاج/ ۸ ل/ ۱۱۴ ف/ ۳ ز/ ۴۳ - خه بات و غه زا ده بی له پیناوی نایین دابی).

۱۵۸۲- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَبْعَ غَزَوَاتٍ وَخَرَجْتُ فِيمَا يَنْعَثُ مِنَ الْبُعْثِ تِسْعَ غَزَوَاتٍ عَلَيْنَا مَرَّةً أَبُو بَكْرٍ وَمَرَّةً اسَامَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا). (الحديث: ۴۲۷۰، اطرافه في: ۴۲۷۱، ۴۲۷۲، ۴۲۷۳) (۳۴۷).

سه له مه ی کوری نه کووه (رمزای خودی لێ بێ) فه رمووی: جهوت غه زام له گه ل پیغه مه رخوی کردووه، وه له گه ل نیرده ی سه ربازی دا که پیغه مبه ر (دروودی خودی لێ بێ) دهیناردین به لایه کا، بو نو غه زای ترچوو، جاری له م نوچاره ئه بو به کری سه دیق سه رکرده مان بوو، جاری کیش ئوسامه بوو (رمزای خودیان لێ بێ).

غه زای فه تخی مه که له ره مه زانا (غزوة الفتح في رمضان)

۱۵۸۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ فِي رَمَضَانَ مِنَ الْمَدِينَةِ وَمَعَهُ عَشْرَةُ أَلْفٍ وَذَلِكَ عَلَى رَأْسِ ثَمَانِ سِنِينَ وَنِصْفٍ مِنْ مَقْدَمِهِ الْمَدِينَةَ فَسَارَ هُوَ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى مَكَّةَ يَصُومُونَ حَتَّى بَلَغَ الْكَدِيدَ وَهُوَ مَاءٌ بَيْنَ غُسْفَانَ وَقُدَيْدٍ افْطَرُوا وَافْطَرُوا. (الحديث: ۴۲۷۶، طرفه في: ۸۹۶ تجريد = ۱۹۴۴ فتح = بقرطی/ ۲ ل - ۲۸۱) (۳۴۸).
واتاکه ی رویشت له پی شه وه.

(۲۴۷) اخرجه مسلم في الجهاد و السير ، باب: عدد غزوات النبي (صلى الله عليه وسلم) رقم: ۱۸۱۵ .

(۲۴۸) اخرجه مسلم في الصيام ، باب: جواز الصوم و الفطر للمسافر .. رقم: ۱۱۱۳ .

۱۵۸۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رَمَضَانَ إِلَى حُتَيْنٍ وَالنَّاسُ مُخْتَلِفُونَ فَصَائِمٌ وَمُفْطِرٌ فَلَمَّا اسْتَوَى عَلَى رَاحِلَتِهِ دَعَا بِإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ أَوْ مَاءٍ فَرَضَعَهُ عَلَى رَاحَتِهِ أَوْ عَلَى رَاحِلَتِهِ ثُمَّ نَظَرَ إِلَى النَّاسِ فَقَالَ الْمُفْطَرُونَ لِلصَّوْمِ افْطَرُوا. (الحديث: ۴۲۷۷، طرفه في: ۹۸۹۶ ت = ۱۹۴۴ ف = بقرطی/۲ ل/۲۸۱) (۳۴۹).

ديسان ئيېنو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) فەرموۋى: پېغەمبەر (دروودى خودى لى بى) لەپاش فەتھى مەككە، كە لەمانگى رەمەزانا ئەنجامى دا چوو بۆ فەتھى حونەين، لەرېگە موسولمانان بوون، بەدوو دەستەو: ھەبوو بەرپۆزوو بوو، ھەشيان بوو بەرپۆزوو نەبوو، جاكاتى پېغەمبەر (دروودى خودى لى بى) سوارى ولاخەكەى بوو، ومړېك جېگەى خۆى گرت لەسەر پىشتى، ويستى نيشانى لەشكرەكەى خۆى بىداكە خۆى لەم سەفەرەدا بەرپۆزوو نابى، بۆيە وائىستا پۆزوو دەشكىنى، جابۆ ئەم مەبەستە داواى جامى شير، ياناۋى كرد، وەلەسەر لەپى خۆى دايانا، يافەرموۋى: لەبەردەمى خۆيا لەسەر پىشتى ولاخەكە دايانا، ھەتا لەشكرەكە سەپرى بكەن و ببينن كەوا پېغەمبەر پۆزوو دەشكىنى، تا ئەوانىش چاۋى ئى بكەن و پۆزوو دەكەيان بشكىن. تەننەت ئەوانەى كە بە پۆزوو نەبوون دەيانگوت بەرپۆزوو دەوانەكان: پۆزووكانتان بشكىن).

پەروەردەنەو:

ئەم فەرموودەيە جۆرەكېشەيەكى واتيادا:

۱- پېغەمبەر (دروودى خودى لى بى) لەمانگى شەوالدا، واتە: لە شەشەلان دا، غەزاي حونەينى ئەنجام دا، نەوەك لەرەمەزانا.

٢- رهنك بن نهم رُوِزُووه رُوِزُووى سوننه تي شه شهلان بوويي (بروانه: تاج/ ٨
ل/ ٢٢٨ ز/ ٩٥- غه زاي فته تي مه ككه + بهرگي/ ٨ ل/ ٢٣٧ ز/ ٩٦- غه زاي
حونهين).

١٥٨٥- عن عروة بن الزبير (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا سَارَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفَتْحِ فَلَبَّغَ ذَلِكَ قُرَيْشًا خَرَجَ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ
وَحَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ وَبُدَيْلُ بْنُ وَرْقَاءٍ يَلْتَمِسُونَ الْخَبَرَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) فَاقْبَلُوا يَسِيرُونَ حَتَّى اتَّوَا مَرَّ الظُّهْرَانِ فَإِذَا هُمْ بِبِرَّانٍ كَانَتْهَا بِرَّانُ عَرْفَةَ فَقَالَ
أَبُو سُفْيَانَ: مَا هَذِهِ لَكَانَتْهَا بِرَّانُ عَرْفَةَ؟ فَقَالَ بُدَيْلُ بْنُ وَرْقَاءٍ: بِرَّانُ بَنِي عَمْرٍو فَقَالَ
أَبُو سُفْيَانَ: عَمْرٍو أَقَلُّ مِنْ ذَلِكَ فَارَاهُمْ نَاسٌ مِنْ حَرَسِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) فَادْرَكُوهُمْ فَاخْدُوهُمْ فَاتَّوَا بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
فَاسْلَمَ أَبُو سُفْيَانَ.

فَلَمَّا سَارَ قَالَ لِلْعَبَّاسِ: اخْسِ ابَا سُفْيَانَ عِنْدَ حَطَمِ الْخَيْلِ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَى
الْمُسْلِمِينَ فَحَبَسَهُ الْعَبَّاسُ فَجَعَلَتْ الْقَبَائِلُ تَمُرُّ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَمُرُّ
كَتَيْبَةً كَتَيْبَةً عَلَى أَبِي سُفْيَانَ فَمَرَّتْ كَتَيْبَةٌ قَالَ يَا عَبَّاسُ: مَنْ هَذِهِ؟ قَالَ: هَذِهِ غِفَارُ
قَالَ: مَا لِي وَلِغِفَارٍ ثُمَّ مَرَّتْ جُهَيْنَةُ قَالَ: مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَرَّتْ سَعْدُ بْنُ هُذَيْمٍ فَقَالَ
مِثْلَ ذَلِكَ وَمَرَّتْ سُلَيْمٌ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى أَقْبَلَتْ كَتَيْبَةٌ لَمْ يَرَ مِثْلَهَا قَالَ: مَنْ
هَذِهِ؟ قَالَ: هَؤُلَاءِ الْأَنْصَارُ عَلَيْهِمْ سَعْدُ بْنُ عُבَادَةَ مَعَهُ الرَّايَةُ فَقَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ:
يَا ابَا سُفْيَانَ الْيَوْمَ يَوْمُ الْمَلْحَمَةِ الْيَوْمَ تُسْتَحْلُ الْكَعْبَةُ فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: يَا عَبَّاسُ حَبِّدَا
يَوْمَ الدَّمَارِ.

ثُمَّ جَاءَتْ كَتَيْبَةٌ وَهِيَ أَقَلُّ الْكَتَائِبِ فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
وَاصْحَابُهُ وَرَايَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ فَلَمَّا مَرَّ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِأَبِي سُفْيَانَ قَالَ: أَلَمْ تَعْلَمْ مَا قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ؟ قَالَ:
مَا قَالَ؟ قَالَ: كَذَا وَكَذَا فَقَالَ: كَذَبَ سَعْدُ وَلَكِنْ هَذَا يَوْمٌ يُعْظَمُ اللَّهُ فِيهِ الْكَعْبَةُ
وَيَوْمٌ تُكْسَى فِيهِ الْكَعْبَةُ قَالَ: وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تُرَكَّزَ

رَأَيْتُهُ بِالْحَجُّونِ قَالَ عُرْوَةُ وَاخْبَرَنِي نَافِعُ بْنُ جُبَيْرٍ بْنُ مُطْعِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْعَبَّاسَ يَقُولُ لِلزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ هَا هُنَا أَمْرُكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تَرْكُزَ الرَّأْيَةَ قَالَ: وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَئِذٍ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ أَنْ يَدْخُلَ مِنْ أَعْلَى مَكَّةَ مِنْ كَدَاءٍ وَدَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ كَدَاءٍ فَقَتِلَ مِنْ خَيْلِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَوْمَئِذٍ رَجُلَانِ حُبَيْشُ بْنُ الْأَشْعَرِ وَكَرُزُ بْنُ جَابِرٍ الْفَهْرِيُّ). (الحديث: ٤٢٨٠، طرفه في: ١٢١٨ تجريد = بقرطی / ٣٤٣-٣٥٠).

عوروہی کو پری زوبہیر (رمزی خودای لی بی) دمفہرموی سالی نازاد کردنی مہککہ، پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) کہوتہرپی بہرہو مہککہ، کاتی بی برواکانی قورہیش بہمہدمزانن نہبو سوفیانی کو پی حہربو حہکیمی کو پی حیزام و بودہیلی کو پی و مرقا لہمہککہ دہردہچن و دین بہرہو نہوان ہتا سووسہی ہہوائی حہزرت بکہن، ملی پی دہگرن تا دہگنہ مہرو زمہران لہوی دمروانن وا ریزہ ناگریکی زور زور، و ہک ناگری شہوی عہرفہ ناوا زور دہگری و دیارہ و دہلئی چراخانہ، نہبوسوفیان دہلی: نہم ہمگہ ناگرہ چییہ؟ دہلئی چراخانہ شہوی عہرفہیہ، بو دہیل دہلی: ناگری بہنی عہمرہ، نہبوسوفیان دہلی: لہکوی بہنی عہمر نہوہندہ دہبن؟! چہند کہسی لہ پاسہوانانی پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) نہم زہلامانہ دہبینن و دہچن بویان و دہیانگرن و دہیانبہن بولای پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) لہوی نہبو سوفیان موسولمان دہبی.

پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) کہ دہکہویتیہ پی بہعہبباس دمفہرموی: لہکویدا ریگہکہ تہنگہبہر دہبیہوہو سوارہکان کہلہکہ دہبہستن نالہویدا نہبو سوفیان رابگرہ ہہتا بہچاوی خوی بہباشی سوپای نیسلام ببینی

وبزانی که لهوزدی ئەودا نییه و ئیتێر خەیاڵی بەرابەر وەستانی لەشکری نیسلام لەکەللەیی خۆی دەرکا، عەبباس لەویدا رایدەگرێ، ھۆزەکان پۆل پۆل لەخزمەتی پیڤەمبەردا (دروودی خودای لێ بێ) ریز بوون و دەستیان کرد بە پۆشتن و پۆل لەدوا پۆل بەسەر ئەبوسوفیاندا تێ دەپەرن، دەستەسوارا لەلایەو وەخت دەبن، گوتی: عەبباس! ئەمانە کی؟ فەرمووی: لەشکری ھۆزی غیفارن، گوتی: من لەمانەچی کەئە ئەمانە ناحەزی من بوون (وانیستا ھاتوون بۆسەرم؟)

ئەمجا ھۆزی جووھەینە راووردن، ھەروا ھۆزی سەعدی کۆری ھوزەیم و ھۆزی سولەیم، یەکە یەکە ئەبوسوفیان دەپێرسی و عەبباس وەلامی دەداپەووە و ئەویش وایدەگوتەو، ھەتا دەستە سواری دین، وینەئە ئەوانی نەدیوو، گوتی: عەباس! ئەمانە کی؟ فەرمووی: لەشکری یاریدەدەرانن، سەعدی عوبادە سەرکردەیانە، ئالاکە بەو بوو، سەعد گوتی: ئەئە ئەبوسوفیان! ئەمە پۆزی کۆشت و کۆشتارە، ئەمە پۆ کۆشت و کۆشتار لە ناو بەست و حەرم و کابەدا حەلال دەبێ و قەردەخریتە ناو ناموسولمانەکانی مەککە، بەتایبەتی گەورە پیامکانیان، وەئە ئەبو سوفیان، ئەبو سوفیان گوتی: ئەئە عەبباس! خۆزگەم بەمەردن، ئای بۆ کەئە مێردیکی مەرد پەنای بەدایناپە!

لەپاشا دەستە سواریکی تر ھاتن بەژمارە لەھەموو دەستە سوارەکانی تر کەمتر بوون ئەوانە پۆل پیڤەمبەر و یارانێ بوون، ئالاکە پیڤەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) بەزوبەیری کۆری عەووام دەبێ، کاتێ پیڤەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) لەلای ئەبوسوفیانەو پادەبووری عەرزێ دەکا: قوربان دەزانیت کەسەعدی کۆری عوبادە چی دەئێ؟ فەرمووی: دەئێ چی؟ گوتی: وا وا دەئێ: ئەمە پۆ کۆشت و کۆشتار لە ناو کەعبەدا پەوا دەبینرێ! فەرمووی: (سەعد درۆ دەکات، لەخۆیەو قەسەئە و دەکات، بەئەکوو بە پیڤەوانەو ئەمە پۆ ئەو پۆزەییە کە خودا قەدر و پۆزی کەعبەئە تیادا دەگرێ و، ئەمە پۆ ئەو پۆزەییە کە کەعبە

پوښته و په پرداخ دهکړي ته وه! گوټی: حه رزمت (دروودی خودی لى بى) فهرمانی دا که نالاکه ی خوی له حه جوون هه لېکړی، نه و پوښمیش فهرمانی کردبه خالیدی کورې ولید که له لای سهرووی مهککه وه له که دانه وه بچيته ناو شاری مهککه وه پیغه مېهر (دروودی خودی لى بى) خوی له کوداوه له دامینى شاره وه پوښته ناو شاره وه نه و پوښه له سواره ی خالید دوو کهس کوژران : حوبه یشى کورې نه شعهر و، کورزی کورې جابیری فیهری بوون). (تاج/ ۸ ل/ ۲۲۸ ز/ ۹۵ ف/ ۲- غمزای ففتح- نازاد کردن- ی مهککه).

پوونکړدنه وه:

نهم فهرموده یه مورسه لی تابعیه، چونکه عوروه ی کورې زوبه ییر تابعیه، مبه ستی پېشه ووا بوخاری له م فهرموده یه، کوټایه که یه تی، که عوروه له نافیعی کورې حوبه ییره وه له عه باسی کورې موته لیبه وه دهیگړي ته وه، چونکه نهم نه ندازمیه ی مه و صووله.

۱۵۸۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ عَلَى نَاقَتِهِ وَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ يُرْجِعُ وَقَالَ: لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ حَوْلِي لَرَجَعْتُ كَمَا رَجَعْتُ). (الحديث: ۴۲۸۱، اطرافه في: ۴۸۳۵، ۵۰۳۴، ۷۵۴۰) (۳۵۱).

عه بدوللای کورې موغه فاضل (رمزی خودی لى بى) فهرمووی: له پوښی نازادکردنی مهککه، خوښه ویستم دی (دروودی خودی لى بى) بهرپوه، به سوارى وشتره مینکه که ی خوی سوورمتی فته تی ده خویند، له کاتی خویندنه که دا دنگی خوښی به سوږو به ناوازه وه ده لهرانه وه، به تیرو ته سه لی گو ی به پیته کان ده کرد، مو عاوییه ی کورې قوره (رحمته خودی لى بى) فهرمووی: دهرسم خه لک

(۳۵۱) اخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها، باب: ذكر قراءة النبي (صلی الله عليه وسلم)

١٥٨٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَحَوْلَ الْبَيْتِ سِتُّونَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ نُصِبَ فِجْعَلٌ يَطْعُهَا بَعُودٌ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِي الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ. (الحديث: ٤٢٨٧، طرفاه في: ٤٢٨٧، ٤٧٢٠) (٣٥٢).

وهمه روده‌ها حەزەرت (درویدی خودی لی بی) دوابه دواى ئەمە ئەم
 نایەتەى تەرىشى دەخویندەو: ﴿جاء الحقُّ و ما یبدئُ الباطلُ ما یُعیدُ﴾ - ۴۹/۳۴ .
 واتە: بۆهەرموو: واپۆژی حەق هەتھات و نووری ئیسلام بلاو بۆو
 بەجیهاندا، ئیتر نایینی بێهەستی وشتی وا هیج و پووچ باوی ئەماو، کاتی

بہسہر چووہو بنہہر بووہ، وہہرہر بہرہر جاریکی تر ریز پیداناکاتہوہو
سہر ہل ناداتہوہو). (تاج ۶/ ل ۲۷۵/ ف ۸/ ز ۸ - سوورمتی نیسراء).

۱۵۸۸ - عَنْ عَمْرِو بْنِ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا بِمَاءِ مَمَرِ النَّاسِ وَكَانَ يَمُرُّ بِنَا الرُّكْبَانُ فَسَأَلَهُمْ مَا لِلنَّاسِ مَا لِلنَّاسِ؟ مَا هَذَا الرَّجُلُ؟ فَيَقُولُونَ: يَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَهُ، أَوْحَى إِلَيْهِ، أَوْ أَوْحَى اللَّهُ بِكَذَا. فَكُنْتُ أَحْفَظُ ذَلِكَ الْكَلَامَ وَكَأَنَّمَا يُقَرُّ فِي صَدْرِي وَكَانَتْ الْعَرَبُ تَلُومُ بِإِسْلَامِهِمْ الْفَتْحَ فَيَقُولُونَ اثْرُكُوهُ وَقَوْمَهُ فَأَنَّهُ انْظَهَرَ عَلَيْهِمْ فَهُوَ نَبِيٌّ صَادِقٌ فَلَمَّا كَانَتْ وَقَعَةُ أَهْلِ الْفَتْحِ بَادَرَ كُلُّ قَوْمٍ بِإِسْلَامِهِمْ وَبَدَرَ أَبِي قَوْمِي بِإِسْلَامِهِمْ فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: حِثُّكُمْ وَاللَّهِ مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَقًّا فَقَالَ: صَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينَ كَذَا وَصَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينَ كَذَا فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤْذِنِ أَحَدُكُمْ وَلْيُؤْمِكُمْ أَكْثَرُكُمْ قُرْآنًا فَظَرُّوا فَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ أَكْثَرَ قُرْآنًا مِنِّي لِمَا كُنْتُ اتَّكَلَيْتُ مِنَ الرُّكْبَانِ فَقَدُّمُونِي بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَأَنَا ابْنُ سِتٍّ أَوْ سَبْعِ سِنِينَ وَكَانَتْ عَلَيَّ بُرْدَةٌ كُنْتُ إِذَا سَجَدْتُ تَقَلَّصَتْ عَنِّي فَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنْ الْخَبِيِّ إِلَّا تُغَطُّوا عَنَّا اسْتَ قَارِيكُمْ؟ فَاشْتَرَوْا فَقَطَعُوا لِي قَمِيصًا فَمَا فَرِحْتُ بِشَيْءٍ فَرِحَنِي بِذَلِكَ الْقَمِيصِ. (الحديث: ۴۳۰۲) (۳۵۳).

عہمری کوری سہلہمہ (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: نیمہ لہ ہہوارگہہی
بویں، ناوی ماو بوو، سہرہ ریگہی خیلا و کوچہریہکان بوو، لہوی
ہہواریان دہگرت، ناوبہناو کاروانا دہہاتن و ہاموشویان دہکرد، نیمہیش
پرسیارمان لئدہکردن: نہوہ نہو خہلکہ چییہ ہہرباسی نہم پیاوہ دہکہن؟
نہوانیش دہیانگوت: نہم پیاوہکہ ناوی موچہمہدہ بہقسہیخوی دہلی:
فرستادہی خودایہ، خودا سوروشی بو دہکا، فریشتہنیگای خواہی بو دہہینی،
دہلی: نہم نایہتانہم بہ سرووش بو ہاتوہ، منیش ریک نہو قورٹانہم لہ بہر
دہکرد، کہنہوا دہیانگوت: موچہمہد دہلی: نہمہم بہوہحی بو ہاتوہ،

(۳۵۳) لم یوافقه مسلم على تخريج حديث عمرو بن سلمة في الصلاة (فتح ۸ - خاتمة

كتاب المغازي/ص ۱۵۴-فتح/ص ۵۰۴)- المترجم

ۋەكۈۋەتلىك خۇداۋەلەتلىك كۆڭۈلگە ئېرىشەلەيلى ۋە بۇ، زۆرىنەلى ھۆزە
گەۋرەكەنى غەزەلەتلىك چاۋەرۋانى ئەۋەتتۈ، ئەگەر مۇھەممەد (دروۋى خۇداى لى بى)
بىتۈن مەككە ئازاد بىكە، ئەۋانېش ئىسلامبۇۋى خۇيان ئاشىرا بىكەن،
دەيانگۈت: ۋاز لەمۇھەممەد بېيىن، ھەتتا بىزانىن لەگەل ھۆزەكەلى خۇى داچى
بەچى دەكە، ئەگەر سەركەۋەت بەسەريانا ئەۋا راستە كە ھەق پېغەمبەرى
خۇدايە.

جا كاتا پروۋداۋى ئازادكردى مەككە پروۋى داۋ، خەلىكى مەككە ھەمۇۋ
ئىسلامبۇۋى، ھۆزەكەنى تىرى دەۋرۋەلى مەككەلىش، ھەريەكەيان لەلى
خۇيانەۋە زوۋ بەزوۋ ئىسلام بۇۋى، ۋە با ۋكىشەم بەزوۋى ۋەفدى ھۆزەكەلى
بىرد بۇخەمەتى پېغەمبەرو خۇى ۋ ھۆزەكەلى ئىسلام بۇۋى، جاكاتى ھاتنەۋە،
باۋكەم فەرمۇۋى: سۇيىندەم بەخۇدا، لەخەمەتى پېغەمبەرى خۇداۋە گەۋرەۋە
بۇلاتان، ئەۋ پىاۋە بەراستى نېراۋى خۇدايە، فەرمۇۋى: پېغەمبەر (دروۋى خۇداى
لى بى) فەرمۇۋى پېمان: (كاتى ئەۋ نۇيژە فېسارەكەتە، ۋەكەتى ئەۋ نۇيژە تىر
ئەۋكەتەيە ۋەھەرۋا، كاتىكىش نۇيژ بۇۋ يەككىكتان بانگ بىدەن، ۋەكامىشتان
زىاتىر قورئانى لەبەر بۇۋ با ئەۋە پېش نۇيژىتان بۇبكات) كە تەماشايان كىرد
كە سىيان بەقەدەن قورئانى لەبەر نەبۇۋ، بەھۋى ئەۋ قورئانەۋە كە لەۋەۋ
پېش لەكارۋانەكەنەم ۋەمىرەگىرت ۋ لەبەرم دەكىرد.

ئىتىمىيان كىرد بەپېشنىۋىژى خۇيان ۋ پېش خۇيانىيان خەستەم ۋەمىنىش
بەرنۇيژىم بۇ دەكىردەن، ۋە ئەۋ كەتە شەش سالان يان خەۋەت سالان بۇۋى، ۋە
بالاۋۇشەكەم لەبەردا بۇۋ، كەدەچۇۋە كۆرۈۋىش ۋ سۇزىدەم دەبىردەكۈل
دەبۇۋە دەھاتەۋە يەك، ئىنى لەخىلەكەمان گوتى: ئەمە چۇن خالىكە، ئەم
مىنلە كە بەرنۇيژىمان بۇدەكە، لەسەجىدەدا شەرمىگەي دەردەكەۋى كەۋاتە
چارىكى ئەم خالە بىكەن ۋ بەپارچەيە پۇشاك گەلۈگۈنى داپۇشەن، ئەۋانېش
پارچەيى قوماشىيان كېرى ۋ كراسىكى ئاۋدەمانىيان بۇ دروست كىردەم، ۋەك

دیشداشه، وهشەرمگامی شاردهوه قەت وەك بهو كراسە شادمان بووم به هیچی تر ئاوا كهیف خوۆش نهبووم).

بوونكردهوه:

عەمری كۆری سەلەمەى كۆرى قەيسى الجرمى خوۆ و باوكى لەهاوهلانى پێغه مەهرن، لەسەر راي بەهیز بەمەندائى بەخزمەت پێغه مەهر گەشتوو، وەك لەم فەرموودهیهدا دەرەكهوۆ خوۆ مەلای ھۆزەكەیان بوو، بە منائى بەرنوێژى بۆیان كەردوو، باوكیشى لەپاش ئازاد كەردنى مەككە، بەزوویى لەگەڵ شاندی لەھۆزەكەى دەچن بۆلای پێغه مەهر و ھەموو موسولمان دەبن، عەمر لە بوخاریدا ھەر ئەم فەرموودهیهى ئێرەى ھەیه، ھەروا باوكیشى، عەمر لە بەصرە نیشتەجێ بوو.

ئەم زاتانە شاگردى بوون، فەرموودهكانى ئەو یان گێراوئەوه: ئەبو قلابەو عاصمى ئەحوەل و ئەیوبى سەختیانی و كەسانى تریش. ناوی باوكى عەمر بەرێك و پێكى سەلیمەیه، بە ژیری لام، نەوەك سەلەمە بەسەرى لام، سەلە میسرپیە عەمرى كۆرى فەرموودهى ئەوى گێراوئەوه بپروانە فەرموودهى ژمارە: ٣٦٢ ت = ٦٢٨ ف + حدیث/٦٢٠ف = بەرگی یەكەم ٢٥٨/٢٥٩ ل/رمز او پەحمەتى خودا لەعەمر و لە سەلیمەى باوكى.

١٥٨٩ - عن عبدالله بن ابي اوفى انه كان يده ضربة، قال: ضربتها مع النبي صلى الله عليه وسلم يوم حنين (الحدیث: ٤٣١٤) (٣٥٤).

عەبدوللای كۆرى ئەبو ئەوفا دەفەرموۆ: (ئەم جێگە پێكانە كەوا بەباسكەمەوه، ھى كاتى غەزای حونەینە، لەو غەزایەدا من لەخزمەتى پێغه مەهردا بووم) بپروانە: فەرموودهى ژمارە: ٧٢٠ ت = ١٤٩٧ف = بەرگی دووھم لاپەرە: ١٤١.

غەزای ئەو طاس (غزوة اوطاس)

۱۵۹۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ لَمَّا فَرَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ حُتَيْنٍ بَعَثَ أَبَا عَامِرٍ عَلَى جَيْشٍ إِلَى أَوْطَاسٍ فَلَقِيَ دُرَيْدَ بْنَ الصَّمَّةِ فَقُتِلَ دُرَيْدٌ وَهَزَمَ اللَّهُ أَصْحَابَهُ قَالَ أَبُو مُوسَى: وَبَعَثَنِي مَعَ أَبِي عَامِرٍ فَرَمِي أَبُو عَامِرٍ فِي رُكْبَتِهِ رَمَاهُ جُشَمِيٌّ بِسَهْمٍ فَأَثْبَتَهُ فِي رُكْبَتِهِ فَأَتَتْهُنَّ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: يَا عَمُّ مَنْ رَمَاكَ؟ فَأَشَارَ إِلَى أَبِي مُوسَى فَقَالَ: ذَاكَ قَاتِلِي الَّذِي رَمَانِي فَقَصَدْتُ لَهُ فَلَحِقْتُهُ فَلَمَّا رَأَيْتِي وَلِي فَأَتْبَعْتُهُ وَجَعَلْتُ أَقُولُ لَهُ: أَلَا تَسْتَحْيِي أَلَا تُثْبِتُ فَكَفَّ فَاتَّخَفْنَا ضَرْبَتَيْنِ بِالسَّيْفِ فَقَتَلْتُهُ ثُمَّ قُلْتُ لِأَبِي عَامِرٍ: قَتَلَ اللَّهُ صَاحِبَكَ قَالَ: فَانْزِعْ هَذَا السَّهْمَ فَنَزَعْتُهُ فَتَزَا مِنْهُ الْمَاءُ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي أَفَرَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ: اسْتَغْفِرْ لِي وَاسْتَخْلَفْنِي أَبُو عَامِرٍ عَلَى النَّاسِ فَمَكَثَ يَسِيرًا ثُمَّ مَاتَ. فَرَجَعْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِهِ عَلَى سَرِيرٍ مُرْمَلٍ وَعَلَيْهِ فِرَاشٌ قَدْ ائْتَرَ رِمَالُ السَّرِيرِ بِظَهْرِهِ وَجَنْبَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِكَا وَخَبَرِ أَبِي عَامِرٍ وَقَالَ قُلْ لَهُ اسْتَغْفِرْ لِي فَدَعَا بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِي أَبِي عَامِرٍ وَرَأَيْتُ بَيَاضَ ابْطِينِهِ) ثُمَّ قَالَ: (اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَوْقَ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِكَ مِنْ النَّاسِ) فَقُلْتُ: وَلِي فَاسْتَغْفِرْ فَقَالَ: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ ذَنْبَهُ وَادْخِلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُدْخَلًا كَرِيمًا). (الحديث: ۴۳۲۳، اطرافه في: ۲۸۸۴، ۶۳۸۳) (۳۵۵).

ئەبو موسا (رمزی خودای لی بی) فەرمووی: کاتی پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) لە غەزای حونەین لە ئیبنوود، ئەبو عامری مامەمی کردبە سەرکردە لە شەکرێک و ناردی بۆ دۆلی ئەو تاس، لەوێ بەرەنگاری دورمیدی کۆری صیممە دەبن، وە دورمید خۆی کوزراو ھاورێکانی، لەسایەى خوداوە لە شەپە کەدا دەشکێن و ھەلدین، ئەبو موسا (رمزی خودای لی بی) فەرمووی: منیش بە فەرمانی پێغەمبەر

(دروودی خودای لی بی) له گهل نه بو عامیردا چووم بو نه م غه زایه، له شه ره که دا کابرایه کی به نی جه شه می تیریکی له نه ژنوی نه بو عامیردا، منیش خو م که یانده لای مامه م و پی م گوت: مامه کی نه م تیره ی پیوه نای؟ نه ویش ناماژده بو م کرد: هو نانه و پیاوه بکوژی منه، منیش نیشتمه سه ری و گرتمه وه، که ههستی پی کردم و منی بینی رایکرد، منیش شوینی که وتم و خوش خوش تانهم لئده داو پییم ده گوت: نه وه شهرم ناکه ی وا راده که ی، نه گهر مه ردی بو هسته بو م، نه ویش شهرم گرتی و وهستا، ئیتر به شیر به ربووینه یه کتر، من نهوم کوشت، نه و جا گه رامه وه بو لای نه بو عامیر و پی م گوت: مامه! یاروی توی والی کرد خودا له کوئی کرده وه و کوشتم هه رمووی: ئاده ی نه مجا نه م تیره له نه ژنوم دمرکی شه، کاتا تیره که م دمرکی شا له ژنوی له جی کی تیره که وه ناوی لینجی لی هات.

جا نه بو عامیر هه رمووی: سلاوم رابگه یه نه به پیغه مبه ری خودا، ومه رزی بکه: نه بو عامیر عه رزی ده کردی که داوای لیخوشبوونی له خودا بۆبکه ی. نه بو عامیری منی له جیی خو ی کرد به سه ره لشکر و پاش که می عه مری حه قی به جی هی ناو مرد (رمزای خودای لی بی)، که گه رامه وه چومه خزمه تی حه زرمه ت (دروودی خودای لی بی) له مالی خو ی بوو، له سه رته ختا بوو، رایه لی ته خته که به پووشی په لکه خورما چنرابوو، نه وه ی که پی بلیی رایه خ و به ره وشتی وا به سه ریه وه نه بوو، په لکه خورماکانی رایه لی چارپایه که چه قیبوونه پشت و هه ردوو لاته نشتی پیغه مبه ر و شوین شریتی ته خته که وهك نه خش نه خشابوو جا ده نگ و باسی خو مان و باسو خواسی نه بو عامیرم بۆیگی رایه وه، نه وه شم بوی گیرپایه وه که نه بو عامیر داوای کردبوو لکی که بوی بپاریته وه، جاحه زرمه ت (دروودی خودای لی بی) داوای ناوی کردو ده سنوژی پی گرت و هه ردوو ده سی خو ی نه وه نه هه لپی هه تا سپیده ی هه ردوو بنباخه لی دمرکه وتن، نه و جا دهستی کرد به نزاگردن و هه رمووی:

خودایه! خوش ببه له بهنده بچکۆله کهی خۆت له نه بو عامیر نهی خودایه! له رۆژی قیامهتا له سهرووی زۆر له دروستکراوانی خۆته وه دایبنی).
منیش عهریزم کرد: قوربان دهبه فرموو بۆ منیش داوای لێ بووردن و لێخۆشبون بکه فرمووی: (خودایه! له گوناھی عهبدووللای کورێ قهیس خوش ببه و له رۆژی قیامهتا، له پایه یهکی بهرێزدا دایبنی (تاج/ ۵/ ل/ ۲۲۵ ف/ ۲ ز/ ۶۳- ش).

عهزای تاییف له مانگی شه شه لانا بوو، سالی هه شتی کۆچی (غزوة الطائف في شوال سنة ثمان)

۱۵۹۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعِنْدِي مُخَنَّثٌ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الطَّائِفَ غَدًا فَعَلَيْكَ بَابَتُهُ غِيلَانٌ فَأَلْهَأَ ثَقْبُلٌ بَارْبَعٌ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَا يَدْخُلَنَّ هَؤُلَاءَ عَلَيْكُمْ). (الحديث: ۴۳۲۴، طرفاه في: ۵۲۳۵، ۵۸۸۷) (۳۵۶)

ئوم سه له مه (رهزای خودای لێ بێ) فرمووی: پێغه مبه ر (دروودی خودای لێ بێ) ته شریفی هینا بۆلام، لهو کاته دا پیاویکی سه رژنانی لهو ی بوو، جا پیاوه که به عهبدووللای کورێ ئومه ییه ی گوت، که عهبدووللای برای من بوو، پێی گوت: نه گهر سه به ینی به پستی خودا تانیفتان ئازاد کرد، خۆم کهه که ی غه یلانت پێی نیشان ددهم، له دهستی نه دهی، نیچیر یکی قه له وه، چۆن شوخ و شهنگ و گهرم و نه رمیکه!! له پێشه وه نه رم و نۆله و چوار لویه، له پاشه وه خرو پره و هه شت لویه! پێغه مبه ریش (دروودی خودای لێ بێ) به ئیمه ی فرموو: (مه هیلن ئه م جو ره که سه هاموشۆتان بکا).

لەگىرانە ۋە مەھەلە كەۋالە تاج دا، دەفەر مەۋى: (كە دادەنىشى خىروخەپانە و
 ھەر ئۆيە و دەنىشىتە سەر لۇ، كەقسە دەكا دەئىي شەكر دەشكىنى، يا
 بولبولە دەخوئىنا بەينى ھەردوۋ پانى ۋەك خەپلە ھەلاتەۋايە! جا كە
 پىغەمبەر (دروۋى خودى لى بى) گوۋى لەم قسانە ۋىو، ھەرموۋى: (مەھىلن
 ئەمەبا بۇ لاتان) (تاج/۳ ل/۱۴۰ ف/۶ ز/۵۶- باسى بەتەنیا كۆبۈنە ۋە...).

پوۋونكرەنەۋە:

ئەو بەھرانە ۋە ھەرموۋدە ۋە مردەگىرېن:

- ۱- ئەم پىاۋە سەرژاننىيە ناۋى (ھىت) ۋىو، ۋەدا دەنرى بەسەحابى!
- ۲- ئەم عەبدوللايە لەگەل ئەبوسوفيانا ئىسلام ۋىو لە ئازادكردى مەككەدا،
 لەغەزى تائىف دا بە تىرى شەھىد ۋىو.
- ۳- پىغەمبەر (دروۋى خودى لى بى) لەسەر ئەم جۆرە قسانە ھىتى لەمەدینە
 ۋە مردەنا، ناردى بۇ (الحمى) نەفىكردىن ۋە رەھەنەكردىن جۆرىكە لەسزا.
- ۴- عەرزى پىغەمبەريان نكرى: بافيسارە پىاۋى سەرژاننى بكوۋىن؟ ھەرموۋى:
 (خودا رىگە ۋە ۋە ۋەداۋم كە نوۋىزكاران بكوۋم).

لە راسىتدا ئەم ھەرموۋدە ۋە چارەسەرى كىشەيەكى گەۋرە ۋە ئەم
 سەردەمەمان بۇ دەكا. زۆرىنە ۋە لاۋان ۋە ھەنەرمەندان ۋە گۆرانى بېژان لەم
 بابەتەن، جا كورت ۋە پۇخت: ھاۋرېتى ۋە دۇستايەتى ئەم جۆرە مەۋقە سەر
 ژاننىيە كارىكى ناباشە، بەلام جىنو پىدان ۋە غەيبەت ۋە ئازاردانىيان بە
 لاش ۋە بەخۇرايى نادروستە ۋە ئەمانەش ھەر بە موسولمان دادەنرىن، ئەۋە ۋە
 كەلەسەر ئىمەيە ھەۋلى چاكبۈۋىيان بىدەين، بەلام تۆلە ۋە ھەپەشەۋ
 ئازاردانىيان ئەۋە لە ئەستۋى دەۋلەتە، بۇ ئىمە نەھاتوۋە لەۋەدا تەخل بىكەين
 بەلام ئەۋەندە ھەيە (لە كاتى پىۋىستدا، ۋە بۇ پوۋونكرەنەۋە ۋە پوۋى راسىتى،
 ۋە بۇ بەرژەۋەندى دىن ۋە دىنا، ۋە بۇ بەرژەۋەندى خاۋەن پەيۋەندى، ۋە لە
 كاتى پەرسىارو ھەۋالپەرسى لە رەفتارى كەسى، بۇ ئەم مەبەستا نەۋ لەم

١٥٩٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا حَاصَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الطَّائِفَ فَلَمْ يَنْلُ مِنْهُمْ شَيْئًا قَالَ: (أَنَا قَافِلُونَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ) فَتَقَلَّ عَلَيْهِمْ وَقَالُوا: لَنَذْهَبُ وَلَا نَفْتَحُهُ وَقَالَ مَرَّةً: (تَقْفُلُ) فَقَالَ: (اغْدُوا عَلَى الْقِتَالِ فَعَدَّوْا فَاصَابَهُمْ جِرَاحٌ) فَقَالَ: (أَنَا قَافِلُونَ غَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ) فَأَعْجَبَهُمْ فَضَحِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث: ٤٣٢٥، طرفاه في: ٦٠٨٦، ٧٤٨٠ (٣٥٧)).

١٥٩٣- عَنْ سَعْدِ وَابِيِّ بَكْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَقَالَا سَمِعْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ إِيهِ وَهُوَ يَعْلَمُ فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ وَفِي

روایۃ اَمَّا احَدُهُمَا فَاَوَّلُ مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَنَزَلَ اِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَ ثَلَاثَةٍ وَعِشْرِينَ مِنَ الطَّائِفِ. (الحديث: ۴۳۲۶، طرفه فی: ۶۷۶۶ الحديث ۴۳۲۷ - طرفه فی: ۶۷۶۷).

سہعدو نہبو بہکرہ (رمزی خودای لی بی) فہرموویان: ژنہ وتمان لہ زاری
پیرؤزی پیغہمبہر (درویدی خودای لی بی) دہیفہرموو: (بروانہ: ژمارہ ۱۳۹۵،
لہ پیغہمبہر رمت بوو...).

لہ گپرانہ وہیہ کا: یہ کیکیان کہ سہعدہ، یہ کہم کہس بوو، کہ یہ کہم تیری
ہاویشت لہ ریگہی خوادا، نہوی تریشیان کہ نہبو بہکرہ یہ، سییہم کہس بوو،
لہوبیست و سی کہسہی کہ ہہ ژنی بوون بہشووراکہی فہلای تائیف دا
وہخویان پزگار کردبوو، و مہاتبوون نیسلام بوو بوون).

۱۵۹۴ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ نَازِلٌ بِالْجِعْرَانَةِ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَمَعَهُ بِلَالٌ فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اِغْرَابِي فَقَالَ اَلَا تُنْجِزُ لِي مَا وَعَدْتَنِي؟ فَقَالَ لَهُ: اَبَشِرْ فَقَالَ قَدْ اَكْثَرْتَ عَلَيَّ مِنْ اَبَشِرٍ فَاَقْبَلَ عَلَيَّ اَبِي مُوسَى وَبِلَالٌ كَهَيْئَةِ الْقَضْبَانِ فَقَالَ رَدَّ الْبَشْرَى فَاَقْبَلَا قَالَا قَبِلْنَا ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ فِيهِ مَاءٌ فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجَّهَهُ فِيهِ وَمَجَّ فِيهِ ثُمَّ قَالَ اَشْرَبَا مِنْهُ وَاَفْرِغَا عَلَيَّ وَجُوهَكُمَا وَتُخَوِّرُكُمَا وَاَبَشِرَا فَاَخَذَا الْقَدَحَ فَفَعَلَا فَنَادَتْ اُمُّ سَلَمَةَ مِنْ وَّرَاءِ السِّتْرِ اِنْ اَفْضَلَا لَامُكُمَا فَاَفْضَلَا لَهَا مِنْهُ طَائِفَةً. (الحديث: ۴۳۲۸، طرفاه فی: ۱۸۸، ۱۹۶) (۳۵۸).

نہبو موسا (رمزی خودای لی بی) فہرموو: لہ خزمہتی پیغہمبہر دا بووم، لہ
پاش غہزای حونہین، لہ جیعرانہ دا بہبہ زیبوو، کہ جیعرانہ وا لہ نیوانی
مہککہی پیرؤزو مہدینہی نازداردا، بیلالیشی لہ خزمہتا بوو، عارہ بیکی
دہشتہکی ہاتہ خزمہتی، گوتی: نہی موحمہمہ! گفتت پیم داوہ کہ لہم
تالانیہ بہشم بدہی، کوا گفتہ کہت؟ پیغہمبہر (درویدی خودای لی بی) فہرموو:

(موژدهبی له تۆ) ئه ویش گوتی: زۆرت پی گوتووم موژدهبی له تۆ! من دهمه وئ به ئینه که تم بۆ جا به جی بکهی.

پێغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) وهك كه سی دنگیری له قسه كه ی کابرا، پرووی کرده من و بیلال و فهرمووی: (خۆدیتان ئهمه موژدهی ناوی و دایه وه به سه رما، چونکه نرخ ی نازانی، ده ی ئیوه ئه و موژدهیه و مر بگر ن بۆخۆتان) ئه وانی ش گوتیان: قوربان! ئیمه قوبوولمانه، جا پێغه مبه ر (دروودی خودی لی بی) داوای جامی ناوی کردو هه ردوو دهمست و دهم و چاوی خۆی تیا شۆرد و قوم ی ناوی هه لگرت و له ده می خۆی و مر داو تفانی ه وه ناو جامه که، ئه و جا به ئیمه ی فهرموو: (لیی بخۆنه وه و لیی به ر ژین له ده م و چاوو سینگ و به رۆکی خۆتان، وه موژده بی لی تان).

ئه وانی ش جامه که یان لی و مر گرت و فهرمانه که ی پێغه مبه ر یان به جی هینا، ئوم سه له مه پیش (رمزی خودی لی بی) که هاوسه ری پێغه مبه ره، له پش تی به رده وه، بانگی لی کردن: له ناوی جامه که تان به شی ئه م دایکی خۆتان ه به ئینه وه، ئه وانی ش چۆر یکیان تیا دا هی شته وه بۆی) (تاج/ ۵ ل/ ۲۲۴ ز/ ۶۳ ف/ ۱ - ش/ ت باسی مه زناهی ئه بو مووسا).

۱۵۹۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ جَمَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَقَالَ: إِنَّ قُرَيْشًا حَدِيثَ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ وَمُصِيبَةٍ وَأَنِّي أَرَدْتُ أَنْ أَجْبُرَهُمْ وَأَتَأَلَّفَهُمْ أَمَّا تَرْضَوْنَ أَنْ يَرْجِعَ النَّاسُ بِالذُّنُوبِ وَتَرْجِعُونَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى يُبُوتِكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى قَالَ: لَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَأَدْيَا وَسَلَكَتِ الْأَنْصَارُ شِعْبًا لَسَلَكْتُ وَادِيَ الْأَنْصَارِ أَوْ شِعْبَ الْأَنْصَارِ (الحديث: ۴۳۳۴، طرفه في: ۱۲۷۰ ت = ۳۱۴۶ ف = بترطی/ ۳ تة جریدی صة ریح = موخته صة ری صة حیخی بوخاری، لائرة: ۳۹۴) + (ذمارة: ۱۲۷۱ تجرید) (۳۵۹).

ئەنەسى كۆرى مالىك (رەزى خۇداى لى بى) ھەرمووى: پۇۋى غەزاي خۇنەين،
 كە خۇدا مالىكى بى ئارمقى مفتى رەخساند بۇ پېغەمبەر (درووى خۇداى لى بى)
 لەو مالىكى كە لەھۇزى ھەوازين بەتالانى گىرا، پېغەمبەر (درووى خۇداى لى بى)
 دەستى كر دىبە بەخشىن لىكى، ۋەچەند پىاۋى لە قورمىش، يەكى سەرو سەد
 و شتى دا پىيان، چاچەند كەسى لەيارىدەمەران (لەئەنصار) گوتيان: خۇدا لە
 پېغەمبەر خۇش بى، دەچى بەشى قورمىشىيەكان دەدات كەھەتا دويىنى بى
 باومر بوون و بەرھەلىسى ئىسلاميان دەكرد، كەچى بەشى ئىمە مانان نادات،
 كە ھىشتا خويىنى شەرى كاتى بىباومر ئەوان لە شمشىرەكانمان دەتكى و
 ئەوان لە چاۋ ئىمەدا دويىنى موسولمان بوون، ئىتر بۇ بەشى ئەوان دەدا
 ۋىبەشى ئىمە نادات؟

پېغەمبەرىش (درووى خۇداى لى بى) قەسكەپانى بەرگوى كەوتەومو ناردى
 بەشىۋن يارىدەمەران داۋ، لە خىۋەتلىكى چەرمىن دا كۆيكرەنەومو كە كۆ
 بوونەومو خۇشى تەشرىفى چوۋ بۇ ناويان و ھەرمووى: (كەسىكى واتان
 تىيادايە كە لە خۇتان نەبى؟). گوتيان: نەخەير، مەگەر خۇشكەزاي خۇمانمان
 لەناۋ دابى، ھەرمووى: (خۇشكەزاي غەشرەت يەككىكە لەخۇيان).

ئەوجا ھەرمووى (ھەموو دەزانين كەھۇزى قورمىش ھەم نۇ موسولمانن
 و ھەم تازە كۆست كەۋوتوون، جابۇيە منىش دەمەۋى تۆلەيان بۇ بىكەمەومو و
 دىنەۋايىيان بىكەم، باشە ئەدىي ئىۋە بەۋە پازى نابن كە خەللىكتر دىنارو
 درەم و مەرۋ مالات لەگەل خۇيان بىبەنەومو بۇ مالىۋەميان، كەنەمانە مايەى
 خۇشى ئەم جىھانە بىبەقايەن، بەلام ئىۋە لەباتى ئەو پىرو پىتى دىنايە كە
 ئەوان دىبەنەومو، پېغەمبەرى خۇدا لەگەل خۇتان بىبەنەومو بۇمالىۋەمتان و
 ئەو لەخۇتان پازى بىكەن، كە پەزاي ئەو مايەى بەختەومرى ھەردوۋ ژيانە!
 بزانن ئەگەر خەللىكتر ھەموۋيان لە شارپىگەكانە بىرۋن، بەلام ئىۋە ئەنصار
 لە بارىكە رىگەيەكەۋە بىرۋن، مەن لەگەل ئەو خەللىك ناپۇم بەلام لەگەل ئىۋە
 دەرۋم، خەيال نەكەن و دل لەدل مەدەن، ژىنم ژىنى ئىۋەمىيە، مەردنم مەردنى

نیومیه، هاوژینی نیوه به که سی ترنادهم) (تاج/ ۸ ل/ ۱۵۶ ف/ ۲+ ۱ ز/ ۶۵-
باسی: خه لاتکردنی نو موسولمان).

۱۵۹۶- عن عبد الله بن عمر (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ إِلَى بَنِي حَارِثَةَ فَدَعَاهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ فَلَمْ يُخْسِنُوا أَنْ يَقُولُوا اسْلَمْنَا فَجَعَلُوا يَقُولُونَ صَبَانَا صَبَانَا فَجَعَلَ خَالِدٌ يَقْتُلُ مِنْهُمْ وَيَأْسِرُ وَدَفَعَ إِلَى كُلِّ رَجُلٍ مِّنَّا اسِيرَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمَ أَمَرَ خَالِدٌ أَنْ يَقْتُلَ كُلَّ رَجُلٍ مِّنَّا اسِيرَهُ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَا أَقْتُلُ اسِيرِي وَلَا يَقْتُلُ رَجُلٌ مِّنْ اصْحَابِي اسِيرَهُ حَتَّى قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرْنَاهُ فَرَفَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ أَنِّي أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ خَالِدٌ مَرَّتَيْنِ (الحديث: ۴۳۳۹، طرفه في: ۷۱۸۹).

عبدالولای کوری عومهر (رمزی خودیان لئ بئ) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی
خودی لئ بئ) خالیدی کوری وهلیدی کرد به سه هر کرده له شکرئ و ناردنی بو
سه رهوژی بهنی حاریسه، خالید بانگیان دهکا بو سه ر ئیسلام بوون و دهئ:
ومرن موسولمان بن، ئەم غهزایه له پاش فهتھی مه کهکه دهبی.

ئهوانیش له بهر نهوهی نازانن چۆن چۆنی ئیسلامبوونی خۆیان به جوانی
پاگهیهنن و بلین: باشه و ئیسلام بووین، له باتی نهوه دهلین: باشه و
ومرگه پراین واته: له بتپه رستی یهوه بو سه ر ئیسلامه تی و بووین به صابیئی،
چونکه له سه رهتای بلاو بوونه وهی ئیسلامه وه، که سی که ئیسلام ده بوو، پییان
دهگوت: صابیئی، واته: له ئایینی باو باپیری خۆی و مرگه پراوه چووته سه ر
دینیکی تازه، وه ئەمه بیان بو تانه وته شه ر دهگوت.

خالیدیش واهزانئ که ئەمانه نایانه وئ ئیسلام ببن و هه ر به واته
کۆنه کهی هورمیش، وشه ی (صابیئی) دهلین، له بهر نه وه ده ست دهکا به کوشتارو
به دیل کردن لییان، له دوایی دا که شه ر ته واهو بوو، هه ر پیاوئ له ئیمه، خالید
دیلی خۆی دایه دهستی، هه تا رۆژئ خالید فه رمانی داو فه رمووی: هه ر که سه ی
دیلی خۆی بکوژئ، منیش گوتم: به خودا نه خۆم دیلی خۆم دهکوژم و

نەدەشەیتەم کە کەسێ لە ھاوڕێیانی من دیلی خۆی بکوژی، نیتەر هەندێ لە لەشکرە کە دیلی خۆی گوشت و هەندیکیان نەیانکوشتن، کاتی چووینەووە خزمەتی حەزەرت (دروودی خۆدی لێ بێ) ئەم باسەمان بۆیگێڕایەو، ئەویش بێزاری لەکارەکە ی خالید دەرپری و هەردوو دەستی خۆی وەک کاتی پارێشەو بەرز کردەووە دووجار فەرمووی: خۆدایە! من بەریم لەمە کە خالید کردوویەتی و من لە شتی وا بەدوورم بەشایەتی تۆ ئە ی خۆدایە! (تاج/ ۸/ ۲۵۷ - ۱۰۳/ ز).

۱۵۹۷ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَرِيَّةً فَاسْتَعْمَلَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يُطِيعُوهُ فَغَضِبَ فَقَالَ: أَلَيْسَ أَمْرُكُمْ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تُطِيعُونِي؟ قَالُوا: بَلَى قَالَ: فَاجْمَعُوا لِي حَطْبًا فَجَمَعُوا فَقَالَ: اؤْقِدُوا نَارًا فَأَوْقِدُوهَا فَقَالَ: ادْخُلُوهَا فَهَمُّوا وَجَعَلَ بَعْضُهُمْ يُمْسِكُ بَعْضًا وَيَقُولُونَ فَرَرْنَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ النَّارِ فَمَا زَالُوا حَتَّى خَمَدَتِ النَّارُ فَسَكَنَ غَضَبُهُ فَبَلَغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: لَوْ دَخَلُوهَا مَا خَرَجُوا مِنْهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ). (الحديث: ۴۳۴۰، طرفاه في: ۷۱۴۵، ۷۲۵۷) (۳۶۰).

ئێمامی عەلی (رەزای خۆدی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خۆدی لێ بێ) لقیکی نارد و پیاویکی لە یاریدەدەران (ئەنصار) کرد بە بەسەر کردەیان، وە فەرمانی پێیان کرد، کە فەرمانبەری ئەو فەرماندەییە بکەن و لە فەرمانی دەرئەجەن، جە پۆژی فەرماندە کە تووڕە دەبێ، لەسەر ئەو فەرمانیکیان پێ دەکا، ئەوانیش بەگوێی ناکەن، جادەلێ: ئە ی باشە! پێغەمبەر (دروودی خۆدی لەسەر بێ) فەرمانی نەکردووە بە ئێوە کە لە فەرمانی من دەرئەجەن و بەگوێم بکەن! گوتیان: بەلێ. دەلێ: کەواتە ئادە ی بارێ دارم بۆ کۆبکەنەو، ئەوانیش

داره که ی بۆ کۆده که نه وه، ده لئ: ئاده ی ئاگری تی به رده ن، نه وانیش ئاگری تی به رده دن، نه و جا ده لئ: ده چنه ناوی!

جا نه وانیش له سه ره تاوه خه ریک ده بن بچنه ناوی، به لام به ره به ره رایان ده گوړا و نه وانه ی که ده یانه وئ بچنه ناو ئاگره که، که سانی تر له هاوړیکانیان ده یانگرن و ناهیلن بچنه ناوی و به یه کتری ده لئین: ئیمه له دهستی چوونه ناو ئاگر هه نامان بر دووه بۆ په نای ئایینی موحه ممه د، ئیتر چۆن ئیستا بچینه ناوی؟ ئیتر نه مه حالیان بوو، له م باره یه وه هه ر مقومقویان بوو، وه نه چوونه ناوی هه تا ئاگره که دامر ده وه، له ولاشه وه فه رمانده که یان رقه که ی نیشه وه.

ئه م باس و خواسه که یشته وه به پیغه مبه ر (درودی خودای لی ب) بۆ روون کردنه وه ی کاره که فه رمووی: (نه وانه نه گه ر به قسه ی نه و فه رمانده یه ی خۆیان بکرا یه، به بی لیکۆلینه وه ی شایان لئی، بچوونایه ته ناو نه و ئاگره، نه وه تاوانیکی گه وره ی وا ده بوو، که له تو له و سزای نه ودا هه تا رۆزی قیامه ت له و ئاگره دا ده مانه وه له ژبانی به رزه خ دا له ناو نه و ئاگره دا ده بوون، باشیان کردووه که له مه دا به گو یی فه رمانداره که ی خۆیانیان نه کردووه، چونکه فه رمانه که ی ناهه ق بووه، نه وه ی که له سه ر فه رمانبه ره، فه رمانی فه رمان په واکه ی جی به جی بکا، به لام به مه رجی فه رمانه که ی هه ق و دروست بی نه وه ک ناحه ق و نادروست، وه ک ئه م حاله ته ی نه مان).

۱۵۹۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ بَعَثَ أَبَا مُوسَى وَمُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ إِلَى الْيَمَنِ قَالَ وَبَعَثَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى مِخْلَافٍ قَالَ وَالْيَمَنُ مِخْلَافَانِ ثُمَّ قَالَ يَسْرًا وَلَا تُعْسِرًا وَبَشْرًا وَلَا تُنْفِرًا فَاطْلُقْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِلَى عَمَلِهِ وَكَانَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِذَا سَارَ فِي أَرْضِهِ كَانَ قَرِيبًا مِنْ صَاحِبِهِ اخْدَثْ بِهِ عَهْدًا فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَارَ مُعَاذٌ فِي أَرْضِهِ قَرِيبًا مِنْ صَاحِبِهِ أَبِي مُوسَى فَجَاءَ يَسِيرُ عَلَى بَغْلَتِهِ حَتَّى انْتَهَى إِلَيْهِ وَإِذَا هُوَ جَالِسٌ وَقَدْ اجْتَمَعَ إِلَيْهِ النَّاسُ وَإِذَا رَجُلٌ عِنْدَهُ قَدْ جُمِعَتْ يَدَاؤُهُ إِلَى

عُنُقِهِ فَقَالَ لَهُ مُعَاذُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ أَيُّمَ هَذَا؟ قَالَ: هَذَا رَجُلٌ كَفَرَ بَعْدَ إِسْلَامِهِ
قَالَ: لَا أَنْزِلُ حَتَّى يُقْتَلَ قَالَ: أَيْمًا جِيءَ بِهِ لِدَلِّكَ فَأَنْزِلْ قَالَ: مَا أَنْزِلُ حَتَّى يُقْتَلَ
فَأَمَرَ بِهِ فَقُتِلَ ثُمَّ نَزَلَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ كَيْفَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قَالَ: اتَّفَقْتُ أَنْ تَقْرَأَ قَالَ:
فَكَيْفَ تَقْرَأُ أَلْتَ يَا مُعَاذُ؟ قَالَ: أَنَا أَوَّلُ اللَّيْلِ فَأَقُومُ وَقَدْ قَضَيْتُ جُزْئِي مِنَ التَّوْحِيدِ
فَأَقْرَأُ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي فَأَحْتَسِبُ نَوْمِي كَمَا أَحْتَسِبُ قَوْمِي. (الحديث: ۴۳۴۲،
طرفه في: ۴۳۴۵)، (انظر: ۲۲۶۱ فتح الباري) (۳۶۱).

ئەبو بوردەى كۆرى ئەبو موسای ئەشعەرى (رمزى خودایان لى بى) ھەرمووى:
پێغەمبەر (درودى خودى لى بى) لە پێش ھەجى مالاواى دا، ئەبو موسای
باوکەم و مەعازى كۆرى جەبەل دەنیرى بۆ ولاتى یەمەن، ھەر یەكێك لەم
دوو كەسە دەكا بە سەرۆكى ناوچەى لەدوو ناوچەكەى سەرو و خوارووى
یەمەن، موعاز دەكا بە سەرۆكى ھەریمی سەروو، ئەبو موساییش دەكا بە
سەرۆكى ھەریمی خواروو، ولاتى یەمەن ئەوكاتە دوو ھەریم دەبى (ھەریم
=مخلاف = اقلیم - فەتح الباری).

پێغەمبەر (درودى خودى لى بى) پێیان دەفەر موى: (ھەتا دمتوانن کاربۆخەئێك
ئاسان بکەن و باریان گران مەکەن، ھەمیشە دەمتان خیربێنن و موزدەى
خۆش بە مەردوم بدەن و، بە ھەر ڕەشەو گۆرەشەى زۆر خەئێك لەخۆتان و
لەدین تەرامەکەن!).

ئەنجا ھەردوکیان ڕۆیشتن بەلای کارى خۆیانەو، دەستووریشیان وا دەبى
ئەگەر یەكێکیان سەرى لەقەڵەم ڕەوێكەى خۆى بدایە و، لە ھەمان کاتێک لە
ھەریمی ھاوڕێکەییەو نزیك ببوایە تەو دەچوو بۆلای و سلاوى ئی دەکردو
ھەوالی دەپرسی.

(۳۶۱) اخراجه مسلم في الجهاد و السير ، باب: في الامر بالتيسير و ترك التنفير في الاشربة...

جا جارئ موعاز به قهله مېرموى خۇيدا دەسوورپتەوہ کہله ئەبو موسای
 ھاوړئى نزيك دەبیتهوہ، بەسوارى قاترئ دەچئ بۆ لای، دەروانى وا
 ئەبو موسا دانىشتووہ و خەلك دەورمیان ئى داوہو، پیاوړىكىش والەلايدا،
 ھەردوو دەستى بە كۆت و زنجير شەتەك دراوہو كراوہتەملى.
 موعاز دھەرموئ: (ئەى عەبدوللاى كورى قەيس! ئەم پياوہ چييه، بۆ واكۆت
 و زنجير كراوہ؟ ھەرمووى: ئەوہ لە دىنى ئىسلام ھەلگەپراوہتەوہو، لە پيشا
 جوولەكە بووہو موسولمان بووہو كافر بۆتەوہ، موعاز دھەرموئ: دانابەزم
 ھەتا نەكوژرئ، ئەبوموسا دھەرموئ: دەتۆ دابەزە خۆشمان بۆ ئەوہمان
 ھيئاوہ كە بيكوژين. دھەرموئ: خەير، دانابەزم تانەكوژرئ، جا ئەبو موسا
 ھەرمەن دەداو پياوہكە دەكوژرئ، ئەوجا موعاز دادەبەزئ و دھەرموئ ئەى
 عەبدوللا! لەسەر چى شيومېئ دەورى قورئان دەكەويتەوہو چۆن چۆنى
 قورئان دەخوینئ؟ ھەرمووى: وەك و شترئ ژەم لە دواژەم بیدۆشيت، ئاوا
 بەرودوا ھەرجارەى بەپېئى توانا چەندەم بۆ لوا ئەوہندە دەور دەكەمەوہ
 گوتى: ئەى تۆ چۆنى دەور دەكەيتەوہ؟ موعاز ھەرمووى (من لەسەرەتای
 شەوہوہ بەشى خۆم دەخەوم ئەوجا ھەل دەستم، چەندەى خودا بۆى
 نووسيبەم ئەوہندە دەور دەكەمەوہ، ئيتىر بەتەماى ئەوہم كە خودا ئەو
 خەوتنەيشم وەك شەونويژو قورئانخويندەكە، كە لە خەو ھەل دەستم بۆى،
 ئەوہيشم ئاوابەتاعەت و بەندەيى بۆم حەليپ بكا (تاج/ ۸ ل/ ۲۵۸ ز/ ۱۰۴ ف/ ۱).

پروونكردنەوہ:

ئەم ھەرموودە پېرۆزمیە، گەورەترین بەلگەيە لەسەر سیستەمى دەولەتى
 ویلايات لە ئىسلام دا، كەبەزمانى سەردەم پېئى دەگوترئ: دەولەتى فیدرالى
 لەسەردەمى پېغەمبەر خۇيدا، چەند ئەمارەتێكى ئىسلامى نيمچە سەربەخۆ،
 ھەبوو، وەك بەحرەين عەلای حەزەمى كرد بەفەرمانرەوايان (بېروانە:

ژماره: ۱۵۲۲ ته جريد، له م بهرگه دا، ژيانی عه لاء) + (بهرگی/۲ ل/۴۰۲ ژ: ۱۳۷۷) هه تا ته نانه ت دروسته هه ريمی لهو هه ريمانه دانیش تو وه کانی موسو لمان نه بن و سه رو که که یان له خو یان بی و ناموسو لمان بی، وه ک نه وه مه سیحی بی (پروانه: ژماره: ۷۱۳ = بهرگی/۲ ل/۱۳۵ = ژماره: ۱۴۸۱ و تهرمه کانی له فته تحو لباریدا + ۳۱۶۲ فته تح).

ماموستای مه زنی عه ینی له عومده تولقاری دا، بهرگی/۹ لاپه ره/۶۶ دمفه رموی: (له ته لویج دا دمفه رموی: نه م شای نه یله یه ناوی یو حه ننای کوری روبه بووه) وه هه رو ده ها له هه مان شوین دا دمفه رموی: (... کان النبی (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اقطع هذا الملك من بلاده قطائع، وفرض اليه حکومتها..) واته: پیغه مبهری خودا (دروودی خودای لی بی) چهند شوینیکي له ولاتی نه م شای نه یله یه هه لباردو به خه لاتی دای به خو یو حو کمرانی ولاته که یشی سپارد به خو ی (!).

وه هه رو ده ها دمفه رموی: (وفیه قبول هدیة الکفار، وفیه جواز الا هداء لملك الکفار وجاز اقطاع ارض لهم) واته: له م فه رمو وده ی داستانی شای نه یله دا نه م به هره نه ی واتی دا: دروسته دیاری له ناو موسو لمان وهر بگیری، وه هه روا دیاری بدری به شای ناموسو لمانان، وه خه لات و به خشیش و زهوی و زار به خه لاتی بدری به ناموسو لمان.. (عینی/۹ ص/۷۰) پروانه: ژماره: ۴۳۸۰/۱۶۱۰ له م بهرگه دا.

۱۵۹۹ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ فَسَأَلَهُ عَنْ أَشْرَبَةِ تُصْنَعُ بِهَا فَقَالَ وَمَا هِيَ قَالَ الْبُتْعُ وَالْمِزْرُ فَقُلْتُ لَا بِي بُرْدَةٌ مَا الْبُتْعُ قَالَ لَبِيدُ الْعَسَلِ وَالْمِزْرُ لَبِيدُ الشَّعِيرِ فَقَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ رَوَاهُ جَرِيرٌ وَعَبْدُ الْوَاحِدِ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (الْحَدِيثُ: ۴۳۴۳، طرفه في: ۱۰۰۲ تجريد = ۲۲۶۱ فتح = بقرطی/۳ ل - ۷۵) (۳۶۲).

ئەبو موسای ئەشعەری (رەزای خودای لى بى) فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خودای لى بى) منى نارد بۆيەمەن (وگەردمى بەسەرۆكى هەريمى خواروو بېروانە: ژمارە: ۱۵۹۸) وەمنیش لەبابەتى چەند جۆرە خواردنە وەيەكەووە كەلەو ولاتە دروست دەكرين پرسیارم لى كرد.

فەرمووى: (ئەوانە چين) عەرزيم كرد: خۆشاوى هەنگوين و خۆشاوى جۆن، كەبەزمانى خەلكى ئەوى بەيەكەمیان دەگوترى: بتە و بەدوومیان دەلین: میزر فەرمووى (هەمووسەر خۆشیکەرئى نادروستە) قەسەگێرەووە (راوى) دەفەرموئى: بەتە: خۆشاوى هەنگوينە، میزريش ئاوى جوى خووساوە). (تاج/ل ۸۷/ف ۷).

۱۶۰ - عَنْ الْأَبَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ إِلَى الْيَمَنِ قَالَ ثُمَّ بَعَثَ عَلِيًّا بَعْدَ ذَلِكَ مَكَائَهُ فَقَالَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَرُّ اصْحَابِ خَالِدٍ مَنْ شَاءَ مِنْهُمْ أَنْ يُعَقَّبَ مَعَكَ فَلْيُعَقَّبْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُقْبَلْ فَكُنْتُ فِيمَنْ عَقَّبَ مَعَهُ قَالَ فَغَنِمْتُ أَوَاقِ ذَوَاتِ عَدَدٍ (الحديث: ۴۳۴۹) (۳۶۳).

بەراء (رەزای خودای لى بى) فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) لەگەڵ خالیدی کوری وەلیددا، ناردینی بۆ یەمەن، بۆ غەزا کردن، لە پاشا گەڕانە وەمان لە تانیف، لەپاش ماومی عەلى نارد لە شوێن خالید، وە بە عەلى دەفەرموئى: (بەهاورێکانى خالید بلى: ئەوێ كە حەز دەكا لەگەڵ خالیددا بگەرێتەووە بۆ مەدینە، ئەوێكەیفى خۆیەتى، ئەوێشى كە حەز دەكا لەگەڵ تۆدا بۆمێنیتەووە لە پاشدا لەگەڵ تۆدا بگەرێتەووە بۆیەمەن، ئەویش هەرنارەزووى خۆیەتى، من خۆم یەكێك بووم لەوانەى كە لەگەڵ عەلىدا گەڕاینەووە بۆیەمەن و، لەگەڵیا ماینەووە لەوى، جا ئەندازمێهكى باش پارەو

پوولم له تالان وه دهست كهوت!) (تاج/ل ۲۶۰/ف ۱/ز ۱۰۵- باسی ناردنی
عهلی و خالید بۆ ولاتی یه مهن).

۱۶۰۱- عَنْ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا إِلَى خَالِدٍ لِيَقْبِضَ الْخُمْسَ وَكُنْتُ ابْغِضُ عَلِيًّا وَقَدْ اغْتَسَلَ فَقُلْتُ لِيَخَالِدٍ: أَلَا تَرَى إِلَى هَذَا فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ يَا بُرَيْدَةُ ابْغِضْ عَلِيًّا فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ: لَا تُبْغِضْهُ فَإِنَّ لَهُ فِي الْخُمْسِ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ) (الحديث: ۴۳۵۰) (۳۶۴).

بورهدید (رمزای خودای لیج) فهرمووی: پیغه مبهری خودا (دروودی خودای لسمرب بی)
عهلی نارد بۆلای خالیدی کوپی وهلید، لهیه مهن ههتا پینج یهکی نهو
تالانییه ودریگری، که لهشکرهکی خالید دهستیان کهوتبوو، ودهن له بهرشتی
رقم له عهلی گرت، چونکه دیم له تالانییه که، که نیزیکی جوانی ههلبژارد
بۆخوی لهباتی بهش و بهدهستی گرت و لهپاشا خوی شوڤردو غوسلی خوی
دهرکرد، ودهن نه مهن دانا بهگری له تالانییه که. جا به خالیدم گوت: سهیری
نه مهن ناکه، چی کاریکی ناشیرینی کرد!!

جا کاتی هاتینه وه بۆ خزمهتی پیغه مبهر له مه دینهی نازدار، نه مهن بۆ
باس کردو عهرزیم کرد که من له بهر نهو وه رقم له عهلییه، فهرمووی: (نهی
بورهدیده! ئایا رقت له عهلییه؟) گوتم: بهئی، فهرمووی: (رقت له عهلی نه بی،
چونکه عهلی لهو پینج یه که، له وهیش زیاتر به شه پشکی ده که وئ). (بپروانه:
ژماره: ۱۶۰۰).

۱۶۰۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: (بَعَثَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْيَمَنِ

(۳۶۴) قال في الفتح: (لم يوافق مسلم على تخريج حديث البراء في قصة علي مع الجارية ،

وحديث بريدة فيه - خاتمة كتاب المغازي ج/ ۸ ص ۱۵۴) - المترجم .

بِذَهَبٍ فِي اِيدِيهِ مَقْرُوظٌ لَمْ يُحْصَلْ مِنْ ثَرَابِهَا قَالَ: فَقَسَمَهَا بَيْنَ اَرْبَعَةٍ نَفَرٍ بَيْنَ عَيْنَتِهِ
 بَنِي بَذْرٍ وَاَفْرَعِ بْنِ حَابِسٍ وَزَيْدِ الْخَيْلِ وَالرَّابِعِ اَمَّا عُلْقَمَةُ وَاَمَّا عَامِرُ بْنُ الطَّفِيلِ.
 فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ اصْحَابِهِ: كُنَّا نَحْنُ اَحَقُّ بِهَذَا مِنْ هَؤُلَاءِ قَالَ: قَبْلَ ذَلِكَ النَّبِيِّ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ اَلَا تَأْمَنُونِي وَاَنَا اَمِينٌ مَنْ فِي السَّمَاءِ يَأْتِينِي خَبَرُ
 السَّمَاءِ صَبَاحًا وَمَسَاءً قَالَ فَقَامَ رَجُلٌ غَائِرُ الْعَيْنَيْنِ مُشْرِفُ الْوَجْنَتَيْنِ نَاشِزُ الْجَنْبَةِ
 كَثَّ اللَّحْيَةِ مَخْلُوقُ الرَّأْسِ مُشَمَّرُ الْاِزَارِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اَتُنِي اللَّهُ قَالَ وَتِلْكَ
 اَوَّلَتْ اَحَقَّ اَهْلٍ الْاَرْضِ اَنْ يَتَّقِيَ اللَّهُ قَالَ: ثُمَّ وَلَّى الرَّجُلُ قَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: يَا
 رَسُولَ اللَّهِ اَلَا اضْرِبُ عَنْقَهُ؟ قَالَ: لَا لَعَلَّهُ اَنْ يَكُونَ يُصَلِّي فَقَالَ خَالِدٌ: وَكَمْ مِنْ
 مُصَلٍّ يَقُولُ بِلِسَانِهِ مَا لَيْسَ فِي قَلْبِهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اَنِّي لَمْ
 اَوْمَرْ اَنْ اَتَقَبَّ عَنْ قُلُوبِ النَّاسِ وَلَا اَشُقُّ بَطُونَهُمْ قَالَ: ثُمَّ نَظَرَ اِلَيْهِ وَهُوَ مُقَفَّ
 فَقَالَ: اِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ ضَنْضِي هَذَا قَوْمٌ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ رَطْبًا لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ
 يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَةِ وَاظَنُّهُ قَالَ: لَئِنْ اَذْرَكْتُهُمْ لَا قَتْلَنَّهُمْ
 قَتَلَ ثُمُودَ) (الحديث: ٤٣٥١، اطرافه في: ٣٣٤٤، ٣٦١٠، ٤٦٦٧، ٥٠٥٨، ٦١٦٣، ٦٩٣١، ٦٩٣٣، ٧٤٣٣، ٧٥٦٢) (٣٦٥).

نه بو سه عیدی خودری (رمزی خودی لی بی) فه رموی: عه لی لهیه مه نه وه
 پارچوله یا زیپی پوخته نه کرانی له مالی تالانی، نارد بو پیغه مبه ر (دروودی خودی
 لی بی) زیړه که له پارچه قایشیکا بوو به که لا سه له م (قورظ) خوشه کرا بوو،
 هیشتا خاک وخوئی ناو کانه که ی پیوه بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودی لی بی)
 دابه شی کرد به سه ر نه م چواره که سه دا: به سه ر عویه پینه ی کوری
 به درونه ه رمعی کوری جابیس وزمیدی خهیل و، چواره میشیان یا عه لقه مه ی
 کوری عولاسه بوو، یا عامیری کوری توفهیل بوو.

پیاوۆ له یارانانی پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: ئیمه شایسته تر بووین بهم مالا و سامانی تالانییه، که پێغه مبهەر دابهشی کرد به سههر ئه مانهدا! ئه م قسه یه گه یشته وه به پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (من که ئه مینداری خودای ئه رزو ئاسمانم و ئیوارم و به یانی له ئاسمانه وه وه چی و سرووشم بو دی، که چی هیشتا ئیوه متمانه م پی ناکهن و، ئه وه تانی هه ندیکتان به قای پیم نییه و ره خنهم لی ده گری! فهرمووی: جا کابرایه کی چاو به قوولا چووی، سه رکولم دهر په ریوی، گۆنا زمقی، ناوچاوان قوۆزی، ریش پری، سه رتا شراوی، چاک به لادا کردوو، پیاویکی له م حاله و له م ره نگه، هه ئسا گوتی: ئه ی پێغه مبهری خودا! له خودا بترسه و شه رم و شکوۆی له خودا بکه!!

حه زه ره ت (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: به ده به خت خوۆتا! ئه ی مال ویران! بو کەس هه یه له سههر رووی زهوی که ئاوا وهک من له خودای گه وه ره بترسی و، ئه وه نده ی من شه رم و شکوۆله خودا بکا! گوتی: ئه و جا کابرا که ره ویشته، خالی دی کوپی وه لیدی ش فهرمووی: ئه ی پێغه مبهری خودا! بوچی نه ده م له گه ردنی؟ فهرمووی: (نا، شتی وا مه که، به شکم نوێژ کهر بی) خالی د فهرمووی: زۆر نوێژ کهری وا هه یه زمان و دلی یهک نین و، سه ری زمان شیری نه و بنی زمان ش هیری نه پێغه مبه ریش (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (من خودا نه یفه رمووه پیم که ناو دلی خه لک بپشکنم، یا ناو سکیان هه ل بدپم). گوتی: که کاتی پیاوه که پشتی هه لگردد ره ویشته، پێغه مبهەر (دروودی خودای له سههر بی) فهرمووی: (له نه وه ی ئه مه هۆزی ده که ونه وه، به زمانی پارا، نامه ی خودا: قورئانی په رۆز، ده ور ده که نه وه، به لام له گه روویان ره مت نابی و ناچیته ناو دلپانه وه، ئه وانه وا له ئایین به له سه ده بن وا له ئایینی ئیسلام به په له دهر ده چن وهک چۆن تیری، که بدا له نیچی ری، خیرا گورج ده یسمی و لیی دهر ده په ری ئه وانی ش ئاوا).

فهرمووده گیره وه واته: راوی دمفه رموی: واده زانم چه زرهت (دروودی خودای
 لسمربن) فهرمووشی (نه گهر خوّم فریای نهو هؤزهو وه چهیه بکهوم و،
 له چه رخی من دا، که سی له وانه پهیدا ببی وهک چؤن خودا یافتی هؤزی
 سه موودی برپیه وه، منیش ناوایافتی نهوان دمپر مه وهو، هه موویان ده کوژم!)
 (تاج/ ۸ ل/ ۲۶۱ ف/ ۲ ز/ ۱۰۵) ف = فهرمووده.

غزای زول خه له سه (غزوة ذي الخلصة)

۱۶۰۳- عَنْ جَرِيرٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (الَا تُرِيحُنِي مِنْ ذِي الْخَلْصَةِ فَقُلْتُ: بَلَى فَأُطْلَقْتُ فِي خَمْسِينَ وَمِائَةِ فَارِسٍ مِنْ أَحْمَسَ وَكَانُوا اصْحَابَ خَيْلٍ وَكُنْتُ لَا أَتُبْتُ عَلَى الْخَيْلِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَضَرَبَ يَدَهُ عَلَى صَدْرِي حَتَّى رَأَيْتُ اثْرَ يَدِهِ فِي صَدْرِي وَقَالَ: اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ وَاجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا قَالَ: فَمَا وَقَعْتُ عَنْ فَرَسٍ بَعْدُ قَالَ: وَكَانَ ذُو الْخَلْصَةِ بَيْنَنَا بِالْيَمَنِ لِحَنَعَمَ وَبَحِيلَةَ فِيهِ نَضَبٌ نَعْبَدُ يَقَالُ لَهُ: الْكَعْبَةُ قَالَ: فَأَتَاهَا فَحَرَّقَهَا بِالنَّارِ وَكَسَرَهَا قَالَ: وَلَمَّا قَدِمَ جَرِيرُ الْيَمَنِ كَانَ بِهَا رَجُلٌ يَسْتَفْسِمُ بِالْأَزْلَامِ فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَا هُنَا فَإِنْ قَدَرَ عَلَيْكَ ضَرْبَ عُنُقِكَ قَالَ: فَبَيْنَمَا هُوَ يَضْرِبُ بِهَا إِذْ وَقَفَ عَلَيْهِ جَرِيرٌ فَقَالَ: لَتَكْسِرَنَّهَا وَلَتَشْهَدَنَّ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَوْ لَأَضْرِبَنَّ عُنُقَكَ قَالَ: فَكَسَرَهَا وَشَهِدَ ثُمَّ بَعَثَ جَرِيرٌ رَجُلًا مِنْ أَحْمَسَ يُكْنَى أبا أَرْطَاةَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَشِّرُهُ بِذَلِكَ فَلَمَّا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا جِئْتُ حَتَّى تَرَكْتُهَا كَأَنَّهَا جَمَلٌ اجْرُبُ قَالَ: فَبَرَكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى خَيْلِ أَحْمَسَ وَرَجَالِهَا خَمْسَ مَرَّاتٍ) (الحديث: ۴۳۵۷، طرفه في: ۱۲۳۷ تجريد
 = ۳۰۲۰ فتح = بقرطی/ ۳ ل - ۳۵۸) (۳۶۶).

واتای ئەم فەرموودمیه لە پێشەوه بە تەواوی رویشت، تەنیا ئەم زیادەییە نەبێ (لەناو ئەم خانەییەدا کۆمەڵی پەیکەری بوتیان تیادا بوو دەیانپەرستن... لەو دەمەدا کە جەریر دەگاتە پێشەوه دەروانی و پیاوی لەناو خانوووەکەدا بە ئەزلام دانە ئەگریتەوه، پێی دەلی؛ سویندم بە خودا یا ئەم ئەزلامانە دەشکینی و شایەتمان دینی کە: اشهد ان لا اله الا الله، یاخود لەگەردنت ئەدەم و بەشیر دەتکوژم؟ فەرمووی: ئیتیر کابرا دانەکانی شکان و شایەتمانی هینا...).

١٦٠٤ - عَنْ جَرِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ كُنْتُ بِالْيَمَنِ فَلَقِيتُ رَجُلَيْنِ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ ذَا كَلَامٍ وَذَا عَمْرٍو فَجَعَلْتُ أَحَدُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ لِي: ذُو عَمْرٍو لَيْنٌ كَانَ الَّذِي تَذَكَّرُ مِنْ أَمْرِ صَاحِبِكَ لَقَدْ مَرَّ عَلَى أَجَلِهِ مِنْذُ ثَلَاثٍ وَأَقْبَلَ مَعِيَ حَتَّى إِذَا كُنَّا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ رَفَعَ لَنَا رَكْبٌ مِنَ قِبَلِ الْمَدِينَةِ فَسَأَلْنَاهُمْ فَقَالُوا: قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاسْتُخْلِفَ أَبُو بَكْرٍ وَالنَّاسُ صَالِحُونَ فَقَالَا اخْبِرْ صَاحِبَكَ أَنَّا قَدْ جِئْنَا وَلَعَلَّنَا سَعُودُ أَنْ شَاءَ اللَّهُ وَرَجَعَا إِلَى الْيَمَنِ فَاخْبَرْتُ أَبَا بَكْرٍ بِحَدِيثِهِمْ قَالَ أَفَلَا جِئْتَ بِهِمْ فَلَمَّا كَانَ بَعْدُ قَالَ لِي ذُو عَمْرٍو يَا جَرِيرُ إِنَّ بِكَ عَلَيَّ كَرَامَةً وَأَنِّي مُنْخَبِرُكَ خَيْرًا أَلَيْسَ مَعْشَرَ الْعَرَبِ لَنْ تَزَالُوا بِخَيْرٍ مَا كُنْتُمْ إِذَا هَلَكَ أَمِيرٌ تَأْتَرْتُمْ فِيهِ آخَرَ فَاذَا كَانَتْ بِالسَّيْفِ كَانُوا مُلُوكًا يَغْضَبُونَ غَضَبَ الْمُلُوكِ وَيَرْضَوْنَ رِضَا الْمُلُوكِ (الحديث: ٤٣٥٩) (٣٦٧).

دیسان جەریر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەیەمەن بووم، دوو پیاوی شاپیاوی خەلکی یەمەنم بینی، کە زوکه‌لاع و زوعەمر بوون، کەزو کەلاعیان روڤحانییه‌کی گەورە کاتی سەردەمی نەزانی (جاهلیە)بوو، لافێ خواپەتی لێ دەدا، وە زوعەمریشیان لە پادشایانی یەمەن بوو، منیش لەبارە ی پێغەمبەراییەتی پێغەمبەرەوه (دروودی خودای ئەسەر بێ) قسەم بۆ کردن، کەچی

(٣٦٧) لم يوافقهم مسلم على تخريج حديث جرير في بعثته الى اليمن (فتح/٨ص ١٥٤ خاتمة

زوعه مريان پى گوتەم: ئەگەر تۆ ئەم دەنگوباسەى ھاوړيکەى خۆتمان بۆ دەگيرپيښه وه، دەسا ئەو ویش بزانه بامنیش چى له بارهى ھاوړيکەته وه دزمانه پیت بلیم: ئەو سى پوژه مردوو! جامنیش بۆ سۆراخی ئەم ههواله بهر وه مەدینه له گەل له شکریکا کەوتمه پێگه، ههتا گەیشتی نه ههوارى گەیشتی به بېرکەيهک سوار له لای مەدینه وه هاتبوون، که بۆ ئەم ههواله لیمان پرسین، گوتیان: راسته پیغه مبهەر (دروودی خودای لى بى) ومفاتى کردوو وه بهو به کریش کراوه به جینشین، وه موسولمانانیش زۆرباش وتەبان و هیچ کیشه یهکیان نییه، به بۆنهى ومفاتى پیغه مبهروه.

جا زوکه لای و زوعه مر، خۆیان گهرا نه وه بۆ یه مهن و به منیان گوت: به برادر مکهت بل، واته: به ئەبویه کر، ئیغه نیازمان بوو که بیین بۆ مەدینه، به لای مادام موحه مەد ومفاتى کردوو دهگه رپینه وه بۆ یه مهن، سابه شکوو له دمره تیکا خوا حەزکا بیینه وه بۆ مەدینه، جا ئەوان گهرا نه وه بۆ یه مهن و من چوو مەوه بۆ مەدینه وه به خزمەت ئەبو به کر گەیشتم و باسو خواسى ئەوانم بۆی گیرایه وه، که ههتا ئەویش له گەلمان هاتن و دواى کەبیستیان پیغه مبهەر (دروودی خودای لى بى) مردوو گهرا نه وه، ئەبو به کر (رمزى خودای لى بى) فەرمووی: ئەى بۆ نەتهینان. له وەدا زوکه لای پى گوتەم: ئەى جەریر! تۆ پیاویکی خاوەن پێزو قەدرى له لای من، له بهر ئەوه با ئەم قەسەیهت بۆ بکه م: ئیوهى کۆمه ئەى عەرب مادام ههتا وهك ئیستانان، ئاوا له ناو خۆتان یهك دل و یهك بن، هەر کاتى فەرمانه روه وایه کتان بمرى وهك ئیستا به راپوێژو راپوێژکارى و به ناشتى و هیمنى فەرمانه روه وایه کتر له خۆتان دابنن، ئەى جەریر! ههتا ئیوه واین هەر خیر دیتە رپتان و سهرکه وتوو دهن، به لای کیشو بهرەى گهوره کاتى دروست دهی کەفه رمانه روه وای به زهبرى شیرو تیر به به سه پى به سه ر مهردوم دا، ئەو کاته فەرمانه روه واکانتان دهن به پادشای زۆردار، وهك ئەوان توو په دهن و وهك ئەوان له مهردوم رازى دهن).

پوونکردنهوه:

زوكه لای و زوعه مر دوو پادشا بوون له پادشایانی یه مهن، ده لئین؛ زوكه لای عیان داوای خوایه تی کردووه، به لām گرنګ نهومیه كه ههر دوکیان نیسلām بون و له زه مانی چه زرمتی عومه ردا كوچیان کردووه بو مهیدنه زوكه لای كه هات بو مهینه، دوازه ههزار مال كوچله ی هه بوو، عومه ر پئی گوت: كه ئه مانه بفروشه به من، هه تا له م جهنگی نامسو لمانه نه دا به کاریان بهینم؟ زولكه لای گوتی: ئه مانه نازادن، له یهك ساعه تا هه موویانی نازادکرد، زوكه لای پیاویکی جوان خاس بوو، کاتی دهر پویشته ناو مهككه وه میزمری دهبهسته وه، ئه و سهرو میزمره ههر له خو ی جوان بوو، له شه ری صه فین دا نوینهری موعاوییه بوو، له پیش ته واو بونی شه ركه دا كوژرا، وه موعاوییه به مردنه كه ی خو شحال بوو، سالی سی و چه وت كوژرا (رهزاو رهحه متی خودا له وو له زوعه مر).

غەزای قهراخی دەریا (سیف البحر)

كه خو یان مات دابوو بو په لاماردانی کاروانیکی قورمیش، ئه م له شکری نیسلāmه ئه بو عوبه یده ی کور ی جهراح (رمزی خودای لی بن) سه ره لشکریان بوو. غزوة سیف البحر، وهم ی تلقون عیرا لقریش وامیرهم ابو عبیده بن الجراح (رضی الله عنه)).

١٦٠٥- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ قَالَ: (لَمَّا بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثًا قِبَلَ السَّاحِلِ وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ أبا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ وَهُمْ ثَلَاثُ مِائَةٍ فَخَرَجْنَا وَكُنَّا بِبَعْضِ الطَّرِيقِ فَبَنِيَ الزَّادُ فَأَمَرَ أَبُو عُبَيْدَةَ بِأَزْوَادِ الْجَنْشِ فَجُمِعَ فَكَانَ مِزْوَدِي ثَمَرٍ فَكَانَ يَقُولُنَا كُلُّ يَوْمٍ قَلِيلًا قَلِيلًا حَتَّى فَبَنِيَ فَلَمْ يَكُنْ يُصَيِّنُنَا إِلَّا ثَمَرَةً ثَمَرَةً فَقُلْتُ: مَا تُعْنِي عَنْكُمْ ثَمَرَةٌ فَقَالَ: لَقَدْ وَجَدْنَا فَقْدَهَا حِينَ فَبَنَيْتُ ثُمَّ انْتَهَيْنَا إِلَى الْبَحْرِ فَاذَا حُوتٌ مِثْلُ الظَّرْبِ فَآكَلْنَا مِنْهَا الْقَوْمُ ثَمَانِي عَشْرَةَ لَيْلَةً ثُمَّ أَمَرَ

أَبُو عُيَيْدَةَ بَضَلَعَيْنِ مِنْ اضْلَاعِهِ فَتَضَيَّا ثُمَّ أَمَرَ بِرَاحِلَةٍ فَرُحِلَتْ ثُمَّ مَرَّتْ تَحْتَهُمَا فَلَمْ تُصْبِهِمَا). (الحديث: ٤٣٦٠، اطرافه في: ٢٤٨٣، ٢٩٨٣، ٤٣٦١، ٤٣٦٢، ٥٤٩٣، ٥٤٩٤) (٣٦٨).

١٦٠٥م- وعنه (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي رِوَايَةٍ أَنَّهُ قَالَ: فَالْقَى لَنَا الْبَحْرُ دَابَّةً يُقَالُ لَهَا الْعَنْبَرُ فَكَلْنَا مِنْهُ نِصْفَ شَهْرٍ وَأَدَهْنَا مِنْ وَدَكِهِ حَتَّى ثَابَتَ الْيَنَّا أَجْسَامَنَا (الحديث: ٤٣٦١، طرفه في: ٤٣٦٠).

١٦٠٥م- وعنه فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: قَالَ أَبُو عُيَيْدَةَ: (كُلُوا فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ ذَكَرْنَا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ كُلُوا رِزْقًا أَخْرَجَهُ اللَّهُ اطْعَمُونَا إِنَّ كَانَ مَعَكُمْ فَاتَاهُ بَعْضُهُمْ بَعْضٌ فَكَلَّهُ). (الحديث: ٤٣٦٢، طرفه في: ٤٣٦٠).

جَابِرِي كُورِي عَهْدِوَلَّلا (رمزای خودایان لـج بی) فِهْرَمُووی: پیغهمبر (دروودی خودای لسمبر بی) لهشکریکی سی سهد کهسی نارد بؤ قهراخی دهریا، وه نهبوعوبهیدهی کورپی جهرراحی کرد بهسهر لهشکریان، من خؤم لهو لهشکرا دابووم، سی سهد سوار بووین، دمرچووین ههتا گهیشتیینه جیگهپی تویشوومان پی نهما، خؤراکمان تهواو هاته کزی، تووشی برسیتییهکی سهخت بووین، لهتاوانا بهگهلاکوتک گهلا دارمان دهمراندو دهمانخوارد! جا نهبو عوبهیده فهرمانی کرد، ههموو تویشووهکانی لهشکرهکهیان کؤکردهوه، ههمووی پر دوو تویش بهره خورما بوو، نیتر ههموو رؤزی، بهکهمه کهمه دهیژی یانندین، ههتا نهوهیش نهما، و تهنیا رؤزانیهکی سهرو دهنک خورمامان پی دهریا وهبی کورپی کیسان فهرمووی به جابیرم گوت: جا تافهدهنکی خورما بهکهلکی جیتان دههات؟ فهرمووی: وهک چؤن منالی ساوا مهکی دایکی دهمژی، ناوا نهودهنکه خورمایهمان دهمژی، وهتاومان دهکرد بهسهریدا، نیتر بهشی نهو

رؤژه تائیوارئی دهکردین، کاتی ئه وهیش نه ما ئه وسا هه ستمان کرد به سوودی بوونه که ی و نرخیمان زانی.

له پاشا گه یشتینه سهردمیا، روانیمان وا نه ههنگیک وهک یائی وهایه، له که نار دمیا که به مردوویی که وتوو، ئیتر برادران هه زده شه و لیان خواردو خۆمان به پیوه که ی چه ورده کرد، هه تا له شمان بوو زایه وه، ئه و جا ئه بو عوبه یده فه رمانی کرد دوو پهرا سووی ئه و نه ههنگه یان راست کرده وه و له به نه وه که می بلاویان کردنه وه و له سه ره وه نوو که کانیا ن نوو ساندن به یه که وه، له چه شنی دوو لا شیا نه ی دمه روازه، ئه و جا فه رمانی کرد و شتر یکی ز به لایان کۆپان کردو پیاویکی فیله ته نمان تیا دا بوو له سه ر ئه و کۆپانه وه سواری ئه و و شتره ی کردو به ژیر ئه و دوو پهرا سوو دا رۆیشت سه ری نه ی دا له پهرا سوو ده کان.

ده فه رموی: ئه بو عوبه یده فه رمووی: (ده ی لی بخۆن) جا کاتی ها تینه وه بو مه دینه، با سه که مان عه رزی حه زمه ت کرد، فه رمووی: (بخۆن له و رزق و رۆزی به پاکه که خودا ره خساندوویه تی، دمه رخوا ردی ئیمه یش بدن لای، ئه گه ر لاتان ما وه) جا هه ندی له برادران له گوشتی ئه و نه ههنگه ی له لا ما بوو، بو یه ی نا، پیغه م به ریش لای خوارد) (بروانه: تاج/ ۴ ل/ ۹ ز/ ۲ ف/ ۱ - گیانله بهری ئاوی و مرده وه بوویشی ده خوری).

شانده که ی به نی ته میم

۱۶۰۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (اللَّهُ قَدِمَ رَكْبٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمْرُ الْقَعْقَاعِ بْنِ مَعْبُدٍ بَنِ زُرَّارَةَ قَالَ عُمَرُ بَلْ أَمْرُ الْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا أَرَدْتُ إِلَّا خِلَافِي قَالَ عُمَرُ مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَمَتَارِيَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ اصْوَاتُهُمَا فَنَزَلَ فِي ذَلِكَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

امَّنُوا لَا تُقَدِّمُوا حَتَّىٰ انْقَضَتْ). (الحديث: ٤٣٦٧، اطرافه في: ٤٨٤٥، ٤٨٤٧، ٧٣٠٢) (٣٦٩)

عبداللہ کوری زوبہیر (رمزی خودی لہ بی) فہرمووی: دہستہ پی سواری بہنی تہمیمی ہاتنہ خزمہ تی پیغہ مہر (درووی خودی لہسر بی) بہم بؤنہ یہوہ نہبو بہکر عہرزی کرد: نہی پیغہ مہری خودا!! قہعقاعی کوری مہعہدی کوری زورادہ بکہ بہگہ ورمو و فہرمانہ وایان، نیمامی عومہریش فہرمووی: نہ قہرمعی کوری حابیس بکہ بہگہ ورمہیان، نہبو بہکر لہ قہسہکھی عومہر دلگران بوو، پی گوت: تۆہر مہبہستت دزایہ تی و بہر بہرہکانی من بوو، لہم قہسہیہدا! عومہریش فہرمووی: مہبہستم شتی وانییہ، نیتر بووبہمشت و مریان و دہنگیان بہر زہومبوو. نیتر نہم نایہ تہ بہم بؤنہ یہوہ ہات بؤ پیغہ مہر: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ سوورہ تی حوجورات/ ٤٩ / ١-، واتہ: نہی موسولمانییہ! ہیج کاری خود سہر، لہ خؤتانہوہ بہبی فہرمانی خودا و پیغہ مہری خودا مہکەن، لہ خودا بترسن چونکہ خودا ناگای لہ ہہموو شتی کھو ہہمووشتی دہزانی). (تاج/ ٧ / ل ١٤٨ / ز ٣٢- سوورہ تی حوجورات).

شانده کھی بہنی حہنیفہو سہرگوروشتہی نیسلا مہوونی

سومامہی کوری نوسال

(وفد بنی تمیم وحدیث ثمامہ بن اثال)

١٦٠٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْلًا قَبْلَ نَجْدٍ فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ: ثَمَامَةُ بْنُ اثَالٍ فَرَبَطُوهُ

بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا عِنْدَكَ يَا ثَمَامَةُ؟ فَقَالَ: عِنْدِي خَيْرٌ يَا مُحَمَّدُ إِنْ تَقْتُلَنِي تَقْتُلَ ذَا دِمٍّ وَإِنْ تُنْعِمَ تُنْعِمَ عَلَيَّ شَاكِرٍ وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ مِنْهُ مَا شِئْتَ فَتَرَكَ حَتَّى كَانَ الْقَدْتُ ثُمَّ قَالَ لَهُ: مَا عِنْدَكَ يَا ثَمَامَةُ قَالَ: مَا قُلْتُ لَكَ: إِنْ تُنْعِمَ تُنْعِمَ عَلَيَّ شَاكِرٍ فَتَرَكَهُ حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْقَدِّ فَقَالَ: مَا عِنْدَكَ يَا ثَمَامَةُ فَقَالَ: عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ فَقَالَ: اطْلُقُوا ثَمَامَةَ.

فَانْطَلَقَ إِلَى تَحْلِ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ يَا مُحَمَّدُ وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَى الْأَرْضِ وَجْهٌ ابْغَضَ إِلَيَّ مِنْ وَجْهِكَ فَقَدْ أَصْبَحَ وَجْهُكَ أَحَبَّ الْوُجُوهِ إِلَيَّ وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ دِينٍ ابْغَضَ إِلَيَّ مِنْ دِينِكَ فَاصْبَحَ دِينُكَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيَّ وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ بَلَدٍ ابْغَضَ إِلَيَّ مِنْ بَلَدِكَ فَاصْبَحَ بَلَدُكَ أَحَبَّ الْبِلَادِ إِلَيَّ وَإِنْ خِلَيْكَ اخْذُنِي وَأَنَا أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَمَاذَا تَرَى فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَامْرَأَةٌ إِنْ يَعْتَمِرَ فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ قَالَ لَهُ قَائِلٌ صَبَوْتُ قَالَ لَا وَلَكِنْ اسْلَمْتُ مَعَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا وَاللَّهِ لَا يَأْتِيكُمْ مِنَ الْإِمَامَةِ حَبَّةٌ حِنْطَةٍ حَتَّى يَأْذَنَ فِيهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (الحديث: ٤٣٧٢، اطرافه في: ٤٦٢٠، ٤٦٩، ٢٤٢٢، ٢٤٢٣) (٣٧٠).

نهبو هورهيره (رمزي خودای لی بی) فهرمووی: حهزهرت (دروودو سلاوی خوای گهوردی لهسهر بی و سهر و مالا و منالو ههست و نهست بهقوربانی گهردی سهر گۆری پیروزی) برکهیی سواری بهرهو نهجد نارد، کههاتنهوه پیاویکی بهنی حهنیفهیی یان دیل کردبوو، لهگهل خویان هیئابوویان، ناوی سومامهیی کوری ئوسال بوو، سهرگههوردی خهلکی یهمامه بوو، جا لهبهر ئهوهی کهلهسهردهمی حهزهرتدا بهندیخانهیان نهبوو، چونکه حوکمیان تابلیی سادمو پردادو عهدالتهت بوو، پیویستیان به پؤلیس و کهلهبچه و زیندان

نەبوو، لەبەر ئەوە پیاووەکیان بە کۆڵەکەیی لەکۆڵەکەکانی مزگەوتەو بەستەو...

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو بۆلای و فەرمووی پای: ئەی پومامە! پێت وایە چیت ئێ دەکەین؟ ئەویش گوتی: ئەی موحەممەد! ئومیدی خێرت ئێ دەکەم: چونکە تۆ پیاویکی حەققانیت، لەبەر ئەوە، ئەوەی کەتۆ بیکوژی شایانی کوشتنەنە وە ئەوەی کە تۆ پیاویتی لەگەڵ بکە مایە سوپاس و شانازییە بۆی، خۆ ئەگەر پارەو مائیش دەوێ، چەندە حەز دەکەم داوا بکە دمتەدمی، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وازی ئێ هیئاو بۆ دووسبە، فەرموویە وەپێی (ئەی سومامە! لات وایە کە چیت ئێ دەکەم؟) ئەویش گوتی: هەرئەوێ کە پێم گوتیت! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەو پۆژەیش وازی ئێ هیئایە وە بۆسبەینێ فەرموویە: (ئەی سومامە! لات وایە چیت ئێ دەکەم؟ گوتی: هەر ئەوێ کە ئەو پۆژە پێم گوتوو، ئومیدی خێرت ئێ دەکەم: چونکە ئەوەی تۆ دیکوژی شایانی کوشتنە، وە ئەوەی کەتۆ پیاویتی لەگەڵ بکە مایە سوپاسکردنە، کەواتە بۆ منیش چ بیکوژیت و چ پیاوتم لەگەڵ بکەم جێگە خۆپەتی، خۆ ئەگەر دمتەوێ بە پارەو مائیش بەرم بەدیت چەندە دمت دەوێ داوا بکە دەیدەم پێت، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سومامە بەردەن).

سومامە پۆشت لەناو باخە خورمایەکا، کە لەنزیکی مزگەوتەو بوو لەوێ خۆی شۆردو هاتەو بۆ مزگەوت و گوتی: (اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله) ئەی موحەممەد! بەزاتی خودا لەمەو پێش کەس نەبوو لەسەر پەرووی زەوی، کە بەقەد تۆرقەم لێی بێ، بەلام ئیستاکە کەس نییە کە بەقەد تۆخۆشم بۆی هەروەها ئایینەکەت و ولاتەکەشت، بەزاتی کەزاتی خودایە، دین نەبوو کە بەقەد دینەکە تۆ رقەم لێی بێ بەلام ئیستا دینەکە تۆم لەهەموو دینیکی تر خۆشتر دەوێ، بەزاتی کەزاتی خودایە،

ولات نه بووه كه به قهد ولاته كه ی تۆرقه لئی بی، به لام نیستا ولاته كه ی تۆ خوشه ویست ترین ولاته به لامه وه، من له و کاته دا كه سوارمکانی تۆ گرتیمان دهمویست عه مره بکه م، بۆ نه مه چی دمه رمووی؟ پیغه مبه ریش (دروودی خودی لسمر بی) مزگینی پی داو فه رمانی کرد، که بجی عه مره كه ی بکا. جاکه ده چی بۆ مه ککه، یه کی پی ده لی: نه وه له نایینی خۆت و مرگه پراویت و بوویت به صابیئی (واته: به موسولمان) سومامه پی گوت: نه خیر نه بووم به صابیئی، به لام موسولمان بووم و دینی پیغه مبه ری راست و دروستی خودام و مر گرتووه، که موحه ممه ده، دسا به زاتی خودا، تا نیوه له سر نه م بارودۆخه ناحه زانه بن له گه ل نیسلام دا، یه ک دهنگ گهنم چییه، له ولاتی یه مامه وه بۆتان نایی، مه گهر پرمامه ندی پیغه مبه ری له سهر بی. (تاج/ ۸ ل/ ۱۷۱ ز/ ۷۰ - باسی دیل).

نه و به هره نه ی له م فه رمووده بیرۆزه یه و مرده گهرین:

۱- دروسته گومانبار چه پس بکری، یابه شیوه یی که له باربی بۆحال بیه سترپته وه.

۲- بوونی بیباومر له ناو مزگه وتا له بهر پیویستی ره و دروسته.

۳- له کاتی نیسلامبوونا غوسل کردن مه شرووع و ره وایه.

۴- سومامه یه کیکه له گه وه پیاوانی هاوړپیان پیغه مبه ر (دروودی خودی لسمر بی)

له پیش نازاد کردنی مه ککه دا نیسلام بووه. فه رمووده کانی له بوخاریدا له ریگه ی سه عیدی مه قه بوریه وه، له نه بو هورهیره وه گیرد راونه ته وه، کاتی خه لکی یه مامه له نیسلام هه لگه پرا نه وه و دای موسه یله مه ی که زاب که وتن، سومامه و نه و موسولمانانه ی به گوپیان کرد کۆچیان کرد بۆلای عه لانی حه زمی بۆ به حره بن، وه له گه ل نه وانا چوون به گز هه لگه پرا وده کانی موسویله مه دا.

۱۶۰۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَدِمَ مُسَيْلِمَةُ الْكَذَابُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَعَلَ يَقُولُ اِنْ جَعَلَ لِي مُحَمَّدٌ مِنَ الْأَمْرِ مِنْ بَعْدِهِ تَبِعْتُهُ وَقَدِمَهَا فِي بَشَرٍ كَثِيرٍ مِنْ قَوْمِهِ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَهُ ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ بْنُ شَمَّاسٍ وَفِي يَدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قِطْعَةُ جَرِيدٍ حَتَّى وَقَفَ عَلَى مُسَيْلِمَةَ فِي أَصْحَابِهِ فَقَالَ لَوْ سَأَلْتَنِي هَذِهِ الْقِطْعَةَ مَا أَعْطَيْتُكَهَا وَلَنْ تَعْدُو أَمْرَ اللَّهِ فِيكَ وَلَئِنْ أَذْبَرْتَ لَيَغْفِرَنَّكَ اللَّهُ وَأَلِي لَأَرَاكَ الَّذِي أَرَيْتُ فِيهِ مَا رَأَيْتُ وَهَذَا ثَابِتٌ يُجِيبُكَ عَنِّي ثُمَّ انْصَرَفَ عَنْهُ. (الحديث: ۴۳۷۳، اطرافه في: ۳۶۲۰، ۴۳۷۸، ۷۰۳۳، ۷۴۶۱).

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَسَأَلْتُ عَنْ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (أَنَّكَ أَرَى الَّذِي أَرَيْتُ فِيهِ مَا أَرَيْتُ فَأَخْبَرَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ فِي يَدَيَّ سَوَارِينَ مِنْ ذَهَبٍ فَاهْمَنِي شَائِهْمَا فَأَوْحَى إِلَيَّ فِي الْمَنَامِ أَنَّ الْفُخْهَمَا فَتَفَحَّخْتُهُمَا فَطَارَا فَأَوَّلَتْهُمَا كَذَايْنِ يَخْرُجَانِ بَعْدِي أَحَدُهُمَا الْعَنَسِيُّ وَالْآخَرُ مُسَيْلِمَةُ. (الحديث: ۴۳۷۴، اطرافه في: ۳۶۲۱، ۴۳۷۵، ۴۳۷۹،

۷۰۳۴، ۷۰۳۷) (۳۷۱).

ثینبوعه باس (رهزای خودایان لئ بی) فہرمووی: بہسہرینئی پیغہمبہر خوی موسہیلہمہی درؤزن کہناسراومہ موسہیلہمہی کہزاب ہات بؤمہدینہ، عہشاماتیکی زوری لہہؤزمکہی خوی لہگہل دابوو، دہیگوت: نہگہر موحمہمہد لہدوای مردنی خوی، کاروبارو جینشینئی خوی بسپیڑی بہمن وبمکات بہجینشینئی خوی دیمہ سہر دینہکہی و بہپرہوی نہو دہکہم، پیغہمبہریش (دروودی خودای لئ بی) سابیتی کوری قہیسی کوری شہمماسی لہگہل خوی برد.

ئەم بابىتە خەتیبى پىغەمبەر بوو، وە چوو بۆلای موسەیلەمە، ھەتا لەبەرچاوی ھەموان اقامە حوججەى لەسەر بکات، وەلەم کاتەدا پىغەمبەر (دروودی خودای لى بى) پارچە چیلکەيەکی پەلکەى خورماى بەدەستەوہ بوو، کەگەيشتە لای موسەیلەمە، لەناو ھۆزەکەيا بوو، پىغەمبەر (دروودی خودای لى بى) لەدیاری راوہستا، لەپاش گوشتوگۆيەك، کەبرىتی بوو لەوہ موسەیلەمە داوای جینیشنى پىغەمبەرى کرد، پىغەمبەر (دروودی خودای لى بى) پىئى فەرموو: (ئەگەر داوای ئەم پارچە چیلکە يەشم ئى بکەى نايدەم پىتا چ جاي ئەوہى کەبتەکم بە جینیشنى خۆم لەداوای خۆم، تۆ ناتوانى فەرمانى خودا سەبارەت بەخۆت بشکینى و، ئەو فەرمانەى خوا لەبارەى تۆوہ برپارى داوہ بەتۆرەت نابىتەوہ، خۆ ئەگەرتۆ لەمن ھەلبگەرپىتەوہ، خودا لەگلوگۆت دەخات، وات دەبينم کە تۆ ئەوکابرايەيت کە بەخەو حالى بەدى ئەوم پى نیشان دراوہ، ئەوا من دەرۆم، ئەمە سابىتە چى قسەيەکت ھەيە ئەو لەباتى من وەلامت دەداتەوہ پىغەمبەر (دروودی خودای لى بى) بەجىي ھيشت و رۆيشت.

ئيبىنو عەباس (رەزای خوداىيان لى بى) فەرمووى: لەبارەى ئەم خەونەى پىغەمبەرەوہ، کە فەرمووى: (تۆ ناتوانى فەرمانى خودا سەبارەت بەخۆت...) لەبارەى ئەم خەونەيەوہ لە ئەبوھورەيرەم پرسى، فەرمووى: (پىغەمبەر (دروودی خودای لى بى) فەرمووى: نووستبووم لەخەوما ديم کە لە ھەردوو دەستەدا دوو بازنى زىرم دى، ئەوہ خەمگىنى کردم، لە خەوہکەما سەرووشم بۆکرا: ئادەى فوويان ئى بکە منيش فووم ئى کردن جا ھەردووکیان بابرەنى و ھرين ئەو بازنانەم بە دوو درۆزن لىك دايەوہ، کە لەداوای من شۆرمەتيان بلاو دەپىتەوہ ناويان دەرپى، ئەو دوو ھەرە درۆزنە يەکیکیان: ئەسوەدى عەنسى بوو، يەکیکیان: موسەیلەمەى کەزاب بوو. لەگىرەنەوہيەکا: بەم دوو درۆزنەم لىك دانەوہ کەخۆم وام لە نيوانيان دا: بەکابراى سەنعوا بە کابراى يەمامە کە مەدينە دەکەويتە بەينى ئەم دوانەوہ). (تاج/ ١٠/ ل ٢٤٥/ ١/ ز ٩٥).

۱۶۰۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ آتَيْتُ بِخَزَائِنِ الْأَرْضِ فَوَضَعَ فِي كَفِّي سِوَارَانِ مِنْ ذَهَبٍ فَكَبَّرًا عَلَيَّ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ أَنْ الْفُخْهَمَا فَتَفَخَّهْتُهُمَا فَذَهَبَا فَأَوْتَتْهُمَا الْكَذَابَيْنِ اللَّذَيْنِ أَنَا بَيْنَهُمَا صَاحِبَ صَنْعَاءٍ وَصَاحِبَ الْيَمَامَةِ) (الحديث: ۴۳۷۵، طرفه في: ۴۳۷۴) (۳۷۲).

نهبو هورهيره (رمزي خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبره (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: لهخهوما بینیم کهوا دووبازنی زیپریم وا لهدست دا، وه زورم پی ناخوش بوو، له خهوهکهدا سرووش (وهحی) یم بوهات: که فوویان لی که، جاکه فووم لی کردن بابر دنی! جالیکم دانه وه بهم دوو پیغهمبره دروژنه که له پاش من دمردهکون، که یه کیکیان نه سوه دی عه نه سیه، که له صه نعايه، نه وی تریشیان موسه یله مهی دروژنه که له یه مامه یه (تاج/ ۸ ل/ ۱۶ ز/ ۵ - نهو خه ونانه ی که پیغهمبره خوئی) (دروودی خودای لی بی) دیویانی).

داستانی خه لکی نه جران (قصه اهل النجران)

۱۶۱۰ - عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (جَاءَ الْعَاقِبُ وَالسَّيِّدُ صَاحِبَا نَجْرَانَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُرِيدَانِ أَنْ يُلَاعِنَاهُ قَالَ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ لَا تَفْعَلْ فَوَاللَّهِ لَنْ كَانَ كَيْيَا فَلَا عَنَّا لَا نُفْلِحُ نَحْنُ وَلَا عَقِبُنَا مِنْ بَعْدِنَا قَالَا: أَمَا تُعْطِيكَ مَا سَأَلْتَنَا وَأَبْعَثَ مَعَنَا رَجُلًا أَمِينًا وَلَا تَبْعَثَ مَعَنَا إِلَّا أَمِينًا فَقَالَ: لَا بَعَثَنْ مَعَكُمْ رَجُلًا أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ فَاسْتَشْرَفَ لَهُ اصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ قُمْ يَا أبا عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فَلَمَّا قَامَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (هَذَا أَمِينٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ). (الحديث: ۴۳۸۰، اطرافه في: ۳۷۴۵، ۴۳۸۱، ۷۲۵۴)

وفي رواية عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِيرٌ وَأَمِيرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ). (الحديث: ٤٣٨١، اطرافه في: ٣٧٤٤، ٤٣٨٢، ٧٢٥٥) (٣٧٣).

حوزہ دہلی (رمزی خودی لئ ہی) فہر ممووی: عاقیب و سہید کہ ہر یہ کی لہ
روویہ کہ وہ دہم راستی و لاتی نہ جران بوون، عاقیب ناوی عبدالمسیح بوو،
سہیدیش ناوی نہیہم بوو، ہاتن بو خزمہتی حہ زرمہتی پیغہمبہر (دروودی
خودی لئ ہی) چوونہ ناو مزگہوتہوہ، پرووہو خورہلات نوپڑی خویمان کرد،
لہ پاشا پڑیشتنہ خزمہت پیغہمبہر (دروودی خودی لئ ہی) سلاویان لی کرد، وہلامی
سلاوہ کی دانہوہ، بانگہشہی لی کردن بو نیسلام بوون، رازی نہ بوون کہ
نیسلام بب، دواپی بوو بہگوفتو گوو دہمہقری، وہ پیغہمبہری خوا چہند
نایہتیکی قورنانی بو خویندنہوہ، دواپی داوی لی کردن کہ موباہلہ بیان
لہ گہل دابکا، موباہلہ نہوہیہ کہ ہمدوولا لہ خودا داوابکہن و بلین:
ہمرکہسی بہہق رازی نابی و لہم لایہنہوہ درودکا نہفرمت و لہعنہتی
خودا لہو زالمانہبی..).

نہوانیش بہمہ رازی بوون و ویستیان موباہلہو مولاعنہ لہ گہل
پیغہمبہر بکہن، بہلام دواپی یہکیکیان بہوی تریانی گوت: نہکی شتیوا
بکہیت، شتی وامہکہ، سابہو خودایہ نگہر راست بی پیغہمبہر بی و
موباہلہی لہ گہل بکہین، نہخومان و نہنہوہو وچہمان لہ پاش خومان قہت
خیرنایہتہ ریمان و سہرکہوتوو نابین، دواپی عہرزی حہ زرمہتیاں کرد:
پیویست بہشہرہ نہفرمت ناکا، دہمانہوی بہناشتی لہ گہلتا ریک کہوین، نیمہ
نیسلام نابین بہلام سہرانہت دہدہینی وچیمان لئ داوادہکہیت دہیدمین
بیٹ، وہ بو جابہ جاکردنی نہم سولحنامہیہ پیواپیکی دہستپاکی نہمیندارمان

لهگه لدا بنیره، توخوا نائه مینمان بۆ مه نیره، پیغه مبه ریش (دروودی خودای لی بی)
 فهرمووی: (لهگه لتانا بۆ ئەم مه بهسته پیاویکی زۆر ئەمیندارو نیازپاکتان بۆ
 دمنیرم) جا زۆر له هاورپکانی پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) ههرکه سه یان له لای
 خۆیه وه، خۆی بۆ ئەم پایه مه زنه قوت کرده وه حه زی له وه بوو، که ئەو
 ئەمینداره خۆی بی.

جا پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (ئەو ئەبو عوبه یدهی کوپی
 جهراح هه لسه) که ئەبو عوبه یده هه لسا، پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی)
 فهرمووی: (ئەمه ئەمینداری ئەم میلله تهی ئیمه یه!) وه ئەوی نارد له
 که لیانا له گێرانه وه یه کا (هه موو نه ته وه پی ئەمینداریکی هه یه، ئەمینداری
 ئیمه ییش که نه ته وه ی ئیسلامین، ئەبو عوبه یدهی کوپی جهراحه) (تاج/ ۵
 ل/ ۹۱/ ۱۳/ ف/ ۳+۲+۱) پروانه: ژماره: ۱۵۹۸ له م بهرگه دا.

پوهنکده نه وه:

نه جران ولاتیکی گه وره بوو، حه وت قۆناغ له مه ککه وه دوور بوو، که
 به رهو یه مه ن برۆی، ده وری حه فتاو سی دا سه ر به شاری نه جران بوون،
 خه لکه که ی مه سیحی بوون، پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) به پیی ریکه وتن
 نامه پی، به رابه ر به رانه یه ی دیاری کراو، هیشتیه وه له سه ر ولاتی خۆیان و
 له سه ر دینی خۆیان، پاش که می سه ییدو عاقیب هاتنه وه بۆ مه دینه
 هه ردوکیان ئیسلام بوون له سه ر دهستی پیغه مبه ردا (دروودی خودای لی بی) .

مامۆستای گه وره مه زن ئیمامی عه سقه لانی (رحمه تی خودای لی بی)
 ده فهرمووی: (شه ره نه فره ت له گه ل سه ر پیچی کارا، له پاش راست کردنه ی
 به لگه ی راست و دروست، کاریکی پره وایه، زۆر له زانایان ئەمه یان کردووه، به
 ئەزموون چه سه پاوه ئەوانه ی که به ناهه ق موباهه له و شه ره نه فره ت ده که ن
 ناگاته سا لا که له ناو ده چن، مه ن خۆم له گه ل کابرایه کا، که لایه نگیری

زندیقانی دهکرد، موباهه لهو شه‌ره نه‌فرتم کرد، دوومانگی نه‌برد که خوا
له‌ناوی برد فه‌رمایشتی عه‌سقه‌لانی ته‌واو).

زۆر به‌هره‌ی گ‌رنگ له‌م فه‌رمووده‌دا هه‌یه، وه‌ک:

۱- هاتنی ئەم شانده‌ی نه‌جران له‌ سالی نو‌ی کۆچیدا بووه.

۲- پ‌یشه‌وای موسو‌ل‌مانان له‌ هه‌ل و مه‌رجی وادا چی به‌ به‌رژه‌وه‌ندی
موسو‌ل‌مانان ده‌زانی ئەوه هه‌ل ده‌ب‌ژ‌ی‌ری، هه‌میشه‌ ناشتی له‌پ‌روانگه‌ی
ئ‌ی‌سلامه‌وه له‌ شه‌رو شو‌پ‌ر باش‌تره، پ‌یکه‌وه ژ‌یان له‌ناو چوارچ‌یه‌ی
ده‌وله‌تی ئ‌ی‌سلاما له‌گه‌ل که‌مایه‌تی ئ‌ایینی تر وه‌ک مه‌سیحی دروسته.

۳- خاوه‌ن نامه‌کان دروسته بۆ‌کاری په‌وا هامو‌شو‌ی مزگه‌وت بکه‌ن، بگ‌ره
دروسته نو‌ی‌زی تیا بکه‌ن و له‌ ناو مزگه‌ تی ئ‌یمه‌دا پ‌ووبکه‌نه قیبله‌ و
پ‌ووه‌گه‌ی خۆیان.

۴- ئەمانه‌ت و ده‌ستپاکی له‌ هه‌موو سه‌رده‌م‌یکا هه‌و‌ینی ب‌رایه‌تی و ناشتی و
خۆشبه‌ختی‌یه به‌داخه‌وه له‌ ولاتی ئ‌یمه‌دا، وه‌ک ته‌پ‌ری عه‌نق‌ای
ل‌ک‌هاتووه، تانه‌پا‌ک‌تر‌بی له‌ پ‌یش‌تری. قه‌ت باو‌م‌رم نه‌ده‌کرد که ئەم کورده
ب‌ی‌ که‌سه، ژ‌ێ‌رده‌سه، زۆر چه‌وساو‌مو که‌ساسه، ئ‌اوا به‌ ده‌نکه‌ جو‌یی
ب‌زم‌پ‌ری و ئ‌اسمان به‌ چاتو‌ل ب‌زانی و خۆی ل‌ی ب‌ی به‌می‌کی ماوس!

هاتنی ئەشعەرییه‌کان و خه‌لکی یه‌مه‌ن (قدومُ الاشعرين واهل اليمن)

۱۶۱۱- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّا أَتَيْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَقَرَّ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ فَاسْتَحْمَلْنَاهُ فَأَبَى أَنْ يَحْمِلَنَا فَاسْتَحْمَلْنَاهُ فَحَلَفَ
أَنْ لَا يَحْمِلَنَا ثُمَّ لَمْ يَلْبَثِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَتَيْتِ بَنُهْبَ إِبِلٍ فَأَمَرَ لَنَا
بِخَمْسِ ذَوْدٍ فَلَمَّا قَبَضْنَاهَا قُلْنَا تَعَفَّلْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمِينُهُ لَا تُفْلِحُ
بَعْدَهَا أَبَدًا فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ حَلَفْتَ أَنْ لَا تَحْمِلَنَا وَقَدْ حَمَلْتَنَا؟ قَالَ:

اجَلْ وَلَكِنْ لَا اخْلِفْ عَلَى يَمِينٍ فَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ مِنْهَا
وَتَحْلُلْتُهَا (الحديث: ٤٣٨٥، اطرافه في: ٣١٣٣، ٤٤١٥، ٥٥١٧، ٥٥١٨،
٦٦٢٣، ٦٦٤٩، ٦٦٧٨، ٦٦٨٠، ٦٧١٨، ٦٧١٩، ٦٧٢١،
٧٥٥٥)^(٣٧٤).

ئەبو موسسا (رمزى خودای لى بى) فەرمووی: کۆمەللى له ئەشعەرىيەکان بووین،
چووینە خزمەتى حەزەرتى پيغەمبەر (دروودی خودای لى بى) داوامان لکى کرد که
ولاخى سواريمان بداتى، هەتا بەشداری بکەین له غەزای تەبووکا له
خزمەتیدا، واریکەوت لەو کاتەدا تووڕە بوو، بۆیە سویندى خوارد که ولاخمان
پى نەدات، وە جارى تریش داوامان لکى کردەووە، وەهەر وەها هەروا، بەلام
زۆرى نەخایاند و شترى تالانى زۆریان بۆیھینا، جا پيغەمبەر (دروودی خودای لى بى)
فەرمانى کرد پينج و شتریان پيمان دا، کاتى و شترەکانمان وەرگرت، گوتمان:
کاریکی باشمان نەکرد، چونکە پيغەمبەر (دروودی خودای لى بى) ناگای لەو نەما
بوو که سویندى خواردوو و شترى سواريمان پى نەدات، وە ئیمەش ئەو وەمان
بەهەل زانى و یادمان نەخستەووە کەشتیکى واهەیه، چاو له مەبخشین و
پيغەمبەرى لى ناگادار نەکەینەووە ئەو بەگزی دادەنرا، شتى وایش بکەین
هەتا هەتایە سەرکەوتوو نابین.

جا من خۆم چوومە خزمەتى وەهەرزیم کرد: قوربان! خۆت دەزانی که
تۆ سویندت خوارد که ولاخى سواريمان پى نەدمیت لەم غەزایەدا، که چى
ئەو وەتا ولاخى سواریت داو پيمان، ئەمە چۆنە؟ فەرمووی (بەللى چۆن
دەلئیت وایە، بەلام من هەرکاتى سویند لەسەر شتى بخۆم که نەیکەم، یا
بیەکەم، وەله پاشا بۆم دەر بکەوئى که بەپيچەوانەى سویندەکەى منەووە باشترە،

١٦١٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَرْقُ أَفِيدَةٍ وَالَّذِينَ قَلُّوا الْإِيمَانَ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ وَالْفَخْرُ وَالْخِيَلَاءُ فِي أَصْحَابِ الْإِبِلِ وَالسَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ (الحديث: ٤٣٨٧، طرفه في: ز ١٣٣٠ = رقم: ٣٣١٠ ف = بقرطبي ٣- ٤٥٦) (٣٧٥)

نەبو ھوردېرە (رمزى خوندى لى بى) ھەرمووى: پېتھەمبەر (دروندى خودى لى بى)
ھەرمووى: (خو خەلگى يەمەن ھاتن بۇ لاتان، زۆربە وپژدان و دلتەرمەن،
يەمەن كانگەى باومپروئيمانە، ھەروەك ھىكمەت و دانايىش سەر بەيەمەنن و
يەمەن سەرچاودىيەكى پۇشنە بۇ ئىسلامەتىو شەرىعت.. باقى وەرگەپراوى
نەم ھەرموودىيە، لە پېشەوہ لەم شوپنەدا راپورد: ژ ۱۳۳۱ ت = رەقەم: ۳۳۰۲ ف
= بەرگى/ ۳ ل/ ۴۵۷).

١٦١٣- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (اقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ مُرْدِفٌ اسْمَاءَ عَلَى الْقَصْوَاءِ وَمَعَهُ بِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ حَتَّى آتَاخَ عِنْدَ الْبَيْتِ ثُمَّ قَالَ لِعُثْمَانَ ابْنِهَا بِالْمِفْتَاحِ فَجَاءَهُ بِالْمِفْتَاحِ فَفَتَحَ لَهُ الْبَابَ فَدَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاسْمَاءُ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ ثُمَّ اغْلَقُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَمَكَثَ نَهَارًا طَوِيلًا ثُمَّ خَرَجَ وَابْتَدَرَ النَّاسُ الدُّخُولَ فَسَبَقْتُهُمْ فَوَجَدْتُ بِلَالًا قَائِمًا مِنْ وَرَاءِ الْبَابِ فَقُلْتُ لَهُ: أَيْنَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: صَلَّى بَيْنَ ذَيْنِكَ الْعُمُودَيْنِ الْمُقَدَّمَيْنِ وَكَانَ الْبَيْتُ عَلَى سِتَّةِ أَعْمِدَةٍ سَطْرَيْنِ صَلَّى بَيْنَ الْعُمُودَيْنِ مِنَ السَّطْرِ الْمُقَدَّمِ وَجَعَلَ بَابَ الْبَيْتِ خَلْفَ ظَهْرِهِ وَاسْتَقْبَلَ بِوَجْهِهِ

الَّذِي يَسْتَقْبِلُكَ حِينَ تَلُجُ الْبَيْتَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ قَالَ وَكَسَيْتُ اِنْ اسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى
وَعِنْدَ الْمَكَانِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ مَرْمَرَةً حُمْرَاءُ (الحديث: ٤٤٠٠، اطرافه في: ٣٩٧،
٤٦٨، ٥٠٤، ٥٠٥، ٥٠٦، ١١٦٧، ١٥٩٨، ١٥٩٩، ٢٩٨٨، ٤٢٨٦، ٤٤٠٠) (٣٧٦).

پوخته‌ی واتای ئەم فەرمووده پیرۆزمیه له پێشهوه له‌م شوێنانه‌دا رابورد
ژماره: ٢٨٨ ت = ژماره: ٤٦٨ هه‌تج = به‌رگی ١/ ل ٢٩٦ + ژماره: ٢٠١ ته‌جرید =
٥٠٥/ هه‌تج = به‌رگی ١/ ل ٣١٠ + ژماره: ١٢٢٣ ت = ٢٩٨٨ هه‌تج = به‌رگی ٣/
ل ٣٤٧ له‌گێڕانه‌وه‌ی ئێرمدا ئەم پتریه هه‌یه:

ئهو رۆژگار هه‌ مائی به‌یت له‌سه‌ر شه‌ش کۆله‌ که‌بوو، که‌بری‌تی بوون له‌ دوو
ریز، هه‌ر ریزه‌ی سێ کۆله‌ که‌ بوو، له‌ نیوانی دوو کۆله‌ که‌دا له‌ ریزی یه‌که‌م
نوێژی کرد، پش‌تی کرده‌ دهرگای به‌یت و پرووی کرده‌ ئه‌وشوێنه‌ که‌ کاتێ له‌
دهرگای به‌یته‌وه‌ ده‌چیته‌ ناوی به‌رابه‌رته‌و ده‌که‌وێته‌ نیوانی تۆو نیوانی
دیواره‌که‌ی ئه‌وه‌به‌ری دهرگا‌که‌) له‌و شوێنه‌دا که‌ پێغه‌ر نوێژی تیا‌دا کرد،
ته‌خته‌ به‌ردی‌کی سووری مه‌رپه‌ری ئی بوو.

پوونکردنه‌وه‌:

مامۆستای عه‌سقه‌لانی ده‌فه‌رموئ: (ئهم شیوازی چۆنی‌تی خا‌نه‌ی
خودایه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا وا بووه‌، به‌لام له‌پاش چاخ‌ی پێغه‌مبه‌ر، له‌سه‌رده‌می
ئێب‌نو زوبه‌یردا شیوازی به‌یت ته‌واو گۆراوه‌).

١٦١٤ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَزَا تِسْعَ عَشْرَةَ
غَزْوَةً وَأَنَّ حَجَّ بَعْدَ مَا هَاجَرَ حَجَّةً وَاحِدَةً لَمْ يَحُجَّ بَعْدَهَا حَجَّةَ الْوَدَاعِ (الحديث:

٤٤٠٤، طرفه في رقم: ١٥٢٣ = ٣٩٤٩ ف. سبق في بداية كتاب المغازي من هذا المجلد^(٣٧٧).

له كبرانه وهى ثيرمدا له دواكهيدا دمفه رموى: بيغهمبه ر (درودى خودى لى بن)

له پاش كؤچكر دن بؤمه دينه يه كه حه جى كردووه كه حه جى مالاوايى بوو.
 ١٦١٥- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (الزَّمَانُ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السَّنَةَ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثَةٌ مَتَوَالِيَاتٌ ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمَحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ أَيُّ شَهْرٍ هَذَا قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ: أَلَيْسَ ذُو الْحِجَّةِ؟ قُلْنَا: بَلَى قَالَ: فَإِيُّ بَلَدٍ هَذَا قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ: أَلَيْسَ الْبَلَدُ؟ قُلْنَا: بَلَى قَالَ: فَإِيُّ يَوْمٍ هَذَا قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ: أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ؟ قُلْنَا: بَلَى قَالَ: فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ قَالَ: مُحَمَّدٌ وَأَحْسِبُهُ قَالَ: وَأَغْرَاضُكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا وَاسْتَلْقُوا رَبَّكُمْ فَسَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ إِنْ أَفْلَحُوا بَعْدِي ضَلَالًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ إِنْ لَبِغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَلَعَلَّ بَعْضٌ مَنِ يُبْلَغُهُ إِنْ يَكُونُ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضٍ مَنْ سَمِعَهُ، إِنْ هَلْ بَلَغْتُ مَرَّتَيْنِ). (الحديث: ٤٤٠٦، طرفه في: ٦٧/٦٠ ف = بقرطى/١١-٨٥)^(٣٧٨).

بيغهمبه ر (درودى خودى لى بن) فه رموى: (چهرخ چووته وه دؤخى جارانى خوى، وه زه مان هه لسوور اوتمته وه سهر نهو شيؤميهى خوى كه خوداى گه وه ره ناسمانه كان و زهوى دروست كردو، شهوو رؤزو مانگ و سالى دانا، ئيمسال سال بوووته وه به دوانزه مانگ و هه موو مانگى له دوانزه مانگهى خودا كه وتؤته وه

(٣٧٧) اخرجہ مسلم في الحج ، باب: عدد عمر النبي (صلى الله عليه وسلم) وزمانهن ، وفي الجهاد و السير ، باب: عدد غزوات النبي (صلى الله عليه وسلم) ... رقم: ١٢٥٤ .

(٣٧٨) اخرجہ مسلم في القسامة ، باب: تغليظ تحريم الدماء .. رقم: ١٦٧٩ .

شوینى راسته قینهى خوئى و نه سئى نه ما، وه وهك سه رده مى پيغه مبه رمان
 نه وهى ره وايه بووته وه به ره واو نه وهى نار په وايه بووته وه به نار هوا، وه نه وه
 گوړان و ده ستكاريى شه ريجه ته كه له سه رده مى نه زانى دا، كرابوون راست
 كړانه وه، وه نه م دوانزه مانگه چواريان مانگى حه رامن و خاومن پړزو قه درو
 نرخن و له بهر نه وه شه رو شوړ و هه راو جه ننگيان زوړ تياحه رامه. وه نه م
 چوار مانگه سيانيان به رو دوان و به شوين يه كاديڼ: كه ناوجه ژنان و
 نومينه و موچه رره من، نه وهى تريشيان ته نيايه كه مانگى ره جه به، كه ناوداره
 به ره جه بى هوژى موزمر، له بهر نه وه كه هوژى موزمر زوړ قه درى نه م مانگه
 ده گرن، كه ده كه ويته به ينى جومادى دووه م و كوټه مانگه وه) ته واو كه رى
 فمرووده كه له پيشه وه رابورد. (بروانه: تاج/ ۲ ل/ ۲۲۱ ز/ ۱۱۲ ف/ ۳).

۱۶۱۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 خَلَقَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَالْأَسَّ مِنْ اصْحَابِهِ وَقَصَرَ بَعْضُهُمْ. (الحديث: ۴۴۱۱، طرفه
 في رقم: ۸۰۷ ت = رقم: ۱۷۲۶ ف = بقرطى دووړه لائره: ۲۲۰).

ليړه دا نه م پترييهى هه يه: كه سانى تريس له حه جكاران وهك پيغه مبه ر
 (دروودى خودى لسه ر بڼ) له پاش ته واو كړدنى كړداره كانى حه ج، بو ئي حرام شكاندن
 سه رى خوئان تاشى، ومهه نديكى تريان مووى سه رى خوئان كورت كړده وه).

غه زوهى ته بووك، كه بريتييه له غه زاي عوسره

(غزوة تبوك، وهي العسرة)

۱۶۱۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (ارْسَلَنِي اصْحَابِي إِلَى رَسُولِ
 اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْأَلُهُ الْخُمْلَانَ لَهُمْ إِذْ هُمْ مَعَهُ فِي جَيْشِ الْعُسْرَةِ وَهِيَ
 غَزْوَةُ تَبُوكَ فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّ اصْحَابِي ارْسَلُونِي إِلَيْكَ لِتَحْمِلَهُمْ فَقَالَ: (وَاللَّهِ لَا
 أَحْمِلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ) وَوَأَفَقْتُهُ وَهُوَ غَضْبَانٌ وَلَا اشْعُرُ وَرَجَعْتُ حَزِينًا مِنْ مَنَعَ النَّبِيُّ

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمِنْ مَخَافَةِ أَنْ يَكُونَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَدَ فِي نَفْسِهِ عَلَى.

فَرَجَعْتُ إِلَى أَصْحَابِي فَأَخْبَرْتُهُمُ الَّذِي قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَبْتَثْ إِلَّا سُوءَ عَمَلٍ إِذْ سَمِعْتُ بِإِلَاقَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ فَأَجَبْتُهُ فَقَالَ: أَحِبُّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُوكَ فَلَمَّا أَتَيْتُهُ قَالَ خُذْ هَذَيْنِ الْقَرِينَيْنِ وَهَذَيْنِ الْقَرِينَيْنِ لِسِتَّةِ أْبَعْرَةٍ ابْتِغَاهُنَّ حِينَئِذٍ مِنْ سَعْدٍ فَأَنْطَلِقُ بِهِنَّ إِلَى أَصْحَابِكَ فَقُلْ إِنَّ اللَّهَ أَوْ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْمِلُكُمْ عَلَى هَؤُلَاءِ فَارْكَبُوهُنَّ فَأَنْطَلَقْتُ إِلَيْهِنَّ بِهِنَّ فَقُلْتُ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْمِلُكُمْ عَلَى هَؤُلَاءِ وَلَكِنِّي وَاللَّهِ لَا أَدْعُكُمْ حَتَّى يَنْطَلِقَ مَعِيَ بَعْضُكُمْ إِلَى مَنْ سَمِعَ مَقَالَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تَطْئُوا إِلَيَّ حَدَّثْتُكُمْ شَيْئًا لَمْ يَقُلْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: لِي وَاللَّهِ أَلَّاكَ عِنْدَنَا لِمُصَدِّقٍ وَلَنْتَفَعَلَنَّ مَا أَحْبَبْتَ فَأَنْطَلَقَ أَبُو مُوسَى يَنْفَرُ مِنْهُمْ حَتَّى أَتَا الَّذِينَ سَمِعُوا قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنَعَهُ أَيَاهُمْ ثُمَّ أَغْطَاءَهُمْ بَعْدَ فَحَدَّثُوهُمْ بِمِثْلِ مَا حَدَّثَهُمْ بِهِ أَبُو مُوسَى. (ر: ١٦١١) (الحديث: ٤٤١٥، طرفه في: ١٦١١ ت = ٤٣٨٥ ف) (٣٧٩).

بوخته‌ی و اتاکه‌ی له پی‌شوه رابوورد.

١٦١٨- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ إِلَى تَبُوكَ وَاسْتَخْلَفَ عَلِيًّا فَقَالَ ائْخُلْفَنِي فِي الصِّبْيَانِ وَالنِّسَاءِ قَالَ إِلَّا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ لِي بِغَدِي. (الحديث: ٤٤١٦، طرفه في: ٣٧٠٦) (٣٨٠).

سه‌عدی کوپی نه‌بو ومقاس (رمزی خودی لب ب) فه‌رمووی: کاتی پی‌غه‌مبه‌ر
دمرووی خودی لب ب) دمرجوو بو غه‌زای ته‌بووک، عه‌لی کوپی نه‌بو تالیبی کرد به

جینشینی خۆی و لهسهر مه دینه داینا، عهلی فهرمووی: ئه ی پیغه مبهری خودا! ده مکهیت به جینشین و به جیم دێلی له ناو ژنان و مندا لانا؟ فهرمووی: (ئهدی تۆ به وه پازی نابیت که تۆ بۆمن له پایه ی هارووندا بیت بۆ موسای برای، وهک خودای گه وره له قورئانی پیرۆزدا ده فهرموی: ﴿وقال موسى لآخيه هارون اخلفني في قومي واصلح ولا تتبع سبيل المفسدين﴾ ۱۴۲/۷. واته: مووسا کاتی پۆیشت بۆ به جیهێنانی خوا به رستی چل پۆژه که، به هاروونی برای فهرموو: له جیگه ی مندا دابنیشه و ئیش و کاری نایینی و دنیا یی به جی بهینه له ناو گه له که ماو، با ر هفتارت له گه ئیانا به شیوه ی خۆم بێ و مه به ستت پێک و پێکی و دامه زرانی ناو کۆمه ل بێ و چاو له گیره شیوێنان مه کهو، دوور به له ر هفتارو کردارو کۆمه ل و کۆریان. فهرمووی (دروودی خودای لی بن) ئه مه حال و پایه ی من و تۆیه له گه ل یه کا، وه ل ئه و منده جیاوازی هه یه له نیوان تۆو هاروون دا هاروون پیغه مبهر بووه به لام تۆ پیغه مبهر نیت، چونکه له دوا ی من پیغه مبهری تر نییه و نابێ). (تاج/ ۵ ل/ ۶۲ ز/ ۹ ف/ ۴ - باسی سه روه ری و شانازییه کانی عه لی کوری ئه بو تالیب).

فه رمووده که ی که عبی کوری مالیک

له که ل فه رما یشتی خودای که وره: (وعلى الثلاثة الذين خلفوا..).

(حدیث کعب بن مالک)

وقول الله عزوجل: (وعلى الثلاثة الذين خلفوا) التوبة: ۱۱۸.

۱۶۱۹- عن كعب بن مالك قال: لم اختلف عن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) في غزوة غزاها الا في غزوة تبوك غير اني كنت تخلفت في غزوة بدر ولم يعاتب احدا تخلف عنها الا ما خرج رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يريد غير قريش حتى جمع الله بينهم وبين عدوهم على غير ميعاد ولقد شهدت

مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ حِينَ تَوَاقَفْنَا عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَا أَحْبَبْتُ أَنْ لِي بِهَا مَشْهَدٌ بَذَرُ وَإِنْ كَانَتْ بَذَرُ أَذْكَرَ فِي النَّاسِ مِنْهَا.

كَانَ مِنْ خَبَرِي أَنِّي لَمْ أَكُنْ قَطُ أَقْوَى وَلَا أَيْسَرَ حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْهُ فِي تِلْكَ الْغَزَاةِ وَاللَّهُ مَا اجْتَمَعَتْ عِنْدِي قَبْلَهُ رَاحِلَتَانِ قَطُ حَتَّى جَمَعْتُهُمَا فِي تِلْكَ الْغَزَاةِ وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُرِيدُ غَزَاةً إِلَّا وَرَى بِغَيْرِهَا حَتَّى كَانَتْ تِلْكَ الْغَزَاةُ غَزَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حَرٍّ شَدِيدٍ وَاسْتَقْبَلَ سَفَرًا بَعِيدًا وَمَقَارًا وَعَدُوًّا كَثِيرًا فَجَلَّى لِلْمُسْلِمِينَ أَمْرَهُمْ لِيَتَأَهَّبُوا أَهْبَةً غَزَوْهُمْ فَأَخْبَرَهُمْ بِوَجْهِهِ الَّذِي يُرِيدُ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَثِيرٌ وَلَا يَجْمَعُهُمْ كِتَابٌ حَافِظٌ يُرِيدُ الدِّيُونَ قَالَ كَعْبٌ: فَمَا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَتَغَيَّبَ إِلَّا ظَنَّ أَنْ سَيَخْفَى لَهُ مَا لَمْ يَنْزِلْ فِيهِ وَخِيَّ اللَّهُ.

وَعَزَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تِلْكَ الْغَزَاةَ حِينَ طَابَتْ الثَّمَارُ وَالظَّلَالُ وَتَجَهَّزَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ فَطَفِقْتُ أَغْدُو لِكَيْ أَتَجَهَّزَ مَعَهُمْ فَأَرْجِعُ وَلَمْ أَفْضُ شَيْئًا فَأَقُولُ فِي نَفْسِي أِنَّا قَادِرٌ عَلَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ يَتِمَادَى بِي حَتَّى اشْتَدَّ بِالنَّاسِ الْجُدُّ فَاصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَلَمْ أَفْضُ مِنْ جَهَازِي شَيْئًا فَقُلْتُ اتَّجَهَّزُ بَعْدَهُ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ ثُمَّ الْحَقُّهُمْ فَعَدَوْتُ بَعْدَ أَنْ فَصَلُّوا لِاتَّجَهَّزَ فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَفْضُ شَيْئًا ثُمَّ غَدَوْتُ ثُمَّ رَجَعْتُ وَلَمْ أَفْضُ شَيْئًا فَلَمْ يَزَلْ بِي حَتَّى اسْرِعُوا وَتَفَارَطَ الْغَزَاةُ وَهَمَمْتُ أَنْ ارْتَحِلَ فَأَدْرِكَهُمْ وَلَيْتَنِي فَعَلْتُ فَلَمْ يَقْدَرْ لِي ذَلِكَ.

فَكُنْتُ إِذَا خَرَجْتُ فِي النَّاسِ بَعْدَ خُرُوجِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَطَفْتُ فِيهِمْ أَحْزَنِي أَنِّي لَا أَرَى إِلَّا رَجُلًا مَعْمُوصًا عَلَيْهِ التَّفَاقُّ أَوْ رَجُلًا مِمَّنْ عَذَرَ اللَّهُ مِنَ الضَّعَفَاءِ وَلَمْ يَذْكُرْنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى بَلَغَ تَبُوكَ فَقَالَ: وَهُوَ جَالِسٌ فِي الْقَوْمِ يَتُوبُكَ مَا فَعَلَ كَعْبٌ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلِمْةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ حَبَسَهُ بُرْدَاهُ وَنَظَرُهُ فِي عِطْفِهِ فَقَالَ مُعَاذُ بَنِي جَبَلٍ: بَشَسَ مَا قُلْتَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ

كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ: فَلَمَّا بَلَغَنِي أَنَّهُ تَوَجَّهَ قَافِلًا حَضَرَنِي هَمِّي وَطَفِيقْتُ ائْتَذَكُرُ الْكَذِبِ
وَأَقُولُ بِمَاذَا أَخْرَجُ مِنْ سَخَطِهِ غَدًا وَاسْتَعْنْتُ عَلَى ذَلِكَ بِكُلِّ ذِي رَأْيٍ مِنْ أَهْلِي
فَلَمَّا قِيلَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ أَظَلَّ قَادِمًا زَاخَ عَنِّي الْبَاطِلُ
وَعَرَفْتُ أَنِّي لَنْ أَخْرُجَ مِنْهُ أَبَدًا بِشَيْءٍ فِيهِ كَذِبٌ فَاجْمَعْتُ صِدْقَهُ وَاصْبَحَ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَادِمًا وَكَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَيَرْكَعُ فِيهِ
رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ لِلنَّاسِ فَلَمَّا فَعَلَ ذَلِكَ جَاءَهُ الْمُخَلَّفُونَ فَطَفِقُوا يَعْتَذِرُونَ إِلَيْهِ
وَيَخْلِفُونَ لَهُ وَكَانُوا بِضْعَةَ وَثَمَانِينَ رَجُلًا فَقَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) عِلَانِيَتَهُمْ وَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَوَكَّلَ سَرَائِرَهُمْ إِلَى اللَّهِ..

فَجِئْتُهُ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ تَبَسَّمَ تَبَسُّمًا لَمُغْضِبٍ ثُمَّ قَالَ: تَعَالَ فَجِئْتُ أَمْشِي حَتَّى
جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لِي: مَا خَلَّفَكَ أَلَمْ تَكُنْ قَدْ ابْتِغْتَ ظَهْرَكَ؟ فَقُلْتُ: بَلَى أَنِّي
وَاللَّهِ لَوْ جَلَسْتُ عِنْدَ غَيْرِكَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا لَرَأَيْتُ أَنْ سَاخِرُجُ مِنْ سَخَطِهِ بِغُذْرِ
وَلَقَدْ أُعْطِيتُ جَدَلًا وَلَكِنِّي وَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُ لَيْسَ حَدَّثُكَ الْيَوْمَ حَدِيثٌ كَذِبٌ
تَرْضَى بِهِ عَنِّي لِيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يُسَخِّطَكَ عَلَيَّ وَلَيْنَ حَدَّثُكَ حَدِيثٌ صِدْقٌ تَجِدُ
عَلَيَّ فِيهِ أَنِّي لَا زُجُو فِيهِ عَفْوَ اللَّهِ لَا وَاللَّهِ مَا كَانَ لِي مِنْ عُذْرٍ وَاللَّهِ مَا كُنْتُ قَطُّ
أَفْوَى وَلَا أَيْسَرَ مِنِّي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):
أَمَّا هَذَا فَقَدْ صَدَقَ فَقُمْ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ فِيكَ.

فَقُمْتُ وَتَارَ رِجَالٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ فَاتَّبَعُونِي فَقَالُوا: لِي وَاللَّهِ مَا عَلِمْنَاكَ كُنْتَ
اذْتَبْتَ ذُلًّا قَبْلَ هَذَا وَلَقَدْ عَجَزْتَ أَنْ لَا تَكُونَ اعْتَذَرْتَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَا اعْتَذَرَ إِلَيْهِ الْمُتَخَلَّفُونَ قَدْ كَانَ كَافِيكَ ذَنْبَكَ اسْتَغْفَارَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَكَ فَوَاللَّهِ مَا زَالُوا يُؤْتِبُونِي حَتَّى ارْذْتُ أَنْ أَرْجِعَ فَأَكْذِبَ
نَفْسِي ثُمَّ قُلْتُ لَهُمْ: هَلْ لَقِيَ هَذَا مَعِيَ أَحَدٌ؟ قَالُوا: نَعَمْ رَجُلَانِ قَالَا: مِثْلَ مَا قُلْتَ
فَقِيلَ لَهُمَا: مِثْلُ مَا قِيلَ لَكَ: فَقُلْتُ: مَنْ هُمَا؟ قَالُوا: مُرَارَةُ بْنُ الرَّبِيعِ الْعَمَرِيُّ
وَهِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ الْوَاقِفِيُّ فَذَكَرُوا لِي رَجُلَيْنِ صَالِحَيْنِ قَدْ شَهِدَا بَدْرًا فِيهِمَا اسْوَةٌ
فَمَضَيْتُ حِينَ ذَكَرُوهُمَا لِي.

وَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُسْلِمِينَ عَنْ كَلَامِنَا أَيُّهَا الثَّلَاثَةُ مِنْ بَيْنِ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ فَاجْتَبَيْنَا النَّاسَ وَتَغَيَّرُوا لَنَا حَتَّى تَنَكَّرَتْ فِي نَفْسِي الْأَرْضُ فَمَا هِيَ إِلَّا الَّتِي أَعْرِفُ فَلَبِثْنَا عَلَى ذَلِكَ خَمْسِينَ لَيْلَةً فَمَا صَاحِبَايَ فَاسْتَكَاْنَا وَقَعَدَا فِي بُيُوتِهِمَا يَبْكِيَانِ وَأَمَّا أَنَا فَكُنْتُ أَشْبَ الْقَوْمِ وَاجْلَدَهُمْ فَكُنْتُ أَخْرُجُ فَاشْهَدُ الصَّلَاةَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ وَأَطُوفُ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يُكَلِّمُنِي أَحَدٌ وَاتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسَلَّمُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي مَجْلِسِهِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَأَقُولُ فِي نَفْسِي هَلْ حَرَكَ شَفَتَيْهِ بِرَدِّ السَّلَامِ عَلَيَّ أَمْ لَا؟ ثُمَّ أَصْلِي قَرِيبًا مِنْهُ فَاسَارِقُهُ النَّظَرَ فَاذَا أَقْبَلْتُ عَلَى صَلَاتِي أَقْبَلَ إِلَيَّ وَإِذَا التَفْتُ نَحْوَهُ اغْرَضَ عَنِّي حَتَّى إِذَا طَالَ عَلَيَّ ذَلِكَ مِنْ جَفْوَةِ النَّاسِ مَشَيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ جِدَارَ حَائِطِ أَبِي قَتَادَةَ وَهُوَ ابْنُ عَمِّي وَاحِبُ النَّاسِ إِلَيَّ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَوَاللَّهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ فَقُلْتُ: يَا أَبَا قَتَادَةَ اشْذُكْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُنِي أَحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَسَكَتَ فَعُدْتُ لَهُ فَتَشَدَّثْتُ فَسَكَتَ فَعُدْتُ لَهُ فَتَشَدَّثْتُ فَقَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَغْلَمُ فَفَاضَتْ عَيْنَايَ وَتَوَلَّيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ الْجِدَارَ.

قَالَ: فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي بِسُوقِ الْمَدِينَةِ إِذَا نَبْطِيٌّ مِنَ الْبَاطِلِ أَهْلِ الشَّامِ مِنْ قَدِيمٍ بِالطَّعَامِ يَبِيعُهُ بِالْمَدِينَةِ يَقُولُ مَنْ يَذُلُّ عَلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ فَطَفِقَ النَّاسُ يُشِيرُونَ لَهُ حَتَّى إِذَا جَاءَنِي دَفَعَ إِلَيَّ كِتَابًا مِنْ مَلِكٍ غَسَّانٍ فَاذَا فِيهِ أَمَّا بَعْدُ فَأَيُّهَا قَدْ بَلَغَنِي أَنَّ صَاحِبَكَ قَدْ جَفَاكَ وَلَمْ يَجْعَلْكَ اللَّهُ بِدَارِ هَوَانَ وَلَا مَضِيعَةٍ فَالْحَقُّ بِنَا نُوَاسِكَ فَقُلْتُ لَمَّا قَرَأْتُهَا وَهَذَا أَيْضًا مِنَ الْبَلَاءِ فَتَيَمَّمْتُ بِهَا التَّوَرَّ فَسَجَرْتُهُ بِهَا حَتَّى إِذَا مَضَتْ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً مِنَ الْخَمْسِينَ إِذَا رَسُولُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْتِينِي فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتَزَلَ أَمْرَاتِكَ فَقُلْتُ أَطْلُقُهَا أَمْ مَاذَا أَفْعَلُ قَالَ: لَا بَلْ اعْتَزِلْنَهَا وَلَا تَقْرُبْنَهَا وَأَرْسَلَ إِلَيَّ صَاحِبِي مِثْلَ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَا مَرَاتِي: الْحَقِّي بِأَهْلِكَ فَتَكُونِي عِنْدَهُمْ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ قَالَ كَعْبٌ: فَجَاءَتْ أَمْرَاءُ هِلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هِلَالَ بْنِ أُمَيَّةَ شَيْخٌ ضَائِعٌ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ فَهَلْ تُكْرَهُ أَنْ أَخْدَمَهُ قَالَ:

لَا وَلَكِنْ لَا يَقْرَبُكَ قَالَتْ: اللَّهُ مَا بِهِ حَرَكَةٌ إِلَى شَيْءٍ وَاللَّهُ مَا زَالَ يَنْكِي مِنْذُ كَانَ مِنْ أَمْرِ مَا كَانَ إِلَى يَوْمِهِ هَذَا.

فَقَالَ لِي بَعْضُ أَهْلِي: لَوْ اسْتَأْذَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَمْرَاتِكَ كَمَا أَذِنَ لَامْرَأَةٍ هِلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ أَنْ تَخْدُمَهُ فَقُلْتُ وَاللَّهِ لَا اسْتَأْذَنْ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا يَذَرِينِي مَا يَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اسْتَأْذَنْتُهُ فِيهَا وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ فَلَبِثْتُ بَعْدَ ذَلِكَ عَشْرَ لَيَالٍ حَتَّى كَمَلْتُ لَنَا خَمْسُونَ لَيْلَةً مِنْ حِينَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ كَلَامِنَا فَلَمَّا صَلَّيْتُ صَلَاةَ الْفَجْرِ صُبْحَ خَمْسِينَ لَيْلَةً وَأَنَا عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِنَا فَبَيْنَا أَنَا جَالِسٌ عَلَى الْحَالِ الَّتِي ذَكَرَ اللَّهُ قَدْ ضَاعَتْ عَلَيَّ نَفْسِي وَضَاعَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ سَمِعْتُ صَوْتَ صَارِخٍ أَوْفَى عَلَى جَبَلٍ سَلَعٍ بَاعِلَى صَوْتِهِ يَا كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ ابْشِرْ قَالَ: فَخَرَزْتُ سَاجِدًا وَعَرَفْتُ أَنْ قَدْ جَاءَ فَرَجٌ وَأَذِنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِتَوْبَةِ اللَّهِ عَلَيْنَا حِينَ صَلَّى صَلَاةَ الْفَجْرِ فَذَهَبَ النَّاسُ يُبَشِّرُونَنَا وَذَهَبَ قَبْلَ صَاحِبِي مُبَشِّرُونَ وَرَكَضَ إِلَيَّ رَجُلٌ فَرَسًا وَسَعَى سَاعٍ مِنْ أَسْلَمَ فَأَوْفَى عَلَى الْجَبَلِ وَكَانَ الصَّوْتُ اسْرَعَ مِنَ الْفَرَسِ فَلَمَّا جَاءَنِي الَّذِي سَمِعْتُ صَوْتَهُ يُبَشِّرُنِي نَزَعْتُ لَهُ ثَوْبِي فَكَسَوْتُهُ أَيَاهُمَا بِبُشْرَاهُ وَاللَّهُ مَا أَمْلِكُ غَيْرَهُمَا يَوْمَئِذٍ وَاسْتَعْرْتُ ثَوْبَيْنِ فَلَبِسْتُهُمَا وَأَطْلَقْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَتَلَقَّانِي النَّاسُ فَوْجًا فَوْجًا يُهْتَوْنِي بِالتَّوْبَةِ يَقُولُونَ لَتَهْنِكَ تَوْبَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ.

قَالَ كَعْبُ: حَتَّى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسٌ حَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ إِلَيَّ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ يُهْرِلُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَنَانِي وَاللَّهُ مَا قَامَ إِلَيَّ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ غَيْرَهُ وَلَا السَّاهَا لَطَلْحَةَ قَالَ كَعْبُ: فَلَمَّا سَلِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَهُوَ يَبْرُقُ وَجْهُهُ مِنَ السُّرُورِ ابْشِرْ بِخَيْرِ يَوْمٍ مَرَّ عَلَيْكَ مِنْذُ وَلَدْتُكَ أُمُّكَ قَالَ: قُلْتُ: آمِنْ عِنْدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ؟ قَالَ: لَا بَلْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ.

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سُرَّ اسْتَنَارَ وَجْهُهُ حَتَّى كَانَهُ قِطْعَةً قَمَرٍ وَكُنَّا نَعْرِفُ ذَلِكَ مِنْهُ فَلَمَّا جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَخْلَعَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَالْيَاسِرِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ قُلْتُ فَأَنَّى أَمْسِكُ سَهْمِي الَّذِي بِخَيْرٍ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ أَمَّا نَجَانِي بِالصَّدَقِ وَأَنْ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ لَا أَحْدِثَ إِلَّا صِدْقًا مَا بَقِيَتْ فَوَاللَّهِ مَا أَغْلَمُ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ابْلَاهُ اللَّهُ فِي صِدْقِ الْحَدِيثِ مُنْذُ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ مِمَّا ابْلَانِي مَا تَعَمَّدْتُ مُنْذُ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى يَوْمِي هَذَا كَذِبًا وَأَنِّي لَا رَجُو أَنْ يَحْفَظَنِي اللَّهُ فِيمَا بَقِيَتْ وَانْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ... إِلَى قَوْلِهِ... وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ فَوَاللَّهِ مَا أُنْعِمَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطْ بَعْدَ أَنْ هَدَانِي لِلْإِسْلَامِ أَعْظَمَ فِي نَفْسِي مِنْ صِدْقِي لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنْ لَا أَكُونَ كَذْبُهُ فَاهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَبُوا فَإِنَّ اللَّهَ قَالَ لِلَّذِينَ كَذَبُوا حِينَ انْزَلَ الْوَحْيَ شَرًّا مَا قَالَ لِأَحَدٍ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: ﴿سَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ... إِلَى قَوْلِهِ...﴾ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿قَالَ كَعْبٌ: وَكُنَّا تَخْلَفْنَا أَيُّهَا الثَّلَاثَةُ عَنْ أَمْرِ أُولَئِكَ الَّذِينَ قَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ خَلَفُوا لَهُ فَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَارْجَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْرَنَا حَتَّى قَضَى اللَّهُ فِيهِ فَبِذَلِكَ قَالَ اللَّهُ: ﴿وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا﴾ وَأَيُّسَ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ مِمَّا خَلَفْنَا عَنْ الْغَزْوِ أَمَّا هُوَ تَخْلِيفُهُ إِيَّاَنَا وَارْجَاؤُهُ أَمْرَنَا عَمَّنْ حَلَفَ لَهُ وَاعْتَذَرَ إِلَيْهِ فَقَبِلَ مِنْهُ. (الحديث: ٤٤١٨، اطرافه في: ٢٧٥٧، ٢٩٤٧، ٢٩٤٩، ٢٩٥٠، ٣٠٨٨، ٣٥٥٦، ٣٨٨٩، ٣٩٥١، ٤٦٧٣، ٤٦٧٦، ٤٦٧٧، ٤٦٧٨، ٦٢٥٥، ٦٦٩٠، ٧٢٢٥) (٣٨١).

عہد و نلای کوری کہ عبی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) کہ چاوساخی باوکی بوو، نه وکاتهی کہ باوکی کوپر بوو بوو، له ناو کورہکانی کہ عبا فہرمووی؛ له کہ عبی کوری مالیکم ژنہوت (رمزای خودای لی بی) کہ داستانی دواکہوتنی خوئی له پیغہ مه (دروودی خودای لی بی) ده گپراپہ وه، له غہزای تہ بووکا، کہ عبا فہرمووی؛ له ہیچ غہزایہ کی تر دا جگہ له غہزای تہ بووک له پیغہ مہر (دروودی خودای لی بی) دوانہ کہ وتووم، له هہموو غہزاکانیا له خرمہ تیدا بوم، وه لی له غہزای بہدریش دا له خرمہ تیدا نہ بوم، بہ لام له م غہزایہ دا، حہزمت (دروودی خودای لی بی) گلہیی له وانه نہ کرد کہ له م غہزایہ دا دواکہوتیوون، چونکہ پیغہ مہر و موسولمانان له م غہزایہ دا کہ دمرچوون له مال مہ بہستیان کردنی ئہ م غہزایہ نہ بوو، بہ لگوو مہ بہستیان گرتنی کاروانہ کہی قورہیش بوو، کہ بہ مالیکی بازرگانی زورہ وه له شام گہراپوونہ وه، بہ لام ئہ وه بووکہ خودا بہ بی وادہ له گہل دوشمنی خویندا بہرہ نگاری یہ کتری کردن، و ہمن له شہ وه کہی عہقہ بہ دا له خرمہ تی پیغہ مہر دا بووم، له و کاتہ دا کہ پہیمانمان بہ ست له گہلیدا له سہر نیسلامہ تی، و ہمن بہش بہ حالی خو م ئہ م شہ وه ناگوپرمہ وه بہ نامادہ بوونی غہزای بہر، ہہرچہ ند له ناو خہ لکا، غہزای بہر بہ ناو بانگترہ له م شہ وه.

لہراستیدا ئہ وکاتہ کہ له غہزای تہ بووک دواکہوتم له پیغہ مہر (دروودی خودای لی بی) ہہرگیز وه ئہ وکاتہ ئاوا بہ ہیژو تہ وانا و، دہست رویشتوو نہ بووم، بہ خودا له وه پیش ہہرگیز دوو ولاحی سواریم پیگہ وه نہ بوو، بہ لام له کاتی ئہ و غہزایہ دا دوو ولاحم ہہ بوو، پیغہ مہر (دروودی خودای لی بی) کہ تہ شریفی چوو بؤ ئہ م غہزای تہ بووکہ، کات جہنگہی گہرما بوو، ریگہیہ کی دوورو دریژی گر تہ بہرو پرووی کردہ بیابانیکی وشک و برینگ و بہرہ و دوشمنیکی زورو بی شومار کہوتہ ری، جالہ بہر ئہ وه لہ پیشدا ہہمووشتیکی بہ باشی، بؤ موسولمانان پروون کردہ وه پی گوتم، کہ دہیہ وی بجی بؤ کوئی، ہہتا تفاقی جہنگ بخن و کہرہستہ ی پیویست نامادہ بکن بؤ غہزاکہ یان، سوپای موسولمانانیش کہ له م غہزایہ دا له خرمہ تی حہزرتہ دابوون لہ بہر

زۆرى لەزمارة نەدەهاتن و دەفتەرو تۆمار نەى دەگرتن، لەبەر ئەوە ئەگەر
کەسێ بیویستایە کە خۆ بشاریتەووە وە نەچێ بۆ ئەو غەزایە، وای دمرانی کە
کەس پێی نازانی، مەگەر تاک و تەرا، یاخود خودا سرووش (وەحی) نازل بکا
دەربارەى ئەو!

کە ئەم غەزایە ڕوویدا ساڵ جەنگەى میوە بوو، بەرسیبەر تەواو خوش
بوو بوو، منیش حەزم لەو هیە کە بە دەستی خۆم باخ بپریم، جا کاتێ
پێغەمبەر و موسوڵمانان تفاقیان خست، منیش دەمویست بچم لەگەڵیاندا،
تفاق بخەم، بەلام دەگەرەمەووە و هیچم نەدەکرد، وە لە دلی خۆم دا دەمگوت،
ئاسانە هەركاتێ بمەوێ دەتوانم تفاق بخەم، نیت ئەم دڵە ڕاوکییەم درێژەى
کیشا، تاخەلکە بەگەرمی پەلاماری تفاق خستنیان دا، و تفاقى تەواویان
خست، وەلێ من هیچم دیار نەبوو، تا ڕۆژی پێغەمبەر و موسوڵمانان سەر
لەبەیانى کەوتنە ڕێ، منیش لەگەڵیاندا دەرچووم بەلام بەبێ ئازوقە و تفاق، وە
لەدواییدا گەرەمەووە نەچووم، نیت ئەم ڕاڤایی و دڵە ڕاوکییەم هەروا درێژەى
کیشا هەتا ئەوان خێرا ناویان کردو بەرەبەرە تەواو دوورکەوتنەووە،
غەزاکەم لەکیس چوو، هەرچەند نیازم هەبوو کە بڕۆم پێیان بگەم بەلام
ئەو هەش لەچارەم نەنووسرابوو خۆزگەم ئەو هەم بکردایە.

جا لەپاش ئەو کە پێغەمبەر ڕۆیشت هەرچەند دەچوومە دەرەووە
دەچومە ناو خەلک تەواو پەشیمان دەبوومەووە خەم داى دەگرتەم، چونکە
تەماشای دەوروبەرى خۆم دەکرد کە سیکی وام نەدەدى کە لەم غەزایە
دواکەوتیبێ و بۆنى پیاو هتی لێبێ و دەس بدا بۆ ئەو کە بیکەم بەسەر مەشق
بۆ خۆم، جگە لە وانەى کە تانەى نیفاق و ناپاکى یان ئی دەدرا و گومانى
دوو ڕووی و مەخەنەتەى یان ئی دەکرا، مەگەر ئەو بێ هیژو لازەبوونانەى کە
خودای گەورە بەهانهو عوزرى ئەوانى پەسەند کردووە، نیت پێغەمبەر (درووى
خودى لى بێ) باسى من ناکا هەتا دەگاتە تەبووک لە کاتیکا لەناو کۆڤى
موسوڵماناندا دادەنیشیت دەفەر موی: (دەبێ کە عەبى کورى مالیک خەریکی

چی بئی، بۆنه هات بۆ ئەم غەزایە؟! پیاویکی بەنی سەله مەیی هەڵ دمداتی و دەلی: ئەی پێغه مبهری خودا! ئەو لە خۆی بای بوو و دەعیە نایەت کە بئی بۆ غەزا و بەکەش و فەشەو لە کالو والا کە بەری خۆی مۆر دمی تەو و خێسە لە خۆی دەکا!!

موعاز کۆری جەبە لیش پئی دەلی: قەسە یەکی نابە جییت کرد، وا نییە، بە خوائە پێغه مبهری خودا! ئەو ی باش نەبئی لەو پیاو نەمان دیو، ئیتەر پێغه مبهەر (دروودی خودای لەسەر بئی) بئی دەنگ دەبئی، جا لە و کاتەدا لە دوور دەو تارمایی زەلامیک دمی نیی، لە ناو سەراب (بەردە خۆی = تراوی لکە) دا کە رویشکە دەکا، دەفەر موی (دە ی ئەم زەلامە ئەبو خەیسە مە بئی) جا کە دیتە بەر دەو ئەبو خەیسە مە خۆی دەبئی. ئەم ئەبو خەیسە مە یە ئەو پیاو ئەنصار ییە بوو، کە مەنئ خورمای کرد بوو بە خیر، وە مونا فیق و ناپاکەکان تەوسیان پئی کرد بوو لە سەر ئەو! جا کاتی کە هەوالم زانی وا پێغه مبهەر (دروودی خودای لە بئی) خەریکە دەگەر پیتەو و لە تەبووک دیتەو بۆ مەدینە، خەم و پەژاردی خۆ پەراندنەو دای دەگرتەم، وە دەستم کرد بە درۆ ریکخستن، وە لە دلی خۆم دا دەمگوت: سبەینئ خۆم بە چی رزگار بکەم لە عاجز بوون و پەنجاندنی پێغه مبهەر (دروودی خودای لە بئی) وە بۆ ئەمە پرس و پام بە هەموو کەسیکی خاوەن پراو تەگبیر لە کەس و کاری خۆم کرد.

بەلام هەر کە لە گەڵ گوتیان ئەو خۆشەویست (دروودی خودای لە بئی) گەیشته بەر دەو ئەم خەیا لاتە پڕو پوو چانە لە دلم پەوینەو و بەر چاوم پۆشن بوو وە زانیم کە بە درۆ ساز کردن لە دەستی رزگارم نابئی جا لە بەر ئەو بپارم دا چی راست و پەوانە ئەو ی عەرز بکەم، جا خۆشەویست (دروودی خودای لە بئی) سەر لە بەیانی یەک تەشریفی هاتەو و گەیشته جئ، دەستووری وابوو، کاتی لە سەفەر ئ دەگەر پرایەو، لە پێش دا دەچوو بۆ مزگەوت، دوور کات نوێزی سوننەتی لئ دەکرد، ئەو جا لەو ئ دادەنیشت بۆ پیشوازی خەلک، جا کە ئەمە ی کرد ئیتەر دوو کە و تەو وەکان لە غەزای تەبووک، بەرودوا چوون بۆ خزمەتی،

وهدهستیان کرد بهپاکانه کردن بوئی و کهم و زور بیانوو و بههانهیان ددهوژییهوه بوئی، ژماره‌ی ئەمانه له هه‌شه‌تا زه‌لام پتربوون، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای لی بێ) به‌پروالته‌ت ئەم به‌هانه‌ی لی‌ئومرگرتن و په‌یمانی له‌گه‌لێانا به‌ست و‌بۆیان پاراپیه‌وه‌و رازو نه‌یینی دلێشیانی پرووبه‌پرووی خودای گه‌وره‌ کرده‌وه‌.

منیش پ‌ویشتم ب‌وخزمه‌تی و سلاوم لی‌کرد، وه‌کوو م‌ر‌و‌ف‌ی‌کی زو‌ی‌رو عاجز زیر، زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی به‌ت‌و‌و‌پ‌ه‌ی‌ی یه‌وه‌ کردو فه‌رم‌و‌وی: (ومره) منیش چ‌و‌ومه‌ به‌ره‌وه‌ هه‌تا له‌به‌ر ده‌میدا دانیشتم، فه‌رم‌و‌وی پی‌م: (ب‌و‌چی پاش که‌وتی له‌م سه‌فه‌ره‌، خ‌و‌ت‌و‌ لا‌ی خ‌و‌ت و‌لاخت ک‌ر‌ی‌بوو، ب‌و‌ خه‌بات‌گ‌ی‌ران و‌ غه‌زا کردن!). منیش عه‌رزیم کرد: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! خودا گو‌سا‌خی و ده‌م‌و‌پ‌ل‌ی‌کی وای داوه‌ پی‌م، ئە‌گه‌ر له‌خزمه‌تی ت‌و‌دا نه‌بوومایه‌، له‌لای هه‌رکه‌سی‌کی تر‌بوومایه‌ له‌ خه‌ل‌کی سه‌ر‌ئه‌م زه‌مینه‌، ده‌م‌ت‌وانی به‌ع‌وز‌رو به‌هانه‌و در‌و‌ خ‌و‌م ق‌وت‌ار ب‌که‌م له‌ده‌ستی، به‌ل‌ام به‌خودا من باش ده‌زانم ئە‌گه‌ر ئە‌م‌پ‌ر‌و‌ش له‌خزمه‌ت‌تا ق‌سه‌یه‌کی در‌و‌ت ب‌و‌ ب‌که‌م و‌به‌وه‌ له‌خ‌و‌مت ر‌ازی ب‌که‌م، دو‌ور نییه‌ که‌ له‌ئایینه‌دا خودا تو‌ر‌ه‌و عاجز‌ت ب‌کا لی‌م، وه‌ ئە‌گه‌ر ق‌سه‌ی ر‌استیشت ب‌و‌ ب‌که‌م هه‌رچه‌ند له‌وانه‌یه‌ که‌ ئی‌ستا به‌و ق‌سه‌یه‌ لی‌م دل‌گران بب‌یت به‌ل‌ام له‌ر‌استی ر‌ه‌حمه‌ت ده‌باری، سه‌رم‌ن‌جام ئوم‌ید ده‌که‌م که‌له‌لای خودا به‌گ‌وتنی ر‌استی ر‌زگارم بب‌ی، ده‌ی ئە‌ه‌وی ر‌است بی‌ به‌خودا ق‌وربان! هی‌ج به‌هانه‌م نه‌بوو، به‌ خودا هه‌رگیز وه‌ک ئە‌م جاره‌ ئاوا ته‌واناو ده‌وله‌مه‌ند نه‌بوم، به‌ل‌ام چاره‌نووس وا بو‌وکه‌ له‌م سه‌فه‌ره‌دا له‌ت‌و‌ د‌وا‌ب‌که‌وم!

حه‌ز‌ره‌ت (دروودو سلاوو ر‌ه‌حمه‌ت و سه‌لاوات و به‌ره‌کاتی خ‌و‌ای گه‌وره‌ی له‌سه‌رب‌ی و سه‌رو مال و منال و هه‌ست و نه‌ست هه‌م‌و‌وی به‌ق‌وربانی گه‌ردی به‌ر‌پ‌ی‌ی دینی کارانی گو‌پ‌ری پ‌ی‌رو‌زی بی) فه‌رم‌و‌وی: (ت‌و‌ ر‌است ده‌که‌ی! ده‌ی هه‌سته‌ بر‌و‌ هه‌تا‌بزانی خودا چی ده‌فه‌رم‌و‌ی) منیش هه‌ل‌سام و پ‌ویشتم، ک‌ۆمه‌ل‌ی له‌ پ‌یا‌وانی به‌نی سه‌له‌مه‌ شو‌ینم که‌وتن و سه‌رزه‌ن‌یشتیان کردم و

گوتیان: بۇچى تۆش وەكۈۈ ئەو دواكە وتوۋانەى تر، غوزرو مەھانەت نەھاور دەوۋە بۇ پېغەمبەر، دەستەلاتى ئەو مەندەپىشت نەبوو، چونكە ئەم گوناھەى تۆ ئەو مەندەى بەس بوۈگە پېغەمبەر (دروۋى خوداى لەسەر بى) داۋاى لېخۇشبوۋنت بۇ بكا لەخودا، وە گوتیان: بەو خودايە لە پېش ئەمە دا ئاگامان لېت نىيە كە گوناھى تەرت كەردى.

كەعب فەرموۋى: بەخودا ئەو مەندەيان سەرزەنشت كەردم، لەم بارەيەو، تەنەت خەرىك بوو بگەرپمەوۋە بۇلاى پېغەمبەرۈ خۇم بەدرۇبجەمەو، بەلام لەپاشا پېيانم وت: ئايا كەسى تر لەگەل مەندا ئاۋاى بەسەر ھاتوۋە؟ گوتیان: ئا، دوۋپياۋى تەرىش وەكۈۈ تۆ ھەمان شتەيان بەسەر ھاتوۋە، تۆچىت گوتوۋە ئەوانىش ھەر ئەو مەندەيان گوتوۋە، وە تۆچى گوتراۋە، بەوانىش ھەر ئەوۋە گوتراۋە. گوتم: كى و كىن؟ گوتیان: بەئى: مەرارەى كۆرى پەبىعەى ئەل-عامىرى و ھىلالى كۆرى ئومەيى ئەل-واقىفى كە ناۋى ئەم دوۋ پياۋە باشەيان بۇم ھىنا، روانىم دەست دەدەن بۇ ئەوۋە كە بىانكەم بە پېشەۋاۋ سەرمەشق بۇخۇم و، چاۋ لە وان بکەم، ئىتر رۇپىشتەم و نەگەرپامەوۋە بۇ خەزمەتى خەزەرت و لە پېيانم لەگوناھى خۇم پەشيمان نەبوۋمەوۋە. چونكە ئەم دوانە موسولمانى ساغ بوۋن و ئامادەى غەزەى بەدر بوۋ بوۋن! جا خۇشەۋىست (دروۋى خوداى لى بى) موسولمانەكانى قەدەغە كەرد لەوۋە كە قەسە گوشتوگۇ بکەن لەگەل ئىمەدا، كە ئەم سى كەسە بوۋن و بەس! بەلام قەسە و گوشتوگۇ لەگەل دواكە وتوۋە كانى تر دا قەدەغە نەكەرد، ئىتر خەلكى ھەموو دوۋرە پەرىزەيان لى گەرتىن و لەگەل مانا گۇران، بەجۇرا دىنام لەلا تارىك بوو تەنگ بوو، لەدنىاكەى لەوۋە پېشى نەدەكەرد، جا لەسەر ئەم ھالە بەنجا شەۋى دەق ماینەوۋە، ھەردوۋ ھاورپكەم دۇش دامان و لەمالەوۋە دادەنىشتەن و دەگرەيان، بەلام مەن كە لەوان لاوتر بوۋم چاكتەبوۋم، دەرپۇشتەم لەگەل موسولمانانە نوپۇز دەكەردو بە بازاردا دەگەرپام، بەلام كەس قەسەى لەگەلدا نەدەكەردم لەپاش نوپۇز دەرپۇشتەم بۇ كۆرى دانىشتەن پېغەمبەر (دروۋى خوداى لى)

بىلاوم ئى دەكرىد، لە دىلى خۇمدا دەمگوت؛ ئەرى لىوى جولاند بۇ وەلامى
سلاوھەم يان نا، جارىبە جارىكىش لەنزىكى حەرزتەو نوپۇزم دەكرىد
بەدزىيەو بەگۇشەى چاوسەرنجەم دەدا، كەپرووم دەكرىد سوجدەگاگەم ئەو
بەلاچا بۆمى دەروانى وكتى من بەقنگە چا بۇ ئەوم دەروانى ئىتر ئەولای
تى دەكرىد.

لەسەر ئەم حالە ماوھەيەكى زۆر مامەوہو جەخارىكى زۆرم دەخوارد
لەدەست لووتەلايى موسولمانان! ھەتا پۇزى پۇشىتم بە شووپاى باخەكەى
ئەبوقاتادەى ئامۇزما، كە خۇشەويستىرەن كەسم بوو ھەلەزىنەم و چوومە ناو
باخەكەيەو بۆلای و سلاوم لىلى كرىد، بەخودايە وەلامى سلاوھەمى
نەسەندەو، گوتەم؛ پىلى؛ ئەى ئەبوقاتادە! تۆ خودا ئايا تۆ دىزانىت كەوا من
خودا و پىغەمبەرى خودام خۇش دەوى؟ كەچى نەقى نەكرىد، دووبارە سويندەم
دايەو ھەرنەقى نەكرىدەو، سىبارمە سويندەم دايەو، بەس ئەوندەى گوت؛
خودا و پىغەمبەرى خودا باشترى دىزان! ئىتر ناو بەچاوەكانەدا ھاتە
خوارەو، بەرو دواگەرەمەو بە دىوارى باخەكەدا ھەلەزىنەمەو (پەنگى
ئەبوقاتادە قەبوولى نەكرىدى كەدەرگای باخەكەى بۇ بكتەو، بۆيە
بەدىوارمەدا ھەلەزىنەمەو ن).

پۇزا لەپۇزان لەبازاردا دەسورەمەو، تەماشە دەكەم واجوتىارى. لە
نەبەتەكانى شام، كەخۇراك دەھىن بۇ مەدىنەو لەوى دەيفرۇشن پەرسىارى
من دەكا، دەلى؛ كى كەبى كوپى مالىكەم پى نىشان دەدا؟ خەلكەكەيش
بەنامازە منيان پى نىشان دەدا، جوتيارمە ھات بۆلام و كاغەزىكى دا پىم،
شاى غەسان نووسىبووى بۆم، منىش خۇم خويندەواربووم، كە خويندەمەو
ئەمەى تىادا نووسرابوو؛ (لەپاش ئەمە بىستوو مانەتەو، كە ھاورىكەت (واتە؛
پىغەمبەر) لىت لووتەلايە، تۆش خودا بىلانەو بى دالە و بى دەرەتانى
نەكرىدوى، بىھەرموو وەرە بۆلای ئىمە، ھەتا دىلەوايىت بىكەين، كە
خويندەمەو گوتەم؛ ئەمەش بەلاو مەينەتىكى ترە!!).

جا چوومهوه له مائهوه نامهکهه خسته ناو گپی تهنه دورو سووتاندم،
 جا که له په نجا شهوه که جل شهوی رۆیشت، فروستادهی چه زرت (دروودی خودای
 لئ بئ) هاته لام، گوتی: پیغه مبهه (دروودی خودای لئ بئ) فه رمانت پی دهکا که
 له زنهکت دوور بکه ویته وه، گوتم: ته لاقی بدهم یاچی بکهه؟ گوتی: نا، ته لاقی
 مه ده، بهس توخنی مه که وهو نزیککی مه به ره وه، له هه مان کاتا هه مان
 فه رمایشی به هه ردوو هاوړیکانم کرد، منیش ژنه کهه نارد وهو بۆ مالی باوکی و
 گوتم: بجۆ بۆ مالی باوانت و له وی به، هه تا بزانیخ خوا چی دمه فرموی،
 که عب فه رمووی: به لام ژنه کهی هیلالی کوری ئومه ییه چوو بۆ خزمه تی
 خوشه ویست (دروودی خودای لئ بئ) عهرزی دهکا: ئهی پیغه مبهه ری خودا! هیلالی
 میردم پیاوړیکی ئیختاری کهفته کاره و نوکه ریشی نییه، که خزمه تی بکا، خۆ
 پیئت ناخوښ نییه که من خزمه تی بکهه؟ فه رمووی: (نه و، به لام توخت
 نه که وی) ژنه که گوتی: خو به خودا تاقه تی سه رجییی و شتی وای نه ماوه،
 به خودا له و رۆژ وه ئه م کاره ی ئی فه و ماوه هه تا ئه مپړۆ سه رو مپه رده گری!
 جا خیزانه کی منیش به منیان گوت: بۆچی تویش عهرزی چه زرت
 ناکه یت، که ژنه کهت پی بداته وه، خزمه ت بکا، ئه وه تا ریگه ی ژنه کهی هیلالی
 داوه که خزمه تی بکات؟ گوتم: داوای شتیوا له چه زرت (دروودی خودای لئ بئ)
 ناکه م، یه کهه له بهر ئه وه کی ده ئی: ئه گه ر پرووی ئه وه ی ئی بنییم، ژنه کهه
 دمه تاته وه، دووهمیش من پیاوړیکی گه نجم و دمه توانم خزمه تی خۆم بکهه و
 ده شترسم نه فسی خۆم پی زهوت نه گری و توخنی ژنه کهه بکهه م، که عب
 فه رمووی: له سه ر ئه م حاله یش ده شه وی تریش ماینه وه، به م پی ییه
 له وکاته وه که پیغه مبهه (دروودی خودای لئ بئ) فه ده غه ی کرد، که موسو لمانان
 فه سه مان له گه ل بکه ن په نجا شه وی دمه مان ته و او کرد.

جا بۆ به یانی شه وی په نجاهه م، له سه ر سه ربانی خانویه کی خۆمان،
 نوپۆزی به یانیم کرد، وه له سه ر ئه و حالی په ریشانییه دانیشتبووم که خودای
 گه وره باسی کردووه: له گیانی خۆم و مپرس بووم و گیانی خۆم ئی بووو بوو

به بارو گۆی زهوی بهو هه موو گوشادییه وه له بهر چاوم تهنگ بووبوو، له م کاته داو له م حاتی دلتتهنگیه دا دهنگی چرپه ندهیه کم بیست، که سه ر که وتبووه سه رکۆی سه لع، وه به هه موو هیزی خۆی بانگی ده کرد: ئهی که عیبی کۆری مالیک موژدمت ئی بی، یه که سه ر کۆر نووشی سوپاسی خودام بر دو زانیم که خودا ده رووی میهره بانی خۆی کردۆته وه بۆمان، چه ر زه ت (دروودی خودای لی بی) له پاش نوێزی به یانی شه و پۆژه، راده گه یه نی که خودا ته وه یی ئیمه ی قه بوول کردوه، جا خه لکی ده هاتن پۆل پۆل موژدمیان پی دمداین و پیرۆزباییان لیمان ده کرد، وه چه ند که سی موژده ده به ن بۆه ر دوو هاوړیکه م، دوو پیاویش موژده یان به من دا: پیاوړیکیان ماینه که ی غار دما به ره و من، ئه وی تریشیان له ئه سه له مه وه راده کا و سه ر ده که وێته سه ر چای سه لع و له وێوه پر به ده م بانگ ده کا: ئهی که عب مزدمت لئیبی له بهر ئه وه ی که دهنکه که له ماینه که خیرا تر بوو، دهنکه که زووتر گه یشت کاتی کابرای خاوم دمنگ گه یشته لام، جله کانی خۆم بۆ داکه ندو، له باتی مزگینی دا من پیی، به و خودایه ئه و پۆژه ته نیا ئه و دوو جله کم هه بوون، که دامن به و، جا دوو جله کم له برادمری خواست و له بهرم کردن و پۆیشتم بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) .

برادهران پۆل پۆل پییم ده گه یشتن و ده هاتن به پیرمه وه و پیرۆز بایی قه بوولی ته وه به یان ئی ده کردم: دمیانگوت: پیرۆزت بی قه بوولی ته وه به، له لایه نی خودا وه، که چوومه مزگه وت چه ر زه ت (دروودی خودای لی بی) دانیشتبوو، مه ردمه که له ده وری بوون، ته له عی کۆری عه به یدوئلا به هه راکردن هات به پیرمه وو ته و قه و پیرۆزبایی له گه ئما کرد، به خودا له و زیاتر، له کۆچکاران که سی تر هه ل نه ساو نه هات به پیرمه وه، ئه م پیاو متییه ی ته له عیه قه ت فه رامۆش ناکه م، جاکاتی سلاوم کرد له خۆشه و یست (دروودی خودای لی بی) رووی موباره کی له خۆشییانا شه و قی دما یه وه و دمه ره وشایه وه و، فه رمووی: (موژده بی له تۆ، ئه وه تی له دایک بووی پۆزی وه ک ئه مپۆ وا باش و پیرۆزت به خۆته وه نه دیوه!).

عەرزیم کرد: قوربان! ئەم قەبوولی تەوبەییە لەلایەنی تۆوەیە، یالە لایەنی خوداوەیە، لەقورئانا نایەتی لەسەر هاتوو؟ فەرمووی: (نەو، لەلایەنی منەو نییە، لەلایەنی خودا وەیە، خودا لەم بارەییەو نایەتی ناردوو).

دەستووری پێغەمبەر (درویدی خودای لی بی) وابوو، کە کەیفی خۆش بوایە، پرووی وەك مانگی چواردە دەدرەوشایەو، ئیئمە خۆمان ئەمەمان باش دزمانی، کە حەزەرت لە حالی خۆشیدا نوور لەپروخساری دیمباری، وەك تریفەیی مانگە شەو!

کاتی لەبەردەمیا دانیشتم گوتم: قوربان! لەتەواوکردنی تەوبەکەمە کەلە هەموو سامان و دارایی خۆم دەسبەرداربیم بۆ موسوڵمانان و هەمووی ببەخشم بە خودا، پێغەمبەری خودا، ئەوان چی ئی دەکەن بیکەن فەرمووی: (نەو، هەنئ لەمالەکەت بەیئەلەرەو بۆخۆت ئەو بەشترە) گوتم: باشە، ئەو پێشکەم کە لەخەیبەردا هەییە، ئەو گل دەدەمەو بۆ خۆم گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! راستی منی پزگار کرد، بەشئ بی لەتەواوی تەوبەکەم هەتا ماوم قسەیی راست نەبی ئەیکەم کەعب (زمزی خودای لی بی) فەرمووی: (بەخودا کەس گومان نابەم لەموسوڵمانان کەوەك من خودا وابەجوانی گوتاری راستی پی بەخشیبی لەو پۆژەو، دیسان بەخودا، لەو پۆژەو کە ئەووم عەززی حەزەرت کردوو، هەتا ئەمپۆ، هیشتا بەقەستی درۆم نەکردوو، وە ئومیدەم هەییە کەتاماوم خودا بمپاریزی.

جا خودای گەورەو سەرورەر ئەم نایەتەیی نارد: ﴿لقد تاب الله على النبي﴾ هەتا دەگاتە ﴿وكونوا مع الصاديقين﴾ - التوبة/ ١١٧ - ١١٩.

کە ئەمە پوختەیی واتاکەییەتی: خودا بارانی پەحمەت و تەوبەیی داپاراندا بەسەر پێغەمبەر و کۆچکاران و یاریدەدەراندا، ئەوانەیی کە لەو کاتە ناسک و نەهاتەدا شوین حەزەرت کەوتن، پاش ئەو کە خەریک بوو دلی تاقیمکیان

لابدا له پښگه‌ی په‌پر هوی، جا خودا سهره‌نجام له‌بار ه‌ی نه‌و ورده خه‌یالاته‌وه به‌خشینی و بارانی می‌هرو ره‌حمه‌ت و ته‌وبه‌ی پڙاند به‌سهریاندا.

هه‌روا ته‌وبه‌ی هه‌بول‌ کرد له‌سهر نه‌وسئ که‌سه موسولمانه که‌ پاش خران، له لایه‌نی پی‌غه‌مبه‌ره‌وه، که له ماوه‌ی نه‌م په‌نجاهه‌وه‌دا نه‌م سئ که‌سه ته‌واو په‌ریشان بوون، وایان لی‌هاتبوو زه‌وی به‌م پان و پوړی‌یه‌ی خو‌یه‌وه وه‌کوو زیندانی لی‌هاتبوو، له‌گیانی خو‌یان جارپس بوون، باومړی ته‌واویان هاته‌سهر نه‌وه که‌پشت و په‌نا هه‌رخودایه‌و پاسارو په‌نا له‌قاری خودا نییه، مه‌گه‌ر لای خودا خو‌ی! خودایش به‌بخشش و نه‌وازشتی خو‌ی دمرگای ته‌وبه‌و به‌خشینی خو‌ی پئ‌نیشان دان، و نه‌وانیش رو‌یان کرده‌ قاپی که‌رمه‌ی خوداو ته‌وبه‌ی به‌راستی‌یان کرد، نه‌ی موسولمانینه! له‌خودا بترسن و به‌دل و به‌کول و به‌گیان و به‌گوفتار و به‌کردار هه‌میشه له‌گه‌ل پیاو راستانابن.

که‌عب (رمزای خودی لی یز) هه‌رمووی: به‌خودا به‌لامه‌وه له ژیانما گه‌وره‌ترین به‌هرو نازو به‌خشش که‌خودای گه‌وره خه‌لاتی کردبئ به‌من، په‌که‌م: نه‌ومیه که‌ هیدایه‌ت و رینمایی کردووم بو‌ ئایینی پی‌روزی نی‌سلام، دووه‌ه‌میشه: نه‌ومیه که‌ نه‌و پوژه قسه‌ی راستم عه‌رزی خه‌زرت کرد، له‌ره‌حمه‌تی خوداومبوو، که درووم له خزمه‌تیدا نه‌کرد، نه‌گینا منیش وه‌ک دروکه‌رمکان به‌فه‌تارمت ده‌جووم، نه‌وه‌تانی خودای گه‌وره له قورئانا خراپ‌ترین هه‌ره‌شه‌و گوره‌شه‌ی ئی کردوون، له‌شانیا نا ده‌فه‌رموئ: ﴿سبحل‌فرون بالله﴾ هه‌تا ده‌گاته: ﴿فان الله لایرچی عن القوم الفاسیقین﴾ که نه‌مه پوخته‌ی رافه‌که‌یه‌تی: کاتی ئیوه گه‌رانه‌وه بولای نه‌و ناپاک و مونافیقانه، به‌گه‌رمی سو‌یندی گه‌ور گه‌وره‌تان بو‌ ده‌خون و ده‌لین: ئیمه بویه نه‌هاتین بو‌ نه‌م غه‌زایه چونکه عوزرمان هه‌بوو، نه‌و سو‌یندانه‌ش بویه ده‌خون که ئیوه گله‌پی‌یان لی‌نه‌که‌ن و وازیان ئی به‌ینن و سهرزمنیشتیان نه‌که‌ن، جا ئیوه پشت گو‌ییان بخه‌ن، چونکه به‌راستی ناو دل‌یان پی‌سه، نه‌وانه نه‌ سو‌یندیان راسته و نه

به گله یی و سهرزمنشت بیرده که نه وه، وه جیگه ی پاشه رۆ ژیان دۆزه خه له سزای کرده وه نابارو ناشیرینه گانیانا، نه وانه سویندی درۆتان بۆ دهخۆن بۆ نه وه که ئیوه لییان رازی بن، به راستی خودا لییان رازی نابۆ، چونکه نه وانه له ری دمرچوون و له یاسای حهق به دمرن و خو دایش رازی نابۆ له کۆمه لی له ری دمرچوان).

که عب (رمزای خودی لی بی) فهرمووی: مه به ست له ﴿وعلى الثلاثة الذين خلفوا﴾ نه وه نییه، که ئیمه که نه ووسی که سه بووین، له وغه زای ته بو که دواکه وتووین، به لگوو مه به ست نه وه یه که ئیمه نه م سۆ که سه، کاتی چووینه خزمه تی هه زه تو راستیمان له خۆمان دا، پیغه مبه ر (درودی خودی لی بی) کاری ئیمه ی دواخت و عوزری ئیمه ی قه بوو له نه کردو په یمانی له ئیمه و مرنه گرت و بۆمان نه پاریه وه، وه که عوزری نه و دواکه وتووانه ی قه بوو له کردو په یمانی لی و مر گرتن و بۆیان پاریه وه، که به سویندی درۆ پاکانه یان بۆ خۆیان کرد. چونکه نه وه بوو، پیغه مبه ر (درودی خودی لی بی) برپاری سه باره ت به ئیمه ی دواخت، هه تا خودا خۆی له م باره یه وه برپاری داو فهرمووی: ﴿وعلى البلايه الزين خلفوا﴾: (ریاض الصالحین/ بهرگی/ ۱/ ل/ ۲۸/ ز/ ۲/ ه/ ۹/ ۲۱ + تاج/ ۶/ ل/ ۲۲۱ + ل/ ۲۱۶/ ز/ ۲).

پوونکرده وه:

- ۱- به هره و برپاری شه رعی (واته: حوکی فیه یی)- زۆر وا له م فهرمووده یه دا وه که شیخی عه سقه لانی و عهینی ده فمومون:
- ۱- زمندیق نه گهر ته و به بکا ناکوژری، وه که هه شتا که سه که.
- ۲- مونا فیق (ناپاک) ناکوژری.
- ۳- سه رکو نه و مو حاسه به کردن له سه ر ئایین، به پیکی ته وانی و ناته وانی.

ده گۆری.

- ۴- مەتھى باشەى لەرپوو دروستە، بەمەر جى دۇنيا بوون لەبايى نەبوون.
 - ۵- كەسكى تەركىرى بەسەر مەشق، بەتايبەتى لەكاتى لىقەو مانا.
 - ۶- شوپنەونكى لەكاتى لەباردا.
 - ۷- خۆزەگە خواستن بۇ خىرى لەدەست چوو (خىرى فەوتاو).
 - ۸- كەسى لەسەفەر دەگەرپتەو دەستنويزى ھەبى، لە پيشا لەمزگەوت دابنىشى بۇ پيشوازي لە بەپىرەوە جوانى.
 - ۹- بىرپار بەظاھىر بىرى.
 - ۱۰- قەبۇل كەردنى مەھانەوشتى وا.
 - ۱۱- سلاو نەكەردن لەگوناهكارو تاونبارو قەسە ئى دابىرىنى.
 - ۱۲- شتا كەناوى خواى پيۇەبا دروستە بە پيى بەرژەومەند بسووتينىرى.
 - ۱۳- لەكاتى موزدەو پروودانى خوشيدا كورنووشى سوپاس سوننەتە.
 - ۱۴- موزدەدان و موزدانە پيدان بەموزدەمەر سووننەتە.
 - ۱۵- ھەئسان لەبەر ھاتوو، وەتەوقەكەردن لەگەئى دا رەوايە.
 - ۱۶- لەپاش تەوبەكەردن خىر كەردن سوننەتە.
 - ۱۷- بەزمەويھاتنەو بەخوداو گريان بۇحالى شىرى خوى.
- ۱۶۲۰- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (لَقَدْ نَفَعَنِي اللَّهُ بِكَلِمَةِ أَيَّامِ الْجَمَلِ بَعْدَ مَا كُنْتُ أَنْ أَلْحَقَ بِأَصْحَابِ الْجَمَلِ فَأَقَاتِلَ مَعَهُمْ. قَالَ: لَمَّا بَلَغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ أَهْلَ فَارِسَ مَلَكُوا عَلَيْهِمْ ابْنَةَ كِسْرَى قَالَ لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ). (الحديث: ۴۴۲۵، طرفه في: ۷۰۹۹) (۳۸۲).

ئەبو بەكرە (رەزى خۇداى ئى بىن) فەرەمووى: لەكاتى پروودانى پرووداوى شەرى ئەلجەمەلدان، خوداى گەرەو بەھوى و شەيەكەو كە لەزارى پيغەمبەرى خودام بىست، خودا بەو وشەيە لەم بارەيەو سوودى پى بەخشىم، چونكە

(۲۸۲) لم يوافقہ مسلم على تخريج حديث ابي بكر: (لايفلح قوم ولوا امرهم امراة) -

خاتمة كتاب المغازي/ فتح/ ۸ص ۱۵۴ - المترجم .

دوو دل بووم له به شداريکړدن له م جهنگه دا، خهريکبووم له گه ل عايشه دا
بروم له دزی عه ل و سوپاکه ی بجهنگم، نه و وشه يهش نه مه بوو، کاتې که
گه يشته وه به پیغه مبه ر (دروودی خودای لى بى) که خه لکى ولاتى ئیران، کچی
کيسرايان کردوو به پادشای خوځيان له شوینى باوکى کاتې کوژرا، هه رمووی
(دروودی خودای لى بى) (هه رگه لى که سه ر گه وره یى خوځيان بسپیرن به ژنى و ژن
بکه ن به سه روک وپاشای خوځيان هه ت سه رکه وتوو نابن!). (تاج/ ۳/ ز/ ۱۱۰/ ل/ ۳۰۱
ف/ ۳ + تاج/ ۵/ ل/ ۲۴۲/ ز/ ۹۳/ ف/ ۱+ ۲+ ۳).

نه خوځينه که ی پیغه مبه رو کوچی دوايى ﷺ (مرض النبي ﷺ و وفاته).

۱۶۲۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ دَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاطِمَةَ ابْنَتَهُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي شُكْرَاهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ فَسَارَهَا بِشَيْءٍ فَبَكَتْ ثُمَّ دَعَاهَا فَسَارَهَا بِشَيْءٍ فَضَحِكَتْ قَالَتْ فَسَأَلْتُهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ سَارَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُقْبَضُ فِي وَجْعِهِ الَّذِي تُوفِّيَ فِيهِ فَبَكَيتُ ثُمَّ سَارَنِي فَأَخْبَرَنِي أَنِّي أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِهِ اتَّبَعُهُ فَضَحِكْتُ (الحدِيث: ۴۴۳۳، ۴۴۳۴، اطرافهما في: ۳۶۲۳، ۳۶۲۵، ۳۷۱۵، ۶۲۸۵، ۳۶۲۶، ۳۷۱۶، ۶۲۸۶) (۳۸۳).

عايشه ی هاوسه رى پیغه مبه ر دروودی خودا له سه ر پیغه مبه رو ږمزاى
خودا له عايشه هه رمو ی پیغه مبه ر (دروودی خودای لى بى) له نه خوځى سه ر هه رگا،
فاطيمه ی کچی بانگ کردو چپه يه کی له گه ليدا کرد، فاطيمه ده ستى کرد
به گريان، له پاشا بانگى کرده وه و سرته يه کی ترى له گه لدا کرده وه،
نه مجاره يان فاطيمه ده ستى کرد به پیکه نين، عايشه هه رمووی: بو نه مه له
فاطيمه ږم پرسی، هه رمووی: له جارى يه که مدا پیغه مبه ر (دروودی خودای لى بى)

که چپهی له گهڵ دا کردم ههوالی پێ دام، که له م نهخۆشییه دا دهمرئ، بۆیه منیش گریام، به لām له جاری دووهه م دا به نهیانی پێی گوتم؛ که من یه که م کهس دهم، له کهس و کاری پێغه مبه ر که له پاشی خۆی دهمرم و ده چم بۆلای نهو، بۆیه منیش له خۆشییانا پێکه نیم). (تاج/ ٥ ل/ ١٠٩ ز/ ١٩ ه/ ٣).

١٦٢٢- وَعَنْهَا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ كُنْتُ أَسْمَعُ اللَّهَ لَا يَمُوتُ لَبِيَّ حَتَّى يُخَيَّرَ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ وَآخِذُهُ بُحَّةٌ يَقُولُ مَعَ الَّذِينَ أُنْعِمَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْآيَةَ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ خَيْرَ (الحديث: ٤٤٣٥، اطرافه في: ٤٤٣٦، ٤٤٣٧، ٤٤٦٣، ٤٥٨٦، ٦٣٤٨، ٦٥٠٩) (٣٨٤).

دیسان عایشه (رمزی خودی لـ بی) فهرمووی: له پێغه مبه رم دهبیست دهبه رموو؛ (کهه ییج پێغه مبه ر ئ نامرئ و فه رمانی هه ق به جئ ناهینئ تاخوی نه کرئ به سه ره پشک له نیوانی گوزمرانی جیهان و ژیا نی جاویدانی پاشه رۆژدا، فه رمووی: جا له سه ره مه رگا، پێغه مبه ر (دروودی خودی لـ بی) له وکاته دا که دهنگی ته واو گرپوو بوو، لیم ژنه وت دهبه رموو: ﴿مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ - النساء - ٦٩/٤. واته: له گه ل نهو که سانه دا که خودا نیعمه تی پێ داو و دهستی فه درو پێزی ئ ناو، له پێغه مبه ران و له پیاوه راست و دروسته کانی خوداو، له دۆستانی خوداو، له شه هیدان و له پیاوچاکان، به راستی نه م چه شه نه دۆست و برادهره، برادهرییان خۆشه و دۆستایه تی و ناشنایه تی له گه ئیانا زۆر جوان په سه نده.

عایشه (رمزی خودی لـ بی) فهرمووی: ئیتر زانیم که چه زرته دروودو سلاوو په حمه ت و به ره کات و سه لاواتی خودای گه وره و سه روهری ئ بی و سه رو مال و

منال و ههست و نهست به قوربانی گهردو توژی به ربی دینی کارانی گوژی
پیرۆزی بیت- کراوه به سه ربشك و ژيانی دوايی هه لئباردوووه خوئی). (تاج/ ۴
ل/ ۳۷۳ ز/ ۱۱۴ ف/ ۲).

۱۶۲۲م- وعنہا (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) وَهُوَ صَاحِبُ يَقُولُ أَنَّهُ لَمْ يُقْبَضْ لِي قَطُّ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ ثُمَّ يُحْيَا
أَوْ يُخَيِّرُ فَلَمَّا اشْتَكَى وَحَضَرَهُ الْقَبْضُ وَرَأَسُهُ عَلَى فَخِذِ عَائِشَةَ غُشِيَ عَلَيْهِ فَلَمَّا
أَفَاقَ شَخْصَ بَصَرُهُ لَحَوْ سَقْفِ الْبَيْتِ ثُمَّ قَالَ: (اللَّهُمَّ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى فَقُلْتُ إِذَا
لَا يُجَاوِرُنَا فَعَرَفْتُ أَنَّ حَدِيثَهُ الَّذِي كَانَ يُحَدِّثُنَا وَهُوَ صَاحِبُ). (الحديث: ۴۴۳۷،
طرفه في: ۱۶۲۲ / ۴۴۳۵) (۳۸۵).

ديسان ئەو (رمزی خودی لی بی) فەرمووی: خۆشەویست (درووی خودی لی بی) کاتی
ساخ بوو، دەیفەرموو: (هەرگیز هیچ پیغەمبەرێ گيانی ناکیشری هەتا
جیگەیی خۆی لە بەهەشتا نەدینی، ئەوجا خودا خۆی خاترخۆ دەکا لە
نیوانی مان و مردندا) عائیشە فەرمووی: لە سەرەمەرگا، سەری پیغەمبەر
(درووی خودی لی بی) لەسەر پانم بوو، لەوکاتەدا تاوی بوورایەوه، لەپاشا هۆشی
هاتەوهو چاوی بری یە بنمیچەکەو فەرمووی: (ئەی خودایە! بەگەیهنە
بەکاروانی یاران و بەزەواری هاودەمانی خۆم، کەوان لەبەهەشتی هەرە
بالادا).

عائیشە فەرمووی: کە گویم لەم فەرمایشتەیی بوو، گوتم، ئیتر
هەزەرت (درووی خودی لی بی) لای ئیمە نامینی و هەزی لەجیهان نەماوهو،
وادیارە ئەمجارە ئارمەزووی لای پەرۆمردگاری هەیه. و مزانییم کە ئەمە ئەو
فەرمایشتەییەتی کە کاتی پیغەمبەر ساخ بوو باسی دەکرد، دوا وشەکە

به سهر زاری پیغهمبه رموده بوو نهم وشهیه بوو (اللهم الرفیق الاعلی). (تاج/ ۴ ل/ ۳۷۳ ز/ ۱۱۴ ف/ ۳- ش).

بووونکرده نه وه:

له فه تحو لباریدا دمفه رموی، سو هه یلی له واقیدی یه وه، راگو یز دهکا: یه کهم وشه که به سهر زاری پیروزی پیغهمبه ردا هاتوو، وشه ی (الله اکبر) ه، دوا وشه یش (فی الرفیق الاعلی) یه.

۱۶۲۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَخْبَرَتْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا اشْتَكَى نَفَثَ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوَّذَاتِ وَمَسَحَ عَنْهُ بِيَدِهِ فَلَمَّا اشْتَكَى وَجَعَهُ الَّذِي تُوفِّي فِيهِ طَفِقَتْ الْفِتْ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوَّذَاتِ الَّتِي كَانَ يَنْفَثُ وَامْسَحَ بِإِصْبَعِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ. (الحديث: ۴۴۳۹، اطرافه فی: ۵۰۱۶، ۵۷۳۵، ۵۷۵۱) (۳۸۶).

عائیشه (رمزی خودی له بئ) فه رموی: جاران کاتی پیغهمبه ر (درویدی خودی له بئ) که خو ی نه خو ش ده که وت سوورمتی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ﴾ و سوورمتی: ﴿قُلْ اعوذ بربّ الفلق﴾ و سوورمتی: ﴿قُلْ اعوذ برب الناس﴾ ی به سهر خو ی دا ده خو یند و له پاشا به ته پرای ی ده می پفی له خو ی ده کرد، به لام له و نه خو شی یه دا که تیادا ومفات ی کرد، که نه خو ش که وت، من خو م سوورمه کانم به سهر یدا ده خو یندو، نه نجا به ته پرای ده مم فوم لئ ده کرد، به لام ده ستی پیغهمبه ر خو یم هه ل ده گرت و ده مه ینا به سهر جه ستی پیروزی دا، له بهر نه وه ی که ده ستی نه و که ل له ده ستی من به پیت و فه روو بهر مه که تره. (تاج/ ۴ ل/ ۲۲۲ ز/ ۷۵ ف/ ۱).

١٦٢٤- وَعَنْهَا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا سَمِعَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاصْنَعْتَ إِلَيْهِ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ وَهُوَ مُسْنَدٌ إِلَيَّ ظَهَرَهُ يَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَالْحَقْنِي بِالرَّقِيقِ الْأَعْلَى. (الحديث: ٤٤٤٠، طرفه في: ٥٦٧٤) (٣٨٧).

ديسان عانيشه (رمزي خودای لی بى) دمفه رموى: پیغه مبهری خو شه ويست و نازدار له سهره مهرگا، سهری نابوو به سینگمه وه، له وکاته دا گویم هه لڅست تابزانم چى دمفه رموى، گویم لکى بوو دهیغه رموو: (اللهم اغفر لي وارحمني والحقني بالرقيق الاعلى): نهى خودای خوځم! لیم خو شه بوو رهحمم پى بکهو بهزه بیت بیتوه پئما وبمگه یه نه به کاروانی یارانى نازیزو شادم که به دیداریان) (تاج/ل ٤/٣٧٢/ف ١/ز ١١٤).

١٦٢٤- (مکرر) وَعَنْهَا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فِي رِوَايَةٍ: قَالَتْ: (مَاتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَلَّهُ لَبَيْنَ حَاقَتِي وَذَاقَتِي فَلَا أَكْرَهُ شِدَّةَ الْمَوْتِ لِاحِدٍ أَبَدًا بَعْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث: ٤٤٤٦، اطرافه في: ٨٩٠، ١٣٨٩، ٣١٠٠، ٣٧٧٤، ٤٤٣٨، ٤٤٤٦، ٤٤٤٩، ٤٤٥٠، ٤٤٥١، ٥٢١٧، ٦٥١٠) (٣٨٨).

ديسان عانيشه (رمزي خودای لی بى) فهرمووى: کاتى پیغه مبهر (دروودى خودای لی بى) مرد، ناله وکاته دا سهرى پیرۆزى له سهر سینگم بوو، له باوشما گیانى دمرچوو، سهرى له سهر سینگ وبهرۆکم بوو، له بهر نه وهى که به چاوى خوځم دیم، له وسهره مهرگ و کاتى گیانه له دا پیغه مبهر جهنده ساخلته بوو، وهکه سهرى نه وه نه وهنده کارى تى کردوو نیت دربه ستى سه خله تى مهرگی که سى ترنیم له پاش مهرگی پیغه مبهر هه تا هه تايه) (بر: تاج/ل ٤/٣٧٤-١١٤/ف ٤) هه تا لهو سه خله تیییه سهره مهرگی پیغه مبهر ناگدار بى.

١٦٢٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ عَلِيَّ بْنَ اَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) خَرَجَ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي وَجَعِهِ الَّذِي تُوفِّيَ فِيهِ فَقَالَ النَّاسُ: (يَا ابا الْحَسَنِ كَيْفَ اصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ فَقَالَ: اصْبَحَ بِحَمْدِ اللَّهِ بَارِئًا فَاَخَذَ يَدَهُ عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ لَهُ: اَنْتَ وَاللَّهِ بَعْدَ ثَلَاثِ عِبْدِ الْعَصَا وَاَنْتِ وَاللَّهِ لَا رَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَوْفَ يُتَوَفَّى مِنْ وَجَعِهِ هَذَا اَنْتِ لَا عَرَفَ وَجُوهَ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عِنْدَ الْمَوْتِ اِذْهَبْ بِنَا اِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَنَسْأَلَهُ فِيمَنْ هَذَا الْاَمْرُ اِنْ كَانَ فِينَا عَلِمْنَا ذَلِكَ وَاِنْ كَانَ فِي غَيْرِنَا عَلِمْنَاهُ فَارْوَصِي بِنَا فَقَالَ عَلِيٌّ: اَنَا وَاللَّهِ لَنْ سَأَلْنَاهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَنْعَنَاهَا لَا يُعْطِيْنَاهَا النَّاسُ بَعْدَهُ وَاَنْتِ وَاللَّهِ لَا اَسْأَلُهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث: ٤٤٤٧، طرفه في: ٦٢٦٦) (٣٨٩).

ئيبنو عهباس (رمزي خودى لى بى) فهمووى: عهلى كورى ئهبوتاليب (رمزي خودى لى بى) له خزمهت پيغهمبهردوه هات، لهو نه خوئينهيدا كه تيا دا مرد، مهردوم گوتيان: ئههلى، ئههلى باوكى حهسهن! تو لههلاى پيغهمبهردووى، ته ندروستى پيغهمبهردووه؟ فهمووى: سوپاس بو خوا له سايهى خواوه چاك بوتهوه.

جا عهباسى كورى عهبدولوتهليب، كه مامى پيغهمبهردووى و مامى ئيمامى عهلىيه، دهستى عهلى گرتو و پيى گوت: به خوا تو ههلهيت، به خوا له زمرفى سىروژا پيغهمبهردووى، ئهوكاته تو لهپاش سيشهوىتر بهندهى كوتهكيت و دهبيت بهژيړ دهستى نهوكهسهه كدهبيت به جيئيشيى پيغهمبهردووى لهپاش مردنى وهمن بهخودا وادهزانم: كه پيغهمبهردووى (درووى خودى لى بى) لهم نه خوئينهيدا نهمرى، چونكه من رووى كه سوكارى خوم، كه نهوهى عهبدولوتهليب، لهكاتى سهردمهركا دناسم، كهواته برپو بابجين بو لاى

پیغہ ممبر (درویدی خودی لے ہی) پرسپاری لئیکہین: کہ خہلافہت و جینیشینی
لہپاش مہرگی نہو ہی کیہ؟ نہگہر ہی نیمہی کہسوکاری پیغہ ممبرہ، نہوا
نہوہمان بؤ پروونو ناشکرا دہبی و دہیزانین، خو نہگہر ہی کہسیکی تریشہ
نہوا ہمروا، وہ داوا لہپیغہ ممبر (درویدی خودی لے ہی) دہکہین کہ ناموزگاری
خیری موسولمانان و کاربہدہستہکانیان سہبارمت بہپاراستنی مافی نیمہی
کہسوکاری خوئی بفرموئی.

بہلام علی (رمزی خودی لے ہی) فہرمووی: بہخواستیوا ناکہین، چونکہ
نہگہر نیمہ نہوہی لئ داوابکہین و نہو نہیدا پیمان و نہوہمان لئ قہدہغہ
بکات، نیتر نہبی بہدہق و لہپاش پیغہ ممبر، ہہرگیز موسولمانان جینیشینی
پیغہ ممبرو فہرمانپرہوایی نادہن بہنیمہ، جا بہخوامن قہت داواۓ نہوہ
لہپیغہ ممبر ناکہم و لہو بارمہوہ پرسپاری لئ ناکہم).

۱۶۲۶ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا كَانَتْ تَقُولُ: (إِنَّ مِنْ نِعَمِ اللَّهِ عَلَيَّ
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تُوِفِّيَ فِي بَيْتِي وَفِي يَوْمِي وَبَيْنَ سَخْرِي
وَكَخْرِي وَأَنَّ اللَّهَ جَمَعَ بَيْنَ رِيقِي وَرَبِّقِهِ عِنْدَ مَوْتِهِ دَخَلَ عَلَيَّ عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَبِيَدِهِ
السَّوَاكُ وَأَنَا مُسْنِدَةٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَأَيْتُهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ وَعَرَفْتُ
أَنَّهُ يُحِبُّ السَّوَاكَ فَقُلْتُ: اخْذْهُ لَكَ فَاشَارَ بِرَأْسِهِ إِنْ نَعَمْ فَتَنَاوَلْتُهُ فَاشْتَدَّ عَلَيْهِ
وَقُلْتُ: الْيَنَّةُ لَكَ فَاشَارَ بِرَأْسِهِ إِنْ نَعَمْ فَلَيْتَهُ فَامَرَهُ وَبَيْنَ يَدَيْهِ رَكُوعًا أَوْ غُلْبَةً يَشْكُ
عَمْرُ فِيهَا مَاءً فَجَعَلَ يُدْخِلُ يَدَيْهِ فِي الْمَاءِ فَيَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ ثُمَّ نَصَبَ يَدَهُ فَجَعَلَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى حَتَّى قُبِضَ
وَمَالَتْ يَدُهُ). (الحديث: ۴۴۴۹، طرفه في: ۱۶۲۴ (مكرر) = ۴۴۴۶ فتح (۳۹۰).

عائیشہی ہاوسہری پیغہ ممبر (درویدی خودی لے ہی) فہرمووی: لہبہہرہو نازو
نیعمہتی خودایہ بہسہرمنہوہ، کہخودای گہورہ نہم چہند خہلاتہی ہی

بەخشیوم: پێغەمبەر (دروودی خودای لی بی) لەنۆره پۆزی خۆم لەقەسمی
 هاوسەرەکانی و، لەمالی مناو لەسەر سینگ و بەرۆکم مردو گیانی پاک
 سپارد، وە لەو سەرەمەرە پێ لە ئەسرارو سام و شکۆدا، تەپراییی دەمی من و
 تەپراییی دەمی پێغەمبەر ئامیتهبوون لەسەر ئەم شیۆهیه: عەبدورەحمانی
 بڕام هات بۆ سەردانی پێغەمبەر، سیواکی بەدەستەووە بوو، منیش پێغەمبەر
 هەلّ سپاردبوو بەباوەشی خۆمەووە، سەرنجم دا پێغەمبەر بەشیۆهیهکی
 تاییبەت چاوی بپێووتە سیواکهکە، زانییم کە حەزی لەسیواک کردنە، عەرزیم
 کرد: بۆت وەربگریم لە عەبدورەحمان سیواکی پێیکەیت؟ بەسەری ئاماژە
 کرد: (بەئێ) منیش وەرم گرت بۆی، ویستی سیواکی پێ بکا، لەوکاتەدا
 نەخۆشینەکە ی زۆری بۆ هیئا، عەرزیم کرد: بۆتی نەرم بکەم؟ بەسەری
 ئاماژە ی کرد: (ئابەئێ) منیش نەرم کرد بۆی، بەم شیۆه سیواکهکەم تەواو
 جوی بەدەمی خۆم و نەرم کردبۆی و دامەووە دەستی، ئەویش سیواکی پێ
 کردو هیئای بەسەر ددانەکانی دا، ئا لەسەر ئەم شیۆهیه لیکێ من و لیکێ
 پێغەمبەر لەم کاتە پێ سام و شکۆیەدا ئامیته و تیگەل بوو لەم کاتە ناسکەدا
 : جەوهندەیی، یا کاسەیی ئاوی لەبەر دەست دابوو.

عوومەری کورپی سەعید، گومانی بۆپەیدا بوو بوو: کە عانیشه جەوهندی
 فەرموو یا کوچەلە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) خۆش خۆش دەستی دەکرد
 بەجامە ئاوەکەداو دەپهینا بەروخساری خۆی دا، تاهەلاوی تاکە ی پا فێنک
 بکاتەووە، وە هەموو جارێ دەیفەرموو: (لا اله الا الله) بەراستی حالاتی گیانەلا
 سەخت وزەحمەتە شالای مەرگ بەزەبرو زەنگە، لەپاشا دەستی راست
 دەکردەووە و هەر دەیفەرموو: (فی الرقیق الاعلی): شادمکە بەکاروانی ئازیزان،
 کەوان لەبەهشتی بالا (دا) هەتا خودا گیانی پیروزی وەرگرتەووە ئەمە حالی
 بوو، ئیتەر بەرە بەرە لەگل و گۆ کەوت، دەستی شل بوو ولاربوووە، مەرگ
 بووبە میوانی). (تاج / ٤ ل ٣٧٤ / ف / ٤ - ١١٤).

۱۶۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (لَدَدْنَاهُ فِي مَرَضِهِ فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ لَا تُلْدُونِي فَقُلْنَا كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَلْهَكُمُ أَنْ تُلْدُونِي قُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ فَقَالَ: لَا يَبْقَى فِي الْبَيْتِ أَحَدٌ إِلَّا لَدُّ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَّا الْعَبَّاسَ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ) (الحديث: ۴۴۵۸، اطرافه في: ۵۷۱۲، ۶۸۸۶، ۶۸۹۷) (۳۹۱).

دیسان عائشہ (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: لہ نہ خویشینہ کہی پیغہ مبردا (درویدی خودی لی بی) دمرمانمان دہکرد بہدہم پیغہ مبرہوہ، لہلای دہمیہوہ بہزور، ئہویش ئہمہی بہدل نہبوو، ئامازہی بو کردین کہشتی وا مہکہن ئیمہش ہہرکردمان و گوتمان: بوئہ وانیشان دہدا، چونکہ نہخوش حہزی لہ دمرمان نییہ، بہلام کہہوشی ہاتہوہ فہرمووی: (ئہوہ من نہمگوت کہ بہزور دمرمان مہکہن بہلادہم مہوہ!) گوتمان: بوئہ بہگویمان نہکردی، لہدلیخومان دا گوتمان: نہخوش حہزی لہدمرمان نییہ فہرمووی: (دہبی لہتولہی ئہوہدا کہواتان لہمن کرد، ئہوہی کہوا لہم ہودمیہدا، لہبہر چاوی خوّم، بہزور بہ نابہدلا دمرمان بکری بہدہمیہوہ لہ لادہمیہوہ! تہنیا عہبباس نہبی چونکہ لہوکاتہدا ئہوتان لہگہل دا نہبوو) تہنانت لہبہر سویندہکہی پیغہ مبر (درویدی خودی لی بی) دایکی باومرداران مہیمونہ خاتوون، بہرؤزووش بوو، بہلام بہزور دمرمانیان کرد بہلادہمیہوہ بہزور دمرمانہکیان دمرخوارددا). (تاج/۴ ل/۲۰۲ ز/۶۴ ف/۱).

۱۶۲۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَعَلَ يَتَعَشَّاهُ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ وَأَا كَرَبَ أَبَاهُ فَقَالَ لَهَا لَيْسَ عَلَيَّ إِيَّاكَ كَرَبٌ بَعْدَ الْيَوْمِ. (الحديث: ۴۴۶۲).

ئەنەس (رمزى خودى لى بى) فەرموۋى: كاتى ئەنەخۇشىنى سەرەمەرگا
 نەخۇشىيەكە پېغەمبەر (درودى خودى لى بى) تەواۋ گران بوو، بەرە بەرە
 پەرۋشى و سەخلەتى پېغەمبەرى داگرت و بەينە بەينە دەبوورايسە و
 ھەناسە تەواۋ توندو سوار دەبوو فاتىمەيش سلاۋى خۋاى لەسەربى لە
 پەرۋشى بۇ باۋكى، بانگەوازى ھەل داۋ لەسەرە خۇ، بەبى ھات و ھاوار
 دەيوت: ئاى بۇ ئەم مەينەتى و سەخلەتى و ئيش و ئازارەى باۋكىمى واتيادا !
 پېغەمبەريش (درودى خودى لەسەر بى) پېي فەرموو: (لەپاش ئەمەرۇ، باۋكت ئەوەى
 ناخۇشىو پەرۋشى بى ناپيىنى).

۱۶۲۹ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَلَّى
 وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ (الْحَدِيث: ۴۴۶۶، طرفه في: ۱۴۱۰ تجريد = ۳۵۳۶
 فتح = بقرطى / ۴ ل -). واتی فەرموودەكە لەوئ بەتەواۋى رۇيشت.

پايانى (خاتمة)

مامۆستای شیخی عەسقەلانى (رحمەتى خودى لى بى) دەفەرموئ: (نامەى
 مەغازى پېنج سەدو شەست و سى فەرموودەى بەرزەوہ کراۋ (مەرھووع) ى
 لەخۇگرتوۋە، ھەندا لەم فەرموودانە، لەحوکىمى ھەدیسى مەرھووع دان،
 مەرھووعى تەواۋىن. بېرشتە (معلّق) ە کانیان ھەفتاۋ شەش فەرموودەن،
 ئەوانىتریان پەيوەستن، واتە: موصولن- دووبارەکانیان چوارسەدو
 دەفەرموودەن، پوختەگەیان: (۵۶۳-۴۱۰-۱۵۲) دەکاتە سەدو پەنجاو سى
 فەرموودە، موسلىميش ۋەك شیخی بوخارى (رحمەتى خودى لى بى) ھەموویانى
 گېراۋتەو، واتە: ۱۵۳ فەرموودە پوختەگە، بېجگە لە شەست و سى
 فەرموودەیان کەئەمانەن :

۱- ھەدیسى ئىبنو مەسعود: (شهدت من المقداد بن الاسود مشهدا=۱۵۲ت=۳۹۵۲
 فتح).

۲- فہرموودہ ئیبنو عہباس: (لا یستوی القاعدون من المؤمنین) = ۳۹۵۴ فتح
لہتہ جریدہ کدا نییہ.

۳- فہرموودہ کھی عہلی: (انا اول من یجثو للخصومة) = ۳۹۶۵ فہتحو لباری
لہتہ جریدہ کدا لہم شوینہ دا نییہ.

۴- فہرموودہ ی بہراء: (شہد علی بدرا وبارز وظاهر) = ۳۹۷۰ ف لہتہ جریدہ کھ
دانییہ.

۵- ئیبنو عومہر: (فی توجہہ الی سعید بن زیدوگان بدریا) = ۳۹۹۰ ف لہتہ جریدہ
کدا نییہ.

۶- محمدی کوری ایاس کوری البکیر = ۳۹۹۱ ف. لہ (ت = تہ جرید) دانییہ.

۷- فہرموودہ ی رفاعہ ی کوری رافع لہ فہضلی ئہہلی بہ دردا = ۱۵۲۸ ت = ۳۹۹۲ ف.
لہم بہرگہ دایہ.

۸- ئیبنو عہباس: (ہذا جبریل اخذ براس فرسہ ..) = ۱۵۲۹ ت = ۴۰۴۱ ف.
۹-

۱۱- کوشتنی عوبہ یدی کوری سہ عیدی کوری عاص = ۱۵۳۰ ت = ۳۹۹۸ ف.

۱۲- حہدیس ی روبہ بیع (فی الضرب بالدف = ۱۵۳۱ = ۴۰۰۱ ف)

۱۳- حہدیس ی عہلی: (فی تکبیرۃ علی سہل بن حنیف) = ۴۰۰۴ ف،
لہ (ت) دا نییہ.

۱۴- حہدیس ی عومہر: (تایمت حفصہ = ۱۵۳۳ ت = ۴۰۰۵ فتح الباری.
۱۵-

۱۶- فہرموودہ ی کوشتنی ئہبو رافیع = ۱۵۴۱ ت = ۴۰۳۹ ف. لہہموو شوینی لہم
جیگایانہ دا (ت) = (تہ جرید) وہ ف (ف) = (فتح الباری شرح صحیح
البخاری).

۱۷- حہدیس ی عہدورہ حمانی کوری عہوف، سہبارمت بہ شہید بوونی
موصعہ بی کوری عومہیر = ۴۰۴۵ ف. لہ (ت) یدا نییہ.

- ۱۸- حدیسی زہیدی کوری سابت: (حین نسخ المصاحف=۴۰۴۹ فہتج. لہتہ جریدمکہدا نییہ.
- ۱۹- حدیسی وہحشی سہبارمت بہکوشتنی حمزمہ=۱۵۴۷ ات=۴۰۷۲ فہتج.
- ۲۰- حدیسی ژمارہ (۱۹) لہ ئاخرمکہیہوہ، لہ فہتجا ہہیہ، لہ تہ جریدمکہدا نییہ=حدیث ابن عمر فی قتل مسیلمہ.
- ۲۱- حدیسی ئہبو ہورہیرہ سہبارمت بہداستانی شہید بوونی خوبہیبی کوری عدی=۴۰۸۶ ف لہتہ جریدا لہم شوینہدا نیہ.
- ۲۲- فہرموودہی ژمارہ: ۱۵۵۱ لہتہ جریدا=فہرموودہی ژمارہ: ۱۰۹ لہ فہتحوالباریدا=الان نغزوہم.
- ۲۳- حدیسی ابن عباس: ((صلی الخوف بذی فرد=۴۱۲۵ و ئہطرفہکانی) = ژمارہ: ۱۵۵۴ تہ جرید= ۴۱۲۵ فہتحوول باری. گیرانہوہکھی ئیبنوہعباس والہ کوٹای نیہم ژمارہیہوہ لہ فہتحوالباریدا، بہلام لہتہ جریدمکہدا نییہ.
- ۲۴- وحدیث ابی موسی فیہ معلق.
- ۲۵- وحدیث جابر فیہ معلق.
- ۲۶- ژمارہ: ۱۵۵۹ تہ جرید=۴۱۴۰ فہتحوول باری. ریوایہتی القاسم.
- ۲۷- حدیث الافک=۴۱۴۴ فہرموودہکھی عائیشہ: (تقول: الولق الکذب) لہ تہ جریدمکہدا نییہ.
- ۲۸- فہرموودہکھی بہراء سہبارمت بہبیری حودہیبی=ژمارہ: ۱۵۶۰ تہ جرید=۴۱۵۰ فہتحوالباری.
- ۲۹- فہرموودہی میراداس: (یذهب الصالحون..=۴۱۵۶ فہتحوول باری. لہتہ جریدمکہدا نییہ.
- ۳۰- حدیسی بنت خفاف مع عمر=۴۱۶۰ ف. لہتہ جریدا نییہ.
- ۳۱- حدیسی عومہر لہگہل بنتی خفاف دا=۴۱۶۱ لہتہ جریدا نیہ.

۳۲- هددیسی بهراو: (لا ندري ما احدثنا=۴۱۷۰) فهتحول باری. له تهجریده کهدا نییه.

۳۳- هددیسی زاهیر (في لحوم الحمر=۴۱۷۳) فهتحولباری. لهتهجریدا نییه.

۳۴- هددیسی اهباری کوری نهوس لهباری کور نووشهوه (كان اذا اشتكى ركبته وكان اذا سجد جعل تحت ركبته وسادة)=۴۱۷۱ فهتحولباری له تهجریده کهدا نییه.

۳۵- هددیسی عانیذی کوری عهمر: (هل ينقض الوضوء)=۴۱۷۶ فهتحولباری له تهجریده کهدا نییه.

۳۶- هددیسی ههتاده سهبارت بهموثله=۴۱۹۲ فهتحولباری. لهتهجریدا نییه.

۳۷- ژماره: ۱۵۶۷ تهجرید=۴۱۹۴ فهتحول باری. سهلهمهی کوری نهکوهع (في الضرب يوم خیر).

۳۸- ژماره: ۴۲۰۸ فهرموودهی نههس لهباری طهیله سانهوه له تهجریده کهدا نییه.

۳۹- هددیسی عانیشه: فی تمر خیر=۴۲۴۲ فهتحولباری له(ت)یدا نییه.

۴۰- هددیسی نیبنو عومه، ههر لهباری خورمای خهیههروه=(ما شبعنا حتی فتحنا خیر)=۴۲۴۳ فهتحولباری لهتهجریدا نییه

۴۱- هددیسی نیبنو عومه لهباری غهزای مؤتهوه=۱۵۸۰ تهجرید=۴۲۶۱ فهتحولباری.

۴۲- فهرمووده کهی خالیدی کوری وهلید لهباری غهزای مؤتهوه: (لقد دق في يدي يوم مؤتة تسعة اسياف)=۴۲۶۶ فهتح لهتهجریده کهدا نییه.

۴۳- هددیسی (عمرة بنت رواحة في البكاء)=۴۲۶۷ فهتحولباری له تهجریده کهدا نییه.

۴۴- فهرمووده کهی عوره سهبارت بهداستانی نازادکردنی مهککه=۴۲۸۰ فهتحولباری=۱۵۸۵ تهجرید.

۴۵- فہرموودہ کہی عہد و ثلاثی کو پری ثہ علہ بہ، لہ بارہی: (وکان النبی (صلی اللہ علیہ وسلم) قد مسح وجہہ عام الفتح) = ۴۳۰۰ فہتحو لباری. لہ تہ جریدہ کہدا نییہ.

۴۶- حہ دیسی (عمرو بن سلمة في الصلاة) = ۱۵۸۸ تہ جرید = ۴۳۰۲ فہتحو لباری.

۴۷- وفيہ حدیثہ عن ابیہ.

۴۸- فہرموودہی ژمارہ: ۱۵۸۹ تہ جرید = ۴۳۱۴ فہتحو لباری.

۴۹- فہرموودہی ژمارہ: ۱۵۹۶ تہ جرید = ۴۳۳۹ فہتحو.

۵۰- داستانی کوشتنی جوولہ کہ ہلگہ پراوہ کہ = ژمارہ: ۱۵۹۸ تہ جرید = ۴۳۴۲ فہتحو لباری.

۵۱- داستانی علو کہ نیزہ کہ = ژمارہ: ۱۶۰۰ تہ جرید = ۴۳۵۱ فہتحو لباری

۵۲- حدیث بریدۃ فیہ = ژمارہ: ۱۶۰۱ تہ جرید = ۴۳۵۰ فہتحو.

۵۳- فہرموودہ کہی جہریر کہ چوو بو یہ مہن = ژمارہ: ۱۶۰۴ تہ جرید = ۴۳۵۹ فہتحو لباری.

۵۴- وفيہ روایتہ عن ذی عمرو.

۵۵- وحدیث عبداللہ بن الزبیر فی وفد بني تمیم = ژمارہ: ۱۶۰۶ تہ جرید = ۴۳۶۷ فہتحو لباری.

۵۶- ژمارہ: ۴۳۶۷- فہتحو لباری = حدیث ابی رجاء المطاردی فی رجب. لہ تہ جریدہ کہدا نییہ.

۵۷- حدیثہ فرر نا الی النار، الی مسیلمۃ الکذاب- فہرموودہی ژمارہ: ۴۳۷۷ فہتحو لباری. لہ تہ جریدہ کہدا نییہ.

۵۸- (حدیث ابن مسعود مع خباب وفيہ قراءة علقمة) = رقم: ۴۳۹۱ فتح الباری. لہ تہ جریدہ کہدا نییہ.

۵۹- فەرەردە ۴۳۹۴ فتح الباری- حدیث عدی مع عمر. له
تەجریدە کەدا نییە.

۶۰- حدیث ابی بکرە: (لا یفلح قوم ولوا امرهم امراً) = رقم: ۱۶۲۰ تجرید-
رقم: ۴۴۲۵ فتح الباری.

۶۱- وحدیث علی مع ابن عباس فی الوفاة النبویة = رقم: ۱۶۲۵ تجرید- رقم:
۴۴۴۷ فتح الباری.

۶۲- حدیث انس مع فاطمة فی الوفاة النبویة = رقم: ۱۶۲۸ تجرید = رقم:
۴۴۶۲ فتح الباری.

۶۳- (حدیث بلال فی لیلة القدر) = رقم: ۴۴۷۰ فتح الباری. له
تەجریدە کەدا نییە.

هەروەها ئیمامی عەسکەرانی (رحمەتی خوێی ئی) هکۆتایی ئەم
پایانە (خاتمە) دا دەفرموی (چل و دوو بیستراو) (ئەثری) سەحابە و
تابعیینی- واتیدا. جگە لەو چەند ئەسەرە کە موسنەدبوون و لەحوکمی
مەرفوعەدا بوون، وە خودای پاک و پیرۆز خۆی باشتی ئی دەرانی.

باسی غەزاو غەزەوات تەواو، نۆرە کیتابی تەفسیر، کەبە پەشتی خودای
گەرە، یە کەسەرە شوین ئەم باسەدا شەرەفی خودوم دەبەخشاو دیت لەکۆتایی
ئەم باسەدا، کاتی خۆی لەرەشنووسە کەم نووسیوە:

(خودایە! بەمێهرمبانی خۆت، بەرتکای ئەم پێغەمبەرە نازدارە خۆتمان
بخەو، لەخۆمان و کەس و کارمان و دایک و باوکمان و مردو زیندووومان
خۆش ببە، وە لەسەرەمەرگا فریامان بکەو و ببە بەفریاد پەس بۆمان. دەسا:
پێتە خوا پەحمەت بە دانیمێ تا نەبەد

سەر خۆشەویستت کە چاکترینی خەڵک بەجەم

خودایە! نانوسیدنی بەر ئاسانە خۆتمان نەکە.

ئەمە دەقی ئەو نزاھەتە کە لە ساڵی (۱۹۷۳) دا لە مستشفی کەرکوک
العسکری لەم جێگەیدا نووسیومە. وە ئیستاش کەشەوی ۱۰/ ۲۰۰۴/ ۲۰۰۴
زاینی، بە ئومیدی قەبوول بوون دەئیم: ئامین.

وەرگیر: نوری فارس جەمەخان
۱۰/ ۲۰۰۴/ ۲۰۰۴ ی ۲۴/ ۱۰/ ۲۰۰۴/
ماموستایان / سلیمانی / کوردستان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۸- نامە ی تەفسیری قورئان (کتاب التفسیر)

(باسی کەرەیی سوورەتی فاتحە)

۱۶۳۰- عَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْمَعْلَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنْتُ أَصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ أَجِبْهُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَصَلِّي فَقَالَ: (أَلَمْ يَقُلْ اللَّهُ: ﴿اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ ثُمَّ قَالَ لِي: (لَا عِلْمَ لَكَ سُرَّةَ هِيَ أَكْثَرُ السُّورِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ)، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَلَمَّا ارَادَ أَنْ يَخْرُجَ قُلْتُ لَهُ: أَلَمْ تَقُلْ لَا عِلْمَ لَكَ سُرَّةَ هِيَ أَكْثَرُ السُّورِ فِي الْقُرْآنِ قَالَ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ). (الحديث: ۴۷۴، اطرافه في: ۴۶۷، ۴۷۰، ۵۰۰) (۳۹۲).

ئەبوسەئیدی كۆرى موعەللا (رمزى خوداى لى بى) (رمزى خوداى لى بى) فەرمووى جارىك لەمزگەوت نوپۇزم دەگرد، لەناو نوپۇزەكەدا، پىغەمبەر (درودى خوداى لى بى) بانگى كردم، وەلامم نەدايەو، كە نوپۇزەكەم تەواوكرد چوومەخزمەتى، فەرمووى (بۇجى بانگم كردى و نەهاتى؟) عەرزىم بەزووىي كرد: ئەى پىغەمبەرى خودا ! ئەو كاتەى كەتۇ بانگت كردم، من نوپۇزم دەگرد، بۇيە وەلامم نەدايتەو. فەرمووى (بۇجى ئەى خوداى گەورە نافەرموى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ ئەنفال ۲۴/۸-).

واتە : ئەى كەسانى كە باومرپتان بەئايىنى ئىسلام هیناود؛ بە پەلە وەلامى خودا و پىغەمبەرى خودا بدەنەو و بەزووىي بچن بەدەنگيانەو، ھەر كاتى پىغەمبەرى من بانگى كردن بۇ سەر ئەو كارانەى كەدەبن بەمايەى سەر بەرزى ژىنى جىھانتان و، بەھۆى روو سوورى وژيانى جاويدانى خوشى بىئىش ونازارى ئەو جىھانتان، بەگورجى بچن بەدەنگيانەو).

لەپاشا فەرمووى : (ھۆشياربە ! لە پىش ئەو ودا كە لەمزگەوت بچىتە دەرەو، سوورەتەكت نىشان ئەدەم، كەگە وەرەترىن سوورەتە لەقورئاندا. فەرموى: (ئەو سوورەتە ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ كە ئەو (سبعا من المثاني) و (القرآن العظيم) مە كەخوای گەورە بەخەلات بەخشیویەتى بەمن، كە لەم ئايەتەدا دەفەرموى: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ﴾ ۸۷/۱۵-).

واتە: بەراستى ئىمە كە پەرەمردگارى ئیوەبن، ھەوت ئايەتى قورئانمان داو بەتۇ ئەى موحەممەد؛ كە لەھەموپۇزۇشەو یكدا، چەند جارىك لەنوپۇزدا دوبارە دەكرىنەو، سەرەپای ئەم ھەوتەى دوبار پاتەیش، ھەموو سوورەتەكانى تری قورئانىشم پى خەلات كەردووى، كە قورئان گشتى بەبى جىاوازی لە نیوان سورەتەك و سوورەتەكى تەدا، ھەموى گەورەمەو خاوەنى پايمەو مایەمە. (تاج/ ۵/ ز ۸۱/ ل ۲۹۳/ ف ۱/ باسى گەورەمى سورەتى فاتىحە) فەرمایشتى خوای گەورە (البقرە- ۲۲/۲).

فهرمایشتی خوای کهوره:

﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ اندَادًا وَانْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ البقرة: ۲۲/۲.

۱۶۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الذَّنْبِ اعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ؟ قَالَ: أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ قُلْتُ: إِنَّ ذَلِكَ لَعْظِيمٌ قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: وَإِنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ تَخَافُ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ. الحديث ۴۴۷۷، اطرافه في: ۴۷۶۱، ۶۰۰۱، ۶۸۱۱، ۶۸۶۱، ۷۵۲۰، ۷۵۳۲ (۳۹۳).

عبدالولای کوری مهسعود (رمزی خودایان لى بى) دهفهرموى: پرسىارم کردله پیغهمبهر (درووى خودای لى بى) نهى پیغهمبهرى خودا؛ کام گوناهاه لهلاى خودا زور گهورهيهو به تاوانیكى زورگهوره دمزمیردریت؟ فهرموى: (نهومیه که مانهند بوخودا برپار بدهیت، نهوخودایهه که توى دروست کردوو توى بلئ: هاوهلى ههیه) گوتم: لهراستیدا نهوه تاوانیكى زور گهورهيه، نهى لهدواى نهوه چى تاوانیكى تر فره گهورهيه؟ فهرموى: (نهومیه کهلهترسى نهوهى منالى خوت نان و ناوهکمت بخوات بیکوزیت ۱) عهرزیم کرد : نهمجاره چى تاوانیک زورگهورمتره؟ فهرموى: (نهومیه که داوین پیسی بکهیت لهگهلا حهلال وهاوسهرى دراوسیکمت دا.

فهرمایشتی خوای کهوره:

﴿وَوَضَّلْنَا عَلَيْكُمْ الْعِمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى﴾ ۵۷ / ۲

۱۶۳۲- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (الْكَمَاةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ) الحديث: ۴۴۷۸، طرفاه في: ۴۶۳۹، ۵۷۰۸ (۳۹۴).

(۳۹۳) اخرجه مسلم في الايمان، باب: كون الشرك اقبح الذنوب وبيان اعظمها بعده، رقم: ۸۶.

(۳۹۴) اخرجه مسلم في الاشربة . باب: فضل الكماة ومداواة العين بها، ، رقم: ۲۰۴۹.

سه عیدی گوری زهید (رهزای خودی لی بی) فه رموی: خوشه ویست (دروودی خودی لی بی) فه رموی: (دوومه لان له چه شنی نهو گه زویه که دمباری بۆ نهوهی ئیسرائیل، که ناسراون به به نی ئیسرائیل، واته: وهک نهو له خویه وه به بی نهوهی که سی بیروینی خوی دمرو، وه ناوه کهی دمرانه بۆ چاو) نیمامی تیر میزی (دهستی خودی لی بی) نه مهی پتره: (والعجوة من الجنة وهي شفاء من السم) خورمای عه جویش هی به هه شته و دمرانه بۆ زههر (تاج/ ٤ ز/ ٦٥ ل/ ٢٠٤ ف/ ٢ - باسی خورمای عه جوه).

فه رمایشی خوای که وره:

﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ﴾ ٥٨/٢

١٦٣٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (قِيلَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ: ﴿ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً﴾ فَدْخَلُوا يَزْحَفُونَ عَلَى أَسْطَاهِمُ فَبَدَّلُوا وَقَالُوا: حَبَّةٌ فِي شَعْرَةٍ (الحديث: ٤٤٧٩، طرفاه في: ٣٤٠٣، ٤٦٤١) (٣٩٥).

نه بوهوره پره (رهزای خودی لی بی) فه رموی: پیغه مبهه (دروودی خودی لی بی) فه رموی: (گوتره به بنی ئیسرائیل: ﴿وَإِذْ قُلْنَا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً﴾. که چی نهوان به پیچه وانه وه، له باتی نهوهی به مل که چی وکړنووش بردنه وه بچنه ژووره وه، به هنگه خشکی چونه ژووره وه و له جیاتی نهوهی که بلین: حیگه، زمانیان گوری و وتیان: خیگه، حه به فی شه عه ره، که هسه یه کی بی مه عنایه له سه ر گوته ی عه للامه ی عهینی - ره حمه تی خوای لی بی - وه مه به ستیان له م قسه بامه عنایه لی دمه مه وری و شکاندن ی فه رمانی خودا بووه) (تاج/ ٦ ز/ ٣ ل/ ٩ ف/ ٥ - باسی ته فسیری سوره تی به هه ره).

فہرمایشتی خوی گہورہ:

﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا﴾ ۱۰۶/۲

۱۶۳۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ):
اَقْرُؤْنَا آيَةَ، وَأَقْضَانَا عَلَيَّ، وَأَنَا لَنَدْعُ مِنْ قَوْلِ أَبِي، وَذَلِكَ أَنَّ آيَةَ يَقُولُ: لَا ادْعُ شَيْئًا
سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿مَا نَسَخَ مِنْ
آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا﴾. (الحديث: ۴۴۸۱، طرفه في: ۵۰۰۵) (۳۹۶).

ثیبونوعہ بباس (رمزای خودای لئ بی) فہرمووی: عومہر (رمزای خودای لئ بی) فہرمووی:
باشترین قورٹان خوینمان ٹوبہیہی کوری کہعبہ، باشترین دادومر۔ قازی۔
یشمان عہلی کوری ٹہبو تالیبہ، بہ لآم لہ گہل ٹہم راستیہ شدا، ٹیمہ زور جاران
واز لہ قیرائتہی ٹوبہی دہینین، چونکہ ٹوبہی دہلی: ہرجیم لہ زاری
پیرؤزی پیغہ مبرہ بیستبی، بہ قسہی کہ ستر وازی لئناہینما دہی ٹہم
بؤچونہی ٹوبہی بہرہہرچ دہریتہ و مہم فہرمودہیہی خودای گہورہ کہ
دہمہرمووی: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا﴾ چونکہ ٹہوہتا خودای گہورہ لہم
ٹایہتہدا، بہدہق دہمہرمووی: ہندی لہ ٹایہتی قورٹان سراوہتہوہ ولہیری
پیغہ مبرہ براوہتہوہ، کہواتہ: دوور نیہ ہندی لہ و قیرائاتانہی ٹوبہی دہیان
خوینی سرابونہتہوہ، نہسخہوہ بووبن کہچی ٹہو ہر بیان خوینی).

پاٹھو پوون کردنہوہ:

لہرشتہی ٹہم فہرمودہیہدا ٹہم ناسککاریہی واتیدا: سئسہحابہ بہریر
یہکہم لہدووہمہوہو دووہم لہسئیہمہوہ گیرانہوہ ٹہنجام دہدن:
ثیبونوعہ بباس دہمہرمووی: عومہر دہمہرمووی: ٹوبہی دہمہرمووی: (ہرجیم
لہ زاری پیغہ مبرہ بیستبی بہ قسہی کہ ستر وازی لئ نایہنم).

فہرما یشتی خوای کہ ورہ:

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ﴾ ۱۱۶/۲

۱۶۳۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَالَ اللَّهُ: كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ آيَايَ فَرَعَمَ آيِي لَا أَقْدِرُ أَنْ أَعِيدَهُ كَمَا كَانَ وَأَمَّا شَتْمُهُ آيَايَ فَقَوْلُهُ لِي وَلَدٌ فَسُبْحَانِي إِنْ اتَّخَذَ صَاحِبَةً أَوْ وَلَدًا). (الحديث ۴۴۸۲) (۳۹۷).

ثیبنو عہ عباس (رمزی خودیان لہ بی) دمفہ رموی: پیغہ مبہر (دروودی خودای لہ بی) دمفہ رموی: (خودای کہ ورہ دمفہ رموی: نادمہ میزاد رادہی ٹہوہی نیہ کہ من بہ درؤ بخاتہوہ، یاجنیؤم پی بدات کہ چی شتی وا دمکات، ٹہوہیان کہ من بہ درؤ دمخاتہوہٹہو قسہیہ تی کہ دہ لئ: گواہ من ناتوانم کہ لہ پاش مردن وک جارن سہر لہ نوی دروستی بکہ مہوہ، جنیوہ کہ شی بہ من ٹہو قسہیہ کہ دہ لئ: گواہ من منالہم ہہیہ: شتی وا نہ بووہ و نابئ، من گہ لئ پاک و پیروڑو بہ دوورم لہوہ کہ منالہم ہہ بی). (تاج/۶ ز/۳ ل/۱۴ ف/۱۰) ف/۱۰ = ژمارہی فہرموودہ لہو لاپہرہدا دمہیہ.

فہرما یشتی خوای کہ ورہ:

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ ۱۲۵/۲

۱۶۳۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ عُمَرُ: (وَأَقِفْتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ أَوْ وَأَقِفَنِي رَبِّي فِي ثَلَاثٍ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اتَّخَذْتَ مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى؟ وَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ يَدْخُلُ عَلَيْكَ الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ فَلَوْ أَمَرْتَ امْهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بِالْحِجَابِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ الْحِجَابِ قَالَ: وَبَلَّغَنِي مُعَابَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْضُ نِسَائِهِ فَدَخَلَتْ عَلَيْهِنَّ قُلْتُ: إِنْ اتَّهَيْتُنَّ أَوْ كَيْدَلْنَ اللَّهُ رَسُولَهُ (صَلَّى

(۲۹۷) لم يوافقہ مسلم على تخريج حديث ابن عباس (كذبني ابن آدم) (خاتمة كتاب

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرًا مِنْكُمْ حَتَّى آتَيْتُ اخْدَى نِسَائِهِ قَالَتْ يَا عُمَرُ أَمَا فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا يَعِظُ نِسَاءَهُ حَتَّى تَعْظُهُنَّ التَّ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿عَسَى رَبُّهُ أَنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُمْ مُسْلِمَاتٍ﴾ (الآية). (الحديث ٤٤٨٣ - طرفه في = ٤٠٢، ٢٥٥، بترطی/ ١/ ل/ ٢٦٥).

نه نهس (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: عومهر (رمزی خودای لی بی) فهرمووی : لهم سی شتهدا پیشنیاری من له گهل فهرمانی پهرومردگاری گهورهما یه کی گرت: یه کهم گوتم : نهی پیغه مبهری خودا خوژگه مه قامی نیبراهیممان دمکرد به نویژگا، واته : نهو شوینهی له کاتی دروست کردنی که عبهدا چه زرهتی نیبراهیم تیدا وهستا دهمان کرد به جیگه نویژ... تاد (بروانه: ژماره: ٢٥٥ ته جرید، واته: ژماره: ٤٠٢ هه تح واته بهرگی یه کهم لاپه ره/ ٢٦٥) + (تاج/ ١/ ل/ ٢١١ ف/ ٥ ز/ ٥٢).

فهرمایستی خوای که وره:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا﴾ ١٣٦/٢

١٦٣٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ كَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَقْرَءُونَ التَّوْرَةَ بِالْعِبْرَانِيَّةِ وَيُفَسِّرُونَهَا بِالْعَرَبِيَّةِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُصَدِّقُوا أَهْلَ الْكِتَابِ وَلَا تُكَذِّبُوهُمْ ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا﴾ (الآية). (الحديث: ٤٤٨٥، طرفاه في: ٧٣٦٢، ٧٥٤٢) (٣٩٨).

نه بو هورمیره (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: جاران خاو من نامه کان ته وراتیان به زمانی عیبری دمخویندوه به عهره بی شهرح وراهه یان دمکرد بو موسلمانان، پیغه مبه ریش (دروودی خودای لی بی) فهرمووی : (نه باومر بهم هسانه ی خاو من نامه کان بکه ن وه نه به درویشیان بخه نه وه، به لام بلین: ﴿آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا

انزَلَ الْإِنسَاءَ..... ﴿ تا کۆتایی نایمت- به قههه ۱۳۶/۲- واته باومرې ته و او مان هیئاوه به خوا، هه روا به قورئان که به هوئی موحه ممه دده و بۆمان هاتوو، باومرمان هیئاوه به کتیب و شهر یه تی نیبراهیم و نیسماعیل و نیسحاق و یه عقوب و نه ته وه گانی یه عقوب و مباومرمان هه یه به ته و رات که هاتوو بۆ مووسا و، به ئینجیل که هاتوو بۆ عیسا، وه به و کتیبانه ی که دراو و به پیغه مبه ران به خه لاتیله لایه نی خودای خو یانه وه... تاداوایی). (تاج/ ۶ ل/ ۲۶- ف/ ۱۴).

فه رمایشی خوای که وه:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ ۱۴۳/۲

۱۶۳۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (يُذْعَى نُوحٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ يَا رَبِّ) فَيَقُولُ: هَلْ بَلَّغْتُ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ فَيَقَالُ: لَأَمَّتِهِ هَلْ بَلَّغْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: (مَا آتَانَا مِنْ نَذِيرٍ) فَيَقُولُ: مَنْ يَشْهَدُ لَكَ؟ فَيَقُولُ: (مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتَشْهَدُونَ أَنَّهُ قَدْ بَلَّغَ) وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾. (الحديث ۴۴۸۷، طرفاه في: ۳۳۳۹، ۷۳۴۹).

ئه بو سه عیدی خدری (رمزی خودای لی بی) فه رموی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) فه رموی: (روژی قیامت نوح پیغه مبه ر) (دروودی خودای لی بی) بانگ ده کری بۆ حوزوری خودا، که دی دمفه رموی: ئه ی په رومردگاری من بفه رموو، تۆ سه رومرو من فه رمانبه ر، فه رمانت وابه چی من سه رم وا له پیتدا، خودای که وه دمفه رموی: ئایا ئه ی نوح تۆ په یامی منت را که یاند به که له که ی خۆت؟ نوح دمفه رموی: به ئی پیم را که یاندن، ئینجا ده گوتیت به که لی نوح:

نهوجا خودا بهنووح دمفهرموی: کئی شایهتیت بؤ دمدات؟ نوح
دمفهرموی: موحهممهد و گهلی موحهممهد شایهتیم بؤ دمدن نهوچهله ئیوه
ئهی ئوممهتی موحهممهد؛ شایهتی بؤ دمدن، که نهو زاته پهیامی خودای
پییان راگهیاندووه، منیش که پیغهمبهری ئیوهم دمبم بهشایهت لهسهر
راستی شایهتی یهکهی ئیوه، مهبهست لهم ئایهته ئهم مهبهستهیه که
دمفهرموی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ - ۱۴۲/۲ - (واته : ههروهکو پرووگهم
بؤ گۆرپن، بهپرووگهی که بهدلی خۆتان بئو، لهههمان کات دارپگهی راستم
پئ نیشان دان، ئاوهمایش ئیوهم کردووه بهگهلیکی میانهپهوی سهردمسته،
نهوهک گهلی موسا بهتهواوی مادده پهراست و نهوهکوو گهلی عیسای پیش
تهحریف، جیهان نهویست و زاهیدو پشت لهدونیا، ههتا له پاشهپوژدا ببن به
شایهت لهسهر نهتهوهکانی پیغهمبهرهکانیتر، وه پیغهمبهری خۆستان که
موحهممهد، ببی به شایهت لهسهر راستی ئیوه) (تاج/ ۶ ل/ ۲۷ ز/ ۳ ف/ ۱۵).

فهرمایشتی خوای کهوره:

﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ﴾ ١٩٦/٢

١٦٣٩- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ انْزَلَتْ آيَةُ الْمُنْعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَفَعَلْنَاهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَمْ يُنْزَلْ قُرْآنٌ يُحَرِّمُهُ وَلَمْ يَنْتَهَ عَنْهَا حَتَّى مَاتَ قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ (الحديث ٤٥١٨) (٣٩٩).

لهم شوینهدا مهبست و واتاکهی به ته‌واوی رپوشت: ژماره: ۷۵۷ ته‌جرید
۱۵۷۱ فته‌تحو‌لباری به‌رگی یه‌که‌م لاپه‌ره‌۱۸۴).

فهرمایشتی خوای کهوره:

﴿ثُمَّ اَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ﴾ ۱۹۹/۲

۱۶۴۰ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَانَتْ قُرَيْشٌ وَمَنْ دَانَ دِينَهَا يَقْفُونَ بِالْمُزْدَلِفَةِ وَكَانُوا يُسَمُّونَ الْحُمْسَ وَكَانَ سَائِرُ الْعَرَبِ يَقْفُونَ بِعَرَفَاتٍ فَلَمَّا جَاءَ الْإِسْلَامَ أَمَرَ اللَّهُ نَبِيَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَأْتِيَ عَرَفَاتٍ ثُمَّ يَقِفَ بِهَا ثُمَّ يُفِيضُ مِنْهَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿ثُمَّ اَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ﴾ (الحديث ۴۵۲۰، طرفه في: ۱۶۶۵) (۴۰۰).

نهم فهرمودديه به ته وای لهم شوینهدا واتا که ی رپویش، له ژماره ۷۸۹
ته جرید به رگی دووهم لاپه ره: ۲۰۹ به شی: (رافه و شیکردنه وه) گیرانه وه که ی
تاجول نوسووله.

فهرمایشتی خوای کهوره:

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ۲۰۱/۲

۱۶۴۱ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اللَّهُمَّ ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾. (الحديث ۴۵۲۲، طرفه في: ۶۳۸۵).

نه نهس (رمزی خودی لب بن) فهرموی: هه می شه پیغه مبه ر (دروودی خودی لب بن) نهم
نزایه ی ده کردو ده یفه رموو: ﴿اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً
وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ۲۰۱/۲ - واته: خودایه! نه ی به روه ردگاری نیمه! هه م له
جیهاندا و هه م له رپوژی پاشه رپوژدا به شی باشمان بدمری و، له هه ردوو
جیهاندا چاکمان بوبکه، وهمان پاریزه له سزای دوزخ). (تاج ۶/ ل ۳۹).

(۴۰۰) اخرجه مسلم في الحج. باب: جواز التمتع، و في الوقوف، قوله تعالى: ﴿ثُمَّ اَفِيضُوا

من حيث﴾ رقم: ۱۲۱۹.

فهرمايشتى خواى كهوره:

﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ الْحَافَا﴾ البقرة/ ٢٧٣

١٦٤٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَيْسَ الْمُسْكِينُ الَّذِي تُرْدُهُ الثَّمَرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلَا اللَّقْمَةُ وَلَا اللَّقْمَتَانِ أَمَّا الْمُسْكِينُ الَّذِي يَتَعَفَّفُ وَافْرَعُوا أَنْ شِئْتُمْ يَعْنِي قَوْلُهُ: ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ الْحَافَا﴾. (الحديث: ٤٥٣٩، طرفه في: ٧١٢ ت = ١٤٧٩، ١٤٧٦) بةتقراوى لقةبرطى دوو، ل/ ١٣٤ دا رابورد^(٤٠١).

تهفسيرى سورهتى نالى عيمران (تفسير سورة ال عمران)

فهرمايشتى خواى كهوره:

﴿مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ﴾ ٧/٣

١٦٤٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَلَّا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (فَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ سَمَّى اللَّهُ فَاحْذَرُوهُمْ). (الحديث ٤٥٤٧)^(٤٠٢).

عائيشه (رمزى خودى لى بى) فهرمووى: پيغهمبر (درودى خودى لى بى) لهم (نهم نايهتهى خويندموه ولهپاشا فهرمووى: (كاتى نهو كهسانهت دى كهشوينى نهو نايهتانهدهكهون، كهچهن واتاييجهلدهگرن كه پييان دهگوترى: نايهته موتهشابههكان وروالتهتى نهو نايهتانه دهكهن بهبههانهو بيانوو وچاو وراوى

(٤٠١) اخرجہ مسلم في الزكاة ، باب: المسكين الذي لايجد غنى ولايفطس له ... رقم: ١٠٣٩.

(٤٠٢) اخرجہ مسلم في العلم ، باب: النهي عن اتباع متشابه القرآن ... رقم: ٢٦٦٥ .

لهمه ردووم پئدمهکن وخه لکی پئله خسته دمهبن، نهی گویدار! بزانه که نهوانه نهو که سانهن، که خوداناوی بردوون ودمر بارهیان له قورناندا فهرموویه تی: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ﴾: (دل دمه زداره کان له دووی نایه ته چهن واتا هه لگره کان ده گه پین، به نیازی نهوهی که نازاوه بهرپا بکهن. چه زمرت فهرمووی: جا که واته نهی گه لی نیسلام! خوتانیان لی بپاریزن ومه ترسیتان لی یان هه بی). (ش/د/ت- تاج/٦ ز/٤ - سوورمتی نالی عیمران ه- ١).

فهرمایشتی خوای که وره:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ﴾ ٧٧/٣

١٦٤٤ - عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ (رحمه الله تعالى) أَنَّ امْرَأَتَيْنِ كَانَتَا تَخْزِرَانِ فِي بَيْتٍ أَوْ فِي الْحُجْرَةِ فَخَرَجَتْ أَخِذَاهُمَا وَقَدْ انْفِذَ بَاشِقَى فِي كَفِّهَا فَادَّعَتْ عَلَى الْآخَرَى فَرَفَعَ امْرُهُمَا إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَذَهَبَ دِمَاءُ قَوْمٍ وَأَمْوَالُهُمْ ذَكَرُوهَا بِاللَّهِ وَأَقْرَأُوا عَلَيْهَا: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ﴾ فَذَكَرُوهَا فَاعْتَرَفْتِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (الْيَمِينُ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ). (الحديث: ٤٥٥٢، طرفاه في: ٢٥١٤، ٢٦٦٨) بترطی/ ٣ - ١٧٥ ذمارة: ١٠٨٢ تەجرید (٤٠٣).

ئیبنو نهبی مولهیکه (رحمتهی خودای لی بی) فهرمووی: دوو ژن له ناو ماییکا، یاله ناوه ودمیه کدا، دره وشه کاری ده کهن یه کیکیان بریندار ده بی، دره وشه یی چوو بوو به ناو له پیا، داوای نهوه بوو که گوایه ژنه که یتر وای لی کردووه، داوا که یان برا بو لای ئیبنوعه باس (دزمای خودایان لی بی) فهرمووی: پئغه مبه ر (دروودی

خودای لمسه‌ر بی) دمفه‌رموئ: (نه‌گه‌ر نه‌و خه‌لکه له‌سه‌ر داوای خوئان، به‌بی پئ
نیشان‌دانی به‌لکه و راست‌کردنه‌وه‌ی شایه‌ت، هه‌رچی داوا بکه‌ن بدرئ پئ‌یان
نه‌وا ده‌بی به‌تیکه و لیکه‌و هه‌رکه‌سه‌و بو‌خوئو سه‌ر نه‌نجام، گه‌لئ سه‌رو مال و
خوئین و سامانی زۆرکه‌س به‌فیرۆ دمه‌روا).

ئیب‌نوعه‌بباس (ره‌زای خودایان لئ بی) فه‌رمووی: ته‌میو نامۆزگاری ژنه‌ گومان
لیکراوه‌ که بکه‌ن و ریزی خودای یاد بخه‌نه‌وه‌ ترسی خودای بخه‌نه‌به‌ر، به
تایبه‌تی نه‌م نایه‌ته‌ی بو‌خوئینه‌وه: ﴿اِنَّ الَّذِیْنَ یَشْتَرُوْنَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاَیْمَانِهِمْ ثَمَنًا
قَلِیلًا﴾ ۷۷/۳. (واته: که‌سانی که‌به‌لئین وپه‌یمان به‌خودا دمه‌دن و سوئند ده‌خون
و، له‌پاشا په‌یمان‌که‌ ده‌شکین و سوئنده‌کانیان نابنه‌ سه‌ر و، به‌به‌هایه‌کی
دونیا‌یی ده‌یانگۆر نه‌وه...). فه‌رمووی: که‌وا‌یان کرد، ژنه‌که پئ‌ی‌لئ‌نا که نه‌و
وای لئ‌کردووه. ئیب‌نوعه‌بباس (ره‌زای خودایان لئ بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (درووی
خودای لئ بی) دمفه‌رموئ: (له‌کاتی داوا و داوا‌کاریدا، سوئند دمه‌رئ به‌داوا لیکراو)
(تاج/ ۶ ل ۷۸ ز ۴ ف/ ۱۳).

فه‌رمایش‌تی خوای که‌وره:

﴿اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَکُمْ فَاخْشَوْهُمْ﴾ ۱۷۳/۳:

۱۶۴۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: (حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِیْلُ) قَالَهَا اِبْرَاهِیْمُ عَلَیْهِ السَّلَام
حِیْنَ الْقِيَّ فِي النَّارِ وَقَالَهَا مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ) حِیْنَ قَالُوا: ﴿اِنَّ النَّاسَ قَدْ
جَمَعُوا لَکُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَرَاذَهُمْ اِیْمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِیْلُ﴾ (الحديث
۴۵۶۳، طرفه فی: ۴۵۶۴).

ئیب‌نو عه‌بباس (ره‌زای خودایان لئ بی) فه‌رمووی: نه‌و کاته‌ی که ئیبراهیم (سه‌لامی
خوای لئ بی) فه‌ردرایه ناو مه‌نجه‌نیقه‌که‌وه، فه‌رمووی: (حسبنا الله و نعم الوکیل)
وه موحه‌مه‌دیش (درووی خودای لئ بی) دیسان هه‌روای فه‌رموو واته: نه‌و کاته‌ی
که‌پئ‌یان گوت: ﴿اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَکُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَرَاذَهُمْ اِیْمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا
اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِیْلُ﴾ ۱۷۳/۳.

واته: نه و مهردانه که یاران و هاو پښانی موحه ممه‌دن، مهردایه تییه کی تریشیان هه‌یه، کاتی که هه‌ندئ که‌سی ناحه‌ز- بو ئه‌وه‌ی که دلیان سارد بکه‌نه‌وه و زنده‌قیان به‌رن، هه‌تا نه‌چن بو شه‌رو پرو به‌رویی دوژمن، له پاش جه‌نگی نو‌حود، نه‌و ناحه‌زانه به‌م مهردانه‌یان ده‌گوت: که سوپایه‌کی گه‌وره‌ی بت په‌رسته‌کانی مه‌ککه، به‌سه‌رؤکایه‌تی ئه‌بوسوفیان، گردبوو نه‌ته‌وه‌و گه‌له‌کۆمه‌یه‌کی گه‌لئ گه‌وره‌یان له‌ئێوه کردووه‌و، ده‌یان‌ه‌وئ بده‌ن به‌سه‌رتانا و به‌یه‌کجاری پشه‌که‌نتان بکه‌ن، که‌وابوو دمرمه‌چن و مه‌رپۆن بۆشه‌ر له‌گه‌ل‌یانداو هاوکاری له‌گه‌ل له‌شکری ئیسلام مه‌که‌ن و شه‌ری خۆت‌رین مه‌که‌ن و، خه‌می خۆتان هه‌بی و ترسی مال و مندالی خۆتان هه‌بی‌و، سه‌ری خۆتان به‌لایه‌کدا دمرکه‌ن، به‌لام نه‌وان مه‌ردانه‌و دلیرانه‌و شیرانه، نه‌وقسه ناباره‌و نه‌و هه‌ره‌شه‌و گوهره‌شه‌و زه‌هراوی و ناهه‌مواره، نه‌و پیلانه ژمه‌رداره، نه‌وه‌نده‌ی‌تر شیرهی کردن و ئیمان و باوم‌ری پتر و چاک‌ترکردن و، دلی نه‌ستور‌تر کردن و ووه‌ی به‌رز‌ترکردن و، له‌کانی دلیانه‌وه، به‌زمانیکی پاراو، به‌متمانه‌یه‌کی ته‌واوبه‌خواوبه‌خۆ، فه‌رموویان: ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ ئیمه‌ خودامان به‌سه، خودا که‌سی ئیمه‌یه، هه‌ر خودایه‌ پشت و په‌نامان، دیاره که‌ باش‌ترین پشت و په‌ناش خودای گه‌وره و ته‌وانایه. (تاج/ ٦ ز/ ٤ ل/ ٩٢ ف/ ٣٣).

فه‌رمایشتی خ‌وای گه‌وره:

﴿وَلْتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ آوَتْهُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا اِذْی کَثِيرًا﴾ ١٨٦ / ٣

١٦٤٦- عَنْ اسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَكِبَ عَلَى حِمَارٍ عَلَى قَطِيفَةٍ فَذَكِيَّةٌ وَارْدَفَ اسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ وَرَأَاهُ يَعُودُ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ فِي بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ قَبْلَ وَقْعَةِ بَدْرٍ قَالَ: حَتَّى مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سَلُولَ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَازَا فِي الْمَجْلِسِ اخْلَاطَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ عَبْدَةَ الْاَوْتَانِ وَالْيَهُودِ وَالْمُسْلِمِينَ وَفِي الْمَجْلِسِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ فَلَمَّا غَشِيَتْ الْمَجْلِسَ عَجَاجَةُ الدَّابَّةِ خَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْاَنفَةِ بِرِدَائِهِ ثُمَّ قَالَ: لَا تُغَبِّرُوا عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهِمْ ثُمَّ وَقَفَ فَتَنَزَلَ فَدَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ وَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سَلُولَ: أَيُّهَا الْمَرْءُ إِنَّهُ لَا أَحْسَنَ مِمَّا تَقُولُ إِنْ كَانَ حَقًّا فَلَا تُؤْذِنَا بِهِ فِي مَجْلِسِنَا ارْجِعْ إِلَى رَحْلِكَ فَمَنْ جَاءَكَ فَاقْصُصْ عَلَيْهِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَغَشَيْنَا بِهِ فِي مَجَالِسِنَا فَأَنَّا نَحِبُّ ذَلِكَ فَاسْتَبَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْيَهُودُ حَتَّى كَادُوا يَتَنَازَرُونَ فَلَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَفِّضُهُمْ حَتَّى سَكَنُوا.

ثُمَّ رَكِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَابْتَهُ فَسَارَ حَتَّى دَخَلَ عَلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا سَعْدُ أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالَ أَبُو حُبَابٍ يُرِيدُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَالَ: كَذَا وَكَذَا قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اغْفُ عَنْهُ وَاصْفَحْ عَنْهُ فَوَالَّذِي انْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ لَقَدْ جَاءَ اللَّهُ بِالْحَقِّ الَّذِي انْزَلَ عَلَيْكَ لَقَدْ اضْطَلَحَ أَهْلُ هَذِهِ الْبُحَيْرَةِ عَلَى أَنْ يَتَوَجَّهُوا فَيُعَصِّبُوهُ بِالْعَصَابَةِ فَلَمَّا أَتَى اللَّهُ ذَلِكَ بِالْحَقِّ الَّذِي أَعْطَاكَ اللَّهُ شَرِيقَ ذَلِكَ فَفَعَلَ بِهِ مَا رَأَيْتَ فَعَفَا عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاصْحَابُهُ يَغْفُونَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ وَأَهْلِ الْكِتَابِ كَمَا أَمَرَهُمُ اللَّهُ وَيَصْبِرُونَ عَلَى الْإِذْيِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا إِذْ كَثُرَ﴾ الْآيَةُ ﴿وَقَالَ اللَّهُ وَكَثِيرٌ مِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ.

وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَأَوَّلُ الْغَفْوَ مَا أَمَرَهُ اللَّهُ بِهِ حَتَّى أَذِنَ اللَّهُ فِيهِمْ فَلَمَّا غَزَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِذَرًا فَقَتَلَ اللَّهُ بِهِ صَنَادِيدَ كُفَّارِ قُرَيْشٍ قَالَ ابْنُ أَبِي ابْنِ سَلُولَ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَعَبْدَةَ الْاَوْتَانِ: هَذَا أَمْرٌ قَدْ

تَوَجَّهَ فَبَايَعُوا الرَّسُولَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْإِسْلَامِ فَاسْلَمُوا. (الحديث ٤٥٦٦) (٤٠٤).

ئوسامەى كۆرى زەھىد (رەزەى خودەى لى بى) فەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خودەى لى بى) بەسوارى گویدرېژىك، كەجلىكى قەيفەى فەدەكى لى كرابوو، چوو بۆ سەدان و ھەوالپەرسى سەعدى كۆرى عوبادە، لەخىلى بەنى حارىسى كۆرى خەزرەج، سەعد نەخۆش بوو، ئوسامەى كۆرى زەھىدى خستە پاشكۆى خۆى ئەمەيش لەپېش ڕوداوى بەدردابوو..

رۆيشت تا گەيشتە لای كۆرى دانىشتنى، عەبدوئلاى كۆرى ئوبەى، كەناسراو ھەناوى داىكىيەو ھە ئىبنو سەلوول لەناو ئەو كۆرەدا بوو، ئەمەيش لەپېش ئەو ھەدا بوو كە ئىبنوسەلوول بە ڕوالتە و بەدرو موسلمان ببى، وە لەناو كۆرەكەدا تىكەئەيەكى لە موسولمانان ولە ھاوبەش پەيداكەران و لە جوولەكە لەوئى بوو، عەبدوئلاى كۆرى ڕەواحەى شاعىرىش لەوئى بوو. جا كاتى تەپ و تۆزى ولاخەكە چوو بەسەر كۆرەكەدا، عەبدوئلاى كۆرى سەلوول، بەپۆشاكەكەى لووتى خۆى گرت و، گوتى: ھىئىتۆزمان بەسەردا مەكەن! پىغەمبەر یش (دروودى خودەى لى بى) سلاوى لىكردن و ئەوجا ڕاوستا و دابەزى و بانگى كردن بۆ سەر ئاينى خوداو..

بەپۆئى حال چەند ئايەتلىكى ھورئانى بەسەردا خویندن، ئىبنو سەلوولیش گوتى: ئەى كابر! ئەم ھسانەى تۆدەيكەى لى جوائتر نىيە، ئەگەر ھەق بى، بەلام ھەر چۆنى بى، بەم ھسانە كۆرى دانىشتنەكەمان لىتتىك مەدە، بچۆ لە شوپن و جىگەى خۆت ئەم ھسانە بكە ھەر كەسلىك ھات بۆلات ئەم ھەقايەتانەى بۆ بخوینە! عەبدوئلاى كۆرى ڕەواحەش (رەزەى خودەى لى بى) فەرمووى: با، ئەى پىغەمبەرى خودا بھەرموولە ھەموو شوپنىك لەھەر

كۆي بويىن، ئەم پەندو ئامۇژگارى وقسە جوانانەمان بۇ بىزەرموو، بەراستى
ئىمە ھەزەمان لىيانە ئىتر قەسەيەك لەم و قەسەيەك لەو، بوبەشەرە جىئو،
لەنيوانى مۇسلمانەكان و بت پەرستەكان و جۈلەكەكاندا، تەنانەت خەرىك
بوو پەلامارى يەكترى بدەن، ئىتر پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى) بەرمبەرەخاۋى
كردنەو، ھەتا ئارام بوونەو.

ئەوجا پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى) سواری گویدرېژەكە بوویەو و رۇيشت
ھەتاجوۋە لای سەعدى كۆرى عوبادە لە ژوورەكەيدا، پىغەمبەر (دروودى خودى لى
بى) فەرموۋى: (ئەي سەعد! دەزانی كە ھاتم بۇ لای تۇ، تووشى ئىبنوسەلوول
و كۆمەلەكەي بووم، ئەو نامەردە واۋاى گوت). پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى)
قەسەكانى ئەبوحوباب (واتە ئىبنوسەلوول) بۇ سەعد گىپراپەو سەعدىش
فەرموۋى: ئەي پىغەمبەرى خودا! لىئىببۇرەو چاۋپۇشى لى بکە، چونكە
سۆيىندم بەو خودايەي كە ئەم قورئانەي ناردوۋە بۇ تۇ، بەر لەوۋى كە تۇ
تەشرىف بەيىنىت بۇ مەدىنە، وئەم پەيامە پىرۋزە بەيىنا بۇ ئىرە، خەلگى
ئەم شارە لەسەر ئەو رېك كەوتبوون كە ئەم كابراپە بکەنە پادشای خۇيان
وتاجى پادشايەتى لەسەربكەن، جاكاتى كەخودا بەھۋى ئەو پەيامە پىرۋزەي
كە بەتۇداناردى بۇمان، فەشەلىبەو ھىناۋ نەپھىشت ئەوۋى بۇبىي، پىشى
خواردەوۋە تەقى كرد، جا لەبەر ئەمەيە كەدەيىنى ناۋادەكاۋ شەر بەتۇ
دەفرۇشى!

پىغەمبەرىش چاۋپۇشى لىكرد، ئەو كاتە دەستوورى پىغەمبەر و
ھورپىكانى وابوو، كە چاۋپۇشى لە ھاۋبەش پەيداكەران (موشرىكىين)
وخاۋەن نامەكان بکەن، لەسەر ئەو شىۋمەيەي كەخودا فەرمانى پىكردوون،
وہ ئاراميان دەگرت لەسەر ئىش و نازاريان، خوداى بالادەست وخاۋەن شكو
لەم لايەنەوۋە دەفرەمۇي: ﴿وَلْتَسْمَعْنَ مِنَ الَّذِينَ آوُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنْ
الَّذِينَ اشْرَكُوا اذْى كَثِيرًا﴾ وە ھەرۋەھا خوداى گەرە دەفرەمۇي: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ

مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ ﴿١٨٨﴾
 تا کو تایی نایه ته که. پیغهمبر (دروودی خودای بی) عه فو که له کو تایی نایه ته که دا
 بهم شیوهمیه باسی لیوهمکراوه : ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾
 بهوشیوهمیه واتای ده کرد، که خودا فه رمانی پیئیده کردوه که بهو شیوهمیه
 ته نویلی بکات، که فه رمانی پیئکراوه به نارامگرتن و به خوگری له بهرباری
 نیشو نازاریان دا، هه تا خودا فه رمانی دا به پیغهمبر که جهنگیان له گهل
 دابکات.

جا کاتی که پیغهمبر و یارانی غه زای به دریان به سهرکه وتووپی نه انجام
 دا، وه لوتی بی باومرانیان شکاندو کو مه لی له گه وره پیاوانی بی باومرانی
 قورمیشیان کوشت، نهو کاته له ژیر کاریگه ری نه غه زایه دا کو پی سه لول و
 کو مه له که ی له هاوبهش پهیدا که ران و بتپهرهستان گوتیان: نیمه بمانه وئو
 نه بمانه وئو نه ئاینی نیسلامه خو ی سه پاندوو چه سپی، که واته تازوو
 باخو رمانی پیاکهین، وه له سهر نه ب نیاده نیسلام بوون و به ئین و پهیمانیان
 بهست له گهل پیغهمبر دا که بین به لایه نگرانی نیسلام).

پافه و شیکردنه وه:

بو تیگه یشتنی ته واوی نه فهرمووده یه بر وانه: (پافه و شیکردنه وه) ی
 فهرمووده ی ژماره: ٦٠٩ ت = ١٢٦٩ هـ = بهرگی ٢/ ل ٣٠).

فهرمایشتی خوی که وره:

﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَاكَ﴾ ١٨٨/٣

١٦٤٧- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُنَافِقِينَ عَلَى
 عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) إِلَى الْغَزَا تَخَلَّفُوا عَنْهُ وَفَرَحُوا بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) فَإِذَا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اعْتَذَرُوا إِلَيْهِ وَحَلَفُوا وَاحْتَبُوا

اِنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا فَتُزَلَّتْ ﴿٤٠٥﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ اِنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا﴾ .. الآية (الحديث ٤٥٦٧) (٤٠٥).

ئەبوسەعیدی خدری (رەزای خودای سە بێ) فەرمووی: لەسەر دەمی پێغەمبەر
خۆیدا (دروودی خودای سە بێ) چەند پیاویك هەبوون، ناپاك (منافق) بوون، كاتێ
پێغەمبەر (دروودی خودای سە بێ) دەچوو بۆ غەزا، ئەوان بەفیل و فەرەج خۆیان
دەدزییەو و لە مالهەو دەمانهەو، بە پێچەوانەى حەزەرتەو (دروودی خودای سە بێ)
و بە بۆ دزایەتى ئەو بەم هەلۆیستە ناپاكەهەیان كەیفخۆش دەبوون، كاتێكیش
كە پێغەمبەر (دروودی خودای سە بێ) دەهاتەو لە غەزا دەچوو نە خەمەتى و
بەهەنەو مەهەنەى درۆیان دەهێنایەو، سویندیان لەسەر دەخواردو كەیفیان
بەو دەهات، كە بە بەلاش لەسەر شتێ كە نەیانكردووە سوپاس و تاريف
بكرين! ئێتر بەم بۆنەىو ئەم ئایەتە پیرۆزە دابەزى كەپەردە لەسەر ئەم
هەلۆیستە ناجەوان مەردانەهەیان هەلەدەتەو، كە دەفەرموى: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ
الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ اِنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَقَارَةِ مِنَ
الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ﴾ ١٨٨/٣، واتە: ئەى پێغەمبەرى خۆشەويست!
و دتۆش ئەى موسلمانى بەرپز! وا مەزانە ئەوانە كە وا دلشادو شادومان دەبن
بەكردەو و ناشیرینی خۆیان و حەز دەكەن كە لەسەر شتێكى باش، كەبەدرۆ
دەلێن: ئەوشتە باشەمان كەردووە بەلام لەپراستیدا ئەو ئێشەیان نەكەردووە،
حەز دەكەن لەسەر ئەو شتە باشە، بەهۆى ئەو درۆیانەیانەو، بە بەلاش
سوپاس و دەسف بكرين، قەت وامەزانە كە ئەوانەو وێنەى ئەوانە، بەم
ساختەكارى و فەرت و فێلە، لەدەست تۆلە و سزاو قارى خودای گەورە قوتار
دەبن و، لە پەنايەكا ئاسوودە و سەرفەراز دەبن و ئۆقەرە و ستار دەگرن، قەت
شتى وانىيە بەلكو بۆ ئەوانەو بۆ وێنەى ئەوانە، هەيە سزای بەسوێ و نازارى

نیش بهناو پهړی دل گه یین! (تاج/ ٦ ل/ ٩٥ - ش- شه یخان = بوخاری و موسلیم).

١٦٤٨- ع ن ابن عباس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) وَقَدْ قِيلَ لَهُ: لَئِنْ كَانَ كُلُّ امْرِئٍ فَرِحَ بِمَا أُوتِيَ وَاحَبَّ أَنْ يُحْمَدَ بِمَا لَمْ يَفْعَلْ مُعَذِّبًا لِّلْعَذْبِ اْاجْمَعُونَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَمَا لَكُمْ وَلِهَذِهِ اَلْمَا دَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَهُودَ فَسَأَلَهُمْ عَنْ شَيْءٍ فَكْتَمُوهُ آيَاهُ وَآخَبَرُوهُ بِغَيْرِهِ فَأَرَوْهُ أَنْ قَدْ اسْتَحْمَدُوا إِلَيْهِ بِمَا آخَبَرُوهُ عَنْهُ فِيمَا سَأَلَهُمْ وَفَرَحُوا بِمَا أُوتُوا مِنْ كَيْمَانِهِمْ. (الحديث ٥٦٨٤) (٤٠٦).

کاتئ که مہروانی کوری چه که م سہرداری سہر شاری مہدینہ بوو، به دہرکه وانه که ی خوئ، که ناوی رافیع بوو، گوت: ئہی رافیع! ئادہی برؤ بؤلای ئیبینوعہ بباس پیی بلئ: خوئہ گہر ہہموکہس سزا و نازار بدرئت لہ سہر ئہوہی کہ شادمان ببی بہوہی کہ دہستی دہکوئ و حہز بکات کہ بہ خوړایی سوپاس بکریئت لہ سہر شتئ کہ نہی کردبیئت، خوئہ گہر ئہمہوابئ، ئہوا کہ سمان لہ قیامہ تدا رزگارمان نابؤو، ہہموومان سہر جہم سزاو نازار دہدریین، چونکہ کئ ہہیہ مہ گہر بہدہگمہن، کہ مال و منال و ئایہو مایہو پایہو، و ہسپی راست و درؤی پی خوش نہبی؟

جا کاتئ کہ رافیع ئہم پھیامہی مہروانی راگہ یاند بہ ئیبینوعہ بباس، ئیبینوعہ بباس (رمزی خودایان لئ بئ) لہوہ لاملدا فہرمووی: ئیوہ جیتانہ بہ سہر ئہم باسہوہ؟ ئہم ئایہ تہ ہاتہ خووارہ وہ لہ شانی جوولہ کہ کاند، جاریک کہ حہزرت (دروودی خودی لئ بئ) بانگی کردن و پرسکاری شتیکی لیکردن، ئہوان شتہ کہیان شاردوہ و حہ شاری و ہلامہ راستہ کہیان داو، بہ پیچہ وانهی ئہوہوہ شتیکی تریان پی گوت، ئینجا وایان نیشانی حہزرت دہدا کہ و ہلامی ہر سیارہ کہی ئہویان بہ راستی داوہ تہوہ، کہوابئ دہبی حہزرت (دروودی خودی لئ بئ) سوپاس و تاریفیان بکات، وہ شادومان و دلشاد بوون بہوہی

که راستیه که یان شار دبووه وه، که تمی حه فیه ته که یان کردووه، نه و جا نیبنو
عه بباس نه م دوو نایه تهی خوینده وه: ﴿وَإِذَا أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ آوُوا
الْكِتَابَ لَتَيَتَّبِعُنَّ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ﴾ (١٨٧/٣، تاج/٦ ل/٩٦ ز/٤ ه/٣٨).

ته فسیری سوورده تی نیساء (تفسیر سورة النساء)

فه رمایشتی که وردهی سه روهر:

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى﴾ ٣/٤

١٦٤٩- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى اللَّهُ سَالِ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)
عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى﴾ فَقَالَتْ: (يَا ابْنَ أَخْتِي
هَذِهِ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرٍ وَلَيْهَا تَشْرُكُهُ فِي مَالِهِ وَيُعْجِبُهُ مَالُهَا وَجَمَالُهَا فَيُرِيدُ
وَلَيْهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا بِغَيْرِ أَنْ يُقْسِطَ فِي صَدَاقِهَا فَيُعْطِيَهَا مِثْلَ مَا يُعْطِيهَا غَيْرُهُ فَتُحْوَا عَنْ
أَنْ يَنْكِحُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهُنَّ وَيَبْلُغُوا لَهُنَّ أَغْلَى سُنَّتِهِنَّ فِي الصَّدَاقِ فَأَمَرُوا أَنْ
يَنْكِحُوا مَا طَابَ لَهُمْ مِنَ النِّسَاءِ سِوَاهُنَّ) قَالَ عُرْوَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: (وَإِنَّ النَّاسَ
اسْتَفْتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ هَذِهِ الْآيَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ
فِي النِّسَاءِ﴾ قَالَتْ عَائِشَةُ: وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى فِي آيَةٍ أُخْرَى: ﴿وَتَرْغَبُونَ أَنْ
تَنْكِحُوهُنَّ﴾ رَغْبَةً أَحَدَكُمْ عَنْ يَتِيمَتِهِ حِينَ تَكُونُ قَلِيلَةَ الْمَالِ وَالْجَمَالَ قَالَتْ فَتُحْوَا
أَنْ يَنْكِحُوا عَنْ مَنْ رَغِبُوا فِي مَالِهِ وَجَمَالِهِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ إِلَّا بِالْقِسْطِ مِنْ أَجْلِ
رَغْبَتِهِمْ عَنْهُنَّ إِذَا كُنَّ قَلِيلَاتِ الْمَالِ وَالْجَمَالِ (الحديث ٤٥٧٤، اطرافه في:
٢٤٩٤، ٢٧٦٣، ٤٥٧٣، ٤٥٧٤، ٤٦٠٠، ٥٠٦٤، ٥٠٩٢، ٥٠٩٨،
٥١٢٨، ٥١٣١، ٥١٤٠، ٦٩٦٥) (٤٠٧).

عوروهی کوری زوبهیر (رمزی خودی لئ بی) فه رمووی: پرسیارم له عایشه کرد
: له بارهی فه رمایشتی خودای که ورده وه، که دمه رموی: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا

فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنَىٰ وَثَلَاثَ رُبَاعٍ ﴿٤١٩﴾ (واته: نه گهر ترستان له وه هه بوو، كه عه دالهت و دادپه رومری نه كهن له گهل نهو كچه هه تيوانه دا، كه وان له ژېر چاودېرى ئيوه دا، نه گهر بېتو مارمیان بكه ن بوخویان، نه گهر نه م مه ترسیه تان هه بوو، نه وابه چن ژنیكى ترماره بكه ن بوخوتان، كه به دلتان بى و واز له وه هه تيوانه بهینن، وه دمتوانن ژنى، یان دووژن، یان سكرن، یان جوارژن، به پكى یاسای شهرع بهینن، به مهرجى كه به مهرجى سهره كى دده نریت كه نه وهیه كه بتوانن عه دالهت و دادپه رومری به جى بهینن له نیوانیاندا.

عائیشه (رمزی خودى لى بى) فهرمووى: (نهى خوارزای خوځ! نه م نایه ته هاته خواره وه له شانى كچانى بى باوكدا، كه له لای حه قداریان بن و نه وه هه قداره بجى له بهر سامان و مالى كچه كه، یا له بهر جوانیه كه یه ماره ی بكات له خوځى، به لام نه و منده ی كه باوبى ماره ی بۆدانه نى، جا خودا نه هى لى كردن له كردنى شتىوا، مه گهر به مهرجيك كه وهك ژنانى تر ماره یى و مافیان بۆدابنن، نه وه دهبى، دهنه خودا فهرموویه تى پپیان برۆن له ژنانى تر به دلى خوځان ژن بهینن و وازبېنن له وان.

عوروه فهرمووى: عائیشه فهرمووى: خه لكه كه له پاش هاتنى نه م نایه ته داواى فه تویان له پېغه مبه ر كړد، خودا له وه لامدا نه م نایه ته ی تری نارد: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾ عائیشه فهرمووى: نه وه فهرموده یه ی خوداى گه و ره كه له نایه تىكى تر دا ده فهرمى: ﴿وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ﴾ مه به ست لى نه مه یه : كه كه ستان حه زتان له و منیه كه نهو كچه هه تيوه ماره بكات بو خوځى كه حه قداریه تى، له بهر نه وه ی كه سامان و جوانیان كه مه. دیسان عائیشه فهرمووى: نه هیان لى كرا كه نهو كچه هه تيوه كه م مال و كه م جوانیانه نه هینن مه گهر به مهرجيك كه دادپه رومری رابگرن. (تاج/ ٦ ل/ ١٠٠ ز/ ٥ ف/ ١).

فہرما یشتی خوائ کہ ورہ:

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ﴾ ١١/٤

١٦٥٠- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَادَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ فِي بَنِي سَلَمَةَ مَا شِئْنِ فَوَجَدَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا اعْقِلُ شَيْئًا فِدَعَا بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ مِنْهُ ثُمَّ رَشَّ عَلَيَّ فَأَفَقْتُ فَقُلْتُ مَا تَأْمُرُنِي أَنْ اصْنَعَ فِي مَالِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَتَزَلْتُ ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ﴾ (الحديث ٤٥٧٧ - طرفه فی ت/١٩٤ف - ٢٨٠ = بقرطی یة کةم لائرة : ١٦٤).

واتای فہر موودہ کہو تہ خریجہ کہی لہوئ بہ تہ وای رابورد لی رمنہم پتریہی ہہیہ : پیغہ مبہر لہ گہل نہ بوبہ کردا بہ پئدہ چن بؤہہ وال پرسی جابیر، کہ لہ ناو ہوزی بہنی سہ لیمہ دابوود، کہ ہوزی جابیر خوی بوون.

فہرما یشتی خوائ کہ ورہ:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظِلُّمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ ٤٠/٤

١٦٥١- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ) أَنَسًا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا: (يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نَعَمْ هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظَّهِيرَةِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ؟ قَالُوا: لَا، قَالَ: (وَهَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ؟ قَالُوا: لَا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (مَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذِنَ مُؤَذِّنٌ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ بَرًّا أَوْ فَاجِرًا وَخَبَرَاتُ أَهْلِ الْكِتَابِ فَيَدْعَى الْيَهُودُ فَيَقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ غَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَمَاذَا تَبْغُونَ فَقَالُوا: عَطَشْنَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا فَيُشَارُ إِلَّا تَرِدُونَ فَيُخْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَالْهِيَ سَرَابٍ

يَخْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى فَيَقَالُ لَهُمْ: مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟

قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَيَقَالُ لَهُمْ: مَاذَا تَبْغُونَ؟ فَكَذَلِكَ مِثْلَ الْأَوَّلِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ اتَّاهَهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا فَيَقَالُ: مَاذَا تَنْتَظِرُونَ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ قَالُوا: فَارْتَقْنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا عَلَى أَفْقَرٍ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ وَلَمْ نَصَاحِبْهُمْ وَكُنْ نَنْتَظِرُ رَبَّنَا الَّذِي كُنَّا نَعْبُدُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. (الحديث ٥٨١ - طرفه في : ٢١ تجويد = ٢٢ فتح = بقرطی یه کتم لائقره : ٤١) (٤٠٨).

ئەبو سەعیدی خەوری (رەزای خەدی لێ بێ) فەرمووی: چەند کەسی عەرزی حەزەرمەتیان کرد: ئەو پێغەمبەری خودا! ئایا لە پوژی دواپوژدا لە قیامەت دا خەدی خۆمان دەبینین؟ فەرمووی: بە ئێدەیبین، لە پاشدا فەرمووی: ئایا بە پوژی نیومرۆ ئاسمان سامال بێو یەک دێک هەوری پێو نەبێ، لە دیتنی خۆردا هیچ نەرکی، زەحمەتی، دەبین، یاخود ئایا شەوی چواردە مانگ کە ئاسمان سایەقەیی ساف بێ هیچ هەوری نەبێ، بۆ چاوپێکەوتنی مانگ هیچ نەرکی دەکێش؟ گۆتیان نەخێر؟ ئەو پێغەمبەری خودا؟! فەرمووی: (دەو بەبێ نەرک و کێشەو بەرە، وەک چۆن ئەم دووانە لەم دوو کاتەدا بە ئاسانی و باشی دەبینن ئاوەهاش لە پوژی دواپوژدا بە چاوی سەر، بە خۆشی و بە ئاسانی، خەدی خۆتان دەبینن کە خەدایەکی پیرۆز و گەورمیه، کاتێک کە قیامەت بوو، بانگەری بانگەواز دەکات : هەموو میلەتی لە جیهاندا چی پەرستوو بە شوینی ئەو بەکوێ، ئیتر ئەوانە کەبت و ئەوجۆرە شتەیان پەرستوو، غەیری خەدایان پەرستوو، پەیکەری دارین و

بەردینیان کردوو بەخوداو، پەرەستوویانە، ھەموو دھکەونە ناو دۆزەخەو، ھەتا دەمینیتەو ئەوانە ی کە خودایان پەرەستوو : لەچاک ولەخراب و، لە پاشماوێ خاوەن نامەکان.

ئەوجا بانگی جوولەکە دھکری و پێیان دھگوتریت: ئیو چیتان دەپەرست؟ دھلێن: عوزەیری کۆری خودامان دەپەرست. پێیان دھلێن: درۆدەکەن خودا نەھاوسەری بووو نەمندان، دە ی چیتان دھوی؟ دھلێن: خودایە! توونیمانە ئامان بدمری، بیخۆینەو، پێیان دھفرموون بچن بۆ ئەویو ئاو بخۆنەو، جا بەرو ئاگر خریان دھکەنەو و دەیان تەپینە ناوی، ئاگرەکە لە دوورەو دھلێی بەردە تراویلکەییە، لەبەر ئەو لەوان وایە کە ئەو ئاوە، بەلام ئا و نییە، ئاگری سوورە، بلیسەو نیلەنیل و کلپەکلپی لەگەن خۆیدا شەر دھکات، ئیتر ھەمویان دھکەونە ناوی.

ئەمجا بانگی ھەلەکان دھکەن و پێیان دھلێن: ئیو چیتان دەپەرست؟ دھلێن: مەسیحی کۆری خودامان دەپەرست، پێیان دھفرموون: درۆدەکەن، خودا نەھاوسەری ھەیەو، نەمندان، وەک لەھورئاندا ھەرموویەتی: ﴿وَأَن تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ سورەتی جن ۳/۷۲. دە ی چیتان دھوی؟ دھلێن: ئە ی پەروەردگاری ئیمە! تینوویمانە، ئامان پێدە ھەتا بیخۆینەو، پێیان دھلێن: بڕۆن بۆئەویو، لەوی ئاو بخۆنەو، ئەوجامۆلیان دھدن، بەرەودۆزەخ، ئاگرەکە لەلای ئەوانەو کە تەماشای دھکەن دھلێی بەردەخووییە، چۆن بەردەخووی لەسارادا، لەدوورەو لەفرچە ی گەرمادا، لەدمریای ئا و دھکات، لەلای ئەوانەو ئاگرەکە ئاوە، وەک شەپۆلە ئاوی زۆروا بوو، بلیسەکە ی لە گەلکلپە ی خۆیدا کۆلەکەدەد!!

جا ئەوانیش دیسان دەسەپینە ناو ئاگر، ھەتا تەنیا ئەوانە دەمینیتەو کە ھەر خودای گەورەیان پەرەستوو، بەچاک و خراپیانەو، ئەوجا پەروەردگاری ھەردوو جیھان (کە پاک و پیرۆزە و، بێخەوش و، بێ گەردەو،

گه ورمیه) له سهر شیومی دئ بۆلایان، که نزیکترین شیومیه، لهو شیوهی که له قورئانی پیرۆزوله سهرزمانی موحه ممه د بۆیان باسکراوه، پئیان دمه رمووی: نهوه چاومروانی چی ده کهن؟ نهومتانی هه موو میلله تی له جیهاندا چی په ره ستووه، نیستا شوینی نهوه که وتوووه، جاده لئین: نهی خودایه؟ خو ت ناگات لئیه که ئیمه له جیهاندا له بهر خاتری پرمزای تو دهستان له که سوکاری خۆمان و، له نازیزانی خۆمان و، له خه لکانی تریش هه لگرتبوو، وه هاوړپیه تیمان نه ده گردن لهو پیناوه دا، له کاتیکدا که زوړ کارمان پئیان هه بوو، که وابووهریامان که وه له م سه خله تییه پزگارمان بکه، خوداش دمه رمووی: من خودای ئیوه م، ده لئین: په ناده گرین به خودا له تو، ئیمه هیج هاوبهش په یدانا کهین بۆ خودای خۆمان). (دوو جار یان سی جار نه م گفتوگو یه دو بار ده که نه وه).

پوونکردنه وه:

نه م فه رموودیه بوخاری و موسلیم و ته رمه زیو کهسانی تریش گپراویانه ته وه، زوړ به دورو دریژی، به دریژی واله تاجول ئوسول دا له م شوینه دا: (به رگی دهیه م، لاپه ره: ٤١١ ز- ١٣١، باسی پیغه مبه ران و باومردارانیش - به فه رمانی خودا- تکاو شه فاعه ت ده کهن بۆ کهسانی تر).

فه رمایستی خوای که وه:

﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾

٤/٤

١٦٥٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (اقْرَأْ عَلَيَّ قُلْتُ: اقْرَأْ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ انْزَلَ قَالَ: فَأَنِّي أَحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ سُورَةَ النَّسَاءِ حَتَّى بَلَغْتُ ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ

أُمِّهِ بِشَهِيدٍ وَحِثْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿ قَالَ: أَمْسِكْ فَإِذَا عَيْنَاهُ تَذَرَفَانِ ﴾.
(الحديث ٤٥٨٢ - اطرافه فی : ٥٠٤٩ - ٥٠٥٠ - ٥٠٥٥ - ٥٠٥٦) (٤٠٩).

عہدولای کوری مہسعود (رمزی خودای لئ بئ) فہرمووی : پیغہمبہر (درویدی خودای لئ بئ) فہرمووی پیم: (ہہندی قورٹانم بؤ بخوینہ) . گوتم : قوریان ؟! قورٹان بؤ تۆ ھاتووه و من بؤتی بخوینم؟ فہرمووی: (ھزده کمہ کہسیکی تر بیخوینئ و من گوئی لی بگرم، جا منیش سورمتی نیسانم بؤ خویند، تا گہیشتمہ سہر ئەم ئایہتہ: ﴿ فَكَيْفَ إِذَا حِثْنَا مِنْ كُلِّ أُمِّهِ بِشَهِيدٍ وَحِثْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴾ ٤/١٤ .

واتہ : جا ئەوہ دمبئ حائی ئەو کافرہ بئ پروایانہ، لەرؤزی قیامەتدا چۆن بئ، لەو کاتەدا کہ لەھەموو میللەتیک شایەتی بەینن، شایەتی بدات لەسەر بئ پروایکو نامەردی ئەوان، وە تۆیش ئەو موحمەد! دەھینن بؤ شایەتکدان لەسەریان و بؤ شایەتی دان بۆیان). نیت کہ گەیشتمہ ئیرہ فہرمووی: (نیت بەسە) کہ تەماشای ھەزرتەم کردواموتەئەسیر بووبوو، ئەسەر ھۆن ھۆن بەچاوہکانیدا دہاتە خوارەوہ (تاج/ ٥ ل/ ٢٩٠ ز/ ٧٩ ف/ ١) + (ریاض الصالحین/ بەرگی/ دوو ز/ ٥٤ ژ: ١- ٤٤٦).

فەرماشتی خواى گەورە:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا﴾ . ٩٧/٤

١٦٥٣- عن ابن عباس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ نَاسًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا مَعَ الْمُشْرِكِينَ يُكْثِرُونَ سَوَادَ الْمُشْرِكِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْتِي السَّهْمُ فَيُرْمَى بِهِ فَيَصِيبُ أَحَدَهُمْ فَيَقْتُلُهُ أَوْ يُضْرَبُ فَيَقْتُلُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ أَنَّ الَّذِينَ

تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي الْأَيَةِ. (الحديث ٤٥٩٦ - اطرافه فی: ٧٠٨٥ (٤١٠)).

ئیبینوعه بباس (رمزی خودیان لری) هه رمووی: هه ندی له موسلمانان له ناو
بتپهرسته گانی مه ککه دا بوون، هیشتا کۆچیان نه کرد بوو بو مه دینه،
رهبایی و هه پهلای ئه وانیان زۆر ده کردو، ده بوون به هوی ئه وهی که له کاتی
جهنگ و پیک هه لبرژاندا تارمایی له شکری کوفر، له بهر چاوی سوپای ئیسلام
زۆر تر بنوینی، جاوا ری ده کهوت جاروبار تیری ده هات دهیداله یه کیکیان، یا
دهیکوشت، یان زامداری ده کرد، موسلمانان کانیشت: دهیانگوت: ئه مانه
به زۆر هینراون، له بهر ئه وه بۆیان ده پاران هوه، به لام خودا ریگهی ئه وهی
نه دان جا بۆیه خودای گه وه بۆ رو نکر د نه وهی ئه م هه لویسته، ته وای ئه م
نایه تهی نارد ه خواره وه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ﴾ - ٩٧،
(تاج/ ٦ ل ١١٢ هـ/ ٢١ ز/ ٥).

په و نکر د نه وه:

کورت و پوخت کاری ئه م جو ره که سانه به تاوانیکی گه وه دانرا وه،
فریشتهی گیان کی شان له کاتی سه ره مه رگدا موژدهی سزای سه خت
و به سوئیان پی دمه دن.

نه رمایشتی خوای گه وه:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ﴾ ١٦٣/٤
١٦٥٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ مَنْ قَالَ إِنَّا خَيْرٌ مِنْ يُوسُفَ بْنِ مَتَّى فَقَدْ كَذَبَ (الحديث ٤٦٠٤ - طرفاه فی:
(٤١٠) لم يوافق مسلم على تخريج حديث ابن عباس في نزول الذين توفاهم الملائكة
ظالمي انفسهم (فتح/ ٩ ص ٧٧٢ - المترجم .

٣٤١٢ - ٤٦٠٣ - ٤٨٠٤ - راجع : ٣٤٠٣ - ٣٤١٥ - ٣٤١٦ = ١٣٦٢
تەجريد. بقرطی ضوارةم - لائثرة/٤٩ (٤١١).

پيڤه مبهەر (دروودی خودای لی بی) دهفهرموئی : ههركه سی بلی : من (واته :
پيڤه مبهەر) باشترم له یونسی کوپی مهتتا، بهراستی نهوه درۆ دهکات).
(تاج/٤ ل/٣٨٨ ف/٢ ز/١٨).

پوونکردنهوه :

ئهم فهرمودیهه جۆرهکی شهیهکی واتیادا، چونکه ئیجماع له سه ره نهوه
ههیه که پيڤه مبهەر (دروودی خودای لی بی) (خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ) یهوه، باشتیانی
دروستکراوانی خودایه، له بهر نهوه نه گه رکه سی بلی : پيڤه مبهەر له موسا، یا له
عیسا، یا له یونس باشتره نهوه راست دهکات و درۆ ناکات. له بهر نهوه زاناکان
بهه دوو شیوهیه ئهم فهرمودیهه تهئویل دهکهن : یه کهم : ههركه سی بلی
من، واته خۆی، له یونس باشتره نهوه درۆ دهکا، چونکه یوونس له بهر نهوه
پيڤه مبههره، لهو باشتره که پيڤه مبهرنییه که قسهی وا زل دهکا. دووهم : ئهم
فهرمایشتهی پيڤه مبههر (دروودی خودای لی بی) له پیش نهوه دا بووه، که بزانی خۆی
(خير البشر) ه و چاکترینی مهردومه.

تهفسیری سوورهتی مانیده (تفسیر سورة المائدة)

فهرمایشتهی خودای کهوهره :

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ ٦٧/٥

١٦٥٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (مَنْ حَدَّثَكَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَتَمَ شَيْئًا مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَقَدْ كَذَبَ وَاللَّهِ يَقُولُ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ (الآية). (الحديث ٤٦١٢ سبق طرفه في: ١٣٠٦ تـ جريد = ٣٢٣٤ = بقرطی/٣ - ٤٣٧) (٤١٢).

عائشہ (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: ہر کہسی قسہی وای بوکردی: کہگویہ موحمہمد (دروودی خودای لی بی) شتیکی حہشارداوہ لہو قورٹان و سوننہتہی کہ بہسرووش بوئی ہاتووہ، نہوہ بہراستی درؤ دہکات، چونکہ خودای گہورہ لہم نایہتہ پیرؤزدہا، فہرمان دہکات بہپیغہمبہر، نہوقورٹان ووہحیہی بوئی ہاتووہ راپیگہیہنکوہہرمشہی نہوہی لئدہکا، نہگہر بہ نہرکی خوئی ہمل نہستی لہم لایہنہوہ بہرپرسیارہ، کہ دہفہرموئی: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ (٦٧/٥). (تاج/٦ ز/٧ ل/١٥٨ ز/٨).

فہرمایشی خودای گہورہ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾ ٨٧/٥
١٦٥٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (كُنَّا نَغْزُو مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَيْسَ مَعَنَا نِسَاءٌ فَقُلْنَا: أَلَا نَخْتَصِمِي فَنَهَانَا عَنْ ذَلِكَ فَرَحَّصَ لَنَا بَعْدَ ذَلِكَ أَنْ تَتَزَوَّجَ الْمَرْأَةُ بِالثَّوْبِ ثُمَّ قَرَأَ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾. (الحديث ٤٦١٥ - طرفاه في: ٥٠٧١ - ٥٠٧٥) (٤١٣).

عہبدووللای کوری مہسعود (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: گہلیجاروادہبوو، لہخرمہتی پیغہمبہردا (دروودی خودای لی بی) دہچووین بو غہزا ؛ ژنمان لہکھل

(٤١٢) اخرجہ مسلم فی الایمان، باب: معنی قولہ تعالی ﴿ولقد راہ نزلة اخرى﴾، رقم: ١٧٧.

(٤١٣) اخرجہ مسلم فی النکاح، باب: نکاح المتعة وبيان انها ابيح ثم نسخ .. رقم: ١٤٠٤ .

خۆمان نەدمەبرد؛ جا بۆنەووی که لەم ڕوومووە توشی تاوان نەبین؛ عەرزى
 پێغەمبەرمان کرد ئەى پێغەمبەرى خودا! رێگەمان پابەدە خۆمان
 دەخەسێنین ئەویش ڕێگەى ئەووى پانەداين، بەلام لەوهدوا، پێغەمبەر (درووى
 خودى لى بى) ڕێگەى پێداين که بۆ ناچارى ژن سیغە بکهين؟، لەسەر جل و
 بەرگ و شتى تریش. ئینجا ئیبنوومەسعود بۆ پشستیانى ڕای خوێ، لەبارەى
 دروست بوونى ژن سیغەکردنەو، ئەم ئایەتەى خویندەووە که دەفەرموێ:
 ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْرِمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾ واتە : ئەى مۆسڵمانینە!
 لەیاسای خودای گەورە دەر مەچن، ئەوشتە پاک و خۆشانه، چ خۆراک بن، چ
 شتى تر، که خودا ڕەواى دیووە بۆتان و خوێ بۆى حەلال کردوون لەخۆتانەووە
 لەسەر خۆتانى حەرام مەکەن (...). (تاج/ ٦/ ل ١٣٧ فەرموودەى ژمارە: ١٠، ١١،
 زنجیرە: ٦ تەفسیری سوورەتى مائیدە+ بەرگی/ ٣/ ل ١٤٧ ز/ ٦٠/ ١، ٢، ٣، ٤- باسى
 سیغەکردن حەرامە + فیهى ئاسان بەرگی/ ٢/ ز ٢٩٨ لا پەرە : ٧٣٩- باسى
 سیغەکردن (نکاح المتعه) مارەبڕینی کاتى : ژنەینان بۆ ماوەیەکی دیاریکراو،
 وەك بۆ حەفتەى، یامانگى، یاسائى، یا دەسال یا کەمتر یان زیاتر بە مەرجێك
 ماوەکەى دیاری کرابێ).

فەرماشتى خۆای گەورە یە :

﴿ اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْانصَابُ وَالْازْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ
 فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ ٩٠/٥

١٦٥٧- وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): (الْازْلَامُ الْقِدَاحُ يُقْتَسَمُونَ بِهَا فِي
 الْأُمُورِ وَالْثُّصْبُ النَّصَابُ يَذْبَحُونَ عَلَيْهَا).

ئیبنووعەبباس (رمزى خوداى لى بى) دەفەرموێ : ئەزلام ئەو تەختە دارانە یە،
 کە دانەو فالیان پێ دەگرنەو، کى سێ تەختەى وەك یەك لە یەکیکیان
 نوسراو : بیکە، لەیەکی تریان نوسراو مەیکە، لەسییە میان هیچ

نه نووسراوه، جا كه سئ بيهوئ كارئ بكا، له سهر ئهم شيويه دانهيان پئده گرئتهوه دهيان خاته ناو كيسه يه كه موو دهست دمبا يه كيكيان به بي ته عين دمردهينا و كاري پئده كا نه گهر (بيكه) دمرچوو كار كه دهكا، نه گهر (مهيكه) دمرچوو نايكا، نه گهر خاليه كه دمرچوو كه هيچي لي نه نووسراوه دوو باره دهكا ته وه. ههروا دمه رموئ: نوسبيش ئهو په يكه ره بهردينانه يه، كه ئاژه ليان بو سهر دمپرن و دهيان بهرستن.

١٦٥٧ م - عن انس بن مالك (رضي الله عنه) ما كان لنا خمر غير فضيخكم هذا الذي تسمونه الفضيخ فاني لقايتم اسقي ابا طلحة وفلانا وفلانا اذ جاء رجل فقال وهل بلغكم الخبر؟ فقالوا: وما ذاك؟ قال: حرمت الخمر قالوا: اهرق هذه القلال يا انس قال: فما سألوا عنها ولا راجعوها بعد خبر الرجل). (الحديث: ٤٦١٧ - طرفه في: ٢٤٦٤ - ٤٦٢٠ - ٥٥٨٠ - ٥٥٨٢ - ٥٥٨٣ - ٥٥٨٤ - ٥٦٠٠ - ٥٦٢٢ - ٧٢٥٣) (٤١٤).

ئهنهس (رمزي خودي لي بن) ههرمووي: جاران مهی وبادهی ئیمه ته نیا ته و جوړه مهی وبادمه بوو، كه ئیوه ناوتان ناوه فهضیخ كه جوړه عمره مقیكه له بهر سیلهی خورما دروست دكرئت، جاجاریك وهستا بووم خهريك بووم بادهم دمدا به ئه بو ته لحه ی زړبابم و فیساره كهس و فیساره كهس، لهم كاته دا له ناكاو پیاویك هات گوتی: ئه رئ ههواله كه تان پئ نه گه پشته ووه؟ گوتیان كام ههوال؟ پیاوه كه ههرمووی: مهی هه دهغه كراوه واته ناره ق حهرام كراوه. ئیتر به بی چهن وچوون ولیكۆلینه وه په كسهر به منیان گوت: ئه ی ئهنهس انهم كوپه مه یانه برژینه، وه منیش هه موویانم رژاند.

پروونکردنهوه:

نهم فهرموودمیه وچه‌ند فهرموودمیه‌کی تری لهم بابته ته که له‌پیشه‌وه
 ږمت بوون، به‌لگه‌یه‌کی ږوشنی نه‌ومن که‌کار به‌هه‌والی‌تاکه‌که‌س ده‌کړیت که
 له‌شهرعا ناسراوه به‌عه‌مهل به‌خه‌به‌ری واحد. ږروانه: ژماره: ۲۸ ته‌جرید
 = ۴۰هغه‌تح = به‌رگی ال ۵۷-ژماره: ۲۵۲ت = ۳۹۹ف = به‌رگی ۱/ل ۲۶۲+ تاج/۶
 ز/۶ ل/۱۳۹ ف/۱۵، ۱۶، + فیهی ناسان به‌رگی سییه‌م ل/۸۲۳ ز/۳۲۹.

فهرمایشتی خودای که‌وره:

﴿ لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ ﴾ ۱۰۱/۵

(واته: نه‌ی موسلمانینه! ږرسیاری وا له‌پیغه‌مبه‌ری خوټان مه‌که‌ن
 که‌به‌دمرددتان نه‌خواو، له‌هه‌مان کاتا نه‌رگی سه‌رشانتان گرانتر بکات).
 ۱۶۵۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) خُطْبَةً مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ قَالَ: (لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا
 وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا قَالَ فَقَطَّى اصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجُوهُهُمْ
 لَهُمْ خَبِيرٌ فَقَالَ رَجُلٌ: مَنْ أَبِي؟ قَالَ: فَلَانَ فَتَزَلَّتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ
 إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ﴾ رَوَاهُ النَّصْرُ وَرَوْحُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ شُعْبَةَ. (الحديث
 ۴۶۲۱- اطرافه‌فی: ۹۳- ۵۴۰- ۷۴۹- ۶۳۶۲- ۶۴۶۸- ۶۴۸۶-
 ۷۰۸۹- ۷۰۹۰- ۷۰۹۱- ۷۲۹۴- ۷۲۹۵) (۴۱۵)

نه‌نه‌س (رمزی خودی لـ بی) فهرمووی: جاری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودی لـ بی)
 وتاریکی دا، هه‌رگیز وتاری وادلگیرو دل هه‌ژینم نه‌بیستوو، فهرمووی:
 (نه‌وه‌ی که‌من ده‌یزانم، نه‌گهر ئیوه ده‌تان زانی، که‌م پی ده‌که‌نین وزور
 ده‌گریان،) فهرمووی: جا یارانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو

(۴۱۵) اخرجه‌ مسلم فی الفضائل، باب: توقیره (صلی الله علیه وسلم) و ترك اكثر سؤاله .. رقم:

رمزای خوا له سهر له یارانۍ) پرووی خوځیان داپوښی و دایان له پرمه ی گریان،
پیاوړیک عهرزی کرد : نهی پیغهمبر څخه ! باوکی من کی یه؟ ههرمووی:
(فیساره کهسه) جا نه م نایه ته ی هاته خواره وه: ﴿لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ اِنْ تُبَدَّ
لَكُمْ تَسْؤُكُمْ﴾. (تاج/ ۶ ل/ ۱۴۱- ژماره: ۱۷، ۱۹) + (ریاض/ ۲ ز/ ۵۴ ژ: ۴۴۷/۲ ل/ ۳۳) .

پروونکړدنه وه:

نه م پیاوړه بویه نه م پرسپاره ی له پیغهمبر کرد، چونکه خه ټک به ناره و
تانه ی زوځیان لی ددها، به لام پیغهمبر (دروودی خودای لی بی) به دروی خسته وه و
ههرمووی تو کوری باوکی خوتی.

۱۶۵۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (كَانَ قَوْمٌ يَسْأَلُونَ رَسُولَ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتِهْزَاءً فَيَقُولُ الرَّجُلُ: (مَنْ أَبِي؟ وَيَقُولُ الرَّجُلُ تَضِلُّ
نَاقَتَهُ: اَيْنَ نَاقَتِي؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ
أَشْيَاءٍ اِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ﴾ حَتَّى فَرَعَ مِنْ الْآيَةِ كُلَّهَا). (الحديث ۶۲۲/۴) (۴۱۶).

ثيبنوعه بيباس (رمزای خودایان لی بی) ههرمووی: هه ندی کهس (بو گالته
پي کړدن و ته لفيسی) پرسپاريان له هه زړه ت (دروودی خودای لی بی) ده کرد: پياو
هه بوو دهیگوت : کی باوکه م؟ پياوی وا هه بوو کاتی وشتره که ی بزر ده بوو
دهیگوت : وشتره که م له کوئ یه؟ جا خودای که وره بو سهر زه نشتی نه مانه
نه م نایه ته ی به ته واوی ناره خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ
اِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ﴾. (تاج/ ۶ ل/ ۱۴۱).

تەفسیری سوورەتی ئەنعام (تفسیر سورۃ الانعام)

فەرماشتی خودای کەوڕە:

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ
ارْجُلِكُمْ﴾ ٦٥/٦

(واتە: ئەو موحەممەد! بۆھرموو: خودا دەتوانی سزا لەپراسەر تانەو، یا لە
ژێر پێتانەو و بنێری بۆتان).

١٦٦٠ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقُولُ: لَمَّا نَزَلَ عَلَى رَسُولِ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ
فَوْقِكُمْ﴾ قَالَ: ائْغُذْ بِوَجْهِكَ أَوْ مِنْ تَحْتِ اِرْجُلِكُمْ قَالَ: ائْغُذْ بِوَجْهِكَ فَلَمَّا نَزَلَتْ
أَوْ يَلْبَسْكُمْ شَيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضُكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ قَالَ هَاتَانِ أَهْوَنُ أَوْ أَيْسَرُ. (الحديث: ٤٦٢٨ -
طرفاه فی : ٧٣١٣ - ٧٤٠٦) (٤١٧).

جابر (ڕەزای خودای ئی بێ) گاتێ ئەم نایەتە هاتەخوارەو: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ
أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ﴾ تۆ ئەو خۆشەویست! پێیان بۆھرموو:
ھەر خودایە کە توانایە لەژوور سەر تانەو سزاتان بەسەردا ببارینی، وەک:
ھەوڕە بروسکەو تۆف و تەرزە و بەردەبارانی ئاسمانی و بۆمباو شتی تری
لەم بابەتە، لێرەدا ھەزرەت (دروودی خودای ئی بێ) ھەرمووی: (پەنا دەگرم بەزاتی
تۆ ئەو خودایە!) وە لەویدا کە دەفەرموی: ﴿أَوْ مِنْ تَحْتِ اِرْجُلِكُمْ﴾ یاخود
ئازارو سزاتان بۆ بنێری لە ژێر پێتانەو، وەک بۆرکان و بومەلەرزە و لوغم
و مین و مارو دوویشک و شتی تری وا.

پێغەمبەر (دروودی خودای ئی بێ) ھەرموویەو: (پەنا دەگرم بەزاتی تۆ لە
شتی وا) وە لەویدا کە نایەتە کە دەفەرموی: ﴿أَوْ يَلْبَسْكُمْ شَيْعًا وَيَذِيقَ

بَعْضُكُمْ بِأَسَافٍ بَعْضُكُمْ ٦/٦٥. یاخود دەستە دەستەو تاقمە تاقمەو تیکەل وپیکەل و حیاچیا تان بکاو تیکتان بەربداتن لەیەگتری، وەك ئیستای عیراق، هەركامتان چەقۆ لەوی تەرتان بسوئ، تالای دووبەرەکی و خۆخوری و خۆ خۆی لە دەستی یەگەر بچێژن، وەك ئیستای کوردەکان لەبەشی ئازادی کوردستان دا. لێرەدا حەزەرت فەرمووی: (هەرچۆنێ بێ ئەمەیان سووگەرە) یافەر مووی: (بەهەر حال ئەمەیان ئاسانترە). (تاج/ ٦ ل/ ١٥٢ ژمارە: ٢/ ز/ ٧- سوورەتی ئەنعام).

فەرماشتی خودای گەرە:

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبْهَدَاهُمْ﴾ ٦/٩٠

١٦٦١- عن ابن عباس رضي الله عنهما: أتت سئل أفي (ص) سَجْدَةٌ؟ فَقَالَ: نَعَمْ ثُمَّ تَلَا ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿فَبْهَدَاهُمْ﴾ ثُمَّ قَالَ: بُيُوكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِمَّنْ أَمَرَ أَنْ يَقْتَدِيَ بِهِمْ (الْحَدِيثُ ٤٦٣٢- اطرافه في: ٣٤٢١- ٤٨٠٦- ٤٨٠٧)

پرسیار کرا لە ئیبنوعەبباس (رمزای خۆبایان لێ بێ) ئایا لە سوورەتی (صاد)دا سووجەدی تیلانەت هەیە، کەبە کوردی پێی دەگوترێ: کورنۆشی قورئان خوێندن؟ فەرمووی: بەئێ هەیە. لەوێدا کە دەفەر مووی: ﴿...فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ ص/ ٢٨- ٢٩- ئەوجا بوو پشتیوانی فەتواگەیی خۆی ئەم حەوت ئایەتەیی خوێندەو، کە لەئایەتی هەشتاو چوارەو دەست پێدەکات کە بە: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ دەست پادەکات وە بەئایەتی نەو دەست لە سوورەتی ئەنعام، کۆتاییان دای، کەبەمە دەست پێ دەکا: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبْهَدَاهُمْ﴾.

لەپاشا ئیبنوعەبباس فەرمووی: (دەوی حەزەرتی موحەممەدیش کە پیغەمبەری ئێوەیە، یەگێکە لەو کەسانەی کە فەرمانیان پێکراوە کە

په پړه‌وی نه‌و پښه‌مېره به‌پړزانه بکا، که‌یه‌کښکیان حه‌زرتی داووده (علیهم الصلاه و السلام). (تاج/٦ ل/١٥٨ ژماره: ٧).

په‌ونکرده‌وه:

به‌پښی نایه‌ته‌که‌ی سوورته‌ی صاد، چه‌سپاوه که‌حزرتی داوود کوړنوشی بر دووه، وه به پښی نایه‌ته‌کانی سوورته‌ی نه‌نعمیش ه‌رمان به پښه‌مېره (دروودی خودای لږ بڼ) کراوه که په‌پړه‌وی حه‌زرتی داوود بکا، که‌واته: سوجدی تیلاوت له‌م شوینه‌دا سوونته‌ی پښه‌مېره، نه‌وه‌یشی که‌سونته‌ی بڼی بڼی پښه‌مېره وه‌و‌دای په‌پړه‌وی ه‌بڼی، بڼی نوممه‌تیشی سونته‌ی، نه‌مه‌یش له‌سره نه‌وبنه‌مایه‌یه (که‌شهرعی دینه‌کانی پښی نی‌مه، که‌له‌شهرعی نی‌مه‌دا به‌چاک و خراب، باسی نه‌کراوی دروسته په‌پړه‌وی لږ بکری).

ه‌رمایشی خودای که‌وره:

﴿وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ ١٥١/٦

(واته: نه‌ی موسلمانان به‌هیچ شی‌وه‌یه‌ک نزیکی نیش وکاری شهرم و ناو‌مری حه‌یابه‌ر مه‌که‌ون، چ به‌ناشکرا، چ به‌نه‌ینی)

١٦٦٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: نَعَمْ وَرَفَعَهُ قَالَ: لَا أَحَدٌ غَيْرُ مِنَ اللَّهِ فَلِذَلِكَ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا أَحَدٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ الْمَدْحَةُ مِنَ اللَّهِ فَلِذَلِكَ مَدَحَ نَفْسَهُ. (الحديث ٤٦٣٤- اطرافه فی: ٥٢٢٠- ٦٣٧- ٧٤٠٣) (٤١٨).

عبدالولای کوړی مه‌سعود (رمزای خودایان لږ بڼ) ه‌رمووی: پښه‌مېره (دروودی خودای لږ بڼ) ه‌رمووی: (که‌س وه‌ک خودا به‌ته‌نگه‌وه نی‌یه‌و، له‌سره نار‌ه‌وایی

دھمار نایگری وھہ ٹناداتی، وہ ھەرلهبەر ئه وهیه کهههرچی نهشاوناړه وایی
حهرامی کردووه، ئیتر چ بهناشکرا بئیو، چ نهیئی و شاراوہی، وکهسیش
وهک خودا ودهسپی جوان ومهتھی پیخووش نییه، ھەرلهبەر ئه وهیه کهخودا
ودهسف وستایشی خوئی کردووه).

تهفسیری سووره تی نهعرف (تفسیر سورة الاعراف)

فهرمایشتی خودای گهوره:

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ ۱۹۹/۷.
۱۶۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ أَمَرَ اللَّهُ نَبِيَّهُ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَأْخُذَ الْعَفْوَ مِنْ اخْتِلَاقِ النَّاسِ. (الحدیث ۴۶۴۴- طرافه فی:
۴۶۴۳) (۴۱۹).

عهبدوللای کوری زوبهیر (رمزی خودایان لی بی) فهرمووی: بهپئی نایهتی:
﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ﴾ خودای گهوره فهرمانی کردووه به موحه ممدی
پیغه مبهری خوئی (دروودی خودی لی بی) کهئهووی بیئهرک وئاسان وخووش وباشه
لهرمفتارو خووی مهردووم، ودری بگریوقه بوئی بکاو چاوپووشی یان لی بکاو،
په لپی رمفتارو خووی زور گرانیان لی نهگری).

تهفسیری سووره تی نه انفال (تفسیر سورة الانفال)

فهرمایشتی خودای گهوره:

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ ۳۹/۸

۱۶۶۴- عن ابنِ عمرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) اِنَّهُ قِيلَ لَهُ: كَيْفَ تَرَى فِي قِتَالِ الْفِتْنَةِ؟ فَقَالَ: وَهَلْ تَذَرِي مَا الْفِتْنَةُ؟ كَانَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقَاتِلُ الْمُشْرِكِينَ وَكَانَ الدُّخُولُ عَلَيْهِمْ فِتْنَةً وَلَيْسَ كَقِتَالِكُمْ عَلَى الْمُلْكِ. (الحديث ۴۶۵۱- اطرافه فی: ۳۱۳۰- ۳۶۹۸- ۳۷۰۴- ۴۰۶۶- ۴۵۱۳- ۴۵۱۴- ۴۶۵۰- ۷۰۹۵).

ثیبنو عومەر (رمزی خودایان لئ بئ) فہرمووی: لہ من پرسیار کرا : پات چییہ سہبارمت بہ شہری ناژاوہ، کہ لہم نایہ تہدا باسی لی وہکراوہ: (شہریان لہ گہل بکہن ہتا ناژاوہ پونہدات؟). ثیبنو عومہ ریش (رمزی خودایان لئ بئ) فہرمووی: جا تو دمزانی مہ بہ ست لہ کوشتاری ناژاوہ لہم نایہ تہدا چییہ؟ جاران پیغہ مہری خودا (درووی خودی لئ بئ) ناچار دمبوو شہر لہ گہل ہاوبہش پیداکہراندہ بکا، چوون بو ناویان ناژاومبوو، یادہیان کوشتی، یا ئەشکەنجەیان دەدای، وەک ئەم کوشت و بڕەوی ئیستای ئیوہ نییە، کہ بو شہرہ کورسی و پاشایہ تیہ!).

تەفسیری سوورەتی بەرائەت، سوورەتی تەوہەیشی پێ دەکوئری تفسیر سورة براءة (التوبة)

فہرمایشتی خودای گہورہ:

﴿وَآخِرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ۱۰۲ / ۹

(واتە: کەسانیکێ تریش هەن، ئەوانیش لەنیوون و موسلمانان، بەلام توشی تاوان و گوناھ بوون، تەنانەت خۆیشیان پێ لەو دەمنین، بەلام لەگەڵ ئەوێش دا، رابووردویەکی باش و پەڕیزێکی پاکیان ھەیە. واتە: کردەوی چاک و کردەوی خراپیان ھەیە و، لەھەردوولا تێیان گوشیو، جائەمانەو مانەندی

نُه مانه هیوا وایه که خودا ته و بهو په شیمانیاں لى گىرا بکا، چونکه به پراستی تا تو بلئى له راده به دمر خودا تاوان به خش ومیهره بانه).

۱۶۶۵- عن سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَنَا: (إِنِّي اللَّيْلَةَ آتِيَانِ فَأَبْتَغَانِي فَأَلْتَهِيََا بِي إِلَى مَدِينَةِ مَبْنِيَّةٍ بَلَسِنْ ذَهَبٍ وَلَكِنْ فِضَّةٍ فَتَلَقَانَا رَجَالٌ: شَطَرٌ مِنْ خَلْقِهِمْ كَأَحْسَنِ مَا آتَى رَأَى، وَشَطَرٌ كَأَفْجَحَ مَا آتَى رَأَى، قَالَا لَهُمْ: اذْهَبُوا فَقَعُوا فِي ذَلِكَ النَّهْرِ فَوَقَعُوا فِيهِ ثُمَّ رَجَعُوا إِلَيْنَا قَدْ ذَهَبَ ذَلِكَ السُّوءُ عَنْهُمْ فَصَارُوا فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ قَالَا لِي: هَذِهِ جَنَّةُ عَدْنٍ وَهَذَاكَ مَنْزِلُكَ قَالَا: أَمَّا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَانُوا شَطَرٌ مِنْهُمْ حَسَنٌ وَشَطَرٌ مِنْهُمْ قَبِيحٌ فَأَلْتَهُمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا تَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهُمْ). (الحديث ٤٦٧٤- طرفه فى: ٤٥٥ تجريد = ٨٤٥ فتح البارى = بترطى يه كهم لاثرة : ٤٣٢) (٤٢٠).

سه موورهى كورى جوندوب (رمزى خوداى لى بى) هه رمووى: (پيغه مبهه (دروودى خوداى لى بى) هه رمووى: نهم شهو دوو فريشته هاتن بؤلام، له خه وهه لىان ساندن، وبردميان له گهل خوياندا رويشتن هه تا گه يشينه شارى، دروست كرابوو، خشتيكي له زيپر بوو خشتيكي له زيو، پياوگه ليكمان توش بوون نيوهى له شيان تا بلانيت جوان بوو، نه ونيوه كهى تريان تابلانيت ناشيرين بوو، دوو فريشته كهى كه له گهل من بوون پييان گوتن : برؤن خوتان بخه نه ناو نه وچه مه وه، نه وانيش چوونه ناو چه مه كه وهو، له پاشا هاتنه وه بؤلاى نييمه، يهك دمنك چييه ناشيريني يه كه يان پيوه نه مابوو، وهتا بلئى جوان بوو بوون، گوتيان پيم : نهمه به هه شتى نييجارى (جهننه تولعه دن)ه، نا نه وهش جيگايى تويه، نهو پياوانهش كه نيوميان جوان ونيوميان ناشيرين بوو، نه وه بويه وابوون چونكه كارى باش وكارى خراپيان ناويته كردبوو، وهله كردارى چاك

وله کرداری خراب تییان گوشی بوو، به لّام له نه نجامدا خودا جاوېوشی
لئکرډن). (تاج/ل ۶/۲۰۹ ز/۱۰ - سوورمتی تهوبه ژ: ۱۷).

تهفسیری سوورمتی هوود (تفسیر سورة هود)

فه رمایشتی خودای گه وره:

﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾

(واته: وه بارهگا (عهرش)ی خودا له سهر ناوېوو)

۱۶۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ انْفِقْ انْفِقْ عَلَيْكَ وَقَالَ يَدُ اللَّهِ مَلَايَ لَا تَغِيضُهَا نَفْقَةً سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَقَالَ أَرَأَيْتُمْ مَا انْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِيضْ مَا فِي يَدِهِ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيَدِهِ الْمِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ. (الحديث ۴۶۸۴ - اطرافه فی: ۵۳۵۲ - ۷۴۱۱ - ۷۴۱۹ - ۷۴۹۶) (۴۲۱).

نه بوهورهیره (رمزای خودای لئ بئ) فه رمووی: خو شه ویست (دروودی خودای لئ بئ)

فه رمووی: (خودای بالادست وخواهن شکو، لهفه رمودمیهکی پاک وپیر وژدا
دغه رموی: نهی ناده میزاد! مال بهخت بکه، خیر زور بکه، تولا ت بؤده که مه وه،
توچاوت له بهنده گانی من بئ، منیش چاوی خیرم له تودمبئ) گوتی:
فه رمووشی: دهستی راستی خودا هه میسه پر وه سهر ریژ دهکا، خه زینه و
گه نجینهی خودا هه میسه پر وه له خیر و بیئر، نه وه تا وابه بهر چاوه وه و
هه مه دهه، شه وور وژ خودای گه وره، به دریژیی سال، لئی ده به خشی، نازو
به هره ده ریژی به سهر دروست گراوه گانیدا، رزق ور وژی تیرو ته سه لیان ددها،
به لّام هیچ کهم ناکا، خو بایش دمرانن نه وه تی خودا ناسمانه کان وزه مینه گانی
دروست کردو وه، چه ندهی به خشیوه ته وه، دیاره که زور زوری به خشیوه ته وه،
دهسا له گه ل نه وه شدا، خه زینه و گه نجینهی خودا، یهک تاقه دهنک چیه
که می نه کردو وه، وه وهک خو ی ماوه!).

فهرمووی: (وه له پېش دروست گردنی دروست کراوه گان دا، تهخت و باره گا) عه رش ی خدا له سهر ئاوبوو تهر ازوویش وا له دهسته که ی تریدا و به ئارمزووی خوئی تاوتووی پئی ده کاو، سهر به ره وژووړو سهر به ره و خواری پئ ده کا، له نگه ری دادپه روه ری پئی راده گری به پئی دانایی خوئی که له ئیمه په نهانه، رۆژی که سی زیاد ده کاو رۆژی که سیکی تر که م ده کات ئه م به رزه وه ده کاو ئه وی تر نه وی، ومهه روه ها) (تاج/ ٦ ز/ ٢٣ ل/ ٦٠ ز/ ٣).

پوونکر د نه وه:

ئهم جوړه فهرموودانه که می پیچی دهن، وشه و رسته و قسه گان، هه موو بهرهمزن، که به کار ده پئرن بؤ دروست کراوان مه به سستیکی تایبه تی زانراو وئاسایان هه یه، هه موو که سی به پئی مه دلوی زمانی خوئی تی ده گات، به لام کاتی به کار ده پئرن بؤ خودا، وئاکه یان ته و او ده گوردریت، وه گه لیک جار له کاتی و مرگپران و ته رجه مه دا هه لای گه و ره گه و ره یان تی ده که وی، به لام کورت و پوخت: ئیمه دمزانین که خودایه که و نابی به دوو، خودایه کی بیچوونه و له رهنگی نییه، وه ئهم جوړه وشه و رسته و اتای تایبه تی شیاوی خو یان هه یه، که بگونجین له گه ل خودا دا).

فهرمایستی خودای که و ره:

﴿وَكَذَلِكَ اخذ ربك اذا اخذ القرى وهي ظالمة ان اخذ اليم

شديد﴾ ١٠٢/١١

١٦٦٧- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (إِنَّ اللَّهَ لَيَمْلِكُ لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ ﴿وَكَذَلِكَ أَخَذَ رَبُّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ يَمْسُ شَدِيدٌ﴾). (الحدیث ٤٦٨٦) (٤٢٢).

ئەبۇموسا (رەزىي خۇدەي لى بى) فەرەمۇوى: پەيغەمبەر (دروودى خۇدەي لى بى) فەرەمۇوى: (لەپاستىدا خۇدا مۆلەتى زۆردارو وستەم كاردەدات و، تاماودىيەك جەلەوى بۆشل دەكەت، ھەتابزانى دەگەرپىتەو ھە پان نا، لەوانەكانى رۆزگار پەندونامۆزگارى وەردەگرىيان نا، بەلام كەكاسە پىرپوو، ئەوسافورتى دەگرى، ئىتر قوتارى نابى لەچنگى وتۆلەى بەرودواى لى دەسىنى !).

ئىنجا پەيغەمبەر (دروودى خۇدەي لى بى) بۆ پىشتىوانى ئەم فەرەمۇودىيە، ئەم ئايەتەى خويندەو: ﴿كَذَلِكَ اخذ رَبُّكَ إِذَا اخذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ اخذَهُ إِلَيْمٌ شَدِيدٌ﴾ واتە: ئاودھا پاش مۆلەت وماودىيدان، خۇداى تۆ ئەى خۆشەويست ! سزى سەخت دەنىرىو، قارو خەشم و غەزەب دەگرى، لە خەلگى ئەو ولات و دىھاتانە كە زۆرو ستەم و ناھەقى و بى دادى و ناپەوايى لەناوياندا پەرمەدەسىنى و، دەلىلى گوندو شارەكان سەرچەم بوون بەلانە و خانەى زۆردارى وستەمكارى !

وھى لەمەكرى خۇدا ئەمىن مەبن، چۈنكە بەپراستى كاتى خۇداى تۆ قورتى زالم دەگرى، ئىشى پىدەگەيەنىو، بىرسى دەبىرى ! (رىچ صالحىن/ ۱/ ل ۱۹۵ - ژمارە: ۲۰۷ - بەرگى يەكەم + تاج/ ۶/ ل ۲۴۲ - ژمارە: ۴/ ز ۱۲ - سوورەتى ھوود).

تەفسىرى سوورەتى حجر (تەفسىر سۇرە الحجر)

فەرەمىشتى خۇداى كەورە:

﴿إِلَّا مَنْ اسْتَرْقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ﴾ ۱۸/۱۵

۱۶۶۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَنْبُلُغُ بِهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَضَى اللَّهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتْ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ كَالسَّنَسِلَةِ عَلَى صَفْوَانٍ، فَإِذَا فُزَّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: لِلَّذِي قَالَ الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرْقُوا السَّمْعَ وَمُسْتَرْقُوا السَّمْعَ هَكَذَا وَاحِدٌ

فَوْقَ آخَرَ فَرُبَّمَا أَذْرَكَ الشَّهَابُ الْمُسْتَمِعَ قَبْلَ أَنْ يَرْمِيَ بِهَا إِلَى صَاحِبِهِ فَيُخْرِقُهُ وَرُبَّمَا لَمْ يُذْرِكُهُ حَتَّى يَرْمِيَ بِهَا إِلَى الَّذِي يَلِيهِ إِلَى الَّذِي هُوَ اسْفَلَ مِنْهُ حَتَّى يُلْقَوْهَا إِلَى الْأَرْضِ فَتَلْقَى عَلَى فَمِ السَّاحِرِ فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةً كَذِبَةٍ فَيَصَدِّقُ فَيَقُولُونَ أَلَمْ يُخْبِرْنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا يَكُونُ كَذَا وَكَذَا فَوَجَدْنَاهُ حَقًّا؟ لِلْكَلِمَةِ الَّتِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ. (الحديث ٤٧٠١ - اطرافه فی: ٤٨٠٠ - ٧٤٨١).

نهبوهورمیره (رمزای خودای لئ بئ) فہرمووی: خوشہوویست (درویدی خودای لئ بئ) فہرمووی: (کاتی خودای گہورہ لہناسمان کاریکی بریارداو، فہرمایشتیکی فہرموو، فریشتہکان لہترسانا بال دہدن بہ یہکاو ملکہج دہکەن بو فہرمایشتہکەای خودا، دہنگی ئەو فہرمایشتہ وەک دہنگی زپو ہوپی زنجیر وایہ کە بہسەر تاویرا رایبکیشی نیتر فریشتہکان لہترسی خودا دہشەلەژین و دەتوھین، کاتی توژی ترسەکەیان دہنیشیتەوہ و دەزانن کەئەوہ نییہ کەئەوان لئی دہترسان، لہناو خویناندا بہیہکتری دہلین : پەرورەدگارتان چی فہرموو؟

فریشتہ گہورہو پایہ دارمکانیشیان (وہک جوبراٹیل ومیکائیل) دمفہرموون بہوانہی کەئەم پرسیارہ دہکەن : خودای پایہ بہرزو پایہ گہورہ وتاریکی راست ودروستی فہرموو، ئەمە ئەوہرسیارو وەلامہیہ کەخودای گہورہ لہقورئاندا لہم ئایەتہ دا باسی کردوہ، کە دمفہرموی: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ ٢٣/٣٤. واتە : تەکاکردن لای خودا سودی نییہ، مەگەر بۆکەسی کە خودا خوێ رێگەای تەکا کردنی بەدا، وەلەو ماومیہدا ترس وبیم وادایان دہگری، کەس سەر کەسی ناپرژئی، ھەتا توژی ترسەکەیان دمپویتەوہ، دہلین : خودای گہورہ چی فہرموو؟ دہلین : خودای پایہ بہرزو پایہ گہورہ وتاریکی راست و دروستی فہرموو).

جا وارپڏه ڪه وئ ٿو شهيتانانہی واگوئ ھل ڊھخن وگوئ ٺھسہی
فريشته ڪان ڊھگرن، ٺھو وتھيہی ڪھ خودا ھمروبووي ٺھدھمی فريشته ڪانی
دھبيستن و دھيفرپڻن و، ٺھم دھي گھيہنئ بھوہی ژڙر خوئ و، ٺھویش
دھيگھيہنئ بھشھيتانيڪي تر ٺھخوار خوئھوہ، ٺيتر ھھروا دھماو دھمی
پڏدھڪمن و ٺھم دھيدا بھوو ٺھو دھيدا بھم، ھھتا شھيتانيڪ ٺھھل و
مھرجيڪا دھيچپڻئ بھگوئي جادوگھريڪ ڊا، يا دھيخاتھ سھردھمی ڪولھناني و
ڪاھينئ، ٺھسھر زھوي، ٺھویش ٺھ گيرفاني خوئھوہ سھد درؤی تري پڙوہ
دھني.

جا بؤيہ خھلڪ باومر بھقسہی ڪولھناني و ڪاھين و جادووباز دھڪمن
ودھلڻن: ٺھوہ نھبوو ٺھ فيسارھ پڙووو ٺھ فيسارھ مانگا، ٺھو ھسھيہی بؤ
ڪردين وقسھڪھشي راست دھرچوو، ھؤی باومر پڙ ڪردنھڪھ ٺھو تاقھ وشھ
راستھيہ، ڪھ شھيتانھ ڪان ٺھ ٺاسمان ٺھفريشته ڪانين بيستووہ وبھم شيؤميہ
گھيانددويانھ بھجادوو گھرو ڪاھين و ڪولھنانييھ ڪان). (تاج/ ٧/ ز- ١٧-
سوورھتي سھبھء. ل/ ١٠٥/ ف- ٢. بپروانھ : بھرگی چوارھم، تاج، ل/ ٢٣٥/ ز- ٧٩-
باسی ڪاھينئو ڪولھناني ودانھ گرنھوہ. ٺاڪؤتايی) + (بپروانھ : رياض
صالحين/ بھرگی چوارھم زنجيرھ/ ٣٠٣ ل/ ١٢٢١- ھھتادوايی).

تھفسيري سوورھتي تھحل (تفسير سورة النحل)

فھرمایشتي خودای ڪھورھ:

﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ﴾ ٧٠/١٦

١٦٦٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَدْعُو أَغُوذَ بَكٍ مِنَ الْبُخْلِ وَالْكَسَلِ وَأَرْدَلِ الْعُمُرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الدَّجَالِ وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ. (الحديث ٤٧٠٧).

ئەنەس (رمزى خودای لى بى) فەرمووى: ھەمیشە پىغەمبەر (دروودى خودای لى بى) ئەم نزاىەى دەکرد : (اعوذ بك من البخل والكسل و ارذل العمر، وعذاب القبر، وفتنه الدجال وفتنه الحياو المات) خودايە! پەنادهگرم بەزاتى تو لەپژدى وچرووكى و لە تەممەلى و تەومزەلى لەتەمەنى كەسىفى و كەفتەكارى و لەعەزابى قەبرو سزای گوێ و لەفیتەو ئازاودو فەرتەنەى جەجال و، لەپشيووى ئازاودى ژيان و مردن)، (تاج/ ٦ ل/ ٢٦٢ ز/ ١٧- سوورەتى نەحل) + (تاج/ ٩ ز/ ٧١ ل/ ٢٠٨ ژمارە/ ٤) + (رياض صالحين/ ٣ ل/ ١٠٢١ ز/ ٢٤٤ ژمارە/ ١٤- ١٦ - نامەى زىكر و يادى خودای گەورە).

سوورەتى بەنى ئيسرائيل كەناودارە بەسوورەتى ئيسرا سورة بني اسرائيل (الاسراء)

١٦٧٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِلَحْمٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الدِّرَاعُ وَكَانَتْ تُغْفِيهِ فَتَهَشَّ مِنْهَا نَهْشَةً ثُمَّ قَالَ: (وَأَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهَلْ تَذَرُونَ مِنِّي ذَلِكَ؟ يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ يُسْمِعُهُمُ الدَّاعِيَ وَيَنْقُلُهُمُ الْبَصَرُ وَتَذَرُوا الشَّمْسُ فَيَنْلُغُ النَّاسُ مِنَ النِّعَمِ وَالْكَرْبِ مَا لَا يَطِيقُونَ وَلَا يَحْتَمِلُونَ فَيَقُولُ النَّاسُ: أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ؟ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ عَلَيْكُمْ بَادِمٌ فَيَأْتُونَ أَدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقُولُونَ لَهُ: أَلَيْتَ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ يَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغَنَا؟ فَيَقُولُ أَدَمُ إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَاللَّهُ قَدْ لَهَّأَنِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُهُ نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ.

فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ إِنَّكَ أَلَيْتَ أَوَّلَ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ وَقَدْ سَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ

وَاللّٰهُ قَدْ كَانَتْ لِيْ دَعْوَةٌ دَعَوْتُهَا عَلَىٰ قَوْمِيْ نَفْسِيْ نَفْسِيْ اَذْهَبُوا اِلَىٰ غَيْرِيْ
اَذْهَبُوا اِلَىٰ اِبْرَاهِيْمَ فَيَاثُوْنَ اِبْرَاهِيْمَ فَيَقُوْلُوْنَ يَا اِبْرَاهِيْمُ اِنَّكَ لَبِئْسَ اللّٰهُ وَخَلِيْلُهُ مِنْ اَهْلِ
الْاَرْضِ اَشْفَعْ لَنَا اِلَىٰ رَبِّكَ اَلَا تَرَىٰ اِلَىٰ مَا نَحْنُ فِيْهِ؟ فَيَقُوْلُ: لَّهْمُ اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ
الْيَوْمَ غَضِبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَاِنِّيْ قَدْ كُنْتُ كَذِبْتُ ثَلَاثَ
كَذَبَاتٍ فَذَكَرْهُمْ اَبُو حَيَّانٍ فِي الْحَدِيْثِ نَفْسِيْ نَفْسِيْ اَذْهَبُوا اِلَىٰ غَيْرِيْ
اَذْهَبُوا اِلَىٰ مُوسَىٰ فَيَاثُوْنَ مُوسَىٰ فَيَقُوْلُوْنَ: يَا مُوسَىٰ اِنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ فَصَلِّكَ اللّٰهُ
بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلاَمِهِ عَلَى النَّاسِ اَشْفَعْ لَنَا اِلَىٰ رَبِّكَ اَلَا تَرَىٰ اِلَىٰ مَا نَحْنُ فِيْهِ؟ فَيَقُوْلُ:
اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَاِنِّيْ قَدْ
قَتَلْتُ نَفْسًا لَّمْ اُمْرَ بِقَتْلِهَا نَفْسِيْ نَفْسِيْ اَذْهَبُوا اِلَىٰ غَيْرِيْ اَذْهَبُوا اِلَىٰ عِيْسَى
ابْنِ مَرْيَمَ.

فَيَاثُوْنَ عِيْسَى فَيَقُوْلُوْنَ يَا عِيْسَى اِنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهُ الْقَاهَا اِلَىٰ مَرْيَمَ
وَرُوْحٌ مِنْهُ وَكَلِمَتُ النَّاسِ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا اَشْفَعْ لَنَا اِلَىٰ رَبِّكَ اَلَا تَرَىٰ اِلَىٰ مَا نَحْنُ
فِيْهِ فَيَقُوْلُ عِيْسَى اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ قَطُّ وَلَنْ
يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ ذُلًّا نَفْسِيْ نَفْسِيْ اَذْهَبُوا اِلَىٰ غَيْرِيْ اَذْهَبُوا اِلَىٰ
مُحَمَّدٍ فَيَاثُوْنَ مُحَمَّدًا فَيَقُوْلُوْنَ: يَا مُحَمَّدُ اِنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَخَاتِمُ الْاَنْبِيَاءِ وَقَدْ غَفَرَ
اللّٰهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ اَشْفَعْ لَنَا اِلَىٰ رَبِّكَ اَلَا تَرَىٰ اِلَىٰ مَا نَحْنُ فِيْهِ؟

فَانْطَلِقْ فَاتِي تَحْتَ الْعَرْشِ فَاقْعُ سَاجِدًا لِرَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلَيَّ مِنْ
مَحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَيَّ اَحَدٌ قَبْلِيْ ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ
رَاسَكَ سَلِّ تَعْطِطْ وَاشْفَعْ تُشْفَعْ فَارْفَعْ رَاسِيْ فَاَقُوْلُ: اُمِّي يَا رَبُّ اُمِّي يَا رَبُّ اُمِّي
يَا رَبُّ فَيَقَالُ: يَا مُحَمَّدُ اَدْخُلْ مِنْ اُمَّتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَابِ الْاَيْمَنِ مِنْ
ابْوَابِ الْجَنَّةِ وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فَيَمَّا سِوَىٰ ذٰلِكَ مِنَ الْاَبْوَابِ ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي
نَفْسِيْ بِيَدِهِ اِنَّ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيْعِ الْجَنَّةِ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَحَمِيْرَ اَوْ كَمَا
بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى. (الحديث ٤٧١٢ - طرافاه في: ٣٣٤٠ - ٣٣٦١) (٤٢٣).

ئەبۇھورەيرە (رەزىي خۇدەي لى بىن) ۋەرموۋى: پۇژىك مەرگەي گۆشتىن
 بۇيىغەمبەر ھىنا پىغەمبەر (دروۋى خۇدەي لى بىن) ھەزى لەگۆشتى دەست بوو
 لەبەر ئەو دەستىكىيان بۇدانا، قەپاللىكى ئى گرت ۋەرموۋى: (لەدوارپۇزدا،
 لەقىمەت دا خۇم گەورە سەرومى بەرەي ئادەمىزادەم، ئايادەزانن ئەو بۇ؟
 لەپۇژى دوارپۇزدا خودا پىشىنان وپاشىنانى مەردووم، لەيەك دەشتى تەختى
 پان وپەرىندا كۆدەكەتەو، بانگكەرى بانگيان بكا، ھەمويان گۆپيان لىيەتى
 ۋەدەنگى يەك كەس بەگۆپى ھەمويان دەگات، كەسكىش تەماشايان بكا^(٤٢٤)
 ھەمويان دەپىنى، خۇريان ئى نىزىك دەپىتەو تەواو تەواو تىنى ھەتاو كە
 زۇريان بۇ دىنى، (بىر: تاج/۱۰- ۳۶۴ ز- ۱۲۰ ژمارە: ۳) + (تاج/۶ ل/۸ ز/۳
 ژمارە: ۳) مەردووم دەكەنە خەم و پەژارە وتەنگانەيەكى واو، نە وزەيان
 لەبەردا دەپىنى ۋەنە بەرگەي ئەو دەگەن، لەناو خۇيان بەيەكترى دەللىن :
 ئايا خۇدەبىنن لەج تەنگانەيەك داپن، ئادەي بەلگو كەسكىك بدۇزىنەو لەلاي
 خۇدای پەرومردگار تىكامان بۇ بىكات، لەم سەخلەتى يە پزگارمان بىكات.

دەللىن : بابچىن بۇ خىزمەت باوۋە ئادەم، دەچنە خىزمەتى (سەلى خۇي نا با)
 پىي دەللىن : ئەي ئادەم تۇ باۋكى ھەموو بەرەي ئادەمىزادى، خودا بەدەستى
 خۇي دروستىكردوۋى، لەگيانى خۇي كىردوۋە بەبەرتا، ۋەرمانى
 بەفرىشتەكان كىرد، كورنوشيان بۇ بىردىت، كەوابو تۇ لەلاي خودا خاتىرت
 ھەيە، لەبەر ئەو لەخىزمەت خودا تىكامان بۇ بىكە، ئايانابىنى كەچىمان
 بەسەر ھاتوۋە، سەپىرناكەي كەتوۋشى چ پۇژىكى پەش بوۋىن، ؟ ئادەم (سەلى
 خۇي نا با) دەۋەرموۋى : ئەمىر پەرومردگارم پەيلىكى ئەوتۇي گىرتوۋە، نە
 لەمەوبەرو نە لەمەودوا، نەپقى واى ھەئساوۋە، نەپقى واى ھەئدەستى، كاتى
 خۇي خودا قەدەغەي لىكردم كە لەو درەختە نەخۇم، بەلام مەن بە گۆپم

نەکردو بئى فەرمانى ئەوم کرد، من بەتەنیا خەمى خۆمەو بەس (نەفسى، نەفسى، نەفسى = خۆم، خۆم، خۆم ھەقم بەسەر کەسى تەرەو نىيە) بچنەلای کەسێكى تر: برۆنە خزمەتى نووح (بروانە : تاج/ ١/ ز/ ٦/ ژ/ ٣/ ل/ ٣٨).

ئەوجا دەچنە خزمەتى نووح پێغەمبەر و عەرزی دەکەن : ئەى نووح ! تۆ يەكەم پێغەمبەرى رەوانە کراوى خودای بۆسەر خەلکی سەر پرووی زەوى، خودا لەقورئاندا ناوى ناوێت بەندەى سوپاس گوزار، وەك دەفەرموئ: ﴿ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴾ ئیسرا - ٣/ ١٧. کەواتە: لەبەر ئەوە لەخزمەت پەرۆمردگارتا تکامان بۆ بکە، خۆ دەبینى حالمان چەن پەريشان و پەشیو و چیمان بەسەردا ھاتوو؟ نووحیش پێیان دەفەرموئ: ئەمپۆ پەرۆمردگارم پێكى سەختى واى ھەئساو، نە لەمەو بەرو نە لەمەودوا، نەرقى واى ھەئساو، نەرقى واى ھەئدەستى، وەكى تریش من خودا نزیەكى گیرابووى پێ خەلات کردم، بەلام لە جیھاندا ئەونزایەمم لەگەلەكەى خۆم کرد ئیتر پرووی ئەو دەم نەماو: (نەفسى، نەفسى، نەفسى = خۆم، خۆم، خۆم) بچن بۆخزمەتى ئیبراھیم (سەلامى خۆى لى بى) دەچنە خزمەتى ئەویش دەلێن : ئەى ئیبراھیم ! تۆ ھەم پێغەمبەرى خوداییت و ھەم خەلیلوللای، واتە : لەخەلکی سەر پرووی زەوى تەنھا تۆى ھەئبزاردوو و کردوویتی بەدۆستى ئازیزی خۆى، لەخزمەت خودای پەرۆمردگارتا تکامان بۆبکە، خۆ دەبینیت کەچۆن تووشى ئەم ھەمکە خەم و ناخۆشى یە بووین، سا بەشکوو بەزەوى پێتەو پیاماندا ولەم تەنگانەى سەر فەرازان بفرەموئ، دەفەرموئ : ئەمپۆ پەرۆمردگارم پێكى تەواوى ھەئساو وەبۆ عوزر خواپى، باسى درۆکانى خۆى دەکات کەبریتىن لە سى درۆ، کە ئەبوحەبیان، کە ئەو راویيەى ئەم فەرموودەى لەئەبوزورعەو دەگێریتەو..

کە ئەم سى شتەن : ﴿ ائى سقیم ﴾ : من نەخۆشم، ﴿ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ ﴾ : من نەم کردوو گەورەى بتەکان کردوویتی، (ئەھا اخى) سارا خوشکە ژنە نى،

- ئەوجا ئیبراھیمیش دەفەرموئ : نفسی، نفسی، نفسی خەمی خۆمەو بەس سئجار وا دەفەرموئ: بپرۆن بۆلای کەسیکیتر بچن بۆ خزمەتی مووسا پیغەمبەر (سەلامی خوی لئ بئ) دەلئین : ئەی مووسا ! تۆ فرستادە ی نازداری یەزدانی پاک، خودا بەپەیام و نامەو گفتوگۆ لەگەڵتا باوی تۆی داوہ بەسەر ھەموو مەردووم دا، دە ی لەخزمەت خودادا تکامان بۆیکە، خۆ خۆت چاوت لەحالمەنە کە توشی چ گۆبەندیک بووین، پییان دەفەرموئ: ئەوہ راستەو وەک دەلئین ھەمووی وایە بەلام ئەمپۆ تکای وا گەورەو گشتی بەھەموو کەس ناکرئ، چونکە ئەمپۆ خودا رقیکی وەھای ھەئساوہ، سەرە پای ئەوہیش، من کاتی خۆی پیاوێکم لەخۆمەوہ کوشت، خودا فەرمانی پیم نەکردبوو کەبیکوژم، ئاوا عوزر خوایی دەکاو دەفەرموئ: نەفسی، نەفسی، نەفسی، من تەنھا مشووری خۆم دەخۆم و سئجار ئەمە دەفەرموئ. بپرۆن بۆلای کەسیکی تر، بپرۆن بۆخزمەتی عیسا (سەلامی خوی لئ بئ)! دەچن عەرزیدەکەن : ئەی عیسا! تۆ ھەم پیغەمبەر ی خودای، ھەم بەساوایی لەبیشکەدا قسەو گفتوگۆت لەگەڵ مەردووم دا دەکرد، ھەم ئەو وشە پیرۆزە یەزدانییە کەخودا بۆخۆی گەیانندی بەمەریەمی دایکی تۆ، ھەم گیانیکی پاک ی لەلایەنی خوداوہ، تۆ لەلای خودا گەلئ بەرپیزی، کەواوو ئادە ی بفرموو لەخزمەت خودای خۆتا تکامان بۆ بکە و لەم سەخڵە تییە رزگارمان بکە، خۆخۆت چاوت لەبارودۆخمانە کەچیمان بەسەرھاتووہ، دەفەرموئ: ئەمپۆ پەرورەدگارم رقیکی گەورە ی وای ھەئساوہ، نەفسی، نەفسی، نەفسی = خۆم، خۆم، خۆم، بپرۆن بۆلای کەسیکی تر بپرۆن بۆ خزمەت موحەممەد (دروودی خودای لئ بئ) وەعیسا (سەلامی خوی لئ بئ) باسی گوناھ ی خۆی ناکات، وەک پیغەمبەرەکانی تر باسی گوناھ ی خۆیان دەکەن.

جا ئەوجا دین بۆ لای من، دەلئین : ئەی موحەممەد! تۆ خاوەنی گەلئ بەھرە ی گەورە گەورە وەک ئەوہ ی پیغەمبەر ی خودای، دوا ھینەری پیغەمبەرانی و، دوا پیغەمبەری، خودا لەگوناھ ی بەرو دوات خۆش بووہ،

کهواته: بفرموو تکاو شفاعهتمان بۆ بکه له لای خودای خۆت خۆ خۆت دهبینیت کهواين له ج گۆبه نديکدا ئيتړ منيش دمرده چم وخۆم دهگه يهنمه ژيړ تهخت وباره گای خوداو، لهوئ کړنوشيکی دوورو دريژي پرله ستايشی جوان ده بهم بۆخودای خۆم، خودازمينم دهکاته وه، جوړه ستايشيکی زۆر ناياب وسوپاسيکی جوان جوانی خۆيم فيړ دهکات و دهپخاته ناو دلّمه وه، که له وه بهر فيړی کهسی تری نه کرد بي، له پاش دا دمه فرموئ: ئه ی موحه ممه! سهرت هه لږه، داوا بکه ههر چی داوا دهکای دهی دم بهتۆ، تکا بکه ههر تکايه بکه ی، گهورمبي يان بچوک گيرای دهکمم..

ئيتړ منيش سهرم بهرزموه دهکمم وده ئيم: ئه ی خودايه! بهزميت بهگه لی مندا بيته وه، چهند جار يک وا ده ئيم، جا دهگوتری: ئه ی موحه ممه! ئه وه حهفتاهزار کهسانه ی که ليپرسينه وميان له سهر نيه، لهگه لی خۆت، ئهوانه له دمرگاکانی لای راستی بههه شته وه ببهرمناو بههه شته وه، ئومه ته کهشت له هه موو دمرگاکانی تری بههه شتیش دا، بۆ چوونه ژورموه بۆناو بههه شت، هاوبهشی خه لکه که ی تریش بن، ئه و جا فهرمووی: (بهو کهسه ی که گیانی منی به دهسته، که دیاره خودای گهورميه، بهینی دوو لاشيپانه گانی دمرگاکانی بههه شت، بهقه دبهي نی مهککه و حيميهر دهبی. يافهرمووی: بهقه د مابهيني مهککه و بوسرا دهبی) (تاج/ ١٠/ ازنجیره/ ١٣٠ ژماره: ٨/ ٤٠٤) + (ژماره: ٧١١ تهجريد- بهرگی/ ٢/ ١٣٤/ ل).

فهرمايشتی خودای گهوره:

﴿عَسَىٰ اَنْ يَّبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ ٧٩/١٦

واته: ئه ی موحه ممه! هيوا وايه، که خودای پهرومردگاری تۆ پلهو پايه بهسهنده کهت پی خه لات بفرمووی). (پروانه: تاج/ ١/ ١٨١/ ل/ ٤٩١).

١٦٧١- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقُولُ إِنَّ النَّاسَ يَصْبِرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُنَا كُلِّ أُمَّةٍ تَتَّبِعُ لِنَبِيِّهَا يَقُولُونَ يَا فُلَانٌ اشْفَعْ يَا فُلَانٌ اشْفَعْ حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ إِلَى

التَّيْبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَلِكَ يَوْمَ يَنْعَثُهُ اللَّهُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ (الحديث ٤٧١٨ - طرافه فی: ٧١١ تجرید = ١٤٧٥ فتح = بترطی دووقم لائترة: ١٣٤).

ثیبنو عومهر (رمزی خودیان لی بی) فهرمووی: له پوژی دواړوژدا، مهردوم کو مهل کو مهل دمبن، هه موو نه ته و میه ک شوین پیغه مبهری خویان دهکهون، دهلین : نهی فیساره کهس! نادهی بفرموو : تکا بکه. نهی نهو فیساره کهس تکا بکه. هه تا بهر بهره تکاو تکاکاری له سهر پیغه مبهری (دروودی خودای لی بی) دهو سستی، نهو نهو پوژیه که خودای گه وره پیغه مبهری (دروودی خودای لی بی) دمهاته پایه بهرزو په سنده که (بر: تاج/ ١ ز/ ٦٣ - باسی: کهسی گوپی له بانگ بی چی باشه که بیکا ل/ ٢٣٠ ز/ ١ - ٢).

فهرمایشتی خودای که وره:

﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا﴾ ١١٠/١٧

١٦٧٢ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا﴾ قَالَ: نَزَلَتْ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُخْتَفٍ بِمَكَّةَ كَانَ إِذَا صَلَّى بِاصْحَابِهِ رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ فَإِذَا سَمِعَهُ الْمُشْرِكُونَ سَبُّوا الْقُرْآنَ وَمَنْ انْزَلَهُ وَمَنْ جَاءَ بِهِ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ﴾ أَيِ بِقِرَاءَتِكَ فَيَسْمَعُ الْمُشْرِكُونَ فَيَسُبُّوا الْقُرْآنَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا عَنْ اصْحَابِكَ فَلَا تُسْمِعُهُمْ وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا. (الحديث ٤٧٢٢ - طرافه فی: ٧٤٩٠ - ٧٥٢٥ - ٧٥٤٧) (٤٢٥).

عهدوئلای کوری عه عباس (رمزی خودیان لی بی) له باره ی رافه ی نه م نایه ته وه، لییان پرسى، که ده فرموى: ﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا﴾ ١١٠/١٧ که مانای وایه : له قورنن خویندنې ناونوژدا نه زور دهنګ بهرز بکه ره وه و نه زوریش نزم، له وه لا مدها فهرمووی: نه م نایه ته له کاتیکی وادا دابهزی، که

پیغهمبهر (درووی خودای لی بی) له مه که که له ترسی ناموسلماننه هاوبهش په یداکه ره کان خوئی دمهاردموه، خوئی دمرنه دهخست، پیغهمبهر (درووی خودای لی بی) دهستوری وابوو که بهرنویژی بو هاوړپکانی دمکرد له کاتی قورئان خویندن دا دمنگی بهرز دمکردموه، جا کاتی که هاوبهش په یداکه ره کان دمنگیان ده بیست جنیویان ددها به قورئان وبه وکه سهش که ناردویه تی وبه وکه سهش که هیناویه تی بوسهر زموی (واته: جنیویان به خوداو به قورئان وبه پیغهمبهر وبه جوهرمنیل ددها) ئیتر خودای مه زن هم نایه ته ی نارده خوارموه وفهرمووی: به پیغهمبهری خوئی: ﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ﴾ واته: به دمنگی زور بهرز له ناو نویژدا قورئان مه خوینه، تا کافرمان نه بییستن و جنیو نه دهن به قورئان، وه نه وندمش دمنگ نزم مه که رموه که هاوړپکانت نه بییستن وسهریان لی تیک بجیت، له شوین که وتنی تودا، له ناو نویژه که دا، به لکو به دمنگا بیخوینه که له ناو هندی هم دوو شیویه دابی، نه زور بهرزو نه زور کزو نزم. (تاج/ ٦ زنجیره/ ٨- باسی سوورمتی ئیسراء ژ: ٢٣)

ته فسیری سوورمتی که هف (تفسیر سورة الکف)

فهرمایشتی خودای که وره:

﴿اُولَٰئِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ﴾ ١٠٥/١٨
 ١٦٧٣- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ اِنَّهٗ لَيَاْتِي الرَّجُلُ الْعَظِيْمُ السَّمِيْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ وَقَالَ اَقْرَءُوا اِنْ شِئْتُمْ ﴿فَلَا تُقِيْمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾. (الحديث: ٤٧٢٩) (٤٢٦).

(٤٢٦) اخرجه مسلم في صفات المنافقين واحكامهم، كتاب: صفة القيامة والجنة والنار،

رقم: ٢٧٨٥ .

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دمهفرموی: پێغه مبه‌ر (دروودی خودای لێ بێ) دمهفرموی: له‌ رۆژی قیامه‌تدا پیاوی زل زی قه‌له‌و قه‌له‌و ده‌ی‌ن، له‌لای خودا سه‌نگی بالێ مێشوو له‌یه‌ك قورس نین، ومبه‌قه‌د تۆسقالێ ده‌گه‌ر وقه‌درو رێزیان بۆدانانرێ. فه‌رمووی: ئەم ئایه‌ته‌ بخوین، بۆپشتیوانی ئەم باسه‌ كه‌ دمهفرموی: ﴿فَلَا تُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا﴾ واتای ته‌واوی ئایه‌ته‌كه‌ : ئەوانه‌ كه‌سانێکی باباو مری ناموسلمانن، باو مریان به‌په‌رو مردگاری خوێان وبه‌رنامه‌ پیرۆزه‌كانیو به‌شادبوون به‌دیاری پیرۆزی نییه‌، له‌به‌ر ئەوه‌ كرده‌وه‌كانیان پوچه‌ل بۆته‌وه‌، ئەمانه‌ له‌رۆژی ژینه‌وه‌دا نرخ وده‌گه‌رو رێزدانانیین بۆیان. (تاج/ ٧/ ١٦/ ز/ ١).

ته‌فسیری سووره‌تی مه‌ریه‌م (تفسیر سووره‌ مریم)

١٦٧٤- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَنْشٍ امْلَحَ فَيُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ ثُمَّ يُنَادِي: يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ فَيَذْبَحُ ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُؤُلَاءِ فِي غَفْلَةٍ أَهْلُ الدُّنْيَا﴾ (الْحَدِيثُ ٤٧٣٠) (٤٢٧)

ئەبوسەعید (رەزای خودای لێ بێ) له‌پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ (دروودی خودای لێ بێ) دمهفرموی: له‌رۆژی قیامه‌ت دا مردن ده‌ی‌ن، له‌شیوه‌ی به‌رانێکی ته‌ودا، ده‌یه‌ی‌ن له‌سه‌ر شووره‌كه‌ی نیوانی به‌هه‌شت و دوزخ، كه‌پێی‌ده‌گوتری: ئەه‌راف رای ده‌گرن ئەوجا جارچی جاربه‌لا دماو به‌دمنگی به‌رزبانگ ده‌كا، ئەی خه‌لكی به‌هه‌شت! ئەی به‌هه‌شتیه‌كان! گوێ بگرن ئەوانیش گوێ قولاخ ده‌كه‌ن

ودمنوارن، جارچییه که دهلی ئایا ئەمە دمناسن؟ دەلێن بەلێ، ئەمە مردنە، هەموویان بەباشی چاویان لێیەتی، ئەنجا جارچییه که بانگ دەکات : ئەی دانیشتوانی دۆزمخ ! ئەی دۆزەخیه کان ! گوێبگرن، ئەوانیش هەموویان گوێ قولاخ دەکەن و دمنوارن بۆی، جارچییه که دهلی : ئایا ئەمە دمناسن؟ دەلێن : ئا، ئەمە مردنە، هەر کەسەشیان لەجای خۆیەوە بەباشی چاوی لەبەرانیەکیە، کە نمونەیه بۆ مردن، جا یەحیای کۆری زەکەریا بەرانیەکی پال دەخوا سەری دەبرێ.

ئەوجا جاپار كېيىش بانگەۋاز ھەل دېدا : ئەي خەلگى بەھەشت خۇشى
لەئىيۈە مۇدەتەن لىبى ئىتر مردن نەما، ھەتا ھەتايە لە بەھەشتا بە خۇشى
دەژىن، وئەي دۇزەخ نشىنەكان، قوپ بەبانى چاۋتان دەرگى ئومىدەتەن
لىداخرا، ئىتر مردن نەما، ھەتا ھەتايە ئەمە شوپىنتانە! جا ھەزەت (دروۋى
خۇداى لى بى) خويىندىيەۋە: ﴿وَأَنذَرُكُمْ يَوْمَ الْآسَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ
وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ۳۹/۱۹، واتە: ۋە ئەو كافرانە بىر تىپتە ھەپەشەي ئەو
پۇۋەدىيان لىبەكە كەپۇۋى داخ وخەفەت و ئاھ ۋەھناسەي سارد ھەلگىشانە، لەو
دەمە ناسك و ھەلۋىستە ئالۋز و شلۋەدا كە كار لەكار دەترازى و ئىش
ھەموۋى دىمىرپىتەۋە و خەلگى بەھەشت لەخەلگى دۇزەخ جوى دىمىرپىتەۋە،
بەپراستى ئەۋانە لەبى ئاگايىدا دەژىن و باۋىر (ناھىيەن) تاج/۷ ز/۲ ل/۱۹ ژ/۲-
سوۋرەتتى مەرىپەم).

تہفسیری سوورہتی نوور (تفسیر سورة النور)

فهرمایشتی خودای کهوره:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ٦/٢٤

١٦٧٥- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ غُوَيْمِرًا أَتَى عَاصِمَ بْنَ عَدِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) وَكَانَ سَيِّدَ بَنِي عَجْلَانَ فَقَالَ: (كَيْفَ تَقُولُونَ فِي رَجُلٍ وَجَدَ مَعَ أَمْرَاتِهِ رَجُلًا أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُوهُ أَمْ كَيْفَ يَصْنَعُ؟ سَلْ لِي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَأَتَى عَاصِمَ التَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَسَائِلَ فَسَأَلَهُ غُوَيْمِرٌ: فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَرِهَ الْمَسَائِلَ وَعَابَهَا.

قَالَ غُوَيْمِرٌ: وَاللَّهِ لَا أَتَّهِي حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَجَاءَ غُوَيْمِرٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجُلٌ وَجَدَ مَعَ أَمْرَاتِهِ رَجُلًا أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُوهُ أَمْ كَيْفَ يَصْنَعُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (قَدْ نَزَلَ اللَّهُ الْقُرْآنَ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ فَأَمْرُهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْمُلَاعَنَةِ بِمَا سَمَى اللَّهُ فِي كِتَابِهِ) فَلَاعَنَهَا ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ حَبَسْتَهَا فَقَدْ ظَلَمْتَهَا فَطَلَّقَهَا فَكَأَنْتَ سَتَّةٌ لِمَنْ كَانَ بَعْدَهُمَا فِي الْمَتَلَاعِنِينَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (انظُرُوا فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ اسْحَمَ اذْعَجَ الْعَيْنَيْنِ عَظِيمَ الْاِثْمَيْنِ خَذَلَجَ السَّاقَيْنِ فَلَا أَحْسِبُ غُوَيْمِرًا إِلَّا قَدْ كَذَبَ عَلَيْهَا فَجَاءَتْ بِهِ عَلَى الثَّغَةِ الَّذِي نَعَتْ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ تَصْنِيقِ غُوَيْمِرٍ فَكَانَ بَعْدُ يُنْسَبُ إِلَى امَّةٍ). (الحديث ٤٧٤٥- اطرافه فى: ٤٢٣- ٤٧٤٦- ٥٢٥٩- ٥٣٠٨- ٦٨٥٤- ٧١٦٥- ٧١٦٦- ٧٣٠٤)

سہلی کوپری سہعد (رمزی خودی لی بی) فہر مووی: عوویمیری عہجلانی ہات بولای عاصمی کوپری عہدی، گہسہروک خیلى عہجلان بوو (رمزی خوندیان لی بی) گوئی: ئیوہ جی دہلین سہبارمت بہ پیاوئ، کہ پیاوئیک بہسہر ژنہ کہ یہوہ بگریٹ، ئہگہر دہی کوژی ئیوہ دہی کوژنہوہ، یاج قورئ بہسہر خویدا بکا؟ ئہی عاصم! ئہم پرسیارہم لہ پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) بوؤکہ. عاصم چوو بوخزمہتی پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) فہر مووی: ئہی پیغہمبہری خودا!

لەم بارمیهوه دەفەر مووی چی؟ پێغه مبه ریش (درودی خودای لێ بێ) ئەم جوړه پرسیارانه ی پێناخۆش بوو، به شوره یی دانا کاتی عوومیمیر له عاصمی پرسى لەم بارمیهوه، فهرمووی پێغه مبه ر (درودی خودای لێ بێ) وهلامی نه دایهوه، ههزی لەم پرسیارانه نییه و به نهنگی دهزانئ، عوومیمیر گوئی : به خودا کۆل نادهم ههتا لەم بارمیهوه بۆ خۆم له پێغه مبه ر نه پرسم، جا عوومیمیر چوو بۆ خزمهتی و عهرزی کرد ئەى پێغه مبه رى خودا ؛ پیاوا پیاویك به سه ر ژنه که یه وه بگریئ چی بکا، ئەگه ر ده ی کوژئ ئیوه ده ی کوژنه وه، ئەگه ر نه شی کوژئ ئەى چی بکا؟ پێغه مبه ر (درودی خودای لێ بێ) فهرمووی : (خودا له بابه تی تۆو ژنه که ته وه، قورئانی نار دو وه ته خواره وه.

جا پێغه مبه ر (درودی خودای لێ بێ) فهرمانی به هه ر دوکیان دا، له ناو مزگه وت دا، ژن و پیاوه که شه ره نه فرینیان کرد، له سه ر ئەو شیوه یی که له قورئاندا باسی کردووه، که له نایه ته که ی سه ره تای ئەم فهر موودیه دا باس کراوه، ئەو جا عوومیمیر گوئی : ئەى پێغه مبه رى خودا! ئەگه ر ئەم ژنه له پاش ئەم رووداو و که ین و به ینه قه بول بکه مه وه، ئەوه واتای وایه که من درۆم کردووه زۆرو سته مم ئ کردووه، ئیتر ته لاقی دا ئیتر له دواى ئەو دوو که سه، جیا بوونه وه ته لاق دان بووبه باو له نیوان ئەو ژن و میژدانه دا، که شه ره نه فرین یان ده کرد، وه له و کاته دا ژنه که سکا پر بوو، دوو گیان بوو، پێغه مبه ر (درودی خودای لێ بێ) فهرمووی : (سه رنج بده ن ئەگه ر ئەم ژنه منالیکى ره شه که ئەى چاو ره شی تۆخى، سمت گه وره ی، قول قه وى بوو، ئەوه به زمینه م عوومیمیر راست ده کا و درۆی بۆ هه ئنه به ستوووه، به لام ئەگه ر منالیکى سوور که له ی بوو، وه ک شه و گه ردی سوور که له، ئەوه به زمینه م عوومیمیری میژدی بوختانی بۆ کردووه).

جا له دوا یی دا ژنه که که منالکه ی بوو، شیوه ی له و پیاوه ی ده کرد که عوومیمیر ده یگوت گرتوومه به سه ر ژنه که مه وه، که پێغه مبه ر (درودی خودای لێ بێ) فهرموو بووی ئەگه ر شیوه ی منالکه له و بجئ عوومیمیر راست ده کا، ئیتر

منالہ کہہ بہ ناوی دایکییہ وہ ناودہ برا. (تاج/ ۳ ز ۶۹/ ژ ۱- ۲ - ل/ ۱۶۷- باسی شہرہ
نہ فرین : لیعان+ تاج/ بہرگی حہوتم/ ل/ ۴۵ ز ۷ باسی سوورہتی
نوور ژ: ۱).

فہرمایشتی خودای کہورہ:

﴿وَيَذَرُ عَنْهَا الْعَذَابَ إِنَّ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ أَنَّهُ لَمَنِ
الْكَاذِبِينَ﴾ ۸/۲۴

۱۶۷۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ هِلَالَ بْنَ أَمِيَّةٍ قَذَفَ امْرَأَتَهُ
عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَرِيكِ ابْنِ سَخْمَاءَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): (الْبَيِّنَةُ أَوْ حَدٌّ فِي ظَهْرِكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا رَأَى أَحَدُنَا عَلَى امْرَأَتِهِ
رَجُلًا يَنْطَلِقُ يَلْتَمِسُ الْبَيِّنَةَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: الْبَيِّنَةُ وَالَا
حَدُّ فِي ظَهْرِكَ فَقَالَ هِلَالٌ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ أَنِّي لَصَادِقٌ فَلْيَنْزِلَنَّ اللَّهُ مَا يُرَى
ظَهْرِي مِنَ الْحَدِّ فَتَزَلَ جَبْرِيلُ وَانْزَلَ عَلَيْهِ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ ازْوَاجَهُمْ فَقَرَأَ حَتَّى بَلَغَ أَنَّ
كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَانْصَرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَارْسَلَ إِلَيْهَا فَجَاءَ هِلَالٌ
فَشَهِدَ وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ فَهَلْ
مِنْكُمْ تَائِبٌ ثُمَّ قَامَتْ فَشَهِدَتْ فَلَمَّا كَانَتْ عِنْدَ الْخَامِسَةِ وَقَفَوْهَا وَقَالُوا: أَلَهَا
مُوجِبَةً.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَتَلَكَّاتٍ وَنَكَصَتْ حَتَّى ظَنَنَّا أَلَهَا تَرْجِعُ ثُمَّ قَالَتْ لَا أَفْضَحُ
قَوْمِي سَائِرَ الْيَوْمِ فَمَضَتْ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ابْصِرُوهَا فَإِنْ جَاءَتْ
بِهِ احْكُلِ الْعَيْنَيْنِ سَابِغِ الْإِثْمَيْنِ خَذَلَجِ السَّاقَيْنِ فَهُوَ لِشَرِيكِ ابْنِ سَخْمَاءَ فَجَاءَتْ بِهِ
كَذَلِكَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْلَا مَا مَضَى مِنْ كِتَابِ اللَّهِ لَكَانَ لِي
وَلَهَا شَأْنٌ. (الحديث ۴۷۴۷ - طرفاه فی: ۳۶۷۱، ۵۳۰۷).

نیبنوعه بباس ((رمزای خودایمان لئ بی)) دمهفرموی: هیلالی کوری نومہییہ
ہاتہ لای حہ زرہت (دروودی خودای لئ بی) شہریکی کوری سہ حمای نا بہ قنگی

ئەگەر خۇشەۋە و گوتى : شەرىكەم بەسەر ئىكەنمەۋە گرتوۋە، خەزەرت
(دروۋى خۇدى لى بى) قەرموۋى: (شىتى وا بەقسەى پروت ناسەلى، يابەلگەو شايتە
راست دەكەيتەۋە، يادارى خەددى بوختيان لە پشتت دەدرى!) ھىلال گوتى :
ئەى پىغەمبەر ى خودا؛ ئەمە چۆن خالىكە، كاتى پياۋى بەسەر پشتى زنى
خۇمانەۋە بگىرىن، بىرۆين بەشۆين بەلگەو شايتە دا بگەپىين، خەزەرت
(دروۋى خۇدى لى بى) قەرموۋى: (ھەر ئەۋمىيە ياخود بەلگەو شايتە پەيدا دەكەى
ياخود خۆت ئامادە دەكەى بۆدارى خەددى بوختان بۆزنى مەرد. ھىلالىش
گوتى: بەو خودايەى كەئەم ئاپىنە راست ودروستەى بەتۆدا ناردوۋە قەسكەم
راستە، لەبەرئەۋە لىم پروۋنە كەخودا سىروش و ۋەحىت بۆ دەنىرىت و پشتى
من پىزىگار دەكات لەدارى خەد، چۈنكە خودا لەگەل، خەقە، نىتر جوبىرئىل
ئەم ئايەتەى بۆ پىغەمبەر(دروۋى خۇدى لى بى) ھىنا : ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ
وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ
الصَّادِقِينَ﴾ ۶/۲۴.

ۋاتە : ئەۋمىردانەى كەبەدەمى خۇيان تۆمەتى خىزىتى دەمدن لە
ئەكەنىيان و، بىجگە لەخۇيان شايتە ۋەلگەى تىران نىيە، ئەۋە بۆ
چەسپاندنى ئەم داۋايە، دەبى خۆى لە لای قازى، لە ناو كۆمەللىكا چوار جار
شايتەى بدات، بلى : شايتەى دەمدەم بەخودا كەمن راست دەلىم، لەۋمدا كەمن
دەلىم بەئەكەم، ۋەكو داۋىن پىسى بى. ۋە ئەگەر ۋىستى خاشا لەباۋ كىتتى
مىندالەكەشى بكا، ئەۋا لە ھەموۋ شايتەى يەكانىدا بلى : ۋە ئەم مىندالەش
لە من نىيە، كەلەم ئەى منە، ۋەبۇجارى پىنجەم، بلى: لەئەتە ۋەنەفرىنى
خودام لىبى، ئەگەر درۆ بكەم لەم شايتەى يەم دا.

نىتر پىغەمبەر (دروۋى خۇدى لى بى) ۋازى لەھىلال ھىناۋ، ناردى بەشۆين
ئەكەيداۋ ھىلال ھات شايتەى يەكەى خۆى لەسەر شىۋەى پىشوو
كەلەتەفسىرى ئايەتەكەدا رابوورد، شايتەىيەكەى خۆى دا. خەزەرت(دروۋى

خودای لی بی) نامۆزگاری کردن و فهرمووی: (خودا بۆ خۆی دمزانى كه ئیوه لایهكتان درۆ دهكهن، دهی كهستان دمیهوئ لهقسهی خۆی پهشیمان بیتهوهو تهوبهی لی بکا، بهلام ژنهكesh ههئساو چوار جار شایهتی داوگوتی : شایهتی دهمدهم بهخودا بیگومان ئەم میردهی من درۆزنهه و نهوه بوختان و شهلتاخ بوو، کردی بهمنا..

بهلام كه گهشته سهه شایهتی جاری پینجهه، بهریان لی پرییهوهو پایان وهستان وگوتیان : ئەم شایهتی جاری پینجهمهیان سزاو تۆلهی خودا مسۆگهر دهكات، ئەگهر دتههوئ پئلهراستی بنئی، هیشتا ماومت ماوه، ژنهكesh ههئوئستیکی کردو راماو چاش بوو، تهنانهت ئییه زمینمان بۆ نهوه چوو كهوا پهشیمان دمیتهوه، لهقسهی خۆی ودهچیته ژیر تاوانهكهی، كهچی سهه ئهنجام گوتی : نابم بهمایهی سههشۆری بۆ كهسو كارهكهه و هۆزی خۆم بهدناو ناكهم ههتا ههتایه، وهشایهتی پینجهمیشی دا.

جا ههزرمهت (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (چاوی تیپرن، ئەگهر ئەم ژنه مندائیکی چاو رهشی چاو ههویلهی سمت ههوی، سمت پانی، قول ههویلهی بوو، نهوه وا دمزانم كه میردهكهی راست دهكاو، ژنهكه درۆ دهكات، ئەومنداله هی شهیریکی كۆری سههمایه. جا كاتئ كه منالهكه لهدايك بوو، ههزرمهت چۆنی فهرمووناوا بوو، بۆیه كه بهه حالهی زانی، فهرمووی : (هوكم و برپاری قورنانی و فهرموودهو، نامهی خودا رابوورد، وهچی خۆی گرت وه ههئ ناوهشیتهوه دنا ئەگهر لهبهه هوكمی نایهتی شههه نهفرین نهبی خۆم دمزانى كه چیم لهم ژنه دهکرد) (تاج/ ٧ زنجیره/ ٧ ل/ ٤٥ ز/ ٢ سوورمهتی نوور).

تہ فیسیری سوورہ تی فورقان (تفسیر سورة الفرقان)

فہرما یشتی خودای کہورہ:

﴿الَّذِينَ يُخْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْلُ سَبِيلًا﴾ ۳۴/۲۵

۱۶۷۷- عن انس بن مالك (رضي الله عنه) ان رجلا قال: يا نبي الله كيف يُخْشَرُ الْكَافِرُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: الْيَسَّ الَّذِي اُمْنَاهُ عَلَى الرَّجُلَيْنِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَىٰ اِنْ يُنْشِئَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، قَالَ: فَتَادَةُ بَلَىٰ وَعِزَّةُ رَبَّنَا، (الحديث: ۴۶۷۰، طرفه فی: ۶۵۲۳) (۲۸).

نہنہس (رمزی خودای لہ بی) فہرمووی: پیایوئی گوتی : نہی پیغہمبہر یخودا؛ لہرؤزی قیامت دا بکبروا لہسہر پوو چؤن حہشر دہکریئت؟ فہرمووی:) نہوخودایہی کہلہم جیہانہدا دمتوانی کاریکی وا بکا کہ نادمیزاد لہسہر دوو پی بروات نایا ناتوانی کہ لہو جیہان دا کاریکی وا بکا کہ لہسہر پوو برپوا، قہتادہ فہرمووی: با، بہگہورہیی خودا دمتوانی وزیاتریش، (تاج/۶ ز/ ۸/ ل/ ۲۷۸ ز/ ۲۰- ش) .

تہ فیسیری سوورہ تی ﴿الم - غَلَبَتِ الرُّومُ﴾

(تفسیر سورة - الم - غلبت الروم)

۱۶۷۸- عَنْ مَسْرُوقٍ (رحمۃ اللہ تعالیٰ) قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يُحَدِّثُ فِي كِنْدَةَ فَقَالَ: يَجِيءُ دُخَانٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْخُذُ بِأَسْمَاعِ الْمُنَافِقِينَ وَأَبْصَارِهِمْ يَأْخُذُ الْمُؤْمِنِينَ كَهَيْئَةِ الرُّكَّامِ فَفَزِعْنَا فَأَتَيْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ وَكَانَ مُتَكِنًا فَعَضَبَ فَجَلَسَ فَقَالَ:

(۲۸) اخرجہ مسلم فی صفات المنافقین واحکامہم، باب: یحشر الکافر علی وجہہ ، رقم:

(مَنْ عَلِمَ فَلْيَقُلْ : وَمَنْ لَمْ يَعْلَمْ فَلْيَقُلْ : (اللَّهُ اعْلَمُ) فَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ أَنْ يَقُولَ لِمَا لَا يَعْلَمُ : (لَا اعْلَمْ) ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ : لِنَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : ﴿ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴾ وَأَنْ قُرَيْشًا ابْطَنُوا عَنْ الْإِسْلَامِ فَدَعَا عَلَيْهِمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ : (اللَّهُمَّ اعْنِي عَلَيْهِمْ بِسَبْعِ كَسْبِ يُوسُفَ) فَأَخَذَتْهُمْ سَنَةٌ حَتَّى هَلَكُوا فِيهَا وَآكَلُوا الْمَيْتَةَ وَالْعِظَامَ وَبَرَى الرَّجُلُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ كَهَيْئَةِ الدُّخَانِ فَجَاءَهُ أَبُو سُفْيَانٍ فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ جِئْتَ تَأْمُرُنَا بِصِلَةِ الرَّحِمِ وَأَنْ قَوْمَكَ قَدْ هَلَكُوا فَادْعُ اللَّهَ فَقَرَأَ ﴿ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ ﴾ إِلَى قَوْلِهِ عَائِدُونَ أَفِيكْشَفُ عَنْهُمْ عَذَابُ الْآخِرَةِ إِذَا جَاءَ؟ ثُمَّ عَادُوا إِلَى كُفْرِهِمْ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى : ﴿ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى ﴾ يَوْمَ بَذَرٍ وَ لَزَامًا يَوْمَ بَذَرِ الْمِ غَلَبَتِ الرُّومُ إِلَى سَيْغَلِيُونَ وَالرُّومُ قَدْ مَضَى) ، (الْحَدِيثُ ٤٧٧٤ - طَرَفُهُ فِي : ٥١٨ = تَجْرِيد = ١٠٠٧ = فَتَحَ = بَقَرَطِي يَهْ كَتَمَ ، لَائِلَةُ : ٤٩٢ + بَر : تَاج / ٧ ل / ١٢٠ ز / ٢١ ذ / ٤ + تَاج / ٦ ز / ١٣ - سُورَةُ تِي يُوسُفَ ل / ٢٤٨ ذ : ٤) + (رِيَاضُ الصَّالِحِينَ / ٤ ل / ١٢١٤ ز / ٣٠١ ذ / ٢) (٤٢٩) .

مه سروق (رَحْمَتِي خُوداي لِي بِي) فِهَرْمُوِي : جَارِي لِهَوَلَاتِي كِينْدِه بِيَاوِي خَهْرِيك بُوو ، فِهَرْمُوْدَهِي دِهْخُوِيْنْدِهْوِه ، گوتِي : لِهَرْوُزِي قِيَامَهْت دَا دُوْكَه لِي پَهِيْدَا دِمْبِي ، دِهْدَا بَهْ سَهْر گُوِيُو چَاوِي نَاپَاكِه (مَنَافِق) مَكَانْدَا ، لِهْ سَهْر شِيُوْهِي هِهْ لَامَه تِيْشِ مُوسْلِمَان دِهِيْگَرِي ، نِيْمَهْ شِ لِهْمَه شَلَهْ زَايِن وَتَوْقِيْن .

جَا مِنْ خَوْمِ چُووم بُوْ خَرْمَهْتِي نِيْبِنُو مِهْ سَعُوْد (رَمْزِي خُوداي لِي بِي) كَاتِي قَسَهِي كَابِرَام بُوْ گِيْرَايَهْوِه ، پَالْ كِهْوِتَبُوو ، تُووْرَهْبُوو هِهْ لَسَا ، فِهَرْمُوِي : (نِهْوَهِي شَتِي دِمَزَانِي ، بَابِلِي ، نِهْوَهِي كِهْ شَهْتِهْ كِه نَازَانِي بَابِلِي خُودَا خُوِي دِهِيْزَانِي ، چُونَكِه نِهْوَهِيْشِ هِهْر بَهْ شِيْكَه لِهْ عِيْلِمِ وَزَانِسْت ، كِه كِهْ سِيْكَ شَتِيْكَ لِي بِيْرْسَن كِه نِهْيَزَانِي بِلِي نَايْزَانِم چُونَكِه خُوداي گِهْوَرِه بَهْ پِيْغِهْمَبِهْرِي خُوِي دِهْفِهْرْمُوِي : ﴿ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴾ ص / ٨٦ ، وَاتِه :

ئەى موحەممەد! پێيان بفرموو : من بەسیفەتى ئەوئى كە پێغەمبەر و
 ڤەوانە كراوى خودام بۆسەر ئیوه، لەم ڤوووه، لەسەر هەئسان بەم ڤەيامە
 داواى ڤارەو ڤوول و موزدو كرىتان لئناكەم، وه من لەو كەسانە نیم كە شت
 بە زۆرەكى وه بە تەكەلوف ئەنجام بدەم) ئەوى تری ئەم فەرموودمیه لە
 پێشەوه لەم شوێنەدا ڤابوورد).

مەسروق (رەحمەتى خودى لى بى) تابىعییه ڤیاویكى فەرموودمزانى گەورمیه، لە
 رىجالى سەحیحەینە، سوار چاکیكى گەورە بوو، لەپشتى حەزرىتى
 ئەبوبەكرەو نوێژى كردوو، فەرموودەى گێڤاوتەوه لەعومەر و عەبدوللای
 كورێ مەسعود و عائیشە و كەسانى تریش، تەمەن درێژ بووه، بەكۆى دەنگ
 پێشەوایهكى مەزنى متمانەپێكراوى فەرموودە زانەكان بووه، خوشكەزای
 صەحابى ناودارو شكۆ دار مەعدیکە ریبە بووه، لە پێش وەفاتی پێغەمبەردا
 ئیسلام بووه، پێیان دەگوت ئەبو عائیشە سەدرى ئەوئى سەحابیەكانى دیوه،
 عائیشە بە مندالى كردبووى بە كورێ خۆى كۆمەئەى فەرموودە زانەكان
 فەرموودەى ئەویان گێڤاوتەوه، مەسروق خۆى دەفەرموئ : عومەر لیى
 ڤرسیم : ناوت جییە؟ گوتم : مەسروقى كورێ ئەجدە! فەرمووى : ئەجدە
 ناوى شەیتانە، تۆ لە ئیستاه ناوت مەسروقى كورێ عەبدول ڤەحمانە، سالى
 شەست و دوو، یان شەست و سێى كۆچى عەمرى حەقى بەجى هیئاوه.

تەفسیری سوورەتى تەنزىل – سەجدە

تفسیر سورة التنزیل – السجدة

فەرمایشتى زاتى پاك:

﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا اخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَاءِ مِمَّا كَانُوا

يَعْمَلُونَ﴾ ١٧/٣٢

١٦٧٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: اَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ ذِكْرًا بَلَّغَ مَا أَطْلَعْتُمْ عَلَيْهِ ثُمَّ قَرَأَ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اخْفَيْتُمْ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. (الحديث ٤٧٨٠ - اطرافه فی: ٣٢٤٤-٤٧٧٩ - ٧٤٩٨) (٣٠).

نہو ہورمیرہ (رمزی خودی لی ہی) فہرمووی: پیغہ مبہر (درویدی خودی لی ہی) لہ فہرموودہیہ کی پیروزیں دا دہفہ رموی: خواہ گہورہو سہروہر دہفہ رموی: نہو بہرہو نازونیمہت و خوشی و شادیہ، کہ خوم نامادہم کردوہ و، ہہلم گرتوہ بؤ بہندہ باش و خاصہکانی خوم، نہوہندہ باش و نایابن، نہ بہ چاو بینراون و نہ بہگوئی بیسراون و، نہ بہ دلی کہس دا ہاتوون وہ نہ بہ خہ یالیدا رابووردوون، بیجگہ لہوہیش کہ خوتان ناگادارن لیو، لہقورٹان وفہرموودہ دا باس کراوہ بؤتان (نہنجا خوشہویست (درویدی خودی لی ہی) بؤ پشتیوانی نہمہی خویندہوہ: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اخْفَيْتُمْ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ سجدہ/ ٣٢.

واتہ: کہس پہی نابات بہو ہہمکہ خیرو خوشی یہ چاو ودل پوشن کہرہوہی کہبؤ چاکان و خواناسان نامادہکراوہ، لہپاداشتی کردہوہی باشی خویان دا). (تاج/ ٧ ز/ ١٥ ل/ ٨٤ ز/ ٢- سوورمتی سہجدہ).

تہفسیری سوورہتی نہ حزاب (تفسیر سورة الاحزاب)

فہرمایشتی زاتی پاک:

﴿تَرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤَيِّ الِيكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ ٥١/٣٣

١٦٨٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كُنْتُ اغَارُ عَلَى اللَّاتِي وَهَبَنَ الْفُسْهَنُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَقُولُ: اتَّهَبُ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا فَلَمَّا انْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُزَوِّي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ قُلْتُ: مَا رَأَى رَبُّكَ إِلَّا يُسَارِعُ فِي هَوَاكَ (الحديث ٤٧٨٨- طرفه فی: ٥١١٣) (٤٣١).

عائیشہ (رمزای خودی لی بی) فہرمووی: رق و قیزم لہو ژنانہ دمبووہ کہ دہچوون خویمان دہبہ خشی بہ پیغہ مبہر (دروودی خودی لی بی) دہمگوت : خو ئافرمت دیاری و دہسہنہ و شہک نییہ، چوَن خوئی دہبہ خشی، کاتی ئہم ئایہ تہش ہاتہ خوارمہوہ : ﴿تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُزَوِّي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ ٥١/٣٣. واتہ: لہ گہل ئہو مدا کہ من ئہم ژنانہم بو حہلال کردووی وہ ئیستا حہلال و ہاوسہرتن، تو خوت سہرپشک بہ بہ ئارمہ زوی خوت لہ گہ ئیاندا ہہ ئسو کہوت بکہو، کامیان دوادہ خہی و درہنگ دہچی تہ لای، تاوانت لہ سہر نییہ، وہ کامیان بانگ دہکہیت بو لای خوت و ہلہ نؤرہ نوستنی شہوانہدا و ہپی شی دہخہی بہ ئارمہ زوی خوتہ، و ہئہو ژنہی کہ کہنارت لی گرتووہ، و ہلیی دوور کہوت و توتیتہوہ، ئہ گہر دووبارہ ئاشتی کہیتہوہ گوناہت ناگات).

عائیشہ فہرمووی: (کہئہم ئایہ تہ لہ سہر ئہم شیوہیہ ہاتہ خوارمہوہ، بو پیغہ مبہر، کہ ئہوہی بو دابین کردبوو، کہ بہ کہیفی خوئی، شہو لہ لای ژنہکانی بمینی تہوہ، نہوہک بہ پیی قہسم و نؤرہ شہوی خویمان) کاتی ئہم ئایہ تہ لہ سہر ئہم شیوہیہ ہاتہ خوارئ گوتہم بہ پیغہ مبہر : وادمزائم، بہ زمینم خودا بہ کہیفی دلی تو دہجولیتہوہ و زوو زووہوہ و س و ئارمہ زوت جی بہ جی دہکات). (تاج/ ٧ ز ١٦ ل ٩٨ ز ١٣- سوورمتی ئہ حزب - ش).

١٦٨١- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَسْتَأْذِنُ فِي يَوْمِ الْمَرْأَةِ مَتَا بَعْدَ أَنْ أَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿تَرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤْزِرِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ فَقُلْتُ لَهَا: مَا كُنْتَ تَقُولِينَ؟ قَالَتْ؟ كُنْتُ أَقُولُ لَهُ: إِنْ كَانَ ذَاكَ إِلَيَّ فَأَنْتَ لَا أَرِيدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ أَوْثَرَ عَلَيْكَ أَحَدًا). (الحديث ٤٧٨٩) (٤٣٢).

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: لہ پاش ہاتنی تہم نایہ تہ : ﴿ترجی مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ﴾ کہ نہ وہی تییدایہ کہ پیغہ مبر (دروودی خودای لی بی) خوئی سہریشکہ وخاتر خوئیہ، بوشہ و نوستن لہ لای ہر کامی لہ ژنہ کانی کہ خوئی بییہ وی، لہ گہل نہ وہش دا ہیشتا پیغہ مبر (دروودی خودای لی بی) بو راکرتنی دلی نیئمہ، لہرؤزی سہرہی خو ماندا، نہ گہر بی ویستایہ بجی بولای یہ کیکی ترمان پرسی پی دہ کردین، و پای و ہر دہ گرتین، موعازہ گوتی : بہ عائیشہم گوت : تہی لہ حالہ تی و ہا دا تو دہ تگوت چی؟ فہرمووی: منیش پییم دہ گوت: تہی پیغہ مبرہی خودا! نہ گہر شتہ کہ بہ دہستی خوّم بی، بہش و سہرہی خوّم لہ خیر و بیت و فہری بوونم لہ خزمہ تی توّدا بہ کہ سی تری نادہم ! (تاج/٧ ز/١٦ ل/٩٩ ز/١٤- ش).

فہرمایشتی خودای کہورہ:

﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَظِيرِ أَنْهَاءٍ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا زُجَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ ٥٣/٣٣.

(٤٣٢) اخرجہ مسلم فی الطلاق ، باب: بیان ان تخيير امراته لا يكون طلاقا الا بالبينة ،

(واتە: ئەم گەلی خاوەن باوەڕان! لەخۆتانەوە بەبێ ھۆی پەروا، مەچنە ناو مائەکانی پیغەمبەر، مەگەر لەپاش پێگە پێدان وەك ئەوە بانگ کرابن بۆنان خواردن وھاوالتی کردن، بەلام پێش کات مەچن، بەوینە ئەگەر چوون بۆ نان خواردن، بەر لەوێ نائە کە ئامادە بکری و پێ بگا، مەچن لەوێ دابنیشن وچاوەروانی پێگەیشتنی نان وچیشتهکە بکەن، بەلام کاتیکیش دەچن و بانگ کران بۆسەر نان خواردن، ئەوا لە کاتی گونجاو و دیاری کراودا بپۆن و نان وئاوێکە نۆش کەن، کەدەمووتە کە تەواو بوو، وەنان خورا ئیتر بلاوێ لێبکەن و، کۆری قەسەو باسی لێ دامەمەزینن، چونکە شتێوا ئازاری پیغەمبەر دەدا وھەراسانی دەکا، پیغەمبەر شەرمەتان لێدەکا، کە باسی ئەوھەتان بۆ بکا، کەئێوە بەم جوۆرە پەفتارمەتان ئازاری ئەدەن و بپزازی دەکەن، بەلام خودا شەرم لە پوونکردنەوێ پووی راستی ناکا، بۆیە واکوتومەترەقی دەیدا لەپروتان، ھەرکاتیکیش داوای شتێک لەھاوسەرەکانی پیغەمبەر دەکەن، بەشەرم و شکۆ و لەسنووری پێزدا داوای شەمەکیان لێ بکەن، وەك ئەوە لەپشت پەردەوێ داوای شەمەکیان لێبکەن، ئەوە بۆ ئێوەش و بۆ ئەوانیش باشترە دڵتان پاک دەکا، ئەوە بزانن کەئەوە بۆ ئێوە پەروا نییە کە بەھیج شیوەیەك ئازاری دێ پیغەمبەر بدەن، وەنابێ لەپاش خۆی، ھەرگیزاو ھەرگیز ژنەکانی مارە بکەن، کاریوا لەلای خودا، ئەگەر کەسێ ئەنجامی بدات تاوانێکی گەلی گەورەییە، ئەوانە دایکی ئێوەن دایک چۆن مارە دەکریت).

١٦٨٢- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَرَجْتُ سَوْدَةَ بَعْدَمَا ضَرَبَ الْحِجَابُ لِحَاجَتِهَا وَكَانَتْ امْرَأَةً جَسِيمَةً لَا تَخْفَى عَلَى مَنْ يَعْرِفُهَا فَرَأَاهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ: يَا سَوْدَةُ أَمَا وَاللَّهِ مَا تَخْفَيْنَ عَلَيْنَا فَالْظُّرِّي كَيْفَ تَخْرُجِينَ؟ قَالَتْ: فَالْكُفَاتِ رَاجِعَةً وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِي وَأَنَّهُ لَيَتَعَشَّى وَفِي يَدِهِ عَرَقٌ فَدَخَلْتُ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي خَرَجْتُ لِبَعْضِ حَاجَتِي فَقَالَ لِي عُمَرُ: كَذَا وَكَذَا قَالَتْ: فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ ثُمَّ رُفِعَ عَنْهُ وَإِنَّ الْعَرَقَ فِي يَدِهِ مَا وَضَعَهُ فَقَالَ:

(اِنَّهُ قَدْ اٰذَنَ لَكَ اِنْ تَخْرُجْنَ لِحَاجَتِكَ). (الحديث ٤٧٩٥ - طرفه فی: ١١٩)
تہ جرید = ١٤٦ فتح الباری = بقرطی ١٤٣ = ١١٩ = ١٤٦ = ف
بقرطی (١/ل ١٤٣).

عائیشہ (رمزای خودی لہ ہی) فہرمووی: شہوئی، پاش نہوہ یاسای بالاپوشی کہ
پئی دہگوتری حجاب، دامہ زرا، سہودہی کچی زہمعه کہ ہاوسہری پیغہمبہر
بوو، بؤ کاریکی خوی دہچیۃ دمرہوہ، چوو بوو بؤ سہراو، عومہر دہیبینی
ودہیناسیو دہئی: بہخودا نہی سہودہ! دہتناسمہوہ، بزانیہ چوۓ دہردہچی؟
عائیشہ فہرمووی: جا سہودہ بہرہو دوا گہراپہوہ ہات بؤ خزمہتی پیغہمبہر
کہ لہو کاتہدا لہمالی من بوو، شیوی دہکرد، سہودہ فسہکانی عومہری بؤ
پیغہمبہر (دروودی خودی لہ ہی) گپراپہوہ، لہو کاتہدا گرتکیکی بہدہستہوہ بوو
گرتکہہی دانہنا کہسروش (وہچی) ی بؤہات: کہ حالہتی سروش بؤ ہاتن
بہری دا فہرمووی: (پښگہتان پی دراوہ نہی ہاوسہرہ کانی پیغہمبہر، وہ
ہمروہا نہی ژنانی موسلمانان! کہ بؤ کارو فرمانی خوۓتان لہمال دہربچن)
(تاج/٣/ل ١١٩ - ١/ز ٤٨ + ١١٩/ز ١١٩ تجرید - بہرگی/١/ل ١٤٣).

فہرمایشی زانی پاک:

﴿اِنْ تُبْدُوا شَيْئًا اَوْ تُخْفُوْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا﴾، لَا جُنَاحَ عَلَيْنَ فِيْ
اِبَائِهِمْ وَلَا اِبْتِائِهِمْ وَلَا اخْوَانِهِمْ وَلَا اِبْتِاءَ اخْوَانِهِمْ وَلَا اِسْاٰئِهِمْ
وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ وَاَتَّقِيْنَ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٤/٣٣ - ٥٥

(واتہ: ہەر شتی بہناشکرا بیکہن یابہنہینی، خودا دہیزانی، ہیچ شتی
لہخودا ون نابی، حجاب ورووپوشی و لہچک گرتنہوہ بؤ بیگانانہ، لہبہر
نہوہ نہگہر ژنان لہکہسی خوی پرونہپوشن و لہچک نہکہن و حجاب
نہگرنہوہ قہیدی نییہ. مہحرہم وخوی وک باوک وکورو براو و کوری براو
کوری خوشک وژنی موسلمانانی وک خوۓان وبہندہو کہنیزہکی خوۓان،

ودهه روده‌ها مام و خالیان. نهی ژنه موسلماننه کان! له خودا بترسن، چونکه خودا
بۆ خۆی له هه‌موو شتێ ناگا داره‌و ناگای له خشه‌ی مارو میرووه!

١٦٨٣- عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: (استاذن عليّ أفلح أخو أبي
القَعِيسِ بَعْدَمَا انْزَلَ الْحِجَابُ فَقُلْتُ: (لا اذن له حتى استاذن فيه النبي (صلى الله
عليه وسلم) فَأَنَّ أَخَاهُ ابَا الْقَعِيسِ لَيْسَ هُوَ ارْضَعْنِي وَلَكِنْ ارْضَعْنِي امْرَأَةُ أَبِي
الْقَعِيسِ) فَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ لَهُ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ
أَفْلَحَ أَخَا أَبِي الْقَعِيسِ اسْتَاذَنُ فَأَبَيْتُ أَنْ اذِنَ لَهُ حَتَّى اسْتَاذَنَكَ) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (وَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَأْذِنِي عَمَّكَ؟ قُلْتُ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيْسَ
هُوَ ارْضَعْنِي وَلَكِنْ ارْضَعْنِي امْرَأَةُ أَبِي الْقَعِيسِ) فَقَالَ: (الَّذِي لَهُ قَالَهُ عَمُّكَ تَرَبَّتْ
يَمِينُكَ). (الحديث: ٤٧٩٦ - اطرافه في: ٢٦٤٤ - ٥١٠٣ - ٥١١١ -
٥٢٢٩ - ٦١٥٦).

عائشه (همزای خودای لی بی) فه‌رمووی: نه‌فله‌حی برای نه‌بول قوعه‌یس، ڕیگه
خوازی کرد که بی‌ت بۆ سه‌ردانه‌م، نه‌مه‌ش نه‌و کاته‌بوو که نایه‌تی خۆ
دابۆشین وله‌چک کردن (نایه‌تی حیجاب) هات‌بوو، ومژنه‌کانی پێغه‌مبه‌ر
به‌پێی نه‌و نایه‌ته‌ فه‌رمانیان پێ کرابوو، که له‌ پیاوی ناخۆیی و بیانی حیجاب
بکه‌ن و په‌رده‌و سه‌ر پۆش وله‌چک بپۆشن، منیش گوتم: ڕیگه‌ی دیدارو دینی
پێ نادهم هه‌تا له‌ پێغه‌مبه‌ر (درودی خودای لی بی) نه‌پرسم، خۆ من نه‌بو
لقوعه‌یس خۆی شیرێ پێم نه‌داوه، به‌لکو ژنه‌که‌ی نه‌بولقوعه‌یس مه‌مکی پێ
داوم، که‌واته‌ نه‌م نه‌فله‌حه‌ چۆن چۆنی ده‌بی به‌خۆیی ومه‌حرهمی من.

کاتی پێغه‌مبه‌ر (درودی خودای لی بی) ته‌شریفی هات، پێم گوت: نه‌ی
پێغه‌مبه‌ری خودا! نه‌فله‌حی برای نه‌بولقوعه‌یس، ڕیگه‌ خوازی کرد که بی‌ت
بۆ دینیم، گوايه‌ مامی شیریم بێ، به‌لام من قایل نه‌بووم، که ڕیگه‌ی پێ بده‌م
هه‌تا له‌تۆ نه‌پرسم. پێغه‌مبه‌ریش (درودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (نه‌وه‌ مامی
شیریته‌، نه‌دی بۆچی ڕیگه‌ی هاتنی مامه‌ت نه‌داوه‌ که بێ بۆ سه‌ردانت؟).

منیش زیاتر پروونم کردموه بۆی وگوتم؟ خو ئه ی پیغه مبهری خودا ! من شیر ی ئه وم نه خواردوو، من شیر ی براژنه کهیم خواردوو، که ژنی نه بولقه عه یسه؟ فه رمووی: (پێگه ی پی بده که بیّت بۆ دینیت، چونکه به پی ئی شهرع ئه وه مامی شیریته) که واته خو یی ومه حره مه وپیویست ناکات که په چه و سهر پۆشی بۆ بگریته وه، ئه ی هه ژارۆکه (چۆنه شتی و نازانیت !!

پروونکردنه وه:

بوخته ی فه رمووده که ئه مه یه : ژنی پیاو، شیربدات به ههر مندائی، ژنه که ده بی به دایکی، میرده که ی ده بی به باوکی شیر ی، برای میرده که ی ده بی به مامی شیر ی، وهه روه ها، واته: براژنت شیر بدات به ههر مندائی تۆ ده بیت به مامی شیر ی نه و منداله، وه ده ست نو یژتان له یه کتری ناشکی، په یومندی فه رمووده که به ئایه ته که وه له م پرووه ویه: بۆ که لا (فحل) شیر ده چه سپی، وه خو یه تی (مه حره میه ت) ههر وه ک له ژنی شیرد ره وه ده ته نی ته وه بۆ که س وکاری وه ک دایک و باوک و خوشک وبرا و نه نک و باپیری، له میرده که شی ه وه، به هۆی ئه وه وه که نه و خاومن شیره که یه، واته سکی ژنه که ی پر کردوو هه تا هاتوو ته شیر، خو یه تی له که ئیشه وه- واته: له میردی ژنه شیر دهره که وه —ده ته نی ته وه بۆ که س وکاری، وه ک کوپ وکچ وباوک و دایک وبرا و خوشک و.....هتد.

فه رمایشتی زاتی پاک:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ٥٦/٣٣

(واته: خودا و فریشته گانی خودا، سه لاوات دمدن له سهر پیغه مبهري نهی کهسانی که با و مرتان به خودا و پیغه مبهري خودا هیئاوه! نیوهش سه لاواتی له سهر بدن و سه لامی لی بکهن)

١٦٨٤- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا السَّلَامُ عَلَيْكَ فَقَدْ عَرَفْنَاهُ فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ؟ قَالَ: (قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ). (الحديث ٤٧٩٧- طرفاه في: ٤٧٩٧-٦٣٥٧) (٤٣٣).

که عیبی کوری عوجره (رمزی خودای لی بی) فه رمووی: گو ترا : نهی پیغه مبهري خودا : نیمه دزمانین سه لام له دیاری تو بدمین، وهک نه وهی له ته حیاتا ده لئین : (السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته) به لام نازانین سه لاوات له سهر تو چون دهری؟ پیغه مبهري (درووی خودای لی بی) فه رمووی: بلین: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) نهی خودایه! برژینه ره حمهت و میهره بانی به سهر گیانی موحه مهده و به سهر گیانی کهس و کاری موحه مهده، ههروهک چون ره حمهت و میهره بانی پزانده به سهر ئیبراهیم و کهسو کاری ئیبراهیم دا، بهراستی تو خاومنی سوپاسیت و شکو مه ندیت، خودایه اپیت و فهر برژنه به سهر گیانی موحه مهده و به سهر گیانی کهس و کاری موحه مهده ههروهک چون پیت و فهر پزانده به سه رخانه واده ئیبراهیم دا، بهراستی تو سوپاسکراو و شکو مه ندی). (تاج/ ٧/ ل ١٠٠/ ژ ١٨/ ز ١٦- سوورمتی نه حزاب).

١٦٨٥- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا التَّسْلِيمُ فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ قَالَ: (قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ) (الحديث ٤٧٩٨ - طرفه في: ٦٣٥٨) (٤٣٤).

ئەبو سەعیدی خۆدی (رەزای خۆدی لێ بێ) فەرمووی: گوتمان : ئەو پێغەمبەری خودا! سەلاو لەتۆ ئەمەیه کە فێری بووین و لە تەحیاتا دەپێین ئەو چۆن چۆنی سەلاوات لەسەر بەدەین؟ فەرمووی: بێن: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارَكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ) خۆدایە بپێژە رحمەت بەسەر موحمەد دا، کە بەندەو پێغەمبەر یتۆیه، هەروەک رحمەت پێزانندوو بەسەر خانەوادەی ئیبراھیم دا و دەپیت و فەر بپێژە بەسەر موحمەد و خانە وادەو موحمەددا، هەروەک پێزانندوو تە بەسەر ئیبراھیم دا). (بروانە : ریاچ الصالحین/ ٣ ل/ ١٠٣ ز/ ٢٤٣- نامەی سەلاواتدان لە دیداری پێغەمبەر (درودی خۆدی لێ بێ) .

فەرماشتی زاتی پاك:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى﴾ ٦٩/٣٣

١٦٨٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيًّا وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهاً﴾. (الحديث

٤٧٩٩ = ١٩٢ تجرید = ٢٧٨ فتح الباری = بترطی یه کقم لقم کتیبه، ل :
(٢٠٤) فقرموده کة به تهاوی لهوی رؤیشت (٤٣٥).

تهفسیری سووره تی سه بهء (تفسیر سورة النساء)

فهرمایشتی زاتی پاک:

﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ ٤٦/٣٤

واته نهی خوشه ویست ! نهی موحمده ! نهی پیغه مبهری به حهقی من
!بفهرموو پییان من نهی تاقه ناموژگاری بهم ههیه بو ئیوه : که خوا بهرست
بن، فهرمانه کانی به جابهینن له گشت بارو دووخیکا بصوئحین بو خودا، نیر
تاکه تاکه بن، یاکومهل کومهل بن، گرنگ نه وهیه فهرمانبهری خودا بن، پاش
نه مهیش باش سه رنج بدهن ههتا بو تان روون ببیته وه، موحمدهدی
هاورپیتان، که شهو ورؤژ له گه لئانهو به باشی له داواکهی حالی بوون، وهک چۆن
هاورپی له حالی هاورپی ی خوئی حالی دهبی، که پیاوی وا هوشیار و خاوهن
هیمهت، زور دووره له شیتی و شتی وا، ژیری ساخ ریگی ری تیچوون و
نه گه ری وا نادات. به لام باش باش بزنان که موحممه د ترسینه ریکی راست و
دروسته بو ئیوه، وا له پیش سزایه کی سه خته وه که له ههردوو جیهاندا،
نه گهر له فهرمانی ناینه کهی دهریچن نهو سزا سه خته چاوهروانی ئیوه
دهکات).

١٦٨٧ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَعِدَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصَّفَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: يَا صَبَاحَا فَاجْتَمَعَتِ إِلَيْهِ قُرَيْشٌ قَالُوا: مَا لَكَ؟ قَالَ: (أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ الْعَدُوَّ يُصَبِّحُكُمْ أَوْ يُمَسِّكُمْ أَمَا كُنْتُمْ تُصَدِّقُونِي؟ قَالُوا: بَلَى قَالَ: ﴿فَإِنِّي نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ: تَبَا لَكَ الْهَذَا

جَمَعْتَنَّا؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾. (الحديث ٤٨٠١ - اطرافه فی: ١٣٩٤ - ٣٥٢٥ - ٣٥٢٦ - ٤٧٧٠ - ٤٩٧١ - ٤٩٧٢ - ٤٩٧٣ -).

ئىبنوعەبباس (رمزى خوديان لى بى) فەرمووى: كاتى ئايەتى: ﴿وانذر عشيرتک الاقربین﴾ ئەى موحەممەد! خزم و خویشانى خۆت، يەك لەدواى يەك بترسینە، لەنزىك ترين يانەو دەست پى بکە. كاتى ئەم ئايەتە هاتە خوارەو، كە ئايەتى (٢٦/٢١٤) دووسەدوو چواردەمىە لە سوورەتى شوعەرا، كە سوورەتى بيست وشەش هەمە لە سوورەتەكانى قورئان.

ئىبنوعەبباس فەرمووى: كاتى ئەم ئايەتە هاتە خوارەو، رۆژىك پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى) رۆيشتە سەر تەپۆلكەى سەفا، لەوى راوەستا و بەدەنگى بەرز ھاوارى كرد: ئەى ھاوار لەم بەيانى رۆژى رەشە! ئىتر قورەيش هەموو بەدەنگى ئەم ھاوارە و، چوون ولەدەورى كۆ بوونەو و گوتيان: ئەو چیتە، چى قەوماو؟ فەرمووى: (ئەرى پىم بلین: ئەگەر هەواتان پى بدەم كە لەشكرى دوزمن سەر لەبەيانى، يا سەر لەئىوارە پەى دا دەبىو لەناكاو دەدا بەسەرتانا، ئايا باوەرم پىدەكەن يان نا؟) گوتيان بەلى باوەرپ پى دەكەين، چونكە هەتا ئىستا درۆمان لەتۆ نەبيستوو! فەرمووى: (دەسا چاوتان بکەنەو و خاس و خرابى خۆتان بزائن، من خودا کردوومى بە ترسینەر بۆ ئیو، هەتا ئاگادارتان بکەمەو: ئەگەر لەفەرمانى من دەرچن و بە گویم نەكەن، كە پىغەمبەرى خودام، ئەوا بەزووى لە گەل تۆلەيەكى سەختى خودايدىدا رۆوبەر و دەبنەو، ئىتر كەيفى خۆتانە، بەئىقتىباس لەم ئايەتە دەيفەرموو: ﴿فَالْيَ لَذِيْرَ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيْدٍ﴾.

جا ئەبولەهەبى مامى پى گوت: هەى لەناوچیت، دەستەكانت گۆدو شەلەبن و عەمرت نەمىنى، ئا بۆنەمە ئىمەت كۆکردوو تەو، گوتمان دەبى چى قەوما بى! دواى ئەو پىغەمبەر (دروودى خودى لى بى) هەلساو رۆيشت، ئەوجا خوداى گەورە سوورەتى: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ ي لەزەم و هەجوى

نه بوله هه بدا نارده خواره وه. (تاج/ ٧ ز ٩/ ل ٧٤/ ژ ٣- سوورمتی شوعه راء، تاج/ ٧ ز ٨٩/ ژ ١/ ل ٢٦٩- سوورمتی مه سه د = ته ببه ت یه د ا) + (تجرید/ ١ ل ٢٧٠ ژ ١١٤٠ = ٢٧٥٣ فتح).

ته فسیری سوورده تی زومهر (تفسیر سورة الزمر)

فه رمایشتی زانی پاک:

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ انْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ اِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ٣٩/ ٣١

١٦٨٨- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): (اِنَّ نَاسًا مِنْ اَهْلِ الشِّرْكِ كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَكَثَرُوا وَزَنُوا وَكَثَرُوا فَاتَّوَّا مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: اِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو اِلَيْهِ لَحَسَنٌ لَوْ نَخْبِرُكَ اَنْ لِمَا عَمَلْنَا كَفَّارَةً فَنَزَلَ: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾ وَكَذَلِكَ: ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ انْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ (الحديث: ٤٨١٠) (٤٣٦).

ئيبنووعه عباس (رمزای خودایمان لى بى) فه رمووی: گه لى لهبت په مرسته كان خه لكیكى زوریان كوشتبوو، ومزیناو داوین پیسی زوریان كردبوو، جا به پکی خویان هاتنه لای پیغه مبهه (دروودی خودای لى بى) گوتیان نهی موحه ممه د ! نه مهی تو دهیلئیت وخه لكی بو بانگ دهكهی بو، شتیكى زور جوان وشیرینهو، لئى جوانترو باشتر نییه، به لام خوت دمزانیت كه ئیمه حاله كه مان وایه : تاوانیكى زورمان تی گوشیهو، جا ئایا ئهم كردهوه خراپانهی كه ئیمه كردومانن، كه فارمت وبریتى پاك بوونه وهیان بو ههیه یانا؟ جا به م

بَوْنِهِ يَهُودُهُمْ نَائِيَةً هَاتِهِ خَوَارِدُهُ: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾.

هه رومهه نهم نايه تهی تریش دابه زی : ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ۵۳/۳۹، واته نهی موحه ممهده! نهی خو شه ویست، بزه رموو به بهنده کانی من، له سهر زمانی من : نهی بهنده کانی من! نهی نهو که سانهی که ستهم و تاوانیکی زورتان کردوو و، باری دواړوژی خو تانتان گران و دشوار کردوو، نا نومیدمه بن له پره حمه تی خوا، نه گهر ئیوه به پراستی پوو له خودا بن و خو تان هرې بدنه قاپی نهو پادشا گه ورهیه، چونکه خودا له هه موو گونا هې خو ش دهبی). (تاج/۷ ز ۲۲/ ز ۲/ ل ۱۲۲ + تاج/۶ ل ۱۰۶/ ز ۱۷).

فه رمایشتی خودای که وره:

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ ۶۷/۳۹

۱۶۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الْأَخْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَوَاتِ عَلَى اصْبَعٍ وَالْأَرْضِينَ عَلَى اصْبَعٍ وَالشَّجَرَ عَلَى اصْبَعٍ وَالْمَاءَ وَالشَّرَى عَلَى اصْبَعٍ وَسَائِرَ الْخَلَائِقِ عَلَى اصْبَعٍ فَيَقُولُ: (أَنَا الْمَلِكُ فَضَحِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تُصَدِّقُ لِقَوْلِ الْحَبْرِ ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾. (الحديث ۴۸۱۱- اطرافه فی: ۷۴۱۴- ۷۴۱۵- ۷۴۵۱- ۷۵۱۳) (۴۳۷).

۱۶۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يَقُولُ اإِنَّا الْمَلِكُ اإِن مَلُوكَ الْأَرْضِ). (الحديث ۴۸۱۲- اطرافه في: ۶۵۱۹- ۷۳۸۲- ۷۴۱۳).

عەبدوللای کوری مەسعود (رەزای خودایان لێ بێ) هەرمووی: یەکی لەزانا گەورەکانی جوولەکە هاتە خزمەتی پێغەمبەر، گوئی: ئەو موخەممەد! لەتەوراتی ئێمەدا هەیە: کەخودا لە پڕۆژی قیامت دا ئاسمانەکان دادەنێ لەسەر پەنجەیی و زەویەکان دادەنێ لەسەر پەنجەیی و دار و درەختەکان دادەنێ لەسەر پەنجەیی و ئاو و خاک دادەنێ لەسەر پەنجەیی و هەموو دروست کراوەکانی تریش دادەنێ لەسەر پەنجەیی. واتە: بوونە وەر سەر و خواری، بەدەستی توانایی خۆی وەک گوێی دەگری و، ئەوجا بۆ نواندنی جەبرەوشان و شکۆی خۆی بەیانی یەکتایی خۆی و، بێ نموودی پادشا و قەرالەکانی جیهان دەفەر موی: (پادشاهەر خۆم، پادشاکانی سەر زەمین و ناو جیهان کوان ولە کوێن بابینە مەیدان؟!).

جا پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) بۆ پشتیوانی قسە ی مالوومەکە و مەها پیکەنی، ددانە پێشینەکانی و مەدر کەوتن، لەپاشا حەزەرت (دروودی خودای لێ بێ) دیسان بۆ نیشانە ی پراستی قسەکانی مالوومەکە ئەم ئایەتە ی خوێندەو: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ هەتا ﴿عَمَّا يَشْكُرُونَ﴾ واتە: خودایان وەکو پێویستە نەناسیوە. دەنا هاوبەشیان بۆی دانەدەنا، پڕۆژی قیامت هەموو زەمینە کان و لە چەنگی ئەودا و وان لەژێر دەسەلاتیدا، ئاسمەکانیش بەدەستی ئەو پێچراونەتەو، خودا پاک و بەرزترەو دوورە لەو کە وەکو ئەوان دەلێن شەریکی هەبێ. (تاج/ ۷/ ۲۲/ ل/ ۱۲۳/ ژ/ ۴- سوورەتی زومەر).

فهرمایشتی زاتی پاک:

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ ٦٨/٣٩

(واته: به فھرمانی خودا ئیسرافیل بۆ کۆتای هیئان به جیهانی یه کهم، فوو دهکا به صووردا، ئیتر کۆتایی به جیهانی یه کهم دینی وجیهان سهراسهر خاپوور دهبی، ههرچی گیانله به ره له ناسمانه کان و، له زه ویدا هه موو بیهوش ده کهون، یا دهمرن، کهسانی نه بی که خودا خواستی له سه ر ئه وه بی که بمینیته وه، ئیتر تا ماوه ی چل سال چۆل وهۆل و ویرانه ده بی، ئه نجا دووباره فوو ده کریته وه به و که په نایه دا، که به عه ره بی پئی ده گوتری: صوور، ئیتر هه موو گیانداران زیندوو ده بنه وه و کتوپر، هه موویان به سه ر سامی ره ق را ده وه ستن و، وه ک سه ر گهردان ته ماشای ئه م لاو ئه ولای خو یان ده کهن، چاوهروانی ئه وهن که ده بی چییان لی بکری).

١٦٩١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ قَالُوا: يَا أبا هُرَيْرَةَ أَرْبَعُونَ يَوْمًا؟ قَالَ: آيَتْ قَالَ: أَرْبَعُونَ سَنَةً؟ قَالَ: آيَتْ قَالَ: أَرْبَعُونَ شَهْرًا؟ قَالَ: آيَتْ وَيَلِي كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْإِنْسَانِ إِلَّا عَجَبَ ذَلِكَ فِيهِ يُرْكَبُ الْخَلْقُ). (الحديث: ٤٨١٤ - اطرافه في: ٤٩٣٥) (٤٣٨).

ئه بو هورمیره (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) فهرمووی: (ئه م فوو تا ئه و فوو چله، = له م نه فحه تا ئه و نه فحه چله، = له نه فحه ی یه کهم تانه فحه ی دوو م چله،) یارانی پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی) گوتیان: ئه ی ئه بو هورمیره؛ مه به ست له ماوه ی به ینی دوو فوو ده که، که ناسراون به نه فحه ته ی چل پۆزه؟ گوتی: نازانم. گوتیان: ئه ی مه به ست

چل سائە؟ گوتی نازانم. گوتیان : ئەی مەبەست چل مانگە ؟ گوتی نازانم و من چونکە ژمێردراوەکەم لە پیڤەمبەر (دروودی خودی لئ بئ) نەبیستوووە کەچیە لەخۆمەووە ناتوانم بریار بدهم کە سائە یارۆژە یا مانگە یا حەفتەیه، یاچیە ئەبو هورەیرە فەرمووشی (لەشو ئەندام وەهەموو شتیکی ئادەمیزادیش دەرزی، نووکی بیخی جوجکە ی سمتی نەبی، کەبەقەد دەنکە خەرتەلەیه ک دەبی، لەوێوە فریشتەکان بەفەرمانی خودا سەرلەنوێ هەموو کەسێ وەک حالی ژبانی دروستی دەکەنەووە). (تاج/ ٧ ل/ ١٢٥ ز/ ٢٢ ژ/ ٨- سوورەتی زومەر ش).

پوڤەنکردنەووە:

ئەگەر کەسێ بلی : ئیمە بەئاشکرا دەبینین کەسێ دەسووتی، یادەخریتە ناو تیزابەووە، ئەسەری نامینی؟ لە وەلامدا دەلێین : دەقی فەرموودە ی صەحیح، بەفەرچیە ی رووت پەت ناکریتەووە. ئەم فەرموودمە هەوالدانە لەغەیب، غەیبیش خودا نەبی کەس نازانی چۆنە، وەکی تریش واتای فەرموودە کە ئەو ناکەپەنی کە ئەو عەجبوژەنەبە لە قەبرەکەدا دەمین، وەهەر کەسێ بیهوێ دەتوانیت ببینی، یادەستی ئی بدات، کەسێ بەوردی سەرنجی قورئان و سووننەتی پیڤەمبەر بدات، کۆمەلێ شتی لەم بابەتە دەبینی، کە بەدیمەن و پوالت، لەگەڵ تیگەیشتنی سەرماتی ئیمەدا ناگونجی، یا بلیین: ئیمە بەتەواوی لە مەبەستەکە ی خودا و پیڤەمبەر وەک خوێ بەتەواوی و بەباشی تی ناگەین، مەگەر بەتەئویل و شتی وا، وە ئەهلی تەئویلش هەر یەکە ی بەجۆریک دەفەرموون.

جا لەم شوینەدا هەر وەکو ئیمە موشاهەدە ی ئەحوالی سەرە مەرگی مردوو، وەهەرودەها ئەحوالی ناو قەبری و پرسیاری فریشتە لئی و گۆرەوشار و گوشار بوونی گۆر و بوونی بەباخی لەباخەکانی بەهەشت، یا بەچالێ لە چالەکانی دۆزەخ، موشاهەدە ناکەین و بەچاو نابینین و بەگوێ نابیستین،

مەگەر بۇ پېغەمبەر ئاۋدەھاش مانەۋە نەفەۋتانى ئەۋ دەنكە خەرتەلەيە لە عەجىبو زەنب بەچاۋ نابىننن و ھەستى پى ناكەين، مەگەر بۇ كەسى خۇي، ۋە دوور نىيە ھەروەگۈۋچۇن فرىشتە بە ھەرمانى خودا بەبەر چاۋمانە ۋە گىيانى مردوۋ دەكىشى ۋەدىبا بۇ شوپىنى تايبەتى، ۋە ئىمە ئەۋچۇنىەتەنەۋ ئەۋشۇپىنەنەۋ ئەۋفرىشتانە نابىننن و سەرو ۋەھەم ۋەتىگەيشتىنى ئىمەن، ئاۋدەھاش فرىشتە ئەۋ پارچە يە لەمرۇۋ لەكاتى مردندا ببەن و لەشوپىنى تايبەتى خۇيدا ھەلى بگرن ۋەكاتى زىندوۋكردنەۋە دا، بەفەرمانى خودا بىكەن بەھەۋىنى دروست بوۋنەۋەۋى جەستەى مردوۋەكە، ۋەمەرج نىيە كە ئىمە ھەست بەۋە بكەين، ھەروەك ھەست بەزۇر روداۋىتىرى كاتى سەرمەرگ و كاتى بردن بۇ سەرگۇرستان و كاتى دىنى گۇر ناكەين، گەرچى ئەمانە لە قورئان ۋەسۋنەتدا زۇر بەئاسايى باس كراون.

كورت و پوخت: بەكوردى پەتى: (مەبەست لەم ھەرموۋدەيە ئەۋە نىيە كە ئەۋدەنكە خەرتەلەيى، ئىمە بەئەزمۇون ۋەتاقى كەرنەۋە، دىتواننن بىچەسپىننن كە نەفەۋى، بەلكو ئەۋە شتىكى نەئىنىيە، ئىشىخودايە، بەلام مەبەست ئەۋەيە: كە لەفيا مەتدا فرىشتەكان جەستەى مرۇۋەكان لەۋدەنكە خەرتەلەيەۋە دروست دىكەنەۋە، ھەروەكوۋ لەسەرەتاۋە لەۋە دروست كراۋە).

تەفسىرى سۈرەتى (ھەمىق) سۈرەتى شۇورا

تەفسىر سۈرە (ھەمىق) سۈرە الشورى

فەرمايشتى زاتى پاك:

﴿إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ ۲۳/۴۲

(ۋاتە : بىھەرموۋ ئەۋى موھەممەدا ئەۋى پېغەمبەرى خۇشەۋىستى من! من مەبەستەم لەپاگەياندىنى ئەم ئايىنە پىرۇزە، كۆكردنەۋەۋى مۇلك ۋەسامان نىيە، كرى ۋەمزم لەسەر ئەۋە لەئىۋە ناۋى، تەنبا ئەۋەۋى كە من لەئىۋەۋى داۋا دىكەم ئەۋەيە : كەمافى خەزمايەتى كەلە نىۋانماندا ھەيە بىپارېزىن).

١٦٩٢- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): (إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ بَطْنًا مِنْ قُرَيْشٍ إِلَّا كَانَ لَهُ فِيهِمْ قَرَابَةٌ فَقَالَ: إِلَّا أَنْ تَصِلُوا مَا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ مِنَ الْقَرَابَةِ). (الحديث ٤٨١٨ - طرفه فى: ٣٤٩٧) (٤٣٩).

له بارهى ئهه ئايه ته وه پرسيار له ئيبنوعه بباس (رمزى خودايان لى بى) كرا، كه مه به ست لهه خزمايه تى يه و دوستايه تى يه، كه لهه ئايه ته دا باس كراوه چييه و كييه؟ سه عىدى كورى جوبه ير (رحمىتى خودى لى بى) كه يه كيكه له ناودارانى په يره وان (تابعين) ته شريفى له وى بوو، ئه وهلامى دايه وه وهرمووى: مه به ست خزم وكهس وكارى موحه ممه ده.

ئيبنوعه بباس (رمزى خودايان لى بى) فهرمووى: په له مه كه وان ييه، چونكه هه موو تيره و خيل وبه ره بابه كانى قوره يش به خزمايه تى ده گنه وه به پيغه مبه ر (درودى خودى لى بى) به چاك و خراپايانه وه. ئيبنوعه بباس فهرمووى: مه به ست ئه وه يه ده فه رموى: ئه ي موحه ممه ده! پييان بفرموو: ته نيا ئه وهه له ئيوه ده وى، له چاكه ي ئهه ئه رك وزه حمه ته دا كه من دميكيشم بو خوشى وباشى هه ردوو جيهانى ئيوه، ئيوهش له پاداشتى ئه وه داباش بن بو خزم و كهس وكارى من، كه خزمى خوشتانه (تاج/٥ ل/٩٦ ز/١٦ ز/١- باسى گه وره يى كه سو كارى پيغه مبه ر).

پوونكر د نه وه:

سه عىدى كورى جوبه ير، له په يره وانه، واته له تابعينه، پيشه وايه كى گه ووه ناوداره، به كووى دهنك دانراوه به زانايه كى به رزو به ريز و، به خواناسيكي گه ووه، فهرمووده ي له زور له ها وراپانه وه گيړا و ته وه، حه حاج

(٤٣٩) لم يوافقته مسلم على تخريج حديث ابن عباس في تفسير (المودة في القربى) فتح الباري/٦ ص ٦٢٥ - خاتمة كتاب المناقب - المترجم.

بهندی کرد وله بهندا کوشتی، خوشی له پاش شهید بونی ئهو زۆر نه ژیا،
وه له پاش سه عید چه حاج که سی تری نه گوشت، یهکی له فهقی ناو داره گانی
سه عید نیمای زوهری یه (ده حمتی خودای لای بێ).

تهفسیری سووره تی (حامیم) ی دوخان تفسیر سورة (حم) الدخان

١٦٩٣- عَنْ مَسْرُوقٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ
قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَلِمَ شَيْئًا فَلْيَقُلْ بِهِ وَمَنْ لَمْ يَعْلَمْ فَلْيَقُلْ اللَّهُ أَغْلَمُ فَإِنَّ مِنَ
الْعِلْمِ أَنْ يَقُولَ لِمَا لَا يَعْلَمُ: اللَّهُ أَغْلَمُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾. (سبق فی : رقم :
٥١٨ تجرید = ١٠٠٧ فتح = مجلد ١ ل: ٤٩٢) + (راجع : ١٦٧٨) (٤٤٠).

تهفسیری سووره تی (حم) ی (جانیة) تفسیر سورة حم (الجانیة)

فه رمایشی زانی پاک:

﴿وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾ تا کۆتایی

١٦٩٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُؤْذِنِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ يَبْدِي الْأَمْرُ أَقْلَبُ
الَّيْلَ وَالنَّهَارَ (الحديث ٤٨٢٦- طرفاه فی: ٦١٨١- ٧٤٩١) (٤٤١).

ئهو بو هورهیره (رمزای خودای لای بێ) فه رمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای لای بێ)
فه رمووی: (خوای گه ورمو سه ورمو دمه رمووی: ئاده میزاد ئازاری من ده دات،

کاتی جنیو به چهرخ وبه گهردون ددها، وهکوو نهوهی کاتی کهسی ههست به نیش ونازاری دهکا، له داخی دلی خوئی ناسوپاسی دهکا ودهلی: نهی فهلهک واو وات لی بکری، یادهلی: نهی گهردونی چهپ گهرد ۱ بزنان گهردوون یا فهلهک، یا چهرخ، هیچی بهدهست نییه، نهوهی که نیوه نیسبهتی له گهردوون دهمدن ودهلین: گوايه ههموو کاروباری، چهرخ وگهردوون ههلی دهمورپینی نهوه وا نییه، بهلکوو من خوّم ههموو شتی ههلی دهمورپینم، گهردوون وهک ههموو شتیکی تر من دروستم کردووه، نهو چی بهدهسته، ههموو کارو باری به دهستی خوّمه، خوّم نهه شهو وپوژهم دروست کردووه، خوّم تاو وتوییان دهکهه و دهیان هیینم ودهیانبهه ((تاج/ ۷/ ل ۱۳۶/ ز ۲۸ - سوورتهی جائیه ژ/ ۱).

تهفسیری سوورتهی (حامیم)ی نه حقاف تفسیر سورة (الاحقاف)

فهرمایشی خودای کهوره:

﴿ فَلَمَّا رَاوُهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ اَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطَرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ: رِيحٌ فِيْهَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴾ ۶۴/ ۲۴

۱۶۹۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: (مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَاحِكًا حَتَّى ارَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ اَلَمَّا كَانَ يَتَبَسَّمُ قَالَتْ: وَكَانَ اِذَا رَأَى غَيْمًا اَوْ رِيحًا عُرفَ فِي وَجْهِهِ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ اِنَّ النَّاسَ اِذَا رَاوُا الْغَيْمَ فَرِحُوْا رَجَاءُ اَنْ يَكُوْنَ فِيْهِ الْمَطَرُ وَاَرَاكَ اِذَا رَأَيْتَهُ عُرفَ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةُ؟ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ مَا يُؤْمِنُنِيْ اَنْ يَكُوْنَ فِيْهِ عَذَابٌ؟ عَذْبٌ قَوْمٌ بِالرِّيْحِ وَقَدْ رَأَى قَوْمٌ الْعَذَابَ فَقَالُوا: هَذَا عَارِضٌ مُّمْطَرُنَا (راجع هامش

رقم : ۱۲۹۳ = ج/۳ - ۴۲۴ (الترجم) . (الحديث ۴۸۲۸ - ۴۸۲۹)
له پیشه وه به ته وای رژیشت پروانه : ژ : ۱۲۹۳ (۴۴۲).

ته فسیری سووره تی موحه محمد ﷺ تفسیر سورة محمد ﷺ

فه رمایشتی خودای که وره :

﴿وَتَقَطُّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ ۲۲/۴۷

۱۶۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ فَلَمَّا فَرَعَ مِنْهُ قَامَتِ الرَّحِمُ فَاخَذَتْ بِحَقْوِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ لَهُ: مَهْ، قَالَتْ: هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ فَقَالَ: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكَ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ؟ قَالَتْ: بَلَى يَا رَبِّ قَالَ: فَذَلِكَ لَكَ ثُمَّ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: اقْرَءُوا أَنْ شِئْتُمْ: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ أَنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطُّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾. (الحديث ۴۸۳۰ - أطرافه في: ۴۸۳۱ - ۴۸۳۲ - ۵۹۸۷ - ۷۵۰۲) (۴۴۳).

۱۶۹۶م- وَعَنْهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، فِي رَوَايَةٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اقْرَءُوا أَنْ شِئْتُمْ ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ﴾. (الحديث ۴۸۳۲ - طرفه في: ۴۸۳۰).

نه بو هورمیره (رمزی خودای لی بی) فه رمووی: خو شه ویست (درویدی خودای لی بی)
فه رمووی: (نهو کاته ی خودا نه م بوونه و م ره ی دروست کرد ولی بوویه وه
لکی، خزمایه تی (ره م) هه لسا که م ره ی خودای میهر مانی گرت و گوتی :

(۴۴۲) راجع هامش رقم: ۱۲۹۳ = ج/۳ - ۴۲۴ ، المترجم .

(۴۴۳) أخرجه مسلم في البرز و الصلة و الاداب، باب: صلة الرحم و تحريم قطعها ، رقم:

دهستم دامینت! خودا فہرمووی پی: بۆ وا دهگہی، داوات چیبہ لیم بیل؟
 خزمایہتی، گوتی : بۆ ئەوہ ھەئساوم ئا لەم شوینەداکەمرت دەگرم پەنام بۆ
 ھیناویت و سکاڵا دەگم لەدەستی ئەو کەسانە کە مافی من بەجی ناھینن و،
 پشتمی پەپوھندی خزمایہتی دەبرن، خودای گەورەش دەفەرموی : ئەو
 خزمایہتی! ئایا رازی دەبی بەوہی کە ھەر کەسی پی لە تۆ نہبرئ و
 پەپوھستی ھەبی لە گەلتا و خزم دۆست بی، منیش پی لەئەو نہبرم
 و پەپوھستیم ھەبی لە گەلتا و بۆی باش بێ، وئەو کەسەشی پی لەتۆ ببرئ
 و پەپوھستی نہبی لە گەلتا و خزم دۆست نہبی، منیش پی لەئەو ببرم و
 پەپوھستیم نہبی لە گەلتا؟ ئایا بەم بەئینە رازی دەبی؟ خزمایہتی گوتی :
 بەئئ ئەو پەروەردگارم ! من بەمە رازیم، فہرمووی: (دەو ئەمە پەیمان بی
 لەبەینی من و تۆدا).

ئەبو ھورەیرہ (رمزی خودی لئ بی) فہرمووی: (ئەگەر ئارمژو دەکەن، بۆ
 پشتیوانی ئەم فہرموودم، ئەم نایەتە بخوینن، کە ئەم مەبەستە دووپات
 دەکاتەوہ: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَتَقَطَّعُوا اَرْحَامَكُمْ﴾
 ٢٢/٤٧ واتە : چی چاومروانی دەکرت لە کار بەدەستانی بەدکارانی ئیوہ و،
 لە ناموسلمانان، غەیری ئەوہ : کاتئ ببن بە ھەر پرسانی ولات، دەس بکەن
 بەخرابە کاری و پشیوی نائەوہ لەولات داو پشتمی خزمایہتی بپچرن و مافی
 خزم و کەس و کار پشیل بکەن؟). (تاج/٧ ل ١٤٣ ز ٣/ ٢- شەیخان).

تەفسیری سوورەتی ق (تفسیر سوورە ق)

فەرماشتی خودای کەرە:

﴿وَقُولْ هَلْ مِنْ مَّزِيدٍ﴾ ٣٠/٥٠

١٦٩٧- عَنْ اَبِي (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُنْقَلَى فِي النَّارِ ﴿وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ حَتَّى يَضَعَ قَدَمَهُ فَيَقُولُ: قَطُّ قَطُّ. (الحديث ٤٨٤٨ - طرفاه في: ٤٨٥٠، ١٤٤٩).

نههس (رمزى خودى لى بى) فهرمووى: خوْشه ويست (درودى خودى لى بى) فهرمووى: (دۆزهخ هەر لرفه‌ى دى، هەر پېرناى پەيتا پەيتا هەر خه‌لکى تى فېرە دمدەن و هەر پېرناى و ده‌لى: نه‌گەر ماوه بابى! هه‌تا خودا پاى عيززه‌تى دادمنى له‌سه‌رى، نه‌وکاته ده‌لى: ئيتېر به‌سه، ئيتېر به‌سه، ئيتېر جيگه نه‌ما، جا نه‌و جا پرده‌بى و ده‌به‌چنى به‌سه‌ر يه‌گا، له‌ناو خویدا پهن‌گ ده‌خواته‌وه!) (تاج/٧ ل/١٥٧ ز/٢ ز/٢٤ - ش).

١٦٩٨- عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (حَاجَّتْ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ فَقَالَتِ النَّارُ: اَوْثَرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: مَا لِي لَا يَدْخُلْنِي اِلَّا ضَعَفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْجَنَّةِ: اِنَّ رَحْمَتِي اَرْحَمُ بِكَ مِنْ اِشَاءِ مَنْ عِبَادِي وَقَالَ لِلنَّارِ: اِنَّمَا اِنَّ عَذَابِي اَعَذِبُ بِكَ مِنْ اِشَاءِ مَنْ عِبَادِي وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مِلْؤُهَا فَاَمَّا النَّارُ فَلَا تَمْتَلِي حَتَّى يَضَعَ رَجُلُهُ فَيَقُولُ: قَطُّ قَطُّ، فَهَئِذَاكَ تَمْتَلِي وَيُزَوَّى بِغَضِهَا اِلَى بَغْضٍ وَلَا يَظْلِمُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ خَلْقِهِ احَدًا وَاَمَّا الْجَنَّةُ: فَاِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنْشِئُ لَهَا خَلْقًا). (الحديث ٤٨٥٠ - طرفاه في: ٤٨٤٩ - ١٤٤٩) (٤٤٤).

نه‌بو هورمه‌يره (رمزى خودى لى بى) فهرمووى: خوْشه ويست (درودى خودى لى بى) فهرمووى: (به‌هه‌شت و دۆزهخ دمبى به‌ دمه‌ قاله يان، دۆزهخ ده‌لى: خو به زلزان و زمېرو زه‌نگه‌گان ته‌رخان گراون بو من، به‌هه‌شتيش ده‌لى: نه‌ى من چيمه، كه‌وا هەر لازه بوونه‌گان و بى‌نه‌وايانى نه‌و خه‌لکه‌م تى دین و بووم به‌جيگه‌ى دواړوژى رېش و پوته‌گان! نه‌و جا خواى گه‌ورمه و سه‌رومر ده‌فه‌رموى: نه‌ى به‌هه‌شت تو پېرهمه‌تى منى، هەر كه‌سى به‌هوى له‌به‌نده‌گانى

خۆم، پەرحمی پێ دەکەم وتۆ دەکەم بە شوپینی پەرحمەت بۆی، وەبە دۆزەخیش دەفەرموی: (تۆ هۆی سزا پێ دانسی منی، هەر کەسێ خۆم بەهۆی، لەبەندەکانی خۆم بەتۆ سزای دەدەم وتۆ دەکەم بەجیگای سزادانی، وەبەئێنە لەسەرم کە هەردو لاتان پەربکەم، هەرکەسەتان لەئەهلی خۆی، بەلام دۆزەخ هەر لێفەیی دی، هەر پەرنابی، پەیتا پەیتا هەر خەلکی تی فەرە دەدەن و هەر دەلی: ئەگەر ماوە بابی، هەتا خودا پای عیززەمتی دادەنی لەسەری، ئەوکاتە وازدینێ و دەلی: بەسە، بەسە، بەسە، ئیتر جیگە نەما، جا ئەو جا پەردەبۆ و دەپەچنێ بەسەر یەکاو، لەناو خۆیدا پەنگ دەخواتەو (!) دیارە کە خۆی گەورەو خاوەن شکۆ زۆرو سەتم لە کەس ناکا، لەدروست کراوەکانی خۆی، وەهەر وەها بەهەشتیش هەر پەرنابی و شوپینی وای هەیه، هەر چۆل دەبی، هەتا خودا لە نوێ خەلکی تری بۆ دروست دەکا و بەوان پەری دەکا!). (تاج/ ٧ ل/ ١٥٧ ز/ ٣٣ ژ/ ٢- ش) .

پەوێنکردنە: ٥

ئەم فەرموودەیە جۆرە ئەدەبێکی پەرمزی واتیادا مەبەست لەم جۆرە تەعبیرە راکێشانی سەرنجی گوێگرانە، بۆ گرنگی وەنتیکەیی و پێچیدەیی بابەتەکە، زانیان بە شیوەی گشتی لەم جۆرە جیگایانەدا دوو فەرماشتیان هەیه:

یەکەم: ئیمامی نەووەوی وزانیانی گەورە گەورەتر دەفەرموون: (ئەم فەرموودەیە بەپێی زاھیرەکەیت، خودای گەورە لەبەهەشت و دۆزەخ دا هەست و فام دروست دەکاو، بەوھەست و فامە دەتوانن ئەم جۆرە گەتوگۆو دەمەقالت و بەلگەسازیه ئەنجام بدەن ئەمەش لەگەڵ سوننەتی صەحیح و دەقی قورئان دا رێک دەکەوێ، کە دەفەرموی: ﴿إِنَّمَا اللَّهُ الَّذِي نطقَ كُلُّ شَيْءٍ﴾).

دووهم: (ئەمە تەمسیلە بەلیسانی حال) کەواتە مەرج نیه، ئەم جۆرە شتانە لەسەر پەرووی راستەقینە (وێجە حقیقە) بێ، بەلکو بۆ ئەوەیە بێسەر لەحالهکە حالی بێت و بەس، بەهرەى ئەم راجیاییەش ئەوەیە کە بۆ ئێمە دروستە بەپێی ئامادەیی گوێگر، باسی یەکی لەم دوو راپەڕی بۆ بکەین.

١٦٩٩ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: (سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ فَلَمَّا بَلَغَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُسَيْطِرُونَ﴾ قَالَ: كَاذَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ). (الحديث ٤٨٥٤ - طرفه فى: رقم: ٤١٦ تجريد = ٧٦٥ فتح الباری = المجلد الاول باللغة الكردية من ترجمة هذا الكتاب المبارك ص ٤٠٠) (٤٤٥).

جوبهیری کوری مۆتعم (رمزى خودى لى بى) هەرمووی: گویم ئی بوو پیغه مبهەر (دروودی خودی لى بى) له نوێژى شیواندا سوورمى گوری دهخویند کە گەیشته سەر ئەم ئایەتانه: ﴿أَمْ خُلِقُوا...﴾ هەتا ﴿المسيطرون﴾ ٣٧-٣٥/٥٢، واتە ئایا هۆش و بیری ساغ رێی ئەوە دەدا کەئەو خەلکەو ئەو بوونە وەرە سەپرو عەنتیکەیه، هەروا لەخۆیە وەرە بە هەوانتە، بە بێ دروست کاریکی دانا و زانا پەیدا بووبی، ئایا ئەم سەرکەشە بێباوەرانه خۆیان دروست کەری خۆیان بن، بۆیە بەندەیی بۆ خودا ناکەن یا بەعەقلى کادا دەچى کە ئەم هەموو ئاسمانە گەورانه، و ئەم زەویە پان و پۆرو بەرینه بە دەستی ئەو لازگ و گەوجانە دروست کرابا، دیارە کە ئەم داوايانە و بۆچونانە هەمويان پوچن، کەوابوو هۆی ئەم بێباکی ئەمانە ئەوەیە کە نەزانن و نەفامان و بێباوەر، دیارە بۆیە ش ددان نانین بە پیغه مبهرايهتى تۆدا، چونکە خۆيان کلیل بە دەستی گەنجینه کانی خودان! یاخود خۆيان بۆ هەموو شتێ بە دەسلاتن و بەبێ پەزای ئەوان کەس ناتوانی پەنجە بکات بە ئاودا. جوبهیر (رمزى خودى لى بى)

فهرمووی: که پیغهمبهر (دروودی خودای لسمر بی) که گه‌یشته سهر نهم نایه‌تانه،
وابه‌جوانی وته‌نسر و به‌دهنگی خو‌ش وپر سام و شکو‌ خویندی، کاری تی
کردم وسام وشکو‌یه‌کی وا گرتمی وه‌خته بوو دلم بفری و بهندی دلم بیچری،
(تاج/ ۷ ل ۱۶۱ ز/ ۳۵).

پوونکردنه‌وه:

نهو کاته‌ی که جوبه‌پیر گوئ لهم نو‌یزه‌ی پیغهمبهر (دروودی خودای لی بی)
ده‌گرا هیشتا موسلمان نه‌بوو بوو، وه کاتی نهم م فهرمووده‌یه‌ی ده‌گیراپه‌وه
موسلمان بوو بوو، نهمه‌ش نه‌وه‌یه که له‌زانستی فهرمووده‌دا کراوه به‌م
یاسایه: (صحة اداء ما تحمله الراوي في حال الكفر وكذا الفسق اذا اذاه في حال
الاسلام و العدالة) نه‌وه‌ی که راوی له‌کاتی کافری، یا کاتی فاسقی، ده‌بیستی
یا ده‌بینی دروسته له‌پاش نیسلام بوون بیگیرپته‌وه وه به صه‌حیح داده‌نری
به‌مه‌رجی دادپه‌رومری).

ته‌فسیری سووره‌تی (والنجم) (تفسیر سورة (والنجم))

فهرمایشتی خودای که‌وره:

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ﴾ ۱۹/۵۳

۱۷۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (مَنْ حَلَفَ فَقَالَ فِي حَلْفِهِ: وَاللَّاتِ وَالْعُزَّىٰ فَلْيُقْل: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ: (تَعَالَ أَقَامِرُكَ فَلْيَتَصَدَّقْ) (الحديث ٤٨٦٠ - اطرافه فی:
۶۱۰۷ - ۶۳۰۱ - ۶۶۵۰) عن ابن عباس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فِي قَوْلِهِ: (اللَّاتِ
وَالْعُزَّى) كَانَ اللَّاتِ رَجُلًا يَلْتُ سَوِيقَ الْحِجَااجِ. (الحديث ٤٨٥٩) (٤٤٦).

نہ بوہورہیرہ (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) فہرمووی: نہ گہر کہ سیکتان سویندی خوارد ولہ سویندہ کہیدا گوتی: بہلات و بہ عوززا، بابلی: (لا الہ الا اللہ) نہو کہ سہیشی بہاوپیکہی بلی: و مرہ با قومار بکہین، باخیری بکا، لہ کہ فارہتی نہو قسہ پیسہ دا). (تاج/ ۳ ل/ ۳۲۴ ز/ ۱۲۴ ژ/ ۲- ش/ د/ ت/ ن). ثیبنو عہ بباس (رمزی خودیان لی بی) لہ تہ فسیری ثایہتی (اللات و العزى) دا فہرمووی: لات پیاویک بوو قاوتی بو حاجییان دہگرتہوہ).

تہ فسیری سوورہتی (قہ مہر) ﴿اَقْرَبَتِ السَّاعَةُ﴾ ۱/۵۴

تفسیر سورة القمر

فہرمایشتی خودای کہورہ:

﴿بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَذْهَىٰ وَاَمْرٌ﴾ ۶/۵۴

۱۷۰۱- عن عائشة أم المؤمنين (رضي الله عنها) قالت: (لَقَدْ انزلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ وَأَنِّي لَجَارِيَةُ الْعَبِّ ﴿بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَذْهَىٰ وَاَمْرٌ﴾. (الحديث ۴۸۶۷- طرفہ فی: ۴۹۹۳) (۴۴۷)

عائیشہ (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: کاتی نہم ثایہتہ ہاتہ خوارہ وہ لہ مہککہ وہ بو پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) نہوسا من کچولہیہکی منالکار بووم لہناو منالاندا یاریم دہکرد.

تہ فسیری سوورہتی رہ حمان (تفسیر سورة الرحمن)

فہرمایشتی زاتی پاک:

﴿وَمِنْ ذُنُوبِهِمَا جَنَّتَانِ﴾ ۶۲/۵۵

۱۷۰۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ ابْتِهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ ابْتِهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِذَاءَ الْكَبِيرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةٍ عَذْنٍ). (الحديث ٤٨٧٨ - طرفاه في: ٤٨٨٠ - ٧٤٤٤) (٤٤٨)

عبداللہ کوری قہیس (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (درویدی خودای لی بی) فہرمووی: (ہہموو خوا پیداوئی لہناو بہہشت دا دوو بہہشتی ہہیہ، کہ قاپو قاجاخ و تفاقى ناویان ہہمووی لہ زیون وہ دوو بہہشتیشی ہہیہ، کہ قاپو قاجاخ و تفاقى ناویان ہہمووی لہ زیپن، بہہشتیہکان وان لہناو بہہشتی عہدن دا، کہ بہراستی جیگای حہوانہ وہو نیشتہجی بوونہ، ہہموو ناواتیکیان ہاتووتہ دی، تہنیا نہو تاقہ ناواتہیان ماوہ کہ تہماشای زاتی خودا بکہن، نہگہر لہبہر تارای مہزناہی وپہردہی گہورہدیو شکوہندی نہبی، کہ بہسہر زاتی پاکی خوداوہ، نہو ناواتہشیان دہاتہ دی وبہچاوی سہر چاویان دہکہوت بہ زاتی خودای پہرومردگاری خوئیان)۔ (تاج/ ۷/ ۲۸/ ل/ ۱۷۴/ ۲ - سوورہتی پرحمان)۔

۱۷۰۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ خَيْمَةً مِنْ لَوْلُؤَةٍ مُجَوَّفَةٍ عَرْضُهَا سِتُّونَ مِيلًا فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ مِنْهَا أَهْلٌ مَا يَرَوْنَ الْآخَرِينَ يَطُوفُ عَلَيْهِمُ الْمُؤْمِنُونَ وَجَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ ابْتِهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ كَذَا ابْتِهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِذَاءَ الْكَبِيرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةٍ عَذْنٍ). (الحديث ٤٨٧٩ - طرفه في: ٣٢٤٣. والحديث ٤٨٨٠ طرفه في: ٤٨٧٨) (٤٤٩)۔

نہبوموسای نہشعہری کہناوی عہدوللای کوری قہیسہ (رمزی خودای لی بی) دہفہرموی: خوشتہویست (درویدی خودای لی بی) دہفہرموی: (لہبہہشتا چادری وا

(٤٤٨) اخرجہ مسلم فی الايمان، باب: اثبات رؤية المؤمنين في الآخرة ربهم ... رقم: ۸۰۰۔

(٤٤٩) اخرجہ مسلم فی الجنة و صفة نعيمها، باب: في صفة خيام الجنة .. رقم: ۲۸۳۸۔

ههیه، بریتییه له یهك دهنك مرواری هلول، پانیهكهی شهست میله، له هه موو گوشهیهك له گوشهكانیدا خیزانیکی وا تبادا، كه هه میشه چاویان برپووته هاوسهره كانی خویمان و دلیان لای كهسی تر نییه، نه وانیه كه وان له ناو یهكی لهم گوشهپانهدا چاویان لهو خیزانهی تر نییه كه وان له ناو گوشهكانیتری نهم چادرددا، نیتز پیاوه موسلمانهكان به نارمزوی دلی خویمان گوشه به گوشه دمسورینهوه بهسهر نهم خیزانانهی خویناندا وهك خودا لهقورناندا دمفه رموی: ﴿حَوْرٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾ ٧٢/٥٥، واتای فهرموودهی ژماره (٤٨٨٠) له ژماره (٤٨٧٨) دا رابوورد.

تهفسیری سوورهتی مومته حینه (تفسیر سورة الممتحنة)

فهرمایشتی زانی پاك:

﴿لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ﴾ ١/٦٠

١٧٠٤- عن علي بن ابي طالب (رضي الله عنه) قال: بعثني رسول الله (صلى الله عليه وسلم) انا والزبير والمقداد فقال: اطلقوا حتى تأثروا روضة خاخ فان بها طينة معها كتاب فخلوه منها، فذهبنا نعاذی بنا خيلنا حتى ائبنا الروضة فاذا نحن بالطينة فقلنا: اخرجي الكتاب فقالت: ما معي من كتاب فقلنا: لتخرجي الكتاب او لنلقين الثياب فاخرجته من عقاصها.

فأتينا به النبي (صلى الله عليه وسلم) فاذا فيه من خاطب بن ابي بلتععة الى اناس من المشركين ممن بمكة يخبرهم ببغض امر النبي (صلى الله عليه وسلم) فقال النبي (صلى الله عليه وسلم): (ما هذا يا خاطب؟) قال: لا تغفل علي يا رسول الله اني كنت امرا من قريش ولم اكن من الفسهم وكان من معك من المهاجرين لهم قرابات يحمون بها اهليهم واموالهم بمكة فاحببت اذ فاتني من النسب فيهم ان اضطجع اليهم يدا يحمون قرايتي وما فعلت ذلك كفرا ولا ارتدادا عن ديني.

فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكُمْ) فَقَالَ عُمَرُ: دَغْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَاضْرِبْ عُنُقَهُ فَقَالَ: (إِنَّهُ شَهِدَ بَذْرًا وَمَا يُذْرِيكَ لَعَلَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَذْرِ فَقَالَ اْعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ) قَالَ عُمَرُ: وَكَزَلْتُ فِيهِ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾. (الحدیث ۴۸۹۰ - اطرافه فی: ۳۰۰۷ - ۳۰۸۱ - ۳۹۸۳ - ۴۲۷۴ - ۶۲۵۹ - ۶۹۳۹) (۴۵۰).

نیمامی علی (رمزی خودای لی بی) فہرمووی: کاتی بیپر واکانی مہککہ پھیمانہکھی حودہبیبہ یان شکاند، پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) برپاری دا کہ شاری مہککہ بگری، وہ فہرمانیدا بہموسلمانہکان کہخویان نامادہ بکہن بو جہنگ، حاطہبی کوری نہبوبہلتہعہ، لہ زیرہوہ کاغہزا دمنوووسا بو دانیشتونانی مہککہ، کہ ناگاتان لہخوتان بی، چونکہ پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) لہم پروژانہدا دیٹہ سہرتان و دہدا بہسہرتانا، وہ بہدزییہوہ بہژنیکی مہککہیددا دہینیری بویان.

جا حہزرمتی جوبرہٹیل (سہلامی خوی لی با) دی بو لای پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) وہ ئەم ہموالہی پی دہداو، پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) من و زوبہیر و میقدادی ناردو، فہرمووی: (برؤن ہہتا دہگنہ باخچہی خاخ لہویدا ئافرہتیکی کہژاوہ نشینی لییہ، کاغہزیکی پی یہ لیی بسینن، نہگہر کاغہزہکھی نہدا پیتان بیکوژن، جا بہ غار رویشٹین وماینہکانمان تاودا، ہہتا چووینہ باخچہکہ، کہ سہیرمان کرد واژنہکہ لہوییہ، وہ داوی کاغہزہکمان لیکرد، حاشای کرد وگوتی: کاغہزم پی نییہ. جا گوتمان: یا کاغہزہکمان دہمہیتی یا دہبی خوت پرووت و قوت بکہپتہوہ یا دہتکوژین، ئەوجا ژنہ کہ کاغہزہکھی لہناو لووی پلکہکانیدا دہرہیناو، ئەوجا ژنہکہو نامہکمان برد بو لای پیغہمبہر (دروودی خودای لی بی) کہ نامہکمان خویندہوہ

ئەمەى ئى نوسرا بوو: حاطەبى كورپى ئەبو بەلتەعە وە بۆ فیسارە كەس و ئەو فیسارە كەس كەناوى چەند كەسى بوون لە نا موسلمانەكانى مەككە، وە ھەوالى ھەندى لە كاروبارى پېغەمبەرى بۆيان نووسىبوو، كەدەيەوى بچى بۆ سەريان، جا پېغەمبەرى خودا (درووى خودى لى بى) حاطەبى بانگ كردو پىتى فەرموو: (ئەى حاطەب ئەمە چىيە؟ ئەم كاغەزەت بۆ نووسىبوو؟ ئەویش گوتى: ئەى پېغەمبەرى خودا پەلەم ئى مەكە تا مەسەلەكەتان بۆ پرون دەكەمەو، بە خودا ئەومتى موسلمان بووم نە لە دىين ھەلگەراومەتەو، و نە ناپاكى و منافقىم كردوو، بەلام من بابايەكى بەپانى بووم لەناو ھۆزى قورەيشدا بووم ولە خۆيان نەبووم وژن و منداڵەكانم لەناو ئەواندا بەجى ماون ئەم ھەموو كۆچكەرەنى تر كە لەگەل تۆدان، ھەموو كەس و كارو و خەزم و خويشيان لە مەككە ھەيە، كە ئاگارى منداڵە كانيان دەكەن، لەوئەتەنیا من نەبى، لەبەر ئەوئى كە بەخەزمايەتى ھىچم بۆ ناكرى، وىستم بەم شىوئەى دەستياوئىكان لەگەلدا بكەم، ھەتا بەرابەر بەو ئەوانىش ئاگادارى خەزمەكانم بكەن، ئەگىنا نە لەبەر بىپروايى ونە لەبەر ھەلگەرانەو لەئايىنى خۆم ئەمەم نەكردوو.

پېغەمبەر (درووى خودى لى بى) فەرمووى: قسەى راستى بۆ كردن. عومەر (رەزى خودى لى بى) فەرمووى: ئەى پېغەمبەرى خودا لىم گەرئ ئەمەناپاكە با لەملى بىدەم؟ فەرمووى (درووى خودى لى بى): (ئەمە لەيارانى بەدرە، چۆنى دەكوژیت؟ چونكە خوداى گەورەو سەرور، پرووى قسەى كردووئە يارانى بەدرو پىي فەرمون: بەئارەزوى خۆتان ئىتر چى دەكەن بىكەن، من ھەر لە ئىستاوە لىتان خۆش بووم، لەبەر ئەوئى كەبەشدارى ئەم جەنگە پىرۆزەتان كردوو، جا لەشانى ئەوئە ئەم ئايەتە دابەزى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ ١/٦٠ (ئەى كۆمەلەى موسلمانان! ھەرگىزاو ھەرگىز

کافرو بابروایان — که هم دوزمنی من وههم دوزمنی ئیومن — مهگرن به دۆستی خۆتان). (تاج/ ۷ ز/ ۴۳ ژ/ ۱ ل/ ۱۹۱ - ش/ د/ ت).

پووینکردنهوه :

ئهم فهرموودمیه بهلگهیه لهسهه ئهم چهند شته :

۱- گونا و تاوان، ههتا جاسووسیکردن بهسهه پیغهمبهه وهشکری ئیسلامهوه نهگهر بهتهئویل بی، مروفه پئی کافر نابی.

۲- عوزری عهقل بیگری و اباشه ههبوول بکری (ادرؤا الحدود بالشبهات).

۳- پهله لههوکم و بریاردان نهکری، رپگهی گومانبار (متهم) بدری ههتا به تهواوی هسهی خوی بکاو بهرگری لهخوی بکا، نهگهر بهرگریهکهی راست بوو بروای پی بکریت، وه بهپی توانا چاوپوشی له کار بکری وه دادومر تابوی دهکری، نهگهر بهلگهه شایهت نهبوو لایهنی گومانبار بگری.

۴- ئهم تهخویلهی لهم فهرموودمیهدا ههیه، کهئههلی بهدر بهکهیفی خۆیان؛ چی دهکهن بیکهن واتای وانیهه :

۱. نهگهر تاوانی بکهن شایانی داری ههدهبی، داری ههدیان لی نادرئ، شتی وانیهه، بهلگو له کاتی وا دا اجرای بریاری شههریان بهسههردا دهکریت.

ب. مهبهست نهوهیه له قیامهت دا سزا نادرین وههس.

ج. مهبهست رپز گرتنه له ئههلی بهدر، دهنا مهبهست نهوه نییه که بهکهیفی خۆیان گونا و تاوان تی گوشن به بی لیپرسینهوه وه جوهره سههمهشقیکه لهمهسهلهی ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾.

۵- وا باشه ههدهی شههعی، بهپی توانا تهئویل بکری و لهبهه شو بههه و شتیوا جابهجا نهکری، مهبهست لیی چاوترساندن بی، نهوهک ئینتیقامی شههخی.

فهرمايشتی زاتی پاک:

﴿اِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ﴾ ۱۲/۶۰

۱۷۰۵- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (بَايَعَنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَرَأَ عَلَيْنَا: ﴿إِنْ لَا يُشْرِكُنَ بِاللَّهِ شَيْئًا﴾ وَكَهَانَا عَنْ النَّبَاةِ فَقَبَضَتْ امْرَأَةً يَدَهَا فَقَالَتْ: اسْعِدْنِي فَلَأَنَّهُ ارِيدُ أَنْ أَجْزِيَهَا فَمَا قَالَ لَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا فَأُطْلِقَتْ وَرَجَعَتْ فَبَايَعَهَا). (الحديث ۴۸۹۲- سبق طرفه فی: رقم: ۶۲۸ تجوید = ۱۳۰۶ فتح = مجلد ۲/ص ۵۳) (۴۵۱).

نوم عهطییه (رمزی خودی لی بی) فهرمووی: کاتی پهیمانمان بهست، نیهمی ژنان له گهال پیغه مبهرا دا (درووی خودی لی بی) ئهم نایه تهی بهسهرماندا خویندموه: ﴿إِنْ لَا يُشْرِكُنَ بِاللَّهِ شَيْئًا﴾ ۱۲/۶۰، واتای تهواوی نایه ته که ناوایه: نهی پیغه مبهرا! کاتی ئافرمته موسلماننه کان هاتن بو لات، که پهیمان وبه یعتت بدمنی، لهسهر ئه وه پهیمانان لی و مربرگره که: به هیج جوړی هاوبهش بو خودا برپارنده من و دزی نه کهن و حیزی نه کهن و مندالی خوین نه کوژن و کچی خوین زینده به چال نه کهن و بوختانی درو له نیوان دهست و پای خویندا نه کهن واته: مندالی بیگانه نه هیتن و له بهینی دهست پای خوینا دایبنین و به درو و ناههق بی کهن به مندالی میړده کهیان وه له کردنی کاری خیردا نا فهرمانی تو نه کهن و سهر پیچی له فهرمانی تو نه کهن، جا له پاش ئهمه له خودا بپاړمونه بوین که خودا لییان خوش ببی، به راستی خودا تاوان به خش و میهر مبانه (تاج/ ۱/ ل ۴۹).

وه پیغه مبهرا (درووی خودی لی بی) نه هی لی کردین له شین وشه پور لهسهر مردوو، جا لهم کاته دا ژنی له ژنه کان که نوم عهتی خووی بووه، دهستی خووی کیشایه وه له پهیماننه کهو، گوئی: (کاتی خووی هیساره ژن له گه لمددا شیوهنی

بۆم گیراوه، نهو دهستیاووی لهسهرمه، دهمهوی نیستا نهو ههرزهی بدهمهوه، جا پیغهمبهر (دروودی خودی لی بی) هیچی پی نهگوت و لئی بئیدنگ بوو زنهکه رویشت وشین و زاریهکهی لهگهڵ دهسته خوشکهکهی کرد، وگهراپهوه بۆ لای پیغهمبهر و پهیمانی لهگهڵ پیغهمبهر دا بهست .

پوونکردنهوه:

له ههندی فهرمودهدا، جوړه ئاسان کاری پهکیرهچاو نهکراو ههیه، وهک فهرموودهی پیشوو، وه ههروهها نهه فهرموودمیهی که بۆنی نهوهی لئیدا شین وزاری بۆ مردوو دروست بی، لهبهر نهوه نابی بهپهله حوکم وبریار لهکاتی وا دا لهو جوړه فهرموودمیی وبریگری، دمبی بهوردی موتالای شهرح وکتیبی شهرح لهکاتی وا دا بکری.

تهفسیری سوورهتی جوموعه (تفسیر سورة الجمعة)

فهرمایشتی زاتی پاک:

﴿وَاٰخِرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ﴾ ۳/۶۲

۱۷۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَنْزَلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْجُمُعَةِ ﴿وَاٰخِرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ﴾ قَالَ: قُلْتُ: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَلَمْ يُرَاجِعْهُ حَتَّى سَأَلَ ثَلَاثًا وَفِينَا سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ عَلَى سَلْمَانَ ثُمَّ قَالَ: (لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ عِنْدَ الثَّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ أَوْ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ). (الحدیث ۴۸۹۷- طرفه فی: ۴۸۹۸) (۴۵۲).

نهبو هورهیره (رمزی خودی لی بی) فهرمووی: لهخزمهتی پیغهمبهر (دروودی خودی لی بی) دانیشتبووین، لهو کاتهدا سوورهتی جوموعه هاته خوارئ بۆی، که نهه

نایه تهی خویندهوه : ﴿وَآخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾ ٢/٦٢ واته : ههروا ئهم رهمبهره نازداره به هوی نامه ی پیروزی خودایی و، به هوی فهرمووده بهرزمکانی خوویهوه، گه لئ کهسانیش له موسلمانان، فیتری یاسانامه ی خوداو خیر و بیتری ههردوو جیهان دمکا، که ئهمانه هیشتا وان له ژیر پهرده ی غه یبهوهو، جارئ پهره ی ئهمانه یان نه کردووه، به لام به زوویی ئهوانیش وهک ئهمان ئهو ریگه حهقه دهگرن).

کاتی خوشه ویست (دروودی خودی لئ بئ) ئهم نایه تهی خویندهوه، پیاوی گوتی: ئه ی پیغه مبهری خودا !! ئهوانه کیئ؟ که ئهم ریگه ی ههقه ی ئیمه به زوویی دهگرن؟ پیغه مبهر (دروودی خودی لئ بئ) وهلامی نه دایه وه، تا پیاوه که سی جار ههمان پرسکاری ئی دووباره کردهوه: گوتی لهو کاته دا سهلمانی فارسی له ناو کۆره که ماندا بوو، جا پیغه مبهر (دروودی خودی لئ بئ) دهستی خسته سهر رانی سهلمان و فهرمووی (ئه گهر گریمان ئیمان وئیسلامه تی له سهر ئه ستیره ی کۆش بی، پیاوانئ له مانه خو یانی ده گه یه ننئ) (١) (تاج/ ٥ ز/ ٧٢ ز/ ٢- گه وره ی ولاتی عه جه م = ولاتی فارس).

پوونکردنه وه :

بۆ تیگه یشتنی تهواو له واتای وشه ی (فارس) بفهرموو بپروانه : (تاجول نوصول، بهرگی پینجه م، ل : ٢٥٤- باسی فه زلی فارس).

سهوره تی مونا فیقین (سورة المنافقین)

فه رمایشتی زانی پاک :

﴿اِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا: نَشْهَدُ اَنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ﴾ ١/٦٣

١٧٠٧- عَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ عَمِّي فِي غَزَاةٍ فَسَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي بَرْزَةَ يَقُولُ: لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِهِ وَلَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ فَذَكَرْتُ

ذَلِكَ لِعَمِّي أَوْ لِعَمْرٍ فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَعَانِي فَحَدَّثَنِي فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي وَاصْحَابِهِ فَحَلَفُوا مَا قَالُوا فَكَذَّبَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَصَدَّقَهُ فَاصْبِرْ هُمْ لَمْ يُصْنِبْنِي مِثْلَهُ قَطُّ فَجَلَسْتُ فِي الْبَيْتِ: فَقَالَ لِي عَمِّي: مَا أَرَدْتَ إِلَى أَنْ كَذَبَكَ رَسُولُ اللَّهِ وَمَقَّتَكَ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ﴾ فَبَعَثَ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَرَأَهَا؟ فَقَالَ: (إِنَّ اللَّهَ قَدْ صَدَّقَكَ يَا زَيْدُ). (الحديث ٤٩٠٠ - اطرافه في: ٤٩٠١ - ٤٩٠٢ - ٤٩٠٣ - ٤٩٠٤) (٤٥٣).

زمیدی کوپی نهرقهه (رمزی خودی لب بئ) فهرمووی: (جاری له خزمه تی مامه مدا بووم، له غه زایه کدا، گویم لی بوو عهبدو لای کوپی سه لول، دهیگوت : مائی خوټان بو ئه وانه خه رج مه کهن که وان له کهل پیغه مبهری خوادا، ههتا بلاوی لی بکهن و لیی بته کیینه وه. وه دهیگوت: (نه گهر گه پراینه وه بو شاری مه دینه، له وی له ئیمه وه له دهسته ی موحه ممه د، کیمان به دهست وبه دهسه لات و نازاتر بی، شاری مه دینه، به دهسته کوونی وبی دهسه لات که ی ترمان چول ده کهین!).

منیش نه مه م بو مامه م (یا بو عومهری کوپی خه تتاب) - گپرایه وه، نه ویش بو چه زره تی ده گپریته وه، پیغه مبه ریش (درووی خودی لسم بئ) ناردی به شوین عهبدو لای کوپی سه لول و هاوړیکانی داو، باسه که یان بو باس دهکا، که نیوه شتیکی واتان گوتووه، نه وانیس حاشایان لی کرد و، به درو سویندیان خوارد که ئیمه قسه ی وامن نه کردووه و، چه زره ت (درووی خودی لسم بئ) باوهری پی کردن و باوهری به من نه کرد...

منیش توشی خه می و ابووم، هه رگیز توشی خه می و نه بوو بووم، له ماله وه دهسته نه ژنو به خه م و خه فته وه لیی دانیشتم، تا خواو پاسبان خودای بالا دهست وخواوه شکو نه م نایه تانه ی نارد خوارموه له ﴿إِذَا جَاءَكَ

الْمُنَافِقُونَ ﴿١﴾ ههتا ﴿لِيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذْلَ﴾ جا چه زهت (دروودی خودای لی بی) ناردی به شوین من داو، نایه ته کانی بۆم خوینده وه و فهرمووی: (نهی زمید! هسه کهت راست دمرچوو، چۆنت گوت و ابوو، نه و متانی خودا بهم نایه تانه راستی هسه کهی تۆی دمرخست ونه وانی به درؤخسته وه). (تاج/ ٧ ز ٤٦ ز ١/ ل ١٩٨- ش/ت) + (ته جرید/ ٢ ل ٢٩ ز ٦٠٩ ههتا لاپه ره: ٣٥) + (ژماره: ٥٩٠ ته جرید = ١٠/ ل بهرگی/ ٢).

١٧٠٧- وعنه في رواية قال: فَدَعَاهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَسْتَغْفِرَ لَهُمْ فَلَوْا رُءُوسَهُمْ. (الحدیث: ٤٩٠٣ - طرفه فی: ٤٩٠٠) (٤٥٤).

له گپړانه وه میه کی تری زهیدی کورې نه رقه مدا، فهرمووی: پیغه مبهه ر لادا و پروویان و مرچه رخان و بۆ پارانه وه کهی پیغه مبهه ریان ر هت کرده وه. ١٧٠٨- وعنه (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَلَا تَبْنِ الْأَنْصَارِ وَشَكَ الرَّاوي فِي ابْنَاءِ الْأَنْصَارِ) (الحدیث ٤٩٠٦) (٤٥٥).

ديسان زهیدی کورې نه رقه م (رمزی خودای لی بی) فهرمووی: به گوپی خوّم له زاری پیروزی پیغه مبهه رم بیست، دمیغه رموو: (خودا خوښ به له یاریده دمران وله منالانی یاریده دمران). هسه بهر گومانی له ودا هه بوو که پیغه مبهه ر فهرموو بیستی: (وه له منالانی منالانی یاریده دمرانیش خوښ به).

ته فسیری سووره تی ته حریم (تفسیر سورة التحريم)

فهرمايشتی خودای کهوره:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاةَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ١/٦٦.

١٧٠٩- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْرَبُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ وَيَمْكُثُ عِنْدَهَا فَوَاطِئْتُ أُنَا وَحَفْصَةَ عَلَى أَيْتِنَا دَخَلَ عَلَيْهَا فَلْتَقُلْ لَهُ: أَكَلْتُ مَغْفِيرَ أَثِي أَحَدٌ مِنْكَ رِيحَ مَغْفِيرٍ قَالَ: لَا وَلَكِنِّي كُنْتُ أَشْرَبُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ فَلَنْ أَغُودَ لَهُ وَقَدْ حَلَفْتُ لَا تُخْبِرِي بِذَلِكَ أَحَدًا). (الحديث ٤٩١٢ - اطرافه في: ٥٢١٦، ٥٢٦٧، ٥٢٦٨، ٥٤٣١، ٥٥٩٩، ٥٦١٤، ٥٦٨٢، ٦٦٩١، ٦٩٧٢) (٤٥٦).

عائشہ (رمزی خودی لی بی) فہرمووی: گہلی جار کاتی پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) لہ مالی زہینہ بی کچی جہ حش، کہ ہاوسہری بوو، دہمایہ وہ شہریہ تی ہہنگوینی دہخواردوہ، جا من وحہ فصہی کچی عومہر، کہ نہ ویش وہک نیمہ ہاوسہری پیغہمبہر بوو، قسہمان کرد بہیہک وبرپارمان دا : ہہرکامیکمان لہ پیش دا پیغہمبہر (دروودی خودی لی بی) ہات بو لای پئی بلایت : مہ غافیر مت خواردوہ، من بیئی گیای مہ غافیرت لی دہکہم، کہ تامیکی شیرین وبؤنیکی ناخوشی ہہیہ، زور جار ہہنگ شیلہکہی دہمزیت، جا کاتی نہم قسہیہمان عہرزی پیغہمبہر کرد، وایزانی بہراست وا دہلین : فہرمووی: (نہ خہیر مہ غافیرم نہ خواردوہ، بہلام لہ لای زہینہ بی کچی جہ حشی خیزانم شہریہ تی ہہنگوینم خواردوہ، سویندم خواردوہ ئیتر نایخوہوہ، نہم قسہیہی من بہ کہس مہ لی). (تاج ٧/ ز ٤٨- سوورہ تی تہ حریم ١/ ل ٢٠٥) . پھیوہندی فہرموودہکہ بہنایہ تہکہ وہ ناشکرایہ .

تہ فیسیری سوورہ تی (ن والقلم) (تفسیر سورۃ (ن والقلم))

فہرمایشتی زاتی پاک:

﴿عَلَّ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْنَبُ﴾ ١/٦٨

١٧١٠- عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهَبٍ الْخُزَاعِيِّ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ لَا اخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ كُلِّ ضَعِيفٍ مُتَضَعِّفٍ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَا بَرَّةَ إِلَّا اخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ كُلِّ عَثَلٍ جَوَّازٍ مُسْتَكْبِرٍ (الحديث ٤٩١٨- طرفاه فی: ٦٠٧١، ٦٦٥٧) (٤٥٧).

حاریته‌ی کوری و مهب (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: خوْشه‌ویست (درودی خودای لسمرب بی) فهرمووی: (نهدی با هه‌والتان پی بدهم و، نیشانه‌ی مروقی خودا پی داوی به‌هه‌شتیتان پی نیشان بدهم: هه‌موو موسلمانیکی لازه‌بوونی بی‌نموودی بی‌فیزی خوْ به کهم زانی بی‌ناز به‌هه‌شتی یه، نه‌و جوْره که‌سانه هه‌رچه‌نده خه‌لک به بی نموو سه‌یریان ده‌که‌ن وه‌دریان وه‌ک خوْیان نازانن، به‌لام له‌لای خودا نه‌وه‌نده به قه‌در و به‌پِزو نازدارن هه‌موو دوعا ونزایه‌کیان گیرایه، نه‌گهر یه‌کئی له‌وانه سویند بخوات له سهر شتی به‌پشتی که‌رم و به‌خششی خودا، خودا دلئی ناشکینئی و خودا سوینده‌که‌ی بوْ ده‌باته سهر. نه‌دی با پیتان بلیم که کی دۆزه‌خی یه و نیشانه‌ی خه‌لکی دۆزه‌خ چیه‌و چۆنه: هه‌موو ئاده‌میزادیکی چاره قورسی مرقنی گوشتنی فیزنی به ده‌عیه‌و ده‌ماری زوْر خوْر دۆزه‌خیه). (تاج/ل ٧/٢١٢ ز ٥١/ش/ت).

فه‌رمایشتی زاتی پاک:

﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ﴾

١٧١١- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: يُكْشَفُ رِئْنَا عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ فَيَتَقَى كُلُّ مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسَمْعَةً فَيَذْهَبُ لِيَسْجُدَ فَيَعُوذُ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدًا). (الحديث ٤٩١٩- ٢١ ته‌جرید = ٢٢ فتح = به‌رگی یه کهم ل/٤١ له‌م کتیبه) (٤٥٨).

ئەبۇسەئىدى خەدرى (رەزى خۇداي لى بى) فەرمۇۋى: بە گۈپى خۇم لە زارى پىرۋى پېغەمبەرم ئىنەت(درودى خۇداي لى بى) فەرمۇۋى: (لەرۋى قىامت دا، خۇداي پەروەردگارمان، لاقى خۇى ھەل دەمالى، ئىتر ھەموو مۇسلمان و بىرۋادارى چ پىاو، چ ژن، كورنۋوش وسەجدى بۇ دەبەن، ئەوانەشى كە لەجىهان دا، بۇ چاۋەو روو پامايى وناوبانگ كورنۋوشيان بىردوۋە، دەمىنئەتەۋە لەپاش ئەوان دەچن كە كورنۋوش بىبەن بۇ خۇدا بەلام، لە خۇداۋە پىشتيان رەق دەبىئە دەبىئە بەيەك پارچە تەختەو ھەرچى ھەۋلەدەن ناتوان سۇجەدە بىبەن، ئاۋا لەبەر چاۋى ئەو ەشاماتە تەرىق وچاۋشۇر وپىسۋا دەبىن). (تاج/۷ ل/۲۱۲ ز/۵۱- سوورمى نوون).

پەۋقەدە:

ئەم فەرمۇدەمىش يەككە لەو فەرمۇدەنەى كە مۇتەشەببەھان، زانايان لەكۈن ونۇدا دوو فەرمىشتيان ھەيە لەبارمىانەۋە، پۇختەى رېبازىپىشتيانى باش ئەمەيە: (كار لەبارمىەۋە بىرئىتە دەست خۇى، ۋە باۋەرمان ۋابى: كەۋاتايەكى ۋاى ھەيە، كە شايانى خۇداي بىچۈۋن ۋىمانەندىن) پاشىنانىش بە تەئۋىل وساخرەنەۋەى جىا جىا تەئۋىلى ئەم جۇرە فەرمۇدەۋە ئايەتە مۇتەشەببەھانە دەكەن، مەئالى ھەردوۋلايان يەكە (كە بىرو باۋەرى ئىسلام دوۋرە لە بىرو باۋەرى ھەلە، سەبارەت بە يەزدانى مەزن).

تەفسىرى سوورەتى ﴿وَالْأَزْجَاتِ﴾ (تەفسىر سۇرە ﴿وَالْأَزْجَاتِ﴾)

۱۷۱۲- عَنْ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ بِاصْبِرْ هَكَذَا بِالْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ . (الحدیث ۴۹۳۶ - طرفاه فی: ۵۳۰۱، ۶۵۰۳) (۵۹).

سه هلی کوری سه عد (رمزی خودی لی بی) هه رمووی: به چاوی خۆم چاوم
 لی بوو، که پیغه مبهه (درویدی خودی لی بی) په نجهی ناوهراستی وپه نجهی
 شایه تمانی، ناوا جووت کرد و ناراسته ی یارانی کردن و هه رمووی: (من
 و قیامت و هک نه م دوو په نجهیه، ناوا دوا به دوا یهک هاتووین، من دوا
 هه مینی پیغه مبهه رانم و له دوا ی من قیامت هه ل دهستی، پیغه مبهه ر تر
 نایه). کورت وپوخت : هاکا قیامت هات. (تاج/ ۷ ز/ ۶۲ ل/ ۲۳۵ سوورمتی -
 نازیات).

ته فسیری سووره تی ﴿عَبَسَ﴾ (تفسیر سورة ﴿عَبَسَ﴾)

۱۷۱۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 (مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأَ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَةِ وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ
 وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ أَجْرَانِ) (الحديث ۴۹۳۷) (۴۶۰).

عائشه (رمزی خودی لی بی) له خو شه و یسته وه (رمزی خودی لی بی) هه رمووی:
 (نموونه ی نه و قورثان خو پنه ی که به په وانی قورثانی له به ره و په فتاری پی
 دهکا، نه وه له پایه ی نه و فریشته به ریزه خیرخواپانه دایه که له جیهانی
 بالاداو له عالهمی مه له کووت دا، سه ر په رشتی قورثان ده کهن و خودا له م دوو
 نایه ته دا باسیانی کردووه، که دهه رموی: ﴿بایدی سَفَرَة کرام بر رة﴾: (نه م
 قورثانه له جیهانی بالاداو، به دهستی چهند فریشته په کی به ریزی خیر و
 مهن دی هه رمان به ری خواوه).

پیغه مبهه هه رمووشی: (وه نه و که سه شی که خه ریکه دهی خوینی و به
 گران بوی له بهر ده کریت، له جیاتی یهک پاداش، دوو پاداشی بۆ هیه).
 (تاج/ ۵ ل/ ۲۷۱ ز/ ۷۶ ف/ ۲- باسی گه وریمی قورثان).

تہ فیسیری سوورہ تی ﴿وَلِلْمُطَفِّفِينَ﴾

تفسیر سورة المطففين

۱۷۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ حَتَّى يَغِيبَ أَحَدُهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَى أَنْصَافِ اذْنَيْهِ). (الحديث ۴۹۳۸ - طرفه فی: ۶۵۳۱) (۴۶۱).

عہ بدوئلای کورپی عومہر (رمزای خودایان لئ بی) فہر مووی: پیغہ مہر (درویدی خودای لئ بی) فہر مووی: ئەم ئایہ تہ کہ دہر مووی: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واتہ: ئەو رۆژہ رۆژیکی گەئێ گەورہیہ، ئەو خەئکە سەرتاپا لہ بہر بارہ گای پەرورەدگاری ہەردوو جیہان دا بۆ پرسینہوہ و داد پرسی دەستہو نہزەر (رادہوہستن). لہ کاتی رۆدانی راوستانی ئەم رۆژدا ہەلویست و ئالۆز دەبی و ئەوہندہ بہ پیوہ دەوہستن و ئەوہندہ ماندوو وشەکەت دەبن، ہی وایان ہەیہ ئەوہندہ دەوہستی، ہەتا بنا گوپی لہ ئارمقی خوئی دا دەچہقی.) (تاج/ ۷/ ز ۶۶/ ل ۲۳۸- سوورہ تی موطہ ففیفین).

تہ فیسیری سوورہ تی ﴿اِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾

تفسیر سورہ ﴿اِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾

۱۷۱۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسِبُ إِلَّا هَلَكَ. سبق بتمامہ فی رقم: ۸۷ تجرید = ۱۰۳ فتح = بہرگی یہ کہم ل- ۱۰۸ (۴۶۲).

(۴۶۱) اخرجہ مسلم فی الجتہ و صفۃ نعیماہا و اہلہا، رقم: ۲۸۶۲.

(۴۶۲) سبق فی رقم: ۸۷ - المترجم.

فهرمايشتی زانی پاک:

﴿لَتَرْكَبَنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ ١٩/٨٤

١٧١٦- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: ﴿لَتَرْكَبَنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾
حَالًا بَعْدَ حَالٍ قَالَ هَذَا لِيُكَيِّدَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث ٤٩٤٠ - طرفه
فی: ٩٣٨ تجوید = ٢٠٦١ فتح = بقرطی/٣- ١٤) (٤٦٣)

ثیبنوعه بباس (رمزی خودی لئ بی) له ته فسیری ثایه تی: ﴿لَتَرْكَبَنَّ
طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ دا دمفه رموی : واته : حال له دوا حال، نه مهیش
پیغه مبه رکه تان خوئی فهرموویه تی (درویدی خودی لئ بی) .

ته فسیری سووره تی ﴿وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا﴾

تفسیر سورة ﴿وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا﴾

١٧١٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ وَذَكَرَ النَّاقَةَ وَالَّذِي عَقَرَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): ﴿إِذَا ابْتِغَتْ اشْقَاهَا﴾ ابْتِغَتْ لَهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَبِيعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ ابْنِ
زَمْعَةَ وَذَكَرَ النِّسَاءَ فَقَالَ يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ فَيَجْلِدُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ فَلَعْلُهُ يُضَاجِعُهَا مِنْ
آخِرِ يَوْمِهِ ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي ضَحِكِهِمْ مِنَ الضَّرْطَةِ وَقَالَ لِمَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ مِمَّا
يَفْعَلُ.

وعنه في رواية: مثل أبي زَمْعَةَ عَمَّ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ (الحديث ٤٩٤٢ - طرفه
فی: ٢٠٠٥) (٤٦٤).

(٤٦٣) راجع المجلد الثالث من الترجمة الكريدة ص ١٤، رقم: ٩٣٨، قال العسقلاني: لم يخرجته

مسلم - المترجم

(٤٦٤) أخرجه مسلم في الجبة و صفة نعيمها و أهلها، باب: النار يدخلها الجبارون ، رقم:

عبداللای کوری زهممه (رمزی خودی لى بى) فهرمووی: گویم لى بوو پیغممبهر (دروودی خودی لى بى) وتاری دمفهرموو، له وکاته دا باسی وشره کەى بهموودی فهرموو، نیشانی ئەو پیاو وچاره رەشه بەدبەختەى هەلا دەدا کە خودا لەم نایەتەدا ناوی ناو بەدترین و خراپترین پیاوی ئەو هۆزه لەخودا یاخیه، فهرمووی: پیاویکی بەدەسه لاتى بەهیز بوو، خاومن دەسلەت وکەس وکارو خزمیکی زۆر بوو، کە پشتیان دەگرت، وەکوو چۆن ئەبو زەمعه لەناو هۆزی قورەپیش دا نیستا خاومن دەسلەت وکەس وکاره ئەویش ئاوابوو، بەلام ئەو هەتا بلایی بى رەزاو شەڕانی بوو، بۆیه کە چوو بۆگیانی وشره کەى کە موەجیزەى حەزەرەتى صالح پیغممبهر بوو، وەناوی هەداری کوری سالف بوو، وشره کەى پەى کرد وکوشتى.

وه پیغممبهر (دروودی خودی لى بى) باسی ژنانیشی فهرموو، فهرمووی: (ئەوه چۆن کاریکه، پیاوی واتان وا تیا دا، به بى هۆیه کى رەوا، هەروا لەخۆیه وه هەل دەکویتیته سەر ژنه کەى وپەلاماری دەدا، رێک وەك بەندەى زەر خەپیدەى بى، ئاوا دار کارى وەفەلاقەى ئەو ژنه بەستە زمانه دەکا، کەچى دوور نیه هەر ئەو رۆژه سەر له ئیوارە، دەست بکاته ملی وله گەلێ دا دروست ببی، دەى ئەمەى له چى وئەوهى له چى !!).

ئەوجا خۆشەویست (دروودی خودی لى بى) لەبارەى ئەوه وه کە بەتەر و تسی یەکتەری پى دەکەن، تەمى وئامۆزگاری کردن و فهرمووی: (ئەوه چۆن حالیکه، شتى کە له خۆتان رۆودەدا، ئەگەر له یەکیکی تەرتان رۆو بدات، بۆچى پى پى ئەدەکەن، کارى وا مەکەن). (تاج/ ٧ ز/ ٧٤ ل/ ٢٥١ ژ/ ١ + تاج/ ٣ ل/ ١٣٢ ز/ ٥٣ ژ/ ١- ش/ ت).

پوونکرده وه:

١- له کۆتایی فهرمووده کەدا، پیغممبهر (دروودی خودی لى بى) ئەم بەدکارەى هۆزی بهموود، دەشوبهینی بە ئەبو زەمعهى ئامۆزای زوبهیری کوری

عه ووامه وه، ئەم ئەبو زەمعهیه ناوی ئەسوودی کۆری موططه لیبی کۆری ئەسهدی کۆری عهبدولعوززایه، یهکیک بوو له خاوهن دهسته لاتهکانی مهککه، تهوس و لاقرتی به پیغه مبههردمکرد، به کافری له مهککه مرد، زهمعهی کورپشی که باوکی صهحابی (عهبداللهی کۆری زهمعهیه) نهویش له رۆژی غهزای بهدردا، به بیروایی کوژرا، له گهڵ براهیهکی تری دا که ناوی عهقیلی کۆری ئەسوود بوو.

۲- عهبداللهی کۆری زهمعهی کۆری ئەسوود (رمزی خودی له بی) هاوه لێکی ناوداری پیغه مبهره، بهس ئەم فهرموودهیهی ههیه له بوخاریدا، که له راستیدا بریتیه له سی فهرمووده. خوشکه زای ئوممو سهلهمهه هاوسهری پیغه مبهره دایکی ناوی فهریهیه کچی ئومهیهیه، ئەم فهرموودهیه که لیهدا دهیگیرپتهوه سی برپاری تیدایه: باسی وشترمهکی بهموود و نهیی کردن له پێکهنین به با لیبهربونهوه نهیی کردن له لیسانی ژن، ههندی فهرمووده گیرمهوه کردویانه به سی فهرمووده وه به جیا جیا دهیگیرپتهوه.

کورپکی ههبوو ناوی یهزیدی کۆری عهبدولای کۆری زهمعه بوو، موسلیمی کۆری عهقه، له رۆژهکی ئەل حهرهدا شههیدی کرد، بهدیلی هینایان بو موسلیم، پێی گوت: پهیمان بده لهسهر ئەوه که تۆ بهندهو کۆیلهی یهزیدی کۆری موعاوییهی، که فهرمان رهوای موسلمانانه، خۆی چی برپار دهدات بهرانبهر به خوین و مالت مافی خۆیهتی. یهزید گوتی: من نامۆزای فهرمانرهوای موسلمانانم، پهیمانی دهمدمی، لهسهر رهفتار کردن بهنامهی خودا و سووننهتی پیغه مبههرد، جا لهسهر ئەم بنیاته خۆی سهه پشک بی، سهبارمت به خوین و سامان و خیزانم، چی برپار دهدات با بیدات).

یهزید له وهوپیش دۆستی یهزیدی کۆری موعاویه بوو، جا که وای گوت، موسریف گوتی: له گهردنی بدن. مهروان راپههه و خۆی دا بهسهههیدا و گوتی: منیش له گه لیدا نه کوژن نا یه لئم بیکوژن، موسریف گوتی: (ئهگهر

مەروان لای دوورکەوتەو، ئەوا باشە ئەگینا هەردوکیان بەسەر یەکەو (بکوژن). نیتەر مەروان لای دوورکەوتەو و دایان لە گەردنی، لەو پۆژەدا زۆر لە کورانە بەدوئای کۆری زەمە شەهید بوون، کە برای ئەم یەزیدە بوون. بۆ زیاتر شارمزا بوون. بڕوانە : ژ : ۱۲۱۳ تجرید - مختصر صحیحی بوخاری = ۲۹۵۹ فتح الباری = بەرگی سییەم لاپەرە: ۳۳۶).

تەفسیری سوورەتی ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ تفسیر سورة العلق ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾

فەرماشتی زاتی پاک:

﴿كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعَنَّ بِالْناصِيَةِ، نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ﴾ ۱۵ / ۱۶

۱۷۱۸- عن ابن عباس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ أَبُو جَهْلٍ: لَئِنْ رَأَيْتُ مُحَمَّدًا يُصَلِّيَ عِنْدَ الْكُعْبَةِ لَا طَائِفَ عَلَى عُنُقِهِ قَبْلَ الْنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: (لَوْ فَعَلَهُ لَأَخَذْتُهُ الْمَلَأَكَةُ). (الحديث ۹۵۸) (۴۶۵).

ئەبنووعەبباس (زمای خودایان لای بێ) فەرمووی: ئەبو جەهلی لەعنەتی گوتی : ئەگەر دەستم لە موخەمەد گیریبی، وە ببینم لەلای کەعبەدا نوێژ بکا، پی دەنیمە پێسا ملی و پی دەنیمە سەر بۆ تقە می. کە ئەم هەرمشەیهی گەیشتەو بە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر شتی وا بکات، فریشتە خودا بەئاشکرا و بەبی پەردە دەگرن و پەل پەل دەکەن). (تاج/۷/ ۲۵۷/۱).

تہ فسیری سوورہ تی (الکوتر) (تفسیر سورة الکوتر)

۱۷۱۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا عُرِجَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى السَّمَاءِ قَالَ: (أَتَيْتُ عَلَى نَهْرٍ حَافَتَاهُ قِبابُ اللَّوْزِ مُجَوَّفًا فَقُلْتُ: مَا هَذَا يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ: هَذَا الْكُوتَرُ). (الحديث ۴۹۶۴).

ئەنەس (رمزای خودی لئ بئ) لە بارەى فەرمايشتى خودای گەورمۆه: ﴿أَنَا اعطيتك الكوتر﴾ مۆه، فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودی لئ بئ) فەرمووی: کاتی بڕام بۆ ميعراج، بۆ ئاسمان، چوومە سەر روبرای هەردوو قەراخەکەى گومەزى مروارى ھوژول بوو، گوتم: ئەى جوبرائیل! ئەمە چييه؟ فەرمووی: ئەمە ھەوزى گەوبەرە. (تاج/ل ۷/ ۲۶۴/ ز ۸۶/ ۱- سوورەتى گەوبەر)

۱۷۲۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَقَدْ سُئِلَتْ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿أَنَا اعطيتك الْكُوتَرَ﴾ قَالَتْ: نَهْرٌ اعْطِيَهُ لِيُكْمَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَاطِئَاهُ عَلَيْهِ ذُرٌّ مُجَوَّفٌ إِنِيتُهُ كَعَدَدِ الثُّجُومِ. (الحديث ۴۹۶۵) (۴۶۶).

سەبارەت بەمەبەست لەفەرمايشتى خودای گەورە گە دھەرمۆی: ﴿أَنَا اعطيتك الكوتر﴾ لە عایشەى خیزانى پێغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەر و رمزای خودا لەعایشە بئ) پرسیار کرا، فەرمووی: گەوبەر روبرایکی زۆر گەورەیه، وا لە بەهەشتا، خەلات کراوە بە پێغەمبەری ئیوہ (دروودی خودی لئ بئ) ھەردوو کەنارەکەى گومەزى مروارى ھوژولە، بە قەد ژمارەى ئەستێرەى ئاسمان، ئاوا زۆر و بئ شومار، جام و پەرداخ و حاجەتى شت خواردنەوہى لەسەر. (تاج/ل ۷/ ۲۶۵- ز ۸۶).

تہ فیسری سوورہ تی ﴿قل اعوذ برّب الفلق﴾ تفسیر سورة الفلق ﴿قل اعوذ برّب الفلق﴾

۱۷۲۱- عَنْ زُرِّ بْنِ حُبَيْشٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ سَأَلْتُ أَبِي بَنَ كَعْبٍ عَنِ الْمُعَوَّذَتَيْنِ فَقَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ قِيلَ لِي فَقُلْتُ فَتَحْنُ نَقُولُ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (۹۷۶- طرفه في ۹۷۷) (۶۷).

زیرِ کوری حوبہیش (رمزی خوبی لہ) فہرمووی: پرسیارم کرد لہ
نوبہیہی کوری کہعب، لہ بارہی سوورمتی: ﴿قل اعوذ برّب الناس﴾ و
سوورمتی: ﴿قل اعوذ برّب الفلق﴾ وہو. فہرمووی: لہ پیغہمبہرم پرسی لہ
بارمیانہوہ: نایا ئەم دوو سوورمتہ لہ قورئانن یا نا؟ فہرمووی: (ئەم دوو
سوورمتہ جوہرمئیل گوتوونی بہمن، منیش گوتوویانم بہ ئیوہ). نوبہیہی
کوری کہعبیش فہرمووی: ئیمەش باوەرمان بہ فہرمایشتہکە
پیغہمبہرہیہ لہبارمیانہوہ، کہواتہ گومانمان نییہ لہوہ دا کہ دوو سوورمتن
لہ قورئانی پیروژ).

پایانی (خاتمہ)

ماموستا شیخی عہسقلانی لێردا دمفہرموی :

(نامہی تہ فیسیر ۵۴۸ پینج سەدو چل وھەشت فہرموودەیی بەرزموہکراوی
یا لہحوکم و برپاری بەرزموہ کراوی واتیادا پەیوہست (موصول) دکانیان
(۶۷۵) فہرموودەن، ئەوانی تریان یا بپەرشتن یا لہحوکم و برپاری بپەرشتہ
(معلق) دان، (۴۴۸) چوار سەدو چل وھەشتیان دووبارەن، پائفتہو
بوختہکەیان سەد فہرموودەییہ، پێشەوا موسلیمیش، وەک پێشەوا بوخاری

(رحمتهی خودی لب بن) نه م پوختهیهی که (۱۰۰) سه د فهرموودهیهی، هه موو یانی
گیړاومهوه، بیجگه له م (۶۶) شهست وشهش فهرموودهیهیان :

۱- فهرموودهی ژماره: (۱۶۳۰- ته جرید = مختصر صحیح البخاری = ۴۴۷۴ فتح الباری).

۲- فهرموودهکی عومهر: (ابی اقرانا) = ۴۴۸۱ فه تح = ۱۶۳۴ ته جرید).

۳- ژ : ۱۶۳۵ ته جرید ۴۴۸۲ فه تح.

۴- ژ : ۱۶۳۷ ت = ۴۴۸۵ = ۱۶۳۷ ته جرید = ۴۴۸۵ فه تح.

۵- فتح: ۴۴۸۹ له ته جریدهکه دا نییه. (لم یبق ممن صلی القبلتین غیری).

۶- ژ: ۴۴۹۸ ف له ته جریدهکه دا نییه. (كان في بني اسرائيل القصاص).

۷- ژ : ۴۵۰۵ ف له ته جریدهکه دا نییه. ﴿وعلى الذين يطيقونه﴾.

۸- ژ: ۴۵۰۶ ف له ته جریدهکه دا نییه. ﴿فدية طعام مساكين﴾.

۹- ژ ۴۵۰۸ ف. له ته جریدهکه دا نییه. (كانوا لا يقربون رمضان كله).

۱۰- ژ : ۴۵۱۶ ف ﴿ولاتلقوا بأيديكم الى التهلكة﴾.

۱۱- ژ: ۴۵۲۶ ف ﴿نساؤكم حرث لكم﴾.

۱۲- ژ: ۴۵۲۹ ف ﴿ولاتعضلوهن﴾.

۱۳- ژ : ۴۵۳۰ ﴿والذين يتوفون منكم و يذرون ازواجاً﴾.

۱۴- ژ: ۴۵۳۱ ف. حدیث ابن عباس فی تفسیر: ﴿والذين يتوفون منكم و يذرون ازواجاً﴾.

۱۵- ژ: ۴۵۳۲ ف. (اتجعلون عليها التلغيط...).

۱۶- ژ: ۴۵۳۸ ف. ﴿ايؤد احدكم﴾.

۱۷- ژ: ۴۵۴۵ ف. ﴿وان تبدوا ما في انفسكم﴾.

۱۸- ژ: ۴۵۶۳ ف. حدیث ابن عباس فی: (حسبنا الله و نعم الوكيل) = ۱۶۴۵ مختصر صحیح البخاری = تجرید.

- ١٩- ر: ١٦٤٩ تجريد=٤٥٦٦ فتح (كان النبي (صلى الله عليه وسلم) واصحابه يعفون عن المشركين) يعني الجزء الاخير منه - المترجم.
- ٢٠- ر: ٤٥٧٨ (كان المال للولد = حديث ابن عباس).
- ٢١- ر: ٤٥٧٩ فتح (كان اذا مات الرجل كان اولياؤه احق بامراته).
- ٢٢- ر: ٤٥٨٠ فتح (ولكل جعلنا موالى=حديث ابن عباس).
- ٢٣- ر: ٤٥٨٧ : فتح (كنت انا وامى من المستضعفين).
- ٢٤- ر: ١٦٥٣ تجريد =٤٥٩٦ فتح البارى = ﴿اِنَّ الَّذِيْنَ تَوَفَّاهُمْ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِيْ اَنْفُسِهِمْ﴾.
- ٢٥- ر: ٤٥٩٩ فتح (ان كان بكم اذى من مطر)= ابن عباس.
- ٢٦- ر: ٤٦٠٣ ف =حديث ابن مسعود فى يونس بن متى).
- ٢٧- ر: ٤٦٠٢ ف =حديث حذيفة فى النفاق.
- ٢٨- ر: ٤٦١٣ حديث عائشة فى لغو الايمان.
- ٢٩- ر: ٤٦١٤ حديث عائشة عن ابيها فى كفارة اليمين.
- ٣٠- ر: ١٦٦٠ مختصر = تجريد= ٤٦٢٨ فتح: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ﴾.
- ٣١- ر: ٤٦١٩ فتح : (حديث ابن عمر فى الاشرية).
- ٣٢- ر: ١٦٥٨ تجريد = ٤٦٢١ فتح ﴿ لا تسألوا عَنْ اَشْيَاءَ...﴾.
- ٣٣- ر: ٤٦٤٢ فتح: حديث الحر بن قيس مع عمر فى قوله تعالى: ﴿خُذِ الْعَفْوَ﴾.
- ٣٤- ر: ١٦٦٣ تجريد = ٤٦٤٤ فتح: (حديث ابن الزبير فى تفسير قوله تعالى: ﴿خُذِ الْعَفْوَ﴾).
- ٣٥- ر: ٤٦٤٦ ف =حديث ابن عباس فى تفسير قوله تعالى: (الصُّمُّ الْبُكْمُ)
- ٣٦- ر: ٤٦٥٢ ف =حديث ابن عباس فى تفسير قوله تعالى: ﴿ ان يكن منكم عشرون صابرون﴾.
- ٣٧- ر: ٤٦٥٨ فتح : حديث حذيفة : (مابقى من اصحاب هذه الاية الا ثلاثة).

٢٨- ز : ٤٦٦٤ فتح = حديث ابن عباس في قصته مع ابن زبیر وفيه ذكر ابي بكر في الغار.

٢٩- حديث ابن عباس في تفسير قوله تعالى: ﴿يُثْنُونَ صُدُورَهُمْ﴾ برقم : ٤٦٨١، ٤٦٨٢، ٤٦٨٣ فتح.

٤٠- حديث ابن مسعود في : ﴿هَيْتَ لَكَ﴾ رقم : ٤٦٩٢ و ﴿بَلْ عَجِبْتَ﴾.

٤١- حديث ابي هريره في صفه مسترقى السمع، رقم ٤٧٠١ فتح = ١٦٦٨ تجريد.

٤٢- ز : ٤٧٠٥ فتح = حديث ابن عباس، في تفسير (عضين).

٤٣- ز : ٤٧٠٨ فتح، حديث ابن مسعود (الكهف ومريم من تِلَادَى).

٤٤- ز : ٤٧١١ فتح حديث في : (كنا نقول للحَيِّ اذا كثروا).

٤٥- ز : ٤٧١٦ فتح : ﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي ارَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً...﴾.

٤٦- ز : ٤٧٢٨ فتح : حديث سعد في : ﴿الْاَخْسَرِينَ اَعْمَالًا﴾.

٤٧- ز : ٤٧٤٢ فتح : حديث ابن عباس في تفسير قوله تعالى : ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ﴾.

٤٨- ز : ٤٧٥٨ فتح : حديث عائشه في نزول : ﴿وَلْيَضْرِبَنَّ بِخُمْرِهِنَّ﴾.

٤٩- ز : ٤٧٧٣ فتح : حديث ابن عباس في : ﴿لَرَأَدُّكَ اِلَى مِعَادٍ﴾.

٥٠- ز : ١٦٨٤ تجويد = مختصر صحيح البخاري = ٤٧٩٨ فتح الباري.

٥١- ز : ٤١- سورة حم السجدة بعدها مباشرة حديث ابن عباس في جواب (اتي اجد في القران اشياء تختلف علي).

٥٢- ز : ٤٨٢٧ فتح = حديث عائشة في تفسير : ﴿وَالَّذِي قَالَ لَوْلَاذِهِ اِفْ لَكُمْ﴾.

٥٣- حديث عبد الله بن مغفل في البول في المقتسل = ٤٨٤٢ فتح.

٥٤- ز : ٤٨٥٢ فتح : حديث ابن عباس في تفسير : ﴿ادْبَارَ السُّجُودِ﴾.

- ٥٥- ژ : ٤٨٥٩ حديث ابن عباس في تفسير : ﴿اللات﴾.
- ٥٦- ژ : ٤٨٧٦ حديث عائشه في نزول : ﴿بَلَّ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَذْهَىٰ وَامْرُءٌ﴾ = ١٧٠ تجريد.
- ٥٧- ژ : ٤٨٩٣ فتح، حديث ابن عباس في تفسير : ﴿وَلَا يَعْصِيكَ فِى مَعْرُوفٍ﴾.
- ٥٨- ژ : ٤٩٠٦ فتح = حديث انس عن زيد بن ارقم فى فضل الانصار.
- ٥٩- ژ : ١٧١٠ تجريد = ٤٩١٨ فتح. حديث ابن عباس فى تفسير : ﴿عَتَلَّ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْمٌ﴾.
- ٦٠- ژ : ٤٩٢٠ فتح، حديث ابن عباس في ذكر الاوثان التي كانت في قوم نوح.
- ٦١- ژ : ٤٩٣٢ حديث ابن عباس فى تفسير : ﴿تُرْمِى بَشْرًا كَالْقَصْرِ﴾.
- ٦٢- ١٧١٦ تهجريد = مختصر صحيح البخارى = ٤٩٤٠ فتح البارى حديث ابن عباس في تفسير : ﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾.
- ٦٣- حديث ابن عباس فى تفسير : ﴿فَلْيَذْغِ نَادِيَةً﴾.
- ٦٤- حديث عائشة في تفسير : ذكر الكوثر - رقم ٤٩٦٥ فتح = ژماره : ١٧٢٠ تجريد = مختصر صحيح البخارى.
- ٦٥- حديث ابن عباس فى تفسير الكوثر بالخير الكثير = رقم ٤٩٦٦ فتح.
- ٦٦- ژماره : ١٧٢١ تجريد = مختصر صحيح البخارى = ٤٩٧٦ فتح البارى = حديث ابى كعب في المعوذتين.
- ماموستاى گهوره و مهزن شيخى عهسقه لان (رحمتهى خودى لى بى) ههروا لهم پايانه دان دهفه رموى : (پينج سهدو ههشتا بيس تراو (ئهشه رى صه حابه وگهوره پياوانى دوا ئه وانيشى واتيادا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٦٩- نامه‌ی گه‌وره‌یی قورئانی پیروژ

کتاب فضائل القرآن

١٧٢٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا مِنْ أَلْبِيبَاءَ لَبِيٍّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ أَمِنْ عَلَيْهِ الْبَشَرُ وَأَلَمَّا كَانَ الَّذِي أَوْتِيَتْهُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيْهِ فَارْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (الحديث ٩٨١- طرفه فی : ٧٢٧٤) (٤٦٨).

ئه‌بو هورهیره (رمزی خودای لی بی) فه‌رمووی : پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی : (هه‌موو پی‌غه‌مبه‌ر ئ له‌ کاتی خویدا، نیشانه‌ی گه‌وره‌ گه‌وره‌ موعجیزه‌یه‌کی وه‌ای پی دراوه، که ئاده‌میزاده‌کانی سه‌رده‌می خو‌ی به‌ هو‌ی ئه‌و نیشانه و موعجیزانه‌وه ئیمان و باوه‌ریان پی‌ی هی‌ناوه، به‌لام ئه‌و موعجیزه‌یه‌ی که خه‌لات کراوه به‌ من ئه‌م قورئانه‌یه، که خودا به‌ وه‌ی وسروش بو‌ی ناردووم، که لایه‌نی ئی‌عجازه‌که‌ی نه‌براو‌یه و هه‌میشه به‌رده‌وامه بو‌یه ئومیدم گه‌وره‌یه که له‌پرو‌ی قیامت دا من له‌ هه‌موو پی‌غه‌مبه‌ره‌کانی تر ئومه‌تم زو‌رتربی). (تاج/٧- ١٣٤).

سه‌رنج :

نامه‌ی گه‌ورمیی قه‌رئانی پیروژ ده‌که‌و‌یتته به‌رگی ٣/ لاپه‌ره: ٨٠٤ له‌ ریاچ الصالحین دا، هه‌تا لاپه‌ره : ٨٢٣، که بریتیه له‌ زنجیره‌ی ژماره : ٨٠، ٨١، ٨٢، ٨٣. له‌ تاحول ئوصلیش دا ده‌که‌و‌یتته : به‌رگی ٥/ لاپه‌ره ٢٦٩ هه‌تا ٣٤٤. ١٧٢٣- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى تَابَعَ عَلَى رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْوَحْيَ قَبْلَ وَفَاتِهِ حَتَّى تَوَفَّاهُ أَكْثَرَ مَا كَانَ الْوَحْيُ ثُمَّ تَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدُ (الحديث ٩٨٢) (٤٦٩).

ئەنەسى كۆرۈ مالیک (رمزى خودای لى بى) فەرموۋى : خودای گەورە بەر لە كۆچ كۆردنى پېغەمبەر (دروودى خودای لى بى) بۆ ئەو دونیا، پەيتا پەيتا خودا سىروشى بۆ دەنارد، تەنانەت كاتى كە گيانى پاكى سپارد، سىروش (ودەحى) لە جاران گەرمتر دەھاتە خوارى. ئىتر لە پاشان ئەوئەندەى نەخايند كە پېغەمبەر (دروودى خودای لى بى) عەمرى خواى كرد.

۱۷۲۴- عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: سَمِعْتُ هِشَامَ بْنَ حَكِيمٍ بْنِ حِزَامٍ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفُرْقَانِ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَمَعْتُ لِقِرَاءَتِهِ فَإِذَا هُوَ يَقْرَأُ عَلَى حُرُوفٍ كَثِيرَةٍ لَمْ يُقْرِئْنِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكِدْتُ اسَاوِرُهُ فِي الصَّلَاةِ فَتَصَبَّرْتُ حَتَّى سَلَّمَ فَلَبِثْتُ بِرِدَائِهِ فَقُلْتُ: مَنْ أَفْرَاكَ هَذِهِ السُّورَةَ الَّتِي سَمِعْتُكَ تَقْرَأُ؟ قَالَ: أَقْرَأْنِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: كَذَبْتَ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ أَقْرَأْنِيهَا عَلَى غَيْرِ مَا قَرَأْتُ.

فَانْطَلَقْتُ بِهِ أَتُوْدُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: إِنِّي سَمِعْتُ هَذَا يَقْرَأُ بِسُورَةِ الْفُرْقَانِ عَلَى حُرُوفٍ لَمْ تُقْرِئْنِيهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْسِلْنِي أَفْرَا يَا هِشَامُ فَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةَ الَّتِي سَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (كَذَلِكَ أَنْزَلْتُ) ثُمَّ قَالَ: (أَقْرَأْ يَا عُمَرُ) فَقَرَأْتُ الْقِرَاءَةَ الَّتِي أَقْرَأَنِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (كَذَلِكَ أَنْزَلْتُ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْزَلَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ فَأَقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ) ((الحديث ٤٩٩٢ - أطرافه فى : ٢٤١٩، ٥٠٤١، ٦٩٣٦، ٧٥٥٠) (٤٧٠).

عومەرى كۆرى خەطاب(رمزى خودای لى بى) فەرموۋى : بە سەرىنى پېغەمبەر خۆى (دروودى خودای لى بى) جارى لە مزگەوت بووم، گویم لى بوو، كە هیشامى كۆرى حەكىم، سوورەتى فورهانى دەخویند، كە گویم گرت لە

خویندنه‌که‌ی، سهرنجم دا وا به چهند بیت گه‌لێک (واته: به چهند شیوه و شیوازو لکه‌زاری) ده‌خوینێ که پیغه‌مبهر (دروودی خودای لی بی) به‌و شیواز به منی نه‌خویندبوو، جا خهریک بووم ههر له‌ناو نوێژمه‌که‌یدا په‌لاماری بدهم، به‌لام ئارامم گرت هه‌تا سلاوی نوێژمه‌که‌یی دایه‌وه نه‌وجا به‌پۆشاکه‌کی لوولم دا و مه‌یه‌خه‌یم گرت و گوتم: ئەم سوورته‌ی که ئیستا خویندت له‌م نوێژدا له‌ لای کێ خویندووته‌و کێ پێی په‌وان کردووی؟ فه‌رمووی: (پیغه‌مبهر خۆی پێی له‌بهر کردووم). گوتم: درۆ ده‌که‌ی، من پیغه‌مبهر خۆی ئەم سوورته‌ی به‌ شیومه‌کی تری جیاواز له‌مه‌ پێره‌وان کردووم، ئینجا بردم و کیشم کرد بۆ لای پیغه‌مبهر، وه‌ عه‌رزیم کرد: (ئهمه به‌شیومه‌یا سوورته‌ی فوره‌قان ده‌خوینێ، که تۆ خۆت به‌شیومه‌یه‌کی تری جیاواز له‌وه‌ی ئەو به‌ منت په‌وان کردووه).

پیغه‌مبهر (دروودی خودای لی بی) فه‌رمووی: (تۆ جارێ به‌ره‌لای که، ئە‌ی هیشام ئاده‌ی بخوینێ). جا به‌و شیومه‌یه‌ خویندی که من گویم لێی بوو، وه‌ له‌ سه‌ر ئە‌وه‌ په‌خنه‌م لکێ هه‌بوو، وه‌ بۆ به‌رپرسی هێنام بۆ لای پیغه‌مبهر، که‌چی پیغه‌مبهر (دروودی خودای لی بی) په‌زا لێبوونی له‌سه‌ر شیوازی خویندنه‌که‌ی دهرپه‌ری و فه‌رمووی: (ئاوه‌هایش هاتووته‌ خواره‌وه). فه‌رمووی به‌منیش: (ئاده‌ی تۆش بخوینێ ئە‌ی عومه‌ر!) منیش له‌سه‌ر شیومه‌یه‌ خۆم که له‌ پیغه‌مبهر و مرگه‌رتبوو خویندم، فه‌رمووی: (ئاوه‌هایش هاتووته‌ خواره‌وه، ئە‌مه‌یش قه‌یدی نیه‌، چونکه‌ ئە‌م قورئانه به‌ حه‌وت شیوه‌ خویندنه‌وه‌ نێردراوته‌ خواره‌وه‌ بۆ من، جا ئیوه به‌ کام شیوه‌ خویندنه‌وه‌ به‌ ئاسانی بۆتان ده‌خوینێ، به‌و شیومه‌یه‌ بیخوینن!). (تاج/ ٥/ ز/ ٩٣/ ١/ ٢+ ٣- ل/ ٣٢٥ + تجرید/ ٣/ ل/ ٤٣٣/ ١/ ١٣٠).

١٧٢٥- عَنْ فَاطِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: (أَسْرَ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ جِبْرِيلَ كَانَ يُعَارِضُنِي بِالْقُرْآنِ كُلِّ سَنَةٍ وَأَلَّهُ عَارِضُنِي الْعَامَ مَرَّتَيْنِ وَلَا أَرَاهُ إِلَّا حَضَرَ اجْلِي) (٤٧١).

فاتیمه کی کچی پیغمبر (دروودی خودا له سهر پیغمبر و رمزای خودا له سهر فاطیمه کی کچی) هه رمووی: به نهیانی پیغمبر (دروودی خودای لی بی) درکانی بۆم: (که له سالانی پیشین دا، هه موو سالی، هه زرمتی جوبرائیل یه کجار دهوری قورنانی پیرۆزی پی ده کردمه وه، نه ویش له مانگی رهمه زان دا، من دهم خویندو نه ویش گوپی لی دهگرت، یا نه ووده یخویندو منیش گویم لی دهگرت هه تا قورنانه که رهوان بکه و فییری ته جویدو زانسته گانی قورن و شیوه خویندنه کانیم بکات، به لام نه مسال جوبرائیل بۆ هه مان مه به ست، له رهمه زاندا دوو جار دهوری قورنانی پیم کرده وه، وا ده زانم نه مهیش نیشانه ی هاتنی ناکامه و مردنم نزیك بۆته وه).

پوهنکردنه وه:

فاطمه (رمزی خودای لی بی) ناسراوه به فاطیمه ی زههراء کچی هه زرمتی پیشه وای خواناسان، پیغمبره ی خودا موحه ممه دی کورپی عه بدو لای کورپی عه بدو لووطه لیه. کچی بچکۆله ی پیغمبر بوو، پیغمبر (دروودی خودای لی بی) له هه زرمتی خاتوو خه دیجه ی هاوسهری، دوو کورپو چوار کچی بووه، کورپه کان ناویان: قاسم و عه بدو لای بوو، پیغمبر به که سناوی باوکی قاسم ناو داره، قاسم له پیش سه رده می پیغمبره یه تییدا له دایک بووه، نه و مندهش ژیا، هه تا دهیتوانی سواری ولاخ ببی، قاسم یه که م منالی پیغمبر بوو، به لام نۆبه ره ی خه دیجه نه بوو، چونکه خه دیجه له میردی یه که می کچیکی تری

(٤٧١) اخرجہ مسلم فی فضائل الصحابة، باب: فضائل فاطمة بنت النبي (صلی اللہ علیہ

بوو ناوی هیندی کچی نه بوو هاله بوو، عهبدوئلایان ههر له ساوایی دهری، نازناوی عهبدوئلا: ظاهر وطهیب بوو، عهبدوئلا سییه منائی پیغمبر بوو. پیغمبر کورپکی تری بوو له مارییهی (قیبطیه) بوو، ناوی ئیبراهیم بوو، به مندائی مردوو: (بپ: ژ: ٦١٦ بهرگی/ ٢ ل ٤١ + ٦١٧ + ٦٣٦ = بهرگی/ ٢ ل ٥١ + ژ: ٦٥٩ ب/ ٢ ل ٧٩).

کچه کانیش ناویان: زمینب وروقیه وئوم کهلثووم وفاتیمه بوو، مناله کانی پیغمبر له خدیجه بهریز ئاوا له دایک بوون: قاسم، زمینب، عهبدوئلا وروقیه وئوم کهلثووم وفاتیمه. کچه کانی ئیسلام بوون و کۆچیانکرد بۆ مه دینه و هه موویان شوویان کرد.

دهلّین: فاطیمه نه وکاته له دایک دهی، که که عبهیان دروست ده کردوه، ته مه نی پیغمبر نه وکاته ده وری سی و پینج سال بوو، فاطیمه له عایشه به ته مه ن تر بوو، له پاش پۆژمه کی ئو خود، له سه ره تای مانگی مو حه رره می سائی دووه می کۆچی، به کچی شووی کردوو به ئیمامی عه لی، ته مه نی نه وکاته (٨) سال بووه، بازئ دهلّین (١٥) سال بووه، له عه لی هه سه ن و حوسه یین و مو حسینی بووه، مو حسین به مندائی دهری، ئه م سئ کچه شی لی بووه: روقیه وزه ینه ب وئوم کولثووم، روقیه پینش ره سیده بوون مردوو، زه ینه ب شووی کرد به عهبدوئلای کورپی جه عفر، ئوم کولثووم شوی کرد به عومهری کورپی خه طاب، کورپکی له عومهر بوو ناوی زه ید بوو، که واته خاتوو فاطیمه شه ش مندائی له ئیمامی عه لی بووه: سئ کورپی سئ کچ، شووی تری نه کردوو، وه ئیمامی عه لی و فاطیمه خه زور و خه سووی هه زره تی عومهر بوون، وه باپیرو نه نکی زه یدی کورپی بوون! ههر شه ش منداله که یان داده نرین به سه حابه، وه چه ی پیغمبر (درووی خودی لی بی) به س له فاطیمه ماوه، کۆمه لی هه رموده و هه رمایشت هه ن سه باره ت به ریزو شکۆمه ندیی فاطیمه، عایشه ده فهرموی: که سم نه دیوه وه ک فاطیمه ئاوا به ریزو

شکۆمەندبئی مەگەر باوکی). ھەروەھا پێغەمبەر (درودی خودی لێ بێ) دەفەر موێ (فاتیمە پارچە یەکە لە من، لەبەر ئەوە ھەر کەس نازاری ئەو بدا نازاری منیش دەدا...).

فاتیمە ئەم زاتانە فەرمودەیان لە وەو لە پێغەمبەر وە گیرا و تەو :
 ھەسەن و ھوسەین و عەلی و عائیشە و ئوم سەلەمە و ئەنەس و کەسانی تریش،
 فاتیمە لە بوخاری و موسلیم دایە کە فەرمودە ی ھەبە، کە ئەم فەرمودە ی
 کە واین لە خزمەتیدا، عەلی و ێستی ژنی بەسەر بەینێ، پێغەمبەر (درودی خودی
 لێ بێ) قەبوولی نە کردو نە یھێشت، ئێتر ھەتا مرد عەلی ژنی بەسەر نە ھینا.
 لە گەل ئیمامی عەلی دا ژیانکی زۆر زبیر و درویشانە یان گوزمراند،
 فاتیمە ئەو نە دەستاری ھارپبوو، ناو لە پی بلوقی کردبوو، جارا نە خوێش
 بوو پێغەمبەر چوو بۆ ھەواڵپرسی، پێی دەفەر موێ، (چۆنی؟) دەفەر موێ:
 (بەرستی ھەم نە خوێش و ھەم برسیمە و ھەم ھیچ نییە کە بیخۆم).

پێغەمبەر (درودی خودی لێ بێ) گەل جار دینی فاتیمە ی دە کرد، فاتیمە ش زۆر
 دە چوو بۆ خزمەتی باوکی، پێغەمبەر لەبەری ھەل دەساو چاک و چۆنی
 لە گەل دە کرد و ماچی دە کرد بە خیرھاتنی گەرمی ئێ دە کرد، کە
 پێغەمبەر ییش دە چوو بۆ مائی فاتیمە ھەروەھا، شیوە ی زۆر لە پێغەمبەر
 دە چوو، تەنانەت دەنگیشی لە دەنگی پێغەمبەر ی دە کرد، راست گۆی وە ک
 فاتیمە کەم بوو، خوێش و ێست ترین کەس بوو لە لای پێغەمبەر.

شەش مانگ لە دوا ی پێغەمبەر (درودی خودی لێ بێ) ژیاو لە چواری مانگی
 ڕەمەزانی سائی یازدە ی گۆچی، شەوی سێ شەممە مەرگی ھەقی بە جی ھینا،
 ئیمامی عەباس و ئیمامی عەلی نوێژی مردوو یان لەسەر تەرمە کە ی کرد،
 تەمەنی سی و پینج سال بوو، گۆرە کە ی وا لە گۆرستانی بە ھقیع لە مەدینە،
 یە کەم کەس بوو لە کەس و کاری پێغەمبەر، کە لە پاش پێغەمبەر مرد، کە

مرد نیمای عه‌ل‌و نه‌سمائی کچی عومه‌یس شو‌ردیان، له‌سه‌ر راسپی‌ری خو‌ی به‌شه‌و ناشتیان، عه‌باس و عه‌ل و فه‌ضل دایان هی‌لایه ناو گو‌ره‌که‌ی.

بو‌ زیاده سوود و به‌هره برپا‌نه : (فه‌رمووده‌ی ژ : ۹۴، ۱۰۵، ۷۰۵ به‌رگی/ ۲- ل- ۱۲۸ + ژ : ۷۲۸ ب/ ۲- ل- ۱۵۷ + ژ : ۷۵۰ ب/ ۲- ل- ۱۷۴ + ژ : ۷۶۱ ب- ۲- ل- ۱۸۷ + ژ : ۷۸۸ ب- ۲- ل- ۲۰۶ + ژ : ۸۵۶ ب- ۲- ل- ۲۵۲ + ژ : ۱۰۴۳ به‌رگی/ ۳- ل- ۱۳۵ تا ۱۳۸ + ژ : ۱۱۰۲ ب- ۳- ل- ۱۹۰ + ژ : ۱۳۱۸ ب- ۳- ل- ۲۴۳) + (تاج/ ۵- ل- ۱۴۸، ۱۴۹، هه‌تا ۱۶۴، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۱۳، ل- ۵۹).

۱۷۲۶- عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: (وَاللَّهِ لَقَدْ اخَذْتُ مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِضْعًا وَسَبْعِينَ سُورَةً وَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمَ اصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنِّي مِنْ أَغْلَمِهِمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَمَا أَنَا بِخَيْرِهِمْ) (الحديث ۵۰۰۰) (۴۷۲).

ئیب‌نو مه‌سه‌عوود (رم‌زی خود‌ی لی بی) ده‌فه‌رمو‌ی: سو‌یندم به‌ خودا، له‌ زاری پی‌غه‌مبه‌ر خو‌ی (برو‌دی خود‌ی لی بی) هه‌فتاو نه‌ومنده سوورتم له‌ سوورمه‌کانی قورئان و مرگرتوو‌ه له‌به‌رم کردوون، سو‌یندم به‌خودا هاو‌رپ‌یکانی پی‌غه‌مبه‌ر (برو‌دی خود‌ی لی بی) باش باش دمزان که من له‌و هاو‌رپ‌یان‌ه‌ی پی‌غه‌مبه‌رم که‌زو‌ر چاک شارم‌زای قورئان و زو‌ر باش ده‌یزان، به‌لام من باش‌ترینی نه‌وان نیم. (تاج/ ۵- ل- ۱۳۲ ز- ۲۸- گه‌وره‌یی ابن مسعود).

۱۷۲۷- عَنْ عَلْقَمَةَ (رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى) قَالَ: (كُنَّا بِحِمْنٍ فَقَرَأَ ابْنُ مَسْعُودٍ سُورَةَ يُوسُفَ فَقَالَ رَجُلٌ: مَا هَكَذَا انْزَلْتَ؟ قَالَ: (قَرَأْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: احْسَنْتَ وَوَجَدْتُ مِنْهُ رِيحَ الْخَمْرِ فَقَالَ: اتَّجَمَعَ اِنْ تُكَذَّبَ بِكِتَابِ اللَّهِ وَتَشْرَبَ الْخَمْرَ فَضْرَبُهُ الْحَدَّ)، (الحديث ۵۰۰۱).

عەلقەمە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لە حومس بووین، ئیبنو مەسعوود سوورمەتی یوسفی خوێند. پیاوێ گوتی: (ئەم سوورمەتە بەم شیومیه نەهاتووێتە خوارمە. ئیبنومەسعود (رمزای خودای لێ بێ) فەرموی: (ئەم سوورمەتە لە خزمەت پێغەمبەر خۆیدا خوێند لەسەر ئەم شیومیهی کە ئیستا خوێندم، فەرمووی پێم: ئافەریم بۆ خۆت).

ئیبنو مەسعوود سەرنجی دا کە کابرا بۆنی مەو بادهی لێدای، جا پێی گوت: تۆ لەلایە کەووە بەنەزانی دەم لە نامەی خودای گەورە دەکوێ و لافی مامۆستایی لە نامەی خوادا لێ ئەدە، لەلایەکی تریشەوە پەتارت پێچەوانەی گوتارتە، چونکە ئەوەتا ئارمەت خواردوێتە ئەمە چەنی بە چەنە؟ (جا پاش ئەوە کابرای پەخنەگر، ددانی بەوەدا نا کە بادهی نۆشیوە، داری حەددی ئارەق خواردنەوی لێی دا.

١٧٢٨- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (أَنَّ رَجُلًا سَمِعَ رَجُلًا يَقْرَأُ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ يُرَدُّهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَ لَهُ ذَلِكَ وَكَانَ الرَّجُلُ يَقَالُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا لَتَعْدِلُ ثُلُثُ الْقُرْآنِ)، (الحديث: ٥٠١٣ - طرفاه في: ٦٦٤٣، ٧٣٧٤) (٤٧٣).

ئەبو سەعیدی خودری (رمزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: شەوێ پیاوێ هەر سوورمەتی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ دەخوێنێ و دیسانەو دەووبارە دەکاتەو، پیاویکی تر گوێی لەم کارە دەبێ، بۆ سبەینێ دەچێتە خزمەتی حەزەرت (دروودی خودای لێ بێ) ئەوێ عەرز دەکا، وەک پیاوێکە خوێندنی ئەم سوورمەتە بە تەنها خۆی بەکەم دابنێ وابوو، بۆیە پێغەمبەر (دروودی خودای لێ بێ) فەرمووی: (بەو کەسە پۆچی منی بە دەستە، ئەم سوورمەتە لەبەر گەورەیی خۆی،

(٤٧٣) لم يوافقه مسلم على تخريج حديث أبي سعيد الخدري في فضل ﴿قل هو الله أحد﴾ (كتاب فضائل القرآن) خاتمة ج/ ١٠ ص ١٢٧ - فتح الباري - المترجم.

هاوتای سئ یهکی قورئان دهکا (۱) . (تاج/ ۵ ل/ ۳۱۶ ژ : از ۹۰۰ + ریاض/ ۳ ل/ ۸۱۵ ز/ ۱۸۳ ژ/ ۳) .

۱۷۲۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَصْحَابِهِ: (إِعْجِزْ أَحَدَكُمْ أَنْ يَقْرَأَ ثَلَاثَ الْقُرْآنِ فِي لَيْلَةٍ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ؟ وَقَالُوا: أَئِنَّا يُطِيقُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: (اللَّهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ ثَلَاثَ الْقُرْآنِ)، (الحديث ۵۰۱۵) (۴۷۴).

ئەبو سەعیدی خودری (رمزی خودای لی بی) فەرموی: پێغه‌مبەر (بروودی خودای لی بی) بە یارانێ خۆی فەرموو: (کەستان دەتوانن کەسایه‌کی قورئان لە شەویکا بخوینن؟) یارانێ (رمزی خودای لی بی) ئەمەیان پێ زەحمەت بوو، عەرزیان کرد: ئەو پێغه‌مبەری خودا! لەکوێ دەتوانین بە شەوێ سێیه‌کی قورئان دەوربکەینەوه! فەرموی: (دەبزانن سورمێ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ هاوتای سئیه‌کی قورئان دهکا (تاج/ ۵ ل/ ۳۱۶ ز/ ۹۰ - ش/ ت + ریاض/ ۳ ل- ۸۱۴) .

۱۷۳۰ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) (أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ كُلَّ لَيْلَةٍ جَمَعَ كَفَّيْهِ ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا فَقَرَأَ فِيهِمَا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ وَ ﴿قُلْ اعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ وَ ﴿قُلْ اعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَطَاعَ مِنْ جَسَدِهِ يَبْذَأُ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ يَفْعَلُ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ (الحديث : ۵۰۱۷ - طرفاه فی : ۵۷۴۸ ، ۶۳۱۹) (۴۷۵) .

دیسان عائیشە (رمزی خودای لی بی) دایکی موسلمانان فەرموی: جارێ پێغه‌مبەر (بروودی خودای لی بی) هەمو شەوێ، کە دەچوووە سەر نووینی نووستن، هەردوو لاله‌یی خۆی دەنا بەیه‌کەوه و، بە تەپری دەمی کوفوی پیا‌ده‌کردن و ئینجا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿قُلْ اعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ اعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ی

(۴۷۴) لم يوافقه مسلم على اخراج حديث ابي سعيد الخدري (ايعجز احدكم ان يقرأ ثلاث القرآن)، (فتح الباري ج/ ۱۰ ص ۱۲۷ - خاتمة كتاب فضائل القرآن) - المترجم .

(۴۷۵) اخرجہ مسلم فی السلام، باب: باب: رقية المريض بالعوذات و النفث، رقم: ۲۱۹۲ .

به ناو هەردو دەستی خۆیدا دەیخویند، ئینجا دەیهێنان بە سەر جەستەى خۆیدا سەرتا پا ئەومەندەى کە دەستى پکى دەگەشت، لە پێشا دەیهێنان بە سەر سەرو ڕوخساریدا، ئینجا بە بەرى لەشیدا، ئینجا بە بەرى پشتیدا، سى جار ناواى دەکردو ئەم شتەى ئەنجام دەدا. (تاج/ ٥/ ٣٢١/ ز ٩١/ ٣ - بوخارى).

پووێژکردنەوه:

گەرچى بە ڕوالت و بە دیمەن لە پێش خویندنى ئەم سى سوورمەتەدا، پفو دەکړى بەناو لەپدا، بەلام مەبەست ئەوه نیه، بەلکو لە پێش دا ئەم سى سوورمەتە دەخوینرئ و ئەوجا بە تەپای دەم پف دەکړى بە ناو لەپدا، هەتا ناو لەپ بەو تەپاییه پیرۆز ببى، بە هۆیهوه پیت و فەپى قورئانەکه راگوێز بکړى بۆ ناو لەپ و لە وێشهوه بۆ باقى تری جەستە.

١٧٣١- عَنْ اسِيدِ بْنِ حُضَيْرٍ قَالَ: (بَيْنَمَا هُوَ يَقْرَأُ مِنَ اللَّيْلِ سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَفَرَسُهُ مَرْبُوطَةٌ عِنْدَهُ اِذْ جَالَتْ الْفَرَسُ فَسَكَتَ فَسَكَتَ فَقَرَأَ فَجَالَتْ الْفَرَسُ فَسَكَتَ وَسَكَتَ الْفَرَسُ ثُمَّ قَرَأَ فَجَالَتْ الْفَرَسُ فَانصَرَفَ وَكَانَ ابْنُهُ يَحْيَى قَرِيبًا مِنْهَا فَاشْفَقَ اَنْ تُصِيبَهُ فَلَمَّا اجْتَرَهُ رَفَعَ رَأْسَهُ اِلَى السَّمَاءِ حَتَّى مَا يَرَاهَا فَلَمَّا اصْبَحَ حَدَّثَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ اقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ قَالَ: فَاشْفَقْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَنْ تَطَا يَحْيَى وَكَانَ مِنْهَا قَرِيبًا فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَانصَرَفْتُ اِلَيْهِ فَرَفَعْتُ رَأْسِي اِلَى السَّمَاءِ فَاِذَا مِثْلُ الظِّلَّةِ فِيهَا امثالُ الْمَصَابِيحِ فَخَرَجْتُ حَتَّى لَا اَرَاهَا قَالَ: وَتَدْرِي مَا ذَاكَ؟ قَالَ: لَا قَالَ: (بَلَّكَ الْمَلَائِكَةُ ذِكْرًا لِصَوْتِكَ وَلَوْ قَرَأْتَ لَا صَبَحْتَ يَنْظُرُ النَّاسُ اِلَيْهَا لَا تَتَوَارَى مِنْهُمْ). (الحديث: ٥٠١٨) (٤٧٦).

نوسهیدی کوری حوچهیر (رمزای خودای لی بی) فهرموی: جاریکیان شهو بوو، سوورمتی بهقهردم دهخویند، ماینهکیشم له لاما بهگوریسی سترابووه، له پرپکا ماینه که راجهنی و ههله سلهمی یهوه، نیتز منیش بی دهنگ بووم، ماینهکەش بی دهنگ بووو دا سهکنا، که من دستم کردهوه بهقورنان خویندن دیسان ماینهکه راجهلهکییهوه، که من بی دهنگ بوومهوه وهستم ههله گرت دیسان ماینه کهش هیمن بوویهوه، ههتا چهند جاری ئهم حاله دووباره بویهوه، نیتز دستم له قورنان خویندنهکه هه لگرت. یه حیای کورپشم منال بوو له ماینهکهوه نزیك بوو، ترسام نهگەر ئهم حالهته بهردهوام بی ماینهکه کورپهکه بشیلی، له بهر نهوه رام کیشاو دوورم خستهوه له ماینهکه، که سهرم ههله پری واهتی وهک کاژه هه ور له راسهرم واهنهاسمانهوه، هه ر ته ماشام کرد، ههتا دوور کهوتهوه له بهر چاوم نهما، کاژه هه وره که که بهر راسهرمهوه دهجولا، چرا گهلیکی درهخشانی تیدا بوو.

جا بو بهیانی که ئهمهم عهرزی پیغه مبهه (درویدی خودای لی بی) کرد، فهرموی: ده بوو بتخویندایه نهی کوری حوزمهیر! ههتا له پیت و هه پری دابهزینی فریشته بهشدار بوویتایه). منیش عهرزیم کرد: نهی پیغه مبهه ری خوا! مهترسی نهوه بوو ماینهکه یه حیای کورم بشیلی، چونکه له نزیکیهوه بوو بوو، له بهر نهوه چووم به لای یه حیاهوه. فهرموی: ئایا دزمانی نهوه چی بوو؟ گوتم: نه. فهرموی: (نهوانه فریشته بوون، بو گوینگرتن له قورنان خویندنهکهی تو نزیك بوونهتهوه، نهگەر بهردهوام بویتایه له سهر قورنان خویندنهکهت، بهیانی به بی پهرده خه لکان سهیری نهو پوله فریشتهیان دهکرد، له سهر نهو حاله تهی که گوینان له دهنگی تو گرتبوو، وه خوینان لهوان نهدهشاردهوه). (تاج/ ٥ ل- ٢٩٢ ز: ٨٠ ژ: ١ + ریاض/ ٣ ل- ٨٠٨ ژ: ٨ ز: ١٨٠) + (ژ: ١٤٣٩ تهجرید بهرگی جواره م).

پاڻھو شيڪردنھو:

يەكەم : ئەم فەرموودەيە بەلگەيە لە سەر گەلێ شت :

۱- ئوسەيد دەنگی زۆر خۆش بوو.

۲- لە ناو یارانێ پێغەمبەر دا کەرامات ڕووی داو (بڕ : ۱۴۵۶).

۳- موسڵمانی خواناس ڤریشته دەبینی. (بڕ : ۱۴۴۴ تەجرید).

۴- ئازەل و ولاخ و وەلئس ڤریشته دەبین. (بڕ : ۱۵۰۷).

۵- ڤورئان خۆپێندن بە دەنگی خۆش، لە گەل صلاح و تەڤوادا، ڕێخۆشکەرە بۆ خێر و بێر و پیت و ڤەڤی زۆر، وەك دابارینی سەكینە و دیتنی ڤریشته و ڕۆشنبوونەوی دڵ و دەروون و چاو و گەشتن بە پایە و یلايەتی شەری (بڕ : ۱۴۹۲).

۶- لە فەرموودەي ساخ دا کۆمەلێ فەرموودە هەيە ئەم جۆرە بابەتانه دەسەلێنی (بێجگە لە مەروۇف و ڤریشته و جنۆکە و پەری و شەياتینی، شتگەلێ تریش هەستیان هەيە، وەك تەسبیحی خۆراک و دار و بەرد و قسەکردنی حەيوانات و تێگەشتنیان لە زۆر شت تەنانەت گریان و پێکەنینیش، (بڕوانە : تاج/ ۴ ل ۳۴۸ - ز : ۱۰۹ - ژ : ۱، ژ : ۲) بڕوانە : ۱۶۹۷ تەجرید + ۱۶۹۸ تەجرید = ۴۸۴۸ ف + ۴۸۴۹ فتح).

دووەم : ئوسەيدی کۆڤی حوچەیر (رمزی خودی لی بی) یەکیکە لە گەورە ڤاوپێانی پێغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەر و رمزی خودا لەسەر ڤاوپێانی بی) حوضەیری باوکی پیاویکی سوار چاک بوو، سەرۆکی ھۆزی ئەوس بوو، بە ناموسڵمانی مردوو لە ڤۆزی ھەرای بوکاڤدا خۆی سەرۆکی ھۆزەکەي بوو (بڕ : ۱۴۸۱ تەجرید = مختصر صحیح البخاری).

ئوسەيد یەکیکە لە موسڵمانە ھەرە پێشینەکان، لە شەوی پەیمانی بەیعتەتول عەقەبەي دووەم دا یەکیک بوو لە نەقیبەکان، لەسەر دەستی موضەبی کۆڤی عومەیردا ئیسلام بوو، لە کاتی بەستنی پەیمانی بڕایەتی دا، پێغەمبەر (دروودی خودی لی بی) داينا بەبڕای زەیدی کۆڤی حاریثە.

له رۆزى ھەراى ئوھود دا، كە موسلمانان پشتى پىغەمبەريان چۆل كورد
ئەو لەخزمەتى دا خۆگر بوو، وە ھەوت برىنى لەو شەھەردا ئى كرا، ئەوھەندە
ئازاوا نەبەرد بوو، كۆمەللى ھەرموودەى ھەيە لە صەھىحىن دا.

ئوسەيد پىاويكى ژىرى ھۆشمەندى كاملى خاومەن راو بۆچوون بوو،
پىاويكى زۆر دەنگ خۆش بوو، لە شەھودا بە دەنگىكى خۆش لە شەھو نوپژدا
قورئانىكى زۆرى دەخویند، جارى وا دەبوو سوورمى بە ھەرى بەتەواوى
دەخویند، بە پىي ئەم ھەرموودەيە فرىشتە دەھاتنە خزمەتى و گوپيان لە
دەنگە خۆشەكەى دەگرت، لە كاتى قورئان خویندەن د.

لەسەردەمى جىنشىنى ئىمامى عومەردا، ھەزرىتى ئوسەيد (رمى خودى لى)
بى ھەرمانى ھەقى بەجى ھىنا و، بە مەرگى خوا مرد، لە مانگى كۆلە
مانگدا، سالى بىستى كۆچى، پىشەوا عومەر پىش نوپژى نوپژى تەرمى
لەسەر كورد، بە ھەرمانى ئىمامى عومەر دوو رېز لە نەوھى بەنى ئەشھەل، كە
ئوسەيد لەو بەررە بابە بوو، ھەلىان گرت ھەتا گۆرستانى بەھىع و لەوئى
بەخاكىان سەپارد، پاسپىرى بۆ عومەر نوسىبوو، عومەر تەماشاي
پاسپىرىنامەكەى كورد، چوارھەزار لىرەى زىپ ھەرزار بوو، رمزەخورماى لە
مەدىنە ھەبوو، عومەر فرۇشتىنى و ھەرزەكەى سەرى داپەوھ لىي، دەلپىن :
ئىمامى عومەر خۆپىشى چووتە ژىر تەرمەكەى، كاتى دەپبەن بۆ گۆرستان.
لە رىياض صالحىن دا دەفەرموى : ئەنەس (رمى خودى لى بى) دەفەرموى :
(ئوسەيدى كورپى حوزەپىرو عەببەدى كورپى بىشەر (رمى خودى لى بى) شەوى لە
خزمەت پىغەمبەر دا دەبن ھەتا شەو درەنگ دەبى، خەرىكى ھەسو باس و
گفتوگۆ دەبن، شەوھەكەشى شەوھە زەنگ دەبى، كە لە لای پىغەمبەر (درودى خودى
لى بى) دەردەچەن و بەرمو مال دەگەرپنەوھ، ھەر كەسەپيان سەرو دار دەستيان
بە دەستەوھ دەبى..

ئىتر بە ھەرمانى خودا، لە رېگە داردەستى يەككىيان دەبى بە چرا و
رۆشنايى يان بۆ دەگا و، لەبەر شەوھەكەى دەروون ھەتا رېگەيان لە يەكتر

جیا دمبیتھوہ، ئەو جا داردەستی ئەویتیاری دەبی بەچراو پۆشنایی دەکا بۆی
ئیتەر ھەریە کەیان لەبەر شەوقی داردەستی خۆی دەپروا، ھەتا دەگاتەوہ مائی
خۆی، ئیمامی بوخاری (رەحمتی خودی لێ بێ) گێراویەتەوہ. (ریاج صالحین/ ۳ ل-
۱۰۹۳ ز- ۲۵۳- باسی کەراماتی ئەولیا ژ: ۶) بۆ زێدە بەھرەو ھەزلی ئوسەیدی
کۆپی حوزەیر، بڕ: تاجول ئوصول، بەرگی پینجەم، ل: ۱۷۶+ ب/ ۵ ل- ۶- ز:
۱ ژ: ۵.

سینەم: بۆ ئەوہی بە باشی بزانی کە خەواریق و کەرامات لەناو ھاورپییانی
پێغەمبەر دا، ھەتا چ ئەندازەیک باوبوو و پوی داوہ، گەلێ بە زۆری،
ئامازە دەکەین بۆ ئەم شوینانە، بە پێچەوانەئە ئەو قسە ئۆکەوہ کە گواپە
کەرامات، لە ناو یاران و ھاورپییانی پێغەمبەردا کەم بووہ ز بڕوانە:
۱- تەجریدی بوخاری کە ئەم پەراوہ پیرۆزمیە بەرگی یەکەم ل/ ۴ ژ: ۵ کە
باسی ژیان نامەئە صەحابەکان دەکاو ئامازە بۆ چەند ژمارەئە دەکا لەم
پەراوہ پیرۆزدەدا.

ب- بەرگی دووہم، لاپەرە (پروونکردنەوہ) لیستی ناوی ھاورپییان، کە بە پێی
ژمارە کانی ئەم پەراوہ پیرۆزە دیاری کراون، کە بە ژ: ۳ کە ھەزرمئی
عائیشە (رەزای خودی لێ بێ) دەست پێ دەکا. وە بە ژمارە (۸۳۷- تەجرید = ژ
: ۱۸۱۵ فتح الباری کۆتایی دێ کە (کەعبی عوجرمیە) کە دەکەوێتە
لاپەرە: ۲۳۷ی بەرگی دووہم. زۆر بەئە ئەم ژمارانە کە کورتەیکە
پوختی ژیاانی ھاورپییانی پێغەمبەرن، کەراماتی شەریعی کە لەو زاتانە
بینراون واتیادا و باس کراوہ.

ج- تەجرید ۳ = موختەصەری صەحیحی بوخاری ب/ ۳ بڕ: ئەم ژمارانە:
ل: ۸۲ ژ: ۱۰۰۶ تەجرید = ۲۲۷۶ فتح الباری. ژ: ل: ۱۰۰ ژ: ۱۰۱۶ ت = ۲۳۱۱ فتح
الباری، ل- ۱۰۴ ژ: ۱۰۱۷ ت = ۲۳۱۲ فتح الباری، ل- ۱۱۱ ژ: ۱۰۲۲ ت = ۲۳۲۴ فتح
الباری ل- ۱۵۶ ژ: ۱۰۶۳ ت = ۲۴۵۲ فتح الباری ژ: ۱۰۷۵ ت = ۲۴۸۴ ل- ۱۶۵ ل- ۱۷۱
ژ: ۱۰۸۰ ت = ۲۵۰۲ فتح ل- ۱۷۹ ژ: ۱۰۸۷ ت = ۲۵۳۰ فتح ل- ۲۰۰ ژ: ۱۱۱۳ ت =

۲۶۲۴ فتح ل- ۲۴۲ ژ : ۱۱۳۴ اتات = ۲۷۳۱ فتح ل- ۲۷۵ ژ : ۱۱۴۵ ت = ۲۷۸۰ فتح ل-
 ۲۸۳ ژ : ۱۱۵۳ ت = ۲۸۰۱ فتح الباری ل ۲۸۶ ژ : ۱۱۵۶ ت = ۲۸۰۶ فتح ل- ۳۰۷ ژ :
 ۱۱۷۹ اتات = ۲۸۵۶ فتح ل- ۳۲۹ ژ : ۱۲۰۶ تجرید = ۲۹۳۷ فتح ل- ۳۴۳ ژ : ۱۲۱۸ اتات = ۲۹۷۶
 فتح الباری ل- ۳۷۱ ژ : ۱۲۲۵ ت = ۳۰۷۰ فتح الباری.

د- بؤ بهرگی یه که می نه م ته جریده پیروژه، بؤ چه سپاندنی که رامهت و
 خه واریق بؤ سه حابه کانی پیغه مبه ر (دروودی خودا له سه ر پیغه مبه ر و
 رمزای خودا له سه ر هاوه لانی بیست) بپروانه نه م ژمارانه ی تریش :
 ۴۶۸ ل - ۴۴۲ ل - ۴۵۳ ژ : ۴۷۹ ل - ۴۵۸ ژ : ۴۸۵ ل - ۴۶۴ ژ : ۴۹۰ ل - ۵۰۰ ژ :
 ۵۲۸ ل - ۵۲۴ ژ : ۵۵۲ ل - ۵۳۱ ژ :
 ۵۵۴ ل : ۵۵۱ ژ : ۵۷۷ ل - ۵۵۳ ژ : ۵۷۸.

ه- بپروانه : بهرگی سییه م، ریاج صالحین، به کوردی ل : ۱۰۷۲- سه رباسی
 که راماتی پیاو چاکان. ز/ ۲۵۳ ژ ۱/ ل/ ۱۰۸۲ - هه تا لاپه ره : ۱۱۰۰.
 و- تاجول نوصول، بهرگی پینجه م ل/ ۱۱ ز/ ۳ هه تا ز/ ۶۶ ل/ ۲۳۵ هه روه ها ز/ ۶۰
 ل/ ۱۹۷ هه رموده ی ژماره : ۸.

۱۷۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَتْلُوهُ إِثَاءَ اللَّيْلِ وَإِثَاءَ النَّهَارِ فَسَمِعَهُ جَارٌ لَهُ فَقَالَ: لَيْتَنِي أَوْتَيْتُ مِثْلَ مَا أُوتِيَ فَلَانَ فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ وَرَجُلٌ آثَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يُهْلِكُهُ فِي الْحَقِّ فَقَالَ رَجُلٌ: (لَيْتَنِي أَوْتَيْتُ مِثْلَ مَا أُوتِيَ فَلَانَ فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ). (الحديث ۵۰۲۶ - طرفه فی : ۷۲۳۲، ۷۵۲۸) (۴۷۷).

ئه بو هورهیره (رمزای خودای لی بی) هه رموی : پیغه مبه ر (دروودی خودای لی بی)
 هه رموی : (حه سوودی و به خیلی به که س دروست نییه، به م دوو که سه

نەبى، بە پىاۋىك كە خۇداي مەزن فەرى قورئانى پىرۋىزى كىردى، ۋە بەردەوام بە شەۋ ۋ بە پۇز خەرىكى بىۋ دەۋرى بىكەتەۋە، دراۋىيەكى گۈبى لى بى، بلى: خۇزگە منىش ۋەك ئەم پىاۋەم پى بىخەشرايە، منىش ۋەك ئەۋم دەكرد. بە پىاۋىكىش خۇداي گەۋرە مالى پەخمەتى پىئەدا، ۋە خۇبىشى دەستى تى بچى، لە رىگى راسەت دا داغانى بىكا. پىاۋىكى تىرىش، خۇزگە پى بخۋازى ۋ بلى: خۇزگە منىش ۋەك ئەم پىاۋە خۇدا پىئەداۋە مال ۋ سامانەم دەۋو، منىش ۋەك ئەۋ ئاۋا كارى شاپان ۋ دروستەم پى ئەنجام دەدا).

پاقە ۋ شىكەندە:

(بىر : تاج ۱/ل ۸۱/ز ۵ + ۶/ل ۸۶/ز ۶). ۋەك چەند جارى پوۋنمان كىردەۋە : وشە (پىاۋ) ۋ وشە (فەرىكىنى قورئان) ۋەمەرۋەھا (مال) لەم جۋرە شۋىئانەدا بۇ قەيد نىن، بەلكو بۇ نەۋنەن، كەۋاتە : خۇزگە بە ۋنى قورئان پەرومىش، لە لايەنى ۋن ۋ پىاۋەۋە دروستەۋ پەۋايەۋ بگىرە كارىكى پەسەندىشە. ھەرۋەھا ئەگەر كەسى خۇزگە بە ئىمامى بوخارى، يا بە ئىمامى موسلىم بخۋازى، بە ھۋى ئەۋەدى كە خىزمەتلىكى گەۋرە سۋوننەتى پىغەمبەريان كىردەۋە، جىگە خۇبەتى، ۋەمەرۋەھا ئەگەر كەسى خۇزگە بە موسلمانى بخۋازى، لە سەر ئەۋەدى كە مەۋفەقىكى ئالۋودە مىزگەۋتە، يا شەۋ نوۋىزىكى جۋان دەكا، يا پۇزۋ گىرىكى باشە، يا ھاۋساپەكى زۇر پىرۋوزۋ پاكە، يا دوۋكان دارىكى خەقانى ۋ خەلال خۇرو مامەلە خۇشە، يا مەلەپەكى چاكە....تاد. بەلام ئەۋەندە ھەپە: (ھەمىشە نەۋنە باس كراۋەكان، ھەمىشە لە پىشى پىشەۋەن لەۋ كارمەدا، كەۋاتە: خۇزگە بە قورئان خۋىنى باش، سەر گۈلى ئەم بابەتەپە، ھەرۋەك خۇزگە بە پىاۋى خۋا پىئەداۋى سەخى نەۋنەنى بالالى ئەم بابەتەپە). (بىرۋانە: بەرگى ۱/ل ۸۹/ز ۶۵ تەجىرىد = ۷۳ فەتھول بارى: بىر: ۴۰/ت = ۴۳/فەتھول بارى ب/۱/ل ۶۱) + (رىپاچ صالحىن/۳/ل ۸۰۷/ز ۱۸۰/ز ۷) + (تاج ۱/ل ۸۶/ز ۱۵/ز ۶).

۱۷۳۳- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ). (الحديث ۵۰۲۷ - طرفه في: ۵۰۲۸) (۴۷۸).

پیشہ و عوٹمان (رمزای خودی لہ بی) دمفہ رموی: پیغہ مبہر (مروودی خودی لہ بی) فہرموی: (باشترین کہسی نیوہ، نہی گہل نیسلام ! نہو کہسہ تانہ کہ خوی فیری قورٹان دمبکو خہ لکی تریش فیری قورٹان دمکا). (تاج/ ۵ ل/ ۲۷۱ ز/ ۷۶ + ۱/ ریاض/ ۲ ل/ ۸۰۵ ز/ ۱۸۰ ز/ ۲).

پوونکر نہوہ:

مہ بہ ست لہ فیئر بوونی قورٹان تہنیا نہوہ نییہ کہ بزانی قورٹان بخوینئی بہ جوانی و بہس، بہ لگو دمبی بہ پیی توانا کاریشی پی بکات. لہ گیرانہ و دیہ کی نہم فہرمو و دیہ دا ناوایہ: (خیر کم من تعلم القرآن او علمہ) بہ (او) کہ بو تہنویع بی، نہوہ ک بو دو دلی و گومان. بہ پئی نہم گیرانہ و دیہ معلّم و مامو ستای فیئرکاری قورٹان لہ باشترین نوممہ تی موحمہ مدن. ہہ روا کہسی خوی فیری قورٹان بی، با نہیشبی بہ مامو ستای قورٹان گو تہ نہوہ.

۱۷۳۳ م- وَعَنْهُ فِي رَوَايَةٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اِنَّ اَفْضَلَكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ. (الحديث ۵۰۲۸ - طرفه في: ۵۰۲۷).

واتاکہ یلہ پیشہ وہ پویشٹ، چونکہ فہرقی (خیریہ) و (افضلیہ) نییہ لہمہ عنادا. ۱۷۳۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) اِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اَلَمَّا مَثَلَ صَاحِبِ الْقُرْآنِ كَمَثَلِ صَاحِبِ الْاِبِلِ الْمُعَقَّلَةِ اِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا اَمْسَكَهَا وَاِنْ اَطْلَقَهَا ذَهَبَتْ. (الحديث ۵۰۳۱).

ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لئ بئ) فہرموی: پیغہمبہر (درووی خودای لئ بئ) فہرموی: (نموونہی قورئان خوین، وەك نموونہی خاوەن و شتر و مہایہ، کہ و شترەکە ی بە پەتئ بەستبیتەوہ و، بە مەر بہندی مەر بہندی کردبئ، چۆن ئەو نەگەر سەرەو کاری و شترەکە ی بکا ئەوا و شترەکە ی بۆ دەمیئ، بەلام نەگەر بەرەلای بکا ئەوا و شترەکە بە لەسە دەبی و لە دەستی دەر دەچی، قورئانیش ھەر و مہا، نەگەر خاوەنەکە ی خەریکی بی و چاودیری بکا، ئەوا لە بەری دەمیئ، دەنا بەرە بەرە لە بیری دەچیئەوہ). (تاج/ ۵ ز/ ۷۷ ل/ ۲۸۲ ز/ ۱ + ریاض صالحین/ ۳ ل/ ۸۱۰ ز/ ۸۱ - ۲ ش).

۱۷۳۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بئْسَ مَا لَأَحَدِهِمْ أَنْ يَقُولَ نَسِيتُ آيَةَ كَيْتَ وَكَيْتَ بَلْ لَسِيَّ وَاسْتَذْكُرُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَشَدُّ تَفْصِيًّا مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ مِنَ النِّعَمِ. (الحديث ۵۰۳۲ - طرفه فی : ۵۰۳۹) (۴۷۹).

عەبدوللای کورپی مەسعود (رمزای خودای لئ بئ) دمفەرموی : پیغەمبەر (درووی خودای لئ بئ) دمفەرموی : (چەندە خراپ و ناشیرینە بۆمرۆف کەبلی : من ئەو نایەتە یا ئەو سوورمەتەم لە بیر چووئەتەوہ، بەلکو ئەوہ چارەنووسی خودایی لە بیری بردۆتەوہ، کەوابوو با بلی : فیسارە نایەتەم، یا فیسارە سوورمەتەم لە بیر براوئەوہ!).

دە ی ھەمیشە دەوری قورئان بکەنەوہوبیکەن بەوپردی سەرزمانتان و بيشه ی ھەمیشەتان، ئەگینا چۆن و شتر و مالات کە لە پەت بەر بوون، ئەگەر چاودیری نەکرین، بەرە بەرەکیوی و بە لەسە دەبن و نیتەر زەوت ناکرین، قورئانیش ئاوا، بگرە خیراتریش لەسینگ ی قورئان خوینەکان نااشنا دەبی، ئەگەر بیتو سەر و مەر دەوری نەکریتەوہ). (تاج/ ۵ ل/ ۲۸۳ ز/ ۷۷ ز/ ۳ - ش/ت).

۱۷۳۶- عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَعَاهَدُوا الْقُرْآنَ فَإِلَّا الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفْصِيًّا مِنَ الْإِبْلِ فِي عُقْلِهَا. (الحديث ۵۰۳۳).

ئەبو موسا (رمزی خودای لی بی) فەرموی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) فەرموی: (سەرەو کاری قورئان بکەن و هەمیشە دەوری بکەنەوه، دەسا بهو کەسه که گیانی منی بەدەسه، قورئان زووتر له بیر دەچیتەوه، کاتی دەوری نەکریتەوه، هەتا و شتر، کاتی له پەت بەر دەبی و به لهسه دەبی !!). (تاج/۵ ل/۲۸۲ ز/۷۷ ژ/۲- ش) + (ریاض صالحین/۳ ل/۸۱۰ ز/۸۱ ژ/۱).

۱۷۳۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ: كَيْفَ كَانَتْ قِرَاءَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: كَانَتْ مَدًّا ثُمَّ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَمُدُّ بِبِسْمِ اللَّهِ وَيَمُدُّ بِالرَّحْمَنِ وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ (الحديث ۵۰۴۶- طرفه فی : ۵۰۴۵) (۴۸۰).

ئیمامی ئەنەس (رمزی خودای لی بی) پرسایاری لی کرا : قوربان! ئایا پێغه مبهری خودا، قورئانی چۆن دەخویند ؟ فەرموی: به مەدەوه دەیخویند، هەلکشاو و داکشای به باشی رەچاو دەکرد، ئەوجا ئەنەس بۆ نموونه و سەر مەشق (بسم الله الرحمن الرحيم) ی خویند به مەدەوه ئاوا لامی ئەللاو میمی رەحمان و خیی رەحیمی درێژ کردەوه. (تاج/۵ ل/۲۸۴ ز/۷۸ ژ/۱).

۱۷۳۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهُ: (يَا أبا مُوسَى لَقَدْ أُوتِيتَ مِزْمَارًا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ). (الحديث ۵۰۴۸).

ئەبو موسای ئەشعەری (رمزی خودای لی بی) فەرموی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لی بی) پێی فەرمووم : (ئەو ئەبوو موسا ! به راستی خودای گەوره دەنگ و ئاوازیکی خۆشی پێ داویت، دەلێی دەنگ و ئاوازه خۆشەکەو داوود

پیغمبر مبره (دروودی خودی لب بئ). (تاج/ ۵ ز ۶۳/ ل ۲۲۸/ ژ ۵ + ریاض/ ۳ ل ۸۱۱ ز ۱۸۲/ ژ ۲- ش).

پاڤه و شیکردنه وه:

دهنگی خوښ به هر میه کی گه وره ی خودایه، بو که سی بزانئ پړزی بگریو له سنووری شهرعی خویدا به کاری بهیئ. سوونه ته بانگ دمر دهنگی خوښ و زولال بیت، هه روه ها سوونه ته پیښ نویژ دهنگی خوښ بی، له هه ندئ گیرانه وهی نه م فه رموده یه دا هه یه، که هاوسره کانی پیغمبر مبریش گوپیان له دهنگی نه بوموسای نه شعهری دهگرت له کاتی قورئان خویندن دا، هوئی وروودی نه م فه رموده یه نه وه بوو، که شهوئ پیغمبر مبر و عائیشه، گوئ له نه بوموسا دهگرن، به دهنکه خوښه که ی قورئان ده خوینئ، نه و میش به لگه یه بو نه وهی که بو ژنیش سوونه ته که گوئ له دهنگی قورئان خویندنی بی اویش وهک هی ژن بگریت، وهک گوئ له دهنگی قورئانی تومار کراوی عه بدول باسیط و مه نشاوی و شیخ مه حموودی نه ل حوصهری (رحمته خودی لب بئ) و نه مانه بگری، یا له پشت پیښ نویژ وه گوئ له دهنگی قورئان خویندنه که ی بگری.

۱۷۳۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: الْكَحْنِيُّ ابْنِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) امْرَأَةٌ ذَاتُ حَسَبٍ فَكَانَ يَتَعَاهَدُ كَتَبَهُ فَيَسْأَلُهَا عَنْ بَعْضِهَا فَيَقُولُ: نَعَمْ الرَّجُلُ مِنْ رَجُلٍ لَمْ يَطَأْ لَنَا فِرَاشًا وَلَمْ يُفْتَشْ لَنَا كَنْفًا مُنْذُ اثْنَيْتَا فَلَمَّا طَالَ ذَلِكَ عَلَيْهِ ذَكَرَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: (الْقَبْنِيُّ بِهِ فَلَقِيْتُهُ بَعْدَ فَقَالَ: كَيْفَ تَصُومُ؟ قَالَ: كُلَّ يَوْمٍ قَالَ: وَكَيْفَ تَخْتِمُ؟ قَالَ: كُلُّ لَيْلَةٍ.

قَالَ: (صُمْ فِي كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةً وَأَقْرَأَ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ شَهْرٍ) قَالَ: قُلْتُ: أَطِيقُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ: (صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْجُمُعَةِ) قُلْتُ: أَطِيقُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ: (أَفْطِرُ يَوْمَيْنِ وَصُمْ يَوْمًا) قَالَ: قُلْتُ: أَطِيقُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ: (صُمْ أَفْضَلَ الصَّوْمِ

صَوْمَ دَاوُدَ صِيَامَ يَوْمٍ وَأَفْطَارَ يَوْمٍ وَأَفْرَأَ فِي كُلِّ سَبْعٍ لَيَالٍ مَرَّةً فَلَيَّتَنِي قَبِلْتُ رُخْصَةً رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَذَاكَ أَنِّي كَبِرْتُ وَضَعُفْتُ فَكَانَ يَقْرَأَ عَلَى بَعْضِ أَهْلِهِ السَّبْعَ مِنَ الْقُرْآنِ بِالنَّهَارِ وَالَّذِي يَقْرُؤُهُ يَغْرِضُهُ مِنَ النَّهَارِ لِيَكُونَ اخْفَ عَلَيْهِ بِاللَّيْلِ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَقَوَّى أَفْطَرَ أَيَّامًا وَاحِصَى وَصَامَ مِثْلَهُنَّ كَرَاهِيَةً أَنْ يَتْرُكَ شَيْئًا فَارَقَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهِ (الْحَدِيثُ ٥٠٥٢ - طَرَفُهُ فِي : رَقْم : ٥٦٤ تَجْرِيد ١١٣١ فَتْحُ الْبَارِي = بِطَرَطِي يَكْتَم = لَا تُثَرَّة : ٥٤٢) .

مه بهستی سه رمکی له م فهرموودمیه رپویشت. بر : ژ : ٥٧٦ تجرید = ١١٥٢
فتح = بهرگی یه که م - ٥٥١ + ژ : ٩١٢ ت = ١٩٧٥ فتح = بهرگی / ٢ ل / ٢٩٣ + ژ / ٩١٢
م = ١٩٧٧ فتح = بهرگی / ٢ ل / ٢٩٤ .

لیرمدا دمفهرموئ: باوکم ژنیکی خانه دانی هی نابوؤم، ناوبه ناو بوو که که یی
به سهر ده کرده و، له باره می رده که یه وه که من بووم لکی ده پرسی.
نه ویش جارئ عهرزی ده کا: پیاو هه روا ده بی، له وه چاکتر نابی، نه وه ته ی
نسیبیم که و تو و ته لای نه پئی ناو ته سه رنوینه که م نه چمکی
پهرده که یه له داو مه ته وه واته هیشتا دروست نه بووه له که لئاو به دهستی
نه گرتووم!

جا که نه م بارو دۆخه درپژده کیشا، باوکم نه مه ی عهرزی پیغه مبه ر کرد.
نه ویش (درویدی خودی لی بی) پئی دمفهرمو: (بی هی نه بو لام). جا کاتی چووم بو
خزمه تی پئی فهرمووم: (چوئن چوئی به رپوؤو ده بی؟) گوتم : (به رده وام
سال دووانزه مانگه هه موو رپوؤئ به رپوؤو ده بی) فهرمووی : (نه ی چوئن و
به چه ند رپوؤ ختمه یه کی فورئان ده که ی ؟) گوتم : هه مو شه وی ختمی
ده که م.

فهرمووی : (وامه که به لکوو له هه موو مانگی سی رپوؤ به رپوؤو به،
به مانگی کیش ختمه یه کی فورئان بکه). گوتم له مه زیاتر ده توانم نه ی
پیغه مبه ری خودا! فهرمووی : (ده ی که وایه گشت هه فته یه ک سی رپوؤ

بەپۇزۇبە) گۈتم: زىياتر دەتوانم. فەرموۋى: (دەى كەوايە ھەمىشە دوو پۇزۇ بە پۇزۇبە و پۇزۇ بەپۇزۇ مەبە). غەرزىم كىرد لەمەيش زىياتر دەتوانم. فەرموۋى: (دەى باشتىن شىۋەى پۇزۇ گىرتن ئەنجام بدە، كە شىۋەى بە پۇزۇ بوۋنى داۋود پىغەمبەرە، كە بەم شىۋەى بەپۇزۇ دىبوو، تۇيش ئاۋا بەپۇزۇ بە : پۇزۇك بە پۇزۇ بە و پۇزۇك بە پۇزۇ مەبە، وە بە ھەوت شەۋىش خەتمەيەكى قورئان بكە). جاكاتى غەبدۇللا پىربوۋ، دىفەرموۋ: (خۇزگە كاتى خۇى رۇخسەتەكەى پىغەمبەرم قە بوۋ دىكرد و، ئەو ھەموو چەندو چۇنەم لە گەل نەكردايە، چوۋنكە ئىستا پىربوۋم و بى ھىزو زىبوۋن بوۋم و، ئەۋەى بە لاۋى دەمتۋانى بىكەم ئىستا بە ئاساىى بۇم ناكىرى).

موجاھىد (رەھىمىتى خودى لى بى) فەرموۋى: (كاتى غەبدۇللاى كوپى غەمرى كوپى عاص، پىر بوۋ بەردەۋام بوۋ لە سەر ئەو شىۋە خوا پەرەستىيەى كە لە سەردەمى پىغەمبەردا بەردەۋام بوۋ لەسەرى، كە ئەۋە بوۋ پۇزۇ نا پۇزۇ بەپۇزۇ بى و، خەتمىكى قورئانىش بە ھەوت شەۋ لە شەۋ نوپۇزدا بكات، بەلام لە كاتى پىرىدا بۇ ئاسان كارى ئاۋاى دىكرد، بە پۇزۇ پشكى قورئان خۇپىندەكەى شەۋى، كە ھەوت يەكى قورئان بوۋ، لە لاى يەكى لە كەسوكارەكەى دەۋر دىكردەۋە، ھەتا بەباشى رەۋانى بكاتەۋە، مەبادا شتىكى لىلى لەبىرچوۋ بى، ھەتا بەشەۋ بەئاسانى و رەۋانى لە شەۋ نوپۇزەكەى دا بىخۇپىنى.

ۋەكاتىكىش دىۋىست كە تۇزۇ تىن و ھىزو گوپىكمان تىبىتەۋە، پۇزۇ نا پۇزۇكە بەپۇزۇ نەدەبوۋ، ۋەك سەردەمى لاۋى، بەلكو چەند پۇزۇ بەزمارە دىشكان و، بەپۇزۇ نەدەبوۋ، ئەۋجا پىك بەزمارەى ئەۋ پۇزانەى كە بەپۇزۇ نەبوۋ بوۋ، ئەۋەندە پۇزۇ بەسەرىكەۋە بەپۇزۇ دىبوۋ. بەم شىۋە يە بەردەۋام بوۋ لەسەر ئەۋ خوا پەرەستىيەى كە لەسەردەمى ژيانى پىغەمبەردا ئەنجامى دەدا، چۈنكە ھەزى نەدەكرد كە ئەۋەى لە ژيانى پىغەمبەردا كىردوۋىەتى لە

پهرستش و خوا پهرستی له پاش مهرگی نهو له هیج قوناغیکی زینی دا لئی کهم بکاتهوه!!

۱۷۴۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: (يَخْرُجُ فِيكُمْ قَوْمٌ تَحْقِرُونَ صَلَاتَكُمْ مَعَ صَلَاتِهِمْ وَصِيَامَكُمْ مَعَ صِيَامِهِمْ وَعَمَلَكُمْ مَعَ عَمَلِهِمْ وَيَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَاجِرَهُمْ يَمُرُّونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمُرُّ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَةِ يَنْظُرُ فِي النَّصْلِ فَلَا يَرَى شَيْئًا وَيَنْظُرُ فِي الْقِدْحِ فَلَا يَرَى شَيْئًا وَيَنْظُرُ فِي الرَّيْشِ فَلَا يَرَى شَيْئًا وَيَتَمَارَى فِي الْفُوقِ). (الحديث ۵۰۵۸- اطرافه فی : ۳۳۴۴، ۴۳۵۱، ۴۶۶۷، ۶۱۶۳، ۶۹۳۳، ۷۴۳۲، ۷۵۶۲) (بروانه : ژ: ۱۶۰۲ بهرگی چواره م) ^(۴۸۱).

نهو سههعیدی خودری (رمزای خودای لی بی) له پیغه مبهری نازیزو خوشه ویستهوه (دروودی خودای لی بی) وه ردهمته و بهرهمکاتی خودای گهورهی لکبی و، سهرو مال و منال و ههست و نهست به قوربانی گهردی سهر گوری پیروزی بیته، دمههرموی: (هوزی له ناوتانا پهیدا دهب، نویژو پوزوو و کردهوهی خوتان له چاو هیئه واندا به هیج داهنن، به لام نهو هوزه که قورنان دهخوینن له گهرویان رمت نابی و سهر زارهکی دهخوینن و ناچیتته ناو دلایان..

نهوانه وا له دین یاخی و به له سه دهب و له نایین دمردهچن وهک تیری بدا له نیچیری و گورج بیسمی و به بی نهوه که شتی له نیچیره که له گهل خوی بهری لئی دمرچی، نه مانیش ناوا بهبا نهوهی شتی له شوینهواری دینیان پیوه بمینی لکی دمر دهچن، جا تیر هاویژکه سهیری پهیکانه که دهکا هیج خوین و نه سهری پیکانی پیوه نابینی، ته ماشای کلکی تیره که دهکا ههروا هیچی پیوه نابینی سهیری پهری تیره که دهکا هیچی پیوه نابینی، له له لهی

شوئینی ژای کوانه که پشا به شکه، که خوئین و شوئینه واری نیچیره که ی پیو دیه یا نا.

واته : چوئن نهو تیره نهو منده خیرا نیچیره که دهمی و لی دمرده چی و له کاتی سمین و لی دمرچوونه که دا له بهر خیرایی خوئی هیج له نیچیره که له گه ل خوئی نابات، نه م هوزمیش ناوا فریان به سهر ناپین دارییه وه نامینی). (تاج/ ۵ ل ۲۸۷- ز: ۷۸ ژ: ۸- ش/ د/ ت = شه یخان نه بودا وودو ترمزی (ردحمتهی خودی لی بی)).

۱۷۴۱- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: (الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأَ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالْأَثْرِجَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ وَالْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالْأَثْرِجَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ أَوْ خَبِيثٌ وَرِيحُهَا مُرٌّ. (الحديث ۵۰۵۹- اطرافه فی: ۵۰۲۰، ۵۴۲۷، ۷۵۶۰) (۴۸۲).

نه بو موسای نه شعهری (رمزی خودی لی بی) دمفه رموی : خو شه ویست (دروودو سلاو و په حمته و بهر ه کاتی خودای گه وره ی لکبی و، سهرو مال و منال و ههست و نهست گشتی به قوربانی گهردی ژیر بیی دینی که رانی گورپی پیروزی بی) دمفه رموی: (نمونه ی بالای نهو موسلمانیه که قورئان ده خوئینی و له هه مان کاتدا کاری پی دهکا، وهک لیمو وایه، هه م بوئی خو شه و هه م تامی خو شه و هه م پهنگی جوانه، وه وینه ی نهو که سه ی که قورئان زور نه خوئینی، به لام کاری پی بکا، وهک خورما وایه، هه رچه نده بوئی نییه، به لام تامی خو شه، وینه ی پیوای دوو روی قورئان خوئین وهک ریحانه وایه، هه رچه نده بوئی خو شه به لام تامی تاله!! وینه ی دوو روی قورئان نه خوئینیش وهک گوژالکه وایه بوئی خو شی نییه و تامیشی تال و ناخو شه).

(تاج/ ۵ ل - ۲۷۲ ز - ۷۶ ژ : ۳ - ش / د / ت / ن = بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود و تیرمزی و نەسائی ئەم فەرموودەییە یان گێڕاوەتەووە (رحمەتی خودی ئی بئ) + ریاض الصالحین، بەرگی سییەم لاپەرە : ۸۰۶).

۱۷۴۲ - عَنْ جُنْدَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اقْرَأُوا الْقُرْآنَ مَا اتَّخَفْتُمْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فَقُرُّوا عَنْهُ (الحديث ۵۰۶۰ - طرفه فی : ۵۰۶۱).

جوندوبی کۆری عەبدوڵلا (رمزی خودی ئی بئ) دمه‌رموئ : خوشەوێست (دروودو سلاو و پەحمەت و بەرەکاتی خودای گەورە ی ئی بئ و، سەرو مال و منالا و دایک و باوک و هەست و نەست گشتی بە قوربانی گەردی سەر گۆری پیرۆزی بئ) دمه‌رموئ : (ئەوەندە قورئان بخوینن کە دلتان لەسەریت، بەلام کەبێتاقەت بوون و دلتان لە لای خویندەنەکەتان نەما، یا قورئان خویندەنەکەتان سەری کیشا بۆ ناکۆکی و دووبەرەکی و شتی وا، ئیتر هەلسن و واز لە قورئان خویندن لەو کاتەدا بهینن و، ئەو کۆپو کۆمەڵە ی کە وا بئ چۆلی کەن و بەجۆی بهینن). (تاج الاصول فی احادیث الرسول (صلی الله علیه وسلم) بەرگی پینجەم لاپەرە : ۲۸۷ ز : ۷۸ ژ : ۷).

پاڤەو شیکردنەووە :

(جوندوبی کۆری عەبدوڵلا ی کۆری سوفیانی بوجەلی)، لە ھاوڕێیانە، لە سەردەمی پێغەمبەرەدا می‌رد منداڵ بوو، دەرگێڕیتەووە دمه‌رموئ : (پێغەمبەری خودا (دروودی خودی ئی بئ) نەخۆش بوو، لەبەر ئەوە شەوئ یان دوو شەو شەونوویژی نەکرد). هەشت فەرموودە ی لە بوخاری پیرۆز دا هەیە، گێڕانەووە ی لە ئوبەیی کۆری کەعب و لە حوزەیفەووە ئەنجام داوە. (بەر : ۷ : ۵۶۰ - بەرگی یەکمەم لاپەرە : ۵۳۸ + ژ : ۶۴۸ = بەرگی دووهم، ل : ۷۱).

پایانی (خاتمه)

ماموستای ماموستایان، سهرودرمان (نیمای عهسقه لانی) (رهیمتی خودی لن
بن) له (خاتمه) ی ئهم جیگه یه دا، له فه تحول باری شهرحی صه حیجی بوخاریدا
دهفه رموی:

نامه ی فه ضائیلی قورئان نه وهدو نو فه رمووده ی بهرزه وه کراوی واتیادا
نۆزده یان موعه لله ق (بیرشته)ن، یا موته باعاتن، نهوانی تریان هه مووی
مه وصولن، واته : په یوهستن، پرشته که یان له نیمای بوخاری یه وه هه تا
سهر پیغه مبه ر (دروودی خودی لن بن) په یوهسته و نه پچراوه. هه فتا و سییان
دووباره ن، نهوانی تریان (۹۹-۷۳=۲۶) که بیست و شش فه رمووده ن
پوخته ی ئهم نامه یه ن. هه موویان (واته: ئهم پوخته یه) نیمای موسلیمیش
وهک نیمای بوخاری ته خریجی کردوون، بیجگه له مانه یان :

۱- فه رموده که ی ئه نه س له باره ی نهوانه وه که له سهرده می پیغه مبه ردا
هه موو قورئانیان له بهر بووه = ۵۰۰۳ پروانه ژ: ۱۴۹۴ ته جریدی صهریح
بهرگی چواره م = ۳۸۱۰ فتح الباری + ۵۰۰۴ فتح الباری.

۲- فه رمووده که ی قه تاده ی کوری نوعمان له باره ی فه ضل و گه وره یی
سوورته ی ﴿قل هو الله احد﴾ وه. له ته جریده که دا نییه = ۵۰۱۴
فتح الباری.

۳- فه رمووده که ی ژماره : ۱۷۲۸ ته جرید = ۵۰۱۳ فتح الباری. بهرگی / ۴ ته جرید
صهریح = مختصر صحیح البخاری.

۴- فه رمووده که ی ژماره : ۱۷۲۹ ته جرید = ۵۰۱۵ فتح الباری. بهرگی / ۴ ته جرید
صهریح = مختصر صحیح البخاری.

۵- فه رمووده که ی ژماره : ۱۷۳۰ ته جرید بهرگی چواره م = ۵۰۱۷ فتح الباری
پروانه په راویزی / ۱۷۳۰.

۶- حدیث ابن عباس فی قراءته المفصل.

- ۷- فهرمووده‌کە‌ی ژماره : ۵۰۱۹ فتح الباری. له ته‌جریده که‌دا نییه.
- ۸- فهرمووده‌ی ئە‌بو هورهیره (لاحسد الا فی اثنتین) ژ: ۱۷۳۲ ته‌جریدی
صه‌حیح، به‌رگی چواره‌م= فتح الباری شه‌رحی صه‌حیحی بوخاری ژ: ۵۰۳۶.
- ۹- فهرمووده‌کە‌ی عوئمان ژ: ۱۷۳۳ ته‌جرید، به‌رگی چواره‌م ژ: ۵۰۲۷
فتح الباری.
- ۱۰- فهرمووده‌ی : (کانت قراءته مدنا) ژ: ۱۷۳۷ ته‌جرید، به‌رگی چواره‌م = ۵۰۴۶
فتح.
- ۱۱- فهرمووده‌ی عه‌بدوئلا‌ی کور‌ی مه‌سعود: (انّه سمع رجلا یقرأ ایه) =
۵۰۶۲ فتح الباری = له ته‌جریده که‌دا نییه.

ته‌واو کار‌ی (تتمه)

ته‌واو کار‌ی ناوی ئە‌و صه‌حابه‌و پیاو چاکانه‌ی که پوخته‌ی‌ی له ژیان
نامه‌یان نووسراوه، که لیستی له ناوی ئە‌م زاتانه له سه‌ره‌تای به‌رگی دووهم دا
چه‌سپاوه، له لاپه‌ره شه‌شه‌وه ده‌ست پێ‌ده‌کا، هه‌تا لاپه‌ره نۆ. به ناوی
عائیشه — رم‌زای خوا‌ی لێ‌بێ- ده‌ست پێ‌ ده‌کا، که ژماره‌ی ئە‌و فهرمووده‌یه‌ی،
که ژیان نامه‌ی عائیشه له‌کو‌تاییه‌وه نووسراوه، له‌م په‌راوه پیرۆزهدا، ژماره (۲)
یه، وه لیسته که به ناوی (که‌عبی کور‌ی عوجره) کو‌تایی دی، که ژیان‌نامه‌ی
که‌عب له‌ کو‌تایی ژماره : ۸۳۷=۸۱۵ فتح الباری =مختصر صحیح البخاری
المسمى بـ (التجريد الصريح) به‌رگی دووهم لاپه‌ره : ۲۳۷.

به‌رگی دووهم :

- ژ : ۱۵۱۳/۷۲۸- فه‌ضلی کور‌ی عه‌بباس = به‌رگی ۲/ ل ۱۵۸.
- ژ : ۱۵۳۶/۷۳۸- یه‌علای کور‌ی ئومه‌یه‌یه‌ی ته‌میمی = ب/ ۲- ل ۱۶۳.
- ژ : ۱۵۵۳/۷۴۶- نافعی کور‌ی سه‌رجیس = ب/ ۲- ل ۱۷۰.
- ژ : ۱۵۶۱/۷۵۰- صه‌فیه‌ی کچی حویه‌یه‌ی = ب/ ۲- ل ۱۷۵+ به‌رگی ۲/ ل ۳۱۰

ژ : ١٥٦٧/٧٥٥ - شوعبهی کوپی جه حاج = ب/٢ ل - ١٨٠ + عهطای کوپی سائیب =
 ب/٢ ل - ١٨٢ + الحکم = ب/٢ ل/١٨٢ + مهـنـصـوری کوپی موعتهـمـهری
 عهـدوئـلا = ب/٢ ل/١٨٢ + یهـحـیای کوپی سهـعیدی قهـططان = ب/٢ ل -
 ١٨٢.

ژ : ١٥٨٨/٧٦١ - جهـعـفـرو عهـلی و عهـقیـل و طالیـب کورانی نهـبو طالـیب = ب/
 ٢ ل - ١٨٨.

ژ : ١٦٤٣/٧٨٤ - عورودی کوپی زوبهیر = ب/٢ ل - ٢٠٣.

ژ : ١٨٧٥/٨٦٠ - سوفیانی کوپی نهـبو زوههیر = بهـرگی/٢ ل - ٢٥٦.

ژ : ١٩٤٥/٨٩٧ - نهـبو دمرداء = ب/٢ ل - ٢٨٣.

ژ : ١٩٦٠/٩٠٥ - روبهـیعی کوپی موعهـویز = ب/٢ ل - ٢٨٧.

ژ : ١٩٨٦/٩١٦ - جوهریرییهی کچی حاریث = ب/٢ ل - ٢٩٨.

بهـرگی سیـئهـم:

ژ : ٢٠٤٨/٩٣٣ - عهـدوړ رحمانی کوپی عهـوف = ب/٣ ل - ٧.

ژ : ٢١٢٨/٩٦٤ - میقدامی کوپی مهـعـدیـکهـریـبه = ب/٣ ل - ٣٨.

ژ : ٢١٢٩/٩٦٥ - عهـدوئـلای کوپی زمیدی کوپی عاصم = ب/٣ ل - ٣٩.

ژ : ٢١٧٤ / ٩٧٧ - مالیکی کوپی نهـوسی کوپی حدثان = ب/٣ ل - ٤٨.

ژ : ٢٢٥٨/١٠٠٠ - نهـبو رافع = ب/٣ ل - ٧٣.

ژ : ٢٣٠٧/١٠١٥ - مهـروانی کوپی جهـکهـم = ب/٣ ل - ٩٨.

ژ : ٢٣١٢/١٠١٧ - بیلالی کوپی رهـباحی جهـبهـشی = ب/٣ ل - ١٠٤.

ژ : ٢٣١٦/١٠١٨ - عوقوبهـی کوپی حاریث = ب/٣ ل - ١٠٦.

ژ : ٢٣٢١/١٠٢٠ - نهـبو نومامهـی باهیلی = ب/٣ ل - ١٠٩.

ژ : ٢٣٢٧/١٠٢٤ - رافیهی کوپی خهـدیج = ب/٣ ل - ١١٥.

ژ : ٢٣٣٩/١٠٣٠ - ظوههیری کوپی رافیع = ب/٣ ل - ١١٩.

ژ : ٢٣٥٢/١٠٣٤ - نیمامی زوهری = ب/٣ ل - ١٢٥.

- ژ : ٢٣٥٦/١٠٣٦ - نه شعه ئی کوپی قهیس = ب/٣ ل - ١٢٨.
- ژ : ٢٣٧٠/١٠٤١ - صه عبی کوپی جه ئنامه = ب/٣ ل - ١٣٣.
- ژ : ٢٣٧٥/١٠٤٣ - حه مزموه لی = ب/٣ ل - ١٣٦.
- ژ : ٢٤٥٢/١٠٦٣ - سه عیدی کوپی زهید = ب/٣ ل - ١٥٦.
- ژ : ٢٥٠٢/١٠٨٠ - عه بدوئلائی کوپی هیشام = ب/٣ ل - ١٧٣.
- ژ : ٢٥٩٣/١١٠٤ - سه ودهی کچی زه ممه = ب/٣ ل - ١٩٤.
- ژ : ٢٦٢٤/١١١٣ - صوهه یبی کوپی سنان پۆمی = ب/٣ ل - ٢٠١.
- ژ : ١١١٦ / - ئوم نهیمه ن = ب/٣ ل - ٢٠٥.
- ژ : ٢٦٩٢/١١٢٦ - ئوم که لئومی کچی عوقبه = ب/٣ ل - ٢٣٢.
- ژ : ٢٧٣٩/١١٣٧ - عه مری کوپی حاریث = ب/٣ ل - ٢٦٩.
- ژ : ٢٧٨٠/١١٤٥ - ته میمی داری = ب/٣ ل - ٢٧٦.
- ژ : ٢٨٠٢/١١٥٤ - جوندوبی کوپی سوفیان = ب/٣ ل - ٢٨٦.
- ژ : ٢٨٤٥/١١٧٣ - ئابیتی کوپی قهیس = ب/٣ ل - ٣٠٤.
- ژ : ٢٧٥٠/١١٧٥ - عوروهی کوپی جه عدی باریقی = ب/٣ ل - ٣٠٥.
- ژ : ٢٨٥٦/١١٧٩ - موعازی کوپی جه بهل = ب/٣ ل - ٣٠٧.
- ژ : ٢٩٠٠/١١٩٤ - نه بوئوسهید : مالیکی کوپی ره بیعه = ب/٣ ل - ٣١٩.
- ژ : ٢٩٢٤/١٢٠٠ - ئوم حه رامی کچی مه لحن = ب/٣ ل - ٣٢٤.
- ژ : ٢٩٣٧/١٢٠٦ - طوفه یلی کوپی عه مر = ب/٣ ل - ٣٣٠.
- ژ : ٢٩٥٩/١٢١٣ - حه نظه لهی غه سیلی مه لانیکه = ب/٣ ل - ٣٣٨.
- ژ : ٢٩٦٢/١٢١٥ - موحاشیعی کوپی مه سعود = ب/٣ ل - ٣٤٠.
- ژ : ٢٩٧٦/١٢١٨ - عه بباسی کوپی عه بدول موطه لیب.
- ژ : ٣٠٠٥/١٢٣٠ - نه بو به شیری نه نصاری = ب/٣ ل - ٣٥٤.
- ژ : ٢١٥٩/١٢٧٨ - جوبه یری کوپی حه ییه + موعه یری کوپی شوعه به = ب/٣ ل - ٤٠٨.

ژ : ٣١٧٣/١٢٨٢- سههلی کورپی نه بو چهیئمهه = ب/٣ ل - ٤١٣.

ژ : ٣١٧٦/١٢٨٤- عهوفی کورپی مالیک = ب/٣ ل - ٤١٥.

ژ : ٣٢٨٢/١٣٢٥- سولهیمانی کورپی صورهد = ب/٣ ل - ٤٥٣.

به رگی چواره م:

ژ : ٣٣٢٩/١٣٣٧- عهبدوئلای کورپی سهلام. به رگی چواره م/ لاپه ره : ١٢.

ژ : ٣٥٠٩/١٣٩٦- واشیلای کورپی ئه سقه ع- ب/٤ ل- ٨٧.

ژ : ٣٥٨٨/١٤٠١- روبه یعی کچی موعه ویز - ب/٤ ل- ١٥٣١ ل ٢٥٧

ژ : ٣٦٣٣/١٤٤٤- ده حییه ئهل - کهلبی - ب/٤ ل- ١٢٨.

ژ : ٣٦٦٠/١٤٥٠- عه ماری کورپی یاسر - ب/٤ ل- ١٣٨.

ژ : ٣٧٠٥/١٤٦٢- فاتیمه ی کچی پیغه مبه ر - ب/٤ ل- ١٥٢.

ژ : ٣٧٤٢/١٤٧٣- عهبدوئلای کورپی مه سعود - ب/٤ ل- ١٦٢.

ژ : ٤٠١٩/١٥٣٥- میقدادی کورپی عه مری کیندی - ب/٤ ل- ٢٦٩.

ژ : ٤٠٧٢/١٥٤٧- وه حشی بکوژی چه زه متی چه مزه - ب/٤ ل- ٢٨٤.

ژ : ٤١٠٩/١٥٥١- سولهیمانی کورپی صورهد (بر : ١٣٢٥) - ب/٤ ل- ٢٩١

ژ : ٥٠٨٨/١٧٣١- ئوسهیدی کورپی حوضه یر- ب/٤ ل- ٥٣٢.

بسم الله الرحمن الرحيم

سو پاس بۆ خوا لیڤه‌دا به‌رگی چواری ته‌رجه‌مه (وهرگه‌پاوه) کوردییه
 که ته‌واو بوو، که به‌باسی (فضائل القران) کو‌تایی هات.
 به‌رگی چوارهم ته‌واو، خوا یار بی سهری به‌رگی پینجه‌مه له‌م په‌راوه
 پیروژه، که دوا به‌رگه، به (کتاب النکاح) ده‌ست پی ده‌کا.

وهرگیڤ : نوری فارس جه‌مه خان جه‌سه‌ن

۲۰۰۵/۵/۵

کوردستان / سلیمانی

پیوستی بابہ تہ کان

لا پھرہ	بابہ ت
۳	نامہ ی سہرہ نای دروستبھون (کتاب بدء الخلق)
۴	تہ واوکہری لیستی ٹہو ہاوہ لانہی پیغہ مہر ژیاننامہ یان بؤ نووسراوہ
۱۱	۶۴- نامہ ی پیغہ مہران (پیغہ مہران نامہ) (کتاب الانبیاء)
۷۵	۶۵- نامہ ی شانازیہ کان (کتاب المناقب)
۸۷	داستانی خوزاعہ
۸۷	داستانی موسولمان بوونی ٹہبوزہر (رمزی خودی لی بی) وداستانی زہمزہم
۹۱	باسی بنہ چہ و نہ سہب
۹۲	ناوہ گانی پیغہ مہر (دروودی خودی لی بی)
۹۳	باسی خاتہ می پیغہ مہران
۹۵	چؤنیتی شیوہ ی پیغہ مہر (دروودی خودی لی بی)
۱۰۷	نیشانہ گانی پیغہ مہر ایتہی
۱۳۱	۶۶- نامہ ی بہرہ وہری ہاورپیان پیغہ مہر (کتاب فضائل الصحابة)
۱۳۱	بہرہ ی ٹہبویہ کر
۱۸۹	باسی دہستہ پیکردنی رہوانہ کردنی پیغہ مہر (دروودی خودی لی بی)
۱۹۶	فہر موودہ کہی نیسراو میعراج
۲۱۲	باسی کؤچکردنی پیغہ مہر (دروودی خودی لی بی) و ہاورپکانی بؤ مہدینہ
۲۴۱	۶۷- نامہ ی کوشت و کوشارہ کان (کتاب المغازی)
۲۴۱	(غزوة العشيرة)
۲۴۱	داستانی غہزای بہدر (قصۃ غزوة بدر)
۲۶۳	پوونکردنہ وہو ہینانہ وہی تہرم لہ دوورہ ولاتہ وہ

٢٦٤	سەرگوزەشتەى ئەوێ نەزیر
٢٦٧	کۆشتنى کەعبى کۆرى ئەشرف
٢٧٠	کۆشتنى ئەبو رافىعى کۆرى ئەبول حەقىق
٢٧٣	غەزای ئوحد (غزوہ احد)
٢٨٢	غەزای خەندەق کەپیشى دەگوترى غەزای ئەحزاب
٢٨٦	غەزای زاتوریقاع: غەزا پەرۆینە (غزوۃ ذات الرقاع)
٢٨٩	غەزای بەنى موستەلىق ، کەغەزای مەریسە
٢٩٠	غەزای ئەنمار (غزوۃ انمار)
٢٩٠	غەزوہى حودەیبیہ (غزوۃ الخدیبہ)
٢٩٧	غەزای زاتول قەرد (غزوۃ ذات القرد)
٢٩٨	غەزای خەیبەر (غزوۃ خیبر)
٣١٣	غەزای مۆتە لەولاتى شام (غزوۃ موتة من ارض الشام)
٣١٥	غەزای فەتەحى مەككە لە ڤەمەزانا (غزوۃ الفتح فى رمضان)
٣٢٥	غەزای ئەو طاس (غزوۃ او طاس)
٣٢٧	غەزای تاپیف لەمانگى شەشەلانا بوون سالى هەشتى کۆچى
٣٤٣	غەزای زول خەلەصە (غزوہ زى الخلصه)
٣٤٦	غەزای قەراخى دەریا (سيف البحر)
٣٤٩	شاندهکەى بەنى تەمیم
٣٤٩	شاندهکەى بەنى حەنیفەو سەرگوروشەى ئیسلا مبوونى سومامەى کۆرى ئوسال
٣٥٥	داستانی خەلکى نەجران (قصة اهل النجران)
٣٥٨	هاتنى ئەشعەریەکان وخەلکى یەمەن (قدوم الاشعرين واهل اليمن)
٣٦٠	حەجى مالاوایى (حجة الوداع)
٣٦٣	غەزوہى تەبووک، کە بریتىیە لە غەزای عوسرە

۳۶۵	فهرموده که ی که عبی کوری مالیک (رمزای خودی لی بی)
۳۸۳	نه خوشینه که ی پیغه مبهرو کوچی دواپی (برودی خودی لی بی)
۳۹۸	۶۸- نامه ی ته فسیری قورنان (کتاب التفسیر)
۳۹۸	(باسی گه ورمی سوورمتی فاتحیه)
۴۰۰	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اِنْدَادًا وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾
۴۰۰	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَزَلَّلْنَا عَلَیْکُمُ الْعَمَامَ وَاَنْزَلْنَا.....وَالسَّلٰوِی﴾
۴۰۱	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَاِذْ قُلْنَا اَدْخُلُوا هٰذِهِ الْقَرْیَةَ﴾
۴۰۲	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰیَةٍ اَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا﴾
۴۰۳	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ﴾
۴۰۳	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهیمَ مُصَلًّی﴾
۴۰۴	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿قُولُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اَنْزَلَ الْیَنَّا﴾
۴۰۵	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَّسَطًا....علیکم شهیداً﴾
۴۰۶	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ﴾
۴۰۷	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿ثُمَّ اَفِضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ﴾
۴۰۷	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ یَقُولُ رَبَّنَا اِنَّا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةٌ﴾
۴۰۸	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿لَا یَسْأَلُونَ النَّاسَ الْحَافَا﴾
۴۰۸	ته فسیری سوورمتی نالی عیمران (تفسیر سورة ال عمران) فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿مِنْهُ اٰیَاتٌ مُّحْكَمٰتٌ﴾
۴۰۹	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿اِنَّ الَّذِیْنَ یَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاِیمانِهِمْ....﴾
۴۱۰	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَکُمْ فَاخْشَوْهُمْ﴾
۴۱۱	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِیْنَ اَوْثَرُوا الْکِتَابَ مِنْ قِبَلِکُمْ...﴾
۴۱۵	فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿لَا تَحْسِبَنَّ الَّذِیْنَ یَفْرَحُونَ بِمَا اٰتَوْا﴾
۴۱۸	ته فسیری سوورمتی نیساء (تفسیر سورة النساء) فهرمایشتی خوی گه وره: ﴿وَاَنْ خِفْتُمْ الْاِثْمَ فَاغْلُظْوا فِی الْیَنَامِ﴾

۴۲۰	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ﴾
۴۲۰	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾
۴۲۳	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ...﴾
۴۲۴	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ...﴾
۴۲۵	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿أَنَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ﴾
۴۲۶	تہفسیری سوورمتی مائیدہ (تفسیر سورة المائدة) فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾
۴۲۷	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحَرَّمُوا طَيِّبَاتِ...﴾
۴۲۸	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿أَتُمَّا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْانْصَابُ وَالْأَزْلَامُ...﴾
۴۳۰	فہرماہشتی خودای گہورہ ﴿لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ﴾
۴۳۲	تہفسیری سوورمتی نہنعام (تفسیر سورة الانعام) فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا...﴾
۴۳۳	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهْدَاهُمْ اقْتَدِهْ﴾
۴۳۴	فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾
۴۳۵	تہفسیری سوورمتی نہعراف (تفسیر سورة الاعراف) فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾
۴۳۵	تہفسیری سوورمتی نہنفال (تفسیر سورة الانفال) فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ...﴾
۴۳۶	تہفسیری سوورمتی بہرائتہ ، سوورمتی تہوبہیشی ہی دہگوتری (تفسیر سورة براءة (التوبة)) فہرماہشتی خوی گہورہ ﴿وَأَخْرُوجُوا اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا...﴾
۴۳۸	تہفسیری سوورمتی ہوود (تفسیر سورة هود) فہرماہشتی خودای گہورہ ﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾
۴۳۸	فہرماہشتی خودای گہورہ ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ...﴾
۴۴۰	تہفسیری سوورمتی حجر (تفسیر سورة الحجر)

	فهرمایشتی خودای گه‌وره: ﴿الَا مَنْ اسْتَرْقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَيْهَابٌ مُبِينٌ﴾
۴۴۲	ته‌فسیری سوورمتی نه‌حل (تفسیر سورة النحل) فهرمایشتی‌خودای گه‌وره: ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يَرُدُّ اِلَى اَرْضِ الْعُمْرِ﴾
۴۴۳	سوورمتی به‌نی ئیسرئیل که ناوداره به سوورمتی ئیسرا
۴۴۸	فهرمایشتی خودای گه‌وره: ﴿عَسَىٰ اَنْ يَّتَعَنَّكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾
۴۴۹	فهرمایشتی خودای گه‌وره: ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا﴾
۴۵۰	ته‌فسیری سوورمتی که‌هف (تفسیر سورة الكهف) فهرمایشتی‌خودای گه‌وره: ﴿اُولَٰئِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ ...﴾
۴۵۱	ته‌فسیری سوورمتی مه‌ریهم (تفسیر سورة مريم)
۴۵۲	ته‌فسیری سوورمتی نوور (تفسیر سورة النور) فهرمایشتی خودای گه‌وره: ﴿وَالَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ اَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ ...﴾
۴۵۵	فهرمایشتی خودای گه‌وره: ﴿وَيَذَرَا عَنْهَا الْعَذَابَ اِنْ تَشْهَدُ اَرْبَعَ ...﴾
۴۵۸	ته‌فسیری سوورمتی فورقان (تفسیر سورة الفرقان) فهرمایشتی خودای گه‌وره: ﴿الَّذِيْنَ يُخْشَرُوْنَ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ اِلٰى جَهَنَّمَ ..﴾
۴۵۸	ته‌فسیری سوورمتی ﴿اَلَمْ غَلَبَتِ الرُّومُ﴾
۴۶۰	ته‌فسیری سووره‌تی ته‌نزیل - سه‌جده فهرمایشتی خوی گه‌وره: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا اخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اعْيُنٍ ..﴾
۴۶۱	ته‌فسیری سووره‌تی نه‌حزاب (تفسیر سورة الاحزاب) فهرمایشتی خوی گه‌وره: ﴿تُرْجِيْ مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤْزِي الْيَك مَنْ تَشَاءُ ..﴾
۴۶۳	فهرمایشتی خوی گه‌وره: ﴿لَا تَدْخُلُوْا بِيُوتَ النَّبِيِّ اِلَا اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى ..﴾
۴۶۵	فهرمایشتی خوی گه‌وره: ﴿اَنْ تُبْذُوْا شَيْئًا اَوْ تُخَفُوْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ ... شَهِيدًا﴾
۴۶۷	فهرمایشتی خوی گه‌وره: ﴿اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتُهٗ يُصَلُّوْنَ عَلٰى النَّبِيِّ ..﴾
۴۶۹	فهرمایشتی خوی گه‌وره: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِيْنَ آذَوْا مُوسٰى﴾

۴۷۰	ته‌فسیری سوورده‌تی سه‌به‌ه (تفسیر سورة السبا) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿اِنَّ هُوَ اِلَّا نَذِيْرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيِّ عَذَابٍ شَدِيْدٍ﴾
۴۷۲	ته‌فسیری سوورده‌تی زومهر (تفسیر سورة الزمر) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِيْنَ اسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ ...﴾
۴۷۳	فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾
۴۷۵	فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿وَتُفْخِ فِي الصُّوْرِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ ..﴾
۴۷۷	ته‌فسیری سوورده‌تی (حمسق) سوورده‌تی شوورا فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿اِلَّا الْمَوَدَّةُ فِي الْقُرْبٰى﴾
۴۷۹	ته‌فسیری سوورده‌تی (حامیم) ی دوخان (تفسیر سورة حم الدخان) ته‌فسیری سوورده‌تی (حم) ی (جانبیة)
۴۷۹	فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿وَمَا يَهْدِيْكُمْ اِلَّا الدَّمْرُ﴾
۴۸۰	ته‌فسیری سوورده‌تی (حامیم) ی نه‌حقاف (تفسیر سورة الاحقاف) فهرمایشتی‌خوای‌گه‌وره: ﴿فَلَمَّا رَاوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ اُوْدِيَّتِهِمْ قَالُوْا ...﴾
۴۸۱	ته‌فسیری سوورده‌تی موجه‌مه‌ه (دروودی خودای لای بی) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿وَتَقَكَّمُوا اَوْخَامَكُمْ﴾
۴۸۲	ته‌فسیری سوورده‌تی ق (تفسیر سورة ق) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿وَتَقُوْلُ هَلْ مَعَ مَزِيْدٍ﴾
۴۸۶	ته‌فسیری سوورده‌تی (والنجم) (تفسیر سورة والنجم) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿اَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ﴾
۴۸۷	ته‌فسیری سوورده‌تی (قه‌مه‌ر) (اقتربت الساعة) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿بَلْ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَذْهٰى وَاَمْرٌ﴾
۴۸۷	ته‌فسیری سوورده‌تی ره‌حمان (تفسیر سورة الرحمن) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿وَمَعَ دُونِهَا جُنَّتَانٍ﴾
۴۸۹	ته‌فسیری سوورده‌تی مومته‌حینه (تفسیر سورة الممتحنة) فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوْكُمْ اَوْلِيَاَ﴾

۴۹۳	فہرماہشتی زاتی پاک: ﴿ اِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعَنَّكَ ﴾
۴۹۴	تہفسیری سوورمتی جوموعہ (تفسیر سورة الجمعة) فہرماہشتی زاتی پاک: ﴿ وَاٰخَرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ ﴾
۴۹۵	سوورمتی مونافیقین (سورة المنافقين) فہرماہشتی خوای گہورہ: ﴿ اِذَا جَاءَكَ الْمُتَافِقُونَ قَالُوا: نَشْهَدُ اَنَّكَ ... ﴾
۴۹۷	تہفسیری سوورمتی تہحریم (تفسیر سورة التحريم) فہرماہشتی خوای گہورہ: ﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ ﴾
۴۹۸	تہفسیری سوورمتی (ن والقلم) (تفسیر سورة (ن والقلم)) فہرماہشتی خوای گہورہ: ﴿ عَتِلَ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٌ ﴾
۴۹۹	فہرماہشتی خوای گہورہ: ﴿ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ ﴾
۵۰۰	تہفسیری سوورمتی ﴿ وَالنَّازِعَاتِ ﴾
۵۰۱	تہفسیری سوورمتی ﴿ عَبَسَ ﴾
۵۰۲	تہفسیری سوورمتی ﴿ وَيَلِّ الْمُطَفِّفِينَ ﴾
۵۰۲	تہفسیری سوورمتی ﴿ اِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴾
۵۰۳	فہرماہشتی زاتی پاک: ﴿ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴾
۵۰۳	تہفسیری سوورمتی ﴿ وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴾
۵۰۶	تہفسیری سوورمتی ﴿ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴾ فہرماہشتی خوای گہورہ: ﴿ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعَنَّا لِلنَّاصِيَةِ ﴾
۵۰۷	تہفسیری سوورمتی (الکوثر)
۵۰۸	تہفسیری سوورمتی ﴿ قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴾
۵۱۳	۶۹- نامہ کی گہورہ بی قورنانی پیروز (کتاب فضائل القرآن)
۵۴۴	پیرست